Kántás Balázs

MILICISTÁK, PUCCSISTÁK, TERRORFIÚK

Mikrotörténeti esettanulmányok és levéltári források a Horthy-korszak első éveiben működő radikális jobboldali titkos szervezetek és a hozzájuk köthető paramilitáris alakulatok tevékenységéről 1919–1925

IJK
Irodalmi Jelen Könyvek

KÁNTÁS BALÁZS

MILICISTÁK, PUCCSISTÁK, TERRORFIÚK

MIKROTÖRTÉNETI ESETTANULMÁNYOK ÉS LEVÉLTÁRI FORRÁSOK A HORTHY-KORSZAK ELSŐ ÉVEIBEN MŰKÖDŐ RADIKÁLIS JOBBOLDALI TITKOS SZERVEZETEK ÉS A HOZZÁJUK KÖTHETŐ PARAMILITÁRIS ALAKULATOK TEVÉKENYSÉGÉRŐL 1919–1925

IJK
Irodalmi Jelen Könyvek
Budapest, 2021

Kiadja a Művészeti és Irodalmi Jelen Kft.
www.irodalmijelen.hu
Szerkesztette: Hudy Árpád
Lektorálta: Prof. Dr. Zinner Tibor; Dr. Kunt Gergely
Borító: Bege Magdolna
Tipográfia: Occident Media Kft.
Felelős kiadó: Böszörményi Zoltán
© Kántás Balázs
© Irodalmi Jelen Könyvek
Nyomda: Gutenberg Rt., Arad
ISBN 978-615-6285-08-9

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés: titkos társaságok és a hozzájuk köthető paramilitáris alakulatok tevékenysége az ellenforradalom idején és a bethleni konszolidáció első éveiben, 1919–1925 7

Elöljáróban 7

(MILICISTÁK) – A Kettőskereszt Vérszövetség, egy sajátos titkos katonai alakulat az 1920-as években 12

(PUCCSISTÁK) – Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő és társai „magyar sörpuccsa", valamint hasonló, kisebb volumenű szervezkedések 21

(TERRORFIÚK) – Antiszemita politikai terrorizmus a konszolidáció első éveiben 26

A történeti források közlésének elvei 31

I. (MILICISTÁK) A Kettőskereszt Vérszövetség, egy titkos irreguláris katonai alakulat tevékenysége az 1920-as években 32

A Kettőskereszt Vérszövetségről 32

Héjjas Iván paramilitáris vezető különítményének tevékenysége a Duna–Tisza közén a fehérterror idején, valamint egy radikális különítményparancsnok utóélete 65

Somogyi Béla és Bacsó Béla szociáldemokrata újságírók meggyilkolása 82

Kmetty Károly főhadnagy és társai tevékenysége 89

A Club kávéházi kettős gyilkosság 103

A radikális jobboldali paramilitáris alakulatok működésének egyik fordulópontja – Soltra József rendőrjárőr meggyilkolása 116

A magyar, bajor és osztrák jobboldali paramilitáris szervezetek közötti titkos tárgyalások – a Fehér Internacionálé gondolata 129

A nyugat-magyarországi felkelés – a Kettőskereszt Vérszövetség jelentős hadművelete 145

Állítólagos „ébredő" merényletterv a román királyi pár ellen 151

A Kovács testvérek bűncselekményei és a rendőrség kétes szerepe. 154

A radikális jobboldali titkos szervezetek felszámolására és az irreguláris katonai alakulatok leszerelésére tett kísérletek 163

II. (PUCCSISTÁK) A magyar sörpuccs? Dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő és társai balul sikerült államcsínykísérlete, valamint egyéb kisebb szervezkedések az 1923-as évből 168

Elöljáróban 168

A Három Kapás-puccsterv 170

A Csocsó bácsi-féle összeesküvés – Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve 176

Az Ulain-ügy előzményei – német és magyar radikális jobboldali erők együttműködési kísérletei, 1919–1920 181

A Szemere–Bobula–Ulain puccsterv a források tükrében, 1923. augusztus–november 183

Nemzetközi kitekintés – a sikertelen müncheni sörpuccs, 1923. november 8–9 209

Egy komolytalan puccsterv kérdőjelei és mérlege 212

III. (TERRORFIÚK) A bombaper: az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó terrorcselekmények, valamint az ügyekben lefolytatott büntetőeljárások és politikai kontextusuk 225

„Terrorfiúk" és robbantásos terrorcselekmények az 1920-as évek Magyarországán 225

A bombaügy politikai kontextusa – az Ébredő Magyarok Egyesülete és politikai befolyása az 1920-as évek Magyarországán 229

Konszolidáció kézigránáttal, avagy a jászkarajenői merényletterv 243

A csongrádi bombamerénylet 254

A Márffy József és társai bűncselekményei és a velük szembeni vádak 259

A főtárgyalás-sorozat, 1924. november 18 – december 13. 266

Az ítélet 294

A Márffy-per mérlege 298

Utóhang: a radikális jobboldali titkos társaságok lehetséges utóéletéről 321

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK 337

1. A Magyar Királyi Külügyminisztérium titkos előterjesztése az elcsatolt területeken diverziós tevékenységet végrehajtó, titkosszolgálati jellegű szerv felállításáról 338

2. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mint rögtönítető bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében 342

3. Héjjas Iván főhadnagy vallomása a Magyar Királyi Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága előtt a szolgálat közben katonaruhás egyének által agyonlőtt Soltra József rendőr ügyében 354

4. Schitler József vezérkari alezredes feljegyzése a magyar kormány, valamint az osztrák és bajor paramilitáris szervezetek között lefolyt titkos tárgyalásokról 359

5. Morlin Ervin miniszteri osztálytanácsos jelentése a magyar kormány és az ORKA és ORGESCH bajor és osztrák nacionalista paramilitáris szervezetekkel folytatott titkos tárgyalásokról 365

6. Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna–Tisza közén zajlott eseményeiről 371

7. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében 415

8. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Keő-Kucsera István és társai büntetőügyében 436

9. A Budapesti Királyi Ügyészség nyomozást megszüntető határozata Apor Viktor és társai bűnügyében 447

10. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Márffy József és társai bűnügyében 453

11. Az Etelközi Szövetség, a Horthy-korszak befolyásos politikai titkos társaságának alkotmánya / alapszabálya 557

12. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék ítélete a Kovács testvérek és társaik bűnügyében 567

13. A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas jelentése a jobboldali titkos társaságok felfedésének tárgyában 588

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA 618

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM 674

Levéltári források 674

Szakirodalmi források 678

BEVEZETÉS: TITKOS TÁRSASÁGOK ÉS A HOZZÁJUK KÖTHETŐ PARAMILITÁRIS ALAKULATOK TEVÉKENYSÉGE AZ ELLENFORRADALOM IDEJÉN ÉS A BETHLENI KONSZOLIDÁCIÓ ELSŐ ÉVEIBEN, 1919–1925

Elöljáróban

A magyar történelem viharos időszakai közé tartozó Horthy-korszak első néhány éve bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életet is bizonyos fokig befolyásolták. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete (a legálisan bejegyzett egyesületek pártpolitikai aktivitást a korabeli jogszabályok szerint nem folytathattak) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor pedig informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket. Miként azt Mester Miklós történész, országgyűlési képviselő és kultúrpolitikus, a Horthy-korszak egyik nagy történelmi tanúja – aki maga is számos ilyen titkos szervezetben tag volt – írja érzékletesen emlékirataiban:

„*Létezett egy tucatnyi titkos, féltitkos és igen zárt, exkluzív tagsággal rendelkező társaság, melyek berkeiben dőlt el lényegében, hogy a vezető pozíciókat kikkel töltik be, hogyan állítják össze a kormányzópártot, kik indulhatnak képviselőként, kik lesznek az ispánok, alispánok, szolgabírók,*

csendőrparancsnokok, kik kerülhetnek be a kormányzó szűk tanácsadói körébe."[1]

Az 1920-as években működő nagyszámú, egymással szoros átfedéseket mutató titkos és féltitkos jobboldali szervezet, illetve a hozzájuk ezer szállal kötődő paramilitáris alakulatok működését a maguk komplexitásában, szövevényességében leginkább konkrét példák és velük kapcsolatba hozható események, tehát mikrotörténelmi esettanulmányok útján érthetjük meg. A paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek.[2] Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat, megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében léptek fel.[3]

Könyvünk célja elsősorban a korai magyar radikális jobboldal (paramilitáris) működésmódjának, valamint az egyes (fegyveres) radikális jobboldali organizációk és az állam/kormányzat komplex és ellentmondásos viszonyának, illetve

[1] OSZK 1956-os Intézet OHA – 45. sz. 53. Mester Miklós-interjú. Készítette Gyurgyák János – Varga Tamás 1986-ban. A memoárt – miután az Intézetet megszüntették – a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár őrzi napjainkban. Idézi: SZEKÉR Nóra: *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2017, 78.

[2] GERWARTH, Robert – HORNE, John: *Paramilitarizmus az első világháború után*. Ford. VÁRADY Péter. In: *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*. Szerk. Robert GERWARTH – John HORNE. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32, 13–14. Illetve: GERWARTH, Robert: *The Vanquished. Why the First World War Failed to End, 1917–1923*. Farrar, Straus and Girou, 2016.

[3] GERWARTH–HORNE, i. m. 14.

e jelenségek tágabb társadalmi-politikai kontextusának vizsgálata és minél tárgyilagosabb bemutatása. Átmeneti műfajú, a monográfia és a forráskiadvány között helyet foglaló munkánk a korai magyarországi paramilitáris radikális jobboldali mozgalmak történetét három nagyobb tematikus egység mentén kívánja tárgyalni, mely leginkább a címben szereplő *milicisták–puccsisták–terroristák* hármasság mentén értelmezhető.

Milicisták címszó alatt kíséreljük meg feltárni a Kettőskereszt Vérszövetség nevű, állami szervként működő, sajátos titkos katonai formáció és bizonyos hozzá kötődő mikrotörténeti esettanulmányok bemutatása által a Horthy-korszak első éveiben működő magyar milicista mozgalom csupán töredékesen rekonstruálható történetét.

A radikális jobboldalhoz és a különböző katonai-félkatonai körökhöz a korszakban számos, többnyire komolytalan államcsínyterv kötődik, *puccsisták* címszó alatt ugyanakkor leginkább Ulain Ferenc, a kormánypártból kivált fajvédő nemzetgyűlési képviselő és társai 1923-as államcsínyterve érdemli meg a legnagyobb figyelmet, amelyet a német nemzetiszocialista mozgalom közreműködésével, a bajor sörpuccsal egy időben kívántak volna végrehajtani. A magyar sörpuccs mellett ismertetjük azonban az 1923-as év két még komolytalanabb, kocsmaasztaltól kiindult államcsínytervét, az úgynevezett Három Kapás-puccsot és a Csocsó bácsi-féle összeesküvést.

Mindehhez szorosan kapcsolódnak természetesen a *terroristák*, vagy ahogyan a korabeli sajtónyelvben gyakran nevezték őket, *terrorfiúk*, hiszen a radikális jobboldalhoz számos terrorcselekmény kötődött, melyek megkísérelték megrendíteni, aláásni a bethleni konszolidációt. E merényletek többsége a korszak befolyásos, egyre inkább pártszerűen működő szélsőjobboldali szervezetének, az Ébredő Magyarok Egyesületének félkatonai szárnyából, a Nemzetvédelmi

Főosztályból indult ki. E cselekmények közül is kiemelkedik a nyolc ember halálát okozó, 1922. április 3-ai erzsébetvárosi bombamerénylet, az ugyancsak 1922-ben tervezett, bár a szerencsének köszönhetően meg nem valósult jászkarajenői antiszemita merényletterv, vagy az 1923. december 24-ei csongrádi bombamerénylet. *Terrorfiúk* címszó alatt e három esetet, azok szereplőit és az utánuk lefolyt büntetőeljárásokat, közülük is kiemelten a hatalmas nyilvánosságot kapott erzsébetvárosi merényletet igyekszünk bemutatni, felderítve azt is, milyen következtetések vonhatók le a korai paramilitáris radikális jobboldal viszonyáról a kormányzathoz és a hadsereghez.

Szükségszerűen töredékes történetet felvázoló, de talán egy narratívává mégis összeálló mikrotörténeti esettanulmányainkat majdnem a tanulmányokhoz hasonló terjedelemben követik forrásközlések. Mivel a korai magyar radikális jobboldali paramilitáris mozgalmak története – ironikus módon – leginkább az egyes tagok által elkövetett, súlyos atrocitások nyomán indult büntetőeljárások levéltári forrásai alapján kutatható, ezért itt közölt dokumentumaink igen nagy része bünetőeljárás keretében keletkezett, igazságszolgáltatási – rendőrségi, ügyészségi vagy bírósági – szervek által képzett irat. E források többsége a Budapest Főváros Levéltára őrizetében található, jogszolgáltatási szervek fondjaiból származik.

Ezzel együtt, mivel a korai magyar radikális jobboldali, paramilitáris mozgalmak, melyek vezetői között egyébként igen nagy arányban találunk tényleges állományú katonatiszteket, élénken keresték a külkapcsolatokat – egy ideig a kormány tudtával és beleegyezésével – hasonló német és osztrák organizációkkal, az erre vonatkozó iratok közül is válogattunk néhány érdekes forrást, melyek többnyire a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Magyar Királyi Külügyminisztérium Politikai Osztályának rezervált iratai között találhatók.

A radikális jobboldal és a magyar állam komplex és ellentmondásos viszonyát persze tovább árnyalja az a tény, hogy a korabeli titkosszolgálati szervek, bár inkább a radikális baloldalt tartották az államra sokkal veszélyesebb politikai tényezőnek, időnként azért a radikális jobboldali szervezeteket is szemmel tartották. Bár vizsgálódásunk évköre 1919 és 1925 közé esik, 1925-re pedig gróf Bethlen István miniszterelnök, a XX. század talán legjelentősebb magyar politikusa intézkedéseinek köszönhetően a radikális jobboldal is sokat vesztett érdekérvényesítő erejéből, a sokszor titokban, konspiratív keretek között működő, radikális jobboldali milicista szervezetek és a magyar állam kapcsolatát ugyancsak jól megvilágítja egy 1926-os keletkezésű titkosrendőri jelentés, mely a Magyar Királyi Belügyminisztérium rezervált iratai között maradt fenn.

Bár könyvünket elsősorban tudományos műnek, egy korábban elektronikusan közzétett, vállaltan sok átfedést tartalmazó, talán egyfajta kutatói ismétléskényszertől is hajtott levéltári forráskiadvány-sorozat összegzésének szántuk, mely főként a szakmai közönséget célozza meg, úgy véljük, az általa elmesélni megkísérelt történet(ek) a huszadik század viharos magyar történelme iránt fogékony, szélesebb olvasóközönség érdeklődésére is számot tarthat(nak), eddig kevéssé ismert információkat, összefüggéseket közölve az 1919 végétől berendezkedő, a polgári államot a kommunista diktatúra után helyreállító, új politikai rendszer és a bethleni konszolidáció első éveinek történetéről. Részben ezt tartottuk szem előtt, amikor a közölt levéltári források és az irodalomjegyzék közé beillesztettünk egy terjedelmes, a tanulmányokban és a forrásokban előforduló, ismert és kevésbé ismert történelmi szereplők rövid életrajzát közlő adattárat.

Szeretnénk továbbá azt is leszögezni, hogy könyvünk egyáltalán nem vádirat akar lenni az 1920-as évek radikális

jobboldali milicista mozgalmával szemben, hanem annak történetét objektív módon, árnyaltan szeretné bemutatni. S bár szűkre szabott témájánál és behatárolt időkörénél fogva a könyv nem tárgyalja mélyebb részletekbe menően az 1919-es év vége előtti gyászos történelmi eseményeket, szem előtt tartja, hogy a magyar társadalom egy részének mélységesen érthető radikalizálódásához elsősorban a háborús vereség és összeomlás, a baloldali hatalomátvétel és a tanácsköztársaság állami szintre emelt terrorja, majd végül a trianoni békediktátum történelmi traumája, illetve a háború utáni kilátástalan gazdasági és szociális krízis együttesen vezettek.

(MILICISTÁK) – A Kettőskereszt Vérszövetség, egy sajátos titkos katonai alakulat az 1920-as években

A paramilitarizmus megjelenése az első világháború után jórészt a vesztes államokban, így az Ausztriától függetlenné vált, ugyanakkor baloldali hatalomátvételt, kommunista diktatúrát, állami szintre emelt terrort, polgárháborút, végül pedig példátlanul igazságtalan területi veszteségeket elszenvedő Magyarországon is természetes jelenség volt, reprenzetánsai elsődlegesen továbbra is aktív állományú katonák vagy katonaviselt férfiak, esetleg egyéb fegyveres testületek tagjai voltak. Az ilyen jellegű formációk szorosan összefonódtak az új, független magyar állammal, kormánnyal, illetve a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások következében igen szűk keretek között működő – részben egykori paramilitáris alakulatokból, szabadcsapatokból (újra)szervezett – hadsereggel is. A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKVSz) nevű katonai titkos társaság/irreguláris katonai alakulat az ilyen szervezetek közül is kiemelkedik, mert esetében nem csupán valamiféle önszerveződő mozgalomról, bajtársi egyesületről, hanem inkább titokban

működő állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervezetről beszélhetünk. Bár a szervezet az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvénytelenséget (pl. politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot igen ritkán készített, így működéséről kevés ismeretünk van. Ez a kevés azonban így is jóval több, mint a semmi. A KKVSz nem volt más, némi leegyszerűsítéssel, mint az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X) nevű titkos szervezet katonai szárnya, bár feltehetőleg önálló tevékenységet is kifejtett. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak nacionalista változataként funkcionáló, politizáló titkos társaságáról titkossága és titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk, elsősorban egyik alapítója, Zadravecz István tábori püspök emlékirataiból.[4] Az EX a magyar jobboldali szellemiségű, legális és illegális egyesületek többségét közvetett módon irányította, így azok ernyőszervezetének is tekinthető. Valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden, az ellenforradalmi kormány politikusai és a Nemzeti Hadsereg tisztjei részvételével. Megemlítendő továbbá, hogy a szervezet politikailag is heterogén volt, és nem kezelhető egyszerűen a jobboldali radikalizmus csúcsszerveként, hiszen a tagok között együtt voltak jelen a kormánypárti mérsékelt jobboldal és a radikális jobboldal képviselői, valamint a legitimisták és a szabad királyválasztók is, akiket a megcsonkított ország területi integritásának

[4] ZADRAVECZ István: *Páter Zadravecz titkos naplója*. Forráskiad. BORSÁNYi György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719. . Zadravecz naplója alapján készült egy állambiztonsági jelentés is az EX-ről az 1940-es évek végén: HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

helyreállításának eszméje egyesített. Bethlen Istvánt, Teleki Pált vagy Bánffy Miklóst, a korszak jelentős, a magyar történelemben pozitív szerepet játszó konzervatív politikusait, akik egyúttal az Etelközi Szövetség tagjai is voltak, például mindenképpen történelemhamisítás volna a *szélsőjobboldali* vagy a *radikális jobboldali* jelzővel illetni. A csúcsidőszakban kb. 5000 tagot számláló, politizáló titkos társaságot a 7–12 fős Vezéri Tanács, más néven Nagytanács 1944 végéig, a többnyire aktív, leszerelt és tartalékos katonákat tömörítő Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE) szoros együttműködésben irányította, és annak a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban és külsőségeiben az általa megvetett szabadkőművességre kívánt hasonlítani, ironikus módon még a székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy MOVE számára lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be, fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt. A szervezet kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a politikai életre, mivel tagjai voltak a korszak jelentős politikai és katonai vezetői. Horthy Miklós kormányzó – a róla elterjedt legendákkal ellentétben – pragmatikus, kissé földhözragadt politikusként valószínűleg nem volt tagja egy titkos társaságnak sem, ám, mivel bizalmasai közül sokan tagok voltak, akaratát e társaságokban is érvényesíteni tudta.[5] Az EX-be meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és nemzetvédő célok szolgálatára. A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő fontos kérdéseket megtárgyalta, ha döntést közvetlenül talán nem is hozott országos ügyekben. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold – a

[5] UNGVÁRY Krisztián: *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*. Pécs, Jelenkor Kiadó – Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

korszak befolyásos háttérpolitikusa, hosszú időn keresztül a szervezet vezérintézője, a Vezéri Tanács elnöke – végül a nyilaskeresztes mozgalmat kezdte támogatni, és fokozatosan magához ragadta az ekkora már egyre kisebb befolyással rendelkező szervezet irányítását. A Podmaniczky utca 45. szám alatti ház 1945-ben, Budapest ostromakor jelentős károkat szenvedett, így elképzelhető, hogy az egyesülettel kapcsolatos források hiánya nemcsak titkos működésének, hanem igen nagyrészt a háborús iratpusztulásnak köszönhető.

Az EX-ről mindazonáltal, ha szórványosan is, sok minden tudható, az annak katonai szárnyát képező KKVSz esetében azonban rosszabb a helyzet. Ha lehet hinni a szórványos forrásoknak, úgy a szervezet minden valószínűség szerint szintén 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra. A trianoni békeszerződés aláírása után az irredentizmust, a megcsonkított ország területi integritásának helyreállítására való törekvést is felvette a céljai közé. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok,[6] első világháborús hős, a Székely Hadosztály[7] egykori vezérkari főnöke volt, aki a revíziós célok elérése érdekében külföldi szélsőjobboldali szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista paramilitáris mozgalmakkal is kapcsolatot tartott, továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a tanácsköztársaság elszabaduló, állami szintre emelt vörösterrorjára adott válaszaként mgnyilvánuló, fehérterror néven ismert félkatonai

[6] Siménfalvy Tihamér ezredes, később, 1926-tól vezérőrnagyi rendfokozatú tábornok vezető pozíciója a Kettőskereszt Vérszövetségben egyértelműen bizonyítható, számos 1920-as évekbeli, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található külügyminisztériumi iraton mint a szervezet igazgatója szerepel.

[7] Az elsősorban erdélyi katonákból szerveződött, a román előrenyomulás ellen hősiesen harcoló, de a Károlyi- és a tanácskormánytól cserbenhagyott, illetve ellenségként kezelt Székely Hadosztály történetéről lásd: GOTTFRIED Barna – NAGY Szabolcs: *A Székely Hadosztály története*. Csíkszereda, Csíkszereda Kiadóhivatal, 2019.

erőszakhullámban részt vevő olyan katonatiszek, mint Héjjas Iván vagy Prónay Pál paramilitáris vezetők. Héjjas valószínűleg a szervezet helyettes parancsnoka is volt, az országot a trianoni békediktátum nyomán sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása céljából állami titkos katonai alakulatként működő milíciája, az Alföldi Brigád pedig a KKVSz egyik önálló alegységeként létezett. A szervezet vezetői között lehetett továbbá a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula, Endre László, Zadravecz István tábori püspök, valamint Görgey György ezredes, később tábornok a kormányzói testőrség parancsnoka. Katonailag szervezett egységeinek tagjait szigorú eskü kötötte, fedőszerve egy ideig a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos katonai szervezet maga, alapszabályát csak 1922-ben hagyták jóvá. Egyes források szerint a különböző tiszti különítményekkel (így például az 1920 során a Britannia Szállóban működő katonai egységgel) is szoros személyi átfedéseket mutató KKVSz titkos gyűléseit a Nádor laktanyában, Prónay Pál alezredes formálisan a Nemzeti Hadseregbe tagolódó, gyakorlatilag önállóan és számos esetben törvénytelenül tevékenykedő vadászzászlóaljának székhelyén tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint katonaviselt földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban működött egy-egy alszervezet, a tagok pedig az államapparátust behálózva 1919–1920 folyamán elsősorban a kommunistagyanús egyének megfigyelésével, baloldali szervezkedések feltérképezésével foglalkoztak. A KKVSz neve felmerült olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot követelő, antiszemita indíttatású 1922-es bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó 1923-as csongrádi bombamerénylet, vagy az ugyancsak 1923-as, állítólagos magyar merényletterv a román

királyi pár ellen. Az 1922-es erzsébetvárosi bombamerénylet kapcsán lefolytatott büntetőper iratanyaga a KKVSz történetének is igen fontos forrása, ugyanis gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása szerint a KKVSz az országra anarchisztikus állapotokat és kommunista terrort szabadító tanácsköztársaság bukása után a fővárosban és vidéken működő paramilitáris szervezetek egységes katonai irányítás alá vonása, illetőleg az új államrend újabb radikális baloldali hatalomátvételi kísérletektől való védelme céljából jött létre 1919–1920 tájékán mint a hadsereg irányítása alá tartozó paramilitáris csúcsszerv.[8] Ebben az értelemben tehát valóban titkos katonai alakulat, állami szervezet volt, még ha bizonyos tagjai saját indíttatásból követtek is el súlyos, törvénybe ütköző cselekményeket.

Mindezzel egybevágnak Ujszászy István tábornok, a magyar katonai titkosszolgálat későbbi vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései, melyeket persze a szerző legalább részben kényszer hatása alatt írt, így alapos forráskritikával kell kezelnünk őket.[9] Ezen iratok szerint az 1920-as években a hadseregen belül titokban, de a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs- és diverzánsakciókat kidolgozó és kivitelező csoport, melynek a vezetője a már említett Siménfalvy Tihamér ezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a Külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége pedig a kisantant államokra irányult, középtávon előkészítve a magyarlakta területek esetleges visszafoglalását. 1936-ban ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és

[8] HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai pere.

[9] UJSZÁSZY István: *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

propagandaosztálya, s nevével ellentétben nem csupán a honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott a Miniszterelnökséggel és a Külügyminisztériummal szoros együttműködésben. A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd a honvéd vezérkar 5. osztálya kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy szervezői tevékenységéből akár a KKVSz-szel való szoros átfedésekre is következtethetünk.[10] A KKVSz hasonlóságot mutat a német *Schwarze Reischswehr*rel („Fekete Hadsereg"), melynek – a radikális jobboldali mozgalmakhoz, többek között a Hitler vezette Nemzetiszocialista Párthoz is szorosan kötődő – különböző szabadcsapatait a német kormány is a fegyverkezési korlátozás alatt álló hadsereg félhivatalos tartalékos egységeiként kezelte.

Ami a korai magyar radikális jobboldali titkos szervezetek és titkos katonai alakulatok nem túl bőséges historiográfiáját illeti, a Kádár-rendszerben az ideológiailag elfogult marxista történetírás igyekezett a Horthy-korszak valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak, illetve a hozzájuk kötődő félkatonai alakulatoknak a jelentőségét és tevékenységét felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként beállítva e társaságokat; nincs ez másként a KKVSz esetében sem. Az ellenforradalomról szóló monográfiájában Nemes Dezső marxista párttörténész például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete volt, melynek megalapításában az úgynevezett szegedi kapitányok, a Nemzeti Hadsereg első különítményparancsnokai[11] vettek részt 1919 júliusában. Állítása

[10] UJSZÁSZY, 2007, uo.

[11] A Nemzeti Hadsereg irreguláris keretek között működő tiszti különítményeiről lásd bővebben: KOVÁCS Tamás: *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*. In: *Csoportosulás,*

szerint a szervezet a hadsereg irányítása alatt állt, középtávú célja pedig valóban az volt, hogy feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken, elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken, ahová majd a kitörő zavargások nyomán a reguláris magyar hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna a területek visszafoglalása céljából. Emellett a KKVSz belső kémelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Nemes Dezső Prónay Pál alezredes feljegyzéseire hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon a jelentős személyi átfedések és az EX „titkos kormány"-jellege miatt is annak irányítása alá – némi leegyszerűsítéssel az EX volt az ország titkos kormánya, a KKVSz pedig a titkos hadsereg szerepét töltötte volna be. Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám ezzel együtt kevés forrásra hivatkozik, így megállapításainak van ugyan igazságtartalma, de mindenképpen alapos és megfontolt kritikával kezelendők.[12] Az Etelközi Szövetség természetesen nem volt az ország titkos árnyékkormánya, mint ahogyan a KKVSz sem volt a jobboldali kormányzat titkos hadserege, pusztán olyan létező politikai és katonai szervezetek voltak, amelyeket az adott történelmi helyzet hívott életre. Hogy a KKVSz egyes tagjai bűncselekményeket követtek el, történelmi tény, azonban igen valószínűtlen, hogy ezeket a cselekedeteket a konszolidációra törekvő konzervatív kormányzat jóváhagyta vagy támogatta volna.

---

lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2. Szerk. Jámbor Orsolya Ilona, Tarján G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

12 NEMES Dezső: *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, passim.

A KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről pedig ellentmondásosak és homályosak. Ugyanakkor bővíti a források körét, hogy az 1920-as években, a Horthy-korszak elején, a civil lakosság ellen súlyos atrocitásokat elkövető, a vörösterrort szabadjára engedő tanácsköztársaság összeomlása utáni polgárháborús idők számos súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos, radikális jobboldali egyesületeihez és paramilitáris alakulataihoz köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekményeivel a KKVSz-t is kapcsolatba hozták. Kiemelhetők ezek közül Héjjas Iván különítményének, az Alföldi Brigádnak antiszemita, és egyúttal a tanácsköztársaság szörnyűségei fényében sajnos érthető módon antikommunista indíttatású gyilkosságai, Somogyi Béla és Bacsó Béla szociáldemokrata újságírók meggyilkolása, illetve a Nemzeti Hadsereg Budapestre való bevonulása után a Britannia Szállóban berendezkedő katonai különítmény által elkövetett atrocitások.

A konszolidáció jegyében eközben az ország különböző területein még mindig működő jobboldali félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének (ÉME) fegyveres alakulatait 1921–1922 után fokozatosan regularizálták, illetve részben lefegyverezték. Létrejött ezzel párhuzamosan a Belügyminisztérium irányítása alatt álló, Nemzeti Munkavédelem/Nemzeti Munkavédelmi Hivatal (NMV) nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére és üzembiztonsági feladatok ellátására szolgáló segédrendőri szervezet, mely kissé anakronisztikusan afféle *fehér munkásőrség*ként jellemezhető, és az Alföldi Brigád, az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai és más milíciák is ebbe olvadtak be – tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de a szervezetek és tagjaik megőrizhették paramilitáris

jellegüket, és valójában tovább működhettek. A KKVSz is feltehetőleg az NMV keretein belül élt tovább, erről pedig levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1923-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktörő segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban hivatalosan elvileg megszűnt, tagjai valamilyen formában, részben feltehetőleg továbbra is állami szolgálatban, folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében.[13]

(PUCCSISTÁK) – Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő és társai „magyar sörpuccsa", valamint hasonló, kisebb volumenű szervezkedések

A Horthy-korszak első éveit az első világháborús vereség, a baloldali forradalmak, majd a polgárháborús helyzet és a trianoni területelcsatolás nemzeti traumája nyomán, mint fentebb láthattuk, olyan tragikus, feszültségekkel teli társadalmi, politikai és gazdasági helyzet jellemezte, amely kedvezett a politikai szélsőségeknek. A különböző – az ország kül- és belpolitikai konszolidációján fáradozó Bethlen-kormány munkájával elégedetlen – radikális nacionalista politikai csoportok, illetve a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatok némelyike még az államcsínykísérlet és az erőszakos hatalomátvétel gondolatával is eljátszott. Ezen sem érdemes különösebben csodálkoznunk, hiszen a korszak magyar politikai közhangulatát történelmi tragédiák utáni mérhetetlen

[13] HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

kétségbeesés uralta. Egy ilyen kalandor jellegű, lényegét tekintve komolytalan, mégis nagy politikai és sajtóvisszhangot kiváltott puccsterv volt az, amelyet dr. Szemere Béla kórházigazgató főorvos, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete (ÁBM) nevű (ekkorra ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem irányítása alá vont), eredetileg a Budapesti Rendőrfőkapitányság ellenőrzése alatt működő segédrendőri milícia parancsnoka, Bobula Titusz magyar születésű, amerikai állampolgárságú építészmérnök, illetve dr. Ulain Ferenc ügyvéd, a kormányzó Egységes Pártból kivált fajvédő nemzetgyűlési képviselő, a korabeli radikális jobboldal ismert politikusa terveztek el 1923 őszén. Tekintve, hogy a három férfiú a – meggyőződésük szerint túlzottan liberális, antant- és zsidóbarát – Bethlen-kormányt tervei szerint erőszakos úton, a Hitler–Ludendorff-féle német nemzetiszocialista mozgalom fegyveres támogatásával szerette volna eltávolítani, akciójukat nagyjából a müncheni sörpuccsal egy időben végrehajtva és annak sikerétől is függővé téve, államcsínytervüket talán a legfrappánsabban a „magyar sörpuccs" terve elnevezéssel illethetjük.

A Kettőskereszt Vérszövetség érintettségére itt is következtethetünk (a vele szoros kapcsolatban és átfedésben álló Ébredő Magyarok Egyesülete érintettsége bizonyítható), hiszen éppen a KKVSz vezetője, Siménfalvy ezredes állt a magyar politikai vezetés támogatásával élénk kapcsolatban a német és osztrák radikális jobboldali paramilitáris mozgalmakkal.[14] A puccsterv előkészületei valamikor 1923 augusztusának elején kezdődhettek, amikor is Budapesten megjelent egy Fritz Döhmel nevű német fiatalember, aki magát a Hitler–Ludendorff-féle bajor

[14] Bővebben lásd: G. SOÓS Katalin: *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés*. 1920–1921, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/Tomus XXVII., 3–43.

nemzetiszocialista mozgalom megbízottjának mondta, és hitelesnek tűnő ajánlólevelekkel ellátva felkeresett számos magyar szélsőjobboldali szervezetet és közszereplőt.[15] Döhmel egyik első útja a korábban a bajor nacionalistákkal is kapcsolatokat ápoló ÉME székházába vezetett, ahol a szervezet vezetőségi tagjaival akart találkozni. Eljutott az egyesület egyik vezetőjéhez, Prónay Pál alezredeshez, aki azonban nem sok hitelt adott a német fiatalember által előadottaknak. Döhmel azonban nem adta fel, így lépett kapcsolatba Bobula Titusszal, az Amerikai Egyesült Államokból hazatért jómódú, jobboldali radikális elveket valló magyar építészmérnökkel, illetve annak barátjával, dr. Szemere Béla főorvossal. Szemere, mint a továbbra is valamilyen intenzitással tovább működő Állambiztonsági Megbízottak de facto parancsnoka, illetve Bobula, aki pénzzel támogatta a magyar radikális jobboldalt, ekkor egy ideje már gondolkoztak azon, hogyan lehetne a Bethlen-kormányt eltávolítani, ám tevékenységük a tervezgetésben merült ki. A magyar felek elhitték, hogy Döhmel valóban a bajor nacionalista szervezet megbízottja, aki azért jár Magyarországon, hogy a hasonló magyar jobboldali formációkkal konkrét együttműködésről kössön megállapodást. A tárgyalások német nyelven folytak, a németül nem tudó Szemerének pedig Bobula fordította a Döhmel által előadottakat. Döhmel arról érdeklődött, hogy Szemere, mint az ÁBM volt parancsnoka, hány embert tudna fegyverbe szólítani egy hatalomátvételi kísérlet esetén, mire Szemere azt felelte, noha az ÁBM-et korábban egyáltalán nem államellenes összeesküvés céljára, hanem éppen hogy az állam védelmére hozták létre, bizonyára lennének

[15] A „magyar sörpuccs" tervének lelepleződése után Szemere Béla, Bobula Titusz és Ulain Ferenc ellen értelemszerűen büntetőeljárás indult, melynek iratai fennmaradtak Budapest Főváros Levéltárának őrizetében. HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

emberek, akik hajlandók az ügy mellé állni. Annyi bizonyos, hogy Szemeréék mögött komoly fegyveres erő nem állt, de a szervezkedésbe nem sokkal később bevonták Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselőt, aki a bajor nacionalista szervezetekkel már régebb óta kapcsolatban állt, többek között Hitlert is személyesen ismerte. A felek Döhmel kezdeményezésére német nyelvű szerződést is fogalmaztak arról, miként is tudna együttműködni revizionista és antiszemita céljai megvalósításában a (majdan létrehozandó önálló) bajor és a (Bethlen-kormány eltávolítása után egy új, radikális jobboldali kormányzat vezetése alatt álló) magyar állam. Az iratot Döhmel szövegezte meg németül, lényege pedig az volt, hogy az újonnan megalakuló bajor állam el fogja ismerni az újonnan megalakuló magyar államot, mégpedig annak 1914-es, az első világháború és a trianoni békeszerződés életbe lépése előtti államhatáraival. A szerződő államok pedig katonailag is mindenben igyekeznek segíteni egymást – elsősorban a kisantant Csehszlovákia ellen fognak össze és nyújtanak egymásnak katonai segítséget, ha az akár Bajorországot, akár Magyarországot megtámadná. A szerződést Szemere, Bobula és Ulain 1923. november 5-én írták alá, és a tervek szerint Münchenben kellett volna német részről aláírnia Ludendorffnak és Hitlernek. Ulain Ferenc vonattal el is indult, azonban soha nem jutott ki Münchenbe, így az éppen a sörpuccsra készülő bajor nacionalista politikusokkal sem találkozhatott.[16] Hegyeshalomnál, az osztrák–magyar határon ugyanis feltartóztatta a rendőrség, és közölték vele, hogy a hatóságok tudnak az összeesküvésről, majd elkobozták tőle a Hitlernek szánt küldeményt. Nem sokkal később mindhárom összeesküvő rendőrkézre került.

[16] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

Itt válhatott világossá az összeesküvők számára, hogy a puccsterv nem kerülte el a rendőrség figyelmét, és a hatóságok Ulain müncheni utazásakor már hetek óta figyelték a csoport tényekedéseit. Döhmel 1923 augusztusa és októbere közötti budapesti tartózkodásának részletei nem világosak, annyi azonban bizonyos, hogy ez idő tájt nem ő volt Budapesten a bajor nemzetiszocialisták egyetlen megbízottja. A rendőrség ugyanis 1923 őszén több tucat olyan német fiatalembert azonosított be a magyar fővárosban, akik a Hitler–Ludendorff-féle szervezet megbízottjaként az Ébredő Magyarok Egyesületének címzett ajánlólevéllel rendelkeztek. Többségüket a rendőrök őrizetbe vették és kiutasították Magyarországról.

Szemerét, Bobulát és Ulaint végül lázadás előidézésére irányuló szövetség létesítésével gyanúsították és vádolták meg, Ulain Ferenc mentelmi jogának ügyét pedig a nemzetgyűlés mentelmi bizottsága 1923 novemberének utolsó napjaiban tárgyalta, és alapos vizsgálatot folytatott le.[17] A fajvédő képviselők igyekeztek menteni Ulaint és társait, kisebbíteni próbálták az ügyet, illetve azt hangsúlyozták, hogy Ulain és társai a rendőrség által felbérelt agent provocateur áldozatai, és elsősorban a polgári liberális honatyákkal szemben fogalmaztak meg vádakat, akiknek célja szerintük a fajvédő politikusok nyílt lejáratása volt.

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1924. január 24-én hirdette ki az ügyben az elsőfokú ítéletet, melyben mindhárom vádlottat egy hónap és tizennégy napi fogházra ítélte.[18] A vádlottakat 1923 decemberében már szabadlábra is helyezték,

[17] A nemzetgyűlés mentelmi bizottságának jelentése lázadás előkészítésére létrejött szövetség bűntette miatt gyanúsított és tettenkapás folytán 1923. november 6-ika óta őrizetben, illetve előzetes letartóztatásban levő dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi ügyében, Nemzetgyűlési Irományok, 1923/331, 135–142.

[18] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

büntetésüket a bíróság kitöltöttnek vette. Fellebbezési jogukkal éltek, a másodfokú bíróság pedig nem sokkal később fel is mentette őket, ami egyébként jellemző volt a korszak radikális jobboldali bűnelkövetőivel szemben indított büntetőeljárásokra, ez pedig mélyebb következtetésekre is okot adhat a konzervatív kormány és a radikális jobboldali paramilitáris szervezetek kapcsolatait illetően.

Habár a puccsterv kétségtelenül komolytalan volt, igen ironikus, s ugyanakkor valahol félelmetes is, hogy a magyar szélsőjobboldal képviselői épp azzal az ekkoriban még túl komolyan nem vehető, sőt, sokak által nevetségesnek tartott német politikussal keresték a kapcsolatot és vártak tőle segítséget politikai elképzeléseik megvalósításához, aki kevesebb, mint húsz évvel később a huszadik század leghírhedtebb tömeggyilkos diktátorává vált. Ez az akkor és ott komolytalannak ható államcsíny-előkészület mintha megelőlegezte volna Magyarország 1940-es évekbeli gyászos politikai-katonai szerepvállalását és a nemzetiszocialista Németország agressziós politikája melletti elköteleződését a második világháborúban. Egyéni, mikrotörténeti szinten érdekes módon ugyanez mondható el az 1923-as összeesküvés vezéralakjáról: Ulain Ferenc az 1940-es években végül a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Párthoz csatlakozott, amely a világháború utolsó hónapjaiban a megszálló németek által koordinált tényleges puccsal németbarát bábkormányt juttatott hatalomra, ezzel pedig beláthatatlan veszteségeket okozott a háborút mindenképpen elvesztő országnak.

(TERRORFIÚK) – Antiszemita politikai terrorizmus a konszolidáció első éveiben

A titokban működő, radikális jobboldali paramilitáris szerveződésekkel kapcsolatba hozható, a magyar sörpuccs

komolytalan, lázálomszerű tervénél sokkal súlyosabb és félelmetesebb eseménysorozat zavarta meg a nemzetgyűlési választási küzdelmet 1922-ben, mely egyúttal újabb lehetőséget is adott a végrehajtó hatalomnak a politikai szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre, noha a nyomozó hatóságok csak 1924-re tudták felderíteni az ügyet. A kormánynak a különböző fegyveres csoportok felszámolására több lépcsőben tett intézkedései ellenére az Ébredő Magyarok Egyesülete ekkor még mindig működtetett felfegyverzett és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő paramilitáris egységeket, melyek az egyesület félkatonai szárnyaként működtek.

Egy ilyen ellenőrzés nélkül működő milícia, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai 1922 tavaszán elhatározták, hogy a Vázsonyi Vilmos liberális ellenzéki képviselő vezette Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székházában egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, s ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után *Márffy-per* néven szerepel.[19] Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövetelén 1922. április 3-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhármat sebesített meg. Ebben az időben egyre-másra követtek el merényleteket a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel és intézmények ellen – ilyen volt többek között az

[19] A bombaper iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrizetében, és az 1920-as évek radikális jobboldali paramilitáris szervezetei működésének egyik legértékesebb forrása. HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai pere.

1922. elején tervezett, de szerencsére meghiúsult jászkarajenői kézigránátos terrorcselekmény, illetve a három ember életét követelő, 1923. december 24-ei csongrádi bombamerénylet. Minden ilyen esemény mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró radikális jobboldali társadalmi szervezete, valamint Héjjas Iván és Prónay Pál paramilitáris vezetők alakja.

Az erzsébetvárosi robbantás ügyét nem egyedül tárgyalta a bíróság, hanem a vádiratot végül hármas csoportosításban nyújtották be egyéb budapesti antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel együtt. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merénylet vádját összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogrommal, amely végül nem került végrehajtásra. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia követség ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, a csehszlovák követség ellen pedig hasonló merényletet terveztek, és csupán a szerencsén múlott, hogy ezek a bombák nem robbantak fel. Miklós Andor hírlapíró, laptulajdonos és Rassay Károly, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert, liberális ellenzéki politikai szereplői csomagokat kaptak, bennük bontásra robbanó kézigránátokkal, és szintén csak a szerencsén és a jelenlévők éberségén múlott, hogy ezek a csomagok sem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlés elnökéhez, illetve a francia követségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet a feladók „101-es bizottság" néven írtak alá. A Budapesti Királyi Ügyészség végül tehát azzal vádolta a fiatal nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ún. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni."

A bombaügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky fentebb, a Kettőskereszt Vérszövetség kapcsán már említett tanúvallomásában elmondta, a tanácsköztársaság összeomlása utáni polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy és katonai köre által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten körülbelül ötven polgári milícia működött. Ilyen szervezetek voltak többek között az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok is, melyek közvetve a KKVSz irányítása alá tartoztak. A kaotikus helyzetben megszilárduló új magyar kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, illetve a kommunista mozgalom féken tartása céljából, a vezérkari főnök pedig 1919–20-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a hadsereg ellenőrzése alá vonni. A Kettőskereszt Vérszövetséget azonban később azért kellett a kormánynak formálisan feloszlatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. A Márffy József-féle IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb állami kontroll és utasítás nélkül működött tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.[20]

Gróf Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt, Márffy ugyanis azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a hivatalban lévő miniszterelnökkel és családjával, illetve a miniszterelnök autójában is gyakran utazott. Bethlen ezzel

[20] HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

szemben a bíróságon határozottan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffyt.[21]

A Márffy-pert minden bizonnyal elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé, hogy a magyar állam demonstrálja az antanthatalmak, főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által rögzített területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata.[22] Ugyan Márffy Józsefet elsőfokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt bűntársait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és jóval enyhébb ítéletekkel zárult.[23] Az ÉME fegyveres alakulatait ezek után lefegyverezték, az egyesület félkatonai szárnyának polgárőrségszerű hatósági jellegű jogköreit egyértelműen megszüntették, a jobboldali paramilitáris formációk pedig, ha nem is szűntek meg teljesen létezni, szorosabb állami ellenőrzés alá kerültek, és mérsékelték addigi tevékenységüket.

A Bethlen-kormánynak végül nagy nehézségek árán sikerült viszonylagos konszolidációt elérnie társadalmi, gazdasági és politikai téren. 1923. január 21-én Magyarország felvételt nyert a Népszövetségbe, külpolitikai rehabilitációja lényegében megtörtént, az ÉME pedig innentől kezdve már csak a kormánypárt egyfajta lojális radikális jobboldali ellenzékét alkotta. A szervezet politikai befolyása, noha társadalmi egyesületként egészen 1945-ös feloszlatásáig működött, az új szélsőjobboldali pártok megjelenésével jelentősen visszaesett. 1924 és 1945 között a különböző, elsősorban német, osztrák és olasz mintára szerveződő

21 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Gróf Bethlen István miniszterelnök vallomása.

22 ZINNER Tibor: *Az ébredők fénykora.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989, 172.

23 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Márffy József és társai büntetőpere.

szélsőjobboldali, fajvédő és nemzetiszocialista pártok megjelenése az ÉME vonzerejét erősen kikezdte, és a tagság létszáma is csökkent, noha továbbra is jelentős személyi átfedések voltak megfigyelhetők az 1920-as és 1930-as évek radikális jobboldali pártjai és az ÉME tagsága között.[24]

A történeti források közlésének elvei

A levéltári iratok szövegközlésekor a huszadik századi források publikálásának elveit és bevett gyakorlatát követtük. Mivel többnyire írógéppel írott, a mai olvasó számára is jól érthető és követhető iratokról van szó, változatlan formában közöljük a forrásszövegeket, ám ahol kellett, apróbb módosításokat hajtottunk végre a magyar nyelv mai helyesírási és központozási szabályai szerint. A közölt dokumentumokat továbbá, ahol azt szükségesnek éreztük, magyarázó jegyzetekkel láttuk el.

[24] ZINNER, 1989, 167–168

I.
(MILICISTÁK)
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG, EGY TITKOS IRREGULÁRIS KATONAI ALAKULAT TEVÉKENYSÉGE AZ 1920-AS ÉVEKBEN

A Kettőskereszt Vérszövetségről

Titokban működő szervezetekről írni meglehetősen hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot készítenek, vagy éppenséggel egyáltalán nem. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is nyomon követni, rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő, ezzel együtt sokszor intoleráns és erősen antiszemita szellemiségű – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek között igen jelentős személyi átfedéseket találhatunk, illetve a politikai életre is befolyással bírtak.[25] Ezeknek a titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket.

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKVSz) nevű katonai titkos társaság (titokban szerveződő irreguláris vagy paramilitáris alakulat) ezen szervezetek közül is

[25] UNGVÁRY, 2012, 97–100

különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvénytelenséget (önbíráskodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságot, merényletet, puccskísérletet stb.) írtak tagjai számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, vagy legalábbis iratai többsége nem maradt fenn közgyűjtemények őrizetében, így a történészek máig keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig leginkább találgatásokon, feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul.

A Kettőskereszt Vérszövetség alapvetően – ha ugyan hihetünk a forrásoknak és azoknak az információknak, amelyek a köztudatban róla elterjedtek – nem volt más, mint az Etelközi Szövetség nevű, nagy befolyással rendelkező, a politikai, katonai és hivatalnoki elit tagjaiból szerveződő titkos társaság egyik alszervezete, annak egyfajta katonai-félkatonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással bíró, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak fehér/nacionalista változataként funkcionáló titkos társaságáról – Zadravecz István tábori püspök emlékiratának,[26] Prónay Pál alezredes feljegyzéseinek,[27] illetve Shvoy Kálmán tábornok napló-memoárjának,[28] e három, a Kádár-korszakban könyv formában is (részben bevallottan is szelektálva) publikált alapdokumentumnak

[26] ZADRAVECZ, 1967

[27] PRÓNAY Pál: *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából.* Forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963. A könyv formában 1963-ban csak részben közreadott, eredeti forrás ma is a Politikatörténeti Intézet Levéltárában található: HU-PIL-IV-973.

[28] SHVOY Kálmán: *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945.* Forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983. Az eredeti forrás a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárában található: HU-MNL-CSML-XIV-12.

és néhány más levéltári forrásoknak köszönhetően[29] – titkossága és titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk.[30] Az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X) a magyar jobboldali legális és illegális egyesületek többségét valamilyen módon irányította, vagy legalábbis igyekezett irányítani, így azok egyfajta ernyőszervezetének is tekinthető. Tagjai a fenti rövidítéseket konspirációs okokból felváltva használták. A szervezet valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden,[31] az ellenforradalmi kormány közvetlen környezetében, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a Vezéri Tanács, más néven Nagytanács nevű, 7–12 fős vezető testület 1944. október 16-áig, többnyire a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE)[32] szoros együttműködésben irányította, és annak lefoglalt

---

[29] Az Etelközi Szövetség alapszabálya/alkotmánya megtalálható Dr. Minich József orvos népügyészségi eljárásának iratai között, és irattani sajátosságai alapján valószínűsíthető, hogy 1923-as keltezése hiteles, nem pedig a népügyészség koholmánya. HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947.

[30] Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

[31] Az Etelközi Szövetség érthető módon a katonai vezetésre és a hadseregre is nagy befolyást gyakorolt, alapító tagjai között főtiszteket is találunk. Ily módon nem meglepő az sem, hogy a KKVSz valószínűleg az EX közvetlen irányítása alá tartozott. Vö. ERDEÖS László: *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944*. Szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007, 115–117.

[32] A Magyar Országos Véderő Egylet 1918. november 15-én, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-korszak a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt a korszak egyik meghatározó antiszemita és revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselői kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai közül pedig végül sokan beléptek a Nyilaskeresztes Párt párthadseregébe. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként

budapesti székházában tartotta összejöveteleit.[33] Az EX rítusaiban, külsőségeiben az általa gyűlölt, hazafiatlannak és nemzetrombolónak tartott szabadkőművességre[34] kívánt hasonlítani, ironikus módon székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be, ugyanott, ahol a MOVE is működött. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a korszak politikai életére, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak többek között olyan jelentős politikusok, mint Bethlen István, Teleki Pál, Károlyi Gyula, Bánffy Miklós vagy éppenséggel Eckhardt Tibor, aki 1923 decemberétől az Ébredő Magyarok Egyesületének,[35] a korszak legbefolyásosabb nacionalista

---

átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb radikális jobboldali egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről korszerűbb feldolgozás híján lásd Dósa Rudolfné erősen marxista szemléletű, de adattartalmában részben helytálló monográfiáját: DÓSA Rudolfné: *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

33 L. NAGY Zsuzsa: *Szabadkőművesek*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988, 68.

34 Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén. A belügyminiszteri rendelet indokolása szerint a szabadkőműves páholyok az *„alapszabályaikban kitűzött, kormányhatóságilag is törvényesen elismert céljaik és feladatuk megvalósítása helyett a politikai élet irányítására és a tényleges hatalomnak a kezükhöz ragadására terelték át egyleti tevékenységüket”*.

35 Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos antiszemita indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Iványt vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmrecsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével

tömegszervezetének[36] elnöki tisztét is betöltötte. A szervezet a közös célok érdekében összefogta a kormánypárti konzervatív jobboldal és a radikális jobboldal politikai szereplőit, a szervezetbe meghívás alapján felvételüket kérők pedig e célra kidolgozott misztikus szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek a hazafias célok szolgálatára.[37] A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő csaknem minden fontos kérdést megtárgyalt, noha döntéseket közvetlenül valószínűleg nem hozott. A szövetség fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt, mely 1920. szeptember 28-án alakult meg és hagyták jóvá alapszabályát. Az EX informális vezetője 1936-ban bekövetkezett haláláig lényegében Gömbös Gyula honvédelmi miniszter, majd miniszterelnök volt,[38] és okkal feltételezhető, hogy mind a MOVE-hez, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatok és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.[39] Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korabeli radikális jobboldali szervezetek informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok

---

fokozatosan, majd jelentősebben az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER, 1989, valamint: ZINNER Tibor: *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*. Budapest Főváros Leváltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

36 Zeidler Miklós szerint a Magyar Országos Véderő Egylet, az Ébredő Magyarok Egyesülete, az Etelközi Szövetség, a Kettőskereszt Vérszövetség és más nacionalista társaságok alapjában határozták meg az ellenforradalom ideológiáját és káderállományát. Vö. ZEIDLER Miklós: *A revíziós gondolat*. Pozsony, Kalligram, 2009, 105.

37 Az EX történetének az egyik alapító, Zadravecz István tábori püspök emlékiratában egész fejezetet szentelt. ZADRAVECZ, 1967, 129–150.

38 GERGELY Jenő: *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest. Vince Kiadó, 2001, 208.; valamint SHVOY, 1983, 74.

39 VONYÓ József: *Gömbös Gyula*. Budapest, 2012, Napvilág Kiadó, 100–101.

által eltervezett és végrehajtott cselekményekről, és adott esetben még támogatta is azokat,[40] az Etelközi Szövetség pedig a jobboldali mozgalmak egyfajta irányító szerveként működött.[41] 1923 után a kormánypártból kilépő fajvédő frakciót, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot megalapító Gömbös igen aktív kapcsolatot ápolt Héjjas Ivánnal és az Ébredő Magyarok Egyesülete alföldi fiókszervezeteivel, 1924 novemberétől pedig a Fajvédő Párt vidéki gyűléseit az ÉME helyi szervezetei koordinálták, így kevéssé tűnik valószínűnek, hogy Gömbös ne tudott volna az 1920-as években az ÉME tagjaihoz és Héjjas Iván paramilitáris csoportjaihoz köthető, erőszakos cselekményekről.[42] Gömbös Gyula halála után, a II. világháború ideje alatt az Etelközi Szövetség egyre inkább a szélsőjobboldal felé sodródott,[43] báró Feilitzsch Berthold, a korszak befolyásos háttérpolitkusa, az EX egyik alapítója és hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke a nyilaskeresztes mozgalom felé orientálódott,[44] és fokozatosan magához ragadta az – amúgy egyre csökkenő jelentőségű – szervezet teljes irányítását.[45] Ezzel együtt megemlítendő az is, hogy

---

40 VONYÓ, 2012, 101.

41 ZADRAVECZ, 1967, 148–149

42 VONYÓ József: *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*. Pécs, Kairosz Kiadó, 2013, 169–170.

43 Vö. Ismeretlen forrásból származó beadvány a magyar belpolitikai helyzetről, a nyilasok növekvő befolyásáról, a kormánypropaganda fogyatékosságairól és erélyes kormányintézkedések szükségességéről, in *Horthy Miklós titkos iratai*. Forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965, 252–260, 257.

44 Feilitzsch Berthold báró, az EX vezérintézője az 1944. októberi nyilas hatalomátvétel után az új nyilas törvényhozó testület, a Törvényhozók Nemzeti Szövetségének elnöke lett. Vö. KEREPESZKI Róbert: *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*. Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 177.

45 Vö. SERFŐZŐ Lajos: *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 22–24. Az EX négyoldalas, intranzigens irredentizmust és antiszemitizmust hirdető alkotmánya fennmaradt továbbá dr. Minich József VI. kerületi tisztiorvos népügyészségi perének iratanyagában. Az orvos tagja volt az Etelközi Szövetségnek és

a szövetségnek a két világháború között végig volt egy másik, sokkal inkább mérsékelt és németellenes, konzervatív, elsősorban Bethlen István és Kállay Miklós nevével fémjelezhető szárnya is, amely a kormányzót támogatta a sikertelen kiugrási kísérlet során.[46]

Az Etelközi Szövetségről tehát, ha szórványos adatok és források alapján is, de igen sok minden tudható, az annak elvileg (fél)katonai szárnyát/militáns alszervezetét[47] képező Kettőskereszt Vérszövetség esetében azonban sokkal rosszabb a helyzet. Amennyiben lehet hinni az egyébként igen ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet az EX-hez hasonlóan minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre a kommunista és más baloldali erők elleni harcra; a trianoni békeszerződés hatályba lépése után céljai kiegészültek az ország területi integritásának helyreállításával. Első számú vezetője, parancsnoka a már említett Siménfalvy Tihamér[48] honvéd ezredes, később tábornok, a tragikus

---

fedőegyesületének, a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesületének, ami miatt a világháború után állásából elbocsátották. HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947. Idézi: ZINNER Tibor: *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*. Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576, 564. A szervezet működéséről fennmaradt még egy mindössze egyoldalas, 1945-ös keltezésű, kritikával kezelendő jelentés a Magyar Kommunista Párt fegyveres erők, karhatalmi osztályának iratai között: HU-MNL-OL-M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység, Jelentés az Etelközi Szövetség működéséről, 1945. május 29. Az EX működéséről kellő forráskritikával olvasandó továbbá az egyik legfontosabb forrás, Zadrevecz István tábori püspöknek, a szervezet egyik alapítójának és vezetőjének emlékirata. Vö. ZADRAVECZ ,1967, 129–150.

[46] SZEKÉR, 2017, 81,

[47] Komoróczy Géza az Etelközi Szövetséget is a paramilitáris társaság jelzővel illeti. Vö. KOMORÓCZY Géza: *A zsidók története Magyarországon II. 1849-től a jelenkorig*. Pozsony, Kalligram, 2012, 380.

[48] Vö. SERFŐZŐ Lajos: *A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922–1924-ben*. Párttörténeti Közlemények, 79–80. Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok, a Székely Hadosztály vezérkari főnöke, az első világháború hőse leginkább a Vitézi Rend egyik törzskapitányaként ismert, titkosszolgálati tevékenységéről jóval kevesebb forrás maradt fenn. Érdekességként megjegyezhetjük, hogy az általa vezetett titkosszolgálati szerv megfigyelte többek között az emigrációba távozott Károlyi Mihályt is. Vö. Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához

sorsú Székely Hadosztály korábbi vezérkari főnöke, első világháborús hős volt, aki az 1920-as évek elején az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kapcsolatot keresett, illetve az önállóvá vált Magyarország korai katonai tikosszolgálati szerveinek egyik professzionális vezetője volt. A KKVSz vidéki parancsnoka Makkay/Makai Imre tüzérszázados volt (neve a forrásokban többféle írásmóddal is előfordul),[49] továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a vörösterrort[50] követő, az erőszakra ugyancsak erőszakos válaszként megnyilvánuló fehérterror[51] olyan alakjai, mint Héjjas István és Prónay Pál különítményparancsnokok, a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula, illetve Endre László,[52] Prohászka Ottokár püspök, Zadravecz István tábori püspök, Klebelsberg Kunó belügy-, majd közoktatási miniszter, Habsburg

---

Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1. In: *Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920 –1944*. Forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977, 100–101. Az irat ma is fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. Jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042.

49 Makkay Imre vezető szerepe a KKVSz-ben igazolható a Kovács testvérek és társaik büntetőügyében hozott ítéletből. Lásd: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere. Továbbá lásd: VARGYAI Gyula: *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*. Budapest, Hadtörténelmi Levéltár–Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002. Prónay Pál, aki az irredenta katonai alakulatok, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség megszervezésének szerepét is magának vindikálja, ugyancsak azt írja emlékirataiban, hogy Makkay Imre tüzérszázados ebben vezető szerepet játszott az ő irányítása alatt. PRÓNAY, i. m. 162–163.

50 A vörösterrorról és a tanácsköztársaság dicstelen történetéről lásd bővebben a legfrissebb feldolgozást: HATOS Pál: *Rosszfiúk világforradalma. Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

51 A fehérterrorról lásd: BÖDŐK Gergely: *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*. PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

52 Endre László saját bevallása szerint is tagja volt az ÉME-nek, a MOVE-nak, az EX-nek és a KKVSz-nek is, noha vezető szerepét a radikális jobboldali szervezetekben népbírósági büntetőperében tagadta. Vö. *Az Endre–Baky–Jaross-per*. Forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994, 25.

Albrecht főherceg, Görgey György ezredes, valamint egy bizonyos Szabó József ezredes.[53] A szervezet nagy létszámú budapesti zászlóalját egy ideig egy bizonyos dr. lovag Umlauf Szigfrid[54] huszárszázados, a Prónay-különítmény egyik tisztje irányította. A Kettőskereszt Vérszövetség alakulását tehát a Szegeden szerveződő ellenkormány Horthy Miklós vezette fegyveres erejéhez és a fővezér[55] közvetlen környezetéhez szokás kötni,[56] alapításában pedig olyan, később befolyásos katonatisztek és politikusok vettek részt, akiknek egy részétől a tanácsköztársaság bukása utáni zavaros időkben nem állt messze a katonai diktatúra bevezetésének gondolata, ugyanis az anarchiát és terrort elszabadító kommunista diktatúra után leginkább ebben látták a rend zálogát. Az elképzelésre e bizonytalan időkben minden

---

53 Endre László a népbíróság előtt azt vallotta, hogy míg az EX-ben az államigazgatás magas rangú tisztviselői tömörültek, a KKVSz-nek leginkább katonák voltak a tagjai. Ő nevezte meg a vezetőségi tagok között Szabó József ezredest is. I. m. 25.

54 Dr. lovag Umlauf Szigfrid, jogász, huszárszázados, különítményparancsnok, Héjjas Iván és Prónay Pál alárendeltje. A Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság budapesti szervezetének parancsnoka, később a KKVSz egyik utódszerveként működő, Turáni Vadászok nevű lövészegyesület egyik alapítója.

55 Pölöskei Ferenc egyenesen azt írta, hogy nem csupán a tiszti különítmények, de az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Országos Véderő Egylet és a Kettőskereszt Vérszövetség fegyveres, paramilitáris alakulatai már 1919-ben a Nemzeti Hadsereg és annak fővezére, Horthy Miklós közvetlen irányítása alatt álltak. Habár kétségtelenül voltak átfedések az irredenta egyesületek tagsága és a Nemzeti Hadsereg személyi állománya között, illetve a szegedi ellenforradalmi kormány éppen a Kettőskereszt Vérszövetség égisze alatt igyekezett a különböző fegyveres csoportokat valamiféle egységes irányítás alá vonni, az antibolsevizmus eszméje pedig szinte minden ekkoriban működő fegyveres formációt összekötött, ez így igen erős leegyszerűsítés. Vö. PÖLÖSKEI Ferenc: *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980, 15.

56 Erről többek között Mester Miklós (1906–1989) történész és politikus, aki a Horthy-korszakban maga is számos titkos társaság tagja volt, számol be egy vele időskorában készült interjúban: OSZK 1956-os Intézet OHA–45. sz. 53. Mester Miklós-interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás 1986-ban. A memoárt – miután az Intézetet megszüntették – a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár őrzi napjainkban. Idézi: SZEKÉR Nóra: *A Magyar Közösség története*. PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009, 75.

valószínűség szerint Horthy Miklós, Magyarország nem sokkal később megválasztott régens államfője is hajlott, és csak fokozatosan, az antant és Bethlen István mérsékeltebb környezetének nyomására mondott le a hadsereg által vezetett állam gondolatáról, és tért vissza az alkotmányos, parlamentáris keretekhez.[57] Horthy maga egyébként valószínűleg sem a KKVSz-nek, sem az EX-nek nem volt tagja formálisan,[58] nem vett részt a társaságok beavatási szertartásain és esküjüket sem tette le, mivel pragmatikus, józan katonatisztként és politikusként nem vonzotta különösebben a titkosság, a titokzatosság és a miszticizmus. Ezzel együtt azonban valószínűleg mindkét, egymással szoros személyi átfedéseket sejtető társaság informálisan a vezetőjeként ismerte el,[59] és befolyását bizalmasain keresztül mindkettőben érvényesíteni tudta, csakúgy, mint a hozzájuk igen szorosan kötődő, nyíltan működő nacionalista egyesületekben, és időnként képes volt a kormányközeli körökben is fel-feléledő politikai radikalizmus ellensúlyaként hatni.[60]

A Kettőskereszt Vérszövetség katonailag szervezett egységeinek tagjait szigorú eskü kötötte, mely állítólag az alábbi módon hangzott:

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami előttem szent, hogy az országfelforgató vörös elemek, azoknak izgatása és mozgolódása ellen, ha kell, fegyverrel a közért is harcolok, és ezeréves magyar

---

57 TURBUCZ Dávid: *Horthy Miklós*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2011, 66–92.

58 ORMOS Mária: *Mussolinitől Hitlerig*. In: *Akik nyomot hagytak a 20. században. Diktátorok – diktatúrák*. Szerk. ERÉNYI Tibor, Budapest, Napvilág Kiadó, 1997, 27–47, 31.

59 Az Etelközi Szövetség fővezéri székét a vezetőségi tagok elvileg Horthy Miklós kormányzónak szánták, aki ezt azonban nem fogadta el, ám a tagok ettől függetlenül őt tekintették a szervezet valódi vezetőjének. Erről többek között Prónay Pál, Shvoy Kálmán és Zadravecz István is több helyen beszámol a visszaemlékezéseiben. Vö. PRÓNAY, 1963, passim.; SHVOY, 1983, passim.; ZADRAVECZ, i. m. 130–132.

60 UNGVÁRY, 2012, 98–99.

Hazám elrablott területeinek visszaszerzése érdekében, ha kell, életemet is feláldozom. Vezéreimnek és általuk kinevezett elöljáróimnak parancsait a leghívebben teljesítem. Ha ezen eskümet megszegném, alávetem magam a Kettőskereszt Vérszövetség vérbíráskodás-ítéleteinek. Isten engem úgy segéljen!"[61]

Az eskünek ismert egy másik változata is, amelyet a radikális jobboldali titkos társaságokkal is élénken foglalkozó, illegális baloldali ellenzéki sajtó is leközölt, noha éppen bizonytalan eredete miatt alapos forráskritikával kell kezelnünk:

„Esküszöm a mindenható Istenre, aki szent és sérthetetlen, hogy én, XY az apostoli Kettőskereszt Vérszövetség céljaiért meghalni kész vagyok. Minden bolsevizmus elleni harcban részt veszek, és a Vérszövetség szent céljaiért életemet is feláldozom. Mindenki előtt titokban tartom a Vérszövetség titkait és törekvéseit. Magyarország ezeréves múltjáért síkra szállok, és kész vagyok meghalni minden erre irányuló törekvésért. Minden olyan dologról, amely tudomásomra jut, legyen az királykérdéssel kapcsolatos, avagy kommunista, vagy bármi más néven nevezendő kísérlet, ami az apostoli Kettőskereszt Vérszövetség céljait hátráltatná, azonnal jelentést teszek a Vérszövetség

[61] ZINNER, 1989, 568. Az eskü szövege dr. Kiss Gábor Jenő tartalékos honvéd főhadnagy perének iratanyagában maradt meg, aki az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának helyettes parancsnoka és Tisz-Maros-szögi Nemzetvédelmi Osztályának parancsnoka volt, amely a Kettőskereszt Vérszövetséghez és a Héjjas Iván parancsnoksága alatt álló Alföldi Brigádhoz tartozó milícia volt. Kiss Gábor Jenő 1923-ban súlyos sikkasztási ügybe keveredett, amellyel összefüggésben bűnpártolás vétsége miatt elmarasztalták, és négyhavi fogházbüntetést kapott. 1940-ben perének újrafelvételét kérte. Az 1940-es ügy iratai között a korábbi, 1923-as per legfontosabb iratai is megtalálhatók. Ezen iratokból kitűnik, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete, különösen annak nemzetvédelmi osztályai, az Alföldi Brigád és a KKVSz működése nem választható el egymástól, illetve hogy e szervezetek állami titkos katonai alakulatokként működtek, közvetve a honvéd vezérkar irányítása alatt. HU-BFL-VII-5-c-198/1940.

parancsnokságának. Ellenkező esetben a Vérszövetség vérbíráskodása végez velem. Isten engem úgy segéljen."[62]

Ezen felül az esküszöveg fennmaradt egy harmadik változatban is:

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami szent előttem, hogy vezéreimnek és az általuk kinevezett elöljáróimnak parancsait a leghűségesebben teljesítem, és a Kettőskereszt Vérszövetségben történteket a legszigorúbban titokban tartom. Esküszöm, hogy semmiféle más irredenta szervezetnek kötelezve nem vagyok, és hogy ilyen parancsokat csakis Kettőskereszt Vérszövetségi elöljáróimtól fogadok el. A Kettőskereszt Vérszövetség keretén belül sem politikai, sem királykérédéssel nem foglalkozom, és amennyiben ilyen esetről tudomást szerzek, elöljáróimnak azonnal jelentem. Ha ezen eskümet megszegném, jogosnak ismerem el a Kettőskereszt Vérszövetség vérbíráskodását."[63]

Noha a szervezet alapszabálya eddig nem került elő levéltári dokumentumok közül, az esküszöveg és annak változatai alapján is lehet következtetni a KKVSz antibolsevista, antiszemita, illetve a katonák/katonaviselt férfiak felülreprezentáltsága és az organizáció paramilitáris felépítése okán pedig egyértelműen militarista szellemiségére. A három esküváltozat közötti apró különbségek sem meglepőek, mivel a szervezet 1919-ben kommunistaellenes céllal alakult, az irredentizmus, a megcsonkított ország területi integritásának helyreállítása pedig érthető módon csak később, a trianoni békediktátum 1920-as aláírása után lett az organizáció

---

62 Az esküminta a Proletár című illegális kommunista lapban jelent meg, ezért forráskritikával kezelendő: [SZERZŐ NÉLKÜL], Proletár, 1921. augusztus 18. Idézi: PRÓNAY, 1963, 163.

63 Az esküszöveg e változata Fábián Béla liberális ellenzéki parlamenti képviselőhöz jutott el valahogyan, aki a sajtóban tette azt közzé. Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *A Kettőskereszt Vérszövetség eskümintája*, Az Est, 1926. május 7., 3.

másik vezéreszméje. Az apolitikusság kötelme sem meglepő, ugyanis az irrendetizmus és a területi revízió eszméje az 1920-as évek Magyarországán egyébként nagyon különböző gondolkodású embereket kötött össze,[64] így e titkos szervezetben is megférhettek egymással a legitimisták, a szabad királyválasztók, vagy éppenséggel az autoritárius, katonai államberendezkedést elképzelők. A vérszövetségi eskü több változatát az is magyarázhatja, hogy, mint minden hasonló szervezetnek, a KKVSz-nek is több helyi alszervezete volt, így apróbb részkérdésekben bizonyosan megfigyelhető volt egyfajta decentralizáció is. Különösen, ha feltételezzük, hogy a titkos irreguláris katonai alakulat sosem állt egészen egységes vezetés alatt, a különböző paramilitáris parancsnokok – általában a hadsereg magasabb rangú, hivatásos tisztjei – pedig folyamatosan vetélkedtek egymással, hogy minél több beszervezett tag nekik engedelmeskedjen.[65]

Ami szervezet a taglétszámát illeti, az meglehetősen bizonytalan, mindenesetre az 1920-as évek elején ezres nagyságrendűre tehető. A fentebb említett Umlauf Szigfrid százados vezetése alatt álló budapesti zászlóalj egyik tagja, Kürthy Endre később arról számolt be, hogy ő maga mintegy háromszáz tagot toborzott a szervezetnek – ez az adat persze erős túlzás is lehet.[66] A szövetség tagjai gyűléseiket a Nyár utca 9. szám alatti iskola tornatermében tartották, amelyet a főváros bocsátott rendelkezésükre, amennyiben lehet hinni a forrásoknak. A KKVSz (egyik) legális fedőszerve minden valószínűség szerint a Nemzeti

[64] Összefoglaló jelleggel lásd: ZEIDLER Miklós: *Külpolitika és revízió – Mindent vissza?* In: *A Horthy-korszak vitatott kérdései*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 175–196.

[65] Többek között Prónay Pál is megjegyzi naplójában, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség vezetéséért több magas rangú főtiszt vetélkedett, így például Makkay Imre tüzérszázados, Prónay egyik helyettese a különítményében, Görgey György ezredes, a kormányzói testőrség parancsnoka, vagy éppenséggel Csörgey Károly tábornok, a tüzér fegyvernem későbbi főfelügyelője. PIL-VI-973-III. kötet p. 355.

[66] SERFŐZŐ, i. m. 79.

Múltunk Kulturális Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, alapszabályát csak 1922-ben hagyták jóvá.[67] Egy, a szervezetről Budapest Fővárosi Levéltárában fennmaradt, 1946-os rendőrségi jelentés szerint:

„*A Szövetség területi szempontból budapesti és vidéki főosztályokra oszlott. Minden főosztálynak vezérmegfigyelői, főmegfigyelői és megfigyelői voltak. Ezek havi jelentésekben számoltak be a körzetükben lejátszódó baloldali megmozdulásokról. Ha bárkiről bármilyen adatra volt szükség, úgy ezek a megfigyelők kötelesek voltak azokat azonnal beszerezni. A tagok politikai meggyőződése a jobboldali antiszemita és antibolsevista karakteren belül nem volt korlátozva. Így tagjai között Horthy-pártiakat, legitimistákat, fajvédőket és nemzetiszocialistákat is lehetett találni.*

Céljuk nemcsak a baloldal figyelemmel kísérése volt, hanem a megbízható jobboldali elemek összetartása és felfegyverzése is. Fegyveres terrorkülönítményei leginkább a Nagy-Alföldön dolgoztak.

Antibolsevista célkitűzéseik révén meglehetős politikai súlyuk volt, ez azonban a Bethlen-éra alatt kezdett eltűnni, mint ahogy az egész Vérszövetség jelentősége is a harmincas években, különösen egyéb korszerű jobboldali megmozdulások miatt, erősen csökkent. Leginkább az Etelközi Szövetség vette át a helyüket."[68]

Az idézett – valószínűleg jórészt spekulatív, illetve a szervezet múltbéli szerepét eltúlozni igyekvő – politikai rendőrségi jelentés szerint Horthy Miklós kormányzó tagsága nem állapítható meg a

[67] SERFŐZŐ, uo.; A Budapesti Főkapitányság 10 326/1923. főkapitányi jelentése szerint 234 791/1922-BM.VII. sz. alatt hagyta jóvá a belügyminiszter a Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapszabályát. Lásd: HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. Idézi: ZINNER, 1989, 564.

[68] HU-BFL-VI-15-c-205/1945 – A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség feloszlatott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 3.

szervezetben, de befolyását kétségtelenül érvényesítette benne. A KKVSz vezetőségi tagjai között pedig olyan prominens személyeket találunk, mint: Than Károly báró, Kárpáthi Kamilló tábornok, vitéz Jánky Kocsárd tábornok, ifj. Horthy István, Erdélyi Lóránt vármegyei főjegyző, Héjjas Iván, Szigetváry alezredes, Teleki Mihály és Teleki Béla grófok, Vass grófné, dr. Petrányi Rezső, Teleki Tibor gróf, képviselő, Ernst Vilmos főjegyző, Ferentzy Kálmán iskolaigazgató, Hatvany Lajos báró, Helle százados, vitéz Kemény János vármegyei főjegyző, Klebelsberg Kunó, Prónay Pál, Prohászka Ottokár püspök stb.[69] Ebből a – jórészt jobboldali történelmi személyiségeket tömörítő, ám egyúttal véletlenszerűnek is ható – névsorból talán az asszimilálódott zsidó polgárcsaládból származó, horthyzmussal, túlhajtott nacionalizmussal vagy antiszemitizmussal nehezen vádolható Hatvany Lajos báró személye a legmeglepőbb, és mutat rá arra a legjobban, hogy ezt a forrást is alapos kritikával érdemes kezelni.

Ungváry Krisztián szerint a KKVSz titkos megbeszéléseit a Nádor-laktanyában tartotta (a Prónay-különítmény egyik székhelyén, ami tehát a Prónay Pál paramalitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal), tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban, megyeszékhelyen működött egy-egy alszervezet, a KKVSz tagjai pedig a magyar államapparátust behálózva főként a kommunistagyanús egyének és szervezkedések feltérképezésével és megakadályozásával foglalkoztak.[70] A KKVSz-ben ezzel együtt

[69] Uo.

[70] UNGVÁRY, 2012, 98–99. Ungváry Krisztián nem ad meg forrást monográfiájában.

nagy arányban jelen voltak a felbomlott monarchia[71] hatalmas hadseregének leszerelt, emiatt pedig deklasszált, egzisztenciális gondokkal küzdő katonatisztjei is.[72]

Egy meglehetősen gyakran, számos szakpublikációban idézett lexikonszócikk így ír a szervezetről:
„*A Kettőskereszt Vérszövetség (KKVSz) az Etelközi Szövetség közvetlen alárendeltségébe tartozó titkos hírszerzési és terrorszervezet. Az 1919. júliusában alakult szövetség álcázott orgyilkosságokkal, a környező országok magyarlakta területein diverziós akciókat végrehajtó szabadcsapatok szervezésével és hírszerző tevékenységgel támogatta a magyar vezetés irredenta és fajvédő politikáját. (Pl. 1938-ban a tagjai is részt vettek a Rongyos Gárda kárpátaljai akcióiban.) Az egyenként titokban felesküdött tagok egy része a BM állományában, Főtartalék fedőnévvel, külön titkos katonai egységet képezett. A szervezet vezetése sohasem volt egységes. A II. világháború alatt ez különösen élesen megmutatkozott, amikor a KKVSz legitimista csoportja Kettőskereszt Szövetség néven a Magyar Frontba tömörült pártokhoz, egy másik csoportja a nyilasokhoz csatlakozott.*”[73]

Egybevágnak ezzel Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat és a későbbi Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései, melyek között találhatunk egy igen érdekes dokumentumot. Noha a tábornok

---

71 Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásáról és következményeiről lásd részletesebben: SZÁVAI Ferenc: *Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának következményei. Az államutódlás vitás kérdései*. Pécs, Pro Pannonia Kiadó, 2004.

72 BERENDT. Iván: *Magyarország gazdasága az első világháború után 1919–1929*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966, 13.

73 Vö. *Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs*. Főszerk. SIPOS Péter, Budapest, Petit Real Könyvkiadó–Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete–Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Magyar Hadtudományi Társaság, 1997. A nyilaskereszteseknek valójában az Etelközi Szövetség egyik szárnya csatlakozott, és az államigazgatásban, illetve a honvéd vezérkarban tevékenykedő magas rangú tagjai révén az EX a kiugrási kísérlet meghiúsításában is jelentős szerepet jászhatott. Vö. SZEKÉR, 2017, 80–81.

feljegyzéseit a kommunisták fogságában, legalább részben kényszer hatása alatt írta, az mégiscsak a magyar katonai titkosszolgálatok történetének egyik fontos dokumentuma, így megfelelő forráskritikával tulajdoníthatunk neki némi igazságtartamat. E dokumentum tanúsága szerint az 1920-as években a honvédségen belül félig-meddig illegalitásban, de természetesen a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével, az antanthatalmak ellenőrző bizottsága elől rejtve működött egy – elsősorban területi revízióra törekvő – külföldi szabotázs- és diverzánsakciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, melynek a vezetője Siménfalvy Tihamér ezredes, a KKVSz igazgatója, később pedig Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a Külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége elsősorban a kisantant államokra terjedt ki, középtávú célja pedig a magyarlakta területek esetleges visszafoglalásának előkészítése volt. Ujszászy feljegyzése szerint Héjjas Iván különítményei, majd 1932-től az úgynevezett (második) Rongyos Gárda is ugyanennek a katonai szervnek voltak informálisan alárendelve, 1936-ban pedig ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, immár Homlok Sándor ezredes irányítása alatt. Az osztály nevével ellentétben nem csupán a magyar honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a korábbi titkos csoporthoz hasonlóan kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott, és tette mindezt a Miniszterelnökséggel és a Külügyminisztériummal szoros együttműködésben.[74] A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd végül a Homlok Sándor ezredes vezetése alatt álló 5. vkf. osztály kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy Tihamér szervezői tevékenységéből (1929-ben bekövetkezett haláláig) akár a Kettőskereszt Vérszövetséggel való szoros

[74] UJSZÁSZY, 2007, 356–359.

átfedésekre is következtethetünk.[75] A Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium közös irányítása alatt álló titkos hírszerző-szabotőr-diverzáns csoport tervezett létrehozásáról 1920-ból egy rövid, levéltárban fennmaradt feljegyzés is beszámol: „*Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta szervezéséről: Az irredenta legfelsőbb vezetésére egy a kormány ingerenciája alatt álló titkos szerv létesíttetik egy polgári és egy katonai egyén vezetése alatt. Ezen szerv politikai kérdésekben a Külügyminisztérium, katonai kérdésekben a katonai vezetőségtől kapja az általános irányelvekre vonatkozó utasításait, úgy azonban, hogy politikai tekintetben a nemzeti kisebbségek miniszterével egyetértően jár el. Ezen központi titkos szerv végrehajtó orgánumaiként társadalmi szervezetek (ligák) létesítendők külön-külön az egyes nemzetiségi csoportok részére. Anyagi támogatás az irredenta céljaira a kormány illetőleg egyes reszortok részéről kizárólag a központi titkos szerv útján folyósítható.*”[76]

[75] Többek között a kalandos életű, számos különítményt, irreguláris katonai alakulatot és gyakorlatilag minden, a két világháború között működő radikális jobboldali egyesületet és pártot megjárt, a nyilaskeresztesekből kiábránduló, és végül 1944–1945-ben ellenállóként és zsidómentőként hőssé váló Zsabka Kálmán alhadnagy, amúgy civilben költő, színész és filmproducer élete is rámutat a különböző paramilitáris alakulatok, irredenta társadalmi szervezetek, illetve az állami szervek, így a titkosszolgálatok szoros kapcsolatára. Zsabka Kálmán altisztként történő leszerelése után titkos tiszti állományban a Siménfalvy-csoport, majd a 5. vkf. osztály tagja is volt, korábban pedig az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályához és Prónay-különítményhez fűzték szoros szálak, így tagsága a Kettőskereszt Vérszövetségben is erősen valószínűsíthető. Vö. BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András: *Egy hosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*. Múltunk, 2019/2, 138–180, 159–160.

[76] HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Cím és aláírás nélkül, 1920. 04. 06. Idézi: ANGYAL Béla: *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*. Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002, 50. A felvidéken működő magyar titkosszolgálati sejtek tevékenysége kapcsán ugyanerre az iratra hivatkozik jóval korábban Boros Ferenc is: BOROS Ferenc: *Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918–1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, 231.

A fenti idézett irat egészen biztos, hogy nem maradt csupán tervezet, a Hadtörténelmi Levéltárban ugyanis valóban találhatók iratok egy Siménfalvy Tihamér ezredes vezetése alatt álló, titkosszolgálati jellegű katonai alakulat tevékenységéről. A Siménfalvy-csoport például érintett volt az 1919–1920-as erdélyi magyar diverziós tevékenységben, amely többek között a nagyrészt koholt vádakon alapuló, úgynevezett temesvári levente-per román megkonstruálásában is szerepet játszott.[77] Ebben az ügyben temesvári magyar fiatalok, jórészt középiskolás és egyetemista fiúk kerültek a román rendkívüli haditörvényszék elé azért, mert a vád szerint a román államhatalom ellen szervezkedtek – akkor, amikor Románia és Magyarország majdani államhatára még nem volt nemzetközi békeszerződések által tisztázva, a románok által megszállt Erdély hovatartozása pedig még kérdéses volt –, és e célból érthető és méltánylandó módon, hazafias indíttatásból nagyobb mennyiségű lőfegyvert és robbanóanyagot szereztek be. Az igen nehezen tisztázható, milyen mértékben álltak a román megszálló hatalomra egyébként komoly veszélyt nem jelentő magyar diákszervezkedés mögött a korabeli magyar katonai titkosszolgálati szervek, egy bizonyos Mike József nevű, hírszerző főhadnagy ugyanakkor mindenképpen érintett volt az ügyben, és a temesvári levente-szervezkedés, majd a büntetőper tárgyában Siménfalvy ezredeshez is eljutottak iratok.[78] Erősen gyanítható,

---

[77] A temesvári levente-perről lásd Borsi-Kálmán Béla több kiadást is megért, minden kiadásban folyamatosan bővített, alapos monográfiáját: BORSI-KÁLMÁN Béla: *Öt nemzedék, és ami előtte következik... A temesvári Levente-pör, 1919–1920*. Budapest, Noran Kiadó, 2006.; BORSI-KÁLMÁN Béla: *Ifj. Niamessny Mihály és a temesvári Levente-per, 1919–1920*. Budapest, Helikon Kiadó, 2010., BORSI-KÁLMÁN Béla: *Kisfiúk a nagy viharban. A temesvári „Levente-pör" – az első román „irredenta per" története, 1919–1922*. Budapest, Kortárs Kiadó, 2020.

[78] Siménfalvy ezredes titkosszolgálati vezetői tevékenységéről és esetleges áttételes szerepéről a temesvári diákszervezkedésben lásd részletesebben: BORSI-KÁLMÁN, 2020, 111–123.

hogy a magyar katonai titkosszolgálat tisztjei részben a saját szakállukra, felsőbb utasítás nélkül kezdeményeztek egy szervezkedést, vagy legalábbis valamilyen szinten bekapcsolódtak egy ilyen, amúgy spontán is zajló, a résztvevők hazafias kétségbeeséséből és tettvágyából táplálkozó mozgalomba, Siménfalvy ezredes mindenesetre a honvéd vezérkarnál kezdeményezte Mike József főhadnagy felelősségre vonását.[79] Hiba volna tehát a temesvári diákszervezkedést a Kettőskereszt Vérszövetség néven (is) ismert, titkosszolgálati jellegű katonai alakulat egyik hadműveletévé egyszerűsítenünk, annyi azonban a források ismeretében is bizonyos, hogy a Siménfalvy Tihamér parancsnoksága alatt álló titkos katonai alakulat ebben az ügyben is érintett volt, és lehetőségeihez mérten igyekezett meggátolni, hogy a Bánság keleti felének ez a része, amelyet a szerb után a román hadsereg szállt meg, végleg Romániához kerüljön.

Mindezzel együtt a fent említett forrásokat is alapos kritikával érdemes kezelnünk, ugyanis egyrészt Ujszászy István például a saját feljegyzéseit a kommunista állambiztonsági szervek fogságában, legalább részben kényszer hatása alatt írhatta, másrészt hiába az esetleges személyi átfedések, de egyik, a Siménfalvy-csoportról szóló forrás nem nevezi meg név szerint a Kettőskereszt Vérszövetséget.[80] Nándori Pál jogtörténész ugyanakkor az I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni, halálos kimenetelű marseille-i merénylet[81]

[79] BORSI-KÁLMÁN, 2020, 113–114.

[80] UJSZÁSZY, 2007, 354–359.

[81] 1934. október 9-én Marseille-ben I. Sándor jugoszláv király és Louis Barthou francia külügyminiszter a király franciaországi diplomáciai látogatása alkalmával közös limuzinban utazott. Az autóra hirtelen többször rálőttek, és a merényletben mind a jugoszláv király, mind a francia külügyminiszter életét vesztette. A gyilkosságot horvát paramilitáris fegyveresek, usztasák és macedón terroristák követték el, akiket nagy valószínűséggel Magyarországon, a Zala megyei Jankapusztán képeztek ki a magyar

nemzetközi jogi vonatkozásait vizsgáló, erősen marxista hangvételű, ám adattartalmában használható monográfiájában fél évszázaddal ezelőtt egyértelműen leírta, hogy a Siménfalvy-csoport lényegében azonos a KKVSz-szel,[82] később pedig a magyar katonai titkosszolgálatok, melyeknek a KKVSz is egyfajta elődszervének tekinthető, élénk kapcsolatban álltak különböző horvát paramilitáris csoportokkal is.[83] Nándori igen nagy részben levéltári forrásokra hivatkozva állítja, hogy a KKVSz a kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, nem önszerveződő titkos társaság és paramilitáris alakulat, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, melynek elsődleges célja a kisantant államok elleni terrorcselekmények, s zabotázs- és diverzánsakciók, középtávon pedig a magyarlakta területeken zavargások kirobbantása és a területi revízió előkészítése volt.[84] Egy általa idézett külügyminisztériumi tervezet szerint a szerv katonai parancsnoka ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, politikai vezetője Kánya Kálmán diplomata, későbbi külügyminiszter volt, a diverziós tevékenység pedig a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve kiemelten a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság/Jugoszlávia ellen irányult. Egy másik, a külügyminiszter számára készült előterjesztés részletekbe menően ecseteli a határon túl elkövetendő diverziós, szabotázs- és terrorcselekmények

---

katonai titkosszolgálatok és Héjjas Iván irreguláris különítményének tagjai. Vö. SŐREGI Zoltán: *Adalékok a marseille-i merénylethez*. ArchívNet, 2013/4.
https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatterehez.html

82 NÁNDORI Pál: *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

83 Az első világháború utáni horvát nacionalista paramilitáris mozgalmak történetéről összefoglaló jelleggel lásd bővebben: Dmitar TASIĆ: *Paramilitarism in the Balkans. Yugoslavia, Bulgaria, and Albania, 1917–1924*. Oxford, Oxford University Press, 2020.

84 HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921. Idézi: NÁNDORI, 1972. uo.

mikéntjét, Nándori Pál pedig annak tartalmai összefoglalóját is nyújtja, így érdemes könyvéből egy terjedelmesebb részt idéznünk:

„A tervezet bevezetőjében megállapítja: »A megszállt területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyonbiztonságát rendszeresen támadó aknamunka nagyban elősegíténé, mert a lelkeket a félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembetűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott fellépés mindig eredményre vezet.«

A terrorista akciók végrehajtására a megszállt területeken, a magyar kormány pénzügyi támogatásával szintén titokban létrehozott irredenta szervezetek voltak kiszemelve. Az akciók végrehajtásának sikerét a tervezet az alábbi pontokban jelöli meg:

1. A terrorcselekményeket úgy kell alkalmazni és végrehajtani, hogy ezzel az elcsatolt területeken élő magyarság élet- és vagyonbiztonsága ne veszélyeztessék. /A magyar kormány tartott attól, hogy a terrorakciók végrehajtása nyomán a román, a csehszlovák és a jugoszláv kormányok a magyar kisebbséggel szemben majd retorziót fognak alkalmazni./

2. A terrorista cselekmények útján a személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése, /itt felsorolja a tervezet, hogy kiket kell meggyilkolni: intranzigens nacionalista politikusokat, államférfiakat, vezető személyeket, veszedelmes rendőrségi és detektívtestületi tagokat, politikai szónokokat stb. Továbbá katonai lőszer- és anyagraktárak, laktanyák, pénzintézetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, hidak, műépítmények, közületek stb. felrobbantását írja elő./ Meggyilkolni tehát minden olyan személyt, akinek politikai magatartása, befolyása az elcsatolt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt jelentett.

3.. A gyilkosság és a szabotázs időpontjának a megválasztása. A tervezet külön kihangsúlyozza, hogy nagyon fontos a kül- és belpolitikai momentumok kihasználása a gyilkosság és a rombolás eredményes végrehajtásának szempontjából.

4. Az akcióhoz szükséges anyagi költségek biztosítása a kormányzat részéről.

5. A terrorcselekmények végrehajtásához szükséges eszközök beszerzése /pisztoly, bomba, méreg, robbanóanyag, pokolgép, szérum stb./.

6. Végezetül a végrehajtó személyek kiválasztása. Az aknamunka sikere esetére a tervezet gondol arra, hogy elkerülhetetlen lesz a »Magyarország elleni kegyetlen retorzió«, és azt úgy kívánják elkerülni, ha a terrorista cselekmények végrehajtását »más irányú szocialista, kommunista, parasztforrongás, bukovinai vagy besszarábiai irredenta mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy legalábbis a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni«. Továbbá a »végrehajtó közegek oly irányú lekötése /pénz, hozzátartozók javadalmazása, pozíció biztosítása stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat«.

E cél elérése érdekében a megszállt területen működő titkos irredenta vezető embereinek a hozzájárulását is kellett az akcióhoz biztosítani, a lokális viszonyok ismerete és a tanácsadói szerepük miatt. Ha e hozzájárulás és biztosíték – az elaborátum szerint – megvan, a tervezett akció alapjait a következők képeznék:

a) megszervezendő egy végrehajtó terrorista csoport, »elszánt, bosszúvágyó vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szófukar, esetleg tényleg elszánt nők«. Ezeket a személyeket elméletileg és gyakorlatilag speciális tanfolyamon tanítják meg a terrorcselekmények végrehajtására;

b) a megszállt területeken a »komoly intranzigens gondolkozású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján, összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke, és az itteni /a magyar kormányról van szó – N. P./ megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné«;

c) az akció végrehajtásához szükséges terroristáknak a helyszínre való küldése, már jóval a cselekmény megkezdése előtt;

d) a gyilkossághoz és a szabotázshoz szükséges eszközöket Magyarországon kell beszerezni és innen a tett színhelyére elszállítani;

e) a terroristák »pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szökésük előkészítése«.
A tervezet végezetül bejelenti: a terrorista cselekmények és a velük kapcsolatos precízebb végrehajtási metódusokat egy részletesebb javaslat fogja ismertetni."[85]

A Kettőskereszt Vérszövetség/Siménfalvy-csoport a források tanúsága szerint továbbá nem csupán a kisantant államok területén készített elő diverzánsakciókat és terrorcselekményeket, de valóban élénken kereste a kapcsolatot a német és osztrák radikális jobboldali paramilitáris szervezetekkel, többek között az ORGESCH (Organisation Escherich)[86] és ORKA (Organisation Kanzler)[87] nevű milíciákkal is, illetve 1921-ben egy grazi tárgyaláson felmerült az is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és a német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát.[88] Ezenkívül nem csupán a diverzáns- és terrorakciók kivitelezése, de az első világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is célja lehetett a

[85] HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920. Idézi: NÁNDORI, 1972, 24–25; 88.

[86] Az ORGESCH német paramilitáris mozgalom tevékenységéről bővebben lásd: John T. LAURIDSEN: *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*. Koppenhága, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007, 111–113. A szervezetek az 1920-as években jelentős politikai befolyással rendelkeztek Németországban, elsősorban Bajorországban. Erről tanúskodnak a róluk fennmaradt rendőrségi akták is a Német Szövetségi Levéltár (Bundesarchiv) őrizetében: BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

[87] Az ORKA német paramiltáris mozgalom tevékenységéről lásd bőveben: LAURIDSEN, i. m. uo.

[88] HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221. Jelentés a német ORKA és ORGESCH irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.; HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921. Idézi: NÁNDORI, 1972, uo. A magyar–német–osztrák nacionalista politikai erők közötti, komolyabb eredményre egyébként nem vezető tárgyalásokról részletesebben lásd: G. SOÓS, 1967, 3–43.

KKVSz-nek,[89] hiszen rajta keresztül nagyszámú embert lehetett titkos katonai állományba sorolni és kiképezni.[90] Ebben az értelemben a Kettőskereszt Vérszövetség akár hasonló lehetett a német Fekete Hadsereghez (Schwarze Reichswehr).[91] A német Fekete Hadseregen belüli milíciák között is működött Hermann Erhardt korvettkapitány irányítása alatt titkos társaságként és titkosszolgálati jelleggel egy paramilitáris egység, az Organisation Consul, melynek nevéhez számos politikai gyilkosság köthető, illetve tagjai gyakran végeztek az antant államok elleni diverziós tevékenységet. Némi leegyszerűsítéssel részben ebből a titokban működő, a törvényesség határait belföldön is messze áthágó irreguláris katonai alakulatból nőtt ki később a nemzetiszocialista Németország katonai titkosszolgálata, a Wilhelm Canaris tengernagy irányítása alatt álló Abwehr.[92] A Kettőskereszt

---

89 A magyar hadsereg 1920-as évekbeli titkos felfegyverzésének kísérleteiről lásd többek között ugyancsak Nándori Pál politikailag elfogult, de adattartalmában nagyon is jól használható tanulmányát: NÁNDORI Pál: *A hirtenbergi fegyverszállítás*. Hadtörténelmi Közlemények, 1968/4, 636–657.

90 NÁNDORI, 1972, uo.

91 A Schwarze Reichswehr (Fekete Hadsereg) a német haderőn belüli titkos szervezet volt, mely az első világháborút elvesztett Németország súlyos fegyverkezési korlátozások alá eső haderejének titkos újrafelfegyverzését tűzte ki célul. Az állami hadsereg, a Reichswehr az 1920-as években hallgatólagosan támogatta a különböző nacionalista milíciák, Freikorpsok működését, és lényegében félhivatalos tartalékos egységekként tekintett rájuk. A német Fekete Hadsereg történetéről lásd bővebben: Jun NAKATA: *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*. Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002. Illetve magyarul lásd Németh István összefoglaló tanulmányát: NÉMETH István: *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*. Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

92 Az Organisation Consult 1920-ban alapította Hermann Erhardt paramilitáris vezető, a Kapp-puccs egyik résztvevője, a korábban a saját parancsnoksága alá tartozó Erhardt Tengerészdandárból. A szervezet elsősorban Bajorországon belül működött, de körülbelül 5000–6000 fős tagságával behálózta az egész weimari köztársaságot. A versailles-i békeszerződések fegyverkezési korlátozásai megtiltották, hogy Németország professzionális katonai titkosszolgálatot tartson fenn, ezt pedig a németek természetesen

Vérszövetség tehát nemzetközi, elsősorban európai példák alapján jól összehasonlítható más első világháború utáni titkos, ugyanakkor erős állami támogatásban részesült paramilitáris szervezetekkel. Mindazonáltal azt Nándori Pál fentebb idézett monográfiája is elismeri, hogy a területi revízió céljából létrehozott titkos katonai alakulatok[93] forrásbázisa meglehetősen szűkös, így tényleges tevékenységükre a fennmaradt források tükrében is inkább csak következtethetünk, mint biztos állításokat tehetünk róla.[94] Ugyanakkor el kell ismernünk, hogy Nándori Pál bármennyire is a Kádár-korszak kutatója volt, és a Horthy-korszak kapcsán bármennyire is negatív irányban elfogult, átpolitizált véleményt fogalmazott meg, az általa hivatkozott levéltári iratok a mai napig

ugyancsak igyekeztek kijátszani. A radikális jobboldal felé hajló Ernst Pöhner bajor rendőrfőnök erősen támogatta az Organisation Consul működését, melynek tagjai többek között felelősek voltak Matthias Erzberger pénzügyminiszter és Walther Rathenau külügyminiszter meggyilkolásáért. A szervezet pénzügyei kezelése céljából fedőcéget is létesített egy müncheni fakitermelő vállalat formájában. A szervezet és az állam viszonyát furcsa kettősség jellemezte. Vö. Robert G. L. WAITE: *Vanguard of Nazism. The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918–1923*. New York, W. W. Norton and Company, 1969; valamint: NÉMETH István, 2017, 524–525.

93 Nándori Pál felsorol még néhány titkos, paramilitáris elvek szerint működő nacionalista társaságot és egyesületet: Árpád Fiai, Árpádosok, Ifjú Gárda, Felvidéki Egyesületek Szövetsége, Délvidéki Szövetség, Mefhosz, EMKE, Turáni Vadászok, Alföldi Vadászok, valamint ide sorolja az egyetemistákat tömörítő Turul Szövetséget és a Leventemozgalmat is. Állítása szerint Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt ezeket a korábban polgári formációkként működő organizációkat a kormány teljes mértékben titkos katonai felügyelet alá helyezte, és a Honvédelmi Minisztérium egy titkos szervezeti egysége irányítása alá vonta. Minden szervezetnek feladata volt, hogy tagjaiban az irredenta szellemet táplálja, és hogy kapcsolatokat teremtsen az elcsatolt területeken hasonló célokkal működő titkos szervezetek vezetőivel. Ennek alátámasztása céljából egy, a Nemzetek Szövetsége Levéltára őrizetében lévő dokumentumra hivatkozik: S. d. N. C. 518.M. 234. VH. Requête du Gouvernement Yougoslave en vertu de l'article paragraphe 2, du Pacte. Communication du Gouvernement Yougoslave, 34–41. 1. Idézi: NÁNDORI, 1972, 88.

94 NÁNDORI, 1972, 88–89.

fennmaradtak, tartalmuk pedig ellenőrizhető, így állításainak hitelt adhatunk.

Természetesen nemcsak Magyarország, de a kisantant államok, így példának okáért a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság is működtetett hírszerző szolgálatot, amely a legnagyobb gyanakvással figyelte a magyarok tevékenységét. Egy 1926-ban kelt hírszerzési jelentés arról számolt be, hogy Magyarországon a Társadalmi Egyesületek Szövetsége[95] és a betiltott Területvédelmi Liga mellett még mintegy húsz titkos irredenta-terrorista szervezet működik, melyek titokban tevékenykednek, tagjaik feladata többek között, hogy hírszerző tevékenységet folytassanak a kisantant országokban:

„*Ezekből a szervezetekből verbuválódnak az úgynevezett keresztény-szociális munkások, akik, ahol csak lehetséges, felváltják a szociálisan szervezett munkásokat. Ezek a keresztény munkások dolgoznak azokban az üzemekben, ahol titokban hadianyagot gyártanak. Őket alkalmazták a francia frankok hamisításakor, mint ahogy a kisantant államok útleveleinek, pénzjegyeinek, illetékbélyegeinek és egyes katonai parancsnokságok pecsétjeinek a hamisítására is. Továbbá a kisantant országokban élő magyarok segítségével igyekeznek megszerezni hivatalos dokumentumokat, kiírásokat vagy hatósági utasításokat a helyi nem nemzeti elemekkel szemben [követendő] magatartásról. Ezen kiírások vagy utasítások alapján hamis*

[95] A Társadalmi Egyesületek Szövetsége (TESZ) az 1920-as években a jobboldali, irredenta tömegszervezeteket összefogó ernyőszervezet volt, mely többek között magában foglalta az ÉME-t, a MOVE-t és a Területvédő Ligát (TEVÉL). Elnöke báró Feilitzsch Berthold, az Etelközi Szövetség vezetője, alelnöke és tényleges irányítója Gömbös Gyula volt. Történetéről lásd: KEREPESZKI Róbert: *A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban.* In: *„...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni". Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*, szerk. GEBEI Sándor – IFJ. BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 2011, 373–388.

iratokat készítenek, amelyekben a kisantant kormányokat vádolják meg, és amelyeket elküldenek Londonba, Amerikába, Rómába és Párizsba."[96]

E sorok minden bizonnyal immár a Nemzeti Munkavédelem szervezetére utalhatnak, mely a források tanúsága szerint a Kettőskereszt Vérszövetség továbbélésének egyik formája is volt.

A Horthy-korszak kezdetén a különböző nacionalista-irredenta egyesületek, titkos társaságok és a fegyveres testületek és egyéb állami szervek közötti személyi átfedésekről már szóltunk. Ráadásul az 1920-as évek elején a különböző (jobboldali) polgári karhatalmi milíciák hatósági jogköröket vindikáltak maguknak és/vagy gyakoroltak az (ekkor még ingatag) állam által rájuk ruházott módon, vagy éppenséggel az állam által rájuk ruházott jogkört önkényesen túllépve, így egyáltalában nem kizárható és nem meglepő az sem, hogy a nagyrészt leszerelt, aktív állományú és tartalékos katonákból álló Kettőskereszt Vérszövetség 1920-as években aktív tagjai igen nagy átfedést mutattak a későbbi magyar titkosszolgálati szervek apparátusával is.[97] Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, a MOVE elnöke gyakran hangoztatta saját állítólagos titkos értesüléseit, illetve keltette katona- és politikustársaiban azt a látszatot, hogy jelentős befolyást gyakorol a hadsereg hírszerző és kémelhárító apparátusára, ami nem is nélkülözött minden alapot. 1919–1921-ben ugyanis a Szegeden

[96] A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság Külügyminisztériuma a bécsi követség jelentésére alapozva informálja a vatikáni követséget, hogy Magyarországon rendkívül aktív irredenta tevékenység zajlik, amely a társadalom szinte valamennyi rétegét átfogja, 1926. március 12. In: *A Horthy-korszak Magyarországa jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941*. Forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Bp., Kronosz Kiadó–MTA BTK TTI, 2016, 126–127.

[97] A titkosszolgálati szervek és a radikális jobboldali (paramilitáris) szervezetek közti átfedésekre felhívja a figyelmet többek között KOVÁCS Tamás: *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise. 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

alakult Nemzeti Hadsereg,[98] a katonai hírszerző és elhárító szervek,[99] valamint a MOVE között igen szoros informális kapcsolatok álltak fenn, illetve nagy befolyást gyakoroltak ezek működésére a titkos társaságok, így a többek között politikusokat és katonai vezetőket is tömörítő Etelközi Szövetség is.[100] Ebből pedig joggal következtethetünk az EX katonai szárnyának számító KKVSz hadseregre és a politikai életre való erős befolyására is, lévén a KKVSz tagjai között igen sok lehetett a főtiszti rendfokozattal bíró katona is.[101]

Az Etelközi Szövetséggel ellentétben, mely alapvetően nem csupán egy pragmatikus célokat követő titkos politikai organizáció, hanem titokzatos, misztikus, filozofikus-ezoterikus szellemiséget, a tagok számára egyfajta sajátos magyar nacioanlista vallást vagy legalábbis valamiféle valláspótlékot adni hivatott szervezet volt, a

---

98 A természetesen nem csupán a fehérterror nyomán hírhedté vált tiszti különítményekből álló, hazafias célok érdekében tevékenykedő Nemzeti Hadsereg történetéről lásd például Jankovich Arisztid ezredes György Sándor szerkesztésében igen részletes forráskritikai apparátussal is közreadott visszaemlékezését: JANKOVICH Arisztid: *A Nemzeti Hadsereg (1919)*. Forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.

99 A Kettőskereszt Vérszövetség 1919–1920 során igen szoros átfedésben lehetett a szegedi Nemzeti Hadsereg antikommunista belső reakcióelhárító szolgálatával, a hivatalosan rövid életű, ám informálisan minden bizonnyal tovább tevékenykedő úgynevezett vörösvédelmi szervezettel, a Fővezérség II/b. osztályával is. Vö. Bádoki Soós Károly honvédelmi miniszter előterjesztése Horthy Miklóshoz a „vörösvédelmi szervezet" újjászervezése és a kormányválság megoldása ügyében, 1920. július 16., in: *Horthy Miklós titkos iratai*. 27–33. A Fővezérség II/b. osztályának Kozma Miklós volt a vezetője, és irathagyatéka tanúsága szerint szoros átfedéseket mutatott a MOVE-val is. Vö. HU-MNL-OL-K 429-11. csomó – Katonai vonatkozású adatgyűjtemény.

100 GERGELY, i. m. 80–83. A MOVE saját hírszerző osztályt is működtetett. Vö. VONYÓ, i. m. 159–162.

101 Elég, ha csak Siménfalvy Tihamérra, Prónay Pálra, Gömbös Gyulára vagy Görgey Györgyre gondolunk. A KKVSz helyettes parancsnoka, Héjjas Iván ugyan rendfokozatát tekintve nem volt főtiszt, sőt, még hivatásos katona sem, de ebben az időszakban tényleges befolyása nyilván jóval nagyobb volt, mint amit tartalékos főhadnagyi rendfokozata alapján feltételeznénk.

KKVSZ esetében nincs tudomásunk arról, hogy a szervezetnek az igen szigorú, árulás/parancsmegtagadás esetén a tagok ellen akár halálbüntetést is kilátásba helyező eskün kívül bármiféle misztikus jellegű rituáléi lettek volna. Az EX, bár ülésein feltehetőleg születtek politikai döntések is, vagy legalábbis magas rangú közhivatalnok tagjain keresztül tényleges befolyást gyakorolt azokra, alapvetően inkább politizáló, de spekulatív szellemiségű titkos társaságként írható le. Tagjai ugyanis többnyire nem a taggá avatás által tettek szert befolyásra, hanem épp fordítva, sokkal inkább bizonyos szintű befolyással már rendelkező, megbízhatónak, a fennálló jobboldali politikai rendszerhez hűnek tartott embereket igyekeztek a tagok közé beszervezni, bár miként az minden ember alkotta organizáció esetében lenni szokott, az itt kialakított személyes kapcsolatok éppenséggel nem feltétlenül hátráltatták valakinek a további karrierjét sem.[102] A KKVSz ezzel ellentétben egy többnyire tényleges és tartalékos katonákból, de legalábbis katonaviselt emberekből álló, paramilitáris elvek szerint szerveződő, felfegyverzett társaság volt, célja pedig egyrészt a baloldali mozgalmak elleni operatív tevékenység (hírszerzés, adatgyűjtés, adott esetben fegyveres represszió), illetve később a párizsi békeszerződések revíziójának előkészítése, az ország területi integritásának helyreállítása volt. A KKVSz tehát inkább volt titkos, jórészt a kormány tudtával és beleegyezésével működő, bár annak céljaitól időnként egyes tagok vagy csoportok szintjén önkényesen eltérő katonai alakulat és titkosszolgálati jellegű szerv, mint valamiféle önszerveződő, spekulatív titkos egyesület.

[102] Zadravecz István emlékiratában kárhoztatja is az Etelközi Szövetséget, hogy egy idő után a nemes, hazafias céloktól eltért, és működését egyre inkább az emberi érdekek és gyengeségek, a tagok egymást különböző pozíciókba segítésének szándéka, az urambátyám-rendszer kezdte meghatározni, és a politikusok játékszerévé vált. Vö. ZADRAVECZ, 1967, 140–141.

Mindezzel egybevág Ádám T. István 1935-ben a nyugat-magyarországi felkelésről szóló, részben propagandacéllal, felkelők visszaemlékezései alapján írt, így politikailag meglehetősen elfogult emlékirat-monográfiája, mely a Kettőskereszt Vérszövetségnek is szentel egy rövid fejezetet, a szervezet felkelésben való részvételéről.[103] E forrást politikai elfogultsága és célja miatt szintén kritikával érdemes olvasnunk. A szerző szerint a KKVSz hazafias, fegyelmezett katonai társaság volt, melynek tagjai szigorú esküt tettek a haza szolgálatára, a tagsággal jogaik lényegében nem, csak kötelességeik keletkeztek. Gyűléseiket a budavári Szalag utcai iskola tornatermében tartották, szoros átfedésben voltak a Nádor-laktanyában működő Prónay-különítménnyel, 1921-ben pedig a legnagyobb lelkesedéssel és tisztességgel vettek részt az antant döntése értelmében Ausztriához csatolandó Burgenland magyar részről történő megvédésében. A szerző arra is kitér, hogy a megbotránkoztató merényleteket elkövető, Márffy József vezette csoport, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya megítélése szerint nem a KKVSz felbujtására cselekedett, ugyanakkor az ÉME nemzetvédelmi osztályai ezzel együtt a KKVSz-szel valóban szoros kapcsolatban álltak, az ÉME-tagok gyakran letették a KKVSz esküjét is,[104] és a nyugat-magyarországi felkelésben is nagy arányban vettek részt.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás rendszerlegitimációs céllal igyekezett a Horthy-korszak valóban létező, valós befolyással bíró radikális jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét leegyszerűsítő módon felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-

[103] ÁDÁM T. István: *A nyugat-magyarországi felkelés története*. Budapest, Külpolitika Kiadása, 1935, 115–118.
[104] ZINNER, 1989, 124.

már afféle árnyékkormányként[105] beállítva ezeket a társaságokat. Nincs ez másként a Kettőskereszt Vérszövetség esetében sem. Az ellenforradalomról szóló, adattartalma szempontjából használható, ám erősen propagandisztikus hangvételű monográfiájában Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a szegedi „tizenkét kapitány",[106] a későbbi Nemzeti Hadsereg befolyásos parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet lényegében végig a magyar hadsereg irányítása alatt állt, és középtávú célja az volt, hogy paramilitáris egységei révén feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken (elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken), ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna e területek visszafoglalása céljából. Nemes Dezső szerint emellett a KKVSz kémelhárítással, belső reakcióelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay naplójára[107] hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon – elsősorban a jelentős személyi átfedéseknek köszönhetően, például a parancsnok, Siménfalvy Tihamér EX-

---

105 Vö. DÓSA Rudolfné: *A „másik államhatalom" a fehérterror éveiben*. In: UŐ, *A MOVE. Egy jellegzetes magyar fasiszta szervezet 1918–1944*, 84–132.

106 A „tizenkét kapitány" néven ismertté vált tisztek állítólagos névsora a következő: Gömbös Gyula, Görgey József, Görgey György, Hardy Kálmán, Igmándy-Hegyessy Géza, Keresztes-Fischer Lajos, Koós Miklós, Kozma Miklós, Magasházy László, Marton Béla, Toókos Gyula, Vetter Antal. Vö. KOVÁCS Tamás: *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921*. Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

107 Prónay Pál naplója szerint a KKVSz „*rávetetette magát azon emberanyagra, amely részben az Etelközi Szövetségben volt már, vagy pedig szervezetlenül állott… Görgey György, Makay Imre, Teleki Sándor századosok, Ranzenberger Jenő vk. őrnagy, Nagy Pál honv. főparancsnokhoz beosztott Ulik vk. ezredes, aki később vitéz Csörgeyre változtatta a nevét, állott ezen szervezkedés élén.*" Prónay Pál naplója, III. k. 355. Idézi: NEMES Dezső, 1967, 156.

vezetőségi tagsága okán – annak irányítása alá.[108] Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám Prónay Pál fennmaradt feljegyzésein kívül jórészt csak sajtóforrásokra hivatkozik, így noha megállapításainak van ugyan igazságtartalma, de azok mindenképpen alapos kritikával kezelendők. Prónay maga egyébként – nyilván némi túlzással, saját történelmi szerepének hangsúlyozása érdekében – azt is írja feljegyzéseiben, hogy az ellenforradalmi, a területi revízió célját szolgáló irreguláris katonai alakulatokat, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséget nagyrészt ő maga szervezte meg.[109] A szervezet vezetőiként Prónay többek között Görgey György, Teleki Sándor, Makay Imre, Ranzenberger (később Ruszkay) Jenő tiszteket és főtiszteket, Nagy Pál tábornokot, a honvédség főparancsnokát, illetve Uhlig (később Csörgey) Károly tábornokot, a budapesti katonai karhatalom vezérkari főnökét nevezi meg. A KKVSz létszáma az 1920-as években viszonylag nagynak mondható,[110] ha figyelembe vesszük, hogy nem közönséges, önszerveződő egyesületről, hanem (többnyire felfegyverzett tagokból álló) irreguláris katonai szervezetről beszélünk – elérhette akár a 15–20 ezer főt is.[111]

Mint láthatjuk, a KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről pedig a mai napig ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as

---

[108] Vö. NEMES Dezső, 1967, 155–160.

[109] PRÓNAY, 1963, 161–163.

[110] Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában fennmaradt, kommunista állambiztonsági jelentésben, melyet persze alapos forráskritikával érdemes kezelni, ugyanez olvasható. HU-ÁBTL-4.1. A-687 Az 1919-es ellenforradalmi kormány által megalakított szervezetek (1947).

[111] ZINNER, 1989, 173. Az adat becslés, de van reális alapja. Az Etelközi Szövetség létszáma a szervezet legsikeresebb időszakában ugyanakkor 5000 fő lehetett, így feltételezhető, hogy a KKVSz-be történő felvétel nem jelentett egyúttal automatikusan EX-tagságot is, még ha az egyik szervezet a másik irányítása, befolyása alatt is állt.

években, a Horthy-korszak legelején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbentően súlyos, több ember életét követelő, a korszak jobboldali szervezeteihez, illetve a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatokhoz köthető bűncselekmény. Ezekkel időről időre a Kettőskereszt Vérszövetséget is kapcsolatba hozták mind a közbeszédben és a sajtóban, mind pedig a parlamentben. Így a legcélravezetőbb módszer az, ha sorra vesszük ezek közül az esetek közül a korabeli politikai erőszak legjelentősebb példáit, kezdve a KKVSz egyik lehetséges és valószínű genezisével, Héjjas Iván főhadnagy különítményének a fehérterror idején elkövetett erőszaks cselekményeivel.[112]

Héjjas Iván paramilitáris vezető különítményének tevékenysége a Duna–Tisza közén a fehérterror idején, valamint egy radikális különítményparancsnok utóélete

Héjjas Iván, a viszonylag jómódú parasztcsaládból származó, első világháborúból hazatért fiatal repülős főhadnagy a tanácsköztársaság bukása utáni megtorlások egyik különítményparancsnoka, akinek nevéhez talán a legtöbb önkényesen elkövetett gyilkosság köthető.[113] Héjjas frontot járt

[112] A fehérterrornak nevezett magyarországi paramilitáris erőszakhullámról bővebben lásd például Bodó Béla angol nyelven megjelent monográfiáját: BODÓ Béla: *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*. London, Routledge, 2019.; valamint: PÁSZTOR Mihály: *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*. Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985. Bodó Béla könyvéről magyarul összefoglaló jelleggel lásd GELLÉRT Ádám: *Béla Bodó: The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921. (Mass Violence in Modern History 5.)* Routledge, London–New York 2019. 333 oldal, Századok, 2020/4, 892–894.

[113] Héjjas Iván életrajzáról és tevékenységéről bővebben lásd többek között: BODÓ Béla: *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*. 2000, 2010/10. A közelmúltban jelent meg továbbá Domonkos László Héjjas Iványt rehabilitálni kívánó, inkább esszéisztikus hangvételű, semmint tudományos igényű monográfiája, mely mindazonáltal Héjjas Iván életrajzának

katonaként 1919 tavaszán kezdte meg különítménye megszervezését gazdálkodással foglalkozó családja birtokának közelében, Kecskemét környékén a tanácsköztársaság megdöntése céljából.[114] Különítménye magját a háborúból vele együtt hazatért repülőszázadának tagjai alkották, akikhez a környék paraszti származású, többnyire katonaviselt fiataljai is csatlakoztak.[115] A fiatal tartalékos főhadnagy igen hamar, 1919 áprilisában a tanácskormány ellen kitört egyik komolyabb felkelés vezetőjévé emelkedett.[116]

Héjjas emellett az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és korai vezetője is volt, e paramilitáris elvek szerint szerveződő egyesület korai tevékenysége a jelentős személyi átfedések miatt gyakorlatilag elválaszthatatlan a Héjjas-különítmény működésétől. Egy elvesztett kecskeméti csata után Héjjas és fegyveres társai – köztük például Francia Kiss Mihály vagy Liszka Béla későbbi kecskeméti polgármester –csatlakoztak a Szegeden szerveződő ellenforradalmi kormányhoz.[117] Horthy Miklós, a szegedi kormányhoz hű fegyveres erők parancsnoka, a Nemzeti Hadsereg későbbi fővezére és Magyarország későbbi államfője 1919 áprilisában állítólag személyesen fogadta Héjjas Iványt, és megbízta azzal, hogy különítményét a Nemzeti Hadsereg

---

egyes adatait illetően használható. DOMONKOS László: *A Héjjas-nyárfa árnyékában*. Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

114 ROMSICS Ignác: *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*. Helikon Kiadó, Budapest, 2018, 108–109.

115 A fehérterror társadalmi kontextusban való vizsgálatának teoretikus igényű kísérletete: PAKSA Rudolf: *A fehérterror „logikája". Események, olvasatok, kontextusok*. In: *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*. Szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.; valamint ugyanerről lásd: BODÓ Béla: *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*. Austrian History Yearbook, 2011/42, 133–163.

116 ROMSICS IGNÁC: *A DUNA–TISZA KÖZE HATALMI-POLITIKAI VISZONYAI 1918–19-BEN*. BUDAPEST, AKADÉMIAI KIADÓ, 1982.

117 BODÓ, 2000

karhatalmi segédcsapataként működtetve szűkebb pátriájában, az Alföldön tegyen rendet, és számolja fel a vidéki lakosságot sanyargató kommunista csoportokat.[118]

Az ország jelentős részét megszállva tartó román hadsereg igen hamar felszámolta a tanácskormány maradványait, és 1919 nyarán Héjjas alakulatai is engedélyt kaptak a megszálló hadsereg katonai hatóságaitól, hogy Kecskemét környékén a felbomlott társadalmi rend helyreállítása céljából segédrendőri szolgálatot lássanak el. Héjjas Kecskeméten – ugyancsak a román hadsereg és a szegedi ellenkormány körül csoportosuló magyar fegyveres erők jóváhagyásával – városparancsnokká, lényegében de facto helyi rendőrkapitánnyá nyilvánította magát, és ezzel megkezdődött azon személyek internálása és önkényes kivégzése, akik a tanácsköztársaság alatt állítólag pozíciót viseltek, vagy akár csak szimpatizáltak a rövid életű kommunista kormányzattal.[119]

1919 októbere és novembere folyamán, amikor a román hadsereg még mindig megszállva tartotta az Alföldet, Héjjas segédrendőri alakulatai pedig körülbelül száz olyan embert gyilkoltak meg és raboltak ki, akik igen nagy részének semmi köze nem volt a tanácsköztársasághoz és a vörösterrorhoz. Az áldozatok többnyire elszigetelt településekről származtak, mint pl. Páhi, Kiskunfélegyháza, Kerekegyháza, Soltvadkert, Bugac, Csengőd, Akasztó, Köncsög, Kiskőrös, Móricgát stb., melyek amúgy is szenvedtek a megszálló román hadseregtől, ezért az erőszak mindenféle kontroll nélkül szabadulhatott el.[120]

---

118 BODÓ, 2000

119 BODÓ, 2000

120 Vö. Drozdy Győző 1924. január 22-ei parlamenti felszólalása Héjjas Iván és különítménye bűneiről, amelyben az elkövetőket és az áldozatokat is igen részletesen számba veszi a rendelkezésre álló adatok alapján. A felszólalást Drozdy emlékiratainak legújabb kiadása is közli. DROZDY Győző: *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*. Szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 408–416.

Héjjas Iván, amennyiben lehet hinni a forrásoknak, az anarchiához közeli állapotokat kihasználva 1919–1920 folyamán valóságos kiskirályságot, szinte különálló magánállamot működtetett Kecskeméten és környékén a saját de facto vezetése alatt, melynek sajátos rendjét a hozzá hű fegyveresek mint formálisan a Nemzeti Hadsereg karhatalmi osztagai tartották fenn. Héjjas menyasszonya és későbbi felesége Papp Sarolta, dr. Papp György kecskeméti rendőrkapitány lánya volt, Héjjas pedig fegyvereseivel városparancsnokként az egész várost és környékét a kezében tartotta, mindössze bizonyos Jánossy és Dornbach rendőrfelügyelők mertek vele szembeszállni. Apja, idősebb Héjjas Mihály a Kecskeméti Pinceszövetkezet igazgatója, a környék egyik befolyásos személyisége volt, és ebben az időben teljesen nyíltan egy fia fegyveresei által elrabolt autóval közlekedett. A Héjjas családnak pedig már a fehérterror előtt is kiterjedt kapcsolatai voltak Kecskeméten és környékén, a paramilitáris fegyveres csoport megszervezésével viszont a zavaros állapotokat kihasználva leginkább közönséges, haszonszerzésre berendezkedett bűnözőkként kezdtek el viselkedni. Arra is mutatnak adatok, hogy a Belügyminisztérium és a fővárosi rendőrség igen sok részletet tudott az izsáki és az orgoványi gyilkosságokról, valamint a Héjjas-különítmény tagjainak egyéb egyéni rablógyilkosságairól is, ám egy ideig halogatták az ellenük való fellépést.[121] Az bizonyos, hogy a Héjjas-különítmény tagjai által elkövetett gyilkosságokról a

[121] Állítólag született egy 17699/920 iktatószámú, 1920-as belügyminisztériumi jelentés Héjjas Iván és paramilitáris csoportja alföldi tevékenységéről, melyet a korabeli sajtó is idéz, illetve kivonata megjelent a *Magyar pokol* című, a Kádár-korszak idején született, erősen propagandisztikus hangvételű forráskiadványban is. Mivel azonban az eredeti irat tudomásunk szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben, ezt a közvetett forrást mindenképpen kellő kritikával kell kezelnünk. Vö. HALMI József: *17699/920 belügyminiszteri akta Héjjas Iványról. A Bécsi Magyar Újság munkatársától.* In: *Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében*. Szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1964, 50–53.

kecskeméti rendőrség már 1919 végén tudott, ugyanis a kecskeméti rendőrfőkapitány körülbelül 40 eltűnt személy névsorát továbbította gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak, aki ugyanezt az iratot másolatban a Nemzeti Hadsereg Fővezérségéhez is továbbküldte.[122] Nagyjából hasonló állapotokról és ugyanezen eseményekről számol be a Kecskeméti Királyi Államügyészség vezetőjének a főállamügyészhez címzett jelentése 1919 novemberéből, kiemelve, hogy Héjjas Iván karhatalmi különítménye viszonylag nagy létszámú és jól felfegyverzett alakulat, éppen ezért az atrocitások elkövetőinek felelősségre vonására tett kísérletek adott esetben akár fegyveres összecsapást is vonhatnak maguk után.[123] Egyáltalán nem állíthatjuk tehát, hogy a hatóságok ne tudtak volna Héjjas Iván különítményének a Duna–Tisza közén elkövetett atrocitásairól.

Héjjas és emberei cselekedeteiben tehát feltehetőleg a nyereségvágy és talán a gyors társadalmi felemelkedés lehetőségébe vetett hit is igen nagy szerepet játszott, hiszen meggyilkolt áldozataikat gyakorlatilag kivétel nélkül kirabolták.[124] Tényked esüket nemcsak gyilkosságok, hanem egyéb erőszakos

---

122 A kecskeméti főkapitány jelentése gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, az elhurcolt kommunisták legyilkolásáról és a lakosság megfélemlítéséről, Kecskemét, 1919. november 27. In: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*. Forráskiad. KARSAI Elek–KUBITSCH Imre–NEMES Dezső–PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 221–223. (A továbbiakban: Iratok, 1956)

123 A Kecskeméti Államügyészség vezetőjének jelentése a főállamügyésznek a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, 1919. november 27. In: *Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna–Tisza közi történetéhez*. Szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976, 677–685.

124 Az első világháború után Közép-Európában tevékenykedő nacionalista milíciák, így többek között a magyar fehérterrorhoz köthető alakulatok tagjainak motivációiról és társadalmi hátteréről lásd bővebben: GERWARTH, Robert: *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*. Ford. VÁRADY Péter. In: *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*. Szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

cselekmények is kísérték, például számos, akár több száz kisebb-nagyobb zsidóverés és halálos áldozatokkal többnyire nem, de súlyos sérülésekkel járó pogrom is – például az 1919. november 17-ei izsáki.[125]

Teljesen pontos számok és névsorok[126] persze nem állnak a kutatók rendelkezésére máig sem, de miután a Tiszától keletre eső területekről 1920 áprilisában kivonult a román hadsereg, a Héjjas-különítmény az általa úgymond felszabadított területeket is megtisztította. 1920 decembere és 1922 decembere között Héjjas Iván emberei, az úgynevezett Alföldi Brigád tagjai valószínűleg körülbelül 400 embert gyilkolhattak meg.[127]

A Kettőskereszt Vérszövetség megalakulása is valamikor erre az időszakra, az ellenforradalom első hónapjaira tehető, és a szervezet kezdetben bizonyosan szoros átfedésben volt a Héjjas Iván különítményével és az Alföldi Brigáddal is.[128] Mint már említettük, Héjjas, amennyiben hihetünk az erről szóló forrásoknak, az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes katonai parancsnoka volt, így a különítménye és a KKVSz közötti átfedések igen egyértelműnek tűnnek.[129]

---

125 BODÓ, 2000

126 Bödők Gergely hiánypótló PhD-értekezése a vörös- és fehérterror témájában rendkívül részletes adattárat tartalmaz, mely táblázatszerűen a fehérterror 583 önálló eseményét és többszáz halálos áldozatát dokumentálja (többségében név nélkül). BÖDŐK, 2018, 292–431. Továbbá a közelmúltban Kóródi Máté adott közre egy részletes adattárat a fehérterrorról, 680 gyilkosságot dokumentálva, melyeknek igen nagy részét a Héjjas-különítmény katonái követték el. KÓRÓDI Máté: *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3. – 1921. október 23*. Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

127 BODÓ, 2000. A Bodó által megadott szám adott esetben túlzó lehet.

128 Prónay Pál feljegyzéseiben azt írja, hogy 1919–1920 során maga szervezte-szerveztette meg a nemzetvédelmi milíciákat és a Kettőskereszt Vérszövetséget. Vö. PRÓNAY Pál, 1963, 163.

129 GYURGYÁK János: *Magyar fajvédők*. Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 256. Gyurgyák János más szerzőkhöz hasonlóan nem ad meg forrást arra vonatkozóan, honnan veszi, hogy Héjjas Iván a KKVSz helyettes katonai parancsnoka volt. Az információ mindenesetre a

A Héjjas-különítmény/Alföldi Brigád tagjai esküt is tettek, mégpedig magára vezérükre, Héjjas Iván különítményparancsnokra esküdtek fel. Az eskü szövege meglehetősen hasonló a Kettőskereszt Vérszövetség fennmaradt esküjének szövegéhez:

„Én, XY, a Héjjas-brigád tagja, esküszöm és fogadom, hogy a szervezet tagjai között a legnagyobb testvéri egyetértés megteremtésén fogok dolgozni minden erőmmel. Esküszöm és fogadom, hogy a Héjjas-brigád, illetve a Héjjas vezér által kinevezett fellebvalóim parancsait minden körülmények között lehetőség szerint teljesítem. Esküszöm és fogadom, hogy minden az alakulattal kapcsolatos titkokat megtartok, az alakulat tagjait, annak parancsnokait senkinek soha el nem árulom. Titoktartási kötelezettségem még az alakulat megszűnésével is érvényben marad. Esküszöm, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy szervezetünk értékét és közmegbecsülését tehetségemmel és munkámmal előbbre segítem. Esküszöm, hogy semmiféle titkos, vagy nyílt destruktív irányú egyesület tagja nem vagyok, s nem leszek. Esküszöm és fogadom, hogy míg a Héjjas-brigád tagja vagyok, politikával és a királykérdéssel nem foglalkozom. Esküszöm, hogy a Héjjas-brigád tagjai között a legnagyobb fegyelmet meg fogom tartani és megtartatom. Fogadom, hogy sem nyílt, sem titkos ellenségeinkkel soha összeköttetésbe nem leszek. Bajtársamat semmi körülmények között, sem élve, sem sebesülve, de még meghalva sem fogom elhagyni, rajta minden körülmények között segíteni tartozom. Alávetem magam a Héjjas-brigád tagjai által választandó fegyelmi és büntető bizottság bárminemű büntetésének. Isten engem úgy segéljen!"[130]

vonatkozó szakirodalomban igen elterjedt, Héjjas vezető szerepében, valamint az Alföldi Brigád és a Kettőskereszt Vérszövetség közötti szoros személyi átfedésekben azonban nincs okunk kételkedni, ez többek között a csongrádi bombamerénylethez és az erzsébetvárosi bombamerénylethez kapcsolódó forrásokból is kiderül.

130 Az eskü szövege Dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratai között maradt fenn: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Idézi: ZINNER, 1989, 568–569.

Héjjas Iványt felesküdött emberei részéről tehát személyi kultusz övezte, a paramilitáris vezető akarata pedig számukra a törvénnyel volt egyenlő. Komoly titkoktartási kötelezettség terhelte őket, melynek megszegése vagy a parancsoknak való ellenszegülés esetén súlyos, akár halálbüntetéssel is számolhattak – éppen úgy, mint a KKVSz tagjaiként letett eskü értelmében. Az Alföldi Brigád – mely amúgy a Kettőskereszt Vérszövetség egyik önálló egységeként működött[131] – tagjai súlyos atrocitásokat követtek el a fehérterror idején 1919 és 1921 között. Héjjas Iván és emberei egy része ezután – részben talán az Alföldön elkövetett tetteik megtorlásától való félelemtől hajtva – csatlakozott a nyugat-magyarországi felkeléshez,[132] melynek során az aktív állományú, tartalékos és leszerelt katonákból, egyetemistákból és paraszti származású fiatalokból szerveződő, Rongyos Gárda elnevezésű paramilitáris alakulat tagjaiként tevékeny szerepet vállaltak többek között a soproni népszavazás kikényszerítésében, melynek eredményeképpen Sopron, a hűség városa a mai napi Magyarországhoz, nem pedig Ausztriához tartozik.[133]

Ezzel együtt a fegyveres csoportok által elkövetett, egyre szaporodó önkényes atrocitások hatására, hogy elejét vegye az önbíráskodásnak, a Friedrich István vezette, megkérdőjelezhető legitimitással rendelkező kormány már 1919-ben úgy döntött, hogy mindazokat a személyeket, akik bármiféle politikai tevékenységet

---

131 SERFŐZŐ, i. m. 36.

132 SUBA János: *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*. Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142, 136.; valamint: G. SOÓS Katalin: *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 140–141.

133 A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt: BOTLIK József: *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28.–október 4*. Valóság, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58. Tágabb politikatörténeti kitekintéssel az újabb szakirodalomból megemlíthetjük még a térség két világháború közötti történetét feldolgozó monográfiát: TÓTH Imre: *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*. Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.

fejtettek ki a tanácsköztársaság alatt, felelősségre kell vonni.[134] A kormány a büntetőeljárások megindítását Váry Albert koronaügyész-helyettesre bízta. Rengeteg bejelentés érkezett, amiből kifolyólag az 1919 augusztusától decemberéig terjedő időszakban több ezer embert vettek őrizetbe.[135] Az ügyész a vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1922-ben megjelent könyvét,[136] amely a vörösterror atrocitásait, gyilkosságait igyekezett elfogulatlanul dokumentálni. Eszerint bizonyíthatóan 587 halálos áldozata volt a kommunista kormányzat működésének.

Váry Albert ezzel párhuzamosan elkezdte felderíteni a jobboldali katonai alakulatok elsősorban a vörösterror megtorlásaként értelmezhető bűncselekményeit is. Horthy Miklós fővezér 1919. november 16-ai budapesti bevonulása után különböző jobboldali katonai alakulatok avatkoztak bele Váry Albert munkájába. Főként az Ostenburg-Morawek Gyula, Héjjas Iván és a Prónay Pál vezette különítmények léptek fel jogtalanul polgári – főleg zsidó származású – személyek ellen, és igyekeztek a nyomozati munkát is akadályozni, amennyire csak tudták.

A fehérterror ellen társadalmi tiltakozás mutatkozott, melynek az lett az eredménye, hogy a szintén Váry Albert nevéhez köthető, 1920. június 12-én elkészített rendelettervezetet a minisztertanács elfogadta, s még aznap a Hivatalos Közlönyben közzé is tette. Ez kimondta, hogy minden katonai alakulat és különítmény polgári személyekkel szembeni fellépése azonnal megszüntetendő, a rendelet ellen vétő katonai személyek pedig

134 ROMSICS Ignác: *A Horthy-korszak*. Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 347.

135 HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbírósági pere – Tárgyalási jegyzőkönyvek – Váry Albert tanúvallomása, Budapest, 1947. február 12., 282–288.

136 VÁRY Albert: *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*. Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Kőnyomdája, 1922.

azonnali hatállyal letartóztatandók. A rendeletet, bár eredményes volt, a jobboldal gyanakvással fogadta. Folyamatos támadásainak eredményeként Váryt 1920. október 26-án a Budapesti Királyi Ügyészség vezetése alól felmentették.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete felfegyverzett milicistái – akik egyúttal Héjjas Iván paramilitáris különítményének, és feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagjai is voltak – 1921. augusztus 16-án, Solton meggyilkolták Léderer Adolf izraelita vallású lakost. Ez a közvéleményben igen nagy felháborodást váltott ki, a sajtó követelte a gyilkosok bíróság elé állítását. Ekkor jelentette be Bethlen a nemzetgyűlésben, hogy a solti gyilkosság tetteseinek kézre kerítésével Váry Albertet bízza meg. Emellett bejelentette azt is, hogy az 1919-ben, 1920-ban és 1921-ben a Duna-Tisza közén elkövetett erőszakoskodások, verések, elhurcolások, rablások, gyilkosságok és zsidóüldözések eseményeinek kinyomozására, illetve a hasonló további események megakadályozására Váryt küldi ki az Alföldre jelentős rendőri és csendőrségi kísérettel megerősítve.[137]

Héjjas Iván és társai meglehetősen megkésett, 1947-es népbírósági büntetőperének iratanyagában maradt fenn gyakorlatilag az egyik legjelentősebb egykorú, 1920-as évekből származó dokumentum a fehérterrorral kapcsolatos vizsgálatokról, ez pedig Váry Albert 1922-es összefoglaló jelentése a Duna–Tisza közén lezajlott eseményekről.[138] Az ügyész nagyjából ugyanazt írta le 1922-ben kelt jelentésében, mint amit huszonöt évvel később, 1947-ben, immár idős emberként elmondott a népbíróság előtt a távol lévő Héjjas Iván és társai büntetőperében. Tanúvallomása ugyanezen ügyiratban fennmaradt. E levéltári források szerint Váry

137 HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 282.

138 Uo. Vádlottakra vonatkozó iratok – Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna-Tisza közén zajlott eseményeiről, Budapest, 1922. június 20.

Albert valóban a Léderer Adolf sérelmére 1921. augusztus 16-án, Solton elkövetett gyilkosság kapcsán kapott megbízást a fehérterror atrocitásainak felderítésére a miniszterelnöktől. Váry ekkoriban a Budapesti Királyi Ügyészség elnökeként dolgozott, és a vörösterror elkövetői utáni – jórészt elfogulatlan – nyomozásai fényében a kormány joggal várta tőle a fehérterror súlyos visszaéléseinek eredményes felderítését is.[139] Katonák, vagy legalábbis annak látszó, katonai egyenruhába öltözött személyek Budapesten is hurcoltak el civileket, ezért a Budapesti Királyi Ügyészség beavatkozása is egyre indokoltabbnak tűnt, noha a fővárosban a katonai hatóságok a legtöbb elhurcolt embert később szabadon bocsátották.[140] A kormány a katonai hatóságok polgári személyekkel szembeni intézkedési jogkörét végül egyértelműen megszüntette,[141] Váry Albert mellé pedig dr. Kovács Péter ügyészt osztották be a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságok kinyomozására, illetve a Belügyminisztérium – ekkoriban a Magyar Királyi Államrendőrségtől függetlenül, országos hatáskörű központi bűnügyi rendőrségként működő – nyomozó osztálya számos detektívet bocsátott az ügyészek rendelkezésére.[142]

Váry 1921. augusztus 29-én jelent meg jelentős rendőri és csendőri kísérettel Izsákon, a szétszóródó nyomozók azonban nemsokára azt jelentették neki, hogy a különböző súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható egyének jó része Nyugat-Magyarországra ment, hogy részt vegyenek a burgenlandi felkelésben. A rendőrök és a csendőrök 20–22 embert állítottak elő, akiket az ügyészek ki is hallgattak Budapesten, azonban egyikük sem volt súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható. Váry Albert megítélése szerint Léderer Adolf solti, valamint Pánczél

139 Uo. Váry Albert tanúvallomása, 283.
140 Uo. 284.
141 Uo. 284.
142 Uo. 284.

Zoltán, Beck Sándor és Schmiedt Árpád izsáki lakosok megölése egyszerű rablógyilkosság volt, ahol a sértettek állítólagos kommunista szimpátiája vagy zsidó származása csupán ürügy volt az aljas indokból táplálkozó, alapvetően haszonszerzési célú bűncselekmény elkövetésére.[143] 1921. október 19-én Váry megkeresést intézett a nyugat-magyarországi főkormánybiztoshoz, gróf Sigray Antalhoz, hogy az oda menekült 50–60, gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható személyt adja ki az ügyészség részére. Noha Váry Albert választ a főkormánybiztostól nem kapott, büntetőeljárást indított és elfogatóparancsot bocsátott ki az alábbi személyek ellen: Francia Kiss Mihály, Danics Mihály, Tóth Ambrus, Nagy Mihály, Bán Sándor, Kállai Gábor, Schmidt Rezső, Korom József, Danics Aladár, Király Gábor, Pataki Nándor, Juhász István, Papp Kálmán, Kenei József, Kállai Gyula, Papp Sándor, Rád Árpád, Korb Géza, Tasi Gergely, Makai Antal, Baski Lajos.[144] Az ügyész különösen Rád/Raád Árpád főhadnagy neve kapcsán tudta összekapcsolni a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságokat az Ébredő Magyarok Egyesületének működésével.[145]

Váry Albert nyomozása során elsősorban az izsáki, a lajosmizsei és a solti gyilkosságokra helyezte a hangsúlyt, ugyanis meg volt róla győződve, hogy ezekben az ügyekben kevésbé állt fenn a politikai indíttatás, mint az anyagi haszonszerzés motivációja.[146] Az ügyész azonban a megkezdett letartóztatásokat, helyszíni kihallgatásokat nem folytathatta sokáig, hiszen Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete[147]

---

143 Uo. 285.

144 Uo. 285.

145 Uo. 286.

146 Uo. 287.

147 Horthy Miklós kormányzó 1920. december 25-én kelt rendeletében országos amnesztiában részesítette mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali atrocitások

gyakorlatilag semmissé tette, de legalábbis szimbolikussá változtatta munkáját. A nyomozás lezárása után elhatározta, hogy a vörös uralom áldozatai névsorának közzététele után a fehérterror áldozatainak névsorát is összegyűjti, ám munkáját nem tudta eredményesen befejezni.[148] Noha Francia Kiss Mihályt, Danics Mihályt és társaikat megkísérelte egyszerű, az amnesztiarendelet hatálya alá nem eső köztörvényes bűncselekményekért is letartóztatni, feletteseitől azt az utasítást kapta, hogy letartóztatásukat tartsa függőben.[149]

Végül az ügyek kivizsgálásának befejezésére dr. Kovács Péter, a Váry Albert mellé korábban kirendelt ügyész kapott megbízást, aki – mivel értelmezése szerint a Kecskemét környékén a Héjjas-brigád tagjaiként karhatalmi szolgálatot teljesített fegyveresek jogi értelemben katonáknak számítottak – az ügyet

---

elkövetőit. Az amnesztiarendelet kegyelmet hirdetett az 1918–1920 között politikai bűnökért elítéltek számára. A rendelet fontos kitétele volt, hogy a felbujtókra és vezetőkre, illetve a súlyos börtönbüntetésre ítélt személyekre nem vonatkozott. Azok kaphattak kegyelmet, akiket az 1918. október 31. és 1919. március 21. között elkövetett bűncselekményeik miatt öt évre ítéltek, illetve azok, akiket a gyorsított bűnvádi eljárás keretében tíz évet meg nem haladó szabadságvesztést kaptak, feltéve, ha a személy egyénisége és gondolkodásmódja távol állt a bolsevizmustól. Emellett az ellenforradalomban részt vevőkre is vonatkozott, akik olyan bűncselekményt követtek el, ami a tanácsköztársaság elleni „közelkeseredésből vagy menthető felháborodásból fakadt." Vö. CSONKA Laura: *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*. ArchívNet, 2015/3. https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nepbiztosok_megkegyelmezese_erdekeben.html A következő amnesztiarendeletet a kormányzó 1921. november 3-án hirdette ki. Lásd: KONOK Péter: *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban. Vörösterror–fehérterror*. Múltunk, 2010/3, 72–91, 84. Valamint lásd bővebben: *A m. kir. csendőrség felügyelőjének határozata Franczia Kiss Mihály és társai ügyeiben*. Budapest, 1924. december 18. Közli: *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2*. Szerk. HORVÁTH Ibolya–SOLT Pál–SZABÓ Győző–ZANATHY János–ZINNER Tibor, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993, 21–42.

148 HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287.

149 Uo. 287.

áttette a katonai hatóságokhoz.[150] A nyomozást a legtöbb esetben – feltehetőleg a legmagasabb kormányzati körök támogatásával – a katonai hatóságok, amelyek korábban sem mutattak túl nagy együttműködést Váry Alberttel, aki számos ügyben megkereste őket,[151] megszüntették.[152] A gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható, karhatalmi szolgálatot ellátó katonák kihallgatásaik alkalmával pedig mindössze egyetlen esetben említették meg parancsnokuk, Héjjas Iván főhadnagy nevét.[153] Az érdemi felelősségre vonás elmaradt,[154] 1922-ben különböző köztörvényes bűncselekmények miatt mindössze Danics Mihály, Zbona János és más, alacsonyabb rangú elkövetők kaptak néhány év börtönbüntetést.[155] Bár különítményét erre az időszakra már elvileg lefegyverezték, Héjjas 1922 nyarán heves sajtóvitát kezdeményezett, és lényegében kikérte magának, hogy az ellenforradalom idején elkövetett cselekményeiért amnesztiában részesítették. Kijelentette továbbá, hogy bár meghajlik a kormány akarata előtt, még nem adta ki az utolsó parancsot, és „ha a magyar ég bármely táján villámlik",

150 Uo. 288.

151 HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert összefoglaló jelentése.

152 A csendőri ügyészség felmentő határozata a Héjjas-különítmény gyilkos tagjai ügyében, Budapest, 1923. november 27. In: Iratok, 1956, 225–228.

153 Danics Mihály és Zbona János Váry Albert 1947-es tanúvallomása szerint 1921-es kihallgatásuk során mindössze egyszer említették Héjjas Iván nevét, akkor azonban azt mondták, ő adta a parancsot a gyilkosságokra. HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287–288.

154 Horthy Miklós fővezér, majd kormányzó lehetséges felelősségéről a fehérterrorért lásd bővebben: UNGVÁRY Krisztián: *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2020; GELLÉRT Ádám: *Horthy Miklós és a politikai alapú büntetlenség. Gellért Ádám viszontválasza Máthé Áronnak*. Clio Intézet honlapja, 2020. 04. 13. https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/04/13/Horthy-Mikl%C3%B3s-%C3%A9s-a-politikai-alap%C3%BA-b%C3%BCntetlens%C3%A9g-Gell%C3%A9rt-%C3%81d%C3%A1m-viszontv%C3%A1lasza-M%C3%A1th%C3%A9-%C3%81ronnak?fbclid=IwAR26NycbSt8AmGPiRp3EiMVho3zmyHl1Cnostt6nmqb3MePgyo1xwTtBK24 Letöltés ideje: 2020. 04. 14.

155 ZINNER, 1989, 174.

akkor Budapest számára ő lesz az „istennyila”.[156] Bethlen miniszterelnök közbenjárására ekkor, 1922. július 20-án – mivel lényegében egy második nyugat-magyarországi felkelést próbált meg szervezni, és ehhez toborzott embereket[157] – rövid időre őrizetbe vette a rendőrség, azonban nemsokára szabadon engedték.[158]

Az Ébredő Magyarok Egyesületének pacifikálásával párhuzamosan a fehérterror egyik kulcsfigurája és a Duna–Tisza közén elkövetett atrocitások irányítója, a KKVSz-ben vezető szerepet betöltő Héjjas Iván is – látszólag – konszolidálódott és pacifikálódott. A büntetést – elsősorban a Horthyval és Gömbös Gyulával való viszonyának köszönhetően – a Horthy-korszakban végig elkerülhette. A fehérterrorban részt vevő egykori különítményparancsnokok közül talán Héjjas volt az, aki társadalmi és politikai értelemben a legmagasabbra jutott.[159] 1927 és 1931 között a Gömbös Gyula alapította, a kormányzó Egységes Pártból kivált Magyar Függetlenségi Párt (közkeletű nevén: Fajvédő Párt)[160] színeiben a kunszentmiklósi választókerület

156 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Héjjas Iván ügye a nemzetgyűlésben*. Népszava, 1922. július 15. Idézi: ROMSICS Ignác: *Bethlen István*. Budapest, Helikon Kiadó, 2019, 270.

157 ROMSICS, 2019, 270.

158 ZINNER, 1989, 173.

159 Vö. BÖDŐK, 2018, 220.

160 A politikai konszolidáció zálogaként Bethlen István miniszterelnök törekvései és tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kisgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földmíves-, Kisgazda- és Polgári Párt néven egyesült, és minél stabilabb parlamenti többséget igyekzett szerezni az 1922-es nemzetgyűlési választásokon. (Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja (KNEP)*. In: *Magyarországi politikai pártok lexikona*. 1846–2010. Főszerk. VIDA István. Budapest, Gondolat Kiadó, 2011, 193–194.) Az Egységes Pártból vált ki 1923 augusztusában a Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök vezette radikális jobboldali frakció, amelyből 1924. november 14-én hivatalosan is megalakult a Fajvédő Párt néven ismert Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt. (Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt*. In: i. m., 213–215.). A Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt

országgyűlési képviselője volt. 1929. június 16-án Horthy Miklós kormányzó a Margitszigeten tartott nagyszabású ünnepség keretében vitézi címet adományozott Héjjas Iványnak, testvérének, Héjjas Aurélnak, Gömbös Gyulának és még több tucat egykori és aktív állományú katonának.[161]

Héjjas időközben diplomát, illetve a légi jogról szóló könyvével[162] jogtudományi doktorátust szerzett, majd mint egykori pilóta és egyébként korántsem inkompetens repülésügyi szakember, az 1930-as években a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium közlekedéspolitikai szakosztályának munkatársaként dolgozott magas rangú köztisztviselőként. 1940-től a közforgalmi repülési ügyek szakosztályvezetője, miniszteri osztálytanácsosa, később címzetes államtitkára,[163] illetve párhuzamosan a Magyar Légiforgalmi Rt. igazgatótanácsi tagja volt, a kormányzó pedig főhadnagyból századossá is előléptette.[164] Hivatalosan ugyan a polgári repülés felügyeletével és szervezésével foglalkozott, ám egykori vadászpilótaként szerepe volt a honvéd légierő szervezésében, fejlesztésében is.[165]

Barátja és protektora, Gömbös Gyula miniszterelnök 1936-ban bekövetkezett halálával Héjjast ugyan politikai értelemben nagy veszteség érte – kormánytaggá például sosem válhatott, holott

megalakulásának körülményeiről lásd: ZINNER TIBOR: *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576.

161 BODÓ, 2000

162 HÉJJAS Iván: *Légi jog*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

163 Héjjas Iván 1944-ben nyugalomba vonult, ennek alkalmából pedig a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter előterjesztésére államtitkári címet kapott. HU-MNL-OL-K 27-1942. 02. 08.-26. napirendi pont.

164 Nem áll rendelkezésre pontos forrás erre vonatkozólag, ám elérhető egy fénykép az 1930-as évekből, amelyen Héjjas Iván öccsével, Héjjas Auréllal együtt látható a Honvéd Légierő társasági egyenruhájában. A vállapok alapján egyértelműen megállapítható, hogy Héjjas Iván századosi, míg öccse, Aurél hadnagyi rendfokozatot visel.

165 Vö. Horthy Miklós kormányzó feljegyzése a magyar polgári és katonai repülés állapotáról, 1938. október. In: *Horthy Miklós titkos iratai*. 194–197.

kvalitásai alapján valószínűleg a miniszteri pozíciót is elérhette volna –, de a kormányzó töretlen híveként pozíciója és befolyása stabil maradt. A politikai aktivitással sem hagyott fel egészen, 1938-ban – az egykori Fajvédő Párt nyomdokain járva – új radikális jobboldali pártot alapított Magyar Fajvédők Országos Szövetsége[166] néven, mely azonban szigorúan távol tartotta magát a Nyilaskeresztes Párttól és más, nyugati mintára szerveződő magyar fasiszta-nemzetiszocialista pártoktól, és leginkább az autoriter konzervatív kormányzat lojális ellenzékeként működött, így nem tudott a magyarországi szélsőjobboldal számottevő erejévé válni.[167]

A kormány tudtával és beleegyezésével, sőt, kifejezett kérésére Héjjas a második világháború idején Magyarország hadba lépésével és a németek melletti elköteleződésével egy időre a katonai/paramilitáris tevékenységhez is visszatérhetett. 1938-ban Kozma Miklós volt belügyminiszter (ekkoriban a Magyar Távirati Iroda elnök-vezérigazgatója, későbbi kárpátaljai kormányzói biztos) irányítása alatt az újjászervezett (második) Rongyos Gárda egyik vezetőjeként részt vett a kárpátaljai hadműveletben, mely az 1920-ban a trianoni békediktátum értelmében Cseszlovákiához csatolt Kárpátalja német segítséggel történő visszafoglalását készítette elő.[168] Héjjasnak emellett valószínűleg szerepe volt Horthy Miklós fia, Horthy István kormányzóhelyettessé választásának megszervezésében is.[169] 1943 végén Szombathelyi

---

166 A párt fondtöredéke, mely elsősorban tagsági igazolványokat és belépési nyilatkozatokat tartalmaz, fennmaradt a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrizetében: HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat.

167 BODÓ, 2000

168 ORMOS Mária: *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*. Budapest, PolgArt Kiadó, 2001, 549–571.

169 Horthy Miklós kormányzó fiát, Horthy István repülő főhadnagyot 1942. február 19-én választotta kormányzóhelyettessé az országgyűlés. BODÓ, 2000; valamint részletesebben lásd: OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története*, *1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

Ferenc, a Honvéd Vezérkar főnöke Kádár Gyula ezredest egy 5000 fős, irreguláris katonai segéderő megszervezésével bízta meg,[170] melyben a kormányzó utasítására Héjjas mint a diverziós hadviselés szakembere ugyancsak részt vett. Ez a csapattest azonban végül nem játszott szerepet Magyarország katonai védelmében, Héjjas pedig 1945-ben az előrenyomuló szovjet csapatok elől Németországba, majd Spanyolországba menekült, ahol Franco beleegyezésével a Galicia tartománybeli Vigóban telepedett le.

Bár Héjjas Iványt a népbíróság 1949. augusztus 25-én, elsősorban a fehérterror idején elkövetett orgoványi gyilkosságok miatt távollétében halálra ítélte.[171] Az egykori milíciaparancsnok spanyol emigrációban hunyt el 60 éves korában, 1950-ben, feltehetőleg természetes halállal.[172]

Somogyi Béla és Bacsó Béla szociáldemokrata újságírók meggyilkolása

A vörösterrort követő, és arra való megtorló válaszként megnyilvánuló magyarországi paramilitáris erőszakhullám egyik fontos, a történettudományi szakirodalom[173] által mára részletesen feldolgozott eseménye volt Somogyi Béla és Bacsó Béla szociáldemokrata újságírók 1920. február 17-ei meggyilkolása. Könyvünk az eddig feltárt eseményekhez sok mindent hozzátenni ugyan nem tud, de amennyiben a radikális jobboldali milicista

---

170 BODÓ, i. m.

171 HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírósági pere – Ítélet.

172 Héjjas Ivánt már az 1940-es évektől kezdve súlyos gyomorbántalmak gyötörték, halálának oka feltehetőleg gyomorvérzés volt, súlyos, kezeletlen gyomorfekély vagy emésztőrendszeri rákbetegség következében. Halálának pontos oka nem ismert.

173 Erősen marxista hangvételű, de adattartalmában jól használható kismonográfia például GERGELY Ernő–SCHÖNWALD Pál: *A Somogyi–Bacsó-gyilkosság*. Budapest, Kossuth Kiadó, 1978. Az újabb szakirodalomban Bodó Béla is ír az esetről a fehérterrorról szóló angol nyelvű monográfiájában: BODÓ, *The White Terror*, 101–102.

mozgalom töredékes történetének ismertetésére vállalkozik, ezt az esetet is narratívájába kell illesztenie. Szólnunk az eseményről már csak azért is, mert a gyilkosságban értelemszerűen a különítményes tisztek vezetése alatt álló alakulat, a Kettőskereszt Vérszövetség érintettsége is felmerült.

Somogyi Béla, a Népszava szerkesztője 1919–1920-ban számos tényfeltáró cikket tett közzé a jobboldali katonai különítmények által elkövetett gyilkosságokról és egyéb súlyos bűncselekményekről, ezzel pedig magára vonta a Nemzeti Hadsereg tisztjeinek haragját. Többek között Drozdy Győző ellenzéki kisgazda képviselő, a korszak nagy tanúja, Somogyi jó barátja is megemlékezik arról emlékirataiban, hogy Somogyi Béla a halála előtt elmesélte neki, hogy a Népszava szerkesztőségében személyesen felkereste őt Héjjas Iván főhadnagy és testvére, Héjjas Aurél. A Nemzeti Hadsereg részéről nyíltan megfenyegették, hogy fejezze be a különítmények cselekedeteinek feltárását, mert annak következményei lesznek.[174] Somogyi Béla ebben az időben a fenyegetések hatására már fegyvert tartott magánál, és felmerült benne az is, hogy családjával külföldre költözik, de újságírói tevékenységével mégsem hagyott fel.[175]

Cselekedeteinek meg is lettek a következményei, a katonák figyelmeztetése nem bizonyult üres fenyegetésnek. 1920. február 17-én az esti órákban Somogyi és fiatalabb újságíró kollégája, Bacsó Béla kilépett az utcára a Népszava Conti utcai (ma: Tolnai Lajos utca) szerkesztőségéből, amikor két katonatiszti egyenruhás férfi közrefogta, és egy közel parkoló, hat üléses gépkocsiba tuszkolta őket. Az akciót, mint később egyértelműen kiderült, Kovarcz Emil főhadnagy, Ostenburg-Morawek Gyula különítményének tisztje vezette, illetve részt vett benne Megay

174 DROZDY, 2007, 171–177.

175 Uo.

László alhadnagy, Soltész István főhadnagy és Lehrer Árpád tengerész zászlós. Prónay Pál alezredes emlékiratában ugyancsak megemlékezik az esetről, és azt írja, hogy az eseménynek szemtanúja volt egy utcai cukorkaárus is, akit a különítményes tisztek szintén a gépkocsiba tuszkoltak, hogy ne maradjon szemtanú.[176] A katonák a gépkocsival a Teréz körúton, majd a Váci úton észak felé hajtottak. A Káposztásmegyer területén található vámsorompónál nem álltak meg, hanem áttörték azt. Az őrség a sorompón áthajtó autó után lőtt, azonban csak a sárvédőt találták el. Somogyi Bélát és Bacsó Bélát a tisztek feltehetőleg a Duna-parton lőtték agyon, majd holttestüket összekötözve, zsebüket kővel kitömve, a tetemek arcát – felismerhetőségüket megnehezítendő – összezúzva a Dunába dobták.[177] A cukorkaárust, aki a két újságíró elhurcolásának szemtanúja volt, Prónay visszaemlékezése szerint bajonettel oldalba szúrták, ám nem halt meg, csak halottnak tettette magát, és elmenekült a helyszínről, de soha nem mert tanúvallomást tenni az ügyben.[178]

Somogyi Béla holttestét a közeli Fővárosi Vízművek őre találta meg másnap reggel a Duna-parton, Bacsó Béla holttestét pedig egy nappal később, 1920. február 19-én fogták ki a Dunából. A zsebében lévő iratok alapján egyértelműen azonosítható volt.[179] A brutális kettős gyilkosság hatalmas felháborodást váltott ki, és látszólag kiterjedt nyomozás vette kezdetét. Többek között maga Huszár Károly miniszterelnök tette a következő nyilatkozatot:

„Sem a kormány, sem a Nemzeti Hadsereg, sem a fővezér, sem a Nemzetgyűlés nem tűri, hogy ebben az országban titkos társaságok szerveződjenek felelőtlen elemekből, akik Budapesten és a vidéken

176 PRÓNAY, 1963, 170–175.

177 Uo.

178 Uo.

179 GERGELY–SCHÖNWALD, i. m. 13–34.

garázdálkodnak, és minden jogbiztonság, minden állami rend és minden törvény ellenére ennek az országnak jó hírnevét, becsületét a külföld előtt bemocskolják."[180]

Mindezzel együtt jobboldali katonatiszti körök a háttérben mindent megtettek, hogy összekuszálják az ügyet, és fedezni próbálják az Ostenburg-különítmény tisztjeit – erről többek között ugyancsak maga Prónay Pál alezredes vall visszaemlékezéseiben.[181]

Az ügy fontos momentuma, hogy bizonyos források alapján felmerült a két héttel az események után kormányzóvá választott Horthy Miklós fővezér közvetett felelőssége is. Többek között ismételten Prónay az, aki emlékirataiban beszámol róla, hogy a gyilkosság felfedezése utána Horthy azonnal magához kérette a Gellért Szállóba, és kifejezetten aggódott, hogy a Nemzeti Hadsereghez kötődő súlyos atrocitás káros hatással lesz az ő majdani államfővé választására, Prónay ugyanakkor neki, illetve Magasházy Lászlónak, Horthy szárnysegédjének is azzal válaszolt, hogy korábban a fővezér és szárnysegédje maguk tettek utalást a Népszava fehérterrorról tudósító szerkesztőjének likvidálására, a gyilkosságot elkövető katonák tehát lényegében a fővezér és a hadsereg felső vezetésének óhaját teljesítették.[182] Prónay persze a rá jellemző, kegyetlen szenvtelenséggel és kárörvendő gúnnyal ír az általa hazaárulónak tartott két szociáldemokrata újságíró meggyilkolásának körülményeiről (az ő szavajárásával: elgajdeszolásukról), de pozíciójából kifolyólag memoárjának adhatunk némi hitelt.

A nyomozást a gyilkossági ügyben dr. Nagy Károly detektívfőnök vezette, a rendőrség pedig be is azonosította a

---

[180] Huszár Károly beszédét lásd többek között: *A XX. század magyar beszédei.* Szerk. Vajda Barnabás, Budapest, Agave Kiadó, 2007, 92–94.

[181] PRÓNAY, 1963, 172–173.

[182] Uo.

gyilkossághoz használt, A/III-36. azonosítószámú katonai gépkocsit, majd, miután megállapítást nyert, hogy a gyanúsítottak tényleges állományú katonák, az ügyet kénytelen volt a katonai igazságszolgáltatási szervek hatáskörébe utalni. Kovarcz Emil főhadnagy és Megay László alhadnagy ellen meg is indult a katonai büntetőeljárás, le is tartóztatták őket, később azonban szabadlábra kerültek, és Horthy Miklós immár kormányzóként 1921-es amnesztiarendeletével nemcsak nekik, hanem számos más, súlyos bűncselekményt elkövető katonának megkegyelmezett, minek nyomán az ellenük folyó büntetőeljárást megszüntették.[183]

A Somogyi–Bacsó-gyilkosság utóéletéhez tartozik, hogy a szociáldemokrata sajtó még 1923-ban is újra és újra megszellőztette az ügyet és a hadsereg felelősségét, aminek nyomán Beniczky Ödön, a Huszár-kormány volt belügyminisztere 1925. május 31-én végül Az Újság című napilap hasábjain nyilvánosságra hozta a korábban a katonai ügyészség elé terjeszteni kívánt vallomását. Ebből – Beniczky egykori belügyminiszterként igen sokat tudott, így vallomása hiteles forrásnak tekinthető – ugyancsak kiderül Horthy Miklós, akkor még a Nemzeti Hadsereg fővezérének közvetett felelőssége a különítményes tisztek által elkövetett gyilkosságban, hiszen Horthy tisztjei társaságában valóban utalt arra, hogy a fehérterror cselekményeit feltáró baloldali újságírókat, elsősorban Somogyi Bélát meg kellene gyilkolni. Továbbá éppen a volt belügyminiszter volt az a személy is, aki a Kettőskereszt Vérszövetség érintettségét is egyértelműen leírta.[184] Beniczkyt ugyanis a nyomozás során még belügyminiszterként felkereste Ostenburg-Morawek Gyula különítményparancsnok, és elismerte, hogy valóban az ő

183 HOLLÓS Ervin–LAJTOS Vera: *Horthy Miklós, a fehérek vezére*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985, 237–245.

184 Beniczky belügyminiszter vallomása a Horthyval való tárgyalásáról, a tiszti csapatok vérengzéséről és a Somogyi-Bacsó gyilkosságról. In: *Magyar pokol*, 92–113.

alárendeltségébe tartozó tisztek rabolták el a két újságírót, azonban neki személy szerint semmi köze nincs a gyilkossághoz, ugyanakkor Beniczkynek is melegen ajánlja, hogy ne fektessen túl sok energiát a nyomozásba.[185] Ostenburg ugyanis kijelentette, hogy gyakorlatilag egy korlátlan hatalmú titkos társaság áll mögötte, amely nemhogy a belügyminisztert, de még magát Ostenburgot is meggyilkoltatja, ha ez szükségessé válik. Beniczky vallomásában ezt az Ostenburg-Morawek Gyula által említett titkos szervezetet a Szegeden, 1919-ben megalakult Kettőskereszt Vérszövetséggel azonosítja, melynek befolyásos paramilitáris vezetőként valószínűleg Ostenburg is az egyik vezetőségi tagja volt.[186] Beniczky Ödön sajtóban közzétett vallomásából az az érdekes momentum is kiderül, hogy a Somogyi–Bacsó-gyilkosságban érintett katonák közül kettő, Lehrer Árpád tengerész zászlós és egy bizonyos Szakács Árpád főhadnagy, aki kifosztotta Somogyi Béla holttestét, időközben öngyilkos lett.[187]

Beniczky Ödön a kormányzót és a hadsereget kompromittáló vallomása nem maradt büntetlenül, ugyanis Az Újság azt közlő lapszámát a hatóságok hamarosan lefoglalták, Beniczky ellen pedig büntetőeljárás indult kormányzósértés, valamint hivatali titoktartás megsértése és tiltott közlés miatt. [188] Beniczkyt emiatt a Budapesti Királyi Ítélőtábla végül háromévi fogházbüntetésre ítélte, amit a Magyar Királyi Kúria húszhavi fogházbüntetésre és 13 millió korona pénzbüntetésre változtatott. A húszhavi fogházbüntetést a volt belügyminiszter – akit, úgy tűnik, nem hagyott nyugodni a lelkiismerete, nyilvánosságra hozott vallomásában pedig meglehetősen kínos helyzetbe hozott számos magas beosztású politikust és katonatisztet, többek között magát a

185 Uo. 102–103.

186 Uo. 102.

187 Uo. 111.

188 GERGELY–SCHÖNWALD, i. m. 129–153.

kormányzót is – végül a Markó utcai fogházban töltötte le.[189] Beniczky egyébként, aki úgy tűnik, mélyen csalódott abban a politikai rendszerben, melynek kormánytagként a kiépülésében egy ideig maga is részt vett, 1931 januárjában önkezével vetett véget életének.[190]

Ami Kovarcz Emil főhadnagynak, a gyilkosság fő kivitelezőjének utóéletét illeti, 1922 és 1931 között a csendőrség kötelékében teljesített szolgálatot, majd honvéd őrnagyi rendfokozatban a Ludovika Akadémia tanára lett.[191] 1938-ban nyugállományba vonult, és számos egykori különítményes tiszthez hasonlóan a radikális jobboldal politikusaként folytatta pályáját, a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Párt egyik vezetője lett, és 1938 és 1941 között a párt országgyűlési képviselője is volt. Kovarcz többek között a nyilaskeresztes mozgalom titkos társaság módjára működő, az akár erőszakos hatalomátvételt előkészítő, fegyveres csoportjait vezette.[192] 1940-ben a Dohány utcai zsingaóga ellen elkövetett merényletben való részvétel miatt büntetőeljárás indult ellene, végül ötévi szabadságvesztésre ítélték, de a felelősségre vonás elől Németországba szökött. Innét csak 1944 márciusában, Magyarország német megszállása után tért haza, majd az 1944. októberi nyilas puccs egyik fő szervezője, Szálasi Ferenc németbarát kormányában pedig a nemzet mozgósításáért és totális harcba állításáért felelős tárcanélküli miniszter lett. A második világháború után a népbíróság végül 1946. május 2-án halálra ítélte

189 Uo.

190 Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Beniczky Ödön volt belügyminiszter öngyilkos lett*. Pesti Hírlap 1931. január 21.

191 KARSAI László: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*. Budapest, Balassi Kiadó, 2016, 480.

192 SIPOS Péter: *A konspiráció mítosza. Titkos szerveződések Magyarországon 1919–1944*. Beszélő, 1995/29–30, 41–43.

háborús és népellenes bűncselekményekért, az ítéletet pedig még aznap végre is hajtották.[193]

Kmetty Károly főhadnagy és társai tevékenysége

A tanácsköztársaság bukása után az antanthatalmak segítségével berendezkedő, erősen jobboldali kormányzat még hosszú ideig csak nagy nehézségek árán tudott úrrá lenni az országban uralkodó kvázi anarchisztikus állapotokon. Noha a politikusok egy újabb baloldali hatalomátvételi kísérlettől is féltek, a rend helyreállítását erősen akadályozták egyes, a jobboldalhoz kötődő félkatonai-katonai csoportok, formálisan többnyire a Nemzeti Hadsereghez tartozó, gyakorlatilag azonban tényleges állami kontroll nélkül tevékenykedő paramilitáris alakulatok, milíciák is, amelyeknek tagjai többek között a kommunisták, vagy legalábbis annak vélt személyek elleni politikai bosszúhadjáratuk közben súlyos, köztörvényes bűncselekményeket is elkövettek.[194] Mivel levéltári forrás tanúskodik róla, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség nevű, sajátos katonai titkos társaság 1919-ben a honvédelmi vezetés kezdeményezésére jött létre mint az egyes jobboldali milíciák egységes katonai irányítás alá vonására szolgáló, afféle paramilitáris csúcsszerv, okunk van feltételezni, hogy a súlyos atrocitásokat elkövető milicisták jó része ennek a szervezetnek (is) tagja volt.[195] Míg a tanácsköztársaság bukását követő időszakban Horthy és kormányzata még támaszkodott ezen alakulatokra, addig a fővezér

[193] KARSAI, i. m. 480. Kovarcz Emil népügyészségi büntetőperének iratai fennmaradtak Budapest Főváros Levéltára őrizetében: HU- BFL-XXV-2-b-4767/1946.

[194] BARTHA Ákos: *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*. In: *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

[195] HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, gróf Csáky Károly honvédelmi minister vallomása, 1924. november 29.

államfővé történő megválasztása után a kontroll nélkül működő szabadcsapatok tevékenysége már kifejezetten súlyos károkat okozott az élet normalizálására és az ország konszolidálására törekvő politikusoknak. Némelyik katonai alakulat tevékenysége már lassan kifejezetten az ellen az államrend ellen irányult, amelynek helyreállítását és megvédését a működése eredetileg célozta volna.[196]

Horthy Miklós és a Nemzeti Hadsereg budapesti bevonulásakor csak a fővárosban és környékén körülbelül ötven (!) fegyveres alakulat működött, ilyenek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének (ÉME), a korszak befolyásos radikális jobboldali társadalmi szervezetének nemzetvédelmi osztályai, az egyesület félkatonai szárnya. Gyakorlatilag állami jóváhagyással, de szinte állami kontroll nélkül működtek ezek mellett a Héjjas Iván főhadnagy, Prónay Pál alezredes vagy Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy által vezetett tiszti különítmények (Héjjas és Prónay egyébként az ÉME vezetőségi tagjai is voltak, így különítményeik és az egyesület félkatonai alakulatai között is jelentős átfedés figyelhető meg.) Létezett továbbá a polgári csendőrtartalék nevű karhatalmi alakulat, illetve a közvetve belügyminiszter irányítása alatt álló Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete[197] mint rendszerhű civilekből szervezett politikai elhárító szerv, akiknek feladata a kommunistagyanús egyének megfigyelése volt – tagjai polgári foglalkozásuk űzése mellett fegyvert viseltek, fegyverhasználati

196 Vö. ZINNER, 1989, passim.

197 Az 1919 augusztusában alapított polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet, Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. *Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról,* 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*. Forráskiad. KARSAI Elek–NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 187–188.

joguk pedig bizonyos körülmények között azonos volt a rendőrségével. Mindezen felül ideiglenes jelleggel volt saját létesítményi, üzembiztonsági rendőrsége a vasútnak és a postának (vasúti és postás karhatalom),[198] illetve a hadsereg egyetemi hallgatókból is szervezett kisegítő karhatalmi, általános rendőri feladatokat ellátó alakulatokat (egyetemi karhatalmi zászlóaljak).[199] Működött továbbá egy egészen 1921-ig polgári személyekkel szemben is rendőri jogosítványokkal rendelkező – a tiszti különítményekkel egyébként ugyancsak szoros átfedésben lévő – katonai nyomozóhatóság és titkosszolgálati szerv, a Honvédelmi Minisztérium úgynevezett „T" (T = Tájékoztató) osztálya is,[200] tehát az a furcsa helyzet állt elő, hogy a rendőrség, a csendőrség és egyéb kisegítő karhatalmi alakulatok mellett voltaképpen a hadseregnek is volt egy önálló, elsősorban politikai rendészeti tevékenységet végző rendvédelmi apparátusa, rendőrsége. Ez a zavaros, rendvédelmi célú fegyveres testületekben igen gazdag (s ezért rendvédelem-történeti szempontból mindenképpen érdekes) időszak és a gyenge kormányzati hatalom lehetőséget adott önjelölt civileknek, hogy különböző irreguláris katonai alakulatokhoz

198 Bővebben lásd: SUBA János: *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*. Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.; illetve: SUBA János: *Polgárőrség szervezése 1919–1921*. Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018/56, 131–144.

199 A többnyire radikális jobboldali egyetemi hallgatókból álló egyetemi karhatalmi zászlóaljakból alakult ki később többek között a Turul Szövetség, a Horthy-korszak legnagyobb radikális jobboldali felsőoktatási diákszervezete. Lásd: KEREPESZKI Róbert: *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*. Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

200 A Horthy-korszak korai, többször átszervezett katonai titkosszolgálati szervéről, a Honvédelmi Minisztérium T-osztályáról lásd bővebben: KOVÁCS Tamás: *A Honvédelmi Minisztérium „T" Szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2021.

csatlakozzanak, és egyúttal hatósági jogosítványokkal ruházzák fel saját magukat.[201]

A komolyabb állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő katonai alakulatok közül a legismertebb csoport a budapesti, a Nyugati Pályaudvarhoz közeli Britannia Szállóban berendezkedő különítmény volt, mely formálisan ugyan a Prónay Pál alezredes parancsnoksága alatt álló I. vadászzászlóalj nyomozócsoportjaként definiálta magát, gyakorlatilag azonban más különítményekhez hasonlóan mindenféle kormányzati kontroll nélkül működött, tagjai pedig informálisan Héjjas Iványt tekintették a parancsnokuknak. Az alakulat ráadásul nem csupán a jobboldali és radikális jobboldali érzelmű, úgynevezett fehér katonákból állt, hanem a könnyű zsákmányszerzés lehetőségét megsejtő köztörvényes bűnözők is egyre nagyobb számban csatlakoztak hozzá, bár többnyire valóban olyan férfiak alkották, akik katonaként harcoltak az első világháborúban.[202] A még igen gyenge kormányzat csak korlátozottan tudta ellenőrizni a nemrégiben felbomlott Monarchia hatalmas hadseregétől leszerelt katonákat tömörítő alakulatok állományviszonyait, ennek köszönhetően a Nemzeti Hadsereg számos alakulata irreguláris és/vagy paramiltiáris keretek között, a szigorú katonai fegyelmet, munkakultúrát és a meghatározott alá-fölérendeltségi viszonyokat nélkülözve működött. Ebből kifolyólag sokszor egy-egy befolyásos, a kormányzóval vagy az aktuális honvédelmi miniszterrel is jó személyes kapcsolatot ápoló különítményparancsnok, többek között Héjjas Iván, Prónay Pál, Ostenburg-Morawek Gyula, Jankovich-Bésán Endre vagy

---

201 A Nemzeti Hadsereg tiszti különítményeiről a frissebb szakirodalomból lásd bővebben: KOVÁCS Tamás: *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*. In: *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2*. Szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

202 ZINNER, 1989, 103.

Siménfalvy Tihamér szava is elégséges lehetett ahhoz, hogy az adott alakulatba beálló személy a számára a parancsnok által kiosztott, korábbi katonai szolgálatából „magával hozott", esetleg ad absurdum önkényesen önmagának adományozott rendfokozattal rendelkező katonának számítson. Ekkoriban lényégben minden a különböző paramilitáris parancsnokok döntésén és befolyásán múlott.[203] Így volt ez még akkor is, ha utólag bizonyos súlyos bűncselekményeket elkövető, a rendőrség vagy a csendőrség által büntetőeljárás alá vont fegyveresekről a katonai hatóságok, jórészt a Nemzeti Hadsereg becsületét mentendő, igyekeztek megállapítani, hogy miért is nem számítanak tényleges katonai személynek, és büntetőügyüket így a polgári bíróságok hatáskörébe utalták. A pesti köznyelvben csak *britanniások*nak nevezett különítmény tagjai hónapokon keresztül járták a fővárost éjszakánként, a számlájukra pedig zsarolás, fosztogatás, rablás, súlyos testi sértések és politikai motivációból elkövetett gyilkosságok sorozata volt írható.[204] Az a meglehetősen abszurd helyzet állt tehát elő, hogy egyenruhát viselő, elméletileg rendőri munkát végző katonák hatósági intézkedést színlelve követték el a legsúlyosabb bűntetteket, a rendőri és a bűnözői szerep pedig időnként szó szerint felcserélődött. A britanniás katonák által elkövetett bűntettek annyira benne éltek a fővárosi köztudatban, hogy néhány évvel később, 1924 szeptemberében jórészt egykori különítményesek anonim beszámolói alapján tényfeltáró újságcikksorozatot közölt az Esti Kurir című napilap,

[203] BARTHA, i. m. 28–44, 29.

[204] A britanniás tisztek köztörvényes bűncselekményeinek jó része, így többek között Soltra József rendőrjárőr meggyilkolása is leginkább Kmetty Károly főhadnagy büntetőperének fennmaradt iratanyagából ismerhető meg. Kmetty Károly ellen 1920-ban is folyt egy büntetőeljárás, melynek legfontosabb iratait egy későbbi, 1925-ös büntetőperének irataihoz is csatolták. HU-BFL-VII-18-d-8963/1925 – Kmetty Károly és társai büntetőpere.

amelyben olyan bűncselekményekről is szó esett, amelyek miatt valószínűleg sosem indult büntetőeljárás. A lapnak félbe kellett szakítania a cikksorozatot, az érintettek ugyanis sajtópereket helyeztek kilátásba.[205]

Az 1920-as év során a Horthy Miklós kormányzóval és Teleki Pál miniszterelnökkel egyre elégedetlenebb radikális jobboldal két fronton is támadást indított a kiépülő politikai berendezkedés ellen. A korszak legnagyobb radikális jobboldali tömegszervezete, a már említett Ébredő Magyarok Egyesülete különböző akciókkal (pl. lakásfoglalások, sztrájkok szervezése, illetve intenzív politikai kampány) növelte a kormányzatra gyakorolt nyomást, miközben a szorosan hozzá kötődő félkatonai egységek főként Budapesten rendezkedtek be. Ezek a fosztogató, embereket váltságdíjért elrabló, éjjelente az utcákon garázdálkodó fegyveresek jelentették a korai magyarországi radikális jobboldali mozgalom félkatonai szárnyát, és mentalitásuk, tevékenységük, egész működésük hasonló volt az ugyanebben az időszakban Németországban és Ausztriában működő *Freikorps*[206] és *Heimwehr*[207] típusú, főként első világháborús veteránokból álló szabadcsapatok működéséhez. E felfegyverzett alakulatok kihasználták a háborús és polgárháborús összeomlásból éppen csak kilábalni készülő, fiatal független magyar állam kormányzatának gyengeségét, és a kis létszámú, gyenge professzionális állami fegyveres szervekhez képest kifejezetten ütőképes egységeknek számítottak. Arról nem

---

205 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Babarczyék a Britanniában. Az Esti Kurir cikksorozata – Megkezdjük a Babarczy-különítmény Britanniabeli életének és élményeinek pontos adatok alapján való közlését*. Esti Kurir, 1924. szeptember 3., 3.

206 A német Freikorps szabadcsapatok korabeli történetéről lásd bővebben: Nigel H. JONES: *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*. Dorset, Barns and Noble, 1995.

207 Az ausztriai radikális jobboldali paramilitáris Heimwehr-mozgalom történetéről, valamint magyar kapcsolatairól lásd bővebben: KEREKES Lajos: *Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom*. Történelmi Szemle, 1961/2, 199–216.

is beszélve, hogy az igen zavaros jogi-társadalmi helyzetben – mint már említettük, a kommunista diktatúra bukása után a rend helyreállításának ürügyén egy ideig a katonai hatóságoknak is volt intézkedési jogkörük a polgári személyekkel szemben – párhuzamos rendvédelmi apparátust építettek ki, és törvénytelen cselekményeiket a legtöbbször hatósági intézkedés látszatát keltve, annak álcája alatt követték el az állampolgárok ellen.[208] Noha a miniszterelnök 4710/1920. ME számú, 1920. június 12-én kelt rendelete egyértelműen kimondta, hogy az összes katonai alakulat (az ún. védelmi szervezeteket és különítményeket, tehát az irreguláris keretek között működő katonai egységeket is beleértve) és ezek nyomozóinak működése polgári személyekkel szemben megszüntetendő, a nyomozó alakulatokat pedig a katonai igazságügyi szervezetbe kell beolvasztani,[209] a de facto helyzet egy ideig még nem sokat változott. Nagy létszámuk, felfegyverzettségük, illetve a hadsereg főtisztjeivel való jó személyes kapcsolataik miatt a különböző különítményekkel való konfrontációt a budapesti államrendőrség állománya is lehetőleg igyekezett elkerülni. Ugyanakkor a Horthy körül csoportosuló, elsősorban gróf Bethlen István és gróf Teleki Pál nevével fémjelezhető, konzervatív jobboldal úgy vélte – a korszak számos, főként katonai körökhöz köthető, képtelen puccstervén végigtekintve nem minden alap nélkül –, hogy a radikális jobboldal lassanként a Héjjas és Prónay körül szerveződő fegyveres alakulatok révén esetleg hatalomváltást akar kieszközölni.[210]

---

[208] ZINNER, 1989, 66.

[209] A m. kir. kormánynak 1920. évi 4.710. M. E. számú rendelete a katonai hatóságok és közegek, illetőleg katonai nyomozók polgári személyekkel szemben való eljárásának megszüntetéséről, illetőleg korlátozásáról, 1920. június 12. Magyarországi Rendeletek Tára, 1920, 233–235.

[210] Erre utal többek között Kauderer Ágoston őrmester Soltra József rendőr meggyilkolásának ügyében tett vallomása is. HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich

A britanniás tisztek által elkövetett bűncselekmény-sorozat egyik legeklatánsabb szereplője – a rendelkezésre álló források alapján – a számos súlyos törvénysértést elkövető Kmetty Károly főhadnagy, aki egyébként Héjjas Iván kecskeméti különítményének „autóparancsnokaként" szolgált, ami nagyjából azt jelentette, hogy a kecskeméti illetőségű, de Horthy bevonulása után a fővárosban is erősen jelenlevő paramilitáris vezető megbízásából civilektől gépkocsikat rekvirált az irreguláris katonai alakulat számára. Kmetty Károly és társai ellen 1920 októberétől körülbelül egy tucat ügyben folyt büntetőeljárás,[211] és feltételezhető, hogy a hatóságok által feltárt eseteknél sokkal több bűncselekményt követtek el, ugyanis csupán a sértettek töredéke mert az őket többnyire fegyveresen kirabló és súlyosan bántalmazó, jelentős kormányzati támogatást élvező katonák ellen feljelentést tenni és részletes tanúvallomást jegyzőkönyvbe mondani.[212] A fiatalember, amennyiben lehet hinni az erről szóló forrásoknak, 1918 decemberében ugyanis agyonlőtt egy fiatal tanárt, ám ekkor sikerült elkerülnie a büntetést.[213]

A civilben gépészmérnök-hallgató, az első világháborúban főhadnagyként harcoló, húszas éveiben járó Kmetty Károly – aki értelmiségi családból származott, és az azonos nevű, európai hírű jogászprofesszor unokaöccse volt – az alárendeltségébe tartozó irreguláris katonákkal 1920. május 20-án elrabolta Pongrácz Lajos postatisztet, akit napokig tartottak fogva az Albrecht-laktanyában, ahol súlyosan bántalmazták, és elvették értéktárgyait.[214]

Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 14.

211 HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly és társai büntetőpere.

212 ZINNER, 1989, passim.

213 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Megkezdték a Kmetty-féle atrocitásügyek budapesti tárgyalását*. Az Est, 1927. március 4., 2.

214 HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. A Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről.

Tóth István gépkocsivezetőt – közelebbről nem tisztázott okokból – ugyanez a katonai alakulat 1920. május 22-én szintén az Albrecht-laktanyába hurcolta, és ott korbáccsal brutálisan megverték.[215]

Perlesz Máyástól, az Újpest Személyszállító Bt. igazgatójától Kmetty Károly ugyancsak 1920 májusában kölcsönkért egy gépkocsit, amelyet végül azonban gyakorlatilag ellopott, és László Andor szegedi lakosnak 70 000 koronáért eladott. Perlesz Mátyástól a katonai különítmény továbbá tíz hordó benzint is lefoglalt, majd a katonák bevitték a Britannia Szállóba, ahol Kmetty Károly megzsarolta, hogy csak akkor engedik szabadon, ha őt a cégénél évi 50 000 koronás fizetésért névleg, tényleges munkavégzés nélkül műszaki igazgatóként alkalmazza. Ez meg is történt, Kmetty Károly különítményes katonai tevékenysége mellett névlegesen az Újpest Személyszállító Bt. műszaki igazgatója lett, ahonnét magas fizetést kapott, illetve valószínűleg a vállalat kasszájából ezen felül további 46 000 koronát egyszerűen elsikkasztott.[216]

Doór József fuvarozó, gépkocsi-tulajdonos a Magyarország egy részét megszállva tartó román katonákat, akik korábban lefoglalták teherautóját, vesztegetés útján rávette, hogy kivonulásukkor a gépkocsit szolgáltassák vissza neki. Kmetty Károly és társai azonban magukat katonai nyomozókként definiálva erőszakkal lefoglalták Doór József teherautóját, miközben a Honvédelmi Minisztérium más szervei átmenetileg amúgy is rekvirálták azt a hadsereg számára.[217]

---

215 Uo. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925 – Pongrácz Lajos sértett tanúvallomása.

216 Uo. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925 – Perlesz Mátyás sértett tanúvallomása.

217 HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. A Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről. Valamint: Uo. Doór József sértett tanúvallomása.

Ugyancsak 1920. május 3-án Kmetty Károly öt altiszt kíséretében megjelent Feiler Miklós autószerelő műhelyében, és katonai nyomozóként látszólag a nála lévő motorkerékpárok eredetének ügyében vizsgálódott, majd mikor az autószerelő sérelmezte a különítményesek eljárását, azok elhurcolták az Albrecht-laktanyába, ahol ugyan saját vallomása szerint nem bántalmazták, de csak egyik motorkerékpárja átadása ellenében engedték szabadon. A sértett a motorkerékpárját május 10-én végül – feltehetőleg a katonai hatóságok közbenjárására – visszakapta.[218] Feiler autószerelő ügye a különítményesekkel itt azonban nem ért véget, ugyanis Kmetty Károly egy altiszt kíséretében már másnap, május 11-én megjelent a lakásán azzal az ürüggyel, hogy házkutatást tart nála, mert az állítólag birtokában lévő tüzérségi periszkópot nem szolgáltatta be a hadsereg részére. Kmetty ezután gyakorlatilag minden értékesebb tárgyat, köztük munkás- és katonaköpenyeket, egy bőrtáskát, egy kis kaliberű flóbert fegyvert és a hozzá tartozó töltényeket, egy pár bakancsot, motorkerékpár-gumikat stb. lefoglalt, és embereivel az autójába pakoltatott. A szóban forgó tüzérségi periszkópot azonban nem találták meg, így Feiler autószerelőt a katonák előállították az Albrecht-laktanyába, ahol éjszakára egy cellába zárták. Feiler édesanyja végül megtalálta és beküldte a tüzérségi periszkópot a laktanyába, az autószerelőt azonban még ekkor sem engedték el, hanem bikacsökkel brutálisan összeverték. Kmetty Károly ismét az egyik, a műhelyben látott motorokerékpárt követelte Feilertől a szabadulásáért cserébe, aki azt felelte, hogy bár az nem az övé, de igyekszik elintézni, hogy Kmetty használatra megkaphassa a járművet. Feiler Miklós autószerelőt végül összeverve, érdemi

[218] Uo.

kihallgatás és jegyzőkönyv nélkül engedték szabadon a laktanyából.[219]

1920. július 4-én Kmetty Károly civil ruhában, magát Mózes László abonyi földbirtokosnak kiadva megkörnyékezte Jáger Imre szállítmányozót, hogy alacsony áron adjon el neki néhány hordó benzint. A civil ruhában nála érdeklődő Kmettyt Jáger Imre spekulánsnak, árdrágítónak gondolta, és saját vallomása szerint a rendőrség kezére akarta adni, az adásvétel megkötésekor Kmetty Károly azonban már egy saját nevére szóló katonai nyomozói igazolvánnyal jelent meg. Közölte, hogy bárkitől jogában áll benzint rekvirálni, és revolverrel kényszerítette Jágert, hogy a lefoglalt benzinnel együtt vele menjen a Britannia Szállóba. A gépkocsi hátsó ülésén ülve, útközben Kmetty a szállítmányozó ingóságait is elvette, többek között lefoglalta a nála lévő 94 000 korona készpénzt. A kirabolt szállítmányozót a katonák a Britanniából átkísérték a budapesti rendőr-főkapitányságra, ahol Kmetty mint katonai nyomozótiszt Jáger internálására tett előterjesztést, a rendőrség azonban értetlenül állt a dolog előtt, és szabadon engedte a szállítmányozót.[220]

1920. július 28-án Kmetty Károly Grigár Ferencné kávémérésébe ment be azzal az ürüggyel, hogy hallotta, hogy a kávémérőnőnek van eladó benzinje, ő pedig vásárolna abból, végül azonban erőszakosan lefoglalta a rendelkezésre álló benzint, ami után a sértettek panaszt emeltek a rekviráló-fosztogató főhadnagy ellen.[221]

1920. október 2-án Kmetty Károly főhadnagy az éjszakai órákban – feltehetőleg ittasan – gépkocsival, néhány katonatársa társaságában lekapcsolt fényszórókkal haladt át a Budai

[219] Uo.

[220] Uo.

[221] Uo.

Váralagúton, ahol Egedi Mihály szolgálatban lévő rendőr igazoltatta, illetve felszólította a fényszórók bekapcsolására. Kmetty azonban önmaga igazolása helyett revolvert fogott a rendőrre, közölte, hogy ő rendvédelmi szolgálatot ellátó katonatiszt, a rendőrség pedig tudomása szerint katonai irányítás alatt áll, így ő tulajdonképpen az intézkedő rendőr felettese, igazolni viszont nem volt hajlandó magát. A rendőr és az agresszív, ittas főhadnagy végül kölcsönösen fegyvert fogtak egymásra, a konfliktus pedig csak azért nem ért véres véget, mert a hangoskodás nyomán a gépkocsi körül jelentős tömeg gyűlt össze, köztük dr. Vajkázmy Kázmér belügyminisztériumi tanácsos, aki erélyesen felszólította Kmetty Károlyt, hogy tegye el a fegyverét, mert jogi ismeretei alapján Egedi Mihály jogszerűen intézkedik vele szemben, és a törvény nevében igazolja magát a rendőr előtt. Nem sokkal később a csoportosulást és a lármát észlelve, erősítésként megérkeztek Varró László és Kerekes Menyhért rendőrjárőrök is, ezáltal pedig olyan rendőri túlerő keletkezett, amellyel szemben a különítményes tiszt már nem mert ellenállni. Kmetty Károly végül a nála lévő katonai igazolvánnyal igazolta magát a rendőröknek, akik ezután el is bocsátották a helyszínről, az ittas főhadnagy azonban búcsúzóul még egyszer megfenyegette a vele szemben jogosan intézkedő Egedi Mihály rendőrt és társait, egyenesen bosszút esküdött ellenük.[222]

A fentebb röviden ismertetett bűnesetek csupán válogatást képeznek Kmetty Károly főhadnagy és az alárendeltségébe tartozó irreguláris katonák terjedelmes bűnlajstromából. A forgatókönyv szinte minden esetben hasonló volt – Kmetty Károly és emberei megjelentek valaki lakásán, vagy éppen igazoltatást színlelve megállították a sértetteket az utcán, elhurcolták a Britannia

[222] Uo. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925 – Egedi Mihály rendőr jelentése a Kmetty Károly főhadnaggyal történt konfliktusról.

Szállóba vagy az Albrecht-laktanyába, ahol többnyire bántalmazás kíséretében elvették a sértettek pénzét és egyéb értéktárgyait, illetve szabadon bocsátásukért további pénzt vagy értéktárgyakat (például gépjárművet, gépjárműalkatrészt, benzint) követeltek. A sértettek többsége, nem lévén más választásuk, átadta a különítményeseknek, amit át tudott adni, és nem kevés közülük csak jóval később vállalkozott vallomástételre, amikor Kmetty főhadnagy és társai ellen már folyamatban volt a büntetőeljárás, az ügyészség és a rendőrség pedig célzottan kereste az egyes bűnesetek sértettjeit. A ténylegesen izraelita vallású, vagy általuk zsidóként azonosított személyekkel szemben a britanniás katonák különösen kegyetlenül léptek fel. A bántalmazás sokszor súlyos, hosszan gyógyuló sérülést okozott a sértetteknek, hogy a verbális megalázásukat már ne is említsük, így az anyagi haszonszerzés mellett egyértelműen az elkövetők indítékai közé sorolható a felekezeti-etnikai alapú gyűlölet, az antiszemitizmus is.[223]

Az 1920-as év második felében ugyanakkor a (részben önjelölt) katonai nyomozó alakulatok és a rendőrség közötti súlyos, már-már véressé fajuló konfliktusok látszólag elégségesnek bizonyultak ahhoz, hogy a Belügyminisztérium és a rendőrség – részben a saját érdekeit védendő – komolyan kezdjen foglalkozni az elvileg rendvédelmi szolgálatot ellátó, a professzionális rendészeti szervekkel párhuzamos rendvédelmi apparátust működtető, gyakorlatilag azonban sokszor szabadrablást, fegyveres bűnözői tevékenységet folytató irreguláris katonák garázdálkodásaival. Kmetty Károly főhadnagyot végül többek között az Egedi Mihály rendőr elleni erőszakos fellépése miatt fogták el és hallgatták ki a rendőrök, ellene pedig többek között rablás, testi sértés, személyi szabadság megsértése, zsarolás és hatósági közeg elleni erőszak bűncselekmények miatt folyt több

[223] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Passim.

éven keresztül húzódó, összetett, újabb és újabb tényekre fényt derítő büntetőeljárás.[224] Kmetty Károly embereinek érintettsége felmerült Soltra József rendőrjárőr 1920. november 10-ei meggyilkolásának ügyében is, amelyet tanulmányunk egy későbbi részében ismertetünk.[225]

Ami Kmetty Károly főhadnagy utóéletét illeti, a súlyos büntetést egy időre számos más, radikális jobboldali, köztörvényes bűncselekményeket elkövető katonához hasonlóan ő is elkerülte. Az ellene folyó büntetőeljárások elől Olaszországba szökött, ahol többek között egy ideig a Mussolini vezette fasiszta kormányzat egyik repülőgépgyárának pilótájaként dolgozott,[226] időközben pedig a kormányzói amnesztia-rendeletek nyomán fokozatosan ejtették az ellene felhozott vádakat. Az 1920-as évek közepén hazatért, 1925-ben letartóztatták és részben régebbi, részben újabb bűncselekményei nyomán számos új büntetőeljárás folyt ellene párhuzamosan.[227] Végül a Székesfehérvári Honvédtörvényszék (érdekes módon ekkor már az általa elkövetett cselekmények egy része a katonai igazságszolgáltatás hatáskörébe tartozott) 1927. március 17-én két év hat hónap szabadságvesztésre ítélte, amelyből azonban a vizsgálati fogsággal két év két hónapot már kitöltöttnek is vett.[228]

Kmetty Károly további életéről keveset tudunk, annyi azonban bizonyos, hogy egy időre Szegeden telepedett le, ahol különböző vállalkozásokba fogott (többek között rovar- és

---

[224] Pl. a Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről.

[225] Nem véletlen, hogy a Soltra József rendőr meggyilkolása miatt folyó büntetőügy iratait Kmetty Károly büntetőügyének irataihoz csatolták!

[226] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károly a fascisták repülőgépgyárának pilótája Milánóban*. A Nép, 1925. február 13., 5.

[227] Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károly ál-mérnök és ál-főhadnagy a ma felolvasott iratok szerint*. Az Est, 1927. március 17., 5.

[228] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két év hat hónapra ítélték Kmetty Károlyt*. Az Est, 1927. március 17., 7.

rágcsálóirtó szerekkel kereskedett,[229] amelyek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket.) Az egykori britanniás tiszt egzisztenciálisan erősen lecsúszott, végül 1930-ban egy kölcsön kapott, majd elzálogosított írógép okán sikkasztás miatt is folyt ellene kisebb büntetőeljárás[230] – az írógépet ráadásul állítólag azért kérte kölcsön, hogy Briannia Szálló-beli emlékeit megírja. Ugyancsak 1930-ban, augusztus végén Kmetty a saját nevén, feltehetőleg erősen ittas állapotban felhívta a Délmagyarország című napilap szerkesztőségét, és azzal fenyegetőzött, hogy, ha szeptember elsején bármiféle rendzavarás történik a munkásság részéről, akkor 1700 fegyveres milicista élén fog beavatkozni. A lap munkatársai végül egy kocsmában érték el, három deci olcsó bor társaságában, ahol komolytalan állításait továbbra is fenntartotta.[231] Az 1930-as évek közepén találkozhatunk egy ugyanilyen nevű, radikális jobboldali újságíróval az egyik magyar nemzetiszocialista párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkáspárt lapjában, a Nemzet Szavában. Többek között a szerző sajtópereiről is van tudomásunk.[232] Az 1920-as évek számos radikális jobboldali különítményes tisztjének későbbi életútját ismerve gyanítható, hogy ugyanarról a személyről van szó.

A Club kávéházi kettős gyilkosság

A paramilitáris politikai erőszak 1920. július 27-én szintet lépett, ugyanis egy fiatal milicisták által provokált, ugyancsak a Britannia Szállóban működő különítményhez kötődő, antiszemita indíttatású

---

229 MAGYAR László: *Kétszáz pengős kereseti lehetőséggel beszegődtem poloskairtó ügynöknek a britanniás Kmetty Károlyhoz.* Délmagyarország, 1928. július 15., 3–4.

230 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károly sikkasztási pörében tanúkihallgatást rendeltek el*, Délmagyarország, 1930. január 30., 4.

231 [SZERZŐ NÉLKÜL], *„Halló, itt Kmetty Károly, a britanniás!"* Délmagyarország, 1930. augusztus 30., 5.

232 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károlyt a tábla is elítélte.* Népszava, 1936. december 30., 3.

tömegverekedés tragikus módon kettős gyilkossággal végződött. Mint említettük, a jórészt antiszemita indíttatású utcai erőszak ebben az időben Budapesten mindennapos volt, az Ébredő Magyarok Egyesülete fiatal milicistái pedig az egyesület V. kerületi fiókszervezetének propagandagyűlésén – egyébként feltehetőleg ittas állapotban – ez alkalommal is elhatározták, hogy a Club Kávéházban szétverik a berendezést, és az általuk zsidónak és hazafiatlannak vélt vendégeket tettleg bántalmazzák.[233] A radikális jobboldali egyesület propagandarendezvényén, a Berzenczey utcai általános iskolában ugyanis 1920. július 27-én, az esti órákban civil- és katonaruhás fiatalemberekből álló, 25–30 fős csoport verődött össze, a rendezvényt pedig alapjaiban határozta meg az antiszemitizmus, a felszólalók jórészt a zsidóság elleni kirohanásokat intéztek a közönséghez – többek között valószínűleg Meczner Gusztáv, az ÉME V. kerületi fiókszervezetének elnöke, a korabeli radikális jobboldal ismert politikai aktivistája is tüzelte a jelenlévők kedélyeit.[234]

A jelenlévő fiatalemberek közül a legtöbben bottal, néhányan pisztollyal és revolverrel voltak felfegyverkezve, az ügy levéltári forrásai alapján pedig állítólag feltűnt a gyűlésen egy később egyértelműen soha be nem azonosított, fehér ruhás, a tizen- és huszonéves közönségnél valamivel idősebb férfi, aki egyértelműen a zsidóság elleni erőszakos fellépésre buzdította a jelenlévő fiatalokat. Azt állította ugyanis, hogy a Club Kávéház pincehelyiségében éppen nemzetellenes cionista gyűlés folyik, ahol az összegyűlt izraelita vallású személyek az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Nemzeti Hadsereg ellen szervezkednek, és a

[233] HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

[234] Uo.

keresztény magyar államot veszélyeztetik.[235] Az egész akció felbujtójaként megnyilvánuló személy állítólag a csoport tagjainak Meczner Gusztávként, az ÉME V. kerületi elnökeként mutatkozott be, később azonban többen Tőkés Károly vendéglősként és különítményes tisztként azonosították.[236]

A szembetűnően fiatal, ekkor mindössze tizenkilenc éves, ám korához képest mégis jelentős bűnelkövetői, katonai és milicista múltra visszatekintő Illy László egy szűkebb csoport hangadójaként kezdett el viselkedni, és a fehér ruhás férfi útmutatásai nyomán az általános iskola folyosóján közölte az ott összeverődött fiatalemberekkel, hogy aznap este nagy verekedést terveznek a közeli Club Kávéházban, és külön ki is emelte, hogy aki esetleg fél a következményektől, az jobban teszi, ha most távozik. Illy László szűkebb társaságába bizonyos Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete László, Fekete Sándor, Vanek László, Illek Ferenc és Rigóczky György nevű fiatalemberek tartoztak, akik közül Vanek László még itt megijedt, és elhagyta a csoportot, a többiek azonban Illy László vezetése alatt este 10 óra körül megindultak a Club Kávéház felé, hogy az általuk eltervezett erőszakos cselekményt végrehajtsák.[237] Alapos tervezésre vall, hogy a hangadó Illy László előreküldte Rigóczky Györgyöt, Schwicker Mihályt és Imre Sándort, hogy a Club Kávéházban található telefonkészülékek vezetékét elvágják, nehogy az ott tartózkodók a verekedés kitörése után időben értesíthessék a rendőrséget.[238]

---

[235] Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

[236] Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

[237] Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

[238] Uo.

A radikális jobboldali fiatalemberekből álló csoport már az ébredő propagandagyűlés helyszínéhez igen közel, a Berzenczey utcában inzultált egy valószínűleg békésen üldögélő, a milicistákat nem provokáló, ám általuk zsidókként azonosított társaságot, és közülük egy bizonyos Hofmann Arnoldot meg is vertek, aki a fején sérült meg.[239]

Az ellentmondásos források, tanú- és vádlotti vallomások alapján nem tisztázható, valóban így történt-e az eset, de a sebtében verbuválódott antiszemita akciócsoport parancsnoka, Illy László később azt állította, a társaság egy rövid időre betért a fehér ruhás férfi, Tőkés Károly közeli vendéglőjébe, a Wahramm utcába (a mai Victor Hugo utca), hogy még egyszer átbeszéljék a teendőket, és ahol a társaság tagjai alkoholt is fogyasztottak.[240]

A csoport az utcai atrocitás és az alkoholfogyasztás után folytatta útját a Club Kávéházba, mint ha mi sem történt volna, és amikor megérkeztek, többen közülük bementek a Lipót körút (a mai Szent István körút) 8. szám alatti helyiségbe, magukat vendégeknek kiadva rendeltek, mások pedig figyelőkként az utcán maradtak.[241]

Illy László, mint önjelölt parancsnok, az akció kezdete előtt még körbejárt, egyeztetett mind a kávéházban, mind pedig az utcán tartózkodó társaival, majd hangos „üsd a zsidót!" kiáltással adta meg a jelet a támadásra, mire az erőszakos, radikális jobboldali fiatalemberek az utcáról beözönlöttek a Club Kávéházba, illetve a már bent lévők is aktivizálták magukat, és a náluk lévő botokkal, derékszíjakkal, valamint a kezükbe kerülő kávéházi felszerelési tárgyakkal válogatás nélkül elkezdték verni a vendégeket és a személyzet tagjait, illetve súlyosan megrongálták a berendezést. A

239 Uo.

240 Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

241 Uo.

kávéház egyébként keresztény vallású tulajdonosát, Krammer Gyulát az antiszemita fiatalemberek ugyancsak súlyosan bántalmazták, hiába könyörgött nekik, és jelentette ki többször, hogy nem zsidó vallású, és amúgy a vendégei többsége sem zsidó.[242]

A kávéház szétverése és a vendégek súlyos bántalmazása után a fiatalemberek jó része elmenekült a helyszínről, több csoportra oszlottak, majd a randalírozást és az erőszakos cselekményeket a környező utcákban folytatták. Ennek keretében lelte halálát Verebély Arthur bankigazgató, akit a radikális fiatalemberek egyike – feltehetőleg Rigócky György, Prónay Pál alezredes vadászzászlóaljának önkéntes katonája – bajonettjével mellkason szúrt, az áldozat pedig azonnal meghalt.[243]

A szétvált csoport egy másik része a Szemere utcában keveredett szóváltásba egy hajókirándulásból hazaérkező, jól szituált polgárokból álló társasággal, Illy László pedig provokatívan megkérdezte a felesége és barátai társaságában sétáló dr. Varsányi Géza ügyvédet, hogy zsidó-e vagy keresztény, mire dr. Varsányi Géza azt felelte, hogy keresztény és ügyvéd. A feltehetően ittas Illy László ezzel nem érte be, és követelte, hogy Varsányi ügyvéd tolja le a nadrágját, és mutassa meg a hímvesszőjét, ha ugyanis látja, hogy nincs körülmetélve, akkor elhiszi neki, hogy nem zsidó. Varsányi ügyvéd közölte, hogy hölgyek társaságában nem tolja le a nadrágját, az őt körülvevő fiatalemberek erre pár lépéssel odébb vezették, és követelték, hogy igenis a már említett, közönséges módon igazolja zsidó vagy keresztény voltát, amit az ügyvéd másodjára is megtagadott. Illy László felpofozta Varsányit, mire a jelenlévő fiatalemberek közül többen is ütlegelni kezdték.[244] Ebben

[242] Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

[243] Uo.

[244] Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

az esetben sem egyértelmű, mi történt, azonban – Illy László főtárgyaláson tett vallomása szerint legalábbis – egy Illek Ferenc névre hallgató fiatalember a nála lévő Frommer pisztollyal fejbe csapta Varsányit, a fegyver véletlenül(?) elsült, a lövedék pedig a fején sebesítette meg az ügyvédet, aki kórházba szállítás után belehalt a sérülésébe.[245]

Az ÉME fiatal milicistái ezzel egyidejűleg a közeli Báró Aczél utcában oldalba szúrtak egy Polgár Mihály nevű, teljesen vétlen járókelőt, aki viszonylag könnyű sérülésekkel úszta meg az incidenst. Az erőszakos cselekménysorozatban részt vevők nagy létszáma miatt az elkövető személyét később itt sem sikerült egyértelműen tisztázni.[246]

A Club Kávéházban és környékén elkövetett antiszemita kettős gyilkosság, illetve egy gyilkossági kísérlet igen hamar nagy felháborodást váltott ki, és cselekvésre késztette a hatóságokat. Az elkövetők – akik közül többen, többek között a hangadó Illy László is, az ekkoriban tevékenykedő irreguláris katonai egységek tagjai voltak, és a Britannia Szállóban, az ott székelő, Prónay Pál parancsnoksága alá tartozó tiszti különítménynél kerestek menedéket, ahol kaptak is némi segítséget. A Varsányi Géza életét kioltó Frommer pisztolyt egy bizonyos Zgroch főhadnagy vette magához, Bibó Dénes főhadnagy, a fehérterror egyik, számos súlyos atrocitást elkövető különítményes tisztje pedig új ruhát szerzett Illy Lászlónak, Illek Ferencnek és három másik önkéntesnek.[247] A fiatalemberek az éjszakát az ugyancsak a Nemzeti Hadsereg irreguláris alakulatai által megszállt Berlin Szállóban töltötték, majd másnap felkeresték dr. Dániel Sándor ügyvédjelöltet, az ÉME ügyészét, hogy a segítségét kérjék a

[245] Uo.

[246] Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

[247] ZINNER, 1989, 73.

szökéshez. Illek Ferencnek sikerült a szökés, és egy ideig Héjjas Iván főhadnagy és az ÉME más vezetőinek segítségével feltehetőleg vidéken bujkált, Illy Lászlót azonban hamarosan elfogták a rendőrök, és a Club Kávéház elleni akciók nyomán indult büntetőper elsőrendű vádlottja lett.[248]

A Budapesti Királyi Ügyészség a – többnyire húsz év alatti – fiatalemberek tettét vádiratában lázadásnak minősítette, ami a korabeli jogszabályok alapján, a háború és polgárháború utáni bizonytalan társadalmi-gazdasági helyzetnek köszönhetően statáriális bíráskodást vont maga után. A rögtönítélő bíróságként eljáró Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mindössze háromnapos főtárgyalás után, 1920. augusztus 19-én kelt ítéletében a vádlottak nagy részét bűnösnek mondta ki lázadás bűntettében, és Illy László elsőrendű vádlottat 13 évi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Körmendy Sándor másodrendű vádlottat ötévi fogházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Imre Sándor harmadrendű vádlottat hatévi fogházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Schwicker Mihály negyedrendű vádlottat tízévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Fekete László ötödrendű vádlottat a tízévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; valamint Fekete Sándor hatodrendű vádlottat hatévi fogházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi

[248] ZINNER, 1989, 74.

hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre ítélte.[249] Minden ellene felhozott vád alól felmentették ugyanakkor a már ekkor komoly különítményes katonai múlttal és persze kiterjedt radikális jobboldali katonai kapcsolati hálóval rendelkező Tőkés Károlyt, a Club Kávéház elleni merényletet kivitelező fiatalemberek lehetséges felbujtóját, mert pusztán Illy László vallomása állt az övével szemben, amely szerint ő volt az a fehér ruhás férfi, aki az ÉME V. kerületi helyiségében a kávéházban éppen zajló, feltételezett cionista gyűlés elleni erőszakos fellépésre buzdított.[250] Ugyancsak felmentette a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék az ellene felhozott vádak alól Meczner Gusztávot, az ÉME V. kerületi fiókszervezetének elnökét, és ítéletében még azt is megállapította, hogy a véres akció valószínűleg az ő tudta és beleegyezése nélkül zajlott.[251] A törvényszék a vádlottak többségének esetében enyhítő körülményként vette figyelembe, hogy tettüket nem gonoszságból, hanem pusztán „fiatalos elvakultságból" követték el, súlyosbító körülményként értékelte ugyanakkor, hogy Illy László vezető szerepet töltött be az erőszakos atrocitásokat tervező és kivitelező társaságban, és tetteinek egy részét hideg, megfontolt tervezés után követte el. Súlyosbító körülményként értékelte továbbá a bíróság, hogy a meglepően fiatal milicisták tettükkel negatív színben tüntették fel a nyilvánosság előtt az Ébredő Magyarok Egyesületét és a Nemzeti Hadsereget.[252]

Rigóczky Györgyöt, aki – legalábbis a katonai hatóságok aktuális jogértelmezése szerint ez esetben – tényleges állományú katonának számított, mivel önkéntesként szolgált Prónay Pál

[249] HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

[250] Uo.

[251] Uo.

[252] Uo

alezredes különítményében, a katonai bíróság külön, az Illy László és társai ellen folyó perrel párhuzamosan lefolytatott katonai büntetőeljárás keretében bűnösnek mondta ki Verebély Arthur bankigazgató meggyilkolásában, ezzel pedig az ő elítélése megmentette a milicista csoport többi tagját attól, hogy a lázadás mellett gyilkossággal is megvádolják őket.[253]

A katonai vezetés természetesen mindent megtett, hogy a Nemzeti Hadsereget lehetőleg ebből az ügyből is kivonja, holott az ÉME paramilitáris alakulatai és a hadsereg közötti átfedések ekkor is sokak számára nyilvánvalóak voltak.[254] Többek között Zinner Tibor is felhívja rá a figyelmet, hogy a Club kávéházi ügyben a Budapesti Katonai Városparancsnokság Tájékoztató Osztálya (a korabeli, gyorsan változó szervezeti keretek között működő katonai titkosszolgálati szervek egyike[255]) állásfoglalása szerint a cenzúrának nem lett volna szabad engednie, hogy a sajtó bármilyen módon is összefüggésbe hozza az ilyen atrocitásokat a Nemzeti Hadsereggel és a tisztikarral.[256] Bár igyekeztek úgy beállítani a dolgokat, hogy az akció meggondolatlan, forrófejű, 18–20 éves, teljes mértékben civil, a hadseregh ez semmilyen módon nem kötődő fiatalemberek műve, egyértelmű volt, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének kvázi-állami szervként, tényleges állományú katonatisztek kontrollja alatt működő Hírszerző Osztálya, melynek többek között Illy László és Illek Ferenc is tagjai

[253] Uo.

[254] ZINNER, 1989, 74.

[255] A Horthy-korszak elsői éveiben működő katonai titkosszolgálati szervekről és azok kialakulásáról lásd bővebben: SZAKÁLY Sándor: *Az Evidenzbürótól az önálló magyar katonai hírszerzés megteremtéséig*. Felderítő Szemle, 2016/11, 64–74.; SZAKÁLY Sándor: *Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás létrehozása 1918–1922*. In: *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági testületei*. Szerk. BODA József–PARÁDI József, Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság–Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014, 101–116.

[256] ZINNER, 1989, uo.

voltak, illetve ezáltal maga a Nemzeti Hadsereg és az állományába tartozó tiszti különítmények mélyen érintettek az eseményekben.[257]

Hogy megértsük mind az Ébredő Magyarok Egyesülete paramilitáris alakulataiba beálló, majd különböző súlyos atrocitásokban résztvevő, radikális jobboldali fiatalemberek társadalmi-politikai motivációit, mind pedig a különböző irreguláris fegyveres csoportok és a magyar állam szervei közötti átfedések, kapcsolatok komplexitását, érdemes mikrotörténeti esettanulmányunk mondhatni főszereplővé emelkedett alakjának, Illy Lászlónak az életrajzát és társadalmi hátterét kicsit részletesebben megvizsgálnunk.

Illy László 1901-ben született Szegeden, szegény, lecsúszott kispolgári családban, egy később munkanélkülivé vált, súlyos alkoholista kereskedelmi iskolai tanár, majd MÁV-tisztviselő fiaként. Anyját korán elvesztette, apja újranősült, az pedig ugyancsak tudható, hogy Illy kamaszkorában gyakorlatilag a család egyik tagja sem dolgozott.[258] Illy apja erősen antiszemita érzelmű ember volt: az antiszemitizmus volt gyakorlatilag az első politikai eszme, amellyel Illy László már gyermekkorában megismerkedett, ugyanis apja ittas állapotban gyakran szidta a zsidóságot, és többek között őket hibáztatta saját és családja sanyarú helyzetéért. Illy édesanyja és számos testvére tüdővészben hunyt el, az 1910-es években pedig a család egyetlen bevételi forrása az volt, hogy Illy még egyetlen élő lánytestvére zongoraórákat adott magántanítványainak. Illy László azonban egyszer az utcán olyan súlyosan bántalmazott egy zsidó fiatalembert Szeged utcáin, hogy a környékbeli lakosok között hamar híre ment a család agresszív

[257] ZINNER, 1989, 74–75.

[258] HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

antiszemitizmusának, így idővel a zongoratanítványok is elmaradoztak Illyéktől.[259]

A család az első világháborút a legnagyobb szegénységben élte végig, Illy László többször meglopta a saját családját, amiért rövid időre javítóintézetbe utalták. Apja közben, feltehetőleg az alkoholizmussal összefüggő májbetegségben elhalálozott, mostohaanyjával egyre inkább megromlott a kapcsolata. Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása után, a tanácsköztársaság idején a fiatalember végül állítólag kényszerből csatlakozott a magyar Vörös Hadsereghez, mert korábban megverte a Vörös Újság egy rikkancsát, a hatalomra kerülő kommunista diktatúra részéről pedig megfenyegették, hogy ha nem vállal katonai szolgálatot, forradalmi törvényszék elé fogják állítani.[260]

Nem állapítható meg, mennyire volt önkéntes vagy kényszerű Illy László belépése a magyar vörös hadseregbe, az azonban bizonyos, hogy román hadifogságba esett, majd a jobboldali ellenforradalmi hullám idején, 1919-ben szülővárosában, Szegeden csatlakozott a Nemzeti Hadsereghez. Illy László állítása szerint ekkoriban a Prónay-különítmény tagja lett, és mint katonai nyomozó/hírszerző- és kémelhárító tiszt teljesített a Nemzeti Hadsereg kötelékében szolgálatot. A tizenéves kora óta élénk nemi életet élő fiatalember 1919 folyamán azt is megtudta, hogy látens szifiliszben szenved, ez pedig egészségügyi problémákat, többek között gyakori fejfájást eredményezett nála. Instabil személyiségre vall, hogy 1920. május 12-én pisztolyával öngyilkosságot próbált meg elkövetni, mert katonai felettese megkérdőjelezte hírszerző jelentéseinek hitelességét. A Nemzeti Hadseregtől 1920 áprilisában a szifilisszel összefüggő szaruhártya-gyulladása miatt elvileg leszerelték, de polgári állományú katonai nyomozóként továbbra is

[259] Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.
[260] Uo.

foglalkoztatták, és saját bevallása alapján az 1920-as év első felében többek között a románok ellen látott el hírszerző tevékenységet.[261] Ha lehet hinni a forrásoknak, Illy nem sokkal a Club kávéházi gyilkosságok előtt érkezett Szegedről Budapestre, ahol lehetőleg ismét a Prónay-különítmény szolgálatába igyekezett állni, azonban egy ideig nem döntötték el a kérdést, hogy fel-/visszaveszik-e a fiatalembert a vadászzászlóalj kötelékébe. Szállást és megélhetést mindenesetre szereztek neki: dr. Dániel Sándor ügyvédjelölt, az ÉME ügyésze és a félkatonai jellegű Nemzetvédelmi Főosztály egyik szervezője, akit Illyhez távoli rokoni szálak fűztek, intézkedett róla, hogy a rovott múltú, ám katonai-hírszerzői előélettel is rendelkező fiatalembert felvegyék az ÉME Hírszerző Osztályához. Ez a szervezet a zavaros, polgárháború utáni társadalmi-politikai helyzetben bizonytalan jogállású, de a hadsereg befolyásos tisztjei által (Prónay Pál, Héjjas Iván) irányított, titkosszolgálati jellegű fegyveres alakulat volt, Illy László itt szolgálati igazolványt és fegyvert kapott a kezébe, és ebből, valamint korábbi, titkosszolgálati és rendőri jellegű katonai szolgálatából adódóan joggal hihette magát az ekkor még új, törékeny, erősen jobboldali magyar állam legitim képviselőjének.[262] Ezzel a meglehetősen hányatott múlttal találta magát tehát 1920 nyarán a Nemzeti Hadsereg és a hozzá köthető milíciák által ellenőrzött Budapesten egy tizenkilenc éves fiatalember, meglehetősen bizonytalan és képlékeny, irreguláris katonai státuszban, amely egyúttal lehetőségeket is nyitott előtte, és a deklasszált kispolgári háttérből történő kiemelkedés egyik útjának tűnhetett a számára. Az őt jellemző törvényszéki orvosi jelentésből ugyancsak kitűnik, hogy az ifjú korához képest számos negatív és erőszakos tapasztalaton keresztülment Illy László csekély szellemi

[261] Uo. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.
[262] ZINNER, 1989, 73–75.

és alacsony megfontolási képességű, magát kórosan túlértékelő, nagyzási hóbortra hajlamos, ingerlékeny, és erőszakra igen hajlamos fiatalember volt.[263] Ebből a háttérből és egyedi jellemvonásokból kifolyólag pedig kétség sem fér hozzá, hogy egy kontroll nélkül tevékenykedő, irreguláris katonai alakulat tagjaként, intoleráns, radikális politikai eszméktől hajtva, fegyverrel a kezében Illy László komoly veszélyt jelentett a korabeli társadalomra. Az általa és milicista társai által képviselt veszély pedig egy olyan, politikai indíttatású, gyűlölet-bűncselekményként jellemezhető kettős gyilkosságban csúcsosodott ki, amelynek Illy, ha nem is egyszemélyi felelőse vagy végrehajtója volt, de abban kétségtelenül jelentős és tevékeny szerepet játszott.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének számos, később különböző erőszakos bűncselekmények okán büntetőeljárás alá vont fiatal milicistájáról származik az alsóközép- vagy munkásosztályból, ahonnan jelentősebb társadalmi-pénzügyi előrelépésre, főként a háború utáni időszak mély szociális válságának idején nem igazán számíthattak, ezzel együtt pedig sokszor jellemezte őket az a mérhetetlen gőg és fontosságtudat, amelyet feltehetőleg a radikális jobboldali milicista mozgalomban való tagság, illetve a kezükbe kerülő lőfegyver kölcsönzött nekik. Alapvető tanulmányában Robert Gerwarth igen érzékletesen írja le, miként egyesült az első világháború utáni Közép-Európa paramilitáris erőszakhullámában a háborút megjárt, de még mindig fiatal veteránok, illetve az úgynevezett *háborús ifjak*, a világháborúban katonaként koruk okán még részt nem vett, ám az utána kialakuló polgárháborús helyzetben egyre szaporodó paramilitáris mozgalmakba annál lelkesebben beálló, és brutális

263 HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

cselekményeket elkövető generációja.[264] A Club Kávéháznál történt gyilkosságok után lezajlott büntetőper vádlottjaira, köztük Illy Lászlóra, de az ÉME más fiatal milicistáira is érvényesek ezek a megállapítások.

Ami a Club Kávéházi gyilkosságok elkövetőinek utóéletét illeti, ki kell emelnünk, hogy Illy László, az eset fő felelőse más hasonló bűnügyek szereplőihez hasonlóan nem töltött hosszú időt börtönben: tizenhárom éves szabadságvesztéséből mindössze másfél évet. 1922-ben ugyanis az ügyét – több korábbi, sikertelen perújrafelvételi kérelem után – az 1921. novemberi kormányzói amnesztiarendelet folytán újratárgyalták, 1922. január 19-én pedig minden, korábban ellene felhozott vádpont alól felmentették. A fiatalember több milicista társához hasonlóan távozhatott a börtönből,[265] az 1920-as és 1930-as években számos köztörvényes, jórészt csalási ügy miatt folyt ellene újabb és újabb büntetőeljárás.[266]

A radikális jobboldali paramilitáris alakulatok működésének egyik fordulópontja – Soltra József rendőrjárőr meggyilkolása

A Club Kávéház elleni, fentebb ismertetett kettős gyilkosságba torkolló akció szerves folytatása volt Soltra József szolgálat közben – katonaruhás egyének által – Budapesten agyonlőtt rendőr halála 1920. november 10-én, amelyért a Héjjas Iván és Prónay Pál Britannia Szálló-beli különítményéhez tartozó katonák voltak a felelősek. 1920. november 10-én, szerdán hajnalban, 2 óra 30 perc körül az Oktogon környékén szolgálatot teljesítő Miklós József

264 GERWARTH, 2016, 78–79.

265 HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék végzése Illy László és társai büntetőügyében, 1922. január 19.

266 Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *A britanniás Illy László újabb hazafias üzlete*. Népszava, 1930. december 7., 19.

rendőrellenőr[267] segélykiáltásokat hallott. A tér egyik oldalán katonatiszti egyenruhát viselő fiatalemberek egy csoportját vette észre, akik éppen egy hazafelé tartó nyomdászt bántalmaztak. A rendőrellenőr láttán a csoport ekkor még abbahagyta a férfi ütlegelését, és az egyenruhások a Nyugati Pályaudvar irányába távoztak. A segélykiáltásokra szintén felfigyelt a Nyugati felől érkező Soltra József gyalogos rendőrjárőr, aki az Aradi utca és a Teréz körút sarkán szembetalálkozott ugyanazzal a csoporttal. A rendőr és a különítményes tisztek között szóváltás alakult ki, Miklós rendőrellenőr pedig Soltra segítségére sietett, és igyekezett rábírni, hogy vele együtt távozzon a helyszínről, és ne konfrontálódjon a túlerőben lévő különítményesekkel egyedül. Ekkor azonban a katonák közül kivált egy állítólag három fős csoport, akik fegyvert rántottak, és Soltra Józsefre több lövést adtak le, majd elfutottak. Soltrát a rendőrellenőr fölemelte, és az Edison Kávéház előtt álló szállítótargoncára fektette, majd a tettesek után futott. Miklós József a menekülő katonák után lőtt, ám ők visszafordultak és rá is tüzet nyitottak, a rendőrellenőr pedig ugyancsak súlyos sérüléseket szenvedett. Miklós József is a földre rogyott, mire a különítményesek köré gyűltek, kicsavarták kezéből a szolgálati fegyverét, majd a sebesült bántalmazása után elfutottak. Soltra József a testét ért több lövéstől olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy még az orvos megérkezése előtt meghalt. Miklós József súlyos lőtt és vágott sebekkel ugyan, de túlélte a különítményesekkel való konfliktust. A gyilkosságnak számos szemtanúja is volt, akik az elkövetőket a Britannia Szállóban megtelepedett katonai alakulat tagjaiként azonosították.[268] Több

[267] A rendőrellenőr az utcai rendőrjárőröket, szolgálatuk ellátását ellenőrző rendőrtisztviselő volt.

[268] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly ér társai büntetőpere – Soltra-ügy – Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november

szemtanú egyértelműen látta ugyanis, hogy a Soltra Józsefre rálövő katonák a közeli Britannia Szállóba futottak be.[269]

A Soltra-gyilkosság nagy felháborodást és társadalmi tiltakozást váltott ki, Horthy és köre pedig a rendőr halála után halaszthatatlannak látta a különböző radikális jobboldali tiszti alakulatok lefegyverzését. Nádosy Imre budapesti, nem sokkal később már országos rendőrfőkapitány, illetve Marinovich Jenő főkapitány-helyettes[270] látszólag határozott lépéseket tett az ügyben, a budapesti államrendőrség pedig nagy erőkkel kezdett a tettesek után nyomozni.[271] Héjjas Iván főhadnagy, a korszak befolyásos paramiltáris vezetője, aki kecskeméti tevékenysége után, Horthy budapesti bevonulását követően részben a fővárosba helyezte át székhelyét, és akit a Britanniában székelő, összesen egyébként állítólag négy, egymástól nehezen elhatárolható különítmény tagjai is a vezetőjüknek ismertek el, ingerülten vette tudomásul, hogy emberei meggyilkoltak egy rendőrt, és felkészült akár az alakulatai által birtokolt épületek fegyveres védelmére is. A

12. Valamint uo: Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 13.

269 Uo. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 14.

270 Alapos tanulmányában Bartha Ákos tévesen Mattyasovszky Tibor 1920-ban leköszönt budapesti rendőrfőkapitány jelentéseiként idézi a Marinovich Jenő főkapitány-helyettes, 1921-től budapesti rendőrfőkapitány által aláírt jelentéseket. Mattyasovszky Tibor már 1920. augusztusában leköszönt főkapitányi pozíciójáról, és Nádosy Imre későbbi országos rendőrfőkapitány váltotta. (Vö. KOVÁCS Tamás: *Megfigyelés, internálás, deportálás. Az internálás és a toloncolás kérdésköre a két világháború között, különös tekintettel a II. világháború korára.* PhD-értekezés, Pécs, Pécsi Tudományetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, 2013.) Marinovich Jenő főkapitány-helyettes aláírását kétségtelenül nehéz kiolvasni a levéltári forrásokon, a témát és forrásait egyébként tiszteletre méltó alapossággal feldolgozó szerzőt a két rendőri vezető vezetéknevének azonos kezdőbetűje zavarhatta meg.

271 BARTHA, 2019, 29–30.

szálloda kapuit elbarikádozták, géppuskákat állítottak fel mögöttük, a katonáknak pedig lőszert és gránátokat osztottak ki. A Britannia Szálló előtt még másnap délelőtt folyamán felsorakoztak a kormányzathoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei és jelentős rendőri karhatalom. Összecsapásra végül csak azért nem került sor, mert a helyszínen megjelent a különböző szabadcsapatok szervezésében kulcsszerepet játszó, tagjaik által igen tisztelt Prónay Pál alezredes, az I. szegedi vadászzászlóalj parancsnoka, amelynek tagjaiként egyébként a britanniás tisztek is definiálták magukat, és Prónay határozottan utasította Héjjast és egységeit a hatóságokkal való együttműködésre.[272]

A rendőrök a Nemzeti Hadsereg reguláris katonáival együtt nyomultak be a szállodába, ahol megkezdődött a rendőrgyilkosságban részes személyek azonosítása. Ez azonban csak részlegesen volt lehetséges, mert a tettesek egy része már közvetlenül az események után megszökött, amiben feltehetőleg magasabb beosztású katonai vezetők is segítették őket. A rendőrségi detektívek végül azonban nemcsak a Soltra-gyilkosságban részes fegyvereseket válogatták ki, hanem régóta húzódó rablási, kínzási, testi sértési és emberrablási ügyek gyanúsítottjait is kézre kerítették.[273] Héjjas az ügyben maga is tanúvallomást tett, és mind a Soltra Józsefet meggyilkoló fegyveresektől, mind pedig a Babarczy Jenő huszárszázados vezette különítménytől, melynek tisztjei a Britanniában laktak, élesen elhatárolódott. Azt ugyan elismerte, hogy a tanácsköztársaság idején Kecskeméten jobboldali milíciát

[272] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16.

[273] Uo. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 18.

szervezett a kommunista kormányzat megdöntésének céljából, mely a Nemzeti Hadsereg kiegészítő alakulataként részt vett az ellenforradalomban, de azt már kategorikusan tagadta, hogy jelenleg saját különítmény felett rendelkezne.[274] Héjjas vallomásával egyébként részben egybevág az ügyben ugyancsak őrizetbe vett Bíró Béla hadapród őrmester, a Babarczy-különítmény segédtisztjének vallomása is, aki azt állította, hogy Héjjas Ivánnak ekkoriban valóban nem volt saját különítménye, ám több irreguláris katonai alakulat, így a Babarczy-különítmény is nagy tisztelettel tekintett rá, és tagjai informálisan a vezetőjükként ismerték el.[275] A Britanniában állomásozó csapatok személyi összetételét mindenesetre jól mutatja, hogy az őrizetbe vett személyek túlnyomó többsége – legalábbis a hatóságok korabeli értelmezése szerint – ekkor már nem tényleges állományú katona, hanem katonai egyenruhát öltött civil személy volt, köztük igen sokan olyanok, akik az első világháború után a katonai szolgálatból leszereltek, de lényegében önkényesen, esetleg valamelyik paramilitáris vezető engedélyével, valamelyik különítményhez csatlakozva tovább szolgáltak.[276]

Ugyan a rendőrökkel összetűzésbe kerülő különítményes csoport személyi összetételére vonatkozó információk a különböző nyomozati adatok fényében ellentmondásosak, a nyomozók a sebesült rendőrellenőrt később megverő háromfős csoport tagjaiként végül Mészáros Imre leszerelt tiszthelyettest, Sesevics László hadnagyot és egy Zólyomi vezetéknevű katonát azonosítottak, aki a források alapján azonos volt a korszak egyik regényes életű, civilben színészként és költőként tevékenykedő,

274 Uo. Héjjas Iván főhadnagy vallomása, 1920. november 18.

275 Uo. Bíró Béla hadapródjelölt őrmester kihallgatási jegyzőkönyve, 1920. november 19.

276 Uo.

ismert különítményes tisztjével, Zsabka Kálmán alhadnaggyal.[277] Zsabka egyébként Zólyom vármegyében született, innen vehette akkoriban használatos álnevét.[278] A délvidéki születésű, szerb származású Sesevicset nem sikerült elfogni, ő elhagyta az országot, és hazatért szülőföldjére, akkoriban már a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba.[279] Noha a lövöldözést túlélt Miklós József rendőrellenőr egyértelműen felismerte Zsabka Kálmánban az egyik tisztet, aki Soltrára és rá is tüzet nyitott,[280] a gyilkosság elkövetésével végül csak Mészáros Imrét vádolták meg, akiről a katonai hatóságok úgy ítélték meg, hogy immár nem tényleges állományú katona, pusztán leszerelt, de továbbra is egyenruhát hordó civil, polgári szakmájára nézve bádogos. Ügyében ezért, részben a hadsereg becsületét mentendő, polgári statáriális bíróság járt el.[281] Mészáros Imrét, aki Hatala István álnév alatt rejtőzködött Budapest belvárosában, november 22-én hajnalban fogta el a rendőrség.[282] Először mindent tagadott, de végül beismerte, hogy két lövést adott le Soltra Józsefre, illetve azt is bevallotta, hogy a

[277] Zsabka Kálmán alhadnagy botrányos és regényes életének e szakaszáról lásd: BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András: *Egy hosszan „ébredő" túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

[278] ZINNER, 1989, 101. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 17.

[279] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16. Sesevics László a forrásban Sesevics Vladiszláv néven szerepel. Később Szerbiából Törökországba szökött, ahol huzamosabb ideig élt, végül a második világháború alatt hazatért, és a katonai titkosszolgálat, a 2. vkf. osztály tisztjeként tevékenykedett. Vö. HU-ÁBTL-V-84089. Sesevich László. Idézi: BARTHA, i. m. 44.

[280] Uo.

[281] BARTHA, 2019, 36.

[282] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 22.

sebesült Miklós József rendőrellenőrt is bántalmazta. Ugyanakkor azzal védekezett, hogy lövései nem találtak, így valószínűleg az a személy Soltra gyilkosa, aki nála valamivel előbb lőtt.[283] Mészáros Imre ellen vallott Gellért Antal orvostanhallgató, Vágner Lajos magánhivatalnok, a Zsabka Kálmán baráti köréhez tartozó Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató, valamint Kővári Váraljai Károly és Farkas János orvostanhallgató.[284] Mészárost ügyében a rögtönítélő polgári bíróság az 1920. december 18-án megtartott főtárgyaláson kötél általi halálra ítélte, egy nappal később pedig a budapesti gyűjtőfogházban fölakasztották.[285]

Egyáltalán nem kizárható persze az sem, hogy Mészáros Imre az ügyben csupán bűnbak volt, még ha minden bizonnyal köze is volt a Soltra-gyilkossághoz, hiszen Soltra haláláért semmiképpen sem egyetlen személyt terhelt felelősség. Egyetérthetünk a témát alaposan körüljáró Bartha Ákos azon feltételezésével, mely szerint az ügyben a rendőrség részéről kontrollált nyomozás folyt, és hogy bizonyos politikai-katonai körök itt is igyekeztek „menteni a menthetőt", és a rendőrgyilkosságban részes paramilitáris fegyveresek közül a lehető legkevesebbet, csupán egyetlen személyt áldoztak fel, az ügy végső kimeneteléről talán a lehető legmagasabb helyen (a Honvédelmi Minisztériumban vagy akár a kormányzói rezidencián?) döntöttek.[286] Meglehetősen gyanús körülmény, hogy Mészáros Imre büntetőperének iratai eltűntek, legalábbis Budapest Főváros Levéltárának őrizetében, ahol lenniük kellene, nem találhatók meg, a vádlott gyors kivégzésének tényéről pedig csupán a korabeli sajtóorgánumokból, illetve az elítélt fogolytörzskönyvéből

283 Uo.

284 Uo. Idézi: BARTHA, 2019, 36

285 ZINNER, 1989, 103. A polgári statáriális bíróság Mészáros Imre ügyében hozott ítélete mai ismereteink szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben.

286 BARTHA, 2019, 36–37.

tudunk.[287] Némi malíciával akár még az állítólagos rendőrgyilkos kivégzésének tényét is kétségbe vonhatjuk, a korabeli Budapesten ugyanis felröppent a pletyka, hogy kivégzése után Mészáros Imrét „vígan látták sétálni" a főváros utcáin. Mindez a legendák világába tartozik, valóságtartalma pedig ma már aligha ellenőrizhető, mindazonáltal visszaemlékezéseiben maga Prónay Pál, aki az egyes különítményesek által elkövetett bűncselekményekről nem csupán sok mindent tudhatott, de akár bizonyos esetekben az igazságszolgáltatásba is beavatkozhatott, ad hangot ez ügyben a kételyeinek, noha memoárjában a Soltra-gyilkosság kivégzett elkövetőjét pontatlanul Horváth nevű tiszthelyettesként azonosítja.[288] Bartha Ákos tanulmányában jogos iróniával jegyzi meg, hogy minden valószínűség szerint Zsabka Kálmán, Sesevics László és Mészáros Imre maguk sem tudták volna megmondani, melyikük fegyveréből származott a Soltra rendőr életét kioltó gyilkos golyó – köznyelviesen, és pestiesen szólva ugyanakkor valakinek el kellett vinnie a balhét, és minden bizonnyal azt az embert áldozták fel, aki a legkevésbé volt fontos…[289]

Prónay a rendőrgyilkosság után mindenesetre felfogta a helyzet komolyságát, és eszében sem volt vállalni a nyílt konfrontációt Horthyval és a kormánnyal a Héjjashoz kötődő fegyveresek gyilkossága miatt, ezért néhány tisztért, többek között magáért Héjjasért is személyes felelősséget vállalt,[290] de a többieket a rendőrök lefegyverezték, és egy részüket le is tartóztatták.[291] A

---

287 ZINNER, 1989, 103. Idézi: BARTHA, i. m. 42.

288 PRÓNAY, 1963, 214–215.

289 BARTHA, 2019, 43.

290 BODÓ Béla: *Pál Prónay. Palamilitary Violence and and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*. The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011, 27–28.

291 Prónay a naplójában is beszámol röviden az eseményekről, persze a saját felelősségét kategorikusan tagadja, valamint azt is, hogy a Britannia Szállóban tanyázó irreguláris katonák az ő csapattestéhez tartoztak volna, és Hir György különítményparancsnok,

következő napokban a rendőrség folytatta a razziákat, a tiszti alakulatok által megszállt szállodákat átkutatták, körülbelül ötven különítményes tisztet letartóztattak, és rengeteg fegyvert elkoboztak. Budapesten ezzel párhuzamosan a főbb útkereszteződéseket és közlekedési csomópontokat a rendőrség és a Horthyhoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei szállták meg, és utcai igazoltatásokkal szűrték az egyenruhásokat. A rendőrök a különítményesek után kutatva átfésülték a fővárosi szórakozóhelyeket is, ahonnét ugyancsak számos embert állítottak elő. Az erélyesnek mondható hatósági fellépésnek köszönhetően Héjjas Iván paramiltiáris alakulatai elkezdtek felbomlani, a különítményes katonák közül pedig többen polgári ruhát öltöttek, és igyekeztek minél gyorsabban elhagyni Budapestet.[292]

November 12-én hajnalban a kormány csapatai megkísérelték birtokba venni az Ehmann-telepi[293] laktanyát is, ahol a Bogáti Jenő álnéven tevékenykedő, korábban ugyancsak a Britannia Szállóban berendezkedett, már említett báró Babarczy Jenő huszárszázados szabadcsapatait, formálisan a Budapesti Városparancsnokság munkásosztagát, valójában egy teljes mértékben irreguláris és önkényesen működő, nagy létszámú, körülbelül 1200 fős katonai alakulatot szállásoltak el.[294] Itt azonban a rendvédelmi csapatok már kemény ellenállásba ütköztek, és a délelőttig elhúzódó fegyveres harc számos áldozatot követelt mindkét oldalon. A rendőrség végül győzelmet aratott, az ostrom

ebben az időben kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő embereiként kategorizálja őket. PRÓNAY, 1963, 315.

292 ZINNER, 1989, 98–101.

293 Az Ehmann-telep az ekkoriban még önálló településként létező Sashalom, Budapest mai XVI. kerületének egy része volt.

294 Az Ehmann-telepen működő irreguláris katonai alakulat tagjai nagyrészt az elcsatolt területekről származtak, és a kormány feltehetőleg egy esetleges felvidéki területvisszaszerző katonai akcióra akarta volna őket felhasználni. Vö. BARTHA, 2019, 32.

túlélőit letartóztatták.[295] Babarczy Jenő százados – feltehetőleg Héjjas és Prónay segítségével – megszökött, egy ideig pedig Kecskeméten bujkált, ahol a helyi fegyveresekből még újabb különítményt is megpróbált szervezni, ám az adonyi csendőrség nemsokára elfogta.[296]

A fehérterror időszakának végén ez volt a különböző, olykor törvényen kívüli tevékenységet folytató, irreguláris katonai alakulatok felszámolásának első hulláma, amellyel a kormányzó és a kormány két fontos politikai célkitűzését is elért. Egyrészt egyértelműen visszaállította az állam és az általa ellenőrzött szervezetek megbomlott erőszakmonopóliumát, másrészt minden valószínűség szerint sikerült megakadályoznia, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete lassanként fegyveres katonai erővel rendelkező, modern radikális jobboldali politikai párttá válhasson, amely akár a hivatalban lévő kormányzat hatalmát is veszélyeztetheti.[297]

Soltra József rendőrjárőrt ezután hősi halottá nyilvánították, és a Mosonyi utcai rendőrkaszárnya udvarán ravatalozták fel. Ravatalára számos állami szervezet és magánvállalat koszorút küldött. A rendőrt kiemelt állami tiszteletadással temették el 1920. november 16-án a Kerepesi úti temetőben, a fővárosi törvényhatóság által adományozott díszsírhelyre. A szertartáson részt vett maga a kormányzó is, aki személyesen nyilvánította részvétét Soltra szüleinek és menyasszonyának.[298] Az eseményről természetesen a sajtó is részletesen tudósított.

Ugyan Soltra József rendőr halála és az utána lefolytatott nyomozás jelentős ösztönzést adott a kormánynak a különböző

[295] ZINNER, 1989, 98.
[296] ZINNER, 1989
[297] ZINNER, 1989, 99.
[298] ZINNER, 1989, 105.

irreguláris alakulatok leszereléséhez, vagy legalábbis szorosabb kormányzati ellenőrzés alá vonásához, illetve ezzel párhuzamosan a polgárháborús időket idéző állapotok mérsékléséhez, és a különböző (fél)katonai formációk tevékenysége valóban mérséklődött, de teljesen egyáltalán nem szűnt meg. Például Héjjas Iván paramilitáris alakulata, az Alföldi Brigád, illetve az ÉME ezzel szoros átfedésben lévő nemzetvédelmi osztályai továbbra is működtek, bár a nyilvánosságot egyre inkább kerülték. Kétségtelenül előrelépés volt ugyanakkor, hogy a hadsereg különböző alakulatai nagyrészt felhagytak a rendészeti tevékenységgel, és a polgári személyekkel szembeni hatósági intézkedés joga stabilan visszakerült a belügyi tárca alá tartozó rendvédelmi szervek, elsősorban a rendőrség és a csendőrség illetékességi körébe.

Mint már említettük, a különböző súlyos bűncselekményeket elkövető, s ezek miatt büntetőeljárás alá vont irreguláris katonákat számos esetben felmentették, vagy legalábbis az általuk elkövetett cselekmények súlyához képest enyhe büntetéseket kaptak, amiből arra következtethetünk, hogy látszólag egészen alacsony rangú, jelentéktelen személyek is viszonylag magas szintű, befolyásos pártfogókkal rendelkeztek.[299] A korszak paramilitáris vezetői közül immár sokadjára kiemelhetjük Héjjas Iván és Prónay Pál, akik katonai tevékenységük mellett ekkoriban az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagjai, illetve már a korai magyar radikális jobboldal egyre inkább feltörekvő, ambiciózus politikusai is voltak. Az ellenforradalmi rendszer kiépítésében szerzett érdemeik és kiterjedt politikai kapcsolatrendszerük, ide értve akár a kormányzóval való személyes kapcsolatukat is, sok mindenre lehetőséget adhatott a számukra, és számos alkalommal megóvhatta őket a felelősségre vonástól, noha

[299] ZINNER, i. m. 103.

nevük igen egyértelműen összekapcsolódott számos törvénytelen, emberek életét követelő, vagy olykor egyenesen az állam megdöntését célzó cselekménnyel, például puccstervekkel. Befolyásuk ugyan korántsem volt végtelen, ám a büntetés alól adott esetben nem csupán maguk tudtak – olykor persze kompromisszumok árán – mentesülni, de feltehetőleg büntetlenséget, vagy legalábbis enyhe büntetést tudtak elérni számos követőjük, alárendeltjük büntetőügyében is.

Árulkodó eset például, hogy az ugyancsak britanniás tisztek közé tartozó, súlyos bűncselekményeket, többek között rablást és testi sértést elkövető, a Soltra-gyilkosság kapcsán is letartóztatott Rumbold Attila főhadnagyot elsőfokon statáriálisan halálra, másodfokon kormányzói kegyelemmel már csak 15 évi fegyházbüntetésre ítélték, az 1921. november 3-án kihirdetett kormányzói amnesztia nyomán azonban rövid fogság után szabad emberként távozhatott.[300] Az 1920-as év végétől kezdve a – korántsem egységes – radikális jobboldali magyar milicista mozgalom, szoros átfedésben az Ébredő Magyarok Egyesületével, a Magyar Országos Véderő Egylettel és az elvileg kormányzati kezdeményezésre alakult, továbbra is működő Kettőskereszt Vérszövetséggel, tovább élt különböző, egyre inkább titkos fegyveres alakulatok formájában, egészen az 1920-as évek közepéig,[301] viszonyát a kormányzathoz és a kormányzóhoz pedig továbbra is meglehetős ambivalencia jellemezte.

[300] ZINNER, i. m. uo.

[301] Többek között a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Belügyminisztérium rezervált iratai között maradt fenn egy bizalmas rendőri jelentés 1926-ból, a keletkezés közelebbi megjelölése nélkül (ekkoriban, 1926 májusa és októbere között éppen a frankhamisítás tárgyalássorozata folyt), amelynek tárgya a (radikális jobboldali) titkos társaságok működésének felfedése. HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

Noha vonatkozó alapos tanulmánya címében Bartha Ákos Soltra József meggyilkolását *az utolsó csepp*nek nevezi a pohárban,[302] e megállapítása vitatható. Ugyanis az irreguláris katonai alakulatok, önszerveződő fegyveres csoportok, tiszti különítmények tevékenysége az ezt követő határozott kormányzati intézkedések nyomán kétségtelenül alábbhagyott, de korántsem szűnt meg. A Soltra-gyilkosságot még számos további, nagy közfelháborodást kiváltó és sajtónyilvánosságot kapott, politikai motivációk hatására elkövetett bűncselekmény követte, mint például az 1922. április 3-ai erzsébetvárosi bombamerénylet, az 1923. december 26-ai csongrádi bombamerénylet, Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője és társai puccsterve, Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő puccsterve, vagy éppenséggel az egykori britanniás tisztek, a Kovács testvérek jórészt irredenta és egyúttal antiszemita indíttatású bűncselekmény-sorozata, melyeket tanulmányunk későbbi részeiben tárgyalunk.

A nyílt utcai erőszakot, verekedéseket és lövöldözéseket tehát a leginkább katonai diktatúrát célzó, radikális jobboldali puccstervek és az ideológiai motivációjú politikai terrorizmus korszaka követte. Csak a Teleki Pált a miniszterelnöki székben 1921-ben váltó, egyre határozottabban kül- és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen Istvánnak sikerült több lépésben, körülbelül 1924–1925-re felszámolnia a különböző irreguláris fegyveres csoportokat, és egy időre pacifikálnia a radikális jobboldalt. Nota bene, a Soltra-gyilkosságot követő politikai bűnügyeknek egyébként közös vonása, hogy a vélelmezhető elkövetők mind szorosan kötődtek az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és a benne vezető szerepet betöltő, befolyásos paramilitáris vezetőkhöz, Héjjashoz és Prónayhoz – közvetve

[302] Vö. BARTHA, 2019, 29.

pedig a radikális jobboldal vezéralakjához, a szürke eminenciásként tevékenykedő későbbi miniszterelnökhöz, Gömbös Gyulához –, az ellenük indított büntetőeljárások pedig vagy felmentéssel, vagy a cselekmények súlyához képest meglepően enyhe ítéletekkel zárultak…

A magyar, bajor és osztrák jobboldali paramilitáris szervezetek közötti titkos tárgyalások – a Fehér Internacionálé gondolata

A versailles-i békediktátum aláírása után a vesztes államok egyes politikusai érthető módon nem nyugodtak bele a vereségbe és a jelentős területi veszteségekbe, és a revízió lehetőségét keresték, lehetséges szövetségesek bevonásával. Magyarország új, jobboldali politikai vezetése 1919-től kezdve élénken kereste a kapcsolatot a németajkú, elsősorban bajor és osztrák radikális jobboldali politikai erőkkel és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatokkal. Bajor részről Erich Ludendorff tábornok, Max Bauer ezredes, illetve az ekkor még csak feltörekvő szélsőjobboldali politikus, Adolf Hitler 1919 végén megkísérelték egy nemzetközi revizionista szerveződés létrehozását. A német radikális jobboldali politikusok leginkább a mind Németországban, mind Ausztriában igen nagy számban működő, elsősorban első világháborús veteránokból álló félkatonai szervezetek, szabadcsapatok összefogásában látták volna a politikai viszonyok megváltoztatásának lehetőségét. A Ludendorffék által elképzelt terv lényege tehát a bajor–német szabadcsapatok, az osztrák radikális jobboldal, valamint az éppen zajló magyarországi ellenforradalom és fehérterror vezetőinek együttműködési megállapodása lett volna, persze a politikai hatalom mihamarabbi erőszakos átvétele által mind Németországban, mind Ausztriában – Magyarországon ekkor már sejteni lehetett, hogy a hatalom az antant támogatásával tartósan a szegedi ellenforradalmi kormány

jobboldali politikusai és a Nemzeti Hadsereget vezető Horthy Miklós fővezér kezébe kerül.

1919 telén Ludendorff tábornok és Bauer ezredes Trebitsch Ignácot, a magyar születésű nemzetközi kémet és szélhámost küldték Magyarországra azzal a megbízatással, hogy a készülő Kapp-puccs[303] támogatására megnyerje a magyar jobboldali köröket. A bajor és az osztrák radikális jobboldallal elsősorban erősen nacionalista, a Kettőskereszt Vérszövetséghez kötődő katonatiszti csoportok keresték a kapcsolatot – Trebitsch és Bauer ezredes első magyarországi látogatásuk alkalmával például Prónay Pállal folytattak tárgyalásokat.[304] Látható tehát, hogy a titkos katonai alakulat és annak parancsnokai egy rövid ideig a magyar külpolitikára is bizonyos fokú befolyást gyakoroltak.

A radikális jobboldal 1920. márciusában Németországban megkísérelte a hatalomátvételt, ám az úgynevezett Kapp-puccs a hadsereg tétovázása miatt, amely nem állt a puccsisták mellé, de nem védte meg a legitim német kormányt sem, kezdetben a kormány meneküléséhez vezetett, majd a puccs nyomán kitört általános sztrájk és a bankárok, valamint a gyáriparosok ellenállása miatt napokon belül megbukott. Trebitsch 1920 májusában Bauer ezredessel és von Stefany századossal együtt Ludendorff levelét kézbesítve utazott ismét Budapestre, és most már Horthy Miklóst

303 A Kapp-puccs a Weimari Köztársaság megdöntésére irányuló puccskísérlet volt a német szélsőjobboldali politikai erők részéről, jórészt Németország első világháborús vereségébe beletörődni nem akaró katonák és rendőrök fegyveres részvételével 1920 márciusában, melyet lényegében Luddendorf tábornok és Wolfgang Kapp főtisztviselő és földbirtokos vezetett. Berlin elfoglalása után Kapp megdöntöttnek nyilvánította a köztársasági kormányt, önmagát kancellárrá nyilvánította, és a német néphez intézett kiáltványban meghirdette a versailles-i béke revízióját és legtöbb elemében a későbbi nemzetiszocialista politikai rendszerre hasonlító új politikai kurzust. A puccs végül két nap alatt kudarcba fulladt, Kapp Svédországba emigrált.

304 Bernard WASSERSTEIN: *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*. Ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016, 217–238.

keresték fel,[305] akit időközben Magyarország kormányzójává választott a parlament.[306] A német radikális jobboldali politikusok és a frissen megválasztott magyar államfő egy esetleges német–osztrák–magyar jobboldali erők közötti, elsősorban katonai jellegű összefogás lehetőségéről tárgyaltak. Hozzáteendő, hogy a felek valóban az együttműködés komoly szándékával folytatták tárgyalásaikat, Ludendorff pedig ekkor még teljes mértékben elképzelhetőnek tartott volna egy általa *Fehér Internacionálé*nak[307] nevezett, a közép-európai jobboldali erők között létrejövő együttműködést. Ludendorff szívélyes levelében Magyarországot a nacionalista eszme megmentőjének nevezte, egyúttal pedig a bajor forradalmi szervezeteknek nyújtandó anyagi támogatást is kért.[308] A németek az alábbi főbb pontokból álló, igen részletes együttműködési tervet ajánlották a magyar fél részére:

1. Németországból titkos irreguláris katonai alakulatok utaznak Magyarországra.
2. Ezeket az embereket magyarországi titkos táborokban kiképzik.
3. A kiképzéshez szükséges anyagi erőforrásokat a magyar kormány hamis orosz rubel nyomtatásával és terjesztésével teremti elő.

---

305 Trebitsch Ignácot, mint Bauer ezredes útitársát a Horthyval való tárgyaláson, megemlíti Zadravecz István, a magyar Nemzeti Hadsereg tábori püspöke is emlékirataiban. Vö. ZADREVECZ, 1967, 134.

306 Horthy Miklóst 1920. március 1-jén választotta kormányzóvá a nemzetgyűlés.

307 WASSERSTEIN, 2016, 239–260.

308 Vö. *Erich Ludendorff levele Horthy Miklóshoz Németország és Magyarország egymásrautaltságáról és a közép-európai ellenforradalmi szervezkedésről.* In: *Horthy Miklós titkos iratai.* Szerk. SZINAI Miklós–SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 33–38; valamint SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán: *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*. Archívnet, 2006/3.
http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

4. A Magyarországon kiképzett bajor katonai alakulatok titokban beszivárognak Bécsbe, és megfelelő időben megdöntik az osztrák szociáldemokrata kormányt.
5. Bécs elfoglalása után a bajor–magyar–osztrák koalíciós csapatok megtámadják Csehszlovákiát.
6. Ezután a fent említett csapatok elfoglalják Poroszországot, ahol Ludendorff katonai diktatúrát vezet be.
7. Ily módon megerősödve a Fehér Internacionálé kormányai és hadseregei Szovjet-Oroszországban robbantanak ki fehér forradalmat, és megdöntik a kommunista kormányzatot.
8. Az oroszországi sikeres restauráció után a Fehér Internacionálé tagállamai hadat üzennek az antantnak, és a győztes fél újrarajzolja Európa térképét, melynek keretében Magyarország is visszakapná a trianoni békediktátum előtti határait.[309]

Itt említhetjük meg, hogy Ludendorffék különösen nagy reményeket fűztek a bolsevik kormányzat ellen harcoló, monarchista orosz erők részvételéhez a Fehér Internacionáléban, hiszen az elhúzódó orosz polgárháború végkimenetele 1919-ben még nem volt eldöntött tény, és a kommunista forradalom kitörése óta több százezer cárista, vagy legalábbis a bolsevik kormányzattal nem szimpatizáló orosz állampolgár hagyta el hazáját. A fehér orosz emigránsok legnagyobb csoportja éppen Németországban telepedett le, illetve még mindig sok orosz hadifogoly is tartózkodott az ország területén, akik megtagadták a hazatérést Szovjet-Oroszországba, számos cárista orosz tábornok pedig

309 GULYÁS László: *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek, 1919–1924*. Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 42–43.

többek között ezekkel a katonákkal ekkor még elképzelhetőnek tartotta a bolsevik rendszer megdöntését. Ludendorff ugyancsak Trebitsch Ignácon és Bauer ezredesen keresztül Vaszilij Biszkupszkij tábornokkal vette fel a kapcsolatot, aki 1920 júniusában maga is személyesen járt Budapesten, és részt vett a német, az osztrák és a magyar felek tárgyalásain.[310] A tárgyalások során ugyancsak részletes terveket taglaló memorandumok születtek,[311] ám a tényleges együttműködésre a bolsevik erők ellen harcoló, de igen széttagolt és rosszul szervezett fehér orosz haderővel többek között a nagy földrajzi távolságok miatt Közép-Európából a Fehér Internacionálé tervezett résztvevői részéről nem igazán kerülhetett sor.[312]

A főként budapesti székhelyű, európai nacionalista erők közötti tárgyalások persze nem folyhattak teljes titokban, azokról a francia és az angol hírszerzés idejében értesült, az antant pedig már ekkor határozottan tiltakozott, ami külpolitikai téren óvatosságra intette a magyar kormányzatot.[313] A bajor nacionalista politikai erők mellett az 1920-as év folyamán a magyar kormány párhuzamosan az osztrák radikális jobboldali politikai erőkkel és paramilitáris szervezetekkel is élénken kereste a kapcsolatot ugyanezen közép-európai fehér koalíció létesítésének reményében.[314] A magyar kormány és katonai vezetés, illetve velük szoros együttműködésben a magyar nacionalista szervezetek tervei között szerepelt Ausztria választott baloldali kormánya

310 WASSERSTEIN, 2016, 254–255.

311 A Fehér Internacionálé orosz vonatkozásairól, illetve az orosz–magyar relációról lásd: KOLONTÁRY Attila: *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*. Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet–Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

312 WASSERSTEIN, 2016, 255.

313 KARSAI Elek: *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*. Budapest, Táncsics Kiadó, 1969, 63–64.

314 G. SOÓS Katalin: *Burgenland az európai politikában 1918-1921*. 84–122.

megdöntésének elősegítése, és a helyi jobboldali és radikális jobboldali politikai erők hatalomra segítése, akár magyar katonai intervenció által is.[315] Magyar radikális jobboldali katonatisztek „Remény" fedőnévvel egy – soha meg nem valósult – hadművelet tervét is kidolgozták.[316] Az osztrák radikális jobboldali paramilitáris szervezetek amúgy igen szoros kapcsolatban álltak az elsősorban Ludendorff vezette bajor nacionalista körökkel, így a titkos tárgyalások nem csupán a magyar és az osztrák fél között folytak, hanem azokon párhuzamosan természetesen az illetékes bajor politikusok is részt vettek, a magyar vezérkar pedig az osztrák paramilitáris szervezetek gyengesége és Csehszlovákia katonai készülődése miatt az esetleges Ausztria elleni intervenciót elsősorban bajor irreguláris katonai alakulatok támogatásával tartotta csak kivitelezhetőnek.[317] Az 1920 folyamán komolyan és intenzíven folyó bajor–magyar–osztrák titkos tárgyalásokat személyesen Teleki Pál miniszterelnök és külügyminiszter irányította, magyar részről Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség titkos katonai alakulat vezetője, bajor részről Rudolf Kanzler, az ORKA (Organisation Kanzler) nevű jobboldali milícia vezetője és Georg Heim parasztpárti politikus, osztrák részről pedig elsősorban a keresztényszocialista párt radikális jobbszárnyának tagjai, például Johannes von Liechtenstein herceg vettek részt.[318] 1920. augusztus 25-én és 26-án a felek Teleki miniszterelnök svábhegyi villájában gyűltek össze, és arra a megegyezésre jutottak, hogy „*a* [szociáldemokrata] *Renner-kormány lehetőleg eltávolítandó, és ennek helyére egy polgári köztársasági kormány helyezendő, Ausztriának Németországhoz való csatlakozása, valamint a monarchista restauráció kérdése egyelőre kikapcsoltatik, miután ezek a*

315 G. SOÓS, i. m. 90.
316 HU-HL-VKF-1920-II-21197.
317 Uo. Idézi: G. SOÓS, i. m. 90–91.
318 G. SOÓS, i. m. 91.

kérdések mindnyájunkat az entente-tal, Magyarországot pedig elsősorban a kisentente-tal hoznák ellentétbe. Ezen program keresztülviteléhez mindenekelőtt az osztrák keresztényszocialista párt megnyerése szükséges, Wiesner követ úr vállalkozott ennek kieszközlésére, valamint a bajorokkal való közvetítésre. Wiesner és Teufel urak a legközelebbi napokban Bajorországba utaznak, később pedig Bécsben lesz egy megbeszélés. A magyar kormány tőle telhetőleg támogatni fogja ezen politikát, katonai beavatkozás részünkről nincs tervbe véve."[319]

A magyar kormány tehát az Ausztria elleni katonai intervenció tervéről 1920 augusztusára látszólag letett, ám továbbra is mindent elkövetett, hogy a közelgő osztrák parlamenti választásokon lehetőleg jobboldali kormány kerüljön hatalomra, ily módon pedig konspiratív eszközökkel igyekezett beavatkozni az új osztrák állam belügyeibe. A magyar katonai intervenciót ugyanakkor már a bajor paramilitáris vezető, Rudolf Kanzler sem helyeselte. A bajor, a magyar és az osztrák fél között továbbá jelentős érdekellentétek is fennálltak, például nem tudtak megegyezni a királykérdésben, illetve nem állapodtak meg Nyugat-Magyarország majdani területi hovatartozásáról, mely a magyar és az osztrák viszony egyik sarkalatos pontja volt. A magyar kormány végül a bajor radikális jobboldali politikai erőkkel csak egy jelentős mennyiségű fegyver szállítására vonatkozó egyezményt kötött meg, melyhez utólag az ugyancsak erősen jobboldali, Ludendorffal jó kapcsolatokat ápoló Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök is hozzájárult.[320]

Párhuzamosan az osztrák és bajor jobboldali erők között is élénk tárgyalások folytak, melyeknek fő célja bajor részről az osztrák jobboldali félkatonai szervezetek német parancsnokság

[319] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/309. Bizalmas utasítás Denghy müncheni konzulnak, Budapest, 1920. 08. 30. Idézi: G. SOÓS, i. m. 91.
[320] G. SOÓS, i. m. 92.

alatt történő egyesítése, illetve hosszabb távon a közreműködésükkel a németajkú államok egyesítése lett volna, azonban itt is jelentős érdekellentétek és véleménykülönbségek álltak fenn a felek között. 1920. szeptember 6-án és 7-én Bécsben további tárgyalások zajlottak bajor és osztrák radikális jobboldali szervezetek között, amelyeken feltehetőleg Gratz Gusztáv, ekkoriban bécsi magyar követ is részt vett, ahol a felek egymás antikommunista céljainak kölcsönös támogatásáról állapodtak meg, ugyanakkor az osztrák kereszténységszocialista politikusok az utolsó pillanatban letettek az osztrák kormány erőszakos megdöntésének tervéről.[321] Az osztrák Heimwehr-milíciák vezetői ugyanis kijelentették, hogy a szociáldemokrata kormány katonai úton való megdöntéséhez szükséges fegyveres erőt nem tudják biztosítani, azonban mindent igyekeznek megtenni, hogy a közelgő választásokon Ausztriában jobboldali, az ő elképzeléseiknek inkább megfelelő kormány kerüljön hatalomra.

A magyar kormány elsősorban anyagi támogatásáról biztosította az osztrák Heimwehr-szervezeteket, abban a reményben, hogy későbbi külpolitikai céljaihoz még hasznukat veheti majd.[322] Bajorországban ezzel párhuzamosan Ludendorff tábornok és radikális elveket valló köre már nem igazán akart hallani a korábbi, szeptemberi tárgyalásokon megszavazott, sokkal óvatosabb és józanabb forgatókönyvről, és mindenképpen a katonai fellépés mellett kötelezték el magukat, az első világháború vesztes országai által létesítendő *Elnyomott Népek Szövetsége* fantázianévre hallgató katonai együttműködés gyors létrehozása által. Ludendorff e célból a magyar kormánytól ismét jelentős anyagi támogatást igényelt, immár nem először és nem is

321 HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

322 G. SOÓS, i. m. 93.

utoljára,[323] és elsősorban azt várta, hogy a magyar kormány az Ébredő Magyarok Egyesületén vagy a Magyar Országos Véderő Egyleten, a bajor ellenforradalmi erőkkel szoros kapcsolatot ápoló, magyar radikális jobboldali egyesületeken keresztül nyújtson pénzügyi segítséget.[324] Teleki azonban ekkorra már kifejezetten ellenezte a bajor radikális jobboldal magyar részről történő anyagi támogatását, főként az ÉME-n és a MOVE-n keresztül, és a magyar kormány az Elnyomott Népek Szövetségében való részvételt és ily módon a belesodródást egy esetleges újabb katonai konfliktusba egyre inkább nemkívánatosnak és kockázatosnak értékelte.[325]

A magyar kormány érthető okokból óvatos volt, és a hatalmas területi veszteségek miatti elkeseredettséggel és a belőle fakadó radikalizmussal szemben győzni látszottak a reálpolitikai megfontolások, ugyanakkor nem utasította el egyértelműen az Elnyomott Népek Szövetsége nevű – tulajdonképpen csak elképzelés formájában létező – együttműködéshez való csatlakozás majdani lehetőségét, és Ludendorffnak és körének küldött válaszában úgy fogalmazott, hogy a bajor szervezetekkel való jó kapcsolatot továbbra is igyekszik fenntartani. Jelezte továbbá, hogy a Magyarországot és Németországot földrajzilag is elválasztó Ausztriát mindenképpen saját politikai-katonai céljaik szolgálatába kellene állítani, ha nem is egy rögtön végrehajtandó katonai intervenció révén.[326]

Az osztrák ellenforradalmi csoportok és a magyar kormány viszonyát többek között az rontotta meg, hogy Nyugat-Magyarország hovatartozásának kérdésében a Monarchia két vesztes utódállamának nem sikerült megegyeznie, eldöntése a

323 HU-HL VKF-1920-II-23152. Idézi: G. SOÓS, i. m. 94.
324 HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.
325 Uo. Idézi: G. SOÓS, i. m. 95.
326 HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/384.

győztes antanthatalmakra, elsősorban a franciákra várt.[327] A kérdés még egy ideig tisztázatlan maradt, azonban mind a hivatalos osztrák kormánykörökkel, mind pedig a hatalmi aspirációktól fűtött osztrák radikális jobboldallal rontotta a magyar kormányzat viszonyát, a felek pedig igyekeztek számukra minél kedvezőbb döntést elérni a nagyhatalmaknál.

1920 októberében a szociáldemokrata Renner kancellárt a keresztényszocialista Michael Mayr váltotta az osztrák kormányfői székben, a magyar kormány, vagy legalábbis kormányközeli radikális jobboldali magyar katonai körök ennek ellenére titokban ismét fontolóra vették egy Ausztria elleni katonai intervenció lehetőségét. Novemberben Janky Béla müncheni katonai attasén keresztül ismét kapcsolatba léptek Ludendorffal, 1921 januárjában pedig Belitska Sándor honvédelmi miniszter utasítására az ekkoriban fedésben működő magyar vezérkar kidolgozta egy Ausztria elleni katonai beavatkozás tervét arra az esetre, ha a szomszédos államban kommunista hatalomátvétel következne be, és radikális baloldali kormány kerülne hatalomra.[328] A terv kidolgozása után gróf Ráday Gedeon a Külügyminisztérium megbízásából Münchenbe utazott, hogy az esetleges akció részleteit Kahr bajor miniszterelnökkel és Rudolf Kanzler bajor paramilitáris vezetővel megtárgyalja, 1921 január 16-án pedig a kormányzó jelenlétében lefolytatott titkos tanácskozáson a magyar kormány eldöntötte, hogy az Ausztria elleni esetleges katonai akcióra csak és kizárólag német (bajor) közreműködéssel kerülhet sor.[329] A magyar kormányzati döntés azt is magában foglalta, hogy ha a bajor politikai erők esetleg saját elhatározásukból látnák szükségesnek a katonai beavatkozást Ausztriában, és

[327] G. Soós, 1967, Tomus XXVII., 3–43, 23.
[328] HU-HL VKF-1921-1-266. Idézi: G. Soós, i. m. 25.
[329] Uo.; G. Soós, 1967, 26.

végrehajtanák, Magyarország akkor is támogatná őket, elsősorban felszerelést és hadianyagot biztosítana számukra, illetve önkéntes magyar irreguláris katonai alakulatok is a bajor erők segítségére sietnének. Ezen magyar egységeket természetesen a Siménfalvy Tihamér ezredes parancsnoksága alatt álló Kettőskereszt Vérszövetség biztosította volna,[330] melynek, mint már említettük, igen nagy szerepe volt a bajor, az osztrák és a magyar (szélső)jobboldali politikai körök közötti revizionista célzatú titkos tárgyalásokban, sőt, magyar részről többek között éppen a KKVSz-hez kötődő, radikális jobboldali katonatiszti körök voltak az ilyen irányú katonai együttműködés fő szorgalmazói.

A közép-európai kommunistaellenes katonai együttműködés tervét, a kérdést kissé leegyszerűsítve, az antant, elsősorban Franciaország és Anglia nem nézte túlzottan jó szemmel, már csak azért sem, mert az osztrák és a bajor fél álláspontjából erősen kiolvasható volt Ausztria és Németország egyesítésének, az Anschlussnak a szándéka is. 1921. január végén Gratz Gusztáv korábbi bécsi magyar követ, ekkor már új magyar külügyminiszter nagy mennyiségű, jelentős diplomáciai információ birtokában kifejezetten lebeszélni igyekezett a magyar kormányt mindenféle esetleges meggondolatlan katonai akcióban való részvételnek még a gondolatáról is. Jelezte, hogy Anglia és Franciaország a magyar–német–osztrák úgymond fehér, bolsevistaellenes ligát csupán ürügynek fogja tekinteni a Párizs környéki békeszerződések revíziójára – gondolatai természetesen nem jártak messze az igazságtól –, és megítélése szerint reális veszély, hogy bármiféle Ausztria elleni magyar katonai aktivitás esetén a Magyarországgal szomszédos kisantant államok is beavatkozzanak.[331]

330 HU-HL VKF-1921-1-266.

331 HU-MNL-OL-K 64-1921-41-34.

Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök a nemzetközi diplomáciai színtéren egyre inkább vesztésre állt Franciaországgal szemben, és bajor részről a tárgyalás jogát fokozatosan átengedte Rudolf Kanzlernek. Ráday Gedeon és a bajor paramilitáris vezető 1921 februárjában együttműködési megállapodást is aláírtak a magyar kormány és a bajor ORKA-milíciák között, ám ez inkább névleges, szimbolikus nyilatkozat volt csupán. A felek megállapodtak, hogy, amennyiben alkalom kínálkozik, az ORKA megkísérel „rendet csinálni" Ausztriában, ehhez pedig a magyar kormány anyagi segítséget nyújt, az ORKA sikeres fellépése esetén pedig a trianoni békediktátumot is semmisé nyilvánítják. Kanzlerék azonban túl nagy összeget, mintegy 4,5 millió márkát kértek a magyar kormánytól a kockázatos, bizonytalan kimenetelű akció megszervezésére, amelyet a magyar fél nem akart biztosítani, így a tényleges megegyezés végül nem jött létre.[332]

Összességében elmondhatjuk, hogy az Ausztria elleni katonai intervenció gondolata az adott politikai helyzetben teljesen irreális volt, és ezt a felek 1921 első felében végül belátták. Bár Ausztria új kancellárja jobboldali, kereszténységszocialista politikus lett, a párt mérsékeltebb szárnyához tartozott, a magyar kormány pedig inkább az osztrák kereszténységszocialisták radikális szárnyához kezdett közeledni. Az osztrák Heimwehr-milíciák és a kormányzó kereszténységszocialisták radikális szárnya között szoros kapcsolat állt fenn, és igen hamar felmerült a mérsékelt Mayr-kormány megbuktatásának lehetősége is. Az esetleges magyar vagy bajor katonai intervenció helyett az újabb tárgyalásokat már az a gondolat határozta meg, hogy az osztrák jobboldali paramilitáris szervezeteknek maguknak kellene Ausztriában a kormányváltást kieszközölniük, a bécsi és alsó-ausztriai Heimwehr-szervezetek

[332] HU-MNL-OL-K 64-41-72. Idézi: G. SOÓS, 1967, 29.

nevében pedig elsősorban Josef Metzger tábornok, illetve Ignaz Seipel későbbi kancellár[333] képviselte az osztrák felet. Az osztrákok a magyar kormány részéről anyagi támogatást vártak a Heimwehr-milíciák komolyabb felfegyverzésére, mire a magyar kormány cserébe azt kérte, hogy amennyiben az osztrák radikális jobboldali erőknek sikerülne a saját elképzelésüknek megfelelő kormányt hatalomra juttatniuk Bécsben, Ausztria ideiglenesen mondjon le Nyugat-Magyarország területéről, illetve a tárgyalások egészen addig folytatódjanak az ügyben, míg az új osztrák kormány nem képes a nyugat-magyarországi kérdést a magyar fél számára kedvezően rendezni. Bár az osztrák Heimwehr-szervezetek vezetősége és a Seipel vezette csoport egyáltalán nem voltak mentesek a legitimizmus gondolatától, IV. Károly 1921. március végi magyarországi, komolytalannak minősíthető visszatérési kísérlete Ausztriában is teljes mértékben irreálissá tette a Habsburg-restaurációt. Masirevich Szilárd bécsi magyar követ 1921. március 31-én jelentette Gratz Gusztáv külügyminiszternek, hogy személyesen tárgyalt Seipellel, akit IV. Károly Magyarországról történő határozott eltávolítása mélységesen lesújtott. Többek között ez volt az a momentum, amely Seipelt is rádöbbentette, mekkora a régióban az antanhatalmak politikai befolyása, és hogy a Heimwehr-milíciák közreműködésével történő fegyveres kormányváltás Auszriában gyakorlatilag éppoly irreális elképzelés, mint a Habsburg-restauráció.[334] Ausztriában IV. Károly visszatérési kísérletét komoly politikai viták követték, Mayr kancellár pedig a parlamentben azon határozott véleményének adott hangot, hogy Ausztriára nézve kötelezőnek tartja a Saint Germain-i békeszerződésben rögzített köztársasági államformát, és minden eszközzel meg fogja azt védeni mindenféle legitimista-

[333] Ignaz Seipel bő egy évvel később, 1922. május 31-én Ausztria kancellárja lett.
[334] G. SOÓS, 1967, 35.

monarchista szervezkedéssel szemben.[335] Bár Ignaz Seipel nem sokkal később kormányra került, maga is a nemzetközi nagypolitikai érdekekhez való igazodásra, konszolidációra kényszerült.

IV. Károly visszatérési kísérlete Magyarországon kisebb belpolitikai válságot idézett elő, a legitimistaként ismert Gratz Gusztáv külügyminiszter 1921. április 4-én lemondott, ezt pedig Teleki Pál miniszterelnök április 8-ai lemondása követte. Telekit a miniszterelnöki székben Bethlen, Gratzot a külügyi tárca élén gróf Bánffy Miklós követte. A bethleni konszolidáció időszaka ugyan megkezdődött, de a magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások egy esetleges antikommunista-revizionista szövetség létesítésére egy ideig még folytatódtak. A korábbi tárgyalások főbb pontjaiban továbbra is egyetértettek a felek, Ausztria és Magyarország viszonya azonban, részben a magyarországi legitimista puccskísérlet miatt még rosszabbá vált. A bajor Kanzler mellett az osztrák radikális jobboldalt a tárgyalások ezen fázisában főleg stájerországi politikusok képviselték, mint például Anton Rintelen stájer tartományi miniszterelnök, Ausztria későbbi oktatási minisztere.[336] A bajor ORKA szervezet vezetése a tárgyalások során elsősorban a Párizs környéki békék általános érvénytelensége mellett érvelt, és azt szorgalmazta, hogy az osztrák és a magyar fél baráti egyezmény keretében rendezze Nyugat-Magyarország hovatartozásának vitás kérdését.[337] Tekintve azonban, hogy Ausztriát ilyenkor már csak helyi befolyással rendelkező politikusok képviselték a titkos tárgyalásokon, a kérdésben elfoglalt

335 G. SOÓS, 1967, 36.

336 Ugyan Anton Rintelen 1918 és 1926 között valóban betöltötte Stájerország tartományban a Landeshauptmann (kb. tartományi miniszterelnök) tisztséget, a korszakban ez a pozíció a bécsi központi kormányzathoz képest meglehetősen korlátozott hatalommal járt.

337 HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/198.

álláspontjuk a nemzetközi nagypolitika szempontjából nem sokat számított. Mind az osztrák, mind a német radikális jobboldali szervezetek további anyagi támogatást kértek a magyar kormánytól, és ebben jelentős rivalizálás is mutatkozott köztük. 1921 májusától magyar részről – a kormány tudtával és felhatalmazásával – a Kettőskereszt Vérszövetség képviselői voltak jelen a tárgyalásokon, Siménfalvy Tihamér ezredes pedig azt a kérést intézte az ORKA felé, hogy lehetőleg igyekezzen bevonni ne csupán a stájer radikális jobboldali erőket, hanem Ausztria összes hasonló szervezetét, elsősorban befolyásos bécsi politikusokat az együttműködésbe.[338] A tárgyalások során felmerült az a kérdés, hogy ha az ORKA-nak sikerül Ausztriában radikális jobboldali kormányt hatalomra juttatni, akkor Ausztria kész-e engedményeket tenni a nyugat-magyarországi kérdés terén Magyarországnak, amelyre Rintelen stájer tartományi miniszterelnök nem volt képes határozott választ adni. Metzger tábornok megkísérelte a felek közötti ellentéteket kibékíteni, ez a törekvése azonban kudarcot vallott. Morlin Ervin külügyminisztériumi osztálytanácsos 1921 májusában arról tájékoztatta a magyar kormányt, hogy ekkor már valószínűleg maga Anton Rintelen sem hitte komolyan, hogy a Mayr-kormány helyére az ORKA embereit tudná ültetni.[339] A bajor és osztrák radikális jobboldali szervezetek tevékenysége egyre inkább a magyar kormánytól való újabb és újabb anyagi támogatások kicsikarására kezdett korlátozódni, tényleges, legalábbis a magyar kormány számára bármilyen szempontból is hasznosítható politikai-katonai tevékenységet azonban saját hazájukban egyre kevésbé végeztek.[340] Láng Boldizsár ezredes 1921. május végén informálta a magyar

338 HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/199.

339 HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221.

340 G. SOÓS, i. m. 41.

kormányt az osztrák Heimwehr-szervezetek hatalmas széttagoltságról és rossz felszereltségéről.[341] Bajorország ezzel párhuzamosan hatalmas gazdasági és társadalmi krízissel küzdött, és a helyi kormányzat egyre kevésbé engedhette meg magának, hogy a szövetségi kormány akaratától eltérő külpolitikát folytasson. A különböző radikális jobboldali paramilitáris szervezetek között jelentős széthúzás mutatkozott, politikai tevékenységük egyre inkább Bajorország tartományi határai közé szorult vissza.[342] A bajor és az osztrák radikális jobboldal hatalomra kerülése akkor és ott egyre inkább néhány, az első világháború utáni változásokat elfogadni képtelen, sértett és nyughatatlan politikus lázálma lett, semmint reális politikai lehetőség.

Magyarországnak ugyanakkor sem a kormányzati hatalomra törő radikális jobboldallal való titkos, sem az Ausztria legitim kormányával folytatott hivatalos diplomáciai tárgyalások révén nem sikerült olyan kompromisszumot kialakítania az osztrák féllel, amely rendezhette volna a nyugat-magyarországi régió hovatartozásának a Monarchia 1918-as felbomlása óta fennálló, mindkét fél számára érzékeny és vitás kérdését. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet végül Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta Burgenland kiürítését és átadását, és addig húzta az időt, ameddig csak lehetséges volt. 1921 késő nyarán pedig már javában folyt a térségbe nem sokkal később bevonuló, irreguláris katonai egységek szervezése, melyet a háttérből a Bethlen-kormány is erősen támogatott.[343]

341 HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/244.

342 G. SOÓS, i. m. 41.

343 G. SOÓS, i. m. 42.

A nyugat-magyarországi felkelés – a Kettőskereszt Vérszövetség jelentős hadművelete

A korszak legnagyobb radikális jobboldali egyesülete, az ÉME továbbra is fennálló katonai jellegét erősítette az ébredők igen markáns jelenléte az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésben is.[344] Az ÉME, a MOVE és a KKVSz működése, főként, ami a katonai műveleteket és a paramilitáris egységek tevékenységét illeti, elválaszthatatlan egymástól, még ha az ÉME vagy a MOVE nem is tekinthetők egy az egyben a KKVSz fedőszerveinek,[345] hiszen Prónay, Héjjas, Gömbös és a KKVSZ különböző katonai vezetői mindkét egyesületben vezető tisztségeket töltöttek be. 1921 őszén, a Monarchia felbomlását követően jelentős feszültségeket okozott Ausztria és Magyarország kapcsolatában Burgenland hovatartozásának kérdése. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta e területek átadását. Az ÉME-n belül szervezkedés indult ismét Prónay Pál, Héjjas Iván, Dániel Sándor[346] és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a Bethlen-kormány hallgatólagosan

---

344 A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József: *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4*. Valóság, 2007/3. 24–47, illetve 2007/4. 39–58. Botlik József a témában közzétett egy monográfiát is: BOTLIK József: *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*. Vasszilvágy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1967-es kismonográfiája is: G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.; valamint ugyancsak: G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*.

345 Janet Kerekes Nemes Dezsőre hivatkozva leegyszerűsítő módon az írja, hogy a KKVSz nem volt más, mint a MOVE titkos katonai szárnya, éppen ezért a MOVE-t tekinti a KKVSz fedőszervének. A két szervezet között persze mind a vezetők, mind a tagság tekintetében volt jelentős átfedés. Vö. Janet KEREKES: *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiliáció*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018, 227.

346 Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze" szerepel igen gyakran, ez az egyesület jogi képviselőjét jelenti.

támogatott. Bár az egykori tiszti különítményeket formálisan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok. Ezek lényegében a kormány által továbbra is hallgatólagosan megtűrt, irreguláris katonai/segédrendőri alakulatok voltak, melyeknek a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást is.[347] A Bethlen-kormány intenciói ellenére az ébredő milicisták tevékeny szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben is, a Prónay, Héjjas, Hir György és más különítményparancsnokok által szervezett, állítólag mintegy 3000–4000 főnyi,[348] Rongyos Gárda névre keresztelt irreguláris katonai alakulat bevonult Burgenland területére.

A felkelés 1921. augusztus 28-án kezdődött meg a mai Burgenland és Sopron környékének területén. A felek Ágfalvánál ütköztek meg, ahol Héjjas mintegy 120 embere keveredett tűzharcba az osztrák csendőrökkel. A rongyosok gerillaharcot folytattak az osztrákok ellen, meghiúsítva, hogy Ausztria birtokába vegye a neki ítélt területet. Soprontól keletre szinte minden faluban jelen voltak a felkelők. 1921. október 4-én Prónay Pál felkelőcsapata merész módon kikiáltotta Lajtabánság de facto államot, az államfői tisztséget betöltő lajtai bán pedig maga Prónay lett. Érdemes kiemelni, hogy a magyar és az osztrák nacionalista szervezetek közötti, korábban reménytelinek tűnő együttműködési kísérletek, mint a Kettőskereszt Vérszövetség és a német ORGESCH és ORKA organizációk, valamint ausztriai

347 ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora,* 124–126.

348 Más források szerint a nyugat-magyarországi felkelésben ennél jóval kevesebb fő vett részt. G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

társszerveik, a Heimwehr-milíciák tárgyalásai többek között éppen a nyugat-magyarországi felkelés miatt fulladtak kudarcba.[349]

A nyugat-magyarországi felkelés korántsem zajlott valamiféle egységes és előre meghatározott forgatókönyv szerint, jól szervezett hadműveletként, és a különböző paramilitáris alakulatoktól az adott körülmények között igen nehéz lett volna elvárni, hogy egyetlen központi akaratnak engedelmeskedjenek. A felkelők között voltak ugyanis legitimisták, szabad királyválasztók, és adott esetben a királykérdéssel kevésbé foglalkozó, egyszerűen csak hazájukat védeni akaró hazafiak. Miként arra a Horthy-korszak külpolitikájáról szóló monográfiájában Gulyás László rámutat, összesen öt érdekcsoportról beszélhetünk a felkelők között, ezek pedig az alábbiak voltak: a legimista Lehár Antal ezredes, aki IV. Károly első visszatérési kísérlete idején diszkreditálta magát a kormány előtt; Friedrich István volt miniszterelnök, a korszak egyik tipikus kalandorpolitikusa; Gömbös Gyula százados, mint többé-kevésbé a Bethlen-kormány megbízottja, aki közvetíteni is próbált az egyes felkelőcsapatok között; Héjjas Iván és Prónay Pál fegyveresei; illetve végül az ugyancsak legitimista Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy parancsnoksága alá tartozó csendőrzászlóalj.[350] Jól mutatja a helyzet komplexitását és az események sponataneitását, hogy ezeknek az alakulatoknak az egymáshoz és a kormányhoz való viszonya is igen gyorsan változott. Szintén Gulyás László hozza fel érdekes példaként, hogy Bethlen Győrben lefoglaltatott egy Friedrich István alakulatainak szánt fegyverszállítmányt, de mégis engedélyezte, hogy a fegyvereket átadják Héjjas Iván fegyvereseinek. Héjjas igen forrófejű, radikális embereit

[349] Vö. BELLÉR Béla: *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975, 199.

[350] GULYÁS László, 2012, 114–115.

ugyanakkor Ostenburg-Morawek Gyula csendőrei valamivel később ugyancsak a miniszterelnök utasítására lefegyverezték és kitessékelték Sopronból.[351]

Horthy végül Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt, a MOVE elnökét és az ÉME vezetőségi tagját nevezte ki nyugat-magyarországi ügyekért felelős kormánybiztossá, aki a lehetőségekhez képest megpróbálta a felkelőket valamiféle egységes irányítás alá vonni. Gömbös e közvetítő szerep elvállalásával egyébként nem kis kockázatot vállalt, a különböző paramilitáris felkelőcsoportok közötti éles vélemény- és érdekkülönbségeket jól jelzi, hogy – már amennyiben hihetünk az információt dokumentáló Prónay Pálnak –, Ostenburg néhány tisztjében még Gömbös Gyula meggyilkolásának terve is szerepelt, és csak gróf Sigray Antal közbelépésére tettek le ezen szándékukról.[352] Bethlen István és kormánya a külföld előtt formálisan elhatárolhatta magát a Burgenlandot ellenőrzésük alatt tartó magyar irreguláris fegyveresektől, akiknek egyébként körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének,[353] és igen sokuk feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetségnek is. Siménfalvy Tihamér, a KKVSz parancsnoka állítólag korábban maga is részt vett a nyugat-magyarországi felkelés megszervezésében, illetve a Burgenlandba küldendő diverzáns alakulatok toborzásában.[354]

Bethlen ezalatt a háttérből egyik bizalmasán, báró Perényi Zsigmondon keresztül részben maga irányította a szabadcsapatok tevékenységét, már amennyire azok engedelmeskedtek a kormányzatnak. Tervei között az antanthatalmakkal kötendő olyan kompromisszum szerepelt, mely szerint optimális esetben a vitatott

351 GULYÁS, 2012, 115.

352 PRÓNAY, 1963, 279.

353 ZINNER, 1989, 131.

354 Vö. G. SOÓS Katalin: *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, 106, 139–140.

hovatartozású terület negyedét-ötödét sikerülhet a Magyar Királyság határain belül tartani.[355] Az 1921. október 11-ei, olasz közvetítéssel megrendezett velencei konferencián Bethlennek végül Torretta márki olasz külügyminiszter hathatós segítségével sikerült olyan alkut kötnie, mely szerint, ha az irreguláris magyar csapatok kivonulnak Burgenlandból, Sopron lakossága népszavazáson maga dönthet a város hovatartozásáról. A szabadcsapatok egy része ennek ellenére vonakodott kivonulni a területről, és csak Horthy parancsára tették ezt meg, aki a reguláris hadsereg ellenük való bevetését is kilátásba helyezte.[356] Prónay egy ideig nem volt hajlandó teljesíteni a kormány parancsát, azonban Lajtabánság végül alig egy hónapi fennállás után megszűnt, a magyar kormány pedig 1921. november 11-én jelezte az osztrákok felé, hogy az irreguláris magyar katonai egységek nagy része elhagyta Nyugat-Magyarországot.[357]

Miután az osztrák haderő bevonult az átadott területekre, a velencei tárgyalásokon aláírt jegyzőkönyv értelmében megtörténhetett a soproni népszavazás, melyre 1921. december 14-e és 16-a között került sor. A Sopron és a környező nyolc falu hovatartozásáról szóló népszavazás – a városban tartózkodó magyar fegyvereseknek is köszönhetően – Magyarországnak kedvezett, Sopron és környéke a Magyar Királyság része maradt.[358] Sopron, a hűség városa és környéke megtartásában pedig minden bűnük ismeretében is el kell ismernünk Héjjas Iván és Prónay Pál érdemeit, és az e téren játszott pozitív szerepüket a magyar történelemben, példájuk pedig érzékletesen világít rá, hogy a történelem mennyire nem szorítható fekete és fehér kategóriák korlátai közé.

---

355 ROMSICS Ignác: *A trianoni békeszerződés*. Budapest, Helikon Kiadó, 2015, 177–178.

356 ROMSICS, 2015, 178.

357 GULYÁS, 2012, 118.

358 ROMSICS, 2015, 179.

Bár a Kettőskereszt Vérszövetséget Siménfalvy Tihamér tábornok mellett alapvetően Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez szokás kötni, és a róla elterjedt információk szerint tagjai a nyugat-magyarországi felkelésben is aktívan részt vettek, a Nyugat-Magyarországon tevékenykedő egyes irreguláris alakulatok pacifikálására, vagy legalábbis tevékenységük a kormányzati kontroll alá vonására a térségbe küldött Gömbös Gyulától fennmaradt egy Bethlen István miniszterelnöknek címzett, 1921. szeptember 30-ai keltezésű levél.[359] Gömbös, mint a kormány megbízottja, ebben az iratban arra kéri Bethlent, hogy ha lehetséges, bocsássa a rendelkezésére a „KKV-szervezet", tehát valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetség 500 jól képzett, géppuskákkal felszerelt emberét, mert nem tud szót érteni és megegyezésre jutni Héjjassal. Tehát ebből a forrásból is az olvasható ki, hogy a KKVSz ebben az időben legalább részben kormányzati irányítás alatt állhatott mint afféle titkos katonai alakulat, noha fegyvereseit a miniszterelnök parancsára Gömbös szándéka szerint épp azon, magukat önállósító paramilitáris vezetők ellen kellett volna bevetni, akik nem engedelmeskedtek a kormánynak. A nyugat-magyarországi felkelés mint tipikus irreguláris katonai hadművelet során is kitűnt, hogy a KKVSz története mennyire teli van ellentmondásokkal, illetve hogy – amint az a hagyományos katonaságnál sokkal lazább fegyelmű paramilitáris alakulatok esetében egyáltalán nem szokatlan – a szervezeten belül különböző frakciók működtek, sosem állt

[359] Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek a Héjjas-különítmény megfékezése érdekében, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség fegyvereseinek segítségét kéri, 1921. szeptember 30. In: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*. Forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 203–204.

egészen egységes vezetés alatt, és nyílt ellentét volt a horthysta (szabad királyválasztó) és a legitimista szárny között.[360]

Állítólagos „ébredő" merényletterv a román királyi pár ellen

Bethlen István kormánya az ország külpolitikai konszolidációja érdekében már 1921-ben kérvényezte Magyarország felvételét a Népszövetségbe, 1922-ben pedig a felvétel lehetősége egyre reálisabbá vált.[361] Románia külpolitikai érdekeivel azonban ellentétes volt Magyarország népszövetségi felvétele, ezért – feltehetőleg a korabeli román titkosszolgálat, a Siguranța kezdeményezésére – a román állam Bukarestben 1923. február 19-én egy kirakatpert indított, melynek minden valószínűség szerint nem sok valóságalapja volt. A vád szerint az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetői, közöttük Prónay Pál, Héjjas Iván, Hir György, Turchányi Egon Albert és páter Bónis Lajos (szerzetesi nevén: Arkangyal) merényletet terveztek a román királyi pár ellen, és egészen pontosan 1922. szeptember 3-án akarták volna őket meggyilkolni, illetve meggyilkoltatni, illetve több román állami vezető ellen elkövetett merényletekkel akarták volna a román állam rendjét megzavarni.[362] Az ügynek összesen 21 vádlottja volt, a tárgyaláson azonban mindössze 7 személy jelent meg, és érdekes módon egyikük sem volt dokumentálhatóan az ÉME tagja.[363] A (kirakat)perről a sajtó is igen sokat cikkezett, és az ÉME mellett a

---

360 Nemes Dezső is megjegyzi, hogy megítélése szerint csakúgy, miként a többi titkos társaságon, pl. az EX-en belül folyamatos csatározás zajlott a vezető pozíciókért a tagok között, úgy a KKVSz-en belül is működött egy horthysta és egy legitimista szárny, és különböző politikai irányultságú katonatisztek vetélkedtek a titkos katonai alakulat vezetéséért. Vö. NEMES, 1967, 160–161.

361 ZINNER, 1989, 177.

362 ZINNER, 1989, 177–178., valamint: GOTTFRIED Barna: *Thuróczy István és a román király elleni merényletterv*. Székelyföld, 2010/7, 79–101.

363 ZINNER, 1989, 178.

vele szoros kapcsolatban álló Kettőskereszt Vérszövetség neve is szinte értelemszerűen felmerült.

A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága a román állami szervek nyomására ugyancsak nyomozást indított az ügyben, többek között Héjjas Iván különítményparancsnok, ekkoriban az ÉME és a KKVSz egyik vezetője ellen, azonban az ügyészség azt bizonyítékok hiányában megszüntette. A bukaresti magyar követ ugyanakkor jelezte Daruváry Géza igazságügyminiszter felé, hogy a román hatóságok nyomatékosan kérik, hogy a többnyire Magyarországon élő és tevékenykedő vádlottak lehetőleg tartózkodjanak a Románia területére történő belépés megkísérlésétől.[364]

Az ügy abszurditásához az is hozzátartozik, hogy a többségében polgári személyekkel szemben megfogalmazott vádakat – más, irredentizmussal vádolt magyarokkal szemben lefolytatott büntetőeljárásokhoz hasonlóan – román katonai bíróság tárgyalta.[365] A fővádlottjai Thuróczy István MÁV-tisztviselő és egy bizonyos Kmoskó Miklós nevű, magyar nemzetiségű nemzetközi szélhámos volt, aki ebben az időben éppen Belmondt de Fickelmont gróf álnéven működött, és egyébként 1894 és 1921 között csak Magyarországon ötször tartóztatták le és ítélték el, elsősorban pénzügyi bűncselekmények miatt. Kmoskót a román bíróság végül is bűnösnek találta és elítélte, csak 1930-ban szabadult.[366] A büntetőperben – távollétükben – elítélték többek között még Héjjast, Prónayt és Hir Györgyöt is, az ítéletről pedig a nemzetközi sajtóban is számos cikk jelent meg. A román sajtó elsődlegesen a magyar állam és a magyar hadsereg felelősségét igyekezett hangsúlyozni, lehetőleg

364 ZINNER, 1989, 178.

365 HU-MNL-OL-K 63-27/7-1924. Idézi: ZINNER, 1989, 178.

366 ZINNER, 1989, 178.

összemosva azt a korabeli magyar radikális jobboldali egyesületekkel és titkos társaságokkal, így a Kettőskereszt Vérszövetséggel is.[367]

Hogy a romániai ÉME-per nem valós tényeken alapult, hanem a román állam Magyarország-ellenes külpolitikai céljain, alátámasztani látszik, hogy a londoni magyar követ már 1922. szeptember 8-án jelentette Kánya Kálmánnak, a külügyminiszter állandó helyettesének és későbbi magyar külügyminiszternek, hogy a bukaresti angol ügyvivő szerint a román kormány a merénylet ügyét igen komolyan veszi.[368] A *Lupta* [Harc] című bukaresti napilap még arról is beszámolt, hogy az ÉME vezetői nem csupán román politikusokat akartak meggyilkolni, de még Masaryk[369] csehszlovák köztársasági elnök és Sándor[370] szerb–horvát–szlovén király is a halállistájukon szerepelt.[371] Zinner Tibor helytálló megítélése szerint a román kormánynak többféle célja lehetett a merényletterv elhíresztelésével és a kirakatperrel: egyrészt Magyarországot és Bánffy Miklós külügyminisztert akarták lejáratni a nemzetközi színtéren a Népszövetség előtt, másrészt el akarták terelni a figyelmet az erdélyi magyar optánsok ellen folyó perekről.[372] Kánya Kálmán táviratot intézett a magyar követségekhez, és felhívta a figyelmet rá, hogy kísérjék figyelemmel a román szervezkedést.

---

367 ZINNER, 1989, 179.

368 HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11872. számjeltávirat. Idézi: ZINNER, 1989, 179.

369 Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), csehszlovák, pontosabban cseh filozófus és egyetemi tanár, Csehszlovákia első köztársasági elnöke (1918–1935).

370 I. Sándor jugoszláv király végül 1934-ben, Marseillesben valóban merénylet áldozata lett, melyet horvát és macedón terroristák követtek el, abban a reményben, hogy halála Jugoszlávia felbomlásához vezet. A merényletben irredenta érzelmű magyar katonai és politikai körök is szerepet játszhattak.

371 ZINNER, 1989, 179.

372 HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11887. számú számjeltávirat. – Rubidó Zichy István bukaresti követtől Bánffy Miklós külügyminiszternek. Idézi: ZINNER, 1979, 179.

Magyarország – a mérsékelt nemzetközi botrány ellenére – 1923. január 23-án végül is felvételt nyert a Népszövetségbe, az ország külpolitikai rehabilitációja pedig gyakorlatilag megtörtént. A romániai ÉME-per érdekes példa arra, hogyan próbáltak meg politikai célok elérése érdekében felelősséget testálni amúgy nagyon is létező, számos más komoly bűncselekményt valóban elkövető radikális jobboldali társaságokra és közéleti szereplőkre egy olyan ügyben, ahol ezek közvetlen felelőssége történetesen nem volt megállapítható. Az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Kettőskereszt Vérszövetség politikai tevékenysége tehát kapóra jött a román kormánynak, hogy Magyarország lejáratására propagandacélokból felhasználja azt.[373]

A Kovács testvérek bűncselekményei és a rendőrség kétes szerepe

Esettanulmányunkban visszatérünk a KKVSz lehetséges belpolitikai tevékenységéhez, melynek jelentős figurái voltak a Kovács fivérek, Árpád, Kornél és Tivadar, három katonaviselt, fiatal magánhivatalnok. Kornél és Tivadar korábban, még a tanácsköztársaság előtti és alatti években a budapesti rendőrség detektívjeiként is szolgáltak, később azonban – közelebbről nem ismert okból – elhagyták a rendészeti pályát, és egészen mással kezdtek foglalkozni.[374] A három testvér a Kettőskereszt Vérszövetség alapítói és fő szervezői közé tartozhatott, és a KKVSz (egyik) fedőszerve, a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesületnek is alapítói. Történetük bemutatása kívánkozhatna akár elemzésünk két másik, nagyobb tematikus egységébe is,

373 Zinner Tibor e véleményével jelen tanulmány szerzője egyetért.

374 Kovács Kornél és Tivadar 1919 májusában, a rövid életű tanácsköztársaság ideje alatt, még a budapesti rendőrség nyomozóiként állítólag részt vettek egy jobboldali, ellenforradalmi szervezkedésben is. Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Leleplezett ellenforradalmi összeesküvés Budapesten*. Népszava, 1919. május 10., 6.

amennyiben ragaszkodunk a címben szereplő *milicisták–puccsisták–terrorfiúk* hármas felosztáshoz, ugyanis e fiatalemberek egyszerre voltak radikális jobboldali milicisták, és dédelgettek puccsista és terrorista ambíciókat is. Mégis úgy döntöttünk, az 1920-as évek magyar milicista mozgalmának csúcsszerve, a Kettőskereszt Vérszövetség töredékes történetének keretében tárgyaljuk tetteiket, mivel tagságuk és szervező szerepük e furcsa titkos katonai alakulatban egyértelműen bizonyítható.

A Kovács fivérek tehát saját céljaik megvalósítása érdekében 1922–1923-ban létrehoztak a KKVSz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet, Bujdosó Kurucok néven.[375] Korábban tagjai voltak a Britannia Szálló főhadiszállással működő tiszti különítménynek, és valószínűleg részt vettek többek között az 1921-es, irredenta indíttatású szokolhamisításban is,[376] melynek fő szervezője Mészáros Gyula turkológus professzor, Teleki Pál miniszterelnök közeli barátja volt.[377] Feltehetőleg igen sok közük

375 SERFŐZŐ, 1976, 79.

376 Az 1921-ben lelepleződött szokolhamisítás, azaz a hamis csehszlovák korona forgalomba hozatalára tett kísérlet a későbbi, jóval nagyobb nemzetközi visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány afféle főpróbájának tekinthető. Az első világháború után, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával annak monetáris struktúrája is összeomlott, remek lehetőség kínálkozott a pénzhamisítók számára.[376] A hamis csehszlovák koronát forgalomba hozó csoport élén Mészáros Gyula magyar turkológust, néprajztudóst, egyetemi tanárt, a Turáni Társaság tagját találjuk. A szervezet az Osztrák Kereszténységszocialista Párt jelentős támogatásával Ausztriában, Grazban hamisította az új csehszlovák állami pénz legnagyobb címletét, az ötszázkoronást. A hamisítók gyakorlatilag azonnal lebuktak, amikor Bécsben, 1921 júliusában 200 darab hamis ötszázkoronást akart forgalomba hozni. Mészárost és egyik segítőtársát, Győrffy Andrást az osztrák hatóságok perbe fogták, de a magyar külügyminisztérium hathatós közbenjárására jelentős összegű óvadék fejében szabadon bocsátották őket. Vö. ABLONCZY Balázs: *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*. Múltunk, 2008/1, 29–56, 31–32.

377 ABLONCZY, i. m.

volt Reismann Jakab zongoragyáros meggyilkolásához,[378] szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány megdöntését, számos kormánytag meggyilkolását és a katonai diktatúra bevezetését, valamint a Dohány utcai zsinagóga felrobbantása is a céljaik közt szerepelt.[379] Az ellenzéki politikusok közül állítólag elsősorban Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt, Rassay Károlyt és Drozdy Győzőt,[380] a radikális jobboldali szervezetek és az általuk elkövetett atrocitások ellen igen gyakran felszólaló nemzetgyűlési képviselőket akarták meggyilkolni, de halállistájukon szerepelt Bethlen miniszterelnök és Klebelsberg Kunó volt belügyminiszter, ekkoriban kultuszminiszter is. A Kovács fivérek szervezkedése persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, és egyik bűntársuk, Czigány Sándor keresztényszocialista budapesti városatya lakásán a nyomozók 1923 júniusában végül is 18 kilogramm ekrazitot találtak a házkutatás alkalmával.[381]

A Kovács testvéreknek azonban magas rangú pártfogói voltak, és szoros kapcsolatot ápoltak a Prónay-különítménnyel is. Többször hivatkoztak a Parancsnokságra, mint felettes szervükre,

---

[378] Reismann Jakab zongoragyárost három, magát detektívnek kiadó fiatalember, feltehetőleg a Kovács testvérek hurcolták el otthonából, és gyilkolták meg 1920. október 30-án. Nem kizárt, hogy a Kovács testvérek ebben az időszakban valódi detektívigazolványt birtokoltak. Vö. KÓRÓDI, i. m. 18.

[379] SERFŐZŐ, 1976, 80.

[380] Emlékirataiban Drozdy Győző a Kettőskereszt Vérszövetségről azt írja, hogy a Siménfalvy Tihamér vezette befolyásos katonai titkos társaságnak nagy szerepe volt Horthy Kormányzóvá választásában is. Szerinte voltaképpen nem a parlament, hanem a nacionalista titkos társaságok választották Horthyt államfővé, ami persze nyilván túlzás, de legalábbis a tényállás leegyszerűsítése. DROZDY, 2007, 195–196.

[381] A Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is beszámolt. Pl. *Tizennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót-városatya lakásán*. Pesti Napló, 1923. június 23.

mely alatt nyilvánvalóan a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb (katonai) parancsnokságát értették.[382] A források arról tanúskodnak, hogy a Kovács testvérek közvetlen katonai felettese valószínűleg Csörgey Károly tábornok, a Kettőskereszt Vérszövetség vezetésében ugyancsak jelentős szerepet játszó főtiszt volt.[383] Legmagasabb rangú protektoruk azonban talán maga dr. Andréka Károly[384] budapesti rendőrfőkapitány-helyettes, a politikai rendőrség vezetője volt, aki számos radikális jobboldali szervezetnek, talán a KKVSz-nek is tagja volt,[385] ilyen irányú kapcsolatai pedig sokak előtt ismertek voltak. A Kovács Kornéllal és Tivadarral való kapcsolata feltehetőleg a két fiatalember rendőrnyomozói múltjára nyúlt vissza. Rassay Károly liberális ellenzéki képviselő felszólalt az ügyben a nemzetgyűlésben,[386] mire Bethlen István miniszterelnök személyes utasítására végül is őrizetbe vették a Kovács fivéreket.

Andréka főkapitány-helyettes azonban maga is közbenjárt értük, és a vizsgálóbíró előtt olyan vallomást tett, melyek nyomán hamarosan szabadlábra helyezték őket. Andréka többek között arra hivatkozott, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület

---

382 SERFŐZŐ, 1976, 14–15.

383 Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Rakovszky belügyminiszter: Andréka Károly holnaptól kezdve nem detektívfőnök!* Magyarország, 1923. december 6., 1–2.

384 Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak radikális jobboldali szervezeteihez való kötődéseiről bővebben VARGA Krisztián: *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–61. Andréka Károly maga amúgy igen jó példája annak, milyen magasra nyúlhatott az 1920-as években a KKVSz befolyása, illetve hogy mennyire nem egy önálló, az államtól függetlenül vagy akár annak ellenében működő titkos társaságról, hanem kvázi állami, de legalábbis időnként állami célok szolgálatába állítható szervezetről van szó.

385 WAYAND Tibor: *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*. Forráskiad. VARGA Krisztián, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, Budapest, 2019, 81.

386 Rassay Károly felszólalása 1923. november 29-én, Nemzetgyűlési Napló 1922/XIV., 155. Idézi: SERFŐZŐ, 1976, 78.

szoros kapcsolatban állt a Kettőskereszt Vérszövetséggel, mely hazafias célokat szolgáló szervezet volt, és hogy ő maga mint rendőri vezető számos alkalommal hagyatkozhatott a Kovács testvérekre, ha baloldali (elsősorban kommunista) vagy legitimista szervezkedésekről értesültek, éveken keresztül a rendőrség igen hasznos informátoraiként szolgáltak.

A három Kovács testvér ellen felmerült továbbá a pénzhamisításra irányuló szövetség vádja is, és talán erről tudjuk a legtöbbet: a három fivér és társaik hamis csehszlovák koronát akartak a Felvidéken forgalomba hozni, feltehetőleg diverziós céllal. A nyomozati vallomások arról tanúskodnak, hogy Kovács Tivadar egy bizonyos Jablonszky Jenő nevű, a Felvidéken hírszerzőként tevékenykedő magyar honvéd főhadnagytól kapta a hamisításhoz szükséges üvegklisét, néhány rajzot és a mintaként szolgáló 2 bankjegyet. Jablonszky főhadnagy állítólag azt indítványozta, hogy a hamis pénzt a KKVSz részére bocsássák, amely azt a jövőben irredenta célra fordítja, és így zavart kelt a Felvidéken. Kovács Tivadar hamisítási szándékát közölte Tarnovszky Pállal, azzal az indoklással, hogy „felsőbb helyen" is kívánják e terv megvalósítását. Tarnovszky egy felvidéki barátjától, Balázsovich Jenő főhadnagytól 150 000 koronát kapott a hamisítás anyagi előkészületeihez. Kovács bemutatta Tarnovszkyt Szalay János műszaki rajzolónak, akit megbíztak a kivitelezéssel, majd Tarnovszky és Szalay együtt megvásárolták a szükséges anyagokat. A Szalay laboratóriumában elkészült cinklemezklisét eljuttatták Makay Imre századosnak, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik parancsnokának, ám a vádlottak állítása szerint az az utasítás érkezett, hogy „felsőbb helyen" nem járulnak hozzá a szokolhamisításhoz, így a klisét és a rajzokat megsemmisítették. A „felsőbb hely" ez esetben ugyancsak a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb parancsnokságát, akár magát Siménfalvy Tihamér ezredest, akár a már említett Csörgey Károly tábornokot, tehát

lényegében a hadsereg vezetését jelenthette. Mindazonáltal nem maradt fenn olyan forrás, amely Siménfalvy Tihamér radikális jobboldali katonák által elkövetett bűncselekményekben való érintettségére vagy arra utalna, hogy ő maga magasabb szintről helyeselte a szóban forgó cselekedeteket.

A vádlottak hiába vonták vissza a nyomozás során tett vallomásaikat, és hivatkoztak arra, hogy a felszerelések egy kísérleti fényképészeti eljáráshoz kellettek, a királyi törvényszék a részletes és egymást kiegészítő vallomások alapján pénzhamisításra irányzott szövetség vétségében bűnösnek találta, és két hónap fogházra ítélte őket 1925. október 22-én, büntetésüket pedig a vizsgálati fogsággal kitöltöttnek vette.[387]

Ugyanezzel a cselekménnyel együtt tárgyalta a törvényszék Kovács Kornél, Kovács Árpád, Kovács Tivadar, Becker István, Szalay János, Szobodeczky Aladár, Umlauf Szigfrid, Tarnovszky Pál, Sztahó Szavér és Láng Ede büntetőügyét, akiket az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedéssel vádoltak, ám végül bizonyítékok hiányában valamennyiüket felmentették. A tárgyalás érdekes módon részben zárt ajtók mögött zajlott, ezért ennek menetéről viszonylag keveset tudhatunk.[388] Az egyetlen tárgyi bizonyíték, a 18 kilogram ekrazit lefoglalása mindenesetre nem volt elegendő az elmarasztaló ítélethez, noha, mint említettük, a dr. Dolowschiák Mihály[389] királyi ügyész által benyújtott vádirat olyan súlyos vádpontokat is megfogalmazott, mint a Dohány utcai zsinagóga felrobbantására, ismert politikusok elrablására, terrorcsapatok szervezésére,

---

387 A Kovács testvérek és bűntársaik ügyében hozott ítélet Márffy József és társai büntetőügyében iratainak csatolt részeként is fennmaradt: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923.

388 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Elmaradt a Kovács testvérek képviselőírtó és zsinagógarobbantó szövetkezetének mai tárgyalása.* Az Est, 1925. május 16., 6.

389 Dolowschiák Mihály királyi ügyész képviselte a vádat elsőfokon Márffy József és társai bombaperében is.

valamint egy nagyváradi bankrablásra tett előkészületek, illetőleg különböző lőfegyverek és robbanóanyag beszerzése a fenti célok megvalósítására.[390]

A Kovács testvérek és társaik tehát – feltehetően pártfogóiknak köszönhetően – büntetést lényegében nem kaptak, Andréka Károly főkapitány-helyettes azonban a szélsőjobboldallal való folyamatos összejátszásért pozíciójával fizetett,[391] a politikai rendőrség vezetői székében Hetényi Imre főkapitány-helyettes követte.

Humoros utózöngéje a Kovács testvérek ügyének, és akár a Kettőskereszt Vérszövetség történetének is az a sajtóforrásokból ismert vita, amely a büntetőperben egymásnak ellentmondó tanúk, Kürthy Endre és Székely János leszerelt katonák, a KKVSz egykori tagjai között zajlott. Kürthy Endre cipészmester 1926-ban interjút adott a Világ című polgári liberális lapnak, melyben az általánosságban hajlandó volt beszélni a szervezetről, és hangsúlyozta, hogy köti a titoktartásra vonatkozó eskü. Ugyanakkor elmondta, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség, és azon belül a Kovács testvérek által vezetett kisebb alszervezet valóban a trianoni békediktátum revízióját elősegítő célokra szövetkezett, ő maga tényleg számos tagot toborzott a szervezetnek, amely a Nyár utca 9. szám alatti általános iskolában tartotta titkos gyűléseit, az általa beajánlott, erdélyi születésű Székely János azonban megbízhatatlannak bizonyult, elárulta a Vérszövetséget, és a bíróság előtt is a KKVSz-t kompromittáló vallomást tett, melynek a Kovács-ügyben meghallgatott többi tanú persze ellentmondott. A különös interjú apropója az volt, hogy Székely Jánost bíróság elé állították Marosvásárhelyen, a fiatalember ugyanis érvényes

390 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923.

391 VARGA i. m. 61.; VARGA Krisztián: *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában*. Betekintő, 2009/1.
http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

útiokmányok nélkül lépett be szülőföldje immár Romániához tartozó területére. Székely a román hatóságoknak azt vallotta, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség üldözése és életveszélyes fenyegetése elől menekült vissza Erdélybe, ebben azonban némi túlzás is lehetett, ugyanis a többek között a Britannia Szálló-beli különítményben is megfordult fiatalember ellen számos kisebb volumenű bűncselekmény miatt folytak büntetőeljárások Magyarországon is.[392] Sajtóforrások szerint Kürthy Endre egykori irreguláris katonatársa részletes bűnlajstromát is összeállította. A szerinte egyébként román kém Székely János többek között őt magát is többször meglopta, sikkasztásért korábban elítélték, „Britanniás volt és szegény zsidó embereket bántalmazott", valamint „a Hűvösvölgyben egy szegény vörös zsidó úrtól elrabolta a nadrágszíját", míg a „a vörös úr egy nővel volt". Ráadásul eredetileg „szocialista volt, aztán ébredő lett", de egyébként „kidobták egy nemzetvédő egyesületből."[393] Hogy mindebből mi volt igaz, sosem tudjuk meg, az ügy mindenesetre érdekes hangulatkép a katonai titkos társaság egykori (?) tagjainak viselt dolgairól és egymáshoz való viszonyáról. A Kürthy–Székely-affér arról legalábbis tanúskodik, hogy az 1920-as évek radikális jobboldali milicista mozgalmához, melyhez igen nagy számban csatlakoztak hozzájuk hasonló, katonaviselt kisegzisztenciák, nem csupán véres és komoly, de olykor kifejezetten mulatságos esetek is köthetők.

Ami a Kovács fivérek további életét illeti, számos egykori különítményes tiszthez hasonlóan megtalálták helyüket a konszolidálódó politikai rendszerben is. Kovács Tivadar jogi diplomát szerzett, nevét Kardkovácsra változtatta, egy ideig

---

392 LOVIK Károly: *Kürthy Endre cipészmester részletesen elmondja, hogyan ajánlott tagokat a Kettőskereszt Vérszövetségbe*. Világ, 1926. március 11., 3–4.

393 S. V., *A titkos társaságok titkai egy cipészmesternél. Székely Jánost, a Kettőskereszt Vérszövetség „árulóját" nadrágszíjlopással vádolja K. A. cipész*. Esti Kurir, 1926. május 23., 2.

fővárosi tisztviselőként tevékenykedett, illetve paramilitáris múltjához visszatérve Szálasi Ferenc Nyilaskeresztes Pártjának titkos, elvileg antikommunista célzatú karhatalmi alakulatát szervezte, amiért 1938-ban ismét büntetőeljárást indítottak ellene.[394] (Kard)Kovács Tivadar minden valószínűség szerint vezetőként vett részt az 1938-as kárpátaljai hadműveletben,[395] az 1940-es években pedig nem csupán megkapta az egyik legmagasabb, elsősorban az ellenforradalomban kiemelkedő szerepet játszó személyeknek adományozható katonai kitüntetést, a Nemzetvédelmi Keresztet, hanem Magasházy László tábornokkal, a kormányzó korábbi szárnysegédjével együtt a kitüntetés adományozására javaslatot tevő bizottságban is helyet foglalt.[396] Testvére, Kovács Árpád a második világháború végéig katonatisztként szolgált, végül a nyilas rémurarom idején egy, a kőbányai sörgyár területén szolgálatot teljesítő, zsidó munkaszolgálatos zászlóalj parancsnoka volt, és kíméletlenségével szerzett a meglévő mellé további kétes hírnevet magának.[397] A harmadik fivér, Kovács Kornél további sorsáról kevesebbet tudunk, annyi azonban bizonyos, hogy 1942-ben még életben volt, a második világháborúban pedig tartalékos főhadnagyként teljesített szolgálatot.[398]

394 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Leleplezték a nyilasok titkos karhatalmi alakulatát*. Dunántúl, 1938. szeptember 16., 5.

395 HU-ÁBTL-4.1. A-881 Rongyos gárdisták, szabadcsapatok, különítményesek anyaga.

396 BODÓ, 2019, 247.

397 BODÓ, 2019, uo.

398 Honvédségi Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára. Személyes Ügyek, 1942/14, 302. A tartalékos főhadnaggyá előléptetett Kovács Kornél hadnagy születési adatai megegyeznek Kovács Kornél születési adataival.

A radikális jobboldali titkos szervezetek felszámolására és az irreguláris katonai alakulatok leszerelésére tett kísérletek

A külföldi és belföldi konszolidációra egyaránt törekvő Bethlen-kormány számára a nagy felháborodást kiváltó, 1923. december 24-ei, három ember életét kioltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja meg Héjjas Iván különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.[399] Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok és paramilitáris alakulatok szervezkedései ügyében, Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,[400] végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez. Ez persze minden bizonnyal nem volt más, mint alku a különítményparancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.[401] Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan nem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.[402] Sokat elárul tehát a radikális jobboldali egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas Iván korábban már ismertetett példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nemhogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is

399 Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338. Idézi: SERFŐZŐ, 1976, 36.
400 SERFŐZŐ, 1976, 36.
401 BODÓ, 2019
402 BODÓ, 2019

kapott,[403] repülési jogról szóló könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő, majd a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoka lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek köszönhette, aki néhány évvel később Magyarország miniszterelnöke lett.

A közös múlttal és közös bűnökkel, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül Prónay volt a leginkább képtelen bármiféle, legalább részleges konszolidációra. Mivel a második királypuccs[404] alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, illetve különítményének tevékenysége, önkényes gyilkosságai és kalandorakciói egyre terhesebbé váltak a Bethlen-kormány számára,[405] végül nyugdíjazták és félreállították, valamint az Etelközi Szövetségből is kizárták.[406]

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványaikat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal[407] nevű, elsősorban a sztrájkok és

---

403 Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, 2019

404 IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének meghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS, 2012, 101.

405 KONOK Péter: *Vörösterror–fehérterror*. Múltunk, 2010/3, 72–91, 84.

406 PRÓNAY, 1963, 322–324.

407 A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem

a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézifegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.[408] Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete, illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhettek.[409]

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Főtartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretében folytatta. Shvoy így magának a szervezetnek a genezisét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.[410] A KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő

állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményes katonák és nemzetvédelmi milicisták is.

408 HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, 1976, 36; valamint: 5.818. M. E. számú rendelet a nemzeti munkavédelmi intézmény fegyverhasználati jogáról, 1923. augusztus 2., Magyarországi Rendeletek Tára, 1923, 274.

409 Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

410 SHVOY, 1983, 90–95. Mindazonáltal Szakály Sándor egész tanulmányt szentelt annak a kérdésnek, miért kell Shvoy Kálmánt szövegét (és úgy általában a naplókat, memoárokat és egyéb magánforrásokat) alapos forráskritikával kezelnünk. Vö. SZAKÁLY Sándor: *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat? Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*. In: *Emlékirat és történelem*. Szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál, Budapest, 2012, Magyar Történelmi Társulat–Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, 82–98.

integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktörő segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.[411]

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszternek a Márffy József és társai – később külön fejezetben tárgyalandó – bombaperében tett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKVSz ugyancsak a Tanácsköztársaság bukása után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg valamikor 1919–1920 tájékán.[412] 1923 körül oszlott fel az a formája, amelyben korábban működött, Csáky ez alatt feltehetőleg ugyancsak a KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását érti, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet megtiltotta az állami alkalmazottaknak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.[413] A valóságban az állam

411 HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

412 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

413 Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

számára továbbra sem volt könnyű ellenőrizni – ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok megvalósítása érdekében tart kapcsolatot, különösen, ha az adott titkos szervezet konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban hivatalosan megszűnt, tagjai valamilyen formában, részben feltehetőleg továbbra is állami szolgálatban, folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében.

Ezek a nyilvánvaló ellentmondások csak megerősítik azt a tényt, hogy a Horthy-korszak elvileg egyik legbefolyásosabb titkos társaságáról, mely a róla elterjedt információk alapján igen szoros személyi átfedésben volt a hadsereggel és egyéb állami fegyveres testületekkel, illetve magas rangú katonatiszt és politikus vezetői révén jelentős befolyást gyakorolt a korabeli politikára és a magyar állam működésére, máig mennyire keveset tudhatunk. Tudásunk a kisszámú és kellő kritikával kezelendő forrás miatt, sajnos, töredékes. Mindezzel együtt magában a Kettőskereszt Vérszövetség puszta létezésében talán mégsem kell kételkednünk, a hozzá igen szorosan kötődő egyéb paramilitáris alakulatok, tiszti különítmények és radikális jobboldali társadalmi egyesületek 1920-as évekbeli tevékenységéről pedig számottevő mennyiségű információval rendelkezünk.

II.
(PUCCSISTÁK)
A MAGYAR SÖRPUCCS?
DR. ULAIN FERENC NEMZETGYŰLÉSI KÉPVISELŐ ÉS TÁRSAI BALUL SIKERÜLT ÁLLAMCSÍNYKÍSÉRLETE, VALAMINT EGYÉB KISEBB SZERVEZKEDÉSEK AZ 1923-AS ÉVBŐL

Elöljáróban

A Horthy-korszak első éveiben, az első világháború és az azt követő forradalmak[414] után újonnan létrejött magyar állam – a háború szinte összes vesztes államához hasonlóan – olyan társadalmi és gazdasági helyzetben találta magát, amely kedvezett a politikai szélsőségeknek. Ezekben az időkben nem csupán egyre-másra szerveződtek a különböző radikális nacionalista társadalmi egyesületek és pártok, de némelyik szélsőséges – az ország kül- és belpolitikai konszolidációján fáradozó Bethlen-kormány munkájával elégedetlen – politikai csoport még az államcsínykísérlet és az erőszakos hatalomátvétel gondolatával is eljátszott. Egy ilyen kalandor jellegű, lényegét tekintve komolytalan, mégis nagy politikai és sajtóvisszhangot kiváltott puccsterv volt az, amelyet dr. Szemere Béla kórházi főorvos, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete nevű (ekkorra a Belügyminisztérium által tulajdonképpen leszerelt)[415] segédrendőri

414 Az 1918-as őszirózsás forradalomról és összeomlásról lásd bővebben: HATOS Pál: *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

415 Az 1923. október 19-ei keltezésű, 7502. sz. kormányrendelet az állami alkalmazottak számára megtiltotta a tagságot az olyan hazafias egyesületekben, melyek tagjaiktól

milícia parancsnoka, Bobula Titusz magyar születésű, amerikai állampolgárságú építészmérnök, illetve dr. Ulain Ferenc ügyvéd, a kormányzó Egységes Pártból[416] kivált nemzetgyűlési képviselő, a korabeli radikális jobboldal ismert politikusa, Gömbös Gyula közeli barátja és politikustársa terveztek el 1923 őszén.

Tekintve, hogy a három férfiú a – meggyőződésük szerint túlzottan liberális, antant- és zsidóbarát – Bethlen-kormányt erőszakos úton, a Hitler–Ludendorff-féle német nemzetiszocialista mozgalom fegyveres támogatásával szerette volna eltávolítani, tervüket nagyjából a müncheni sörpuccsal egy időben végrehajtva, annak sikerétől is függővé téve, államcsínykísérletüket talán a legfrappánsabban a *magyar sörpuccs* elnevezéssel illethetjük. A *magyar sörpuccs* fantázianévre keresztelt esetannulmányunkat persze tárgyalhatnánk a Kovács testvérek bemutatott, hagymázas államcsínytervével is. Úgy véltük azonban, az 1920-as évek magyar puccsistái közül az ügy nemzetközi vonatkozásai okán a maguk komolytalanságával együtt Ulain Ferenc és társai voltak a legkomolyabbak, így ügyük is megérdemel *puccsisták* címszó alatt egy terjedelmesebb, többé-kevésbé önálló esettanulmányt.

---

fogadalmat vagy esküt várnak el, és ez vonatkozott a korábban az ilyen egyesületek keretében működő és államilag jóváhagyott kiegészítő karhatalmi szervezetek munkájában való részvételre is. A korábban részben egyesületi formában működő ÁBM működését tehát éppen ekkor igen szigorúan korlátozták.

416 A politikai konszolidáció zálogaként Bethlen István miniszterelnök törekvései és tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kisgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földmíves-, Kisgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött új pártot a köznyelvben a korszakban jórészt csak Egységes Párt néven emlegették, és agrárpártból széles gyűjtőpárttá válva akarta folytatni konszolidációs politikáját, lehetőleg minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az 1922-es nemzetgyűlési választásokon. Az Egységes Pártból vált ki 1923 augusztusában a Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök vezette szélsőjobboldali frakció, melynek tagjai között ott találjuk dr. Ulain Ferencet is, és amelyből 1924. november 14-én hivatalosan is megalakult a Fajvédő Párt néven ismert Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt.

Mielőtt azonban erre rátérnénk, ki kell emelnünk, hogy az 1923-as év igen mozgalmas volt, ami a Bethlen-kormány megdöntésére vonatkozó, zavaros szervezkedéseket illeti. Ennek hátterében elsősorban az 1922-es nemzetgyűlési választások utáni politikai helyzet állt, ugyanis a kormánypártból ekkoriban vált ki annak korábbi szélsőjobboldali szárnya, Gömbös Gyula és társai fajvédő frakciója, a későbbi Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt magja. A konzervatív és a radikális jobboldali erők ilyen irányú szakítása, illetve utóbbiak Bethlen István konszolidációs politikájából való kiábrándulása sokakat arra ösztönzött, hogy a politikai érdekérvényesítés, mondjuk úgy, alternatív útjait keresse. Ezért érdemes röviden kitérnünk két másik, a sajtóban és a parlamentben egyébként a Szemere–Bobula–Ulain-üggyel gyakran összekapcsolt, és vele időben is nagyjából egybeeső, fővárosi kocsmaasztaloknál szövődő puccstervekre, az úgynevezett Három Kapás-puccstervre és a Csocsó bácsi-féle összeesküvésre.

A Három Kapás-puccsterv

1923-ban fedték fel az úgynevezett Három Kapás-puccs tervét, amely a Csocsó bácsi-féle összeesküvéshez hasonlóan egy kocsmából indult ki, és amelyet a rendőrség – legalábbis saját helyzetértelmezése szerint – még a kezdet kezdetén leleplezett. Az ügy 1923 júniusában kezdődött az I. kerületben, az Attila körút 16. szám alatt található, Három Kapás nevű kocsmában, ahol – a volt miniszterelnök, ebben az időben ellenzéki legitimista politikus, a Keresztény Nemzeti Párt egyik vezetője – Friedrich Istvánhoz köthető, részben volt katonákból, részben fiatalemberekből álló asztaltársaság gyűlt össze rendszeresen. Ebben a társaságban vezető szerepet töltött be többek között Halmay Zoltán kétszeres olimpiai bajnok úszó, a Keresztény Nemzeti Párt klubigazgatója,

illetve Pók János, a párt vezetőségi tagja.[417] A Friedrich István vezette legitimista politikai irányzat ebben az időben szoros kapcsolatban állt a radikális jobboldallal, és a radikalizmus a rövid ideig miniszterelnöki és miniszteri pozíciót betöltő, azt folyamatosan visszaszerezni kívánó Friedrichtől sem volt idegen.

A rendelkezésre álló, szűkös források alapján nem világos, mennyire volt komoly a legitimista asztaltársaság szándéka a Bethlen-kormány megdöntésére, a különböző puccstervek kezdeményezőin mindenesetre a politikai rendőrség rajta tartotta a szemét. 1923. június 18-án és az azt követő napokban a nyomozók körülbelül egy tucat embert tartóztattak le a Három Kapás-összeesküvéssel kapcsolatban, a rendőrség pedig az alábbi nyilatkozatot adta ki a sajtó számára:

„A budapesti rendőrségnek nemrégiben tudomására jutott, hogy egy csoport a kormány erőszakos eltávolításának gondolatával foglalkozik és e célból megbeszéléseket folytat. A megbeszéléseken az eltávolítás részleteinek kidolgozása került szóba. A fő cél a gazdasági diktatúra és a mezőgazdasági termények lefoglalásának keresztülvitele lett volna, és pedig erőszakos eszközökkel. A nyomozás folyamán megállapítást nyert, hogy tervük keresztülvitele céljából csakugyan tartottak megbeszéléseket. Eddigi tervezgetésük annyira komolytalannak látszik, hogy a terv végrehajtása nem lett volna foganatosítható. Megállapítást nyert továbbá, hogy a kis csoport mögött számottevő politikai tényező és számba vehető tömeg egyáltalán nem volt, ők maguk azonban tervüket annyira komolyan vették, hogy annak keresztülvitelére határidőt is kitűztek. Ez ügyben a következők állíttattak elő:

1. *Poók János 41 éves r. t. igazgató,*
2. *Bartha János 26 éves tanárjelölt*

[417] [SZERZŐ NÉLKÜL], *A rendőrség összeesküvést fedezett fel a kormány ellen, Magyarság*. 1923. június 20., 1–2.

3. *Poók Dezső 50 éves tisztviselő*
4. *Bócz Lajos 29 éves magánhivatalnok*
5. *Havady Barnabás 44 éves tanár,*
6. *Agotha István 22 éves rendőrdíjnok*
7. *Suha Ervin 43 éves ny. őrnagy*
8. *Hevesy Andor 19 éves karmester*
9. *Szidanits Miklós 22 éves joghallgató*
10. *Hevesy Adolf 55 éves magánzó*
11. *Horky Ferenc 36 éves déli vasúti ellenőr.*

Az itt felsoroltak szerepének megállapítása érdekében őrizetbe vételük rendeltetett el."[418]

A sajtó gyorsan felkapta az esetet, ám a rendőrségi közleményből kiderült, hogy jelentős fegyveres vagy politikai erő az összeesküvő csoport mögött nem állt, hasonlóan a korszak más komolytalan puccsterveihez. Az őrizetbe vett személyek egy ideig nem igazán akartak vallomást tenni, később azonban többen közülük elmondták a rendőrségnek, hogy a hatalomátvétel sikere esetén úgynevezett „gazdasági diktatúrát" szerettek volna kialakítani.

A hagymázas, agrárius aspektusokat sem nélkülöző államberendezkedési terv lényege a termények nagybirtokosoktól, kisbirtokosoktól és a parasztoktól történő rendszeres lefoglalása lett volna, mellyel ellátták volna a városi lakosságot. Ezzel párhuzamosan a lipótvárosi zsidó nagypolgárságot sem kímélték volna, és bizonyos cenzus felett a nagypolgári vagyonokat is lefoglalták volna, a valutakészletekkel és részvényekkel egyetemben, melyeket aztán az új magyar állam képviselői a saját

[418] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Tovább folyik a „puccskísérlet" rendőri nyomozása.* Magyarság, 1923. június 21., 2.; [SZERZŐ NÉLKÜL], *Hivatalos jelentés a puccshírekről.* Világ, 1923. június 21., 5.

nézeteik szerint igazságos módon használtak volna fel és osztottak volna újra.[419]

Az ilyen radikális társadalom-átalakítási elképzelések egyáltalán nem álltak távol a korabeli szélsőjobboldali szervezetektől, ha mégoly naivnak és nehezen kivitelezhetőnek tűntek is. Érdekes és zavaros aspektusa az állítólagos összeesküvésnek, hogy egalitárius elképzeléseik dacára a puccs megálmodói egyúttal (?) legitimisták, a Habsburg-restauráció hívei voltak, akik valószínűleg az 1922-ben elhunyt IV. Károly király fiát, Ottó trónörököst ültették volna a magyar trónra, vagyis állították volna az állam élére Horthy Miklós kormányzó helyett. Bár Friedrich István és köre alapvetően valóban legitimista volt, a sajtóban olyan információ is napvilágot látott, mely szerint tévedés, hogy a Három Kapás-összeesküvés monarchista szervezkedés lett volna.[420] Az ügyben természetesen felmerült Prónay Pál paramilitáris vezető neve is, akinek felesége korábban Zita királyné udvarhölgye volt, így maga sem volt mentes a legitimizmustól, és Friedrich Istvánnal sem volt rossz a kapcsolata. Halmay Zoltán azonban kihallgatása során határozottan cáfolta, hogy a szervezkedés legitimista szellemben folyt volna, vagy hogy Prónay Pállal a közelmúltban találkozott volna.[421]

Az ügyben Andréka Károly, a politikai rendőrség vezetője, aki számos radikális jobboldali szervezetben maga is tag volt, vezette a nyomozást,[422] ez alapján pedig – hasonlóan a Kovács testvérek által elkövetett, korábban már tárgyalt bűncselekmény-sorozathoz, amelynek a nyomozása ugyanebben az időben folyt –

---

419 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Letartóztatták és az ügyészségre kísérték a „puccsok" gyanúsítottjait*. Magyarország, 1923. június 22., 5.

420 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A Három Kapás*. Új Nemzedék, 1923. június 22., 1.

421 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Több letartóztatás állítólagos puccskísérlet miatt*. Világ, 1923. június 21.

422 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A rendőrség összeesküvést fedezett fel a kormány ellen.* Magyarság, 1923. június 21.

feltételezhető, hogy lehetőségeihez mérten igyekezett fedezni a Három Kapásban összejáró asztaltársaság tagjait. Halmay Zoltánt többek között az ő közbenjárására szabadon bocsátották, Poók Jánost, a Keresztény Nemzeti Párt vezetőségi tagját azonban megkísérelték az összeesküvés fő szervezőjeként meggyanúsítani. A rendőrség állítólag bizonyító erejű iratokat foglalt le, többek között egy mintegy 200 nevet tartalmazó listát is, amelyről Suha/Szuha Ervin nyugalmazott őrnagy azt vallotta, hogy csupán egy új, a közeljövőben alapítandó, alapvetően monarchista elveket valló politikai párt tagjainak névsora, e pártalapítási szándék pedig semmiféle jogszabályt nem sért.[423]

A nyomozás során értelemszerűen felmerült Friedrich István, valamint Windischgrätz Lajos herceg, a frankhamisítási botrány későbbi főszereplőjének, a korszak egyik ismert kalandorpolitikusának személyes érintettsége, azonban 1923 júniusában mindketten külföldön tartózkodtak, így a rendőrség nem tudta őket kihallgatni.[424] Friedrichre nem csupán azért gyanakodtak a hatóságok, mert részben az ő legitimista pártjában tisztséget viselők szervezkedtek a Három Kapásban, hanem azért is, mert az egyik letartóztatott gyanúsított, Havadi Barnabás a volt miniszterelnök sógora volt.[425]

Nem tudható, mennyi a valóságalapja, a sajtó azonban azt is megszellőztette, hogy a Három Kapás-összeesküvés miatt feltámadt gyanú csupán egy súlyos, nemzetközi diplomáciai félreértésből származott. Friedrich István ugyanis, aki polgári szakmájára nézve gépészmérnök és üzletember volt, ebben az időben jelentős üzleti érdekeltségeket épített ki a Közel-Keleten, és egyik alapítója volt a Magyar–Török Kereskedelmi

423 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két puccsista társaságot fogott el a rendőrség*. 8 órai újság, 1923. június 21., 2.

424 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Újabb puccs készült*. Egyetértés, 1923. június 21., 1–2.

425 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A „Három Kapás" puccsistái az ügyészségen*. 1923. június 24., 12.

Részvénytársaság nevű nemzetközi üzleti vállalkozásnak. Az állítólagos puccsterv leleplezése idején éppen Törökországban, Szmirnában (ma: Izmir) járt üzleti úton, útjára pedig barátja, Mitterdorfer Ottó férfiruha-kereskedő kísérte el. Mitterdorfer táviratot küldött egy ismerősének Budapestre az alábbi szöveggel: „Friedrichhel szerencsésen megérkeztünk. Egészségünk kitűnő. Ottó." A szmirnai antantmisszió azonban – feltehetőleg titkosszolgálati eszközökkel – elfogta a táviratot, az Ottó keresztnév alapján pedig a gyermekkorú Habsburg Ottó trónörökösre gyanakodott, akinek trónra történő visszajuttatásának szándéka egyébként valóban nem állt távol a legitimista Friedrich Istvántól.[426] A diplomáciai hálózat ezután működésbe lépett, a magyar külügyi tárcát is értesítették az információról, mely szerint Friedrich a trónörökössel együtt Törökországban tűnt fel, ez pedig a magyar rendőrség részéről a legitimista politikai körök elleni razziához vezetett. Nem kizárható, hogy valóban valami hasonló félreértés miatt ütöttek rajta a Három Kapásban a borközi állapotban a Bethlen-kormányt szidó, komolytalan és furcsa politikai terveket szövögető, talán nem is csupán legitimistákból álló asztaltársaságon, a rendőrség pedig helyből minden gyanúsított felé azt a kérdést intézte, hogy mi köze a restaurációs puccstervhez.[427] Mindehhez a már-már kacagtató, talán nem minden valóságalapot nélkülöző verzióhoz hozzátartozik az a tragikus momentum, hogy a trónörökössel összekevert Mitterdorfer Ottó törökországi tartózkodása során hirtelen elhunyt.[428]

Bármi is volt persze az igazság, az ügyben végül a nyomozó hatóságok komoly bizonyítékot nem tudtak felmutatni arra

426 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Minden Ottó gyanús*. Magyarság, 1923. június 29., 9.
427 Uo.
428 Uo.

vonatkozóan, hogy a Három Kapás vendéglőben összejáró, kétségkívül zavaros elképzeléseket megfogalmazó, a Bethlen-kormányra mindazonáltal vajmi kevés veszélyt jelentő asztaltársaság valóban a magyar kormány megdöntésére szövetkezett volna. Ebből kifolyólag a néhány hónapot vizsgálati fogságban töltő gyanúsítottakat 1923 októberéig bezárólag szabadlábra helyezték, az ellenük folyó büntetőeljárás pedig bizonyíték hiányában megszűnt.[429]

A Csocsó bácsi-féle összeesküvés – Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve

A korszak egy másik furcsa államcsínyterve Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr, tartalékos honvéd főhadnagy, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője nevéhez köthető. Apor az ÉME és tágabb értelemben a korabeli radikális jobboldal ismert alakja volt, Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok szűkebb köréhez tartozott, illetve egyik vezetője volt a báró Babarczy Jenő huszárszázados irányította, Ehmann-telepi különítménynek is. A pénzügyőrségtől korábbi gyanús üzelmei miatt szerelték le és helyezték nyugállományba, ezután csatlakozott tartalékos főhadnagyként a Nemzeti Hadsereg önszerveződő alakulataihoz, több különítménynél is megfordult, illetve rövidesen magas pozícióra tett szert az Ébredő Magyarok Egyesületének félkatonai szárnyában, a Nemzetvédelmi Főosztályban. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és Prónay megbízásából egy végre nem hajtott puccshoz toborozott embereket – több társával együtt őrizetbe vette a rendőrség.

[429] [SZERZŐ NÉLKÜL], *A „Három kapás" puccsistáit szabadlábra helyezték*. Népszava, 1923. október 10., 7.

A detektívek 1923. augusztus 30-án nagy erőkkel ütöttek rajta az ÉME – egyébként a Galilei Körtől[430] lefoglalt – Sörház utca 3. alatti székháza közelében lévő, Csocsó bácsi[431] nevű kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.[432] A konspirációk helyszíne miatt a korabeli sajtó az ügyet gyakran csak Csocsó bácsi-féle összeesküvésnek nevezte, Apor Viktort és társait a rendőrség pedig a valamivel későbbi (tanulmányunk harmadik tematikus egységében tárgyalandó) csongrádi bombamerénylettel is kapcsolatba hozta, lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglaltak le az Ébredő Magyarok Egyesületétől.[433]

A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaság módjára működtek, és a Kettőskereszt Vérszövetség neve is felmerült velük kapcsolatban. Héjjas Iván és Prónay Pál neve ugyancsak szóba került mint lehetséges felbujtóké. Prónay, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának korábbi vezetője maga is tanúvallomást tett az ügyben, melyben azt állította, Apor Viktor és társai csak hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, melyek egyedüli célja az ország megóvása egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételtől, ezek tagjai pedig, így Apor Viktor és társai, semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Ha az ügyben előállítottak nagyrészt erdélyiek is, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az

430 A Galilei Kör 1908 és 1919 között működő, liberális-ateista-materialista diákegyesület volt, mely szorosan kötődött a szabadkőművességhez. Történetéről lásd: CSUNDERLIK Péter: *Radikálisok, ateisták, szabadgondolkodók. A Galilei Kör története (1908–1919)*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2017.

431 A Csocsó bácsi kocsma egy Topcsik/Topcsagics Mujaga, a forrásokban magyarosan olykor Topcsagics Mihály nevű, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

432 SERFŐZŐ, i. m. 82.

433 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

irredentizmus semmiképpen sem bűn, sőt, üdvözlendő szándék, még ha Erdély vagy annak egy része visszafoglalására nyilván nem volt, és nem is lehetett reális esélyük.[434] Mint említettük, a nyomozó hatóságok az ügyet később a csongrádi bombamerénylettel is megpróbálták összekötni, nem sok sikerrel – a személyi átfedésekre azonban itt is lehetett következtetni, hiszen mind Apor Viktor, mind pedig a csongrádi terrorcselekmény valószínűsíthető felbujtója, Piroska János főhadnagy Héjjas Iván belső köréhez tartoztak, és feltehetőleg egymást is jól ismerték.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy egyébként a (jórészt erdélyi menekültekből álló) feloszlatott szervezet, a Gábor Áron Szövetség[435] tagjait szervezte be az ÉME nemzetvédelmi milíciái alá, erre még megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallomása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.[436] Apor és társai az Alföldi Brigád tisztjei, többek között Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő segítségével toborzott tagokat, és ezek a milicisták egyszer még a csendőrség tudtával és beleegyezésével, annak kölcsönkapott fegyvereivel hadgyakorlatot is tartottak.[437]

A vád Apor Viktorral és társaival szemben az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, a vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerek birtoklása, valamint a toborzás puszta ténye alapján nem látta bizonyítottnak, hogy Aporék valóban a magyar állam és kormány megdöntésére

434 Uo. Prónay Pál vallomása.

435 A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezeteként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

436 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

437 Uo.

szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.[438] A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktorral és társaival szemben folyó büntetőeljárást végül 1924. december 23-ai dátummal szüntette meg.[439]

Ami Apor főhadnagy szerepét és a Csocsó bácsi-féle összeesküvést illeti, a helyzet valószínűleg itt is igen hasonló lehetett, mint számos hasonló ügyben. Apor Viktor és társai, az Ébredő Magyarok Egyesületének magukat (nem minden alap nélkül) a hadsereg kiegészítő alakulataiként definiáló milicistái minden bizonnyal valóban szövetkeztek a kormány erőszakos, fegyveres megdöntésére, a rendőrség titkosszolgálati jellegű munkát végző egységei pedig viszonylag korai stádiumban elkezdték figyelemmel kísérni az összeesküvők tevékenységét. Mikor elég bizonyíték gyűlt össze a gyanúsításhoz, a rendőrök őrizetbe is vették Apor Viktort és társait – és természetesen nem kizárható, hogy a rendőrök közben egyébként beépített embereket, agent provocateur-öket is alkalmaztak velük szemben. A háttérből azonban minden bizonnyal megindult valamiféle politikai mentőakció, Héjjas és Prónay, és talán mások is, befolyásukat latba vetve megtehették a megfelelő lépéseket, hogy hűséges követőjük a lehető legenyhébb büntetésben részesüljön, vagy adott esetben egyáltalán ne részesüljön büntetésben.

Apor patrónusai valóban elérték, hogy a kétes tevékenységeket űző, paramilitáris vezetői szerepben tetszelgő tartalékos főhadnagynak államellenes bűncselekményekért ne kelljen vezekelnie, törvénytelen tevékenységei azonban nem itt kezdődtek, és nem is itt értek véget. Apor utóéletéről ugyanis tudni lehet, hogy 1925 folyamán a Margitszigeten kertészként dolgozott, illetve folyt vele szemben még egy büntetőeljárás olyan ügyek

438 Uo. Vizsgálóbírói határozat.

439 Uo. A Budapesti Királyi Főügyészség határozata.

miatt, melyeket még 1921-ben, aktív pénzügyőri szolgálata alatt követett el, és amelyek korábban már említett leszereléséhez és korai nyugdíjazásához erősen hozzájárultak. A volt pénzügyőrt többek között sikkasztással, zsarolással és vesztegetéssel vádolták, amelyekért a Miskolci Királyi Büntetőtörvényszék előtt kellett felelnie. Újabb büntetőperéről a sajtó is beszámolt, és mint az egyik vonatkozó újságcikkből kiderül, az 1925. június 10-én megtartott tárgyaláson horogkeresztes jelvénnyel jelent meg – tehát ekkorra már valószínűleg valamelyik korai, német nemzetiszocialista mintára szerveződő radikális jobboldali párt aktív tagja is volt.[440] Ebben a büntetőperben Apor Viktor erkölcsi megbízhatóságát többek között Zadravecz István tábori püspök igazolta, a büntetőtörvényszék pedig 1926. április 27-én egykori pénzügyőr vádlott-társaival együtt felmentette a sikkasztás, a zsarolás és a vesztegetés vádjai alól.[441] Befolyásos protektorai tehát minden valószínűség szerint még ekkor is nyomon követték pályáját, és lehetőségeikhez mérten kiálltak mellette. Ami a Csocsó bácsi-féle összeesküvés kulcsfigurájának további sorsát illeti, az egykori pénzügyőr tiszt és paramilitáris vezető feltehetőleg a továbbiakban is elkerülte a felelősségre vonást és a börtönt. 1927-ből találunk ugyanis egy rövid újsághírt, melyből kiderül, hogy Sashalmon január 10-én megalakult a CREDO névre hallgató katolikus férfiegyesület, melynek világi elnöke Apor Viktor nyugalmazott fővámtiszt.[442] Apor Viktor életének további momentumai homályba vesznek, azonban annyi bizonyos, hogy

[440] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Apor Viktor volt britanniás főhadnagy bűnpere a miskolci királyi törvényszék előtt. A bánrévei volt vámkirendeltség vezetőjét sikkasztással, megvesztegetéssel és zsarolással vádolják*. Miskolci Estilap – Reggeli Hírlap, 1925. június 11., 3.

[441] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Zadravecz tábori püspök levelével igazolta Apor Viktor erkölcsi megbízhatóságát*. Miskolci Estilap – Reggeli Hírlap, 1926. április 28., 3.

[442] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Egyesületi és társadalmi élet*. Új Nemzedék, 1927. január 11., 10.

1937-ben még mindig életben volt, és rövid könyv formájában is közreadta első világháborús és ellenforradalmi emlékiratait.[443]

Az Ulain-ügy előzményei – német és magyar radikális jobboldali erők együttműködési kísérletei, 1919–1920

Az első világháborút lezáró versailles-i békediktátum után a vesztes államok egyes politikusai nem nyugodtak bele a vereségbe és a területi veszteségekbe, és nem volt ez máshogyan Németország és Magyarország esetében sem. 1919 telén a weimari köztársaságot megdönteni kívánó radikális jobboldali német politikusok, a Kapp-puccs szervezői, többek között Erich Ludendorff tábornok, Max Bauer ezredes, illetve puccskísérletben ekkor még csak mellékszereplőként résztvevő, feltörekvő politikus, Adolf Hitler[444] – mint ahogyan a Kettőskereszt Vérszövetség története kapcsán a magyar radikális jobboldal korai nemzetközi együttműködési kísérleteit, így a Fehér Internacionálé tervét már részletesebben bemutattuk – megkísérelték egy nemzetközi revizionista szerveződés létrehozását, melynek lényege a német, elsősorban bajor szabadcsapatok, az osztrák radikális jobboldal, valamint az éppen zajló magyarországi fehérterror vezetőinek együttműködési megállapodása lett volna. A nemzetközi nagypolitika eseményei azonban 1921-re lényegében meghiúsítottak mindenféle lehetséges érdemi kooperációt Horthy kormányzó és Ludendorff tábornok között, a magyar és az osztrák fél közötti viszonyt pedig Nyugat-Magyarország területi hovatartozásának vitás kérdése és a magyar

[443] APOR Viktor: *Háborús és ellenforradalmi emlékek. Naplórészletek*. Budapest, Stádium Nyomda, 1937.

[444] Hitler mellékszereplőként vett részt a Kapp-puccsban, mint a német radikális jobboldal egyik képviselője. Éppen ebben az időben, 1920. február 24-én, egy 25 pontos program elfogadása mellett Hitler javaslatára változtatták meg a Német Munkáspárt (Deutsche Arbeiterpartei) nevét Nemzetiszocialista Német Munkáspártra (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei), amelyet hivatalosan NSDAP-nak, a köznyelvben náci pártnak rövidítettek.

kormány által erősen támogatott, irreguláris katonai alakulatok által kirobbantott felkelés rontotta meg.

Habár a magyar belpolitikát ekkor már szinte teljes mértékben az angol és francia érdekek határozták meg, a magyar és a bajor fél között ezzel együtt titokban sor került még néhány további kapcsolatfelvételi kísérletre. 1921–1922 során nemcsak a magyar nacionalista szervezetek, de a Bethlen-kormány is kereste a kapcsolatot a német jobboldali politikusokkal, többek között Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnökkel, későbbi teljhatalmú tartományi főkormánybiztossal, Ludendorff-fal és Hitlerrel. Bethlen Kozma Miklóst, a Magyar Távirati Iroda igazgatóját küldte Münchenbe tárgyalni és tájékozódni 1922 tavaszán.[445] Kozma tárgyalt Ludendorff-fal a bajor–magyar együttműködés lehetőségeiről, melynek keretében a magyar kormányzati körök fegyvert vásároltak volna Németországból, a német tábornok azonban arra panaszkodott neki, hogy politikai befolyása az utóbbi időben jelentősen csökkent, illetve a bajor politikusok között igen nagy a széthúzás, lényegében semmiben sem értenek egyet.[446] Bethlen ekkor Kozma Miklós és Gömbös Gyula tájékoztatása nyomán azt a következtetést vonta le, hogy a magyar kormány a bajorokkal akkor és ott semmiféle számára hasznos együttműködést nem remélhet, az ilyen irányú tárgyalások egy időre félbe is szakadtak.[447] A Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság neve, mint korábban már említettük, itt is határozottan felmerül, hiszen többek között a magyar kormány részéről éppen Siménfalvy Tihamér ezredes, a szervezet vezetője volt az egyik személy, aki a bajor és az osztrák szélsőjobboldallal is

445 ORMOS Mária: *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*. PolgArt Kiadó, Budapest, 2001, 110–113.

446 ORMOS, 2001, 112.

447 ORMOS, 2001, 113.

élénk kapcsolatot tartott fenn, illetve az ilyen irányú megállapodásokat szorgalmazta.[448]

Az 1920-as évek elején a Bethlen-kormány konszolidációs politikája következtében a magyar kormány és a német nacionalista szervezetek közötti komolyabb együttműködési kísérletek alábbhagytak. Ezzel együtt azonban a magyar kormányzattal is szembenálló, bár olykor vele a közös érdekek mentén mégis összefogó jobboldali szervezetek, elsősorban az ekkor még meghatározó, jelentős politikai befolyással és nagy taglétszámmal bíró Ébredő Magyarok Egyesülete továbbra is élénken keresték a hasonló ideológiai platformon lévő formációkkal a nemzetközi együttműködés lehetőségét, és elsősorban korábbi kapcsolataik mentén, német és osztrák irányban tapogatództak. 1921-ben Magyarország képviseletében éppen az ÉME vett részt a Bécsben rendezett nemzetközi antiszemita találkozón, ahol felmerült egy Nemzetközi Antiszemita Szövetség megalakításának lehetősége is.[449]

1923 tájékán a magyar és a német jobboldali körök közötti politikai együttműködésre tett kísérletetek – noha a magyar kormány ezekben láthatóan már nem vett részt – újra megélénkülni látszottak, e megújhodás eredménye pedig egy igen különös, már-már szürreálisnak, képtelennek mondható, a bajor és a magyar fél komoly katonai együttműködésén alapuló államcsínykísérlet terve lett.

A Szemere–Bobula–Ulain puccsterv a források tükrében, 1923. augusztus–november

A *magyar sörpuccs* elképzelésének történetét – noha 1923–24-ben igen nagy sajtóvisszhangot váltott ki, illetve az említés szintjén

[448] NÁNDORI, 1972, 24–25.

[449] UNGVÁRY, 2012, 111.

megjelenik számos, a Horthy-korszak történetével foglalkozó szakmunkában[450] – tudomásunk szerint eddig mindössze Serfőző Lajos írta meg részletesebben 1976-os, a Horthy-korszak első éveinek titkos radikális jobboldali szerveződéseivel foglalkozó tanulmányában, mely a hasonló korabeli szervezetetek meglehetősen szegényes historiográfiájának fontos darabja.[451] Serfőző tanulmánya, habár a maga idejében és témájában hiánypótló volt, elsősorban szekunder forrásokra támaszkodott, mint például korabeli sajtótermékek közleményei, vagy éppenséggel a parlament üléseit dokumentáló kiadványok, így megállapításai mindenképpen bizonyos fokú kritikával kezelendők. Nem tudjuk, hogy az 1970-es években Serfőző Lajosnak volt-e lehetősége Ulain Ferenc és társai perének Budapest Főváros Levéltárában őrzött, ma már mindenféle korlátozás nélkül kutatható ügyiratának[452] tanulmányozására, tanulmánya azonban a per levéltári forrásaira nem hivatkozik. Jelen tanulmány ellenben mindenképp kötelességének érzi, hogy elsősorban a rendelkezésre álló primer, és csak másodsorban az ügy recepcióját dokumentáló szekunder forrásokra támaszkodjon.[453]

A *magyar sörpuccs* előkészületei tehát valamikor 1923 augusztusának elején kezdődhettek, amikor is Budapesten

---

450 Pl. DÓSA Rudolfné: *A MOVE. Egy jellegzetesen Magyar fasiszta szervezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972,137.; vagy a rendszerváltás utáni szakirodalomban: GYURGYÁK János: *Magyar fajvédők*. Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 221; illetve ROMSICS Ignác: *A Horthy-korszak*. Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 127–128.; ORMOS Mária, 2001, 113.; UNGVÁRY, 2012, 111–112.

451 SERFŐZŐ, 1976, 3–60.

452 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Zinner Tibor közlése szerint – aki 1973 decemberétől dolgozott segédlevéltárosként Budapest Főváros Levéltárában – az idő tájt semmiféle kutatási akadály nem nehezítette volna Serfőző Lajos történész részére a büntetőperes dokumentáció felhasználását.

453 Az esemény volt annyira jelentős a magyar történelemben, hogy Magyarország történeti kronológiájában is szerepeljen. Vö. *Magyarország történeti kronológiája 3. 1848–1944*. Szerk. BENDA Kálmán, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983, 890.

megjelent egy Friedrich „Fritz" Döhmel nevű, állítása szerint lipcsei születésű, kereskedelmi végzettséggel rendelkező német fiatalember, aki magát a Hitler–Ludendorff-féle bajor nemzetiszocialista mozgalom és a vele kapcsolatban álló, hasonló nacionalista szervezetek megbízottjának mondta, és különböző, első ránézésre hitelesnek tűnő ajánlólevelekkel felszerelkezve felkeresett számos korabeli magyar radikális jobboldali szervezetet és közszereplőt.[454] A nem tisztázott motivációkkal rendelkező Döhmel egyik első útja a bajor nacionalistákkal már korábban is kapcsolatokat ápoló Ébredő Magyarok Egyesülete Sörház utcai székházába vezetett, ahol mindenképpen az egyesület vezetőségi tagjaival akart volna találkozni.[455] Első körben azonban csupán egy Gál József nevű radikális jobboldali újságíró fogadta, aki felajánlotta neki, hogy elviszi az egyesület egyik vezetőségi tagjához, a közelben lakó Prónay Pál alezredeshez. Prónay a visszaemlékezéseiben maga is leírja, hogy Döhmel felkereste a lakásán, ám ő maga nem sok hitelt adott a német fiatalember által előadottaknak, és kitessékelte otthonából.[456] Fritz Döhmel, ez a látszólag élelmes, talpraesett fiatalember azonban nem adta fel, és folytatta a magyar szélsőjobboldali körökkel való kapcsolatfelvételi kísérleteit, így jutott el – feltehetőleg ugyancsak az említett Gál József közvetítésével – Bobula Tituszhoz, az Amerikai Egyesült Államokból hazatért jómódú, zavaros radikális jobboldali elveket valló magyar építészmérnökhöz, illetve annak barátjához, dr. Szemere Béla kórházigazgató főorvoshoz, a korszak ismert radikális jobboldali figurájához és annak köréhez. Szemere korábban az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete

454 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitányához.

455 Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

456 PRÓNAY Pál, 1963, 210.

(ÁBM), egy, a tanácsköztársaság bukása után állami jóváhagyással alakult felfegyverzett, ám erre az időre már a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal irányítása alá vont, lényegét tekintve feloszlatott, de legalábbis jóval szorosabb állami kontroll alá szorított segédrendőri milícia vezetője volt. Szemere Béla, mint továbbra is az ÁBM de facto parancsnoka, illetve Bobula Titusz, aki feltehetőleg pénzzel támogatta a magyar szélsőjobboldali mozgalmakat, ekkoriban már minden jel szerint komolyan gondolkoztak azon, hogyan lehetne a Bethlen-kormányt eltávolítani és a hatalmat magukhoz ragadni, ám tevékenységük a puszta tervezgetésben merült ki.[457] Hogy Fritz Döhmel pontosan mikor vette fel a kapcsolatot Szemere Bélával és Bobula Titusszal, az arra vonatkozó információk ellentmondásosak, ám valószínűsíthető, hogy a Szemere Béla vezette Magyar Kultúrliga Egyesület tagjaival már 1923 augusztusában kapcsolatban állt valamilyen szinten.[458] Döhmel a Gellért Szállóban lakosztályt bérlő Bobula Tituszt kereshette meg 1923. október 31-e tájékán, aki szinte azonnal telefonált Szemere Bélának, hogy az látogassa meg őt a szállodában. Szemere és Döhmel talán nem ekkor találkoztak először, mindenesetre az eléjük tárt dokumentumok alapján úgy tűnik, ekkor mind Bobula, mind Szemere elhitték, hogy Fritz Döhmel valóban a bajor nacionalista szervezetek teljhatalmú megbízottja, aki azért jár Magyarországon, hogy a hasonló elveket valló magyar szervezetekkel konkrét együttműködésről kössön megállapodást. A tárgyalások németül folytak, a németül nem tudó Szemerének pedig Bobula fordította a Döhmel által előadottakat. Döhmel arról érdeklődött, hogy Szemere, mint az ÁBM volt parancsnoka, hány embert tudna fegyverbe szólítani egy

457 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Dr. Szemere Béla vallomása.

458 Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai bűnügyében.

hatalomátvételi kísérlet esetén, mire Szemere azt felelte, noha az ÁBM-et korábban egyáltalán nem államellenes összeesküvés céljára hozták létre, bizonyára lennének emberek a szervezetből, akik hajlandók az ügy mellé állni.[459] Az arra vonatkozó információk ugyancsak ellentmondásosak, vajon az ÁBM tagjainak többsége korábban beszolgáltatta-e a szolgálati fegyverét, annyi azonban bizonyos, hogy Szemeréék mögött komoly fegyveres erő akkor és ott semmiképpen sem állt.

A felek ezután arról értekeztek, ki az, akit be lehetne vonni abból a célból, hogy meggyőződhessen Döhmel állításainak valódiságáról, és a német, elsősorban bajor viszonyok avatott ismerője a magyar politikai életben. A választás szinte kézenfekvő módon dr. Ulain Ferenc ügyvédre és nemzetgyűlési képviselőre, a kormánypártból kivált későbbi Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt, közkeletű nevén a Fajvédő Párt egyik alapítójára, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagjára, az egyesület politikai lapja, a *Szózat* szerkesztőjére esett. Ulain német radikális jobboldali szervezetekkel és politikusokkal való kapcsolatai, valamint Adolf Hitlerrel való személyes ismeretsége ez időben köztudomásúak voltak, sőt, éppen a szóban forgó 1923-as év elején járt személyesen Münchenben, és találkozott több ízben is Hitlerrel, hogy a bajor és a magyar nacionalista szervezetek között valamiféle együttműködési megállapodást hozzon tető alá.[460] A tárgyalások azonban ekkor félbeszakadtak, Ulain Ferencben pedig, akit az őt régebb óta ismerő Bobula Titusz ugyancsak sürgősen a lakosztályába rendelt, újra felcsillant a remény a német–magyar nacionalista szervezetek közti együttműködés megszervezésére. Ulain november 6-án délután jelent meg Bobula lakhelyén, ahol az bemutatta neki Döhmelt és Szemere Bélát. Döhmel és Ulain ekkor

[459] Uo.

[460] Uo. Dr. Ulain Ferenc vallomása.

hosszan értekeztek a bajor politikai viszonyokról, Ulain pedig úgy vélte, az állítólagos német küldött olyan dolgokat tud, amelyeket nem tudhatna, ha nem valóban a Hitler–Ludendorff-féle bajor nemzetiszocialista mozgalom megbízottja lenne. Fritz Döhmel tehát minden kétséget kizáróan meggyőzte Ulain Ferencet saját kilétével és a bajorok kapcsolatfelvételi szándékának valódiságával kapcsolatban, ezzel pedig a furcsa összeesküvés új szintre lépett, hiszen most már egy tényleges politikai befolyással és kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkező nemzetgyűlési képviselő is belépett annak tagjai közé.

Bobulában azonban mégis felmerült némi kétely Döhmel személyazonosságát és céljait illetően, hiszen barátja, Homonnay Jenő, ugyancsak radikális jobboldali eszméket valló szobrászművész valamivel korábban felhívta a figyelmét, hogy értesülései szerint Budapesten az utóbbi időben többször megfordult egy német szélhámos, aki Hitler és Ludendorff emberének adja ki magát, és ezen a címen próbál meg pénzt kicsalni a magyar nacionalista szervezetektől.[461] Bobula tehát elhatározta, hogy szembesíti Döhmelt és Homonnayt, ami végül meg is történt november 6-án, Homonnay azonban a szembesítéskor azt mondta, feltehetőleg nem Döhmel az a bizonyos német szélhámos, akinek a tevékenységéről neki értesülései vannak.[462] Hogy ezt a feltevését mire alapozta, az nem egészen világos, azonban az összeesküvők, miután már látszólag minden kétséget kizáróan meggyőződtek arról, hogy Fritz Döhmel valóban Ludendorff és Hitler megbízottja, elkezdték konkretizálni a tevékenységüket, és egyeztetéseket folytattak arról, miként is kellene megdönteni a Bethlen-kormányt. Döhmel állítólag olyan

461 Uo. Bobula Titusz vallomása, valamint uo: Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitányához.
462 Uo.

német nyelvű nyomtatványokat is mutatott a magyar összeesküvőknek, melyek felhatalmazták őt arra, hogy a magyar félnek ígéretet tegyen 14 000 jól felfegyverzett bajor önkéntes katona Magyarországra való átküldésére, akik mindenképpen segítik majd a magyar szélsőjobboldali erőket a Bethlen-kormány megdöntésében. Szó volt arról is, hogy az összeesküvésbe bevonnák Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokokat, ellenben arról, hogy az ő megkeresésük és beszervezésük meddig jutott, és mennyire komolyan támogatták (volna) az összeesküvőket ekkora már jóval szorosabb állami kontroll alatt álló katonai különítményeikkel, ellentmondásosak a fennmaradt információk.[463] Az összeesküvők a rendelkezésre álló források alapján arról is konkrét egyeztetéseket folytattak, hogy a Bethlen-kormányból kik azok a politikusok, akiket egy hatalomátvételi kísérlet esetén internálni és/vagy meggyilkolni szükséges, és bár ebben látszólag nem egészen értettek egyet, abban igen, hogy csak Nagy Emil igazságügyi és Nagyatádi Szabó István földművelésügyi minisztert hagynák meg esetleg a pozíciójában, a kormány többi tagját mindenképpen el kell mozdítani a helyükről. Szemere és Bobula állítólag leginkább a kormánytagok meggyilkolásának pártján állt, míg Ulain egykori kormánypárti politikusként mérsékeltebb álláspontón volt, és megelégedett volna a rezsimváltás szempontjából nemkívánatos személyek internálásával.[464] Szó volt még a magyar és a segítségükre érkező német szabadcsapatok konkrét felvonulási tervéről, valamint zsidó vezetők, közéleti személyiségek elleni merényletekről, és egy, a tervek szerint mintegy ötezer zsidó meggyilkolását célzó

[463] Szemere Béla vallomásában azt mondta, Héjjas és Prónay neve szóba került, Bobula Titusz állítólag azt mondta Döhmelnek, a két különítményparancsnok minden bizonnyal a puccskísérlet mellé áll majd, ha oda kerül a sor.

[464] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Fritz Döhmel vallomása.

pogromról is,[465] noha ezt a résztvevők később Döhmel kivételével lelepleződésük után kategorikusan tagadták.

A felek mindenesetre – feltehetőleg Döhmel kezdeményezésére – írásbeli szerződést is megfogalmaztak német nyelven arról, miként is tudna együttműködni irredenta és antiszemita céljai megvalósításában a (majdan létrehozandó önálló) bajor és a (Bethlen-kormány erőszakos eltávolítása után egy új, radikális jobboldali kormányzat vezetése alatt álló) magyar állam. Habár a büntetőper iratai között a szerződés eredeti példánya nem maradt fenn, a rendőrség, nyilván, hogy saját pozitív szerepét kiemelje az összeesküvés leleplezésében, hozzájárult a szerződéstervezet magyar fordításának közléséhez a sajtóban. A teljes szöveg a következő:[466]

„Előzetes megállapodás Magyarország és Bajorország államok között politikai és katonai közösség elérése céljából

A szerződés pontokba foglalt szövege a következő:

1. *cikkely. Az érdekek és szándékok teljes egyenlősége alapján, amely a felek között fennáll, a legszorosabb együttműködés határoztatik el minden tekintetben, minden esetre.*
2. *cikkely. A legbensőbb politikai és katonai közösség ellenére mindkét szerződő állam szuverenitása érintetlen marad, azaz tudniillik beavatkozások az egyik állam részéről a másik állam politikai életébe semmi körülmények között sem engedhetők meg az illető másik állam beleegyezése nélkül.*
3. *cikkely. A szerződő felek mindegyikének megmarad a joga más irányú szövetségeket kötni, amennyiben ezen más szövetségek által a*

465 Uo.

466 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Ulain szerződése a horogkeresztesekkel. A rendőrség közzétette a Hitlerékkel kötött megállapodásokat*. Friss Újság, 1923. november 10., 2.

másik szerződő félnek érdekei nem érintetnek kedvezőtlenül, vagy pedig sérelmet nem szenvednek.

4. *cikkely. Amennyiben az egyik szerződő fél a másik szerződő fél sérelme árán is egy másik hatalommal szerződést kötne, úgy azonnal oly megállapodás kötendő, amely által esetleges félreértések teljesen kiküszöböltetnének.*
5. *cikkely. A bajor állam az újonnan alakítandó magyar államot azon határokkal ismeri el, amilyenek az 1914. év júliusa előtt érvényben voltak. Ugyanezt elismeri a magyar állam Bajorországra nézve. Amennyiben egyik szerződő fél valamely határmegváltoztatásokat (annexiókat) határozna el, ezeket a másik szerződő fél elismeri, amennyiben ezek az annexiók a másik szerződő fél érdekeit nem sértik. Ebben az esetben azonnal békés kiegyezés teremtendő.*
6. *cikkely. A két szerződő fél közt fennálló teljes munkaközösség a szerződő felek mindegyikét arra kötelezi, hogy egymást céljaik elérésében minden rendelkezésükre álló eszközzel támogassák, hogy a kívánt cél eléressék.*
7. *cikkely. Bajorország kötelezi magát arra, hogy Magyarországnak a legmesszebbmenőleg mindazon eszközöket rendelkezésre bocsátja, amelyekben az hiányt szenved. Ugyanezen kötelezettség fennáll természetesen Magyarországra is.*
8. *cikkely. Az 1. és 2. számú mellékletekben felsorolt kölcsönösen rendelkezésre bocsátandó eszközökön kívül Bajorország Magyarország rendelkezésére bocsátja speciális kiképzésű legénységét, a magyar akcióban való felhasználás céljából. A közelebbi magyarázatot a 3. számú melléklet nyújtja.*
9. *cikkely. A mindkét részről foganatosítandó akciók időpontjáról, amelyek a szerződő felek által kizárólag célszerűnek talált kormányzatok felállítását célozzák, szerződő felek kötelesek egymást kölcsönösen értesíteni. Minden valószínűség szerint a magyar akció november vége felé nyerne elintézést.*

10. cikkely. Vámjogi, rendőri, kereskedelempolitikai és a kisebbségi védelmet illető ügyek külön megállapodás tárgyát képezik.

11. cikkely. Ezen szerződés ideiglenes jelleggel bír. A tervezett akciók keresztülvitele után konferenciák tartandók, amelyek hivatva lesznek az újjáalakított államok egymáshoz való viszonyát végleges szabályozás tárgyává tenni.

Pótcikkely: Mindkét állam megállapodik abban, hogy a monarchistakérdést
az akció befejezéséig háttérbe szorítják

Budapest, 1923, november 3-án,
München,.....
A Bayerischer Völkisch-Nationaler Aktionsausschuss nevében:
Döhmel s. k.
diplomáciai delegátus.

Az Ungarischer Völkisch-Nationaler Aktionsausschuss nevében:
Dr. Szemere Béla s. k.
Bobula Titusz s. k.

I. melléklet.

Legénységi és anyagszállítások Bajorország részéről. A Bajorország részéről felsorolt anyagszállítások az akció megszervezésére elegendők lesznek ugyan, de később nagyobb magyar csapatkötelékek felállítása alkalmával kibővítendők. Az engedélyezett legénységen kívül még tisztek is elegendő számban kérelmeztetnek, akik oktató és szervezési célokat szolgálnának és egyebekben tanácsadói szerepet vinnének, a csapatok és anyagok Magyarországnak azon naptól kezdve állanának rendelkezésére, amelyet Magyarország erre a célra megjelöl. A bajor alakulatok Bajorország részéről egy hónapi zsolddal és élelemmel láttatnak el.

II. melléklet.

Magyarország kész a befejezett akció után Bajorországot élelmiszerrel támogatni. A szállítások előreláthatólag a jövő évi januárban fognak kezdődni és gabonára, főzelékekre, vágómarhára, borra és tejre, valamint tejtermékekre fognak kiterjedni. Az utóbbiak korlátolt mennyiségben lesznek szállíthatók. Az erre vonatkozó végleges megállapodások szóbeli tárgyalás alapján Münchenben köttetnek.

III. melléklet.
Szükségesnek tartatik, hogy Bajorország Magyarországnak oly embereket bocsásson rendelkezésére, akik a normális katonai szolgálaton kívül dolgoznának (?) Ezek többek között oktatók, szervezők, stb., valamint speciális kiképzésű legénységi állományú emberek volnának, akiknek felhasználási módjára nézve Magyarországnak önálló rendelkezési jogot kell adni.

IV. melléklet.
Az ügy pénzügyi része fontosságára való tekintettel kizárólag szóbelileg Münchenben szabályozandó a bajor és a magyar kiküldött között."

Az iratot kétségtelenül maga Fritz Döhmel írta németül, az pedig összesen tizenegy cikkelyben és három mellékletben foglalkozott politikai, katonai és gazdasági kérdésekkel. A dokumentum lényege tehát az volt, hogy az újonnan megalakuló bajor állam el fogja ismerni az újonnan megalakuló magyar államot, mégpedig annak 1914-es, az első világháború és a trianoni békediktátum életbe lépése előtti államhatáraival. A szerződő államok pedig, miután sikerült „általuk célszerűnek ítélt rezsimeket" hatalomra juttatniuk saját országukban, katonailag is mindenben igyekeznek segíteni egymást – elsősorban a kisantant Csehszlovákia ellen fognak össze és nyújtanak egymásnak kölcsönös katonai segítséget, ha az akár Bajorországot, akár Magyarországot megtámadná. A szerződés 11. cikkelye szerint a megállapodás ideiglenes jelleggel bírt, az újonnan

alkotott államok pedig a nacionalista rezsimek hatalomátvétele után szabályozták volna egymáshoz való végleges viszonyukat. A szerződést Szemere, Bobula és Ulain november 5-én írták alá, mint a németül *Völkisch-Nationaler Aktionsausschuss Ungarns*[467] névre keresztelt, újonnan létrehozott nacionalista szerveződés[468] vezetősége, és amelyet a tervek szerint Münchenben kellett volna majd német (bajor) részről aláírnia Ludendorffnak és Hitlernek.[469] Szemere Béla állítólag vonakodott a szerződést aláírni, mert ebben a stádiumban, amíg tényleges tárgyalás nem történt a bajor féllel, komolytalannak és szükségtelennek tartotta, Bobula és Döhmel győzködésére végül mégis aláírta azt.[470]

A több példányban készült szerződés egyik példányát végül Ulain Ferenc maga is aláírta, ám a második példánynál már meggondolta magát, mert jobban átgondolva úgy vélte, a dolog komolytalan. Furcsának tartotta az ötletet, hogy többek között egy amerikai állampolgár ír alá a magyar állam nevében bármit is, és leginkább személyesen akart arról mihamarabb meggyőződni, hogy Ludendorff és Hitler valóban ennyire komolyan gondolják-e a magyar irredenta szervezetekkel való lehetséges együttműködést, illetve mind a magyar, mind a bajor állam radikális átalakítását.[471]

Az összeesküvők ezek után, november 5-én este ismét összegyűltek Bobula Titusz Gellért Szálló-beli lakosztályában, ahol Ulainnal közölték, hogy egy korábban az együttműködési szándék visszaigazolása végett már korábban Münchenbe küldött futár

---

467 Völkisch-Nationaler Aktionausschuss Ungarns = kb. Magyar Népi-nemzeti Végrehajtó Bizottság.

468 Tóth Tibor a hungarista emigrációról szóló monográfiájában a Szemere–Bobula–Ulain-csoportot az egyik első magyar nemzetiszocialista szerveződésnek tekinti. Vö. TÓTH Tibor: *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél" és a „Hungarista Tájékoztató" című sajtótermékek tükrében*. Debrecen, Debrecen University Press, 2008, 11.

469 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Fritz Döhmel vallomása.

470 Uo. Ulain Ferenc vallomása.

471 Uo.

visszatért, és értesítést hozott, mely szerint Hitler és Ludendorff személyesen akarják őt fogadni, és várnak rá Münchenben november 7-én este nyolc órakor.[472] Ulain az útra negyven dollár támogatást kapott Bobulától, majd – a szerződés egy példányát állítólag gondosan nadrágja farrészébe varrva, hogy megmotozása esetén azt nála meg ne találják[473] –, 1923. november 6-án vonattal Münchenbe indult, hogy Ludendorff-fal és Hitlerrel találkozzék.

Ulain Ferenc azonban soha nem jutott ki Münchenbe, így a bajor nacionalista politikusokkal sem találkozhatott. Hegyeshalomnál, az osztrák–magyar határon ugyanis detektívek kíséretében feltartóztatta Záborszky Miklós rendőrfogalmazó, aki közölte vele, hogy a hatóságok tudnak a politikai összeesküvésről, melyben ő maga is részt vesz, és elkobozta tőle a Hitler–Ludendorff-féle szervezetnek szánt küldeményt.[474] Ulaint ekkor még mentelmi jogára való tekintettel nem vették őrizetbe, azonban a rendőrök nyomatékosan megkérték, hogy másnap fáradjon be az államrendőrség budapesti főkapitányságára az ügy tisztázása végett, ahol már ott fogták, és nem sokkal később dr. Szemere Béla és Bobula Titusz is ugyanerre a sorsra jutott.[475]

Itt válhatott világossá Ulain számára is, hogy az összeesküvés nem kerülte el a rendőrség figyelmét, a rendelkezésre álló forrásokból pedig egyértelműen kiderül, hogy a hatóságok Ulain Münchenbe utazási kísérletekor már hetek óta figyelték a Szemere–Bobula–Ulain csoport ténykedéseit.

Ahhoz pedig, hogy megértsük, a rendőrség hogyan és miért kísérte figyelemmel a – meglehetősen naiv – összeesküvők tevékenységét gyakorlatilag a kezdetektől, néhány hetet vissza kell

472 Uo.

473 Uo. Fritz Döhmel vallomása.

474 Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében, valamint: SERFŐZŐ, 1976, 23.

475 SERFŐZŐ, 1976, 19.

mennünk az időben. Mint azt korábban említettük, a rendelkezésre álló adatok alapján Fritz Döhmel 1923 augusztusában tűnt fel Budapesten, mint a bajor–német nemzetiszocialista szervezet lobbistája. Budapesti tartózkodásának augusztus és október közötti részletei ugyan homályosak, annyi bizonyosnak tűnik, hogy ez idő tájt nem Fritz Döhmel volt Budapesten a bajor nemzetiszocialisták egyetlen állítólagos megbízottja – Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes vallomásában ugyanis azt állította, hogy az 1923. év őszén nem kevesebb, mint ötvenhét (!) olyan bajor illetőségű fiatalember fordult meg a magyar fővárosban, aki a Hitler–Ludendorff-féle szervezet megbízottjának mondta magát, és az Ébredő Magyarok Egyesületének címzett ajánlólevéllel volt ellátva.[476] Ezeknek az embereknek a többségét a rendőrség beazonosította, egy ideig megfigyelte őket, majd őrizetbe vették és kiutasították őket Magyarország területéről.[477] Fritz Döhmel tehát lehetett volna éppenséggel egy a számos Hitler-megbízott közül, akik közelebbről meg nem határozott, konkrét politikai együttműködésben még meg nem nyilvánuló, ugyanakkor kétségkívül élénk kapcsolatfelvételi kísérleteket folytattak a magyarországi radikális jobboldal szervezeteivel, ezek közül is kiemelten az Ébredő Magyarok Egyesületével.

Úgy tűnik azonban, Döhmel ennél valamivel több volt, ugyanis már a kezdet kezdetén sem csupán a magyar nacionalista szervezetekkel kereste a kapcsolatot – e rejtélyes, tisztázatlan motivációjú német fiatalember (talán nyereségvágyból, talán másféle indíttatásból is) augusztus 20-a körül felkereste a Neues Pester Journal, illetve az Egyenlőség című liberális lapok szerkesztőségét, hogy lerántsa a leplet a Szemere és Bobula által

476 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes vallomása.

477 Uo.

tervezett, radikális jobboldali államellenes összeesküvésről. Ellátogatott a Pesti Izraelita Hitközséghez is, innen közvetítették tovább a zsidó származású Vázsonyi Vilmos polgári liberális (és szabadkőműves) nemzetgyűlési képviselőhöz, aki láthatólag komolyan vette Döhmel állításait a készülő radikális jobboldali puccsról és pogromról, majd Fábián Béla képviselőtársa segítségével elintézte, hogy a német fiatalembert a legnagyobb titokban magas rangú kormánytagok fogadják a parlamentben.[478] 1923. augusztus 24-én a parlamentben Daruváry Géza külügyminiszter és miniszterelnök-helyettes, Rakovszky Iván belügyminiszter, valamint Kánya Kálmán, a külügyminiszter állandó helyettese hallgatták meg Döhmelt, aki részletesen előadta, értelmezése szerint mire is készülnek az összeesküvők, és hogy tevékenységüket a kormánynak igen komolyan kellene vennie.[479] Rakovszky belügyminiszter utasítására a rendőrség elrendelte a nyomozást, ám miután Döhmel úgy észlelte, az általa előadottaknak a kormány és a hatóság nem sok hitelt adnak, elment a szociáldemokrata Népszava szerkesztőségébe is, hogy az összeesküvést – lehetőleg valamiféle pénzjutalomért cserébe – megszellőztesse, illetve ismételten Vázsonyi Vilmos közvetítésével személyes találkozót kért a nyomozást vezető Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettestől. Érdekes momentum, hogy ez idő tájt Vázsonyi Vilmos fia, Vázsonyi János szállást biztosított Döhmel számára, pénzadománnyal látta el, illetve jó minőségű ruhát is vásárolt neki.[480] A német fiatalembernek tehát – bármik is voltak a valós szándékai – egy ideig úgy látszott, sikerült magas rangú politikusok bizalmába férkőznie.

---

478 Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

479 Uo.

480 Uo. Fritz Döhmel vallomása.

Hetényi főkapitány-helyettes a jelek szerint igyekezett komolyan venni a Döhmel által előadottakat, bármennyire is kételkedett annak szavában, és Hirsch Sándor államrendőrségi detektívfelügyelő kíséretében Münchenbe küldte Döhmelt annak felderítése végett, vajon tényleg fennállhat-e valamiféle, az eddigi kapcsolatfelvételi kísérleteken túlmutató, komolyabb együttműködés lehetősége a német és a magyar radikális jobboldali szervezetek között.[481] Hogy Münchenben pontosan mi történt, az a források alapján nem tisztázható pontosan, Fritz Döhmel mindenesetre vallomásában azt adta elő, hogy Hirsch Sándorral együtt Münchenben Hitler egyik bizalmasával, egy bizonyos Christian Weberrel léptek kapcsolatba, aki nagyon előnyösnek vélte a magyarországi nacionalista szervezetekkel való összeköttetést, és még azt is felajánlotta, hogy akár ő maga egy pár száz fős bajor terrorkülönítmény élén Magyarországra utazik, mely segít a magyar radikálisoknak elmozdítani a kormányt és átvenni a politikai hatalmat.[482] Ezek után – legalábbis Döhmel vallomása szerint – a rendőrséggel abban maradt, hogy az egy detektívet küld beépített emberként a Szemere–Bobula–Ulain csoport megbeszéléseire, akit ő majd hitlerista bajor katonaként mutat be. Erre a célra a legalkalmasabbnak az államrendőrség részéről a németül anyanyelvi szinten beszélő Seibold Jenő detektívfelügyelő tűnt, aki Hetényi megbízásából egy ideje már figyelte az elvileg a rendőrségnek dolgozó Döhmelt is, és akit Döhmel Bobulának végül valóban mint Franz Müller bajor őrmestert mutatott be.[483] Erre a konspiratív beépülési kísérletre azonban – a detektívfelügyelő vallomása szerint – csak a legvégén, november 6-

481 Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

482 Uo. Fritz Döhmel vallomása.

483 Uo. Seibold Jenő detektívfelügyelő vallomása.

án került sor, nem sokkal azelőtt, hogy a München felé úton lévő Ulain Ferencet az osztrák–magyar határon feltartóztatták.

Noha a magyar összeesküvők végig a lehető leglelkesebben tevékenykedtek, látszólag mit sem sejtve arról, hogy Hitler és Ludendorff állítólagos megbízottja valamiféle provokátor, de legalábbis kettős, vagy akár többes játékot játszik, aki összeesküvéseket lényegében eladta a kormánynak, arra is mutatnak adatok, hogy maguknak is tudniuk kellett arról, hogy tevékenységük korántsem zajlik a legnagyobb titokban. Hetényi Imre maga is előadta vallomásában, hogy Prónay Pálon keresztül, aki más természetű ügyben járt nála a főkapitányságon, már 1923 szeptemberében figyelmeztette[484] Szemere Bélát, hogy a rendőrség tud az összeesküvéstervről, és hogy a Szemere-kör lehetőleg hagyjon fel képtelen és az országra nézve káros következményeket sejtető tevékenységével. Sőt, miután a Prónay által küldött üzenet nem igazán használt, Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány személyesen is magához hívatta Szemerét, és nyomatékosan figyelmeztette, hogy hagyjon fel államellenes terveivel, azonban ez a figyelmeztetés sem használt túl sokat, és az összeesküvők tovább szövögették a Bethlen-kormány megdöntésére vonatkozó zavaros elképzeléseiket.[485]

Letartóztatásuk után mind Szemere, mind Bobula, mind pedig Ulain vallomásaikban kategorikusan tagadták, hogy a magyar állam és kormány megdöntésére szőttek volna összeesküvést, noha mindnyájan részleges beismerő vallomást tettek arra vonatkozóan, hogy valóban keresték, vagy legalábbis keresték volna a bajor–

484 Szemere Béla, mint egy a belügyminisztérium irányítása és az államrendőrség felügyelete alá tartozó, polgári segédrendőri szervezet korábbi parancsnoka, nyilván szoros együttműködésben és személyes kapcsolatban állt a rendészeti vezetőkkel, és ezek a kapcsolatai egy ideig talán meg is védték a felelősségre vonástól.

485 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes vallomása.

német szélsőjobboldallal a kapcsolatfelvétel lehetőségét. Lényegében mindhárman azt adták elő, hogy sikeres kapcsolatfelvétel és együttműködési megállapodás esetén német kapcsolataikat a magyar állam és kormány javára használták volna fel, utólag pedig jelentést kívántak volna tenni a kormánynak és személyesen Horthy Miklós kormányzónak, így legfeljebb afféle önjelölt diplomatákként jártak el, de semmiképpen sem szőttek államellenes összeesküvést vagy készültek erőszakos hatalomátvételre.

Bobula Titusz eleinte semmit nem volt hajlandó mondani az őt kihallgató rendőröknek és ügyészeknek, és arra hivatkozva, hogy ő amerikai állampolgár, fogvatartását szubjektíve teljesen jogellenesnek ítélte, csak később ismerte be részlegesen, hogy részt vett az összeesküvésben, de minden erőszakos hatalomátvételi szándék vagy antiszemita pogromra történő előkészület vádját határozottan visszautasította.[486]

Szemere Béla ellenben szinte rögtön az elején önként elég részletes vallomást tett, és szervezkedését igyekezett a lehető legelőnyösebb színben feltüntetni, továbbá azzal mentegetőzött, hogy mivel németül nem tud, a tárgyalások pedig többnyire a csak németül beszélő Fritz Döhmelre tekintettel németül folytak, összeesküvőtársai csak annyit osztottak meg vele az elhangzottakból, amennyit jónak láttak, ő a német nyelvtudás hiánya okán a megbeszélések tényleges tartalmát ellenőrizni nem tudta.[487]

Az összeesküvés három kulcsfigurája közül a jogvégzett és gyakorló ügyvédként tevékenykedő Ulain Ferenc tette talán a legjózanabb vallomást, beismerve, hogy már korábban is személyes kapcsolatban állt Ludendorff-fal és Hitlerrel, és bajor

[486] Uo. Bobula Titusz vallomása.

[487] Uo. Szemere Béla vallomása.

összeköttetéseit mindenképpen csak és kizárólag a magyar állam javára, a területi revíziós igények szolgálatába állítva használta volna fel. Magát mentendő, igyekezett kihangsúlyozni, hogy a Szemere-körben elhangzott megbeszéléseket, terveket abban a formában komolytalannak, gyerekesnek tartotta, a Döhmel által szorgalmazott szerződést pedig még inkább, hiszen a megbeszélések akkor és ott egyoldalúak voltak, mindenféle konkrétum nélkül. Azt ugyan többé-kevésbé elhitte, hogy Döhmel valóban a bajor radikális jobboldal megbízottja, hiszen látszólag olyan ismeretekkel rendelkezett, amelyek ezt igazolták, ám mindenképpen szükségesnek tartotta a Hitlerrel és Ludendorff-fal folytatandó személyes tárgyalásokat, továbbá annak függvényében tartotta átgondolandónak a továbbiakat, hogy a német fél mit is tud végül megvalósítani odahaza a saját elképzeléseiből.[488] Magát mentendő és tisztázandó, Ulain rögtön feltartóztatása után egy – túlzásoktól nem mentes – memorandumot küldött Horthy Miklós kormányzónak, melyben beszámol a Hitler–Ludendorff-csoporttal való korábbi tárgyalásairól és az esetleges német–magyar együttműködés lehetséges távlatairól, valamint a Hitlerrel és Ludendorff-fal való személyes ismeretségét, a német nemzetiszocialista politikusok megbízhatóságát, a velük kötendő katonai szövetség szándékának komolyságát és például egy csehszlovák támadással szemben alkalmazható előnyeit hangsúlyozza.[489] Ulain e memorandumában egészen konkrétan Ludendorffék 28 000 katonájáról ír, akiket tüzérséggel és speciális legénységgel kiegészítve hajlandóak lennének Magyarország támogatására rendelni, és akiknek segítségével akár egy, a nyugat-magyarországi felkeléshez hasonló kisebb gerillaháború keretében

488 Uo. Ulain Ferenc vallomása.

489 Ulain Ferenc memoranduma Horthy kormányzóhoz Hitlerrel, Ludendorff-fal és más német nemzetiszocialistákkal való tárgyalásairól, 1923. november eleje. In: Iratok, 1959, 328–330.

lehetne visszafoglalni a Felvidék egy részét.[490] Ulain továbbá azt is hangsúlyozza, hogy megítélése szerint Hitler és Ludendorff ugyan a túlzottan mérsékelt politikát követő Bethlen-kormány felé kissé bizalmatlanok, ezért is keresték a kapcsolatot Fritz Döhmel útján kormányon kívüli magyar politikusokkal, Horthy mint államfő felé azonban maximális bizalommal viseltetnek, egyúttal kéri Horthyt, hogy ha Fritz Döhmelt, e szerinte a végletekig tisztességes német hazafit letartóztatták volna, akkor engedjék szabadon, mert az talán enyhítheti a magyar és a német fél között ennek kapcsán támadó feszültséget.[491]

Szemerét, Bobulát és Ulaint végül lázadás előidézésére létrejött szövetség bűntettével gyanúsították és vádolták meg, Ulain Ferenc mentelmi jogának ügyét pedig a nemzetgyűlés mentelmi bizottsága 1923 novemberének utolsó napjaiban tárgyalta, és a részletekre kiterjedő, igen alapos vizsgálatot folytatott le.[492] Dr. Nagy Emil igazságügyminiszter első körben Ulain és társai ellen először statáriális büntetőeljárás megindítását kezdeményezte, azonban később változtatott a véleményén, és Ulainék puccstervét a rendes bíróságra tartozó, közönséges bűnügynek ítélte meg.[493] A szélsőjobboldali nemzetgyűlési képviselők igyekeztek menteni Ulaint és társait, Eckhardt Tibor, Gömbös Gyula és Lendvai István kisebbíteni próbálták az ügyet, illetve azt hangsúlyozták, hogy Ulain és társai hatósági beugratás, a rendőrség által felbérelt agent provocateur áldozatai, és elsősorban Pakots József és Vázsonyi Vilmos polgári liberális képviselőkkel szemben fogalmaztak meg komoly vádakat, akiknek célja szerintük a fajvédő

490 Uo. 329.

491 Uo. 330.

492 Habár Serfőző Lajos idézett tanulmánya a magyar sörpuccs levéltári forrásaira nem hivatkozik, a nemzetgyűlésben az ügy kapcsán elhangzottakat igen jól összefoglalja.

493 SERFŐZŐ, 1976, 24.

politikusok nyílt lejáratása volt.[494] Gömbös ugyanakkor amellett is érvelt, hogy barátja, Ulain Ferenc saját elhatározásából vette fel a kapcsolatot Szemere Bélával és Bobula Titusszal, tehát tevékenysége semmiképpen sem minősíti az egész fajvédő képviselőcsoportot.[495]

Helyzetjelentést küldött a kormányzónak Kozma Miklós, a Magyar Távirati Iroda igazgatója is, melyben Ulain Ferencet és társait zavaros fantasztáknak, Fritz Döhmelt, a bajor nemzetiszocialisták állítólagos megbízottját mind az összeesküvőket, mind pedig a magyar államapparátust és politikusokat anyagi haszonszerzés céljából félrevezető nemzetközi kalandornak, a Szemere–Bobula–Ulain puccstervet pedig komolytalan, a magyar kormányra és államra valós veszélyt nem jelentő szervezkedésnek aposztrofálja, amely mögött sem számottevő politikai, sem fegyveres erő egy percig sem állt.[496] Kozma azt is megemlíti, hogy feltehetőleg ez is csak egy volt az 1920-as évek elejének számos nevetséges, szélsőjobbról kiinduló puccskísérlete közül, és hogy a rendőrség ironikus módon itt is letartóztatta azt a néhány embert, akit hasonló próbálkozásokkor mindig le szokott tartóztatni, de kiderült, hogy még ezek az illetők sem igazán vettek részt Ulain szervezkedésében, mert Ulain Ferencet még az Ébredő Magyarok Egyesületében is sokan zavaros elméjű és megbízhatatlan politikusnak tartják.[497]

---

494 Nemzetgyűlési Napló, 1922. XVII. kötet, 112–117. Idézi: SERFŐZŐ, 1976, 25.

495 Nemzetgyűlési Napló, 1922. XVII. kötet, 189–191. Idézi: SERFŐZŐ, 1976, 25.

496 Kozma Miklós helyzetjelentése Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő akciójáról, 1923. november 26. In: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon*. 330–331.

497 Uo. 331. Kozma Miklósnak abban igaza van, hogy az 1920-as évek első felében a radikális jobboldal számos szereplője szerette volna megdönteni a konszolidációra törekvő Bethlen-kormányt. E puccstervek persze komolytalanok voltak, ám szinte mindegyik mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete. Ugyanebben az időben, 1923 augusztusában esküdött össze társaival például Apor Viktor tartalékos honvéd

A parlament mentelmi bizottságának 1923. november 22-ei keltezésű jelentése dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését javasolta a nemzetgyűlésnek, mégpedig azzal az indoklással, hogy Ulain a terhére rótt cselekmény elkövetésével, azaz lázadás előidézésére irányuló szövetség létesítésével alaposan gyanúsítható, fogvatartása pedig teljesen indokolt és jogszerű. Hiszen Ulain valóban szövetségben állt Szemere Bélával és Bobula Titusszal, akikkel hárman Fritz Döhmel, e tisztázatlan személyazonosságú német egyén közreműködésével a bajor forradalmi szervezetekkel való kapcsolatfelvételt és együttműködést terveztek, melynek célja minden bizonnyal a magyar kormány erőszakos eltávolítása és új hatalmi berendezkedés kialakítása lett volna. Ulaint a rendőrség a bűncselekmény megvalósítása közben tetten érte, hiszen 1923. november 7-én a Münchenbe tartó vonaton tartóztatták fel Hegyeshalomnál, és megtalálták nála a bajor és a magyar nacionalista szervezetek közötti együttműködési szándék egyértelmű bizonyítékául szolgáló, német nyelven fogalmazott dokumentumokat, melyeket ott és akkor le is foglaltak tőle.[498]

---

főhadnagy, az ÉME nemzetvédelmi főosztályának vezetője is. Az összeesküvőket a rendőrség elfogta, a vád alól azonban végül felmentették őket. Vö. HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere. Ebben az összeesküvésben, miként az Ulain-ügyben is, felmerült Prónay Pál, az ekkora Horthy belső köréből már egyre inkább kiszoruló különítményparancsnok neve. A személyi átfedéseket ugyancsak jól mutatja, hogy Ulain Ferenc számos esetben működött közre a jórészt ugyancsak az ÉME-hez köthető radikális jobboldali bűnelkövetők védőügyvédjeként, például a hírhedt bombaperben, melynek vádlottjai, Márffy József és társai, az ÉME ifjú milicistái nyolc ember halálát okozták az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elkövetett bombamerénylettel 1922 áprilisában. Vö. HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Márffy József és társai pere.

498 A nemzetgyűlés mentelmi bizottságának jelentése lázadás előkészítésére létrejött szövetség bűntette miatt gyanúsított és tettenkapás folytán 1923. november 6-ika óta őrizetben, illetve előzetes letartóztatásban levő dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi ügyében, Nemzetgyűlési Irományok, 1923/331, 135–142.

Ulain Ferenc és társai büntetőügyét a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék dr. Langer Jenő elnökletével 1923 decemberében és januárjában tárgyalta. A tárgyalásról számos sajtótermék, köztük az Ébredő Magyarok Egyesületének maga Ulain Ferenc által szerkesztett radikális jobboldali lapja, a Szózat is tudósított, és természetesen igyekezett megvédeni a balul sikerült puccskísérlet főszereplőit. A Szózatban ügyvédjén keresztül az ekkor a müncheni sörpuccs miatt büntetőeljárás alatt álló Adolf Hitler is kiadott egy sajtónyilatkozatot, mely szerint Fritz Döhmel sosem volt az ő vagy politikai pártja megbízottja, és a bajor nemzetiszocialistáknak sosem állt szándékában a magyar állam belügyeibe beavatkozni:

„Hitler készséggel nyilatkozott az Ulain-ügyről. Szavait ügyvédje az alábbi írott nyilatkozatba foglalta:
Hitler úr engem, mint védőügyvédjét, felhatalmazott, hogy nevében az ön kérdéseire a következő választ adjam:

1. *Döhmel Frigyes nevű egyén Hitler úr előtt teljesen ismeretlen. Hitler úr sem vele, sem mással soha a magyar kormány leküzdésére (Bekämpfung) vonatkozó szerződést nem kötött, sem pedig nincs szándékában kötni.*
2. *Hitler úr sohasem gondolt arra, hogy embereit Magyarországra küldje. Tréfás hangon jelentette ki előttem, hogy léghajók nem állanak rendelkezésére, más szállítóeszközökkel pedig nem is igen volna célszerű csapatokat Magyarországra útbaindítani.*
3. *Hitler úr sohasem gondolt arra, hogy Magyarországra utazzon, és ott tanárnak adja ki magát, és távol áll tőle az a gondolat, hogy a magyar belügyekbe avatkozzon.*
4. *Végül a következőket jelentette ki Hitler úr: – Semmit sem tudok arról, hogy Weber Christian Döhmellel valamiféle tárgyalásokat folytatott volna. De még abban az esetben is, ha*

igaz lenne, ilyen tárgyalásoknak jelentőséget tulajdonítani már csak azért sem lehetne, mert Weber úrnak feladata mindössze autók rendbentartására szorítkozott. Politikai dolgokhoz semmi köze nem volt.

Kiváló tisztelettel: Dr. Rőder Lőrinc ügyvéd"[499]

Ugyanebben a sajtóközleményben idézte a Szózat Anton Drexler és Alfred Rosenberg német nemzetiszocialista politikusok nyilatkozatait is, akik ugyancsak azt állították, hogy Fritz Döhmel sosem volt a bajor nemzetiszocialisták megbízottja, komolyabb együttműködési szándék a magyar szélsőjobboldal irányában nem állt fenn, főként nem a Bethlen-kormány megdöntése céljából. Végül a fajvédők lapja is arra az álláspontra helyezkedett, hogy Döhmel valójában a magyar kormány és Vázsonyi Vilmosék által közösen felbérelt agent provocateur volt, a célja pedig nem volt más, mint Ulain Ferenc és társai beugratása és koholt perbe fogása, ezen keresztül pedig a fajvédők és az ÉME lejáratása a nagy nyilvánosság előtt.[500]

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken 1924. január 24-én hirdették ki az ügyben az elsőfokú ítéletet, melyben mindhárom vádlottat, Ulain Ferencet, Szemere Bélát és Bobula Tituszt is mindössze egy hónap és tizennégy napi államfogházra mint főbüntetésre, illetve a bűnügyi költségek és a fogvartartás költségeinek megtérítésére mint mellékbüntetésre ítélte.[501] A vádlottakat 1923 decemberében, néhány hét statáriális és előzetes letartóztatás után már szabadlábra is helyezték, így az ítélethirdetést

499 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Hitler nyilatkozata az Ulain-ügyben. Sohasem akart beleavatkozni a magyar ügyekbe Döhmel, köpenicki diplomata*. Szózat, 1923. december 23, 7.

500 Uo.

501 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

már szabad emberekként hallgathatták végig, büntetésüket a bíróság pedig kitöltöttnek vette.[502]

Az ítélet indoklása szerint a vádlottakat azért találta bűnösnek a bíróság csupán a lázadásra irányuló szövetség létesítése enyhe tényállásában, mert nem volt minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy a Szemere–Bobula–Ulain-csoport valóban kapcsolatban állt volna a Ludendorff–Hitler-féle német radikális jobboldali szervezettel, hiszen az ügyben egymásnak ellentmondó vallomásokat tevő Fritz Döhmel valódi személyazonossága nem volt felfedhető. Sőt, a bíróság véleménye szerint szinte bizonyos, hogy a német fiatalember a valóságban sosem volt a bajor forradalmi szervezetek megbízottja, csupán annak adta ki magát különböző fórumokon, hogy anyagi előnyökhöz jusson, ily módon pedig a magyar kormányt és rendőrséget is félrevezette, illetve igyekezett sokkal veszélyesebbnek feltüntetni az összeesküvők tevékenységét, mint amilyen az a valóságban volt. A bajor féllel nem állt fenn tényleges, konkretizálható katonai-politikai együttműködésre irányuló kapcsolat, a Döhmel által említett bajor fegyveresek sem voltak az országban, és nem is tudtak volna észrevétlenül bejutni annak területére. Továbbá Szemere, Bobula és Ulain maguk sem rendelkeztek magyar részről komoly fegyveres erővel – az ÁBM a fegyverei nagy részét a törvényszék álláspontja szerint korábban beszolgáltatta, Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok komoly szerepe az ügyben pedig nem bizonyítható –, ezért tevékenységük a magyar államra nézve veszélyt nem jelentett, hiszen kimerült a puszta megbeszélésben, tervezgetésben, a kormányt pedig semmiképp sem tudták volna megdönteni. A törvényszék nem értékelte súlyosbító körülményként a német nyelven írott szerződés megfogalmazását és aláírását sem, hiszen álláspontja szerint az csupán a vádlottak

[502] Uo.

szándékának határozott kifejezése volt, ugyanakkor cselekményük veszélyességét semennyiben nem növelte. Enyhítő körülményként vette ugyanakkor figyelembe a vádlottak büntetlen előéletét, azt, hogy hazafias szempontok vezérelték őket, illetve azt, hogy cselekményük a nagyobb veszélyt nélkülözte.[503]

Noha a vádlottak komolyabb büntetés nélkül megúszták a képtelennek tűnő puccskísérletet, úgy érezték, a becsületükön mindenképp folt esett, ezért – főként a gyakorló jogász Ulain Ferenc – nem hagyták annyiban a dolgot, és az elsőfokú ítélettel szemben fellebbezéssel éltek. A büntetőper végül a Budapesti Királyi Ítélőtáblán folytatódott, mely 1924. április 7-én kelt másodfokú ítéletében felmentette mindhárom vádlottat a lázadásra irányuló szövetség létesítése alól, és még a bűnügyi költségeket is a magyar államra hárította.[504]

A királyi ügyészség persze a másodfokú ítéletet megfellebbezte, a Magyar Királyi Kúria mint harmadfokú bíróság azonban végül 1924. november 18-án kelt végzésében helybenhagyta az ítélőtábla ítéletét, így végül a legmagasabb igazságszolgáltatási fórum is Szemere Béla, Bobula Titusz és Ulain Ferenc ártatlansága mellett foglalt állást.[505]

Fritz Döhmelt, Hitler állítólagos megbízottját az Ulain-perben tett ellentmondásos vallomása után – a német szélsőjobboldali szervezetek egyéb megbízottjaihoz hasonló módon – a magyar hatóságok kitoloncolták Magyarország területéről. A német rendőrség Münchenben ugyancsak tanúként hallgatta ki Hitler és társai hazaárulási ügyében, illetve a német

503 Uo. Az elsőfokú ítélet indoklása.

504 Uo. A Budapesti Királyi Ítélőtábla másodfokú ítélete Ulain Ferenc és társai bűntetőügyében.

505 Uo. A Magyar Királyi Kúria végzése Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

ügyészség hazaárulás miatt büntetőeljárást kezdeményezett ellene.[506]

Nemzetközi kitekintés – a sikertelen müncheni sörpuccs, 1923. november 8–9.

Ulain Ferenc szándékai szerint éppen 1923. november 7-én, a sörpuccs előestéjén utazott volna ki Münchenbe Hitlerrel és Ludendorff-fal tárgyalni, ha Hegyeshalomnál fel nem tartóztatják a magyar rendőrök. Emiatt nem zárható ki, hogy a bajor radikális jobboldali szervezetekkel való korábbi, Fritz Döhmel személyétől független kapcsolatainak köszönhetően pontosan tudta, mi, hogyan, és főleg mikor készül Bajorországban, a magyar kormány esetleges megbuktatását pedig a müncheni sörpuccsal szorosan összehangolva képzelte el.[507] Ha Fritz Döhmel esetleg szélhámos/agent provocateur volt is, aki korábban talán sosem állt kapcsolatban a bajor forradalmi szervezetekkel oly módon, ahogyan azt a fantaszta magyar összeesküvőknek állította, Ulain korábbi tárgyalásainak és értesüléseinek köszönhetően tudhatott bizonyos dolgokat. Érdemes tehát a bajor sörpuccsot/Hitler–Ludendorff-puccsot is legalább néhány mondat erejéig megvizsgálnunk, hogy a Szemere–Bobula–Ulain-csoport tevékenységét a maga képtelenségével és komolytalanságával együtt bizonyos szinten nemzetközi kontextusba tudjuk helyezni.[508]

Ulain Ferenc saját bevallása szerint 1923 nyarán folytatott tárgyalásokat Hitlerrel és Ludendorff-fal. A föderális államként

---

[506] Vö. NÉMETH István: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Az 1920-as évek (1. rész)*. Valóság, 2017/6, 45–80, 70. Németh István az ügy kapcsán idézi a budapesti német nagykövet jelentését is: PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Welczeck budapesti német nagykövet jelentése a Külügyi Hivatalnak az Ulain-ügyről, 1924. január 26.

[507] SERFŐZŐ, 1976

[508] A bajor sörpuccs ugyan meglehetősen alaposan feltárt és jól kutatható, azonban magyar vonatkozásairól igen kevés szó esik a forrásokban, pl. a Bundesarchiv őrizetében fennmaradt rendőrségi aktákban: BArch-R 1507/2129. Bajor sörpuccs (Hitlerputsch).

működő weimari köztársaságon belül nagyfokú önállósággal rendelkező Bajorország szövetségi tartományban ebben az időben zavaros politikai helyzet állt fenn, a gazdasági helyzet igen instabil volt, a nagyfokú társadalmi elégedetlenség pedig a szélsőséges politikai formációknak más vesztes államokhoz hasonlóan itt is kedvezett. Ilyen volt az NSDAP, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt, illetve a vele szoros szövetségben álló, félkatonai jellegű Kampfbund is. A politikai hatalmat ebben az időben Gustav von Kahr korábbi tartományi miniszterelnök, különleges jogkörrel felruházott, a politikai-gazdasági megoldására megbízást kapott főkormánybiztos gyakorolta Hans von Seisser ezredessel, a bajor rendőrség vezetőjével és Otto von Lossow tábornokkal, a Reichswehr bajorországi parancsnokával közösen. A válságra való tekintettel különleges jogköröket gyakorló végrehajtó hatalom képviselői ugyan ideológiailag nem álltak messze a politikai szélsőségektől és az Adolf Hitler, valamint Erich Ludendorff tábornok vezette csoporttól, mégis a nemzetiszocialisták kihagyásával igyekeztek politikai tőkét kovácsolni a válságból.[509]

Hitler és Ludendorff attól való félelmükben, hogy bár Bajorország irányítása nacionalista politikusok kezébe került, őket mégis mellőzni fogják, 1923. november elején államcsínyt szerveztek, és erőszakkal próbálták magukhoz ragadni a hatalmat. A *sörpuccs* abban a müncheni sörcsarnokban, a Bürgerbräukellerben vette kezdetét, ahol Gustav von Kahr éppen egy tömeggyűlésen tartott beszédet híveinek, és ahová november 8-án este Hitler és fegyveresei berontottak, majd deklarálták a közhatalmat gyakorló politikusok letartóztatását. Az épületet – a helyzet komolyságának

[509] A sörpuccsról és politikai kontextusáról a magyar történettudományi szakirodalomban lásd például: ORMOS Mária: *Hitler*. Budapest, T-Twins Kiadó, 1994, 73–86. Valamint összefoglaló jelleggel: KEREKES Lajos: *Hitler-puccs a sörházban*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.

demonstrálása kedvéért – az Ernst Röhm vezette SA[510] körülbelül hatszáz fegyverese vette körül, Kahr főkormánybiztos pedig a fegyveres fenyegetés hatására biztosította Hitlert és embereit a támogatásáról. Hitler, az egyébként kiváló szónoki képességekkel rendelkező politikus ugyanitt gyújtó hangú beszédet tartott, és pillanatok alatt maga mellé állította a sörcsarnokban összegyűlt több ezres tömeget. A nemzetiszocialista milícia ezután összehangolt akció keretében megszállta München fontosabb kormányzati létesítményeit és középületeit, az éjszaka folyamán pedig, miután Hitlerék úgy gondolták, hogy nincs tovább szükségük Kahrra és embereire, szabadon is engedték őket.[511]

A nemzetiszocialista párt szabadcsapatai az utcán randalíroztak, a puccskísérletnek azonban igen komoly hiányossága volt, hogy a rendőrség egyáltalán nem állt mellé, és nem támogatta a nácikat. Másnap reggel, november 9-én Hitler és fegyveresei túszul ejtették a bajor tartományi kormányt, majd Ludendorff tábornok javaslatára kétezer főt számláló menet indult a bajor védelmi minisztérium elfoglalására, az Odeonsplatznál azonban Hitler és milicistái szembe találták magukat a Gustav von Kahrhoz és a szövetségi kormányzathoz hűséges karhatalmi erőkkel, lövöldözés tört ki. Az összecsapásban tizenhat puccsista és négy rendőr kapott halálos sebet, Hitler és a puccs vezetői elmenekültek. Itt vált egyértelművé, hogy az államcsínykísérlet csúfosan megbukott, Hitlert pedig néhány napon belül őrizetbe vették a rendőrök.[512]

A későbbi német diktátort hazaárulás vádjával ötévi börtönbüntetésre ítélte a bíróság, a háborús hősként tisztelt Ludendorff tábornokot ellenben, noha vezető szerepet játszott a

[510] SA = Sturmabteilung, azaz rohamosztag, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt elsősorban első világháborús veteránokból álló milíciája, párthadserege.

[511] ORMOS, 1994

[512] ORMOS, 1994, uo.

sörpuccsban, felmentették minden vád alól. Részben növekvő népszerűségének köszönhetően Hitler végül csak kilenc hónapot töltött börtönben, ahol elkezdte írni *Mein Kampf – Harcom* című emlékiratát. A balul sikerült puccskísérlet Hitlert hosszabb távon országosan ismert és népszerű politikussá tette, olyannyira, hogy tíz évvel később, 1933-ban alkotmányos úton válhatott Németország kancellárjává, majd rövidesen véreskezű diktátorává.[513]

Bár a *bajor sörpuccs* a jóval komolytalanabb háttérrel rendelkező, még a fegyveres erőket is lényegében nélkülöző *magyar sörpuccs*hoz hasonlóan csúfosan elbukott, mindkét szélsőjobboldali politikai akció megmutatta az első világháborút elveszített államok társadalmainak traumáit és válságait az 1920-as évek elején, és előrevetítette a politikai szélsőségek erőteljes, szinte meggátolhatatlannak tűnő térnyerését az 1930-as években.[514]

Egy komolytalan puccsterv kérdőjelei és mérlege

Habár Szemere Bélát, Bobula Tituszt és Ulain Ferencet a legfelsőbb magyar bírói fórum végül ártatlannak találta még a lázadásra irányuló szövetség létesítésének viszonylag enyhe tényállásában is, és az általuk bajor–német közreműködéssel tervezett puccskísérlet kétségtelenül komolytalan volt, az ügy mégis jelentős politikai botrányt kavart 1923–24-ben, és számos kérdőjelet máig felvet.

A legnagyobb kérdőjel nyilván a puccsistákat megkörnyékező és beugrató, feltehetőleg mindenkit félrevezető német fiatalember, Fritz Döhmel személye és motivációi. A Szemere–Bobula–Ulain-összeesküvést emlegető szakirodalom

513 ORMOS, 1994, 196–321.

514 NÉMETH István: *Császárságból diktatúrába. Németország a 20. század első felében*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 309–394.

általában azon az álláspontonvan, hogy Fritz Döhmel valószínűleg nem volt más, mint a Bethlen-kormány által felbérelt agent provocateur, akinek felhasználásával Bethlenék célja a kormánypártból kivált, Gömbös Gyula vezette radikális jobboldali fajvédő képviselőcsoport kompromittálása és elszigetelése volt,[515] vagy pedig megelégszik azzal a még egyszerűbb magyarázattal, hogy Döhmel valóban Hitlerék megbízottja volt, a német és a magyar radikális jobboldali szervezetek közötti kapcsolat pedig valamilyen formában valóban fennállt.[516] A *magyar sörpuccs* még a nemzetközi idegen nyelvű szakirodalomban is feltűnik az említés szintjén, s ezek rendszerint kész tényként kezelik, hogy a magyar és a német fél között együttműködési megállapodás állott fenn.[517] Nevezik Döhmelt a különböző szakmunkákban diplomatának, ügynöknek, szélhámosnak, nemzetközi kalandornak, agent provocateur-nek, mivel azonban a puccstervet egyáltalán megemlítő művek, miként azt fentebb már említettük, többnyire nem tárgyalják mély részletekbe menően – Serfőző Lajos tanulmányát leszámítva – a *magyar sörpuccs*ot, illetve nem igazán hivatkoznak annak levéltári forrásaira sem, így a látható ellentmondásokra sem világítanak rá.

Annyi kétségkívül igaz, hogy Ulain Ferenc és az Egységes Pártból kiváló, később párttá alakuló fajvédő frakció viszonylagos kellemetlenségeket okozott a konszolidáción munkálkodó Bethlen-

515 Vö. SERFŐZŐ, i. m. 17–27. Prónay Pál visszaemlékezéseiben ugyancsak ezt az álláspontot képviseli: PRÓNAY, i. m. 210.

516 ORMOS, *Kozma*, 113; UNGVÁRY, 2012, 111.; ROMSICS, 2017, 128.; NEMES, Iratok II., 7–120, 110.; ZAKAR József: *Fajvédők az 1920-as évek Magyarországán*. In: *Tanulmányok a Holokausztról V*. Szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111, 89.

517 BODÓ Béla: *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019, 301.; Thomas L. SAKMYSTER: *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*. Washington, Columbia University Press, 1994, 132–134; David KING: *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*. London–New York, W. W. Norton and Company, 2017, 118–119.

kormánynak, nem csupán puszta kiválásukkal, de számos, a kormányzathoz köthető korrupciós ügy nyilvánosságra hozatalával is. Ulain maga számos alkalommal interpellált a parlamentben különböző korrupciós ügyek kapcsán, ezzel pedig rontotta a Bethlen-kormány hitelét.[518] Bizonyos kormánytagokat, köztük Rakovszky Iván belügyminisztert ingyen részvényekkel vesztegették meg, a korrupciós ügyben pedig számos állami tisztviselő érintettnek látszott.[519] A Magyar Általános Hitelbank 1923 nyarán ugyanis több kormánypárti és ellenzéki képviselőnek juttatott összesen körülbelül 300 millió koronányi értékben „ajándékrészvényeket", továbbá súlyosan megsértette a spekulációra vonatkozó szabályokat is.[520] Az ügyet Nagy Emil igazságügyminiszter a kormánypárt nyomására sem volt hajlandó eltussolni, hanem utasította a tárcája irányítása alá tartozó ügyészséget, és komoly vizsgálatot indított. Részben ez az ügy is közrejátszott abban, hogy nem sokkal később, 1924-ben lemondott az igazságügyi tárca éléről, és Bethlen miniszterelnökkel is igencsak megromlott a viszonya. Ulainnak személyesen tehát sok köze volt a Horthy-korszak egyik legnagyobb korrupciós botrányának kirobbantásához, mely, ha kormányválságot közvetlenül nem is okozott, de rontotta a Bethlen-kormány hitelét, és nyomán a kormányzat ellen jelentős sajtóhadjárat indult meg. Bethlenéknek tehát érdekükben állhatott lejáratni a Gömbös vezette fajvédő képviselőket, köztük Ulain Ferencet, ám a levéltári források alapján kétségbe vonhatónak tűnik az a magyarázat, mely szerint Fritz Döhmel egyszerűen a magyar kormány erre a célra felbérelt agent provocateur-e lett volna, és semmi több.

518 UNGVÁRY, 2012, 112.

519 NEMES Dezső, 1967, 108–109.

520 Kozma Miklós feljegyzése az ingyen részvények botrányáról, 1923. szeptember 30. In: Iratok II., 326–328.

Az ügyben nyomozó Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes vallomásából, illetve a budapesti rendőr-főkapitánynak küldött jelentéséből, valamint Seibold Jenő detektívfelügyelő vallomásából kiderül ugyanis, hogy Fritz Döhmel minden valószínűség szerint már azelőtt megjelent Budapesten és a Hitler-féle bajor nacionalista szervezet megbízottjaként kereste a kapcsolatot a magyar szélsőjobboldali szervezetekkel, hogy tevékenységére a rendőrség felfigyelt volna. Döhmel végül valóban a politikai rendőrség – és ebben Döhmel és Hetényi vallomása is egybevág – ügynöke lett egy rövid időre, és elsősorban anyagi haszonszerzés reményében jelentéseket tett a hatóságoknak és egyes kormánytagoknak az összeesküvők tevékenységéről, ám eredetileg, úgy tűnik, a magyar állami szervek tudta és közreműködése nélkül, teljesen önállóan kereste velük a kapcsolatot.

Feltehetjük tehát a kérdést: előfordulhatott-e, hogy a mai értelemben vett polgári titkosszolgálati tevékenységet végző fővárosi rendőr-főkapitányság politikai nyomozó főcsoportja, a felette álló Rakovszky Iván belügyminiszter utasítására egy német anyanyelvű személyt szervezett be az összeesküvők beugratására, konspiratív módon eljátszva, hogy a tevékenységéről csak később értesültek, miután Döhmel már felbujtotta valamilyen fokú cselekvésre a kormányt egyébként valóban megdönteni szándékozó Szemere–Bobula–Ulain-csoportot. Keletkeztetett volna a rendőrség konspiratív módon olyan – egyébként jórészt belső használatra szánt – iratokat, amelyek azt bizonyítják, hogy Döhmel eredetileg tőlük függetlenül tevékenykedett, és csak később került a hatóságok látókörébe és működött együtt azokkal, noha kezdettől fogva az állami szervek felbérelt provokátora volt? A válasz természetesen az, hogy mindez ugyan elképzelhető, ám aligha valószínű.

Elképzelhető továbbá az is, hogy esetleg Bethlenék legmagasabb szintű utasítására és a legnagyobb titoktartás közepette Fritz Döhmelt más magyar állami szerv – például a Magyarországra vonatkozó fegyverkezési korlátozások miatt az ekkoriban fedésben működő katonai titkosszolgálat, a Honvédelmi Minisztérium VI. főcsoportjának II. osztálya, a későbbi 2-VKF osztály elődje – szervezte be, hogy Ulain Ferencet és társait kompromittálja azzal az összeesküvéssel, amelynek folytatására gyakorlatilag ő maga bujtotta fel őket, ám ennek a valószínűsége is igen kicsi. Képtelen, irracionális ötlet már csak azért is, mert Döhmel, ha lehet hinni a forrásoknak, eredetileg Szemere Bélát és Bobula Tituszt környékezte meg, akik tőle függetlenül is valóban gondolkodtak a kormány megdöntésének lehetőségén, Ulain Ferencet mint valamelyes politikai befolyással rendelkező nemzetgyűlési képviselőt és a bajor nacionalista körökkel valóban kapcsolatot tartó személyt pedig csak valamivel később vonták be az összeesküvésbe. Tehát amikor Döhmel felvette a kapcsolatot Szemerével és Bobulával, jó eséllyel még nem tudhatta, hogy nemsokára Ulain válik az összeesküvés egyik kulcsfigurájává. Mindent egybevetve tehát úgy tűnik, Döhmel eredetileg nem volt a magyar kormány embere, hanem teljesen önállóan, nem tudni, kinek a megbízásából tevékenykedett, a politikai rendőrségnek pedig csak később kezdett jelentéseket tenni.

Elképzelhető az a forgatókönyv is, hogy Fritz Döhmel eredetileg valóban a bajor nacionalista szervezetek megbízottja volt, ám később önállósította magát, és anyagi haszonszerzés reményében szó szerint eladta az összeesküvést és a birtokában lévő információkat, az összeesküvők tevékenységét pedig egyúttal a saját pillanatnyi érdekei szerint igyekezett felnagyítani. Több vallomásának ellentmondásai, már-már nevetséges momentumai – melyek szerint például, noha eredetileg a német szélsőjobboldalhoz fűzték szálak, politikai meggyőződését tekintve valójában idealista

kommunista és filoszemita, a radikális jobboldali összeesküvőket pedig azért leplezte le, hogy megakadályozza az általuk állítólag tervezett erőszakos antiszemita cselekményeket[521] – is arra engednek következtetni, hogy egyrészt az anyagi haszonszerzés motiválhatta, másrészt tudatosan igyekezett minél nagyobb botrányt kirobbantani, egyúttal pedig minél inkább összekuszálni a szálakat.[522]

Érdekesen fogalmaz ugyanakkor a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete, mely szerint Döhmel személye a magyar állami szervek számára is talány, és bár valószínű, hogy a mögötte álló köröket külföldön, de minden bizonnyal nem Bajorországban kell keresni, illetve hogy mind a *magyar sörpuccs* résztvevőit, mind pedig a magyar állam hatóságait csúnyán félrevezette.[523] A *külföldön, de nem Bajorországban* jelentheti azt is – noha írásos bizonyíték hiányában nem kell egyetértenünk a büntetőtörvényszékkel sem –, hogy a szóban forgó rejtélyes fiatalember valamely külföldi állam titkosszolgálatának az ügynöke volt, aki azt a megbízást kapta, hogy igyekezzék szabotálni a német és a magyar radikális jobboldali szervezetek közötti együttműködési kísérleteket, illetve a feleket diszkreditálni egymás előtt.

Felmerül a logikus kérdés, vajon ebben az időszakban mely államnak vagy államoknak állhatott érdekében a feltörekvő német szélsőjobboldali szervezetek nemzetközi kapcsolatépítésének megakadályozása. A válasz: szóba jöhet Franciaország, Ausztria, de

---

521 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Fritz Döhmel vallomása.

522 Ugyan a német Bundesarchiv őrizetében fennmaradtak a bajor és magyar radikális jobboldali szervezetek kapcsolataira vonatkozó iratok, beszámolók, ezek is leginkább az ügyben megjelent sajtócikkekre, publicitást kapott információkra reflektálnak, és Fritz Döhmel személyazonosságát illetően ezekből sem derül ki a magyar levéltári forrásokhoz képest új információ: BArch-R 707/142. A bajor-magyar kapcsolatokra vonatkozó iratok.

523 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

akár maga a weimari köztársaság is. Hiszen a viszonylag közeli múltban, 2009-ben került elő a Francia Nemzeti Levéltárból és kapott némi sajtónyilvánosságot egy titkosszolgálati jelentés, amely szerint a francia hírszerzés emberei megfigyelték a feltörekvő nemzetiszocialista vezért és körét, és amely Mussolinihez hasonló, kiváló szónoki kvalitásokkal és karizmatikus kisugárzású politikusnak írja le Hitlert.[524] Ugyanez érvényes lehet akár a környező kisantant államokra is, amelyeknek ugyancsak evidens módon nem állt érdekében, hogy Magyarországon bármely politikai erő komoly külföldi szövetségesekre tegyen szert revizionista törekvések megvalósítása érdekében, így őket sem zárhatjuk ki az ilyen irányú feltételezésekből.

Ott volt továbbá Ausztria, mely az Osztrák–Magyar Monarchia egyik utódállamként ekkoriban rengeteg belpolitikai és gazdasági problémával küzdött. A politikai szélsőségek számára itt is kiváló táptalajt szolgáltatott az első világháború elvesztése utáni krízishelyzet, az ország kormányának pedig valós veszélyként kellett számolnia azzal, hogy Németország a nagynémet egység helyreállítása jegyében előbb-utóbb annektálja majd Ausztriát, miként arra a Hitler vezette náci német kormány által sor is került tizenöt évvel később, 1938-ban. A nemzetiszocialista típusú, egyúttal Anschluss-párti mozgalmak már itt is korán felütötték a fejüket, az osztrák államnak tehát egyáltalán nem állt érdekében, hogy a Hitler–Ludendorff-féle kör sikeres nemzetközi együttműködést építsen ki más nemzetek hasonló ideológiai

524 Thomas WIEDER: *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*. Le Monde, 2009. november 20.
https://www.lemonde.fr/europe/article/2009/11/19/adolf-hitler-genre-fasciste_1269349_3214.html

platformon álló politikusaival.[525] Hozzáteendő, hogy a két évvel korábbi nyugat-magyarországi felkelés és Sopron hovatartozásának kérdése is jelentősen hozzájárult az osztrák–magyar politikai kapcsolatok megromlásához.

Végül ott volt maga az ekkoriban Friedrich Ebert államelnök és Gustav Stresemann kancellár vezetése alatt álló Weimari Köztársaság, az első világháború leghatalmasabb vesztes állama, amely monarchiából frissen köztársasággá átalakult, volt birodalomként ugyancsak hatalmas gazdasági és társadalmi válságokkal küzdött. A válságok nyomán fokozódó elégedetlenség növelte a szélsőséges, demagóg politikusok és pártok, így Hitler és a nemzetiszocialisták népszerűségét. Annyi bizonyos, hogy a weimari köztársaság titkosszolgálati szerveinek voltak beépített emberei a nemzetiszocialista pártban és más radikális politikai mozgalmakban, hiszen Hitler életének is kevésbé ismert momentuma, hogy eredetileg miként került kapcsolatba a nemzetiszocializmussal. A rövid életű Bajor Tanácsköztársaság leverése után, 1919-ben a német hadsereg bajorországi hírszerző- és propagandaegységének dolgozott, a feladata pedig az volt, hogy információt gyűjtsön a politikai szélsőségeket propagáló szervezetekről és személyekről, illetve élénk antikommunista propagandatevékenységet fejtsen ki.[526] Az egyik ilyen, a német katonai titkosszolgálat által megfigyelt radikális szervezet az ekkor még jelentéktelen DAP,[527] a Német Munkáspárt volt, melybe Hitlernek annyira jól sikerült a beépülés, hogy később a vezetője lett, és NSDAP, azaz Nemzetiszocialista Német Munkáspárt néven

525 FIZIKER Róbert: *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anschluss ellen, az önálló Ausztriáért*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2010. Valamint az osztrák radikális jobboldal történetéről magyar nyelven lásd még: KEREKES Lajos: *Ausztria történelme 1918–1955*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

526 ORMOS, Hitler, 51–53.

527 DAP = Deutsche Arbeiterpartei.

pár év alatt országos politikai mozgalommá szervezte.[528] A Weimari Köztársaság döntően liberális-szociáldemokrata kormányzatának tehát érthető módon szintén nem állt érdekében, hogy a nemzetiszocialista mozgalom számottevő nemzetközi kapcsolatokat építhessen ki, és igen hasonlóan küzdött Németországon belül a politikai szélsőségek ellen, mint ahogyan azt a konszolidációra törekvő Bethlen-kormány tette magyar kontextusban. Arra is mutatnak adatok, hogy Döhmel már 1923 augusztusában kapcsolatban állt a német állambiztonsági szervekkel, és jelezte feléjük, hogy a bajor és a magyar radjikális jobboldali szervezetek újra igyekeznek felvenni egymással a kapcsolatot és feleleveníteni a korábban kezdeményezett együttműködést.[529] Bizonyosnak látszik, hogy Döhmel eredetileg valóban kapcsolatban állt Hitlerrel és körével, hiszen korábban Hetényi Imre főkapitányhelyettes megbízásából követte őt Bajorországba egy magyar detektív, és megbizonyosodott minderről.[530] Ugyan Németh István is közölt terjedelmes, hiánypótló forráskiadványában néhány német diplomáciai iratot az Ulain-üggyel kapcsolatban,[531] elsősorban a magyar és a német rendvédelmi és diplomáciai szervek levélváltásából, de természetesen ezekből sem derül ki egyértelműen az összeesküvés német kulcsfigurájának, Fritz Döhmelnek a kiléte. Annyi tudható, hogy Hetényi főkapitány-helyettes 1923 novemberében tájékoztatta a budapesti német követséget arról, hogy Döhmelt a magyar rendőrség ekkor már hosszabb ideje figyelte, és hogy több

528 ORMOS, Hitler, 54–71.

529 PA AA (B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos bizalmas jelentés Budapestről a a német–magyar jobboldali együttműködésről, 1923. augusztus 23. Idézi: NÉMETH István: *A Wilhelmstrasse és Magyarország.* I. rész, 80.

530 NÉMETH István: *Magyarok és németek (1914–1934)*. Budapest, Magánkiadás, 2017, 382.

531 *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*. Forráskiad. NÉMETH István, Budapest, Magánkiadás, 2017, 343–356.

tucat német fiatalember tartózkodott Budapesten abból a célból, hogy a magyar és a német szélsőjobboldali szervezetek között együttműködési megállapodást kezdeményezzen.[532] Az ügy szűkös német forrásaiból kitűnik, és erre Németh István is felhívja a figyelmet, hogy Döhmel motivációi bizonyos német állami szervek előtt sem voltak ismertek, és megemlíti, hogy Gerhard Köpke, a német külügyminisztérium (Auswärtiges Amt – Külügyi Hivatal) tisztviselője írt át az ügyben a közrendet felügyelő birodalmi megbízottnak[533] (Reichskomissar für die Überwachung der Öffentlichen Ordnung),[534] majd néhány nap múlva a külügyi tárca az ügy összefoglalóját megküldte a német szövetségi kormány müncheni képviselőjének is, egyúttal pedig további információkat kért, elsősorban a magyar és a német radikális jobboldali szervezetek kapcsolatairól. A közrendet felügyelő német birodalmi megbízott, aki gyakorlatilag a német szövetségi politikai rendőrség vezetője volt, azonban érdekes módon csak még jobban összekuszálta a szálakat, lényeges információkat nem közölt a külügyminisztériummal, és válaszában azon véleményének adott hangot, hogy Fritz Döhmel nem is állt kapcsolatban a nemzetiszocialistákkal, és egy meglehetősen megbízhatatlan sajtóforrásra, a Germania című napilap 1923. november 25-ei

---

532 PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyéről, 1923. november 10. Idézi: NÉMETH István, *Magyarok és németek*, 384. Eredeti nyelven közli: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*. 346.

533 A Reichskomissar für die Überwachung der Öffentlichen Ordnung, azaz a közrendet felügyelő birodalmi megbízott tisztségét 1920-ban alapították, és a német szövetségi belügyi tárcán belül a politikai rendészeti, polgári titkosszolgálati jellegű tevékenységeket irányító rendőri vezető volt. Némi leegyszerűsítéssel a szerv a Gestapo, a nemzetiszocialista Németország hírhedt titkosrendőrsége elődszervének is tekinthető.

534 PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottnak, 1923. november 14. Eredeti nyelven közli: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*. 350.

számára hivatkozva azt állította, hogy valójában kommunista.[535] Bár mindez a feltételezések birodalmába tartozik, ezek alapján egyáltalán nem zárható ki, hogy Fritz Döhmel – egyéb motivációi és tevékenységei mellett, esetleg korábbi tényleges nemzetiszocialista elköteleződésével együtt – a német titkosszolgálat ügynöke volt, akinek célja a nemzetiszocialisták tevékenységének bomlasztása lehetett, különös tekintettel a nemzetközi kapcsolataikra, a német politikai rendőri-titkosszolgálati szervek pedig éppen ezért nem voltak érdekeltek a leleplezésében.

Noha Hitler a magyar radikális jobboldal egyik lapjában, a Szózatban sajtónyilatkozatot is kiadott, melyben kategorikusan tagadta, hogy Döhmel az ő vagy pártja megbízottja lenne, amelyhez csatlakoztak Alfred Rosenberg és Anton Drexler is, ez az égvilágon semmit nem bizonyít. Hiszen Hitlert éppen ekkor tartóztatták le egy sikertelen államcsínykísérlet miatt, amúgy is szorult helyzetét pedig nem akarhatta azzal tetézni, hogy beismeri: ha mód van rá, a bajor sörpuccsot némi nemzetközi közreműködéssel akarta volna végrehajtani, illetve annak sikere esetén nem átallott volna beavatkozni egy másik állam belügyeibe is. Döhmel tehát korábban valóban kapcsolatban állhatott a Hitler–Ludendorff-körrel – erre utalhat jól informáltsága, a bajor belpolitikai viszonyok alapos ismerete is, mellyel Ulain Ferencet, aki kétségtelenül kapcsolatban állt Hitlerékkel, láthatólag sikerült meggyőznie.[536] Fritz Döhmel szokatlanul magas képzettségére és diplomáciai jártasságára utalhat az a tény is, hogy az összeesküvők vallomásai szerint a bajor–magyar politikai együttműködés kissé képtelen, de mégiscsak szakszerű szerződéstervezetét piszkozat nélkül, egyből tisztázatban vetette papírra.

---

535 NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, 385.

536 HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Ulain Ferenc vallomása.

Noha elképzelhető akár az is, hogy Döhmel egyszerű szélhámos volt, akit pusztán az anyagi haszonszerzés lehetősége vezetett, és mindenkit megtévesztett, az általa végzett, igen magas szintű, magukat az összeesküvőket, valamint a politikusokat és rendőröket is megtévesztő dezinformációs tevékenység engedhet következtetni akár egy, a háttérben meghúzódó, nemzetközi titkosszolgálati játszmára is. Fritz Döhmel kilétére persze valószínűleg már soha nem derül fény lassan száz év távlatában sem, így csupán a logikusnak ható elképzelésekre hagyatkozhatunk. Bármi is az igazság a *magyar sörpuccs*al kapcsolatban, annyi bizonyos, hogy az a sokkal komolyabb apparátust felvonultató bajor sörpuccshoz hasonlóan már a kezdet kezdetén megbukott. Ahogyan a német szövetségi kormánynak sikerült egy időre a szélsőjobboldalt háttérbe szorítania, úgy 1923 végére a Bethlen-kormánynak is sikerült Gömböst és körét a parlamentben elszigetelni, és a konszolidációra nézve veszélyesnek ható politikai tevékenységüket valamennyire háttérbe szorítani, ezzel egy időre pedig a magyar kormány is kihúzta a radikális jobboldal méregfogát.[537]

Ulain Ferenc a második világháború éveiben a nyilaskeresztes mozgalom politikusaként működött, majd 1945-ben elmenekült Magyarországról. Halálának helye és ideje nem ismert, de feltehetőleg külföldi emigrációban hunyt el. Ami összeesküvő társai további sorsát illeti, Szemere Béla 1924-ben belépett a Gömbös Gyula alapította Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártba, majd az 1930-as években az első nyilaskeresztes párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzetiszocialista Földműves- és Munkáspárt tagja lett. 1939-ben a párt színeiben országgyűlési képviselővé is megválasztották, a második világháború után, 1948-ban hunyt el. Bobula Titusz a

[537] ROMSICS, i. m. 128–129.

puccsterv után visszatért az Egyesült Államokba, ahol katonai mérnöki tevékenységgel is próbálkozott, és többek között a világhírű fizikus-feltaláló, Nikola Tesla mellett is dolgozott egy soha meg nem valósult energiapajzs és sugárfegyver-technológia kidolgozásán. 1961-ben hunyt el.

III.
(TERRORFIÚK)
A BOMBAPER:
AZ ERZSÉBETVÁROSI BOMBAMERÉNYLET ÉS A HOZZÁ KAPCSOLÓDÓ TERRORCSELEKMÉNYEK, VALAMINT AZ ÜGYEKBEN LEFOLYTATOTT BÜNTETŐELJÁRÁSOK ÉS POLITIKAI KONTEXTUSUK

„Terrorfiúk" és robbantásos terrorcselekmények az 1920-as évek Magyarországán

Az Ébredő Magyarok Egyesületének Nemzetvédelmi Főosztálya egy volt azon polgári milíciák közül, melyek az I. világháború elvesztését követő polgárháborús időszak, a tanácsköztársaság bukása, majd a trianoni békediktátum hatályba lépése után, az 1920-as évek elején megszilárduló Horthy–Bethlen-kormányzat tudtával és beleegyezésével működtek, bizonyos hatósági jogkörökkel is felruházva. Ennek a szervezetnek volt része az Ébredő Magyarok Egyesületének a IX. kerületi[538] Nemzetvédelmi Osztály névre hallgató alakulata, melynek tagjai 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. Jelen fejezetben az erzsébetvárosi bombamerényletet, valamint két,

[538] Budapesten ekkor tíz kerület volt, ám a korabeli IX. kerület nagyjából akkor is megfelelt a mai IX. kerület/Ferencváros nevű városrésznek.

ehhez szorosan kapcsolódó, ugyancsak az ÉME milíciáihoz köthető terrorcselekményt, az 1922-es jászkarajenői kézigránátos merénylettervet, illetve az 1923-as csongrádi bombamerényletet járjuk körül alaposabban.

E három eset szerepelhetne a Kettőskereszt Vérszövetség, az 1920-as évek beli jobboldali magyar milicista mozgalom csúcsszerve történetét feldolgozó fejezetünkben is, hiszen az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának milicistái a KKVSz esküjét is letették, párhuzamosan annak is tagjai voltak, és erre mindhárom eset forrásai között található egyértelmű utalás. Mégis úgy döntöttünk, az 1922–1923-ban elharapózó magyar politikai terrorizmus e három eset, azokon belül is kiemelten az erzsébetvárosi bombamerénylet bemutatásán keresztül külön tematikus tanulmányt érdemel.

1922. április hó 2-án a déli órákban az Erzsébetvárosi Demokrata Kör épületének dísztermében óraszerkezettel ellátott, fémdobozban elhelyezett, ekrazit robbanószerrel megtöltött pokolgépet helyeztek el egy nagy tükör alatt lévő, faburkolattal ellátott fűtőtest alján. A bomba 1922. április 3-án délután 3 óra 25 perckor felrobbant, a szétrepülő bomba- és fűtőtestszilánkok Szegő Miksa, Pesti Alfréd, Kerényi Arnold, Bánd Gyula, Polgár Sándor, Goldberg Simon, Haász Károly és Kovács Ernő budapesti lakoson halálos kimenetelű sérüléseket ejtettek, míg dr. Balassa Gyula, Ladner Mór, Váradi Győző, dr. Patai Samu, Szász László, Krámer Dávid, dr. Ehrlich Mátyás, Katona Béla, Spitzstein Béla, dr. Maros Mór, Elek Artur, Láng Ágoston, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Breitner Mór, Lengyel Ödön, Elek Bernát, dr. Kemény Géza, Elfer Sándor, Hirnschorn Jakab, Goldfinger Gábor, Császár

Lipót és Aczél Gyula budapesti lakosok súlyos sérüléseket szenvedtek.[539]

A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltó eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után Márffy-per néven szerepel.[540]

Mivel Zinner Tibor az Ébredő Magyarok Egyesületének 1920-as évekbeli történetéről írott, 1989-ben megjelent kiváló, és azóta is hiánypótló monográfiája igen alaposan összefoglalja és tágabb történelmi kontextusba helyezi a rajta kívül egész idáig kevesek által kutatott Márffy-pert, eredményeire, megállapításaira jelen (eset)tanulmány is támaszkodik.[541]

Tekintve, hogy a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyek, intézmények elleni merényleteket, és mindegyik mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyású radikális jobboldali társadalmi szervezete,[542] az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a büntetőtörvényszék elé, hanem a vádirat együtt tárgyalta azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel, ugyanazt a gyanúsítotti kört – élén Márffy

---

539 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú ítélet.

540 Az erzsébetvárosi merényletről, valamint Márffy József elsőrendű vádlott és társai azt követő peréről a teljesség igénye nélkül az alábbi, legkülönfélébb politikai irányultságú napilapok közöltek tudósításssorozatot: Az Est, Magyarország, Reggeli Hírlap, Népszava, Nemzeti Újság, Szózat, Esti Kurír, Pesti Napló, Budapesti Hírlap, Pesti Hírlap, 8 órai újság, Világ, Friss Újság, Új Nemzedék, Új Barázda, Dunántúl, Egyetértés, Szegedi Új Nemzedék, Az Ojság, A Nép, Szegedi Friss Újság, Pécsi Lapok, Miskolci Napló, Ellenzék, Magyar Jövő stb.

541 ZINNER Tibor, 1989

542 ZINNER Tibor, 1978/1, 251–284.

Józseffel, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vezetőjével – vádolva a tervezett és/vagy megvalósított terrorakciókkal.

Az erzsébetvárosi bombamerénylettel szinte azonos időben, 1922. február–márciusában vette kezdetét egy kisebb volumenű szervezkedés, melynek keretében Kető-Kucsera István kocsmáros, az ÉME jászkarajenői fiókszervezetének vezetője a helyi zsidóság, név szerint valószínűleg Fischmann Izsák izraelita vallású lakos ellen tervezett kézigránátos merényleteket végrehajtani, ám a terv még időben a hatóságok látókörébe került, és az összeesküvőket a robbantás előtt kézre kerítette a rendőrség.

Nagyobb szabású, három emberéletet követelő merényletet hajtottak végre 1923. december 24-én Csongrádon az ÉME helyi fiókszervezetének tagjai, egyúttal a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád irreguláris katonái Piroska János tényleges állományú honvéd főhadnagy felbujtására. A helyi zsidó nőegylet jótékonysági bálja alkalmával bombát dobtak a Magyar Király Szálló báltermébe, amelynek robbanása Nagyjános Julianna cselédlány, Wolff Sándor egyetemista és Farkas Balázs cigányprímás halálát okozta.

A fejezetünkben tárgyalandó erzsébetvárosi bombamerénylet, valamint az ÉME milicistáihoz kötődő két másik, kisebb volumenű bűncselekmény az első világháború utáni években egy rövid időre a fejét Magyarországon is felütő, radikális jobboldali motivációktól hajtott politikai terrorizmus eklatáns példái, amelyek a bethleni konszolidáció kulisszái mögött továbbra is fennálló politikai feszültségek tanúbizonyságául szolgálnak. A három vizsgált ügy közül a Márffy-per iratanyaga a legbőségesebb: mind a nyomozati, mind a vizsgálati, mind a bírósági iratok fennmaradtak, így az erzsébetvárosi bombamerénylet jelentősége mellett a rendelkezésre álló források bősége miatt is megérdemli a kiemelt figyelmet.

A bombaügy politikai kontextusa – az Ébredő Magyarok Egyesülete és politikai befolyása az 1920-as évek Magyarországán

A bombaper, illetve a jászkarajenői és csongrádi merényletek politikai kontextusának megértéséhez szükséges áttekintenünk az Ébredő Magyarok Egyesületének (ÉME) történetét és a korszak politikai életére gyakorolt hatását, hiszen a büntetőperek elsősorban e politikai kontextusban értelmezhetők, nem csupán egyszerű köztörvényes bűnügyekként. Az ÉME egy volt a történelmi Magyarország összeomlásakor alakult számos hazafias egyesület közül, és az 1920-as években a legbefolyásosabb ilyen szervezetek közé tartozott a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE), illetve az Etelközi Szövetség (EX) nevű titkos társasággal együtt, melyek tagsága és vezetősége között, mint már utaltunk rá, igen jelentős átfedések figyelhetők meg.[543] Az ÉME alapításának pontos dátuma nem ismert, de valamikor az 1918-as év végére tehető. Alapvetően a kezdetektől fogva antiszemita, bűnbakképző, történelmi traumákból, sérelmekből táplálkozó politikai szemlélet jellemezte, mely a zsidókat hibáztatta Magyarország megoldatlan társadalmi konfliktusaiért és az első világháborúért is.[544] Alapítói között neves közéleti személyiségek és katonatisztek találhatók, mint dr. Bárdossy Ernő MÁV-titkár és újságíró, Ilosvay Gusztáv államtitkár, Mádl J. Géza újságíró, dr. Fodor Gyula OTI-titkár, dr. Sármezey Endre MÁV-igazgató, de olyan, frontról hazatért, majd a fehérterror idején atrocitásaik nyomán ismertté vált radikális katonatisztek is, mint Héjjas Iván, Raád Árpád, Francia Kiss Mihály vagy Prónay Pál.[545]

---

543 PAKSA Rudolf: *A magyar szélsőjobboldal története*. Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 49–59.

544 ZINNER Tibor, 1989, 13–15.

545 ZINNER, 1989

A radikális jobboldali szervezet már az első világháború vége előtt igen nagy politikai aktivitást fejtett ki, és nem volt ez másként a tanácsköztársaság 133 napja alatt sem. Az ÉME vezetősége 1919. március 21-én, egy választmányi ülésen értesült a kommunista hatalomátvételről, és ezek után – illegalitásban működve – aktívan részt vett a kommunista diktatúra elleni küzdelemben, embereket toborzott és fegyverzett fel. A tanácskormány bukása és Magyarország román megszállása után az ÉME folytatta politikai tevékenységét, és utcai plakátok elhelyezésével valóságos propagandaháborút vívott. Az egyesület tagjait gyakran zaklatták a románokkal együttműködő átmeneti magyar kormány hatóságai.[546] Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlásával rengeteg volt katona és közszolgálati alkalmazott deklasszálódott, ez a társadalmi helyzet pedig jelentős tömegbázist teremtett a radikális egyesület számára. 1919-ben felmerült az ÉME politikai párttá szervezésének gondolata is, az egyesület vezetése azonban úgy döntött, hogy „minden politikától mentesen, csak társadalmi téren küzdenek tovább."[547] 1919. augusztus 14-én az ÉME küldöttségét Horthy Miklós még a Nemzeti Hadsereg fővezéreként fogadta Siófokon.[548] Horthy 1919. november 16-ai budapesti bevonulása után az ÉME a fővárosban kiterjedt antiszemita propagandát folytatott, és a zsidók jogait korlátozó törvények bevezetését követelte.[549] Lapjában, az Ébredő Magyarországban az egyesület 830 000 fős tagságra utalt, azt a benyomást keltve, hogy a lakosság jelentős részének támogatását élvezi.[550] A tagság létszáma persze túlzó és megbízhatatlan adat, ám azt mindenképpen ki kell emelnünk, hogy az egyesület ebben az

546 ZINNER, 1989, 32–33.
547 ZINNER, 1989, 34.
548 ZINNER, 1989, 35.
549 PAKSA, 2012, 57–59.
550 ZINNER, 1989, 37.

időszakban valóban jelentős társadalmi bázissal rendelkezett, és a háború utáni politikai helyzet egyik alakítója volt.

Az ÉME 1919. november 30-án tartotta budapesti nagygyűlését, ahol dr. Zákány Gyula alelnök a zsidókérdésről adott elő, melynek nyomán újabb antiszemita, a zsidók jogait súlyosan korlátozó intézkedések bevezetését kérvényező határozatot juttattak el az – államfői hatalmat ekkor még csak de facto gyakorló – Horthy Miklóshoz, mint a Nemzeti Hadsereg fővezéréhez.[551] A nagygyűlést több ezres tömegtüntetések követték, de mindennapossá váltak az utcai összetűzések, spontán zsidóverések is a fővárosban és vidéken egyaránt. Zinner Tibor is felhívja rá a figyelmet, hogy az ÉME társadalmi bázisa ebben az időszakban meglehetősen széles és heterogén volt, a tagok között ugyanúgy megtalálhatók az első világháborút megjárt veterán katonák, mint az úri osztály hazafias eszméket valló tagjai, de a kispolgárság és a háború nyomán mérhetetlen szegénységben élő vidéki agrárproletariátus képviselői is.[552] A háborús szegénység és bizonytalanság lényegében az egész társadalmat radikalizálta, a politikai szélsőségek megjelenése ebben az időszakban tehát szinte törvényszerű folyamat volt.[553]

Szmrecsányi Györgyöt, az ÉME első országos elnökét ugyanazon a napon választották meg, mint Horthy Miklós kormányzót, 1920. március 1-jén. A Horthy antiszemitizmusát nem támogató Huszár Károly miniszterelnök ugyanezen a napon mondott le, a március 15-én megalakult Simonyi-Semadam Sándor vezette kormányból pedig kimaradtak a liberális politikusok. A kormányváltást az ÉME vezetősége örömmel fogadta, akárcsak a román csapatok kivonulását. Az ÉME gyakorlatilag a stabilizálódó

551 ZINNER, 1989, 45.

552 ZINNER, 1989, 53.

553 A magyar társadalom érthető okokra visszavezethető radikalizálódása már az első világháború végén, 1918-ban elkezdődött. Vö. HATOS Pál, *Az elátkozott köztársaság.*

Horthy-rezsim afféle lojális ellenzékévé vált, az államfőség kérdésében pedig szabadkirályválasztó álláspontot fogalmazott meg. Miként arra már korábban utaltunk, 1920 tavaszán az ÉME – Eckhardt Tibor későbbi ÉME-vezető, Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök és Prónay Pál képviseletével – már a külföldi, elsősorban osztrák és német (bajor) szélsőjobboldali pártokkal, szervezetekkel is kereste az esetleges nemzetközi antibolsevista együttműködés lehetőségét.[554]

Az ÉME más hazafias szervezetekhez hasonlóan ebben az időben a kormány jóváhagyásával fegyveres segédrendőri alakulatokat tartott fenn egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételi kísérlet megakadályozására. Az egyre hangosabb és egyre nagyobb társadalmi feszültségeket generáló antiszemita propaganda, az egyre több erőszakos cselekmény, valamint a konszolidációs törekvések hatására Rubinek Gyula földművelésügyi miniszter 1920. április 4-én javasolta az ÉME feloszlatását.[555] A kormány azonban az instabil politikai helyzet miatt többszöri próbálkozás után sem merte feloszlatni a szervezetet.[556] Ebben az időben az ÉME budapesti központja körülbelül 300 000 főt tömörített, és az egyesületnek volt még országszerte 98 fiókegylete is.[557] A trianoni békediktátum 1920. június 4-ei aláírása csak tovább fokozta az országban a feszültségeket, az antiszemitizmus mellett pedig az irredentizmus, a történelmi Magyarország területi revíziója lett a vezető eszme, ezzel összefüggésben az ÉME számos tagja, köztük sok leszerelt

554 ZINNER, 1989

555 A földművelésügyi miniszter ezt követően az 1920. május 13-ai minisztertanácsi ülésen is annak adott hangot, hogy főként vidéken egyre kontrollálhatatlanabb az ébredők által alkalmazott erőszak. MNL OL K 27-1920. 05. 13/5. napirendi pont, Az Ébredő Magyarok Egyesülete magatartása elleni panasz.

556 ZINNER, 1989, 66–67.

557 ZINNER, 1989, 69.

vagy még akkor is aktív állományú katona – habár a Monarchia és annak reguláris hadseregének felbomlása miatt az állományviszonyokat és jogosultságokat igen nehéz volt nyomon követni – jelentős szerepet játszott a fehérterrorban. Az atrocitások, politikai gyilkosságok – így az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet – mögött számos konkrét esetben felsejlik a fehérterrort is lényegében irányító Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok neve.[558]

1920. szeptember 19-én az egyesület újabb országos nagygyűlést tartott, melyen 25 pontos „ébredő programot" ismertettek, melyet aztán Szmrecsányi György Teleki Pál miniszterelnöknek is átnyújtott, hangsúlyozva az ÉME hatalmi tényező mivoltát. A 25 pont lényegében kiáltvány volt az ország teljes zsidótlanítására, zsidóellenes kulturális és gazdasági követelésekkel, ám egyúttal szociálpolitikai javaslatokat is tartalmazott, és miként arra Zinner Tibor is felhívja a figyelmet, e követelések a magyar jobboldali radikalizmus egyik első szellemi és gyakorlati megnyilatkozásának tekinthetők.[559]

A kormányzat igyekezett ugyan a radikális szélsőjobboldalt valamilyen módon pacifikálni és visszafogni, ám annak széles társadalmi bázisa okán nem volt könnyű dolga. A helyzetet nehezítette továbbá, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületével szimpatizáló személyek ekkora már beépültek a belügyi és a honvédelmi tárcába és több fegyveres testületbe, ezért az állami alkalmazottak között is igen jelentős volt a mozgalom támogatottsága. A feloszlatás helyett így a kormány leginkább belülről igyekezett az ÉME-t bomlasztani, vagy legalábbis konszolidálni, és különböző manipulációk és alkuk révén a vezetői

[558] Serfőző Lajos is felhívja rá a figyelmet, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merénylet mögött is jó eséllyel Prónay Pál és/vagy Héjjas Iván állhattak annak közvetett vagy közvetlen értelmi szerzőiként. Vö. SERFŐZŐ, 1976/LVII. 3–60, 30–33.
[559] ZINNER, 1989, 88–89.

székekbe próbált mérsékeltebb személyeket juttatni.[560] Részben az egyre erősödő radikális jobboldal lecsendesítésére fogadta el a nemzetgyűlés a numerus clausust, vagyis az 1920. évi XXV. törvénycikket, mely erősen korlátozta a felsőoktatásba felvehető zsidó származású hallgatók számát.[561] A törvény 1921-ben lépett hatályba. Ez is jól rámutat, hogy a radikális jobboldal a korszakban mennyire erős politikai befolyással bírt, hiszen képes volt beavatkozni a jogalkotásba.

Az egyre véresebb és kontrollálhatatlanabb atrocitások,[562] az ÉME-hez köthető paramilitáris csoportok, különítményesek, milicisták garázdálkodásai, különösen a Club Kávéház elleni, korábban már ismertetett akció[563] nyomán a kormány végül elérkezettnek látta az időt a határozottabb fellépésre. Feloszlatni továbbra sem merte az egyesületet, mert úgy vélte, radikális jobboldali, sok esetben felfegyverzett tagok még mindig a kormány hasznára lehetnek egy esetleges baloldali hatalomátvételi kísérlet elfojtásában, ám mindenképpen korlátozni igyekezett a szervezet működését. Az 1920. november 10-ei minisztertanácsi ülésen döntöttek arról, hogy az 1918 októbere óta alakult egyesületeket vizsgálat alá vonják,[564] a gyülekezési jogot pedig erősen korlátozni fogják.[565] November 11-én a belügyminiszter felfüggesztette az

---

560 ZINNER, 1989, 88.

561 A numerus claususról lásd bővebben: PAKSA Rudolf: *A numerus clausus, Gróf Bethlen István és kora*. Szerk. NAGY Zsejke, Budapest, Osiris Kiadó, 2014, 137–157.

562 Doktori értekezésben Bödők Gergely is felhívja a figyelmet arra, hogy 1920–22-ben mind a Nemzeti Hadsereg különítményesei, mind pedig az ÉME (sokszor felfegyverzett) milicistái végrehajtottak olyan atrocitásokat, melyeket az állam nem tudott, és talán nem is akart kontroll alatt tartani. Számos esetben előfordult, hogy a fegyveresek békés járókelőket támadtak meg és tartóztattak le, az ilyen esetek nem egyszer gyilkosságba torkollottak. BÖDŐK, 2018, 187–189.

563 ZINNER, 1989, 72–73; BÖDŐK, 2008, 219–220; KOVÁCS, 2009, 87–91.

564 HU-MNL-OL K 27-1920. 11. 19/6. napirendi pont, Az Ébredő Magyarok Egyesülete ellen folyamatba tett vizsgálat eredményeinek ismertetése.

565 ZINNER, 1989, 96.

ÉME budapesti központjának működését, mégpedig azzal az indoklással, hogy az egyesület saját nyomozószervet állított fel, amely hatósági jogkört bitorolt, önhatalmúlag kvázi állami szervként működött, és ezzel súlyosan veszélyeztette a fennálló államrendet. A Teleki-kormány egyre jobban féltette a világháború után konszolidálódó politikai és gazdasági kapcsolatokat a mind nagyobb teret nyerő radikális jobboldaltól, ezért radikális tisztújítást követelt az ÉME-n belül. Weiss Konrád kénytelen volt lemondani alelnöki tisztéről, helyére a kormány törekvéseit inkább támogató Zákány Gyula került, egyúttal pedig megtiltották az egyetemi diákság belépését az egyesületbe, ezzel pedig tömegbázisa egyik jelentős elemétől fosztották meg.[566]

Soltra József rendőr már említett meggyilkolása, katonaruhás egyének által, szolgálat közben, 1920. november 10-én jó indokot szolgáltatott a kormánynak, hogy az ébredőkkel szoros átfedésben lévő tiszti különítményeket is igyekezzen fokozatosan felszámolni, illetve tagjait ténylegesen integrálni a reguláris hadseregbe. Számos paramilitáris egységet, például az Ehmann-telepi különítményt csak fegyveres hatósági erőszakkal, halálos áldozatok árán sikerült leszerelni – amikor a rendőrök és a (reguláris) katonák rajtaütöttek a milicistákon, a lövöldözésben öt fegyveres meghalt.[567] Ferdinandy Gyula belügyminiszter bejelentette, hogy tudomása van az ÉME puccsszerű hatalomátvételi tervéről, Rubinek Gyula kereskedelemügyi miniszter pedig ezzel párhuzamosan rendeletben tiltotta el a vasúti és postai alkalmazottakat az ÉME-tagságtól, ezzel tömegbázisa egyik újabb jelentős elemétől fosztotta meg a szervezetet. A

566 ZINNER, 1989, 97.

567 KÁDÁR Gábor–VÁGI Zoltán: *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*. ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010. http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkossagok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

meggyilkolt rendőr ügyéből kiindulva több más, különítményesekhez köthető gyilkosság és egyéb önkényes atrocitás kapcsán komoly vizsgálat folyt még Héjjas és Prónay, valamint a hozzájuk köthető irreguláris fegyveres csoportok ellen is, ám a vezető körökhöz fűződő személyes jó viszonyuk okán az ekkor már befolyásos radikális jobboldali politikusoknak nem esett bántódásuk.[568]

Bár az ÉME új vezetőséggel és nagy reményekkel vágott neki az 1921-es évnek, az egyesület életében szakadást vetített előre a Habsburg-párti legitimisták és a szabadkirályválasztók vitája. IV. Károly trónra való visszatérési kísérlete kiélezte az ellentéteket. Az antanthatalmak nem engedtek volna Magyarországon egy Habsburg-restaurációt, ezért a stabilitás érdekében leginkább Horthy Miklós kormányzó hosszú távú régens államfősége tűnt a szemükben a legjobb megoldásnak. Horthy és körének hatalma az 1921. március 27-ei és október 20-ai, egyébként komolytalan királypuccsok meghiúsulása után még jobban megszilárdulni látszott. Szmrecsányi György legitimistaként exponálta magát, ezért pedig a pozíciójával fizetett. 1921 áprilisában az ÉME úgynevezett csoportközi értekezletén Pálóczi Horváth István, az ÉME vidéki főosztályának vezetője nyilvánosan kijelentette, hogy a királykérdés az ÉME-t nem foglalkoztatja, az ébredők továbbra is csak társadalmi tevékenységet kívánnak folytatni a nemzet javára, pártpolitikai ügyekbe nem ártják bele magukat.[569]

1921. április 14-én Bethlen István került a miniszterelnöki székbe, megkezdődött a konszolidáció időszaka. Az ÉME egyesületi lapja örömmel köszöntette az új kormányfőt.[570] A szervezet Országos Központi Választmányából a királypuccs

568 ZINNER, 1989, 106–107.

569 ZINNER, 1989, 112.

570 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Üdvözöljük Bethlen Istvánt!* Hazánk, 1921. április 17. Idézi: ZINNER, 1989, 116.

következményeként kivált Taszler Béla és Fangler Béla, illetve üressé vált az országos elnök pozíciója. Helyükre Hir György nemzetgyűlési képviselő, egykori különítményparancsnok és a magyar irredenta mozgalmak egyik fő szervezője, illetve Kmoskó Mihály egyetemi tanár és Budaváry László nemzetgyűlési képviselő, jobboldali radikális újságíró kerültek.[571] 1921. július 1-jével a Bethlen-kormány feloszlatta a különböző polgári nemzetvédelmi milíciákat, így elvileg az ÉME felfegyverzett nemzetvédelmi osztályait is. 1921 áprilisában az ÉME Országos Központi Intézőbizottsága is elfogadta az egyesület új alapszabályának tervezetét, melyet a belügyminiszter 87101/1921.–VII. a. számú határozatával jóváhagyott.[572] Az új alapszabály így fogalmazta meg az ÉME alapeszméjét: „Az egyesület célja a keresztény-nemzeti közszellem felébresztése, állandó ébrentartása és a fajiság társadalmi, kulturális és gazdasági téren. Az egyesület célját mint tisztán társadalmi alakulat mindennapi pártpolitikától mentesen kívánja elérni olyanképpen, hogy az egész keresztény társadalmat lakóhely, illetve foglalkozás szerint erős és fegyelmezett szervezetekbe csoportosítja, hogy ezáltal a keresztény, magyar faj társadalmi, kulturális és gazdasági érvényesülését, uralmát a törvényes rend keretén belül teljessé tegye és állandóan hathatósan biztosítsa", valamint az egyesület tagja lehetett mindenki, „kinek felmenői között zsidó fajú nincsen, és semmiféle titkos, szabadkőműves vagy destruktív társaságnak nem tagja."[573] (Azaz az ÉME gyakorlatilag destruktívnak tekintett mindenféle liberalizmust.) Az egyesület vezetőtestületei ekkor az Országos

[571] ZINNER, 1989, 118.

[572] A korszakban az egyesületek igen szigorú kormányzati kontroll alatt működtek, alapszabályaikat és azok módosítását a belügyminiszternek kellett jóváhagynia.

[573] Az alapszabály többek között fennmaradt az ÉME Magyar Nemzeti Levéltára Országos Levéltárában őrzött fondtöredékében is. HU-MNL-OL-P 2249–7. sorozat. Idézi: ZINNER, 1989, 119.

Közgyűlés, az Országos Elnökség, az Országos Központi Választmány, az Országos Központi Igazgatóság (OKI) és az Országos Központi Felügyelőbizottság voltak. A fő végrehajtó szerv az OKI volt, feladata pedig a határozathozatal mindazon ügyekben, amelyeket az alapszabályok nem a közgyűlésnek, illetve a választmánynak tartottak fenn; a tisztikar mellett megválasztotta az igazgatóság és a főosztályok vezetőit is. Az egyesület további központi szervei az úgynevezett főosztályok voltak, ezek közül a Propaganda és a Nemzetvédelmi Főosztály, valamint a Sportosztály volt politikai tevékenysége révén a legismertebb.[574] A Nemzetvédelmi Főosztály hatáskörébe például a társadalmi mozgalmak ellenőrzése tartozott, különös tekintettel a felforgató és nemzetellenes törekvések figyelésére és ellensúlyozására – ebből is látszik, hogy a szervezet még ekkor sem mondott le igazán a tanácsköztársaság bukása után, a fehérterror idején magának vindikált katonai-karhatalmi-hatósági jogkörökről.[575]

Az ÉME továbbra is fennálló katonai-félkatonai jellegét erősítette az ébredők igen markáns jelenléte a nyugat-magyarországi felkelésben is.[576] A Burgenlandot ellenőrzésük alá vonó irreguláris magyar fegyvereseknek körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének,[577] az 1921. december 14–16-ai

---

574 ZINNER, 1989, 120; valamint az ÉME szervezeti felépítéséről lásd bővebben: CSELÉNYI Zsuzsanna: *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918-1920.* Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia 1991/20, 51–67.

575 Többek között Kovács Tamás hívja fel rá a figyelmet, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete önálló hírszerző osztályt is működtetett, mely már a Horthy-korszak elején a magyar állami szervekkel, ti. a politikai rendőrséggel és titkosszolgálatokkal is igen szoros kapcsolatban állt. Vö. KOVÁCS, 2009, 86–90. Az Ébredő Magyarok Egyesületének (egyik) paramilitáris alakulata, a katonailag képzett tagokból álló Sas Osztály pedig ugyancsak ellátott hírszerző, megfigyelő és kémelhárító tevékenységet. Vö. PAKSY Zoltán: *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2013, 59.

576 A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK, i. m.

577 ZINNER, 1989, 131.

soproni népszavazás – részben a városban tartózkodó, ébredő illetőségű fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára kedvező eredménnyel végződött.

1921 telére, IV. Károly második sikertelen visszatérési kísérlete után – melyben ugyancsak részt vettek legitimista ÉME-tagok is – sikeresnek tűnt az ÉME integrálása a bethleni konszolidáció politikai rendszerébe. Ráday Gedeont 1921 decemberében Klebelsberg Kunó váltotta a belügyminiszteri székben, akinek igen határozott elképzelései voltak a radikális politikai mozgalmak visszaszorítására.[578] Az egyesület elnöke végül az örkényi földbirtokos, a vidéki főosztály korábbi vezetője, Pálóczi Horváth István lett. Társelnökök gróf Széchenyi Viktor és dr. Hegedűs György, alelnökök Bárczay Ferenc, Bernárd Ágoston, Budaváry László, Darányi Ferenc, Fáy Gyula, Sármezey Endre, Horváth Géza és Prónay Pál lettek. A vezetőségben megszűnt a szélsőségesek túlsúlya, a tesület jóval heterogénebb lett, a szervezet vezetői közé kerültek például Balogh Ferenc miniszteri tanácsos, Hir György és Prőhle Vilmos nemzetgyűlési képviselők, Csilléry András és Ereky Károly volt miniszterek, Kőváry Lajos író, Héjjas Iván egykori különítményparancsnok és földbirtokos, vagy a fővárosi politikában kulcsszerepet játszó dr. Wolff Károly, a Főudvarnagyi Bíróság elnöke. A vezetőségi tagok igen vegyes társadalmi háttere és politikai nézeteik heterogenitása is egyfajta konszolidációt mutat, ugyanakkor a vidéki ÉME-vezetők között továbbra is igen sok volt a radikális-antiszemita elveket valló személy. A vezetőség összetétele összességében a középrétegek dominanciáját mutatja az egyesületben.[579]

[578] A jogszabályi háttér 1922-ben elején tovább szigorodott, a belügyminisztérium pedig a korábbinál is jobban ellenőrizte az egyesületeket és a gyülekezést. Vö. A belügyminiszter körrendelete a gyülekezési jog szabályozásáról. In: Iratok, 1956, 155–157.

[579] ZINNER, 1989, 138–146.

Az ÉME a konszolidáció előrehaladtával egyre jobban bekapcsolódott a pártpolitikai küzdelmekbe is, és gyakorlatilag elválaszthatatlanul összekapcsolódott a szociálpolitikai követeléseit egyre hangosabban megfogalmazó keresztényszocialista mozgalommal.[580] A konszolidáció zálogaként Bethlen István miniszterelnök törekvései és tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kisgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földműves-, Kisgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött új párt, melyet a köznyelvben a korszakban jórészt csak Egységes Párt néven emlegettek, agrárpártból széles gyűjtőpárttá válva kívánta folytatni konszolidációs politikáját, lehetőleg minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az 1922-es nemzetgyűlési választásokon. A választásokat persze már az új, 2200/1922. sz. M. E. rendelet alapján tartották, mely gyakorlatilag csak Budapesten és a törvényhatósági jogú városokban biztosította a titkos választójogot.[581] Vidéken az emberek nyíltan szavaztak, a rendelet továbbá erős műveltségi és vagyoni cenzust írt elő, férfiak esetében néhány kivételtől eltekintve az alsó korhatár 24, nők esetében 30 éves kor volt, így az ország összlakosságának mindössze 29%-a rendelkezett választójoggal. Ez tehát meglehetősen korlátozott parlamentartizmust, a demokrácia és a diktatúra közti átmeneti államformát jelentett.[582] Az Egységes Pártnak a tömegbázis biztosítása céljából szüksége volt az Ébredő

[580] ZINNER, 1989, 147.

[581] 1922. márc. 2. – 2200. M. E. sz. Az 1922 évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In: Magyarországi Rendeletek Tára, 1922, 14–71.

[582] HOLLÓSI Gábor: *Országgyűlési választási rendszer a Horthy-korszak Magyarországán*. Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás 2015/1, 115–133. A Horthy-korszak államberendezkedéséről lásd összefoglaló jelleggel: PÜSKI Levente: *A Horthy-korszak politikai rendszere*. In: *A Horthy-korszak vitatott kérdései*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 55–74.

Magyarok Egyesületére és a Magyar Országos Véderő Egyletre, a választás közeledtével pedig az ébredők politikai aktivitása is egyre nőtt. A szervezet politikai befolyását jól mutatja, hogy a nemzetgyűlés 245 mandátumából 143 helyet foglalt el abszolút többséggel az Egységes Párt mint új kormánypárt, az összesen 245 képviselőből pedig 31 egyúttal az ÉME tagja is volt. Igaz, ezek közül nem minden képviselő volt kormánypárti, hiszen az ÉME-n belül is volt mérsékelt és radikális jobboldali szárny, az az ellentmondásos helyzet pedig, hogy a kormánypárt hol kihasználta az ÉME-t, hol kifejezetten ütköztek a kormány és az egyesület érdekei, az 1920-as években végig megmaradt. A radikális politikai erők a parlamenten belül mindazonáltal kisebbségben maradtak, így Bethlen és kormánya terve, hogy a konszolidációval és a lehető legnagyobb parlamenti többséggel a szélsőséges politikai irányzatokat pacifikálják, valamennyire sikeresnek bizonyult.[583]

Az ÉME-hez kapcsolt erzsébetvárosi bombamerénylet volt az az esemény, amely a választási küzdelmet megzavarva újabb lehetőséget adott az állam kezébe a szélsőségek elleni erőteljesebb fellépésre. Az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezekután végleg lefegyverezték, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványait megszüntették. Mint arra a Kettőskereszt Vérszövetség története kapcsán már utaltunk, a különböző jobboldali milíciák felfegyverzett tagjainak egy részét ugyanakkor 1922–1924 között fedés alatt a Belügyminisztériumban Főtartalék néven titkos katonai állományba szervezték, hogy a környező országokban végezzenek felderítő tevékenységet, tehát lényegében hivatásos hírszerzőkké váltak. Részben a Honvédelmi Minisztérium, részben a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartoztak, és alkalmazhatók voltak a hivatalos magyar külpolitikai

583 ZINNER, 1989, 159.

irányvonalba nem illeszthető feladatok (pl. a Rongyos Gárda-hadművelet, vagy különböző határon túl elkövetett szabotázs- és diverzánsakciók) végrehajtására. A II. világháború alatt ezeknek a katonáknak egy része csatlakozott az antifasiszta ellenállási mozgalomhoz, egy másik része a nyilaskereszteseknek ajánlotta fel szolgálatait.[584]

A Bethlen-kormánynak végül sikerült viszonylagos konszolidációt elérnie társadalmi-politikai téren. 1923. január 21-én Magyarország tagja lett a Népszövetségnek, az ország külpolitikai rehabilitációja lényegében megtörtént, az ÉME pedig innentől kezdve stabilan a kormánypárt egyfajta lojális szélsőjobboldali ellenzékét alkotta. A szervezet politikai befolyása, noha társadalmi egyesületként egészen 1944-ig működött, a részben belőle kinövő, új szélsőjobboldali pártok megjelenésével jelentősen visszaesett.[585] 1924 és 1945 között a társadalmi egyesületek mozgástere a hagyományos pártpolitikai élet előtérbe kerülésével beszűkült, a különböző, német–osztrák és olasz mintára szerveződő radikális jobboldali pártok megjelenése pedig az ÉME vonzerejét is kikezdte, a tagság létszáma csökkent, noha természetes módon jelentős személyi átfedések voltak az 1920-as és 1930-as évek radikális pártjai és az ÉME tagsága között.[586]

---

584 VARGA Krisztián: *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában*. Betekintő, 2009/1.
http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

585 ZINNER, 1989, 184–185.

586 Az ÉME úgynevezett fénykora után, igen nagyrészt belőle kialakult, nyugati mintára szerveződő szélsőjobboldali pártokról és egyéb szervezetekről részletesen lásd: PAKSA Rudolf: *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*. Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

Konszolidáció kézigránáttal, avagy a jászkarajenői merényletterv

A rövid időre Magyarországon is elterjedő, radikális jobboldali politikai terrorizmus egyik viszonylag szerencsés kimenetelű – még az előkészületi szakaszban leleplezett –, ugyanakkor szintén esettanulmány értékkel bíró ügye volt az 1922-es jászkarajenői merényletterv.

Kető, eredeti nevén Kucsera, egyes forrásokban az eredeti és magyarosított családnevét együttesen használó Kető-Kucsera István jászkarajenői gazdálkodó és kocsmáros, az Ébredő Magyarok Egyesülete helyi szervezetének egyik vezetője, tehát a Pest megyei kistelepülésen a radikális jobboldal ismert helyi aktivistája 1922 februárjában erősen sérelmezni kezdte, hogy a faluban működő másik, történetesen egy zsidó személy tulajdonában lévő vendéglátóipari egység nagyobb forgalmat bonyolít, mint az ő kocsmája. Ezért elhatározta, hogy a helyi zsidókat megleckézteti, megfélemlíti, erőszakos cselekményt hajt végre ellenük.[587]

Kető-Kucsera István a jászkarajenői fiókszervezet vezetőjeként rendszeres vendég volt az Ébredő Magyarok Egyesületének Budapest belvárosában, a Sörház utca 3. alatt működő székházában, így az épület aljában működő kocsmában is rendszeresen megfordult. Itt találkozott még 1922 februárjában barátjával, Gyalay Mihály radikális jobboldali újságíróval, az ÉME egyik politikai lapja, a Hazánk szerkesztőjével (a szerkesztőség ugyancsak az ÉME székházában működött). Elpanaszolta neki, hogy a jászkarajenői zsidók a helyi ébredő aktivisták ellen szervezkednek – azaz: az egyik helyi zsidó vendéglátós rontja az ő forgalmát –, és felvetette, hogy ez ellen fel kellene végre lépni. A

587 HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Kető-Kucsera István büntetőpere – A Budapesti Királyi Törvényszék elsőfokú ítélete.

szélsőjobboldali publicista helyeselte barátja és „ébredő testvére" véleményét, és a két férfi minél több bort fogyasztott el, annál hangosabban adott hangot a jászkarejenői zsidókkal szembeni averziójának. Gyalay felvetette, hogy megfélemlítés gyanánt kézigránátokat kellene dobni egyes jászkarajenői zsidó személyek házára.[588] A zsidóellenes szólamokra és a kibontakozó merénylettervre felfigyelt a szomszéd asztalnál ülő Kovács József nevű, mindössze 21 éves fiatalember, egy pénz szűkében lévő, napjait ez idő tájt magánhivatalnokként tengető, természetesen ugyancsak ébredő illetőségű leszerelt tiszthelyettes és volt nyugat-magyarországi felkelő, aki át is ült az ittas állapotban antiszemita terveket szövögető férfiakhoz, és hangot adott egyetértésének.[589]

Az ügy levéltári forrásai szerint a radikális jobboldaliak hármasban borozgattak tovább, és egyre inkább körvonalazódni látszott elhatározásuk, hogy a kézigránátos merénylettervet végre is hajtsák. Kovács József anyagi problémái miatt önként jelentkezett, hogy némi tiszteletdíj ellenében végrehajtja a merényleteket, a felajánlást Keő-Kucsera lelkesen elfogadta, és megállapodtak, hogy Kovács másnap leutazik Jászkarajenőre felmérni a terepet, azaz megszemlélni a házakat, amelyekre gránátokat kellene dobnia. Gyalay Mihály magára vállalta, hogy beszerzi a merénylet végrehajtásához szükséges gránátok beszerzését.[590]

A fiatal férfiak borgőzös, zsidóellenes merényletterve ezután komoly fordulatot vett, Kovács József ugyanis ígéretéhez híven másnap valóban leutazott Jászkarajenőre Keő-Kucserához, hogy felmérje a célpontokat, többek között Fischmann Izsák jászkarajenői zsidó lakos házát. A terepszemle után a felek megállapodtak, hogy Kovács József keresi Gyalay Mihályt, átveszi

588 Uo.

589 Uo.

590 Uo.

tőle a megígért robbanószerkezeteket, majd ismét jelentkezik Kecő-Kucseránál, és megbeszélik a merénylet végrehajtásának részleteit.[591]

Kovács József néhány nappal később, 1922 márciusának elején fel is kereste Gyalay Mihályt az ÉME székházában, a Hazánk szerkesztőségében, és kérte tőle a megígért kézigránátokat, amelyeket Gyalay ekkorra még nem szerzett meg, Kovács sürgetésére azonban aktivizálta magát, és a szerkesztőségből rögtön átment Adorján Géza szigorló mérnökhallgató, az ÉME vezető tisztségviselőjének ugyancsak a székházban található irodájába. Adorján Géza fiatal kora ellenére a korabeli radikális jobboldal viszonylag befolyásos, számos politikai merényletben mélyen érintett – neve felmerült az erzsébetvárosi és csongrádi bombamerényletek kapcsán is – figurája volt. Az egyesület félkatonai szárnyában, a Nemzevédelmi Főosztályban viselt vezető tisztséget, és szoros szálak fűzték a hadsereg (ekkora elvileg feloszlatott, de különböző formákban még mindig tovább élő) tiszti különítményeinek parancsnokaihoz, többek között Prónay Pál alezredeshez, aki ekkoriban éppen az ÉME egyik alelnöke és a Nemzetvédelmi Főosztály vezetője is volt.[592] Gyalay Mihály felsőbb utasításra és hazafias célokra hivatkozva kérte Adorján Gézán keresztül a Nemzetvédelmi Főosztály támogatását, Adorján pedig nemes egyszerűséggel elővett az íróasztala fiókjából két működőképes, német gyártmányú, első világháborús kézigránátot, és minden további nélkül átadta azokat a hírlapírónak.[593] Gyalay megköszönte, majd visszasétált a Hazánk szerkesztőségébe, a biztonság kedvéért – nemzedéke legtöbb tagjához hasonlóan katonaviselt ember volt, így alapvető tűzszerészeti ismeretekkel

591 Uo.

592 SERFŐZŐ, 1976, 75.

593 HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Kecő-Kucsera István büntetőpere – A Budapesti Királyi Törvényszék elsőfokú ítélete.

rendelkezett – lecsavarta a kézigránátók biztosító fogantyúját, újságpapírba csomagolta őket, és így, szétszerelt állapotban átadta őket Kovács Józsefnek. Kovács az irattáskájába helyezte a gránátokat, átvett még Gyalaytól 100 koronát, majd távozott.[594]

Az események itt meglepő fordulatot vettek, Kovács Józsefnek ugyanis a két működőképes kézigránáttal az aktatáskájában inába szállt a bátorsága, és az ÉME Sörház utcai székházától alig pár száz méterre, a Kálvin téren leszólította a szolgálatban levő Pikola István rendőrjárőrt, azzal, hogy a vonaton kézigránátokat talált, és mivel veszélyesnek gondolja őket, szeretné minél hamarabb átadni a robbanószerkezeteket a rendőrségnek.[595]

A rendőrnek azonban gyanús lett a fiatalember meséje, és előállította Kovácsot a IV. kerületi rendőrkapitányságra, ahol már detektívek is kihallgatták, a kézigránátokat pedig a rendőrség lefoglalta és átadta az első világháború időszakából lakossági kézben, elsősorban leszerelt katonák birtokában megmaradt hadfelszerelések begyűjtésével foglalkozó katonai szervnek, a területileg illetékes csepeli lőszerátvételi különítménynek. Az illetékes katonatisztek hamar megállapították, hogy a német gyártmányú katonai kézigránátok működőképesek, ugyanakkor veszélyesek és megbízhatatlanok, ezért záros határidőn belül meg is semmisítették azokat, erről pedig részletes jegyzőkönyv is készült.[596]

Kovács József először a detektívnek is igyekezett fenntartani korábbi meséjét, mely szerint a két gránátot utazása során a vonaton találta, később azonban megtört, és mindent bevallott a rendőrségnek, amely rövid időn belül meg is indította a nyomozást a Btk. 288. §-ában ütköző, gyilkosság elkövetésére

[594] Uo.
[595] Uo.
[596] Uo.

irányzott szövetség vétsége miatt. Kető-Kucsera Istvánt, Gyalay Mihályt és Adorján Gézát még 1922 márciusa folyamán őrizetbe vették, és elsősorban a megtört, a merénylettervtől elállt és a hatóságokkal nagy mértékben együttműködő Kovács József részletes vallomásai alapján hamar meg is gyanúsították őket emberölés előkészületére irányuló szövetség létesítésével.[597]

Kovács József vallomása és a kézigránátok működőképes volta elég bizonyítékul szolgált az ügyészség számára, hogy vádat emeljen mind a négy radikális jobboldali ellen, a vádiratban pedig ugyancsak gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség szerepelt.

Kető-Kucsera István a nyomozás és a vizsgálat során lényegében mindent tagadott, és még azt sem ismerte be, hogy egyáltalán ismeri Kovács Józsefet, nemhogy megbízást adott volna neki, hogy pénzért gránátokat hajítson általa nem kedvelt zsidó személyek házaira. Mindössze annyit ismert be, hogy bár nem emlékszik rá pontosan, de elképzelhetőnek tartja, hogy Gyalay Mihály előtt borozás közben, erősen ittas állapotban szidta a megítélése szerint hazafiatlan magatartást tanúsító jászkarajenői zsidó lakosokat, és barátja előtt célzott még a megleckéztetésükre is, ám azt legfeljebb felindultságból, mindenféle konkrét tervek és célok nélkül mondta.[598]

Gyalay Mihály radikális jobboldali hírlapíró a Kovács Józsefet a merényletre felbujtó barátjánál valamivel közlényekebbnek bizonyult, és beismerte, hogy többször hallotta Kető-Kucserát a jászkarajenői zsidók elleni atrocitás végrehajtásáról beszélni, ő maga ezt az elképzelést bizonyos mértékig ugyancsak támogatta, Kető-Kucsera pedig végül egyértelműen megbízta Kovácsot a merénylet végrehajtásával, a teendőkben részletesen megegyeztek, Kovács lent járt Jászkarajenőn, és együtt számos

[597] Uo.

[598] Uo.

előkészületi cselekményt hajtottak végre, például részletesen felmérték azokat a házakat, amelyekre a tervek szerint az ott élő személyek megfélemlítése céljából gránátokat kellett volna dobni. Gyalay azt már nem ismerte be egyértelműen, hogy ő maga szerezte volna be és adta volna át a robbanószerkezeteket Kovács Józsefnek, hanem azzal védekezett, hogy a kézigránátokat hazafias célból, közelebbről meg nem határozott ellenség ellen (a szomszédos államok területén?) esetleg végrehajtandó hadi cselekmények céljából szerezte be. Homályosan ugyan, de itt is előjött az a számos hasonló büntetőügyben felmerülő érvelés, mely szerint az Ébredő Magyarok Egyesületének ekkoriban igen aktív, elsősorban leszerelt katonákat tömörítő milíciái voltaképpen a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekintendők, ezáltal pedig legálisan, a kormány tudtával és beleegyezésével birtokoltak fegyvereket, lőszereket és robbanóeszközökett, ilyen minőségükben pedig az ott tevékenykedő emberek csak a hazájukat szolgálták volna, és nem tekinthetők bűnözőknek, terroristáknak, a fennálló államrend ellen szervezkedő egyéneknek.[599] A nyomozás, a vizsgálat és a főtárgyalás során nem merült ugyan fel egyérelműen a Kettőskereszt Vérszövetség, a korszak nagy befolyással bíró titkos irreguláris katonai alakulatának érintettsége, ám Adorján Géza szerepe, szoros kötődése Prónay különítményéhez, illetve az ÉME nemzetvédelmi milíciái és a szervezet közti kiterjedt átfedések ebben az ügyben is sejtetni engedik a KKVSz érintettségét. Gyalay Mihályról ráadásul egy későbbi, 1924-es fegyverrejtegetési ügy kapcsán bebizonyosodott, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségi tagjai közé tartozik,[600] így feltételezhetően a szervezet a jászkarajenői

[599] Uo.

[600] [SZERZŐ NÉLKÜL], *A Kettős Kereszt Vérszövetség tulajdona volt a lefoglalt fegyverkészlet*, Friss Újrság, 1924. január 22., 1.

merényletterv mögött is ott állhatott. Gyalay a nyomozat és a vizsgálat során ellentmondásos vallomásokat tett, magát és csoportját azzal is menteni próbálta, hogy az Adorján Gézától átvett gránátok nem voltak működőképesek, illetve erősen kétségbe vonta, hogy a katonai hatóságok által átvett és megsemmisített szerkezetek azonosak lennének azokkal, amelyeket ő átvett Adorján Gézától, és átadott az egész társaságot végül rendőrkézre juttató Kovács Józsefnek.

Adorján Géza, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának tisztségviselője, Prónay Pál alezredes alárendeltje végig tagadta, hogy bármit is tudott volna Keő-Kucsera István és Kovács József jászkarajenői zsidó lakosok ellen végrehajtani kívánt merénylettervéről, mindössze annyit ismert be, hogy Gyalay Mihály felsőbb utasításra és hazafias célokra való hivatkozással (a felsőbb utasítás alatt Gyalay valószínűleg Prónay alezredest, Adorján katonai felettesét, a korabeli nacionalista milíciák egyik fő szervezőjét érthette) kért tőle kézigránátokat, amelyeket ő jóhiszeműen a hírlapíró rendelkezésére is bocsátott, azt azonban nem ismerte be, hogy Keő-Kucsera Istvánnal és Kovács Józseffel bármiféle beszélgetést folytatott volna a gránátok konkrét felhasználásáról, illetve ő is úgy vélte, a gránátok az általa átadott állapotban nem voltak működőképesek. [601]

A szorult anyagi helyzete miatt a merényletre minden bizonnyal csak színleg vállalkozó, ettől hamar elálló, és az egész ügyet a hatóságok előtt részleteiben feltáró Kovács József vallomása azonban mindannyiukéval szemben állt. Kovács vallomása ugyanis konzisztens volt, minden részletre alaposan kiterjedt, a vádlott az előkészített bűncselekményben a saját szerepét is töredelmesen beismerte, következetessége és hihetősége

[601] HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere – A Budapesti Királyi Törvényszék elsőfokú ítélete, Uo.

a másik három vádlott zavaros, részleteiben többször változó, egymásnak ellentmondó vallomásainak szöges ellentéte.[602]

A vádemelés után a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék kissé megkésve, 1924. június 11-e és 18-a között tárgyalta a jászkarajenői bombamerénylet tervének ügyét dr. Schirilla Achil ítélőtáblai bíró elnökletével. A vádlottak ekkor egy ideje már szabadlábon védekezhettek, ugyanis mindössze néhány hónapot, többnyire az 1922 áprilisa és júniusa közötti időszakot töltötték előzetes letartóztatásban és vizsgálati fogságban.[603]

A védelem a tárgyalás során megpróbálta erősen összezavarni a büntetőtörvényszéket, koholt vádakra és hazafias indokokra hivatkozott, ám továbbra is szemben állt mindenfajta inkonzisztens védekezési kísérlettel Kovács József vádlott minden részletre kiterjedő beismerő vallomása, illetve Reinhardt Pál százados, tüzérségi főművezető szakvéleménye, amely szerint az Adorján Géza által Gyalay Mihálynak, majd Gyalay által Kovácsnak átadott, végül a rendőrségen és a lőszerátvételi különítménynél kikötő, német gyártmányú katonai kézigránátok egyértelműen működőképesek és veszélyesek, emberélet kioltására teljes mértékben alkalmas eszközök voltak.[604] A vádlottak helyzetét tovább súlyosbította Balázsi Rezső, az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik tagjának a főtárgyaláson tett vallomása, aki saját állítása szerint jelen volt akkor, amikor Gyalay Mihály átadta Kovács Józsefnek az Adorján Gézától kapott kézigránátokat, és határozottan emlékezett arra, hogy valamelyikük, feltehetőleg Gyalay szájából elhangzott az alábbi mondat: „Erről a lapok sokat fognak írni, megbolygatjuk a zsidókat". A gránátokkal végrehajtani szándékozott merényletet tehát a radikális jobboldali, terrorista

602 Uo.

603 Uo.

604 Uo.

hajlamú fiatalemberek nemcsak alaposan eltervezték, de számoltak annak a nyilvánosságra gyakorolt hatásával, esetleges sajtóvisszhangjával is, és kifejezetten örültek volna, ha a merénylettel a zsidóságban országos szinten félelmet tudtak volna kelteni.[605]

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék végül valósnak és hitelesnek fogadta el elsősorban Kovács József megbánást tanúsító és részletes, többszörös beismerő vallomását, Reinhardt Pál katonai szakértő szakvéleményét, illetve Balázsi Rezső tanú terhelő vallomását. Figyelembe vette továbbá a törvényszék a vádlottak erős zsidóellenes érzelmeit, radikális antiszemitizmusát, illetve azt a tényt, hogy a zsidósággal szembeni erős indulataikat, politikai nézeteiket végső soron maguk sem tagadták egy percig sem, és mindezek alapján 1924. június 18-án kelt ítéletében bűnösnek mondta ki Keő-Kucsera István elsőrendű, Gyalay Mihály másodrendű és Kovács József harmadrendű vádlottakat a büntetőtörvénykönyv 288. §-ába ütköző, gyilkosságra irányuló szövetség bűnettében; Keő-Kucserát négy, Gyalayt három, Kovács Józsefet pedig két havi fogházbüntetésre ítélte, valamint a bűnügyi költségek megtérítésére kötelezte. Adorján Géza negyedrendű vádlottat ugyanakkor a büntetőtörvényszék felmentette a gyilkosságra irányuló szövetség vádja alól, ugyanis nem nyert egyértelműen bizonyítást, hogy tudomása lett volna arról, hogy Gyalay Mihály egy antiszemita indíttatású merénylet végrehajtása céljából kérte el tőle a Kovács Józsefnek később átadott kézigránátokat.[606]

Habár a szerencsére végre nem hajtott jászkarajenői bombamerényletet előkészítő ébredő magyar aktivistákat bűnösnek mondta ki és elítélte az büntetőperükben eljáró bíróság, ebben az

[605] Uo.

[606] Uo.

esetben is elmondható, hogy cselekményük súlyához képest meglepően enyhe büntetést kaptak. A vádat képviselő ügyész fellebbezett, Keő-Kucsera István és társai büntetőpere másodfokon is folytatódott, ám az eljáró Budapesti Királyi Ítélőtábla, illetve az ezúttal dr. Gadó István kúriai bíró elnöklete alatt ítélkező bírói tanács sem súlyosbította jelentősen a jászkarajenői terroristák ítéletét. Az 1925. október 14-én kelt másodfokú ítélet a Budapesti Királyi Törvényszék elsőfokú ítéletének rendelkezéseit nagyjából helyben hagyta, mindössze annyival egészítette ki a korábbi ítéletet, hogy a vádlottaknak 1 000 000 korona kártérítést kellett fizetniük Fischmann Izsák sértett, jászkarajenői izraelita vallású lakos és családja számára, akinek a házát Keő-Kucsera István kijelölte a Kovács József által végrehajtandó kézigránátos merénylet célpontjául.[607]

A magát egyébként nem csupán radikális jobboldali civilként, de Jászkarajenőn egyre inkább helyi paramilitáris vezetőként pozícionáló Keő-Kucsera István amúgy nemcsak a bíróságra jutott merényletterv kapcsán volt ismert – az ÉME helyi fiókszervezetének vezetőjeként számos erőszakos atrocitás, zsidóverés, illetve karhatalmi-rendvédelmi tevékenységnek álcázott törvénytelen cselekedet kötődött a nevéhez a településen már a fehérterror idején, 1920–1921-ben.[608] Radikális jobboldali világnézetéhez és cselekedeteihez persze jelentősen hozzájárulhatott, hogy a proletárdiktatúra idején a kommunisták halálra ítélték és súlyosan bántalmazták. Az 1920-as években számos hatósági vizsgálat folyt ellene, illetve egyértelműnek tűnnek nem csupán Adorján Géza, de Keő-Kucsera igen szoros kapcsolatai is a Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez köthető, egykori

[607] Uo. A Budapesti Királyi Ítélőtábla másodfokú ítélete.
[608] BODÓ, *The White Terror*, 202–203.

különítményekkel és különítményesekkel, illetve a még 1922–1923 során is tevékenykedő, radikális jobboldali katonai csoportokkal.[609]

A jászkarajenői terroristák büntetőpere egyébként a másodfokú ítélettel sem ért véget teljes egészében, Keő-Kucsera István és Gyalay Mihály védőügyvédjük, dr. Fehérváry Kálmán segítségével a másodfokú ítélet kihirdetése után semmisségi panaszt nyújtottak be a Magyar Királyi Kúriához, így az ügy harmadfokra, a legfelsőbb magyar bírói fórumra is eljutott. A semmisségi panaszt a Kúria 1927. szeptember 27-én, több mint öt évvel a jászkarajenői kézigránátos merénylet tevének megszületése után tárgyalta, és ugyanezen a napon kelt végzésében elutasította.[610]

Akár az igazságszolgáltatás szimbolikus gesztusának is tekinthetjük, hogy a legfelsőbb magyar bírói fórum is – immár megváltoztathatatlanul – kimondta Keő-Kucsera István, Gyalay Mihály és Kovács József radikális jobboldali aktivisták bűnösségét a gyilkosságra irányuló szövetség büntettében, és csupán a szerencsén múlott, hogy Kovács József még idő előtt meggondolta magát, elállt a rábízott merénylet végrehajtásától, és a legapróbb részletekig feltárta az előkészületeket a nyomozó hatóságok előtt. Ezzel együtt a jászkarajenői ébredő terroristák érdemi büntetést nem kaptak, a három vádlottra kirótt, néhány hónapos fogházbüntetés pedig, melynek egy részét egyébként az elsőfokú bíróság kitöltöttnek vette a vizsgálati fogsággal és az előzetes letartóztatással, egyáltalán nem mondható az emberéleteket veszélyeztető, kimondottan emberek meggyilkolásásra irányuló cselekménnyel arányban álló büntetési tételnek. Árulkodó, mi több, egyenesen gyanúsnak mondható, hogy a magasabb szintű katonai és politikai körökbe bejáratos Adorján Gézát, az Ébredő

609 Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *A szolnoki ügyészség újabb vizsgálatot rendelt el Keő-Kucsera „kilengései" ügyében*, Pesti Napló, 1924. november 4., 7.

610 HU-BFL-VII-1-d-10935/1924 – A Magyar Királyi Kúria végzése.

Magyarok Egyesületének félkatonai alakulatokat szervező tisztségviselőjét, akinek a nevét 1922 után egyébként még számos más súlyos, politikai indíttatású bűncselekménnyel összefüggésbe hozták, egyenesen felmentették minden vele szemben felhozott vád alól, és Keő-Kucseráéktól eltérően még csak szimbolikus mértékű büntetést sem kapott.

Egyértelmű bizonyíték, írásbeli forrás ilyesmiről jellemzően nem áll a kutatók rendelkezésére, ám az 1920-as évek hasonló bűnügyeinek gyakran igen hasonló kimenetele alapján talán némi általánosítást megengedhetünk magunknak, és a vádlottak, főként a felfelé látszólag igen mobilis Adorján Géza kapcsolati hálója, elsősorban a Prónay Pál és Héjjas Iván paramilitáris vezetőkkel való szoros ismeretsége alapján levonhatunk bizonyos következtetéseket. Nevezetesen azt, hogy bizonyos befolyással bíró politikai és katonai körök közbenjártak a jászkarajenői ébredő terroristákért is, és ebben az esetben is sikerült elérniük, hogy a kétségtelenül súlyos bűncselekményt megvalósító, radikális jobboldali kötődésű fiatalemberek tetteikért a lehető legcsekélyebb büntetést kapják, noha bizonyítást nyert, hogy olyan cselekedetek végrehajtására szövetkeztek, amelyek végkimenetele emberek súlyos sebesülése és/vagy halála lehetett volna.[611]

A csongrádi bombamerénylet

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet mellett a valamivel későbbi csongrádi bombamerénylet a korszak ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye volt, melyet ugyancsak radikális jobboldali merénylők követtek el, feltehetőleg Piroska János honvéd főhadnagy vezetésével. A merénylők 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonysági

[611] Vö. ZINNER, 1989, 159–160.

rendezvényen a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert súlyosan, tizenötöt pedig könnyebben megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók, az Alföldi Brigád helyi milicistái is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a robbanószerkezetet Budapestről.[612]

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni (a forrásokban olykor Bölönyi névváltozattal is találkozhatunk) Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondotta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni/Bölönyi Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtózsinórját, és behajította azt a teli bálterembe. A bomba azonnal fel is robbant, a robbanásban pedig halálos sérüléseket szenvedett Nagyjános Julianna cselédlány, Wolff Sándor egyetemista és Farkas Balázs cigányprímás. Életveszélyesen sérültek meg továbbá: Barna Gézáné, Barna Henrik, Barna Henrikné, Barna Piroska, Dr. Buk Herman, Buk Margit, Buk Ilonka, Buk József, Buk Mariska, Dékány Béla, Engel Mihályné, Fehér Istvánné, Grósz László, Grósz Magda, Grósz Sára, Kovács Lajos, Kovács Lenke, Krizsán Béla Aladár, Princz István és Dr. Vida Sándorné.[613]

A rendőrség nagy erőkkel látott az adatgyűjtéshez, és hamarosan elfogta az elkövetőket. A másnap megérkező Zombori

612 SERFŐZŐ, 1976, 98.

613 Dr. Vida Ferenc (1911–1990), a többek között Nagy Imrét is halálra ítélő, később ismertté vált kommunista vérbíró édesanyja is megsérült a merényletben.

Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbolya Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy 1923. december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot, összesen 25 fiatalembert, többek között Sinkó László gazdálkodót, Zubek Mihály állásából felfüggesztett tanítót, Kasztell Sándor gépészt, Sági Rókus földművest, Piroska György kereskedőt, Bölöni/Bölönyi Miklós foglalkozás nélküli fiatalembert, illetve Forgó Ferenc gazdálkodót. Nem meglepő módon kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a Budapesti Hadbíróságnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy János miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium rendőrség működését felügyelő közbiztonsági osztályának vezetője is,[614] akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők csoportja a Héjjas Iván vezetésével működő Alföldi Brigádnak is tagja, ily módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.[615] A nyomozás során Sági Jánosnál megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.[616] Héjjas és az Alföldi Brigád kapcsán tehát a

[614] A Magyar Királyi Belügyminisztérium VII. közbiztonsági osztálya a rendőrség és a csendőrség szakmai irányításáért felelt, vezetője körülbelül a mai értelemben vett rendészeti szervek irányításáért felelős államtitkárnak (jelenleg Magyarországon az illetékes szakpolitikus Belügyminisztérium közbiztonsági főigazgatója címet viseli) felel meg.

[615] Az eset részleges rekonstruálására leginkább Csongrád megye főispánájnak iratai alkalmasak. HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

[616] SERFŐZŐ, 1976, 97.

csongrádi bombamerénylet mögött ugyancsak felsejlik a Kettőskereszt Vérszövetség is.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsületét mentendő – mint több más esetben is – zavarkeltéssel elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának. A hadsereg ugyanis azzal érvelt, hogy Piroska főhadnagy ellen korábban etikai eljárás volt folyamatban, miután korábbi, egyébként zsidó származású menyasszonyát, aki felbontotta vele az eljegyzését, továbbra is zaklatta, fenyegette, emiatt pedig nyugállományba helyezték. Többféle verzió született arról, Piroska János végül is hol van állásban, a Képzőművészeti Főiskola vagy a Bocskay Nevelőintézet rajztanára-e, végül azonban vádlottként tettestársaival ő is a polgári bíróság elé állt.[617] Az ügyet a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottak egyik védője dr. Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, fajvédő nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa volt.

A bombamerénylet ügyének főtárgyalása a Szolnoki Királyi Büntetőtörvényszéken 1924. szeptember 17-e és 26-a között zajlott. A vádlottak meglehetősen kevés időt töltöttek fogságban, ugyanis magas óvadék ellenében már jóval a tárgyalás előtt szabadlábra helyezték őket. A dr. Ulain Ferenc és dr. Széchényi István ügyvédek által képviselt védelem a főtárgyaláson a vádlottak, elsősorban Piroska János főhadnagy hazafias, az ellenforradalmi rendszer kialakításában szerzett érdemeivel érvelt, többek között megállapítva, hogy a tanácsköztársaság bukása utáni időkben Piroska volt az, aki Héjjas Iván formálisan a Nemzeti Hadsereg állományába tartozó paramilitáris alakulatának tagjaként Csongrádon újjászervezte a csendőrséget, ezzel pedig nagyban hozzájárult az állami és társadalmi rend helyreállításához.

[617] Vö. Nemzetgyűlési Napló 1922–1926/XVIII., 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, 1976, 100.

Széchenyi ügyvéd védőbeszédében egészen odáig elment, hogy a helyi zsidóság prominens tagjai, többek között Kalmár Zoltán ügyvéd az ellenforradalmi időkig visszamenőleges sérelmet dédelgetnek Piroska főhadnaggyal szemben, aki Kalmárt fegyelmezetlen magatartása miatt – ivott és kártyázott – annak idején kizárta a csongrádi önkéntes csendőralakulatból. A védőügyvéd hangot adott azon határozott véleményének is, mely szerint Piroska János és a helyi ébredő csoport tagjai amúgy korántsem antiszemiták, a zsidó-keresztény ellentétet pedig leginkább a csongrádi zsidóság képviselői gerjesztik mesterségesen, és a Magyar Király Szállóban elkövetett bombamerénylet nyomozását is ők igyekeztek abban az irányban befolyásolni, hogy a gyanú a helyi keresztény-nemzeti érzelmű politikai aktivistákra terelődjön.

A vádlottak többek között azzal is védekeztek, hogy a nyomozás során a rendőrök bántalmazták őket, és csak ezért tettek korábban beismerő vallomásokat. A Szolnoki Királyi Büntetőtörvényszék úgy találta, hogy a tanúk többsége nem szavahihető, a nyomozást nem elég alapos, az elé tárt bizonyítékok pedig nem meggyőzőek, és szintén hajlott arra, hogy a vádlottakat esetleg kínzással bírták beismerő vallomásra. Ebből kifolyólag a dr. Fuchs Gyula törvényszéki elnök vezette bírói tanács 1924. szeptember 26-ai ítéletében Sinkó László, Bölönyi Miklós elsőrendű, valamint Fülöp Andor, Piroska György, Piroska János, Sági János és Sági Rókus másodrendű vádlottakat a három rendbeli gyilkosság és huszonöt rendbeli gyilkossági kísérlet vádja alól felmentette.[618] Befolyásos katonai és politikai körök igen valószínűsíthetően itt is közbenjártak a vádlottak megsegítése

[618] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Egy felmentő és egy marasztaló ítélet*. Világ, 1924. szeptember 28.

érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.[619]

A csongrádi bombamerénylet valószínűsíthető értelmi szerzője, Piroska János, aki polgári szakmájára nézve rajztanár és festőművész volt, később teljes mértékben konszolidálódott, és politikai pályára lépett. 1930-ban jogi diplomát szerzett, 1933-ban Csongrád város főjegyzője, majd polgármestere lett, hivatali ideje alatt nagyszabású építkezések indultak a városban. 1945-ben letartóztatták és népbírósági eljárás indult vele szemben háborús és népellenes bűncselekmények gyanújával, amelyben azonban minden vád alól felmentették.[620] A családnak azonban ezzel együtt minden vagyonát, ingatlanát elkobozták, folyamatos rendőri megfigyelés alatt tartották őket, majd 1952-ben Piroska Jánost rövid időre a hortobágyi kényszermunkatáborba internálták.[621] 1956-ban szerepet vállalt a forradalomban, emiatt rövid időre ismét letartóztatták. Ezután végleg visszavonult a közélettől, és 1987-ben, 92 éves korában hunyt el. Szülővárosában, Csongrádban ma egy tér viseli a nevét, mert ellentmondásos életpályája dacára kétségtelenül maradandó érdemei vannak az alföldi település fejlesztésében.[622]

A Márffy József és társai bűncselekményei és a velük szembeni vádak

Az 1922-es erzsébetvárosi bombaügy politikailag igencsak terhelt, a hosszan elhúzódó büntetőper pedig minden bizonnyal politikailag motivált volt,[623] hiszen a Bethlen-kormány és Horthy Miklós

619 Vö. SHVOY, i. m. 97.

620 HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945. Piroska János háborús és népellenes bűntette.

621 GULYÁS Martin: *Az 1945-ös csongrádi földosztás vesztesei*. Emlékeztető, 2016/1–2, 52–68.

622 TÓTH Attila: *Piroska János élete és festészete*. Csongrád, Magánkiadás, 2009.

623 ZINNER, 1989, 166.

kormányzó egyre inkább az antanttal való viszony rendezésére, külső és belső konszolidációra törekedett. Magyarország gazdasága talpra állítása céljából nagyobb kölcsönt készült felvenni Franciaországtól, így a magyar hatóságokon is igen nagy volt a nyomás, hogy eredményt mutassanak fel számos antiszemita és antantellenes bűncselekmény ügyében.

A dr. Schweinitzer József rendőrkapitány által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ún. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni."[624] Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíráskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése stb. esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezhette magát. Vagyis Márffy József megfélemlítéssel, életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában működjenek közre. Ennek ellentmond viszont, hogy az iratok tanúsága szerint Márffy József vérbíróság, belső bíráskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást,[625] amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó része már lezajlott.

A bombaper vádlottjai Márffy József banktisztviselőn kívül Szász János leszerelt katona, Marosi Károly vámőr, Radó József fiatalkorú, korábban drogériai eladó, pénzügyőri vigyázó, Horváth-Halas József villanygyári tisztviselő, Vargha Ferenc népjóléti

624 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú ítélet indoklásának második fejezete, valamint ZINNER, 1989, 166–167.

625 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 233–238.

minisztériumi díjnok, illetve ifj. Drenka Béla fővárosi tisztviselő voltak. Még a tárgyalás kezdete előtt rejtélyes körülmények között elhunyt a merényletben a vád szerint ugyancsak közreműködő Kasnyik János géplakatos, akinek halála ugyancsak Márffy Józsefre terelte a gyanút. Természetes úton, súlyos tűdőbetegségben elhunyt továbbá a számos társa által mérnökként ismert, valójában kőműves, de valamelyes vegyészeti ismeretekkel rendelkező Chriaszty István, a bomba feltételezett összeszerelője, illetve Herczeg József, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör – a vád szerint a robbantókkal összejátszó – portása.

Az ügyészség Márffy Józseffel mint elsőrendű vádlottal szemben az alábbi cselekmények miatt fogalmazott meg vádiratot:

a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság 23 rendbeli gyilkossági kísérlet miatt mint tettes,
b) a Budapesti Királyi Törvényszék Koháry utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság bűntette miatt mint felbujtó,
c) a Budapest VIII. kerület, Reviczky utca 6. számú ház kapujában bomba elhelyezésével 1923. november 16-án megkísérelt gyilkosság bűntette miatt mint tettes,
d) Rassay Károly és Miklós Andor címére bomba küldésével, 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság bűntette miatt mint felbujtó,
e) 1923 novemberében az ortodox zsinagóga ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntette miatt mint tettes,
f) 1923 októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntette miatt mint tettes,
g) a nemzetgyűlés elnökéhez, a magyar királyi államirendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett

levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 bűntette miatt mint tettes.[626]

Marosi Károly másodrendű vádlottal szemben az alábbi vádakat fogalmazta meg az ügyészség:

a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság és 23 rendbeli gyilkossági kísérlet bűntette miatt,
b) Rassay Károly dr. és Miklós Andor címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság bűntette miatt,
c) 1923 novemberében az újpesti ortodox zsinagóga ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntette miatt mint tettes.

Radó József harmadrendű vádlottat az ügyészség „mindössze" az Erzsébetvárosi Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság és 23 rendbeli gyilkossági kísérlet bűntette miatt mint tettest vádolta.

Szász József negyedrendű vádlottal szemben az alábbi vádpontokat fogalmazták meg:

a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett gyilkosság 8 rendbeli és gyilkosság kísérletnek 23 rendbeli bűntette miatt mint bűnsegéd,
b) Rassay Károly dr. és Miklós Andor címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság bűntette miatt mint tettes,
c) a nemzetgyűléselnökéhez, a magyar királyi állami rendőrség budapesti főkapitányához és a francia köztársaság

[626] Uo. A vádirat.

magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 bűntette miatt mint bűnsegéd.

Horváth-Halas József ötödrendű vádlottat a Budapesti Királyi Törvényszék V. kerület, Koháry utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság bűntette miatt mint tettest vádolta az ügyészség.[627]

Vargha Ferenc hatodrendű vádlottat az alábbi vádpontokkal szembesítették:

a) a budapesti királyi törvényszék V. kerület, Koháry utca 5. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság bűntette miatt mint bűnsegéd,
b) 1923 októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntette miatt mint tettes.

Kis Ferenc hetedrendű vádlottal szemben az 1923 októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntett miatt mint tettes ellen emelt vádat az ügyészség.

Ifj. Drenka Béla nyolcadrendű vádlott csupán azzal, a többihez képest viszonylag enyhe váddal nézett szembe, hogy a nemzetgyűlés elnökéhez, a Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel bűnsegédi minőségben hatóság elleni erőszak bűntettét követtel el.[628]

A vádirat csoportosításának megfelelően a bíróság először az újpesti zsinagóga elleni pogromkísérletet tárgyalta, mely szerint Péter Tivadar és Salló János fiatalkorú vádlottak[629] Márffy József rábeszélésére, felbujtására elhatározták, hogy kiutaznak Újpestre, és

627 Uo.

628 Uo.

629 Ügyüket korábban a Fiatalkorúak Bírósága tárgyalta, végül mindkettőjüket felmentették. HU-BFL-VII-5-c-16193/1923.

a zsinagógából istentisztelet után kijövő zsidókat válogatás nélkül inzultálják, megverik. A két fiatalember tervezett antiszemita akcióját nem hajtotta végre, helyette ironikus módon inkább betértek egy kocsmába. Márffy Józsefet itt mint a csoport szervezőjét és a végül is végre nem hajtott antiszemita akció értelmi szerzőjét vádolták, Marosi Károllyal mint társtettessel egyetemben.

A Koháry utcai királyi törvényszéki palota elleni merénylet tervét Márffy József állítólag először 1922 augusztusában kezdte tervezgetni, noha Marosi Károly vádlott vallomása szerint korábban az is megfordult a fejében, hogy a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságát kellene felrobbantani.[630] A merénylők a bombát végül is Budára, a Pestvidéki Királyi Törvényszék épületéhez vitték, ám mivel azt tapasztalták, hogy túl sok ember áll a kapuban, inkább visszavitték azt az értelmi szerző, Márffy József lakására. Végül is a bombát a Koháry utcai fogház kapujában helyezték el 1922. augusztus 22-én. Már a gyújtózsinórt is meggyújtották, de a házmester és felesége, valamint az épület előtt őrt álló rendőr szerencsésen eloltották, így az nem robbant fel. Nesz Károly, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályához is kötődő, tényleges állományú katona, aki ellen párhuzamosan katonai büntetőeljárás is folyt, a Márffy-perben is tanúskodott, és elmondta, hogy ezt a bombát valószínűleg Márffy József fürdőszobájában készítették, ő ugyanis járt Márffy lakásán, a fürdőszobából pedig zajt halott, a helyiségbe azonban nem engedték be.[631]

A nyomozó hatóságok és a büntetőtörvényszék feltételezése szerint Márffy 1923 első felében eldöntötte, hogy mindenképpen meghiúsítja a Magyarországnak nyújtandó francia

630 ZINNER, 1989, 169; HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú ítélet, 52.
631 ZINNER, 1989, 169–170.

kölcsönt, ezzel bosszút állva a szerinte egyre inkább az Ébredő Magyarok Egyesülete ellen munkálkodó Bethlen-kormányon, mégpedig oly módon, hogy a francia követség vagy valamely kisantant ország követsége ellen bombamerényletet követ el. A vegyészethez konyító, a tárgyalás előtt feltehetőleg természetes úton – súlyos tuberkulózisban – elhunyt Chriaszty Istvánnal együtt készítették el a bombát, melyet 1923. november 26-án helyeztek a francia követség Reviczky utcai épülete elé. A gyújtószerkezet hibája miatt azonban ez a bomba sem robbant fel, a merénylet nem sikerült.

A vád szerint Márffy József, Chriaszty István, Marosi Károly, Szász József és a később elhunyt Bekő Zoltán 1923 februárjában arra is szövetkeztek, hogy Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő lakására, valamint Miklós Andor hírlapíró szállodai szobájába juttatnak el becsomagolt nyeles kézigránátokat, amelyek a csomag kibontása után felrobbannak. A robbanó küldeményeket kézbesítették is, de Rassay felesége nem engedte a csomagot felbontani, értesítette a rendőrséget, a Miklós Andornak szánt robbanó küldemény pedig ugyancsak felbontása előtt a rendőrségen kötött ki.

101-es bizottság aláírással leveleket kapott a magyar nemzetgyűlés elnöke, a francia követség és a Budapesti Főkapitányság. Szerzőjük halállal fenyegette meg Bethlen István miniszterelnököt, amiért az megítélése szerint jelentős engedményeket tett az antantnak a genfi konferencián, ugyancsak halál várt volna Nádosy Imre országos és Marinovich Jenő budapesti rendőr-főkapitányra, amiért a kormány politikáját támogatták, illetve a francia követség diplomatáira is, mert azok nem mások, mint a „magyarokon élősködő rablók”.[632]

[632] HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – A vádirat.

A helyzetet bonyolította, hogy a tárgyaláson Márffy Józsefre rótt bűncselekmények elkövetése idején éppen nemzetgyűlési választásokat tartottak, az ÉME pedig igen erős társadalmi-politikai szervezetként a választásokba is igyekezett beavatkozni, illetve segítségére a mozgósítás terén a kormánypárt is számított. Márffy József állítólag próbálta IX. kerületi nemzetvédelmi csoportját függetleníteni az ÉME Országos Központi Igazgatóságától, és közölte az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályával, hogy csak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok utasításait ismeri el, de az ÉME Igazgatóságához, melyet abban az időben Pálóczi Horváth István vezetett, teljes bizalmatlansággal viszonyul.[633]

A főtárgyalás-sorozat, 1924. november 18 – december 13.

A bombaper elsőfokú főtárgyalás-sorozata 1924. november 18-án kezdődött. A vádlottak egy jó része ilyenkor már egy ideje előzetes letartóztatásban volt, a fogházból vezették őket a bíróságra.[634] Kiss Ferenc vádlott, aki a nyomozat szak folyamán eltűnt, nem jelent meg a tárgyaláson. A vádlottak és a vádpontok részletes ismertetése után az ügyész indítványozta a fiatalkorú ifj. Drenka Béla szabadlábon lévő vádlott vizsgálati fogságba helyezését, ugyanis a per egyik tanúját, Sebestyén Ferenc műszerészt az államrendőrség budapesti főkapitányságának tájékoztatása szerint előző nap életveszélyesen megfenyegették, amennyiben Márffyra és társaira vallana, a két fiatalember egyike pedig erősen hasonlított a vádlottra. A törvényszék a vádlott vizsgálati fogságba helyezésére vonatkozó indítványt elutasította, ugyanis nem látta bizonyíthatónak, hogy ifj. Drenka Béla valóban befolyásolni próbálta volna a tárgyalás menetét, és valóban ő lett volna a két

633 ZINNER, 1989, 170.

634 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 5–8.

azonosítatlan személy egyike, akik Sebestyén Ferenc tanút megfenyegették.[635] Langer Jenő elnök ezek után megállapította, hogy Chriaszty István vádlott az elé terjesztett hiteles anyakönyvi kivonat alapján 1924. október 1-jén valóban elhunyt, ezért vele szemben a büntetőtörvényszék a büntetőeljárást megszüntette.[636]

Ezután vallomástételre szólították az elsőrendű vádlottat, Márffy Józsefet, aki a vádat megértette, ám ártatlannak vallotta magát. Előadta, hogy az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vezetését még a királypuccs megtörténte előtt (tehát 1921-ben) bízták rá, és hogy a nemzetvédelmi osztály tudomása szerint katonai jogállású szervezet volt, mely a honvédelmi minisztérium tudtával és engedélyével működött. Strengel Vilmos javaslatára Márffy Józsefet egy bizonyos Vass Titusz honvéd százados jelölte ki a nemzetvédelmi osztály parancsnokául. Állítása szerint sem az időközben öngyilkosságot elkövetett Kasnyik János, sem pedig Szász József nem tartozott a szűkebb baráti társaságába az ÉME-n belül, Marosi Károly 1922 márciusában lett a helyettese a nemzetvédelmi osztályban, Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottakat pedig az erzsébetvárosi bombamerénylet megtörténtekor, 1922 áprilisában még nem ismerte. Márffy ezután, mikor az elnök azzal szembesítette, hogy adatok merültek fel arra vonatkozóan, hogy ő volt a merénylet értelmi szerzője, kitérő választ adott, és előadta, hogy a rendőrségen csúnyán összeverték, amit jelentett dr. Kovács Péter fogházügyésznek is.[637] Az elnök

635 Uo. 9–11.

636 Uo. 12.

637 Márffy József és társai a főtárgyalás során folyamatosan azt állították, hogy a rendőrségen veréssel, éheztetéssel csikarták ki belőlük a beismerő vallomásokat, és bár nyilván nem tudhatjuk biztosan, ebből mennyi igaz, tekintve, hogy Schweinitzer József vezette a nyomozást, akár kétségek is felmerülhetnek a vádlottak kényszervallatását illetően, nem csupán a fogházorvos véleménye alapján. Schweinitzer Józsefről ugyanis több forrásban fennmaradt, hogy bár a politikai rendőrség középutas, konzervatív elveket valló vezetőjeként mind a szélsőbal-, mind pedig a szélsőjobboldali politikai erők ellen

erre felolvastatta dr. Ötvös József fogházorvos 1923. december 9-ei keltezésű jelentését, mely szerint Márffy József vádlotton nem volt található komoly fizikai bántalmazásra utaló nyom. Az elnök kérdésére Márffy előadta, hogy a robbantásos merénylet iránt különösebben nem érdeklődött, mikor értesült róla, az újpesti zsinagóga ellen tervezett merényletről pedig a vizsgálóbíró előtti kihallgatáson hallott először.[638] A bíróság előtt tanúként megjelent dr. Kovács Péter fogházügyész is, aki előadta, hogy Márffy József valóban jelezte neki, hogy a rendőrségen bántalmazták, de erre utaló bizonyítékok nem álltak rendelkezésre. Márffy József vádlott ismét előadta, hogy a rendőrségen hányszor és hogyan bántalmazták, de az elnök jelezte neki, hogy majd az illető rendőrségi tisztviselőkkel is szembesítik, és akkor részletesen hangot adhat ez irányú sérelmeinek.

A bíróság ezt követően vallomástételre idézte Szász József vádlottat, aki nem vallotta bűnösnek magát. Véleménye szerint az egész eljárás nem más, mint koholt per, mert dr. Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes mindenképpen az Ébredő Magyarok Egyesülete tagjai között kívánta megtalálni a merénylőket. Bevallása szerint 1922 elején ismerte meg Márffy Józsefet, de nem volt az alárendeltje, helyettese, mivel az ÉME egy másik szervezeti egységét, annak IX. kerületi sportosztályát vezette. Állítása szerint az erzsébetvárosi bombamerényletről nem tudott, és bár járt Márffy József lakásán több ízben, az, hogy ott tervelték volna ki a merényletet és készítették volna el a pokolgépet, Hetényi főkapitány-helyettes koholmánya. Szász a korábban a rendőrségen és a vizsgálóbíró előtt tett tagadó vallomásait fenntartotta, és megismételte, hogy minden vád csak Hetényi Imre és Schweinitzer

erélyesen fellépett, a gyanúsítottakkal való embertelen bánásmódot sosem kedvelte, és saját beosztottjai körében is szóvá tette. Vö. VARGA Krisztián: *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban.* Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 209–211.

638 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 18–21.

József rendőrségi főnyomozók agyában született meg. Radó Józsefet korábban nem ismerte, hiába állította az, hogy ismerték egymást. Chriaszty Istvánt és Marosi Károlyt az ÉME tagjai közül valóban ismerte, az időközben elhunyt Kasnyik Jánost azonban nem. Hetényi Imre két hét fogvatartás után azt mondta neki, „Héjjas és egész bandája már le van fogva", ezért beszélhetne, erre ő azt felelte, semmit nem tud Héjjas Iványról. Hetényi állítólag alkut ajánlott neki, mely szerint előnyösebb elbánásban lesz része, ha beismerő és másokra terhelő vallomást tesz.[639]

Az elnök kérdésére ezután Márffy József előadta, hogyan szembesítette vele Schweinitzer József rendőrkapitány Radó Józsefet. Állítása szerint itt mutatták be őket egymásnak, Radó pedig csak a nyomozók többedik, gúnyos felszólítására volt hajlandó azt mondani, hogy felismeri Márffyt. Tudomása szerint Radó József nem is volt tagja az ÉME nemzetvédelmi osztályának, inkább a rendőrség félemlítette vagy vesztegette meg, hogy olyan vallomást tegyen, amilyet. Langer Jenő elnök szembesítette Márffyt egy komoly bizonyítékkal, mégpedig egy Radó József nevére kiállított ÉME nemzetvédelmi bajtársi igazolvánnyal, melyet Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy, ÉME-csoportvezető állított ki 1923. július 26-án. Márffy erre azt állította, Apor főhadnagy az ÉME egy másik szervezeti egységét vezette, Budapesten volt tíz, egymástól függetlenül működő nemzetvédelmi osztály, Radó egy másiknak éppenséggel tagja is lehetett, de a IX. kerületinek nem volt a tagja. Márffy szerint Kasnyik János sem volt sem az ÉME, sem azon belül a nemzetvédelmi osztály tagja, továbbá azt is állította, hogy Chriaszty István soha nem volt katona, így a robbanóanyagokhoz sem értett, ezért a bomba elkészítésében sem

639 Uo. 23–43.

működhetett közre úgy, ahogyan azt a vádakban megfogalmazták.[640]

A tárgyalás rövid szünet után folytatódott, amikor is Marosi Károly vádlott tett vallomást. Ő is saját ártatlanságát bizonygatta, illetve a rendőrségi fogdán történő verésről és éheztetésről számolt be. Állítása szerint Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes őt is megfenyegette, beismerő vallomását csak ennek hatására tette, a vizsgálóbíró előtti meghallgatáson csak ennek hatására tartotta fenn. Marosi a tárgyaláson ezt követően gyakorlatilag sírva fakadt, és elmondta, milyen válogatott kínzásokkal és lelki terrorral csikarták ki tőle a nyomozók a beismerő vallomást. Az elnök Marosit is szembesítette Ötvös József fogházorvos véleményével, mely szerint rajta sem voltak találhatók komolyabb külsérelmi nyomok. Marosi később előadta, hogy 1922 tavaszán még nem volt tagja az ÉME nemzetvédelmi osztályának, ekkoriban főleg politikai tevékenységet folytatott a közelgő nemzetgyűlési választások előtt, s elsősorban Buday Dezső nemzetgyűlési képviselőnek – az ÉME későbbi elnökének – igyekezett segítségére lenni, hogy újra mandátumot nyerhessen. Radó Józsefet pedig a Rogátsy-féle drogériában ismerte meg, ahol mindketten eladóként dolgoztak. A bomba elhelyezésének napján, 1922. április 2-án Radó nagybátyjánál, egy bizonyos Payer Istvánnál járt, a merénylet elkövetésének napján, április 3-án pedig állítása szerint az ÉME IX. kerületi helyiségében tartózkodott, és innen ment haza több bajtársával.[641]

A per főtárgyalása 1924. november 19-én folytatódott. Márffy József folytatta reflexióit vádlott-társai vallomásait illetően. Előadta, hogy megítélése szerint a rendőrség gyakorlatilag minden vádlottat kényszervallatásnak vetett alá. Marosi Károly ezt

[640] Uo. 45–50.

[641] Uo. 52–59.

ugyancsak megerősítette a bíróság előtt. Ezután Radó József vádlott vallomása következett, aki ugyancsak előadta, hogy korábbi, vádlott-társait terhelő vallomását veréssel és éheztetéssel kényszerítette ki tőle a rendőrség. Állítása szerint Schweinitzer József rendőrkapitány lerajzoltatta vele, hogyan is nézett ki az a doboz, melyben a robbanószerkezetet az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe vitték, de amit lerajzolt, azt csak a rendőrkapitány irányítási szempontjai alapján, megtört lelkiállapotban rajzolta. Radó vádlott elmondása szerint Marosi Károly nem mondott neki olyat, hogy tudja, kik a merénylők, hiába állította ezt korábbi vallomásában. Radó azt is elmondta, hogy Marosi Károllyal együtt a Rogátsy-féle drogériában volt eladó, és onnét gyakran vitt rendelésre csomagot az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe, melynek tagjai között az üzletnek sok megrendelője volt, emiatt komoly helyismerettel rendelkezett az épületben, de a merénylethez semmi köze. Márffy József vádlott felszólította Radó Józsefet, hogy nyilatkozzon az Apor Viktor által számára kiállított ÉME-igazolványról, mert állítása szerint Radó továbbra sem volt a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály tagja, és megismételte, hogy őt és Kasnyik Jánost sem ismerte a merénylet idején. Marosi Károly a felé intézett kérdésekre azt adta elő, hogy Radó József kétszer is járt az ÉME-ben, szeretett volna beiratkozni, de nem vették fel, mert még fiatalkorú volt. Marosi azt is elismerte, hogy Radó valóban hordott fel csomagokat az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe a Rogátsy-drogéria küldönceként.[642]

Ezután számos, a merénylet elkövetésekor az Erzsébetvárosi Demokrata Körben jelenlevő sértett, többek között Balassa Gyula, Ledner Mór, dr. Patai Sándor, Váradi Győző, Szász László, Katona Béla, Spitzer Béla, dr. Maros Mór, Grünfeld Miksa,

642 Uo. 60–71.

Lengyel Ödön, Elek Bernát, Kemény Géza, Goldfinger Gábor, Császár Lipót, Aczél Gyula, valamint Ulrich Mátyás egybehangzó vallomásukként adták elő, hogy a merénylet elkövetésekor jelen voltak, és különböző súlyosságú sérüléseket szenvedtek a robbanásból kifolyólag.[643]

A főtárgyalás következő napjára 1924. november 20-án került sor, amely Rosenauer Károly MÁV-művezető, Kasnyik János időközben elhunyt vádlott egykori főnöke vallomásával folytatódott. Előadta, hogy Kasnyikot ügyes, szorgalmas munkásnak ismerte, és beszámolt róla, hogy kollégájuk, egy bizonyos Masirevits János az erzsébetvárosi merénylet napján este látta a helyszín közelében, a Dohány utcában. Kasnyik János a merénylet másnapján, 1922. április 4-én már nem ment be munkahelyére dolgozni, a MÁV villamosműhelye pedig egyszerűen törölte őt dolgozói névjegyzékéből. Ezután következett Masirevits János géplakatos vallomása, aki előadta, hogy nem emlékszik arra, hogy Rosenauer Károlynak olyasmit mondott volna, hogy látta Kasnyikot a merénylet napján a Dohány utcában. Előadta, hogy Kasnyik Jánost közelről nem ismerte, de benyomása szerint szorgalmas, megbízható fiatalember volt, politikáról sosem beszélt, arra sosem utalt, hogy tagja lenne az ÉME-nek vagy más egyesületnek, pártnak. Arra a kérdésre, hogy Kasnyik a műhelyben elkészíthette-e a bomba elhelyezésére használt pléhdobozt, bizonytalan választ adott.[644]

Kasnyik Anna, az elhunyt Kasnyik János nővére tanúvallomásában arról számolt be, öccse munka után korán járt haza, társaságba keveset járt, szabadidejét elsősorban tanulással töltötte, szerzetespapnak készült. A merénylet napján, 1922. április 3-án is délután fél négykor hazatért, ám estefelé családjának azt

643 Uo. 72–84.

644 Uo. 84–88.

mondta, elmegy valakihez egy könyvért, ezt követően többé nem látták. Kasnyik János az ÉME-nek vagy más politikai szervezetnek nővére tudomása szerint sem volt tagja, Márffy Józsefet és társaságát nem ismerte, amikor holtan kifogták a Dunából, csak egy betegsegélyező igazolványt találtak nála.[645] Kasnyik Mária, az elhunyt Kasnyik János másik nővére nagyjából hasonló vallomást tett a bíróság előtt. Annyit elmondott, hogy öccse többször panaszkodott, hogy nehezen ment neki munka mellett a tanulás, és talán ezért követett el öngyilkosságot, de ebben nyilván senki sem lehet biztos.[646]

A következő tanú Payer István római katolikus plébános, Radó József vádlott anyai nagybátyja volt. Ő előadta, hogy unokaöccse rossz társaságba keveredett, édesanyjával erőszakos természetűvé vált, és feltételezése szerint idősebb drogériai eladó kollégája, Marosi Károly a felelős a fiú erkölcsi romlásáért, illetve az ÉME-be való belépéséért. Unokaöccse ÉME-igazolványát azonban soha nem látta. Nagybátyja vallomása szerint Radó József egy alkalommal, 1922 júniusában Marosival együtt eltűnt, mégpedig illegálisan szöktek át Csehszlovákiába Radó akkor még ott élő édesanyjához. Radó az édesanyjától pénzt követelt és revolverrel fenyegette meg, Marosi Károly pedig állítólag házassági ajánlatot tett Radó anyjának. A tanú megerősítette azt is, hogy 1922. április 2-án találkozott Marosival a mise után, és együtt jöttek villamossal Pest felé; valamivel 11 óra után váltak el. Payer István előadta azt is, hogy benyomása szerint Radó Józsefet a letartóztatása után a rendőrségen nem bántalmazták komolyabban, amikor meglátogatta a vizsgálati fogságban, s nem amiatt, hanem inkább valamiféle lelki teher miatt volt megtörve, arról ellenben beszámolt, hogy a rendőrnyomozók Radó anyjának állítólag azt

645 Uo. 88–92.

646 Uo. 92–95.

mondták, ha fia Marosi ellen vall, nem esik bántódása. A védelem kérdésére Payer István azt válaszolta, unokaöccse Márffy Józsefet vagy Szász Józsefet sosem említette név szerint.[647]

Ezután özvegy Radó Antalné, Radó József édesanyjának vallomása következett, aki előadta, hogy fia hazudozó, dicsekvő természetű volt, sok probléma volt vele. Természetének alakulásában apja halála közrejátszhatott, és fogékonyságot mutatott a nacionalista eszmék iránt. Radó Antalné az erzsébetvárosi bombamerényletről nem tudott, a trianoni békediktátum folytán Csehszlovákiához csatolt lakóhelyéről, Érsekkétyről csak 1922. április végén költözött át Magyarországra. Előadta, hogy Csehszlovákiai látogatása alkalmával fia valóban fegyvert fogott rá és pénzt követelt tőle, de ez a kitörés komolytalan volt, a fiú később bocsánatot is kért érte, valamint azt is elmondta, hogy a rendőrségen valóban azt mondták neki a nyomozók, a fiának az lesz a legjobb, ha Marosi Károlyra nézve terhelő vallomást tesz, mert Marosi és társai esetleg meg akarják gyilkolni Radót. Állítása szerint Marosi Károly sosem tett arra való célzást, hogy meg akarná kérni a kezét, Marosival mindössze kétszert találkozott.[648]

Rogátsy Kálmán drogériatulajdonos, Radó és Marosi egykori főnöke tanúvallomásában előadta, hogy Marosi Károly 1921 áprilisa és 1922 április 15-e között állt üzlete alkalmazásában. Állítása szerint Radó és Marosi nagyon közeli, már-már rendellenesen mély barátságban álltak, s arra célzott, a két fiatalember között talán homoszexuális kapcsolat is fennállhatott. Radó több alkalommal kimaradt a munkahelyéről, Marosi pedig többször használta Rogátsy írógépét az ő határozott tiltása ellenére. Egyszer, az eset után 4–5 nappal, záráskor Radó és Marosi állítólag

647 Uo. 96–109.

648 Uo. 110–116.

beszélgettek az erzsébetvárosi bombamerényletről az üzletben, Marosi nevetett, Rogátsy Kálmán pedig arra következtetett, hogy Marosinak talán köze lehetett a merénylethez. Rogátsy azt is előadta, hogy tudomása szerint nem küldtek soha csomagot üzletéből az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe, mire Radó ezt az elnök kérésére következetesen tagadta, és kitartott amellett, hogy ő oda gyakran kézbesített megrendeléseket a drogériából. Rogátsy előadta továbbá, hogy maga is jelen volt az Erzsébetvárosi Kör ellen intézett merényletkor, ahová maga is bejáratos volt, és hogy tudomása szerint a körbe csomagot kézbesítő futár legfeljebb a portásnál adhatta volna le a csomagokat, ahhoz, hogy valaki felmehessen a klubhelyiségbe, rendszerint igazolványt kértek. Rogátsy ily módon kizártnak tartotta, hogy alkalmazottai járhattak volna a merénylet helyszínén, és ebből kifolyólag komoly helyismerettel rendelkeztek volna. Marosi a tanúvallomás után kifakadt, és hazug, jellemtelen embernek nevezte egykori főnökét, célozva annak zsidó származására, emiatt az elnök rendreutasította.[649]

A tárgyalás dr. Elek Hugó ügyvéd, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör igazgatója kihallgatásával folytatódott, aki a vádlottakkal való szembesítéskor ismételten felismerte Márffy Józsefben azt a fiatalembert, aki a robbantásos merényletet megelőzően, 1922. április 3-a déli 12 óra tájban érdeklődött a kör székházában, meg lesz-e tartva az aznap estére tervezett összejövetel. Márffy a szembesítéskor következetesen tagadott, és azt állította, a kérdéses időben munkahelyén, a Magyar Iparbankban tartózkodott. Elek Hugó tanú a védők keresztkérdéseire is fenntartotta azon vallomását, miszerint aznap egyértelműen Márffy József vádlottat látta, és nem valaki mást.[650]

[649] Uo. 116–126.

[650] Uo. 127–140.

A következő megidézett tanú Ruszkó Margit volt, akinek viszonya volt Szász József vádlottal, és a bíróság szembesítette a rendőrség előtt korábban tett azon vallomásával, mely szerint a merénylet előtt Szász homályos célzásokat tett egy majdan bekövetkező, nagy horderejű eseményre antiszemita felhanggal: „röpülni fognak innen a zsidók". Szász József vádlott a barátnőjével való szembesítéskor azt állította, ezt a közelgő, 1922-es nemzetgyűlési választásokra és a liberális (értsd: zsidó) képviselők parlamentből való kiszorulására értette.[651]

Sebestyén Ferenc géplakatos tanúvallomásában előadta, hogy a tárgyalás előtti napon két biciklis fiatalember életveszélyesen megfenyegette, ha Márffyra és társaira mer vallani. Előadta, hogy a merénylet előtti napokban újságkihordóként dolgozott, lapokat vitt többek között az Erzsébetvárosi Demokrata Kör épületébe is, és ekkoriban arra lett figyelmes, hogy Herczeg József, a vád szerint a robbantókkal összejátszó portás a lépcsőházban egy számára ismeretlen fiatalemberrel fűtőtestekről beszél. Ebben a számára akkor még ismeretlen fiatalemberben Sebestyén Ferenc ugyancsak felismerte Márffy Józsefet. Márffy József a szembesítésre követelte a bíróságtól, hogy mutassák be a bizonyítékot, mely szerint a merénylet időpontjában ő a Vas vármegyei Kismegyeren, Budapesttől 200 kilométerre tartózkodott, ennek azonban az elnök nem adott helyt.[652]

A következő meghallgatott tanú Schwartz Károly, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör kertésze volt, aki ugyancsak előadta, hogy a merénylet napján déltájban egy előtte addig ismeretlen fiatalember kérdezősködött az udvaron, vajon megtartják-e az estére tervezett rendezvényt, de azt állította, nem ismeri meg ennyi idő után biztosan Márffy József vádlottat.

---

651 Uo. 141–142.

652 Uo. 143–149.

A tanúkihallgatás Salló János és Péter Tivadar, az újpesti zsinagóga ellen Márffy irányításával merényletet tervezett két fiatalkorú tanú meghallgatásával folytatódott, akiknek ügyét a fiatalkorúak bírósága külön tárgyalta. A két fiatalember beszámolt a nemzetvédelmi osztály működéséről, az ottani irredenta és antiszemita hangulatról, valamint Márffy József akkori parancsnok ilyen felhangú előadásairól. A zsinagóga ellen tervezett, de végre nem hajtott merényletet beismerték, Márffyra lényegében terhelő vallomást tettek mint felbujtójukra.[653]

A főtárgyalás 1924. november 21-én folytatódott. A bíróság a csoportokra tagolt vádakat újra ismertette, ezúttal ismét Márffy Józsefet szembesítették azzal, hogy vádlottja a Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követség elleni bombamerényleteknek. Márffy azt nyilatkozta, a vádat megértette, de bűnösnek ezekben a vádpontokban sem érzi magát, sőt, kijelentette, hogy 1923. augusztus 20-án, a Koháry utcai bombamerénylet idején Budapesttől távol, Pannonhalmán, két napokkal később, augusztus 22-én pedig emlékei szerint Kismegyeren tartózkodott. Márffy továbbá ismét előadta, hogy a rendőrségen több ízben bántalmazták, úgy kényszerítették beismerő vallomásra. Korábban beismerte ugyan a francia követség elleni bombamerénylet elkövetését, de ezt is csak rendőrségi kényszer hatására tette. Az elnök megállapítása szerint igen gyanús volt, hogy a vádlottak ennyire hasonló vallomásokat tettek, és nem zárta ki, hogy esetleg még a fogházban is összebeszéltek valahogyan.[654]

Ezután következett Horváth-Halas József vallomása, aki elmondta, hogy a vele szemben felhozott vádakat megértette, ellenben bűnösnek ő sem érzi magát. Ugyancsak azt adta elő, hogy

653 Uo. 150–161.

654 Uo. 162–178.

a rendőrségen kényszer hatása alatt tett beismerő vallomást, amelyet a bíróságon visszavont.[655]

A következő vádlott, Vargha Ferenc a bíróság előtt szintén azt nyilatkozta, hogy a vele szemben felhozott vádakat megértette, bűnösnek azonban nem érzi magát, és előadta, hogy a rendőrségen őt is több ízben bántalmazták. Azt azonban beismeri, hogy ekrazit robbanóanyag volt a birtokában, és azt barátnője, Igaz Lujza lakásán helyezte el. Vargha vádlott ezután előadta, hogy Márffy Józseffel alapvetően rossz viszonyban voltak, az ekrazit pedig a még a nyugat-magyarországi felkelés idejéből származott. Állítása szerint Kiss Ferenc és Nesz Károly meg akarták tőle vásárolni az ekrazitot, de arról nem volt szó, hogy bombát akartak volna belőle készíteni. Az elnök felolvastatta az időközben elhunyt Chriaszty István beismerő vallomását a bombakészítésről, melyre Márffy József elsőrendű vádlott azt nyilatkozta, benyomása szerint a rendőrség ezt is csak kényszerrel csikarta ki tőle.[656]

Ezután Márffy József és a védők folyamatos bekiabálásokkal zavarták meg a tárgyalás menetét, és a vádlott újfent többször előadta, hogy a vele szemben felhozott vádaknak semmi alapjuk nincs.

Murin Ferenc, Kedvessy György, Schebián Emil, özvegy nemesőczi Horváth Imréné tanúk előadták a bíróság előtt, hogy 1923. november 16-án, a francia követség elleni bombamerénylet-kísérlet elkövetésekor mind jelen voltak, és egybehangzóan azt vallották, hogy egy fiatalember dobta a szerencsére fel nem robbant bombát az épület kapujába. Matuska Istvánné, a francia követség portásnője ugyancsak előadta, hogy a merénylet napján egy nagy pukkanásra lett figyelmes, erős kénszagot érzett, majd kirohant, és leöntötte vízzel a fel nem robbant bombát. Szabó

[655] Uo. 179–180.

[656] Uo. 182–188.

Andrásné, a francia követséggel szembeni palotaépület portásának felesége mint szemtanú ugyanerről számolt be.[657]

A következő kulcsfontosságú tanú Nagymáté Mártonné, Márffy József szállásadónője volt, aki előadta, hogy Márffy valóban nála lakott bérlőként, és bérlőjét szolid, rendes fiatalembernek ismerte meg. Előadta, hogy a rendőrségen egy olyan jegyzőkönyvet akartak vele aláíratni, amely félig már ki volt töltve. Érdemi információt nem tudott a bíróság részére nyújtani, és bár Márffy Józsefhez gyakran jártak fiatal barátai, merényletről beszélni sosem hallotta őket.[658]

A következő tanú Tkálcsics Imréné volt, Nagymáté Mártonné szomszédasszonya, aki elmondta, hogy egy barátnőjétől, bizonyos Szívós Lajosnétól Amerikából szeretetcsomagokat kapott, ezekből a csomagokból adott Márffy háziasszonyának is. A bíróság kérdésére határozottan ráismert a bűnjelek között szereplő barna papírra, melyet a francia követségnél használt bomba becsomagolására használtak, ez volt a szeretetadomány csomagolópapírja, és felismerte a papíron barátnője kézírását is.[659]

Özvegy Koncsek Gyuláné, Vargha Ferenc vádlott szállásadónője azt vallotta, hogy egy bizonyos Herbst Aladártól, a másik albérlőjétől hallotta, hogy Vargha ekrazitot tart a lakásán, ő ez ellen tiltakozott, majd Vargha végül el is vitte az ekrazitot a lakásból.[660] Herbst Aladár, Vargha társbérlője arról tett vallomást, hogy Vargha háziasszonyának ágyában ő találta meg az ekrazitot.[661]

Ezután Nesz Károly tényleges állományú katona kihallgatása következett, akivel szemben a bombamerényletek ügyében a katonai bíróságnál a Márffy-perrel párhuzamosan folyt

[657] Uo. 190–200.
[658] Uo. 200–210.
[659] Uo. 214–220.
[660] Uo. 220–221.
[661] Uo. 221–222.

büntetőeljárás. Állítása szerint a Dohány utcai merényletről nem tudott semmit, és mind a rendőrségen, mind a katonai hatóságok előtt csak kényszer, kínzás hatására tett vallomást. Az elnök felolvastatta Nesz Károly korábbi, rendőrség és katonai nyomozó hatóság előtt tett vallomását, melyben elmondta, hogy a Ferenc körút 2. szám alatti IX. kerületi ÉME-irodában ismerkedett meg Márffyval, Chriasztyval, Vargával és a többiekkel. A korábbi vallomás szerint a Valéria Kávéház törzsasztalánál terveztek zsidóellenes akciókat, amelyeket majd alkalomadtán végre is hajtanak. A csehszlovák követség elleni bombamerényletet neki és Kiss Ferencnek kellett volna végrehajtania, de Kiss egymillió korona honoráriumot kért, mire abbamaradt a dolog, Chriasztynak egy lakatosműhely állott a rendelkezésére, ahol a bombákat elkészíthette. Nesznek az volt a a gyanúja, hogy a Reviczky utcai, francia követség elleni bombamerényletet is Márffyék követték el. Többször volt Márffy vendége, s amikor egyszer Márffy lakásán járt, erős kénszagot érzett és azt is látta, hogy Márffy ujjai sárgák voltak a kéntől. Tudta, hogy Márffy bombát készít. Máffy és Chriaszty egy alkalommal Márffy fürdőszobájában bombát készítettek, sárga volt a kezük, és erős kénszag terjengett a lakásban. A Koháry utcai bombamerényletet véleménye szerint Horváth-Halas és Varga követték el.[662]

A főtárgyalás következő napja 1924. november 22-e volt, amely alkalommal a bíróság a Rassay Károly és Miklós Andor ellen elkövetett bombamerényletek ügyét tárgyalta. Márffy ezekben a vádpontokban is ártatlannak vallotta magát, akárcsak Szász József, Marosi Károly és ifj Drenka Béla vádlottak.

Szabó Imre kézbesítő, egyébként érdektelen tanú a bíróság előtt előadta, hogy 1923. február 23-án este 7–8 óra tájban egy fiatalember szólította meg, és átadott neki egy színes

[662] Uo. 223–235.

reklámpapírba csomagolt küldeményt azzal a megbízással, hogy vigye el Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő lakására, Budára, a Fő utcába. Szabó Imre a küldeményt a kérésnek megfelelően, 4000 korona díjazás ellenében kézbesítette, Rassay lakásán azonban felesége a csomagot gyanúsnak találta, a rendőrség pedig hamarosan kihallgatta az ügyben. Szabó Imre előadta, hogy korábban, a rendőrségen történt szembesítéskor, és most, a tárgyalás alkalmával is felismerte Marosi Károlyban a megbízóját.[663]

Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő és felesége, sértettek, ugyancsak előadták a bíróság előtt, hogy 1923 februárjában egy hordár szokatlan csomagot kézbesített a lakására, a felesége azonban gyanúsnak találta a csomagban látható fémdobozt, és férje testvéréért, Rasch Rudolf honvéd orvos ezredesért küldött, aki megerősítette a gyanúját, mely szerint robbanóanyag lehet a küldeményben. Ezután értesítették a rendőrséget. Rassay Károly előadta továbbá, hogy az elmúlt években számos alkalommal megfenyegették, ezért óvatos az ismeretlen feladóktól érkező küldeményekkel.[664]

A következő tanú Dvorszki József kézbesítő volt, aki ugyancsak előadta, hogy 1923. február 20-án az EMKE kávéháznál egy számára ismeretlen fiatalember átadott neki egy csomagot azzal a megbízással, hogy azt vigye el Miklós Andor hírlapíró-laptulajdonosnak Az Est szerkesztőségébe. A tanú ennek a megbízásnak eleget is tett, majd a merényletkísérlet után néhány nappal egy négyfős társaság életveszélyesen megfenyegette.[665]

Turcsányi Gyula hírlapíró tanúvallomásában szintén előadta, hogy 1923. február 20-án este gyanús küldemény érkezett Az Est című napilap szerkesztőségébe, melynek kapcsán főnöke,

[663] Uo. 240–252.
[664] Uo. 253–259.
[665] Uo. 260–262.

Miklós Andor azt kérte tőle, vigye a csomagot a rendőrségre, és tegyen bejelentést. A rendőrségen közölte vele Andréka Károly főkapitányhelyettes, hogy Rassay Károly ugyanolyan gyanús csomagot kapott.

A tárgyaláson ezután meghallgatták Huszár Jánost, az ÉME IX. kerületi (civil, nem nemzetvédelmi, ti. milicista) csoportjának volt elnökét is, aki azt vallotta, hogy a kerületi nemzetvédelmi milícia már 1920-ban működött, ekkor azonban még korántsem Márffy József volt a vezetője. Huszár azt állította, Márffy csak azután lett a IX. kerületi ÉME-milícia vezetője, hogy ő maga lemondott a kerületi fiókszervezet civil szárnyának vezetéséről, és Márffy Józseffel nem voltak különösebb ellentétei.[666]

Ezután következett az ÉME-tag Bátori Miklós[667] MÁV-felügyelő vallomása, aki egy ideig maga is gyanúsított volt és vizsgálati fogságban tartották, később azonban ejtették vele szemben a gyanút. Előadta, hogy az ÉME-nek 1920-tól volt tagja, a nemzetvédelmi osztálynak pedig megalakulása óta. Állítása szerint a vádlottakat mind ismerte, csak Radó Józsefet és Horváth-Halas Józsefet nem. Bár Radó József a rendőrségen egy szembesítés alkalmával azt mondta a jelenlétében, Bátori adott át neki egy bombát, Bátori ezt következetesen tagadta. Bátori előadta, hogy az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának keretein belül működő vérbíróságról tud, az 1923-ban alakult, célja pedig a rend és fegyelem fenntartása volt a tagok között. Állítása szerint ez nem volt más, mint fegyelmi bagatellbíróság, tagjai pedig halálos

666 Uo. 277–283.

667 Bátori Miklós MÁV-tisztviselő később az egyik korai, nemzetiszocialista típusú magyar szélsőjobboldali párt, a Nemzeti Néppárt vezetőségében tűnt fel az 1930-as évek elején Budaváry László ÉME-vezetővel együtt. Paksy Zoltán a nyilas mozgalomról szóló monográfiájában Bátori/Báthory Miklóst a Kettőskereszt Vérszövetség volt alelnökeként is aposztrofálja, azonban forrást nem ad meg. Vö. PAKSY, i. m. 63.

ítéletre vagy komolyabb büntetés kiszabására nyilván nem érezték magukat feljogosítva. Bátori ugyancsak előadta, hogy a rendőrségen rosszul bántak vele, bántalmazták. Radó József vádlott kijelentette a bíróság előtt, hogy Bátori Miklóst nem ismeri, és az ÉME-ben sem találkozott vele.[668]

A főtárgyalás következő napja 1924. november 24-e volt, és Loch Péter nyugalmazott honvéd százados és Szendrő Zsigmond építészmérnök robbantási szakértők meghallgatásával kezdődött. Loch Péter igen részletes és szakszerű, hosszas szakértői véleményt adott elő az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elkövetett merényletnél használt bombáról, és rekonstruálta annak szerkezetét a robbanás helyszínén megmaradt alkatrészek alapján. Véleménye szerint az első világháború során a Magyarországon átvonuló, August von Mackensen vezértábornagy vezette német hadsereg jelentős mennyiségű hadianyagot hagyott az ország területén, Márffy Józsefék pedig ennek maradványaiból tehettek szert később az erzsébetvárosi merényletnél használt, német gyártmányú ekrazitpatronra. A bomba időzített, óraszerkezettel ellátott pokolgép volt, gyújtószerkezetként egy villamos szárazelemet használtak, összeszerelése pedig nem igényelt magas szintű műszaki ismereteket. A Koháry utcai merényletnél és a Reviczky utcai merényletnél a végül is fel nem robbant bombákat gyújtózsinórral hozták volna működésbe, a robbanószer pedig ugyancsak német gyártmányú ekrazit volt. Mindegyik bombáról elmondható volt, hogy felrobbanása esetén 15–20 méteres körben tudott volna súlyos, akár halálos sérüléseket okozni. A szakértő megállapította továbbá, hogy a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött bombák széthúzható fémbodozokba helyezett, szabályos kézigránátok voltak, melyek a

668 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 284–294.

dobozok szétnyitása esetén robbantak volna, és könnyedén okozhattak volna halálos sérülést.[669]

Szendrő Zsigmond, a robbantás területén járatos építészmérnök Loch Péterrel szinte teljesen megegyező szakértői véleményét tárta a bíróság elé, igen részletesen rekonstruálva a merényletek alkalmával használt bombák szerkezetét és működésmódját. Megítélése szerint is teljesen életszerű és valószínű, hogy az időzített robbanószerkezetet 1922. április 2-án helyezték el az Erzsébetvárosi Demokrata Körben a nagyteremben található fűtőtest rácsa alatt, majd az másnap este nyolc ember halálát okozva felrobbant.[670]

A következő, kulcsfontosságú tanú a rendőrségi nyomozást vezető Schweinitzer József rendőrkapitány volt, aki előadta, hogy 1924 januárjában kezdett el foglalkozni az erzsébetvárosi bombamerénylettel, melyet a rendőrség igyekezett összefüggésbe hozni a Jugoszláviában diverzáns tevékenység vádjával letartóztatott Balla Pap Géza ügyével. Bár a vajdasági magyar sajtó összefüggést igyekezett keresni a két ügy között, és valamilen zavaros okból még maga Balla Pap Géza is magára igyekezett vállalni az erzsébetvárosi merényletet, a rendőrségi nyomozás a két ügy között végül nem talált kapcsolatot. Schweinitzer alaposan áttanulmányozta az 1922-es bombamerénylet iratanyagát, és ekkor lett figyelmes Kasnyik János, Marosi Károly és Radó József eltűnésének ügyére. Marosi Károly már a Rassay Károly és Miklós Andor ellen tervezett merénylet kapcsán a rendőrség látókörében volt. Előkerült Payer István római katolikus pap, Radó József nagybátyjának még 1922 áprilisában tett vallomása, melyet önként adott elő a rendőrségen azzal, hogy unokaöccse azt mondta neki, Marosi Károly ismeri az erzsébetvárosi merénylet körülményeit és

669 Uo. 296–325.

670 Uo. 326–340.

a tetteseket. A rendőrség újra kihallgatta Payer Istvánt és Radó József anyját, végül magát a pénzügyőrként szolgálatot teljesítő Radó Józsefet is. Schweinitzer elmondása alapján Radó József kihallgatása alkalmával zavartan viselkedett, és világossá vált a rendőrség számára, hogy az erzsébetvárosi bombamerényletben komoly része volt. Radó József a tárgyaláson Schweinitzerrel szemben mindent tagadott, aki azonban elmondta, hogy végül Marosi Károlyt is előállította a rendőrség. A szintén vámőrként szolgáló Marosi Károly első körben mindent hevesen tagadott, de amikor Radó József vallomásával szembesítették, Marosi sírva fakadt, és azt állította, Márffy József, Chriaszty István és Szász József rángatták bele a merényletbe. Márffyt és Marosit ezután a rendőrség szembesítette egymással, Márffy József azonban mindent tagadott, értetlenkedett, illetve később elmebetegséget próbált meg színlelni. Bár a vádlottak a per folyamán számos alkalommal panaszt tettek, hogy a rendőrségen a nyomozók veréssel és pszichikai kényszerrel csikartak ki tőlük beismerő vallomást, Schweinitzter József ezt is következetesen visszautasította. Arra vonatkozóan ugyanakkor, hogy mi a magyarázata annak, hogy a nyomozati szakban Márffy József a francia követség elleni merényletkísérletet beismerte, az összes többi terhére rótt cselekményt azonban tagadta, Schweinitzer sem tudott magyarázattal szolgálni, ugyanakkor arra is felhívta a bíróság figyelmét, hogy Márffy a rendőrségi őrizetben őt magát, illetve Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitányt is életveszélyesen megfenyegette. A rendőrség a vádlottakat egy utólagos helyszíni szemlére is elvitte 1924. február 5-én az Erzsébetvárosi Demokrata Kör épületébe, ahol egyértelműen kiderült, hogy Radó József vádlott korábban járt már ott, és felismerte a fűtőtestet, amely mögé a bombát rejtette. A vádlottak a tárgyaláson bekiabálva többször provokálni próbálták Schweinitzert, ismételten azzal vádolva őt, hogy fizikai és lelki terrorral csikarta ki tőlük a

beismerő vallomásokat a nyomozati szakban, a nyomozást vezető főrendőr azonban végig higgadtan reagált a gyanúsításra, és következetesen tagadta a bíróság előtt, hogy ilyesmi történt volna. A tárgyalási nap végeztével Langer elnök mind a vádlottakat, mind a védőket rendreutasította.[671]

A főtárgyalás következő napja 1924. november 24-e volt, mely jórészt dr. Németh Ödön és dr. Minich Károly törvényszéki orvosszakértők véleményének ismertetésével telt. A két törvényszéki orvosszakértő egyöntetűen adta elő a bíróság előtt, hogy szakvéleményük szerint bármennyire határozottan is állították a vádlottak, hogy őket a vizsgálati fogság során bántalmazták, komolyabb fizikai sérülés jele egyikük testén sem volt található, tehát a kihallgatások során fizikailag valószínűleg nem bántalmazták őket komolyabban. Az elnök kérésére a törvényszéki orvosszakértők a vádlottak mentális állapotát is igen részletesen véleményezték, és azt az álláspontot fogalmazták meg, hogy a vádlottak sem a tárgyalás idején, sem a terhükre rótt cselekmények elkövetésének idején nem szenvedtek akaratbeli, a szabad elhatározás képességét befolyásoló vagy kizáró elmezavarban vagy öntudatlanságban, és még Radó József fiatalkorú vádlott is a bűncselekmény felismeréséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel bírt. Minich Károly szakértő előadta továbbá a robbanás áldozatairól felvett boncolási jegyzőkönyveket, és megállapította, hogy a halál oka minden esetben a robbanás okozta sebesülés volt.[672]

---

671 Uo. 342–374. Többek között Varga Krisztián is felhívja rá a figyelmet a Horthy-korszak politikai rendőrségéről szóló monográfiájában, hogy Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettest, a politikai rendőrség befolyásos vezetőjét többek között az erzsébetvárosi merénylet kinyomozása terén elért siker emelte a hivatali hierarchiában egyre magasabbra. Hetényi részben ennek a nyomozásnak köszönhetően lett 1924-ben a Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Főcsoportjának vezetője. Vö. VARGA, i. m. 60–61.

672 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 375–439.

A főtárgyalás 1924. november 28-án folytatódott, és ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy ez alkalommal tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt is. Csáky Károly, aki Horthy Miklós kormányzótól az 1924. november 27-én kelt 5360/1924. számú határozattal felmentést kapott a hivatali titoktartás kötelezettsége alól, tanúvallomásában elmondta, a tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris haderje, a Horthy és köre által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett csak Budapesten működött körülbelül ötven polgári milícia.[673] Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla vezérkari főnök[674] pedig 1919–20-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a honvédség ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség, mint a különböző milíciákat tömörítő ernyőszervezet, részben a honvédség irányítása alatt. A honvédség becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter tanúvallomásában hangsúlyozta, hogy bár a különböző nemzetvédelmi milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén

673 Vö. SUBA, i. m.; valamint: SUBA János: *Polgárőrség szervezése 1919–1921*. Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018/56, 131–144.

674 Berzeviczy Béla tábornok vezérkari főnöki tevékenységéről lásd bővebben: SZAKÁLY Sándor, *Honvédség és tisztika 1919–1947*, Budapest, Ister Kiadó, 2002, 187–188.

a rend helyreállítása érdekében bevethetők lettek volna.[675] A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek,[676] arra legfeljebb maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s tényleges bevetésre a különböző nemzetvédelmi milíciák tagjai mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmakor került sor 1921. október 23-án, a mozgósított milíciák fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris milíciákra már nem volt szüksége. A tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békediktátum után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló (szélső)jobboldali félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak feloszlatnia, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. A Márffy József-féle ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály tagjai az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontroll és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásból tették.[677]

Gróf Bethlen István miniszterelnök kevésbé a büntetőügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt. A miniszterelnök hangsúlyozta, hogy a tárgyaláson magánemberként

675 Vö. ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, 566–567.

676 Naplójában Shvoy Kálmán tábornok is utal rá, hogy a különböző nemzetvédelmi milíciák a honvédelmi és a belügyminiszter jóváhagyásával működtek. Márffy József és társai elfogását egy rövid bejegyzésben ugyancsak megemlíti. Vö. SHVOY, 1983, 95.

677 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469.

van jelen, a hivatali titoktartás alól pedig nem kapott felmentést, így politikai ügyekről nem beszélhet. Márffy József ugyanis a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította ÉME-beli társainak, hogy személyes jó ismeretséget ápol a regnáló miniszterelnökkel és annak családjával, továbbá Bethlen István fiaival járt teniszezni, illetve a miniszterelnök autójával is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffy Józsefet. Márffy hangos közbekiabálással vádolta hazugsággal a miniszterelnököt, mire a bíró az amúgy is előzetes letartóztatásban lévő vádlottat nyolcnapi szigorított magánzárka fegyelmi büntetéssel sújtotta, Ulain Ferencet, a kor ismert szélsőjobboldali politikusát, aki e perben is a védelem egyik képviselője volt, pedig pénzbüntetés megfizetésére kötelezte.[678]

A tárgyalási nap végén dr. Dolowschiák Mihály felolvasta vádbeszédét, mely szerint Márffy József és társai előre megfontolt szándékkal több bombamerényletet is kiterveltek és elkövettek, és csak a szerencsén múlott, hogy csak és kizárólag az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elhelyezett pokolgép robbant fel. Megítélése szerint az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályainak eredete a polgárháborús időkbe nyúlik vissza. Talán kezdetben az ide karhatalmi szolgálatra jelentkezett fiatal férfiakat valóban a haza szeretete vezette, ám eredeti céljuktól súlyosan eltértek, később pedig az állam mindenfajta jóváhagyása nélkül hatósági jogosítványokat vindikáltak maguknak. 1919–20 körül az országban mindennapossá váltak az antiszemita gyűlöletakciók, zsidóverések, az Ébredő Magyarok Egyesülete pedig számos ilyen eset mögött felsejlett. A kormányzó végül 1921. november 3-án amnesztiát adott a különböző önkényes atrocitások

678 Uo. 470–490.

elkövetőinek,[679] de voltak, akik ezek után sem hagyták abba gyalázatos tevékenységüket. A bíróság előtt álló fiatalemberek pedig az utóbbi évtizedek egyik legborzalmasabb bűncselekmény-sorozatát követték el, tettüket pedig nem más, mint a gyűlölet motiválta. A magyar államnak kötelessége végre a társadalmi rendet egyszer s mindenkorra helyreállítani, és példát statuálni azokon a személyeken, akik a törvényes rendet teljességgel semmibe véve emberéletek kioltására ragadtatták magukat. Márffy József elsőrendű vádlott szerepe különösen súlyos, hiszen minden cselekménynek ő volt az értelmi szerzője, és mint a IX. kerületi ÉME-milícia karizmatikus parancsnoka, egyszerre bátorította társait bűncselekmények elkövetésére és élt velük szemben számos alkalommal a megfélemlítés eszközeivel. Dr. Dolowschiák Mihály ügyész véleménye szerint az ismertetett merényletek ügyében a bizonyítékok összefüggő láncolata egyértelműen Márffy Józsefhez és társaihoz vezetett, a rendőrség szakszerűen derítette fel és kötötte össze az erzsébetvárosi merényletet, a Koháry utcai merényletet, a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött robbanó csomagok ügyét, a francia és a csehszlovák követség elleni merénylet ügyét, továbbá az újpesti zsinagóga elleni merénylet kísérletét. Az ügyész véleménye szerint a vádlottak makacs tagadása az egész tárgyalás folyamán, valamint az a magyarázat, mely szerint korábbi vallomásaikat a rendőrség erőszakkal, fizikai és lelki sanyargatással csikarta ki tőlük, ingatag és ellentmondásokkal terhelt védekezés. Márffy József, Szász József és Marosi Károly vádlottakra nézve az ügyész halálbüntetés, a

[679] Horthy Miklós kormányzó kollektív amnesztiával mentesítette a tiszti különítményeseket és más nacionalista fegyvereseket a fehérterror ideje alatt elkövetett atrocitások, gyilkosságok miatti felelősségre vonás alól. Vö. PATAKI István: *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973, 270.

többi vádlottra nézve szabadságvesztés kiszabását kérte a bíróságtól.[680]

A főtárgyalás 1924. november 29-én folytatódott, amikor Márffy József védőügyvédje, Kiszely István ügyvéd hosszas védőbeszédet tartott, melynek során először az ÉME nemzetvédelmi osztályok és hasonló polgári milíciák kialakulásának történetét ismertette a bírósággal, és emlékeztette a jelenlevőket, hogy Márffy József is egy ilyen keresztény szellemben működő, a nemzet védelmére esküt tett szervezet vezetője volt. Állítása szerint az egész nyomozás és bizonyítási eljárás koncepciózus volt, a rendőrség, az ügyészség és a bíróság is figyelmen kívül hagyta az ártatlanság vélelmét. Megítélése szerint semmi nem bizonyítja, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének, amely hazafias szervezet, bármiféle antiszemita bűncselekményhez köze lenne, és a vádlottak büntetlen előéletét hangsúlyozta. Kiszely István azt is kiemelte, hogy szerinte egyetlen komoly tanút vagy bizonyítékot sem sikerült felvonultatni a vádlottak bűnösségének bizonyítására, és a terhelő tanúk is bizonyára a rendőrség által rájuk gyakorolt lelki kényszer hatására vallottak úgy, ahogyan. Kiszely ugyancsak kitért arra, hogy a vádlottakat a vizsgálati fogság alatt több alkalommal bántalmazták, beismerő vallomásaikat a rendőrség részéről eljáró nyomozók testi és lelki kínzásokkal csikarták ki belőlük, nem véletlenül vontak vissza szinte mindent a főtárgyaláson, amit korábban jegyzőkönyvbe véve bevallottak. A „101-es bizottság" nevében a nemzetgyűlés elnökének, a miniszterelnöknek, a Francia Köztársaság követének és a magyar államrendőrség vezetőinek küldött gyalázkodó, fenyegető levelekről Kiszely István azt is kijelentette, hogy írójuk azzal nem követett el bűncselekményt, legfeljebb ízléstelenséget, és hangsúlyozta, hogy a levelek egyáltalán nem kényszerítették a

[680] HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 490–494.

címzetteket semmiféle intézkedés meghozatalára, vagy korlátozták őket közhivataluk gyakorlásában. A védőügyvéd igen provokatívan azt is kijelentette, hogy megítélése szerint nem más folyik éppen, mint a per liberális politikai oldalról történő befolyásolása, és a bíróság különböző prekoncepciók alapján fog ítéletet hozni, a rendőrség pedig nem is igazán akarta a valódi tetteseket megtalálni. Dr. Langer Jenő elnök felszólította a védőügyvédet a gyanúsításoktól való tartózkodásra.[681]

1924. december 1-jén tartotta meg védőbeszédét dr. Hindy Zoltán, Szász József vádlott védőügyvédje. Hindy hangot adott azon álláspontjának, hogy Márffy József és társai pere talán a legnagyobb szabású bűnper, melyet magyar bíróság valaha tárgyalt, és ehhez képest még a nemzetközi sajtóvisszhangot kiváltott Dreyfuss-ügy is jelentéktelennek tetszik. Hindy védő politikai propagandába hajló beszédet tartott, és hangot adott azon véleményének, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete a keresztény nemzeti eszme védelmére jött létre, hogy visszaszorítsa a szabadkőműveseket, a Galilei-kört és egyéb liberális, értelmezése szerint nemzetellenes eszméket terjesztő köröket, az erzsébetvárosi merénylet és a hozzá kapcsolódó robbantásos ügyek pedig idegenek az ébredő szellemiségtől. Váltig állította dr. Hindy is, hogy a Márffy Józseffel és társaival szemben emelt vádak koholtak, a bűncselekmény-sorozat valódi tetteseit egészen másutt kell keresni, a rendőrséget és az ügyészséget befolyásos, nagyhatalmú körök vezethették félre. Hindy Zoltán már-már egy cionista zsidó összeesküvést vázolt fel védőbeszédében, jelentősen eltérve a korábban ismertetett tényektől.[682]

A főtárgyalás következő, 1924. december 2-ai alkalmakor dr. Marczell János, a Vargha Ferenc vádlottat képviselő ügyvéd

681 Uo. 495–506.

682 Uo. 507–522.

tartotta meg védőbeszédét. A védőügyvéd előadta, hogy ügyvédi pályára lépése előtt huszonöt éven keresztül dolgozott bíróként, és ha valamire e hivatás nagy értékeként tekint, akkor az a tárgyilagos gondolkodás. Álláspontja szerint a nyomozás nem volt kielégítő vagy meggyőző, ráadásul a sajtó is állandóan a vádlottak ellen tüzelte a közhangulatot, Vargha Ferenc részvételére a terhére rótt cselekményekben pedig álláspontja szerint semmi meggyőző bizonyíték nem áll rendelkezésre, a védő végül értelemszerűen a vádlott felmentését kérte.[683]

Ezután következett Horváth-Halas József és ifj. Drenka Béla vádlottak jogi képviselőjének, dr. Bartek Lajosnak a védőbeszéde. A védő itt is hangsúlyozta, hogy a védencei terhére rótt bűncselekmények megítélése szerint csupán a nyomozást vezető Schweinitzer rendőrkapitány agyszüleményei, a vád egyedüli bizonyítékai a vádlottak rendőrségen tett beismerő vallomásai, melyeket csak az embertelen bánásmód hatására voltak hajlandók megtenni, és később, mikor alkalom adódott rá, vissza is vonták azokat. Az elnök felszólította a védőt, hogy lehetőleg ne vádaskodjon, ő azonban erre azt felelte, nem tud eltekinteni attól, hogy Schweinitzer József csak fizikai kényszerrel tudott a védencei beismerő vallomásaihoz hozzájutni. Álláspontja szerint rendőrségi nyomozás történt ugyan az ügyben, azonban az nem volt elég alapos, gyakorlatilag nincsenek bizonyítékok. Ifj. Drenka Béla beismerte, hogy a „101-es bizottság" nevében írott leveleket lemásolta ugyan, ezzel azonban nem követhette el a terhére rótt hatóság elleni erőszak bűntettét, hiszen a címzetteket a komolytalan fenyegető levelekkel nem kényszerítették semmire. Az ügyvéd ugyancsak védencei felmentését kérte a bíróságtól.[684]

683 Uo. 523–526.

684 Uo. 526–530.

Az utolsó védőbeszédet dr. Ulain Ferenc tartotta meg Marosi Károly vádlott védőjeként. Ulain színpadiasan adta elő a bíróságon, hogy véleménye szerint Radó József vádlott korábban a rendőrségen tett beismerő, Marosira nézve terhelő vallomása teljességgel légből kapott valótlanságokat tartalmaz, és az egész vád szerinte sem más, mint Schweinitzer József rendőrkapitány ügyes kitalációja. Mindazonáltal Ulain nem vádolta Schweinitzert rosszhiszeműséggel, megítélése szerint csak utasítást kapott felettesétől, Hetényi Imre főkapitány-helyettestől, hogy koholjon látszólag összefüggő bizonyítékokat az ügyben, és látszólag oldja meg azt. Provokatívan kijelentette, hogy pontosan ismeri a magyar államrendőrség nyomozati munkamódszerét, hiszen gyanúsítottként és vádlottként nemrég maga is szembenézett Hetényi főkapitány-helyettessel.[685] A vádakat érdemben persze Ulain Ferenc sem volt képes cáfolni, sokkal inkább politikai propagandabeszédet, mintsem védőbeszédet tartott a bíróság előtt, az elnök pedig immár többszöri botrányos és provokatív megnyilvánulása után ugyancsak figyelmeztette, hogy tartózkodjon a személyeskedéstől és az alaptalan vádaskodástól. Magától értetődően ő is védence felmentését kérte.[686]

Az ítélet

Az elsőfokú ítéletet 1924. december 13-án hirdették ki. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék Márffy József elsőrendű vádlottat az a), b), c) és d) esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, az e) és f) esetekben bizonyíték, a g) esetben bűncselekmény hányában felmentette; Marosi Károly másodrendű vádlottat az ellene felhozott a) és b) esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, a c) esetben bizonyíték hiányában felmentette;

685 A „magyar sörpuccs" kapcsán.

686 HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 530–539.

Radó József ötödrendű vádlottat bűnösnek mondta ki, és mivel a tett elkövetésekor fiatalkorú volt, 10 évi fogházbüntetésre ítélte; Szász József negyedrendű vádlottat az ellene felhozott b) esetben bűnösnek mondta ki, és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte, az a) esetben bizonyíték, a c) esetben bűncselekmény hiányában fölmentette; Horváth-Halas József ötödrendű vádlottat bűnösnek találta és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte; Vargha Ferenc hatodrendű vádlottat az ellene felhozott a) esetben bűnösnek mondta ki és 5 évi fegyházbüntetésre ítélte, a b) esetben bizonyíték hiányában felmentette; Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; végezetül ifj. Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat bűncselekmény hiányában felmentette.

A halálra ítélt Márffy Józsefet és ugyancsak halálra ítélt vádlott-társát azonban nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítélőtábla 1925. november 18-án Márffy József elsőrendű vádlottat az ellene felhozott c) és g) esetekben, az utóbbinál közcsend elleni kihágást állapítva meg mondta ki bűnösnek, és 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve 1 500 000 korona pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte; az a), b), e) és f) esetekben bizonyíték, a d) esetben bűncselekmény hiányában felmentette; Marosi Károly másodrendű vádlottat az ellene felhozott a), b) és c) esetekben bizonyíték hiányában felmentette; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat az ellene felhozott c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki, és 20 napi elzárásra mint fő-, illetve 1 500 000 korona pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte, az a) és b) esetekben bizonyíték hiányban felmentette. Horváth-Halas József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla

nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki, és egyhavi elzárásra mint fő-, valamint 1 500 000 korona pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte.[687]

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria Márffy 1926. április 14-én Márffy Józsefet végül az ellene felhozott c) és g) eseten kívül a d) esetben is bűnösnek mondta ki, és 8 évi fegyházbüntetésre mint fő-, valamint 1 500 000 korona pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmiségi panaszokat el-, illetve visszautasította.[688]

Márffy József börtönbüntetésének nagy részét a váci büntetés-végrehajtási intézetben töltötte le.[689] 1929-ben kedvezménnyel szabadult, miután súlyos tüdőbajt állapítottak meg nála. Ezután Kőszegen telepedett le, ahová családi szálak kötötték. Régi barátai, ismerősei igyekeztek segíteni rajta, és állást, lakást szereztek neki. Márffy politikai pályára lépett, és Gömbös Gyula politikai feltörekvésével párhuzamosan előbb mint a kormányzó – és egyre inkább jobbra tolódó – Egységes Párt helyi párttitkára, pár évvel később mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban.[690] Az 1930-as években a radikális jobboldal ismert lokális politikusává vált, működését pedig további erőszakos cselekmények, botrányok és büntetőeljárások kísérték.[691] Egyes adatok szerint a második világháború utolsó heteiben különítményt szervezett a szovjetek ellen.[692] Nyilas politikustársával, Seper Ferenccel együtt 1946-ban internálták,

687 Uo. A Budapesti Királyi Ítélőtábla másodfokú ítélete.

688 Uo. A Magyar Királyi Kúria harmadfokú ítélete.

689 HU-BFL-VII-101-c –fegyenc-I–8184. Márffy József elítélt fogolytörzskönyve.

690 Vö. PELLE János: *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósági pere*. Életünk, 2017/1, 1–29.

691 Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Véres nyilasbotrány Kőszegen Márffy József és egy vitéz százados özvegye között*. 8 órai újság, 1938. augusztus 24., 4.

692 KRISTÓ NAGY István: *A nyilasok*. Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

igazolási eljárásnak vetették alá,[693] vádat azonban nem emeltek ellene, és néhány hónap múlva szabadon engedték.[694] 1947-ben a sajtó is tudósított az egykori erzsébetvárosi merénylő internálótáborbeli fogságáról, sőt, közölte Márffy egy állítólagos levelének kivonatát is, melyben az erzsébetvárosi merénylet értelmi szerzőjeként Dániel Sándor ügyvédet, az Ébredő Magyarok Egyesülete egykori befolyásos vezetőségi tagját, a Márffy-csoport egyik egykori védőjét, kivitelezőként pedig Soós Antal egykori különítményes tisztet, az ÉME Hírszerző Osztályának egykori tagját nevezte meg, és továbbra is a saját ártatlanságát hangoztatta.[695] Márffy szabadon bocsátása után haláláig Kőszegen élt, és egy helyi termelőszövetkezetben dolgozott gazdálkodóként.[696] Vas megyében amatőr régészként is ismertté vált, mivel Kőszeg környékén felfedezte egy bronzkori bánya és kohó lehetséges lelőhelyét.[697] A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem tagadta, de a korábban a terhére rótt bűncselekmények elkövetését sem ismerte be. Az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának egykor rettegett milíciaparancsnoka 1971-ben, 72. évesen, nyugdíjasként hunyt el Kőszegen.[698]

---

693 HU-BFL-XXV-1-b-1946-4587. Márffy József igazolási eljárása, 1946.

694 PELLE János: *Láger a határon. Máig nem találják a Rohoncon lemészárolt zsidó munkaszolgálatosok sírját*. Magyar Nemzet Online, 2019. május 9. https://magyarnemzet.hu/lugas-rovat/lager-a-hataron-6724151/

695 PIKAY István: *A pokolgépes Márffy szenzációs leleplezése az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletről*. Kossuth Népe, 1947. augusztus 13., 1.

696 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Levelekről – levelekből*. Vas Népe, 1955. július 12.

697 *Márffy József 1967. évi leletbejelentése*. Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára, XVIII. 285/1967.; [SZERZŐ NÉLKÜL], *Bronzkori kohásztelep a Kőszegi-hegyen*. Magyar Nemzet, 1968. 02. 14., 3. Valamint: [SZERZŐ NÉLKÜL], *Őskohók*. Kisalföld, 1970. 08. 02., 1.

698 A Vas Népe című napilap 1971. 08. 23-án adott közre egy rövid halálhírt, mely szerint egy bizonyos Márffy József életének 72. évében Kőszegen elhunyt. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Halálozás*. Vas Népe, 1971. augusztus 23. Az állami anyakönyvek Magyar Nemzeti

A Márffy-per mérlege

A Márffy-pert Zinner Tibor – helytállónak tűnő – megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé.[699] A magyar állam demonstrálni kívánta az antant, főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békediktátum előírta területi veszteségeket, és megindult a konszolidáció.

A büntetőügy valószínűleg politikai célú reklámper volt,[700] amelyben az elsőfokon eljáró budapesti királyi törvényszéknek előzetes koncepciója lehetett arról, hogy minden fent említett bűncselekmény értelmi szerzője, szervezője, megrendelője Márffy József 23 éves banktisztviselő, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának parancsnoka. A szervezet pedig nem volt más, mint egy magát hatósági jogkörökkel felruházott jobboldali milícia, mely ugyanakkor valóban a Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium jóváhagyásával működött, mint segédrendőri erő. A IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály felettes szerve, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztálya 1922 márciusában utasítást küldött szét a tíz budapesti nemzetvédelmi osztálynak, ebben pedig arra utaltak, hogy a szervezet tevékenysége védekezőből egyre inkább támadóvá alakulhat át.[701]

Arra nézve, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai szervezték és hajtották végre, számos meggyőző, közvetett és közvetlen bizonyíték merült fel, miként

---

Levéltár Vas Megyei Levéltárban őrzött másodpéldányaiban található halotti anyakönyvi bejegyzés alapján minden kétséget kizáróan ugyanarról a személyről van szó.

699 ZINNER, 1989, 172.

700 ZINNER, 1989, 172.

701 ZINNER, 1989, 173.

arról az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve is tanúskodik. A fennmaradt források tükrében valószínűnek tűnik azonban, hogy a számlájukra írt többi bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és tettestársai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni. Bár kétségek merülhetnek fel, nem kizárt, hogy a budapesti rendőr-főkapitányság, a Koháry utcai törvényszéki palota, a francia és a csehszlovák követségek elleni bombamerényletek, a Miklós Andornak és Rassay Károlynak küldött robbanócsomagok, valamint a „101-es bizottság" aláírású fenyegető levelek mögött ugyanaz a csoport állt. Az elkövetők között lehettek személyi átfedések, hiszen ezt illetően is felmerültek bizonyítékok, illetve akár meggyőzőnek is tűnhetnek a főtárgyalás során ismertetett szakértői vélemények. Az irredenta és/vagy antiszemita motiváció mindegyik esetnél szembetűnő, egyaránt fölsejlik mögöttük az Ébredő Magyarok Egyesülete és annak nemzetvédelmi osztályai.

Az elsőfokú bíróság ezzel együtt a per során kétségtelenül súlyos eljárási hibákat vétett, a védelmet számos alkalommal korlátozta a vádak cáfolatában, igyekezett mindent egy elképzelés mentén értelmezni. Ezzel együtt is kétségtelenül súlyos bűncselekményeket elkövető, a társadalomra halmozottan veszélyes, gátlástalan embereket, gyilkosokat ítéltek elsőfokon halálra és börtönbüntetésre. A másodfokú bíróság ugyanakkor elkövette azt a hibát, hogy az elsőfokú tárgyalássorozat anomáliái alapján mentette fel Márffyt és társait a legsúlyosabb, halálbüntetést maguk után vonó vádpontok alól, és az erzsébetvárosi bombamerénylet valószínűsíthető értelmi szerzője és tettestársai halál helyett csupán néhány évet töltöttek börtönben. Márffy József viszonylag hamar újra szabad ember lett, előbb mint a kormányzó Egységes Párt, majd az 1930-as években már – szinte

végzetszerűen – a radikális Nyilaskeresztes Párt egyik vidéki vezetője tűnt fel ismét.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME kis könyvecske formájában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz „Dr. Jóakaratú") álnéven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei.* A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani, csak sejthetjük mögötte Budaváry Lászlót, Ulain Ferencet, Kmoskó Mihályt vagy a radikális jobboldali tömegegyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapott forgalmazási engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy öletették meg saját hitsorsosaikat, hogy azzal derék, keresztény magyar emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig egy jól szervezett cionista összeesküvés áll. A korabeli antiszemita propagandairodalomra jellemzően ez az írás is a *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei*nél[702] kezdi saját narratíváját, egyúttal felszólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre Magyarország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hittársaik juttatták a nemzetet az első világháború, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békediktátum révén. A botrányos röpirat sokakban felháborodást váltott ki, és

[702] A *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei* a huszadik elején, Oroszországban keletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Alvilági párbeszédek Machiavelli és Montesquieu között* szatirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita elveket valló személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is meg vannak győződve az eredetiségéről.

sok korábbi szimpatizánst kiábrándított az Ébredő Magyarok Egyesületéből.[703]

Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó bűncselekmény-sorozat érthetően komoly politikai vitákat generált a nemzetgyűlésben is, melyekre röviden ugyancsak érdemes kitérnünk. Az ellenzéki képviselők rögtön az elején, gyakorlatilag mindenféle bizonyíték nélkül az Ébredő Magyarok Egyesületét és a hozzá szorosan kötődő paramilitáris alakulatokat sejtették a háttérben.[704]

1922–23 folyamán élénk viták folytak a parlamentben a Budapestet lázban tartó merényletekről, a kérdés időnként napirendre került, és érthető módon élezte a feszültségeket a kormánypárt és az ellenzék között. Elsősorban Rassay Károly és Vázsonyi Vilmos polgári liberális nemzetgyűlési képviselők – akik Márffy József és társai célpontjaik is voltak – szólaltak fel számos alkalommal a nemzetgyűlésben az ÉME és a hozzá köthető paramilitáris szervezetek ellen, azzal vádolva őket, hogy jelentős részük van a közelmúlt súlyos bűncselekményeiben. Nádosy Imre országos rendőrfőkapitányt – aki később amúgy irányító szerepet játszott a frankhamisításban, és számos radikális jobboldali titkos szervezetnek, többek között a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagja volt – 1923 februárjában azzal is megvádolták, hogy egyenesen összejátszik a merényletek értelmi szerzőivel és kivitelezőivel. A Horthy-rendszerrel élesen szemben álló Drozdy Győző kisgazda képviselő egyenesen odáig ment, hogy, ha rá bíznák a nyomozást, ő huszonnégy órán belül előállítaná a tetteseket.[705]

---

[703] ZINNER, 1989, 173.

[704] Pl. Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/1, 70.

[705] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/X, 37–50.

1923. július 4-én került sor Fábián Béla demokrata párti képivselő egyébként sokat idézett interpellációjára, amelyben a kormányt a radikális jobboldali, fegyveres titkos társaságokkal való összejátszással vádolta meg, és kikelt az Ébredő Magyarok Egyesülete sajtótermékeinek antiszemita uszításai ellen. Alapvetően Prónay Pált és Héjjas Iványt nevezte meg a közelmúlt bűncselekményeinek lehetséges felbujtóiként, és azonnali lépéseket követelt a kormánytól.[706]

Vázsonyi Vilmos, aki a korszakban számos antiszemita indíttatású merénylet célpontja volt, 1923. július 26-án hosszasan felszólalt a titkos radikális jobboldali szervezetek, elsősorban a Kettőskereszt Vérszövetség tevékenységének ügyében, és főként a Kovács testvérek által elkövetett bűncselekményeket ismertette. Határozottan arra célzott, hogy a kormányzat mintha fedezné e társaságok illegális tevékenységét, és azok egyfajta mellék-/árnyékkormányként működnének. Vázsonyi főként Gömbös Gyulának címezte azon határozott véleményét, mely szerint egy konszolidált, polgári államban még nemes célok elérése érdekében sincs szükség semmiféle titkos társaságokra, és azok főként nem léphetik át a törvényes kereteket semmiféle célok érdekében.[707]

Rassay Károly 1923. november 29-ei felszólalásában Andréka Károlyt, a politikai rendőrség vezetőjét – aki többek között valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetségben is tag volt, és akinek személyes jó ismerősei voltak a Márffy Józseffel és társaival is kapcsolatban álló, ugyancsak súlyos bűncselekményeket elkövető Kovács testvérek is – nyíltan a szélsőjobboldali titkos társaságokkal való szándékos összejátszással vádolta meg, és felvetette, hogy a

[706] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIII, 290–302.
[707] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XV, 149–150.

merényletek elkövetőit eddig talán az ő közbenjárása miatt nem sikerült eddig kézre keríteni.[708]

Rassayt mindössze egy nappal később követte Györki Imre szociáldemokrata képviselő 1923. november 30-ai felszólalása, aki ugyancsak kiemelte, hogy a rendőrség még mindig képtelen volt felderíteni a közelmúlt súlyos robbantásos bűncselekményeit, és hiába tett Rakovszky Iván belügyminiszter számos alkalommal ígéretet a tettesek kézre kerítésére, ő maga már nem hisz semmiféle miniszteri ígéretnek.[709] Szkepticizmusa a történtek fényében érthető.

Rupert Rezső 1924. január 3-án szólalt fel igen határozottan a parlamentben, melynek nyomán Bethlen István miniszterelnök nyilvánosan beismerte, hogy a közelmúltban valóban súlyos, politikailag motivált bűncselekmények történtek, amelyeket mindenképpen fel kell deríteni, ám kiemelte, hogy bizonyíték hiányában az Ébredő Magyarok Egyesületét nem oszlathatja fel, ellenben annak gyanús körülmények között, fegyveres milíciaként működő Nemzetvédelmi Főosztályát esetleg indokolt lehet a közeljövőben feloszlatni.[710]

Egy nappal később, 1924. január 4-én szólalt fel a nemzetgyűlésben szociáldemokrata képviselőként Kéthly Anna, és egyfelől üdvözölte Márffy József és társai meggyanúsítását és letartóztatását az erzsébetvárosi és a hozzá kapcsolódó bombamerényletek ügyében, ugyanakkor kifejtette azon véleményét, hogy az elfogott fiatalemberek csupán végrehajtók, és addig nem lesz béke és nyugalom az országban, míg a mögöttük álló felbujtókat kézre nem kerítik. Kéthly hangot adott azon véleményének, hogy a merényletek mögött aljas politikai játszmák

[708] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVII, 179–181.
[709] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVII, 199.
[710] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338.

és befolyásos személyek állnak, a rendőrség pedig mindig elakadni látszott a nyomozásokban, mikor nem csupán a végrehajtókat, de az értelmi szerzőket kereste. Bár konkrét személyeket nem vádolt meg a merényleteket kitervelésével, felszólalásából kiolvasható, hogy elsősorban radikális jobboldali politikusokra, a kormánypártból kivált fajvédő frakció tagjaira, illetve a velük szoros átfedésben lévő egykori különítményes tisztekre gondol.[711]

Bárczy István demokrata párti képviselő, Budapest korábbi főpolgármestere, az erzsébetvárosi robbantás egyik célpontja január 5-én adott hangot a parlamentben afeletti felháborodásának, hogy Héjjas Iván különítményparancsnok jóformán érinthetetlen, és a miniszterelnök személyes intézkedése szükséges hozzá, hogy a rendőrség kihallgassa a bombamerényletekkel kapcsolatban. Holott iratok, amelyekbe ő is betekinthetett, egyértelműen bizonyították, hogy Héjjas mind a Kovács testvérekkel, mind pedig Márffy József csoportjával szoros kapcsolatban állt, és mindkét kisebb paramilitáris társaság a feletteseként tekintett Héjjasra. Pikler Emil, Drozdy Győző és Vázsonyi Bárczy Bárczy mellé álltak, és provokatívan felvetették a kérdést, vajon vannak-e az országban olyan katonai alakulatok, amelyek nem a honvédelmi miniszter irányítása alatt állnak? Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter hevesen tiltakozott a gyanúsítások ellen, és a hadsereg nevében is elhatárolódott a bűncselekményeket elkövető, paramilitáris fegyveres csoportoktól.[712]

Már folyt Márffy és társai büntetőügyének elsőfokú főtárgyalása, amikor Pikler Emil szociáldemokrata képviselő szót emelt a bíróság – feltehetőleg szándékos – eljárási hibái ellen, többek között azért, mert a tárgyalást vezető dr. Langer Jenő kúriai főbíró nem engedte Márffynak, hogy a Bethlen István

711 Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 361.

712 Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 414–417.

minszterelnökkel való állítólagos kapcsolatáról bővebben beszéljen. Pikler ismét számonkérte a kormányon, hogy megítélése szerint együttműködik a radikális jobboldali társadalmi egyesületekkel és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatokkal, elsősorban Héjjas Ivánnal és embereivel, és valamiféle piszkos politikai alku keretében esetleg büntetlenséget biztosít a bombamerényletek felbujtóinak.[713] Bethlen István több fórumon is tagadta, hogy bármiféle kapcsolata lenne Márffy Józseffel és társaival, ám az ellenzéknek mindez még sokáig támadási felületet nyújtott a miniszterelnök ellen.[714]

A Márffy József és társai bombaperében hozott súlyos elsőfokú ítélet nyomán a kedélyek valamelyest a nemzetgyűlésben is megnyugodtak. Az 1925-ben kitört frankhamisítási botrány már erősen elterelte a figyelmet a bombaper másod- és harmadfokú tárgyalásairól is, melyek jóval enyhébb ítéletekkel zárultak. Mindazonáltal az ügy utóéletéhez tartozik, hogy 1926. március 20-án Fábián Béla bírálta, hogy Márffy Józsefet és társait végül majdnem minden ellenük felhozott vádpontban felmentették, és ironikusan jegyezte meg, hogy lényegében csak azok a halálos ítéletek maradtak hatályban, amelyeket a Kettőskereszt Vérszövetség és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vérbírósága hozott. Megjegyezte továbbá, hogy bár a közszolgálati alkalmazottaknak a kormány valóban rendeletileg megtiltotta a titkos egyesületekben való részvételt, információi szerint a Kettőskereszt Vérszövetség egyes paramilitáris alakulatai még ekkor, 1926-ban is tovább működtek, a kormányt pedig az ítélethozatalba való beavatkozással is megvádolta.[715] Áttekintve a másod- és harmadfokú ítéleteket, valamint az ezeknek

[713] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XXVII, 368.
[714] Pl. Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XXVII, 494.
[715] Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XL, 411.

ellentmondó, Márffy József és társai elleni bizonyítékokat, biztosan nem állítható, de ki sem kizárható, hogy Márffyt igen magas szintű pártfogók menthették meg a kivégzéstől.

Prónay Pál feljegyzéseiben szintén megemlékezik az erzsébetvárosi bombamerényletről. A vonatkozó rövid részletet teljes terjedelmében idézzük:

„Alig voltam néhány hétig az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja, megtörtént az Erzsébetvárosi Demokrata Körben a bombarobbanás, amely alkalommal 9 zsidó halott maradt a helyszínen. A liberális lapoknak újabb anyag kínálkozott fel ellenem. Több nagyfejű szabadkőműves demokrata vezér, akik elkéstek a bemondott vacsoráról, ezért tiszta véletlennek köszönhették életüket – köztük dr. Vázsonyi Vilmos, a főpáholymester is. Sajnos, az áldozatok jobbára jelentéktelen személyek voltak. A zsidók, szokás szerint, rájuk nézve minden bajnak az eredetét az Ébredő Magyarok Egyesületében keresték, és ezen merénylet szálait is oda látták futni, vagy inkább csak ráfogták, mert semmi terhelő adatra nem is támaszkodhattak. De hangoztatták, hiszen nem lehet másképpen, mert Prónay is az egyesület tagja és alelnöke.

Az ébredő gyűléseken való részvételemnek és tele torokból való szónoklásomnak egy igen erős torokgyulladás lett a vége, amelyből egy súlyos infekciót kaptam, amellyel egy hónapig feküdtem állandó lázzal. A kormányzó is érdeklődött telefonon az egyik szárnysegédje, Koós Miklós útján állapotom felől. Sőt, Rantzenberger Győző szintén bejelentette látogatását, de ez még a kezdet kezdetén volt, azon bizonyos néhány tiszttel, akiknek vaj volt a fején. Én azonban elhárítottam a szamaritánusi tiszteletet mindaddig, amíg ügyük elintézve nem lesz. Úgy látszik, fent nevezetteknek akkor még igen presszázsnak látszott a velem való békés kiegyezést létrehozni. De mikor látták ennek eredménytelen voltát, folyamodtak a gazságokhoz. Ezen ügyeknek a mai napig nincsen vége.

Az erzsébetvárosi bombamerénylet 9 zsidó áldozatának végbement temetésén nagyobb részvétnyilvánulást rendeztek a hivatalos fórumok, mint az

ugyanakkor Funchalban, Madeira szigetén elhunyt koronás királynak, IV. Károlynak itt Budapesten megtartott halott requiemjén. Gróf Apponyi Albert és több magas hivatalos személy asszisztált a zsidó koporsóknál. (Ha jól emlékszem, Horthy kormányzó is megjelent.)

A rendőrség emberei a már említett merénylet elkövetését illetőleg – ki volt az igazi tettes? –, azt hiszem, ennyi összevissza bonyodalom után kideríteni nem volt képes, hanem csak tapogatóztak és az ÉME-t gyanúsították. Több dezignált merénylő neve létezett közszájon, mint amennyi egyáltalán az erzsébetvárosi körbe egyáltalán beférne. Ezért a múltnak titkaivá sorolható ez is – éppen úgy, mint sok más hasonló cselekmény."[716]

Prónay e bejegyzésében mintha cinkosan kikacsintana a sorok közül, és sejtetné olvasójával, hogy jóval többet tud annál, mint amennyit elárul.

Hely hiányában az erzsébetvárosi bombamerénylet és az azt követő büntetőper teljes sajtóvisszhangjának elemzésére nem vállalkozhatunk, hiszen az akár egy önálló, önmagában is terjedelmes tanulmány tárgyát képezhetné, ellenben a recepció legfontosabb elemeire, a különböző politikai oldalakat reprezentáló nagyobb, országos napilapok véleményére az események hátterének árnyaltabb megértése érdekében érdemes kitérnünk.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének lapja, a Szózat nem meglepő módon végig tagadta, hogy az egyesület tagjainak köze lenne a merényletsorozathoz, és nem egy alkalommal a kommunistákra igyekezett terelni a gyanút. A tettesek elfogása után a lap már rögtön a büntetőeljárás elején koncepciót emlegetett, a liberális sajtót pedig aljas hazugságokkal vádolta.[717] Márffy József és társai letartóztatása után felmerült a sajtóban, hogy a fajvédő

716 PRÓNAY, 1989, 330–331.

717 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Befejezik a nyomozást a bombamerényletek ügyében*. Szózat, 1923. november 29., 2.

frakció Márffyék szabadlábra helyezését kezdeményezte, a Szózat ezt úgy kommentálta, hogy a nyomozásnak nincsenek érdemi eredményei, amely alapján jogos lett volna a gyanúsítottak őrizetbe vétele. Az ÉME lapja azon is értetlenkedett, hogy a megítélése szerint egyszerű köztörvényes bűncselekmények ügyében az államrendőrség poltikai osztálya folytat nyomozást. Rassay Károly felszólalása után, melyben Andréka Károly főkapitány-helyettest a radikális jobboldali titkos társaságokkal való összejátszással vádolta, a lap is tudósított róla, hogy Andréka vizsgálatot kezdeményezett saját maga ellen.[718] A főtárgyalás megkezdése után a Szózat továbbra is határozottan védte Márffy Józsefet és társait, a tárgyalás első napjairól meglehetősen elfogultan és propagandisztikus hangnemben tudosított, és végig koholt pert emlegetett.[719] Egy másik tudósításban az ellenzéki sajtóban megjelent cikkek ellen kelt ki, és a liberális lapok tárgyalássorozatról szóló cikkeit szenzációhajhász rágalomhadjáratnak minősítette.[720] Az elsőfokú ítélet kihirdetésekor a Szózat ugyancsak mély megdöbbenésének adott hangot, és propagandisztikus hangnemben védte a vádlottakat, megint csak arra utalva, hogy megítélése szerint jóelőre kidolgozott koncepció szerint zajlott a büntetőeljárás és az ítélethozatal, ugyanakkor kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek, így a törvényszék ítélete korántsem végleges.[721] A jóval enyhébb ítéletekkel záruló, másodfokú főtárgyalás-sorozatról az ÉME lapja lényegében ugyanabban a patetikus és propagandisztikus hangnemben, a

718 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két felderített bombamerényleten kívül a nyomozásnak nincs eredménye*. Szózat, 1923. november 30., 4.

719 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A büntetőtörvényszék megkezdte a Márffy-per főtárgyalását*. Szózat, 1924. november 19., 3.

720 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Pénteken dönt a bíróság bizonyítás kiegészítéséről a Márffy-ügyben*. Szózat, 1924. november 28., 5.

721 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Halálos ítéletek a Márffy-perben*. Szózat, 1924. december 14., 7.

vádlottakat valamiféle zsidó/kommunista/liberális összeesküvés áldozatainak beállítva, ugyanazon panelek mentén tudósított.

Az ugyancsak radikális jobboldali napilap, a Magyarság a Szózatnál sokkal elfogulatlanabbul, tárgyilagosan számolt be az erzsébetvárosi bombamerénylet ügyében folyt nyomozásról és a gyanúsítottak elfogásáról.[722] A lap nem sokkal később a rendőrség emberfeletti nyomozómunkájáról adott hírt, illetve ugyancsak mérsékelt hangnemben számolt be arról, hogy az őt ért vádak kapcsán Andréka Károly, a politikai rendőrség vezetője vizsgálatot kezdeményezett önmaga ellen.[723] Pár hónappal később a lap jóformán kritikátlanul fogadta el, hogy valóban azok a merényletsorozat tettesei, akiket a rendőrség ezzel gyanúsít, és 1924 februárjában a gyanúsítottak beismerő vallomásairól adott hírt, ismételten a nyomozó hatóságok sikeres munkáját hangsúlyozva.[724] A tárgyalássorozatról a Magyarság hasonló hangnemben tudósított a későbbiekben, és a Szózattal ellentétben a lap cikkeiben nem igazán merült fel az a lehetőség, hogy a merényletsorozat elkövetésével vádolt fiatalemberek akár ártatlanok is lehetnek.[725] A büntetőtörvényszék elsőfokú ítéletét a lap hasonlóképpen kommentálta, és gyakorlatilag kész tényként könyvelte el, hogy valóban Márffy József és társai követték el a terhükre rótt bűncselekményeket. Az Ébredő Magyarok Egyesületének becsületét ugyanakkor valamennyire mentendő, a Magyarság is hangsúlyozta az elsőfokú ítéletében is elhangzott állítást, mely szerint az ÉME nemzetvédelmi osztályai eredetileg

---

722 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kézre kerültek a legutóbbi bombamerényletek tettesei*. Magyarság, 1923. november 27., 4.

723 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Andréka Károly detektívfőnök vizsgálatot kért maga ellen*. Magyarság, 1923. november 30., 5.

724 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kézre kerültek az Erzsébetvárosi Kör elleni pokolgépes merénylet tettesei*. Magyarság, 1924. február 7., 5.

725 Pl. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Szász József és Radó József védői beszéltek ma a bombapörben*. Magyarság, 1924. december 2., 6.

nemes, hazafias célokkal alakult milíciák voltak a hadsereg valamilyen fokú kontrollja alatt, és a bajok akkor kezdődtek, amikor Márffy József és hozzá hasonló, radikális és a társadalomra veszélyes emberek léptek be ezekbe az alakulatokba és ragadták magukhoz azok vezetését.[726] A Magyarság tehát igyekezett valamiféle kontrasztot felállítani az Ébredő Magyarok Egyesületének tagsága és a Márffy József vezetése alatt álló IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály között, és az egész bűncselekmény-sorozatot néhány elvetemült, a saját elhatározásából cselekvő fiatalember borzalmas tetteként beállítani, amely mögött talán nem is keresendők felbujtók, magasabb szintű felelősök. A lap ezzel implicit módon nyilván a kormányzatot és a hadsereget, illetve a bombaper során szóba került politikusokat és katonatiszteket igyekezett védeni. A tudósítások ugyanakkor a Szózathoz hasonlóan azt is kiemelték, hogy a vádlottak fellebbeztek, az elsőfokú ítélet így korántsem végleges. A Márffy-per másodfokú, jóval enyhébb ítéletekkel záruló főtárgyalássorozata kapcsán nagyjából ugyanez a hozzáállás jellemezte a Magyarság e témában megjelent cikkeit, és ahogyan a per fokozatosan az enyhébb ítéletek és a számos bűncselekmény alóli felmentés irányába fordult, úgy a lap hangneme is fokozatosan megengedőbb lett Márffy Józseffel és társaival szemben.[727]

A kisgazdapárti Új Barázda szintén leginkább a kormánypárt érdekeinek megfelelően, a rendőrség érdemeit kiemelve számolt be az erzsébetvárosi bombamerénylet és a vele együtt kezelt többi robbantásos cselekmény gyanúsítottainak

726 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halálra ítélte a bíróság*. Magyarság, 1924. december 14., 3.

727 Pl. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Minden tanú azt vallja, hogy Márffy a bombamerénylet napján az Iparbankban dolgozott*. Magyarság, 1925. július 10., 8.

őrizetbe vételéről.[728] A nyomozás további fejleményeiről a lap lelkesen tudósított, kissé hatásvadász módon számolt be a milícián belül működő vérbíróság működéséről, és már a nyomozati szakban tudni vélte, hogy Márffy József, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vezetője összejátszott Herczeg Józseffel, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör portásával, a robbantáshoz használt pokolgépet pedig egy bizonyos Báthory Miklós nevű MÁV-felügyelőtől kapta, ám kiemelte, hogy mind a portás, mind a MÁV-tisztviselő tagadta, hogy bármi közük lenne a merénylethez.[729] Az elsőfokú főtárgyalásról a lap hasonló hangnemben tudósított, és jótékonyan elhallgatta, hogy a bíróság amúgy súlyos eljárási hibákat vétett. Semmiféle kritikát nem fogalmazott meg az eljárással szemben, és tényként kezelte, hogy Márffy József és társai követték el az összes terhükre rótt bűncselekményt.[730] A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra halálbüntetést, a többi vádlottra pedig 5–10 év közötti börtönbüntetéseket kiszabó elsőfokú ítéletről az Új Barázda szintén azt állapította meg, hogy a súlyos ítéletek által minden bizonnyal győzött az igazság, ám az újság a többi napilaphoz hasonlóan kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek, az ügy tehát még korántsem zárult le.[731]

A szociáldemokrata Népszava – nem meglepő módon – kezdettől az Ébredő Magyarok Egyesületét és a hozzá kapcsolódó egyéb radikális jobboldali szervezeteket, illetve az ÉME-ben vezető pozíciókat betöltő Héjjas Iván és Prónay Pál paramilitáris

728 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Elfogták a Reviczky utcai bombamerénylőket*. Új Barázda, 1923. november 28., 2.

729 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffyék a saját embereiket is megbotozták és halálra ítélték*. Új Barázda, 1924. február 9., 3.

730 [*Szerző nélkül*], *Megkezdték a budapesti bombamerényletek tárgyalását*. Új Barázda, 1924. november 19., 2.; [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bombamerényletek tárgyalása*. Új Barázda, 1924. november 23., 5.

731 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bíróság Márffyt és Marosit halálra ítélte*. Új Barázda, 1924. 12. 14., 2.

vezetőket sejtette az erzsébetvárosi bombamerénylet hátterében, és amikor a rendőrség végre meggyanúsította az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistáit Márffy Józseffel az élen, nem győzte hangsúlyozni, hogy korábbi gyanúja igaznak bizonyult.[732] A nyomozás bizonyos nyilvánosságot kapott eredményeiről ugyancsak hasonló hangnemben, némileg hatásvadász és kárörvendő regiszterben számolt be a lap, és azon az álláspontón volt, hogy a merénylőket Herczeg József, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör portása cinkosként segíthette. Kiemelte továbbá, hogy Márffy József a kis létszámú paramilitáris csoporton belül szabályos személyi kultuszt épített ki maga köré, többségében nála is fiatalabb alárendeltjei rettegve néztek fel a fiatalemberre, és vakon teljesítették minden parancsát.[733] A gyanúsítottak őrizetbe vétele és a tárgyalás között a Népszava számos, lényegi új információkat nem tartalmazó, csak a korábbi eredményeket és feltételezéseket megismétlő, repetitív cikket közreadott, hogy módszeresen napirenden tartsa a bombamerényletek ügyét, és mindegyikben hangsúlyozta az Ébredő Magyarok Egyesületének szerepét, gyakorlatilag kritikai reflexió nélkül összemosva azt a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztállyal.[734] Az elsőfokú főtárgyalás-sorozat során a lap leginkább azt emelte ki, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete megkísérelte befolyásolni a tárgyalás menetét, és bizonyos tanúkat névtelen, feltehetőleg az egyesülethez köthető elkövetők valóban megfenyegettek.[735] Nem állt messze a laptól az a feltételezés sem,

---

732 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kinyomozták az erzsébetvárosi kör bombabandítáit: ébredők valamennyien…* Népszava, 1924. február 7., 5.

733 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A tömeggyilkos ébredővezér új taktikája*. Népszava, 1924. február. 10., 5.

734 [SZERZŐ NÉLKÜL], *„…Mert a szálak az Ébredő Magyarok Egyesületéhez vezettek”*. Népszava, 1924. február 13., 4.

735 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Fenyegető levelek, terrorizálások és egyéb titokzatos akciók a bombabandíták megmentése érdekében*. Népszava, 1924. november 9., 4.

mely szerint a kormány bizonyos tagjainak, vagy legalábbis kormánypárti politkusoknak is közvetett felelősségük lehetett a bombamerényletekben, Csáky Károly honvédelmi miniszter és Bethlen István miniszterelnök tanúvallomását pedig a Népszava leginkább ebben a szellemben kommentálta.[736] A lap némi rosszmájúsággal tudósított Márffy József és társai védőügyvédeinek érveléséről, mely szerint az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistái hős hazafiak, akik csupán egy hazug, koholt per bűnbakjai.[737] A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra elsőfokon kiszabott halálos ítéletet ugyanakkor a Népszava is viszonylagos elégedettséggel vette tudomásul, és nem is igazán hangsúlyozta, hogy a vádlottak fellebbeztek az elsőfokú ítélettel szemben.[738]

A polgári liberális, a szabadkőművességhez is szoros szálakkal kötődő Világ című napilap ugyancsak kezdettől fogva az Ébredő Magyarok Egyesületét sejtette az erzsébetvárosi bombamerénylet hátterében, és igen keményen bírálta a kormányt és a rendőrséget, amiért kezdetben nem igazán tudott eredményeket tudott felmutatni a nyomozás terén.[739] A liberális lap publicistái néhány cikkükben azt is felvetették, hogy a hatóságok talán nem is keresik olyan nagy erőkkel a tetteseket, mint kellene, hiszen akár a kormánypárt egyes politikusai is érintettek lehetnek a merényletben.[740] 1924 elején, amikor a rendőrség Márffy Józsefet és társait a bombamerényletek gyanúsítottjaiként őrizetbe vette, a lap hangnemében némi változás állt be, és némi dicséretet is

736 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A miniszterelnök és a honvédelmi miniszter vallomása a bombapörben*. Népszava, 1924. november 29., 5.

737 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A védelem szerint a bombabandíták „mártírok”*. Népszava, 1924. december 2., 6.

738 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két bombabandítát: Márffyt és Marosit halálra ítélték*. Népszava, 1924. december 14., 8–9.

739 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Még mindig nincsenek meg…* Világ, 1922. április 11., 7–8.

740 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Még mindig nincsenek meg…* Világ, 1922. április 30., 4.

megengedett magának a rendőrség munkájával kapcsolatban.[741] A nyomozás nyilvánosságra hozott részeredményeit a Világ ugyancsak mérsékeltebb hangnemben kommentálta, nagyjából kész tényként fogadva el, hogy a gyanúsított személyek követhették el a súlyos bűncselekményeket.[742] A Világ még a főtárgyalássorozat megindulása előtt tudni vélte, hogy Héjjas Iván és Dániel Sándor, az ÉME ügyésze titkos mentőakciókat szervez az IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály milicistáinak kiszabadítása céljából, Márffy pedig az előzetes letartóztatásból is folyamatos levelezésben áll Héjjassal.[743] A lap a per kezdeti szakaszában azt írta, hogy a védelemnek mintegy nyolcvan mentőtanúja van, ám végül közel sem tanúskodtak ennyien a vádlottak mellett.[744] A főtárgyalásról a Világban megjelent részletes beszámolók hangsúlyozták, hogy az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya egy ideig a kormány tudtával és felhatalmazásával működő segédrendőri milícia volt, ily módon tehát a kormány is közvetetten felelős lehet azért, amit a szervezet egyes tagjai saját elhatározásukból követtek el.[745] A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra kirótt halálos ítélettel az erősen ellenzéki napilap szerkesztősége is viszonylag elégedett volt, ugyanakkor az ítélethirdetésről szóló tudósítás megbotránkozva emelte ki, hogy a vádlottak többsége ekkor kifejezetten vidám volt, Márffy József pedig fölényesen jelentette ki, hogy nem kér kegyelmet.[746]

---

741 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A rendőrség kinyomozta az Erzsébetvárosi Kör bombamerénylőit*. Világ, 1924. február 7., 5.

742 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Az Erzsébetvárosi Kör merénylőinek kihallgatása és szembesítése*. Világ, 1924. február 8., 5.

743 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Titkos mentőakciók Márffyék érdekében*. Világ, 1924. november 11., 7.

744 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bombapör tárgyalására a védők nyolcvan mentőtanút vonultatnak föl*. Világ, 1924. november 12., 4.

745 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Izgalmas jelenetek közt kezdődött meg a bombapörök főtárgyalása*. Világ, 1924. november 19., 5–6.

746 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két halálos ítélet a bombavetők pörében*. 1924. december 14., 17–18.

A Miklós Andor, a Márffy és társai által elkövetett merényletsorozat egyik célpontja tulajdonában álló, Az Est című, többnyire elfogulatlanságra törekvő polgári liberális napilap már röviddel az erzsébetvárosi bombamerénylet után eredményeket sürgetett, és a rendőrség szemére hányta, hogy a sötétben tapogatózik, vagy nem is igazán keresi a tetteseket.[747] A kritika mellett ugyanakkor törekedett az objektivitásra is, és leközölte az ügyben nyomozó rendőrtisztviselők nyilatkozatait. Az Ébredő Magyarok Egyesületét szintén korán megnevezte mint a merénylet esetleges felelősét, majd amikor Márffy Józseféket meggyanúsította a rendőrség, visszafogottan, de határozottan erősítette meg a köztudatban élő korábbi gyanút.[748] Az Est innentől kezdve a legnagyobb részletességgel tudósított a nyomozás aktuális állásáról – arról, amit a rendőrség megosztott a nyilvánossággal –, és összességében az e tárgyban született cikkei a korabeli magyar bűnügyi újságírás szakszerű, többé-kevésbé objektivitásra törekvő termékei.[749] A lap nagy hangsúlyt fektetett az ÉME nemzetvédelmi milíciáin belül működő, sajátos belső igazságszolgáltatási testület, a vérbíróság működésére, és beszámolt arról, hogy az ÉME vérbíróságának tagjait a rendőrség tanúként hallgatta ki.[750] Jelentős eredményként tette közzé, hogy az ügyészség benyújtott vádiratában összevonta az erzsébetvárosi bombamerényletet a Koháry utcai törvényszéki palota és a francia követség elleni

747 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Miért volt eredménytelen a bombamerénylet nyomozása?* Az Est, 1922. április 25., 3.

748 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Újabb részletek az erzsébetvárosi bombamerényletről.* Az Est, 1924. február 8., 1.

749 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Radó József végigjátszotta a rendőrtisztviselők előtt a bombamerénylet minden előzményét.* Az Est, 1924. február 12., 3.

750 [SZERZŐ NÉLKÜL], *A főkapitányságra előállították a vérbíróság öt tagját, Tisza Istvánt, Stroba Gusztávot, Kovács Gyulát, Sós Bélát és Dormányi Jánost*. Az Est, 1924. február 17., 3.

merényletkísérletekkel.[751] Az Est tudósításai kiemelték, hogy a tárgyaláson többször felmerült Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok neve, Márffy és Héjjas kapcsolatára pedig konkrét dokumentumok utalnak, így a lap leginkább Héjjast vélelmezte értelmi szerzőként a merényletsorozat hátterében.[752] A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra halálbüntetést kiszabó elsőfokú ítéletet viszonylagos megelégedéssel úgy értékelte, hogy győzött az igazság, de nem tért ki rá, hogy a vádlottak fellebbeztek, tehát az ügynek még korántsem volt vége.[753]

A korabeli nagyobb magyar napilapok közül talán a mérsékelten kormánypárti, konzervatív Pesti Hírlap számolt be a legrészletesebben a nyomozás eredményeiről és az elsőfokú főtárgyalás eseményeiről. A nyomozás során a rendőrség iránti elismeréssel tudósított a gyanúsítottak őrizetbe vételéről,[754] és tudósítói egy percig sem kételkedtek abban, hogy ők követték el a merényletsorozatot. A rendőrség munkáját szakszerűnek mutatták be.[755] A lap nagy részletességgel foglalkozott a nyomozás szinte minden elemével, és arról sem mulasztott el terjedelmes cikkben hírt adni, hogy Márffy József kihallgatása során őrültséget szimulált, így próbálva akadályozni a nyomozást.[756] A lap helyszíni tudósítói sok szó szerinti idézetet dokumentáltak a tárgyaláson elhangzottakból, így az orgánum cikksorozata a levéltári iratokkal

751 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Az ügyészség vádirata Márffyék ellen a Koháry utcai fogház és a törvényszéki palota ellen elkövetett merénylet ügyében*. Az Est, 1924. február 29., 3.

752 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Radó az orvosszakértő előtt is mindent beismert*. Az Est, 1924. november 26., 1–3.

753 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffyt és Marosit halálra ítélték*. Az Est, 1924. december 14., 1–5.

754 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Az eddig történt bombamerényletek hét tettesét és gyanúsítottját elfogta a rendőrség*. Pesti Hírlap, 1923. november 27., 1.

755 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kézre kerültek az Erzsébetvárosi Kör merénylői*. Pesti Hírlap, 1924. február 7., 1.

756 [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffy a rendőrségen ismét őrültséget szimulált*. Pesti Hírlap, 1924. február 8., 1.

összehasonlítva az elsőfokú főtárgyalás-sorozat jegyzőkönyveinek viszonylag hiteles kivonata.[757] A Pesti Hírlap terjedelmes és olvasmányos tudósításaiban nem csupán a vádlottak bűnösségéről volt meggyőződve, de a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályt az első tudósításokban nem határolta el élesen az Ébredő Magyarok Egyesületétől mint nagyobb szervezettől sem.[758] Az újság igen részletesen beszámolt a bíróság előtt lefolytatott bizonyítási eljárásról is, és a vád bizonyítékait alapvetően meggyőzőnek találta.[759] Olvasmányosan tudósított a nyomozást vezető Schweinitzer József rendőrkapitány bíróság előtt tett vallomásáról is, aki arra is kitért, hogy az ÉME vezetősége bizonyos adatok szerint bele szándékozott avatkozni a nyomozásba.[760] A Pesti Hírlap igen részletesen ismertette Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomását is, rávilágítva, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai a Kettőskereszt Vérszövetség szervezetén keresztül kvázi-állami, önkéntes paramilitáris karhatalmi alakulatok voltak, ám mivel személyi kérdésekbe a hadsereg nem szólt bele, így ezen alakulatok egyes tagjainak cselekedeteiért sem terheli felelősség.[761] A maga mérsékelt kormánypártiságával tehát a Pesti Hírlap is igyekezett kisebbíteni az állam és a kormányzat felelősségét. A lap az elsőfokú ítéletet a Márffy Józsefre és Marosi Károlyra kirótt

[757] [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bombamerényletek ügyét csoportokban tárgyalta a bíróság*. Pesti Hírlap, 1924. november 18., 3.

[758] BENDA Jenő: *Tagadnak a bombapör vádlottjai*. Pesti Hírlap, 1924. november 19., 1–6.

[759] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Tárgyi bizonyítékok Márffy József ellen*. Pesti Hírlap, 1924. november 22., 4–5.

[760] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Schweinitzer kapitány izgalmas vallomása a bombavetők beismeréséről*. Pesti Hírlap, 1924. november 25., 3–5.

[761] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffyra és Marosira halálbüntetést kér az ügyész*. Pesti Hírlap, 1924. november 29., 9–11.

halálbüntetéssel együtt egyetértéssel vette tudomásul, ugyanakkor kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek.[762]

A per nagyobb napilapokban megjelent sajtóvisszhangjából világosan látszik, hogy a radikális jobboldali sajtó elsősorban menteni igyekezett a bombaper vádlottjait, és az ártatlanságuk mellett érvelt, a rá jellemző, szimplifikáló antiszemitizmussal valamiféle koncepciós pert és zsidó összeesküvést sejtve a háttérben. A mérsékelt jobboldali sajtótermékek ezzel szemben többnyire meg voltak győződve Márffy József és társai bűnösségéről, ugyanakkor elsősorban a nyomozó hatóságok áldozatos munkáját és a Bethlen-kormány konszoldiációra való törekvését domborították ki, számos esetben az Ébredő Magyarok Egyesületének egésze és a paramilitáris elvek szerint működő Nemzetvédelmi Főosztály között is éles határvonalat húzva. A baloldali és polgári liberális sajtó a kezdetektől meg volt győződve az elkövetők radikális jobboldali kötődéséről, illetve Márffyék meggyanúsítása után az ébredő milicisták bűnösségéről, ám igen kemény kritikával illette a kormányt és a rendőrséget, amiért csak igen későn sikerült a bűncselekmény-sorozatot felderíteni, illetve nem zárta ki bizonyos kormánypárti politikusok közvetett vagy közvetlen felelősségét sem. A liberális és baloldali újságok nem egy esetben megpendítették azt is, hogy bizonyos kormánytagok és egyéb magas rangú állami tisztviselők talán összejátszanak az Ébredő Magyarok Egyesületében vezető pozíciókat betöltő paramilitáris vezetőkkel, többek között Prónayval vagy Héjjassal, akiket az ellenforradalmban játszott szerepük okán személyes kapcsolat fűzött Horthy Miklós kormányzóhoz is.

Érdekes momentum, hogy a Pesti Hírlap volt talán az egyedüli, a bombaperről tudósító jelentősebb napilap, mely

[762] [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halálra ítélte a bíróság*. Pesti Hírlap, 1924. december 14., 4–5.

megengedte magának, hogy szociográfiai fejtegetésekbe bocsátkozzon, és a vádlottak társadalmi hátteréről is bővebben írjon. A lap számos tudósításában érzékletesen írta le az ÉME fiatal nemzetvédelmi milicistáinak többnyire kopottas külsejét, ismertette alsóközép- vagy munkásosztálybeli hátterüket, melyből jelentősebb társadalmi-pénzügyi előrelépésre nem igazán számíthattak, illetve azt a mérhetetlen gőgöt, fontosságtudatot, ahogyan a tárgyaláson végig viselkedtek, és amelyet feltehetőleg a milicista mozgalomban való tagság kölcsönzött nekik. Tanulmányában Robert Gerwarth érzékletesen írja le, miként egyesült az első világháború utáni Közép-Európa paramilitáris erőszakhullámában a háborút megjárt, de még mindig fiatal veteránok, illetve az úgynevezett *háborús ifjak*, a világháborúban katonaként még részt nem vett, ám az utána kialakuló polgárháborús helyzetben egyre szaporodó paramilitáris mozgalmakba annál lelkesebben beálló és brutális cselekményeket elkövető fiatalok generációja.[763] A bombaper vádlottaira, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistáira éppúgy illenek ezek a megállapítások, mint az 1920-as évek magyar milicista mozgalmának szinte minden tagjára. Az ekkor a húszas éveiben járó Márffy József, aki a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályban igen hamar egy kisebb létszámú, radikális jobboldali milícia a szervezeten belül teljhatalmú parancsnokává nőtte ki magát, a Monarchia katonájaként harcolt az első világháborúban. Alárendeltjeinek többsége ugyanakkor nála is fiatalabb kora okán még nem teljesíthetett katonai szolgálatot, ellenben a radikális jobboldali egyesület – egy ideig állami felhatalmazással működő – paramilitáris alakulatában valamiféle katonai, bajtársi közösséget kerestek és találtak, és a maguk igen szélsőséges, hipernacionalista gondolkodásával minden bizonnyal őszintén hitték, hogy a paramilitáris szervezet keretein belül a hazájuk javát szolgálhatják,

763 Robert GERWARTH, 2016, 78–79.

és a nemzet ellenségeinek tartott emberek likvidálásával hazafias cselekedeteket hajthatnak végre.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványaikat határozottan és egyértelműen megszüntették. A szervezet politikai befolyása, noha társadalmi egyesületként egészen 1945 elejéig működhetett, amíg más jobboldali és radikális jobboldali szervezetek mellett 1945. február 26-án miniszterelnöki rendelettel fel nem oszlatták,[764] a nagyrészt belőle kiváló és létrejövő, tagságával szoros személyi átfedést mutató nyugat-európai (elsősorban német és olasz) mintára szerveződő, új radikális jobboldali pártok megjelenésével jelentősen lecsökkent. Bár 1925-ben kitört a bombapernél is sokkalta jelentősebb, nemzetközi visszhangot kiváltó és az ország stabilizálódó külkapcsolatait is jelentősen aláásó frankhamisítási botrány,[765] mely Márffy József és társai ügyéről is elterelte a közfigyelmet, a Horthy–Bethlen kormányzatnak mégis sikerült egy időre háttérbe szorítania a szélsőjobboldali politikai erőket, és véghez vinni Magyarország politikai-gazdasági konszolidációját.

---

764 A jobboldali egyesületek, szervezetek 1945-ös feloszlatásáról lásd bővebben: ZINNER Tibor, *Az egyesületek, pártok feloszlatása Budapesten 1945 és 1948 között 1.*, Politika-Tudomány, 1987/4, 60–77, illetve ZINNER Tibor, *Az egyesületek, pártok feloszlatása Budapesten 1945 és 1948 között 2.*, Politika-Tudomány, 1988/2, 76–88.

765 A frankhamisítási botrányról kiváló összefoglaló tanulmányt közölt többek között Abloncy Balázs, melyet korábban már idéztünk: ABLONCZY, i. m. Az ügy büntetőperének anyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrizetében: HU-BFL-VII-18-d-193/1926. Bethlen István miniszterelnök bizonyos iratai is segítenek árnyaltabb képet alkotni az ügyről: Vö. *Bethlen István titkos iratai*. Forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972, 193–244; továbbá az alábbi forrásgyűjtemény is nagyszámú, az ügyhöz kapcsolódó iratot közöl: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926*, forráskiad. KARSAi Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 442–597.

UTÓHANG:
A RADIKÁLIS JOBBOLDALI TITKOS TÁRSASÁGOK LEHETSÉGES UTÓÉLETÉRŐL

A radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezetek működésének sajátos utójátéka volt az 1925-ben kirobbant, jól ismert, nagy bel- és külpolitikai visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány, mely mind célját, mind megvalósítását tekintve elhibázott és Magyarországra nézve középtávon sokkal inkább káros, mint hasznos akciónak bizonyult.[766] A frankhamisításról elmondható, hogy minden valószínűség szerint igen mélyen érintettek voltak benne a legmagasabb magyar politikai körök, még ha a szereplők nem is egyforma intenzitással álltak ki a szándék mellett. Tény, hogy 1925. december 15-én Amszterdamban a holland rendőrség őrizetbe vette Jankovich Arisztid magyar honvéd ezredest, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter sógorát,[767] miután hamis ezerfrankos bankjegyekkel akart fizetni, majd szállodai szobája átkutatása során egész bőröndnyi hamis pénzt találtak a nyomozók, ez pedig olyan nemzetközi botrányt okozott, mely majdnem a miniszterelnök, Bethlen István lemondásával végződött. Jankovich diplomata státuszára hivatkozva akart kibújni a felelősségre vonás alól, és a magyar külügyminisztérium diplomáciai futárigazolványát mutatta fel a holland rendőrségnek, ráadásul a magyar külügyi tárca meg is erősítette Jankovics

[766] A frankper iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárában: HU-BFL-VII-18-d-193/1926; valamint a tárgyalási jegyzőkönyvek kivonatait a Magyar Távirati Iroda napi hírei is közölték: HU-MNL-OL-K 429–1926. 05. 07.–10. 14.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/Frankper_1926_frankper/?pg=0&layout=s

[767] Ebből kifolyólag az is nehezen képzelhető el, hogy Csáky Károly honvédelmi miniszter valamilyen szinten ne lett volna involvált a frankhamisításban.

diplomáciai megbizatásának tényét, mindez pedig nyilván szintén a magyar kormány magas szintű érintettségére utalt. Nem sokkal később rendőrkézre kerültek Jankovich ezredes bűntársai, Mankovich György harisnyagyáros és újságíró, valamint Marsovszky György újságíró, volt tüzér hadnagy, Gömbös Gyula korábbi parlamenti titkára is.[768]

Bár maga a botrány csak 1925-ben tört ki, a szervezkedés már 1921–1922 körül megkezdődött, és a magyar politikai erők egy része ebben az időben kapcsolatban állt német (elsősorban bajor) szélsőjobboldali politikai szereplőkkel.[769] Ha kissé leegyszerűsítjük a dolgot, ennek a *Fehér Internacionálé*nak is nevezett közép-európai (radikális) jobboldali politikai erők közötti együttműködési kezdeményezésnek volt egy kései mellékszála a komolytalan Szemere–Bobula–Ulain-féle puccsterv 1923-ban. A hamis frankok nyomtatása és forgalomba hozatala a francia gazdaság gyengítése céljából eredetileg radikális jobboldali német katonai és politikai körök terve volt, a németek azonban a müncheni sörpuccs kudarca után félretették az ötletet.[770] A tervet végül hasonló szellemiségű, magyar irredenta politikai szereplők valósították meg, mégpedig német segítséggel beszerzett eszközökkel. A frankhamisítás egyik vezéralakja, Windisgrätz Lajos herceg, egykori közélelmezési miniszter, a magyar legitimista politikai erők egyik vezéralakja az 1920-as években jó kapcsolatokat ápolt a magyar radikális jobboldallal, az akkor feltörekvő fajvédő politikussal, Gömbös Gyulával, így felmerül, hogy a későbbi miniszterelnöknek, a nagy politikai manipulátornak és a korabeli jobboldali titkos társaságok *spiritus rector*ának szerepe lehetett az ügyben. Már csak azért is, mert többek között a fentebb említett Marsovszky György hadnagy,

768 ABLONCZY Balázs: *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018, 165.

769 ABLONCZY: *A frankhamisítás*, 33.

770 ROMSICS Ignác: *Bethlen István*, 293.

Gömbös Gyula egykori titkára volt az egyik terjesztő, aki hamis frankbankjegyekkel lelepleződött. Marsovszky a frankperben később egyébként zavarosan túlzó, romantikus vallomást tett, mely szerint meggyilkolták volna, ha megpróbál kiszállni az ügyből, végül idegkimerültséggel egy időre egy hollandiai szanatóriumba került.[771]

A hamisítási ügy további fontos szereplője volt Arhtur Schultze litvániai születésű német bankszakember is, aki a körülményeket egyébként komolyabb hamisítási akcióra alkalmatlannak minősítette. Magasabb magyar politikai körök támogatására utal többek között Gerő László honvéd őrnagy, katonai térképész szerepe, aki a trianoni békediktátum katonai korlátozásai okán rejtetten működő, formálisan a Pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozó Állami Térképészeti Intézet egyik alapítója volt. Schultze és Gerő lényegében együtt biztosították a technikai hátteret és szakértelmet a hamis bankjegyek előállításához, a hamis pénz nyomtatására használt gépek pedig 1924. augusztus 8-án érkeztek meg Magyarországra Németországból, Münchenből.[772] A hamisításhoz szükséges papírt a magyar összeesküvők ugyancsak Németországból szerezték be, mégpedig Eugen Trauttman müncheni térképnyomdász közreműködésével.[773]

Gerő László későbbi visszaemlékezése szerint szintén a magyar állami vezetés magas szintű érintettségére utal, hogy Janky Kocsárd (ekkoriban még ugyancsak rejtésben tevékenykedő) honvéd vezérkari főnök[774] 1925-ben feltehetőleg mindenről tudott,

---

771 ABLONCZY, i. m. 50–51.

772 ABLONCZY: i. m. 37.

773 ABLONCZY: *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, 168.

774 A trianoni békeszerződés megtiltotta a vesztes országoknak a fegyverkezést és a hadászati értelemben véve komolyabb, támadó hadműveletek végrehajtására alkalmas hadsereg fenntartását, ezért a fegyverkezés és hadseregfejlesztés sokáig –

az egyik hamisításhoz használt, külföldről rendelt nyomdaberendezés árát pedig egyenesen a magyar Pénzügyminisztérium egyenlítette ki.[775] Ezzel együtt magának Bethlen István miniszterelnöknek a feljegyzései is arról tanúskodnak, hogy ő maga már viszonylag korai stádiumban, 1922-ben tisztában volt a majdani hamisítók szándékával,[776] és barátját, Teleki Pál korábbi miniszterelnököt kérte meg, hogy a hamisítást lehetőleg minden erejével igyekezzen megakadályozni.[777]

Bethlen Istvánról minden valószínűség szerint elmondható, hogy józan gondolkodású reálpolitikusként igyekezett elejét venni a Magyarország stabilitását és külkapcsolatait veszélyeztető, kalandorjellegű szabotázsakciónak, és bár politikai felelősség az ügyben terhelheti, büntetőjogi valószínűleg nem.[778] A Térképészeti Intézettel szoros munkakapcsolatban álló, civilben földrajztudós Teleki Pál saját későbbi vallomása szerint szemmel tartotta Gerő Lászlót, és arra igyekezett rávenni, hogy az győzze meg Windischgrätz Lajost: a hamisítás nem kivitelezhető abban az értelemben, hogy annak eredményeképpen elfogadható minőségű, a lebukás kockázata nélkül forgalomba hozható hamis frankbankjegyek keletkezzenek, illetve Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány is azt az utasítást kapta, hogy figyeljen oda a szervezkedésre, és az érintetteteket igyekezzen lebeszélni róla.[779]

Németországhoz hasonlóan – Magyarországon is csak titokban folyhatott. Vezérkara, tervező- és kidolgozó-szervezete általában harcképesebb hadseregeknek van, Magyarországnak ellenben ekkoriban formálisan csak minimális létszámú, területvédelmi és belbiztonsági feladatokra alkalmas katonasága lehetett, a vezérkar és a tényleges vezérkari főnök tehát egy ideig rejtve tevékenykedett.

775 ABLONCZY, *A frankhamisítás*, 40.

776 *Bethlen István titkos iratai*: 204–207. Idézi: ABLONCZY, i. m. 41.

777 ABLONCZY Balázs: *A miniszterelnök élete és halála*. 167–171.

778 ROMSICS: i .m. 296–297.

779 ABLONCZY: *A frankhamisítás*, 37–38.

Mint nem sokkal később kiderült, ironikus módon Nádosynak, aki az 1920-as években számos jobboldali titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetsében is vezetőségi tag volt,[780] illetve egyes vélemények szerint a Kettőskereszt Vérszövetségben is vezető szerepet töltött be,[781] irányító szerepe volt az irredenta célokat szolgáló frankhamisításban, nem csupán hallgatólagosan támogatta és nézte azt tétlenül a rendőrség első embereként. A hamisítók körülbelül 35 000 darab ezerfrankos bankjegyet terveztek előállítani és forgalomba hozni, ebből a valóságban – több ütemben és változó technikával, kő- és fémnyomatokkal is[782] – körülbelül 30 000 darab, változó minőségű hamisítvány készült el, körülbelül 4400 jó, 9 000 közepes, 16 000 darab gyatra minőségű.[783] Jankovich Arisztid és bűntársai amszterdami fiaskója után a terjesztőket, közreműködőket sorra tartóztatták le Hamburgban, Koppenhágában és Milánóban. A magyar hatóságok végül főszervezőkként őrizetbe vették Windischgrätz Lajos herceget, a titkárát, Rába Dezsőt, a komornyikját, Kovács Gáspárt, valamint a tevékenységüket éveken át fedező Nádosy Imre országos rendőrfőkapitányt.

A magyar bíróság a perben Teleki Pált tanúként hallgatta meg, aki minden valószínűség szerint – később nyilvánosságra került feljegyzéseinek tanúbizonysága alapján – jóval többet tudott annál, mint amit a bíróságnak elmondott, és jóval jelentősebb szerepe volt az ügyben, mint ahogyan azt a perben hivatalosan értékelték.[784] Rába Dezső a bíróság előtt tett vallomásában

---

780 ZADRAVECZ, 1989, 188–189.

781 CSÁNK Endre: *Nádosy, a titkos társaságok vezére*. Magyarország, 1926. április 4., 7.

782 A frankhamisítás numizmatika és technikai hátteréről bővebben lásd: GARAMI Erika: *Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai*. Numizmatikai Közlöny, 2003-2004/CII–CIII, 65–71.

783 ABLONCZY, i. m. 37.

784 Ablonczy Balázs is felhívja rá a figyelmet összegző tanulmányában, hogy miniszterelnökként még Teleki Pál nevezte ki Nádosy Imrét országos

ugyancsak Telekit jelölte meg mint a frankhamisítás egyik irányítóját. Bethlen István miniszterelnök pozíciója egy időre instabillá vált, de végül a helyén maradt, többek között azért, mert a nyugati nagyhatalmak részben őt mint nyugatias gondolkodású-orientáltságú politikust látták a magyarországi konszolidáció és stabilitás biztosítékának.[785] Bethlent persze nagyon komoly támadások érték az ellenzék részéről, és a szomszédos kisantant országok vezetése, többek között Edvard Beneš csehszlovák elnök is úgy ítélte meg, hogy a magyar miniszterelnök is jelentős szerepet játszhatott a frankhamisítási ügyben, és Bethlen lemond(at)ását szorgalmazta.[786] Francia részről felmerült ugyanez a lehetőség, és a magyar Állami Térképészeti Intézet hamisításban játszott szerepe miatt még Magyarroszág ellen lefolytatandó, igen szigorú katonai vizsgálat lehetősége is szóba került. Elsősorban az angol és az olasz kormány és diplomácia közbenjárásának köszönhető, hogy Bethlent végül is a Népszövetség és a Nagykövetek Tanácsa nem marasztalta el különösebben, sőt, Anglia nevében Austin Chamberlain brit külügyminiszter a konszolidáció jegyében nem csupán Magyarország nemzetközi pénzügyi, de katonai ellenőrzésének mihamarabbi megszüntetését is támogatta.[787] Bethlen rutinos reálpolitikusként ügyesen lavírozott mind a kül-, mind a belpolitikai színtéren, Magyarországon pedig, ahol Trianon sérelme és az irredentizmus eszméje érthető módon hatotta át a közvéleményt, sokan egyenesen hazafias cselekedetként értékelték

rendőrfőkapitánynak, Gerő László katonai térképészt a cserkészmozgalomból ismerte, Mészáros Gyula turkológussal, a szokolhamisítási ügy kulcsfigurájával pedig még a Turáni Társaságban dolgozott együtt. Mészáros Gyula a frankhamisításban is szerepet játszott, Teleki szoros kapcsolati hálója az érintettekkel igen határozottan a korábbi/későbbi miniszterelnök vezető szerepére utal. Vö. ABLONCZY, i. m. 48.; valamint: ABLONCZY Balázs: *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2016, 103–104.

785 ROMSICS, i. m. 295–296.

786 ROMSICS, i. m. 294.

787 ROMSICS, i. m. 295.

a balul sikerült pénzhamisítási akciót, a hamisítókkal látszólag szolidáris miniszterelnök imázsa egyenesen növelte Bethlen népszerűségét.[788] Horthy Miklós komrányzó ugyancsak rendíthetetlenül támogatta a miniszterelnököt, akinek így a hatalmas botrányból sikerült maga és kormánya számára politikai tőkét kovácsolnia. Bár Bethlen Isván kormánya 1926. október 14-ével formálisan lemondott, a kormányzó ezt nem fogadta el.[789] Ellenben mindez jó alkalom volt arra, hogy a frankhamisítási botrányban leginkább kompromittálódott kormánytag, a rendőrséget is felügyelő Rakovszky Iván belügyminiszter, aki feltehetőleg fedezte Nádosy Imre és társai tevékenységét, szükséges tisztáldozatként 1926. október 15-ével távozhasson a miniszteri székéből, a belügyi tárca élén pedig Scitovszky Béla követte.[790]

A frankügy tárgyalása során a bíróság előtt a vádlottak gyakorlatilag mind hazafias tettnek vallották cselekedetüket, ez pedig számottevően enyhítette a büntetésüket. Windischgrätz Lajost négyévi szabadságvesztésre ítélték, ennek egy részét szanatóriumban és szállodákban töltötte le. Német társa, Arthur Schultze litván származású bankszakember idegösszeomlást kapott, majd egy elmegyógyintézetben gyomorvérzés következtében elhunyt.[791] Nádosy Imre rendőrfőkapitányt a bíróság három és fél év börtönbüntetésre ítélte, de Horthy Miklós jóvoltából végül kormányzói kegyelemben részesült,[792] és rövidesen szabadon távozhatott, majd nyugállományba vonult.[793] Rába

788 ROMSICS, i. m. 297.

789 ROMSICS, i. m. 297–298.

790 ROMSICS, i. m. 298.

791 ABLONCZY: *A miniszterelnök élete és halála*. 169.

792 A Budapesti Királyi Törvényszék végzése Nádosy Imre kormányzói kegyelemben való részesítése tárgyában, 1928. április 4., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III*., 588–590.

793 Nádosy Imre kérvénye a belügyminiszterhez nyugdíjának folyósítása ügyében, 1928. május 14., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III*., 593.

Dezső, Windischgrätz titkára mindössze tízhavi börtönböntetést kapott.[794]

A frankhamisítás eseményei és háttere, illetve az akció ideológiai mozgatórugói mára jórészt ismertek, és a titkos társaságok, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség szerepe az ügyben valószínű, hiszen Siménfalvy Tihamér ezredes, a titkosszolgálati jellegű, diverziós tevékenységet végző katonai alakulat vezetője a Honvédelmi Minisztériumon belül viselt bizalmas beosztásából fakadóan segédkezett a frankügy eltussolására tett kísérletekben is, illetve a per folyamán közvetített a vádlottak között. Windischgrätz Lajos naplója szerint ugyanis Siménfalvy ezredes levelet írt neki a fogházba, mely szerint Bethlen miniszterelnök kezeskedik róla, hogy minden kívánságát teljesíti, ha a tárgyaláson hallgat. (Számos más korabeli, a szélsőjobbhoz kötődő perhez hasonlóan Windischgrätz védelmét a frankperben dr. Ulain Ferenc látta el.)[795] A Kettőskereszt Vérszövetség neve még a tárgyaláson is felmerült, a tárgyalásvezető bíró többek között Vass József népjóléti és munkaügyi minisztert, a miniszterelnök állandó helyettesét kérdezte, mit tud a jobboldali titkos társaságok szerepéről az ügyben, ő azonban azt állította, legfeljebb az ellenzéki sajtóból, névről ismeri ezeket a szervezeteket, és semmiféle tudomása nincs a működésükről vagy a frankhamisításban játszott szerepükről.[796]

A feltűnően enyhe ítéletek kiszabása után a botrány visszonylag gyorsan elsimult, a károsult francia Banque de France

---

[794] *Iratok az ellenforradalom történetéhez III*., 837.

[795] Vö. PINTÉR István: *Ki volt Horthy Miklós?* Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968, 103–104; valamint DÓSA Rudolfné, i. m. 134. Ha a marxista történészek szakmunkáit elfogult történelemszemlélet jellemzi is, sok megállapításuk helytálló. A Siménfalvy Tihamér szerepéről tanúskodó levéltári forrás: Windischgrätz Lajos 1926 elején a gyűjtőfogházban írt sajátkezű naplója, 1926 január–június. In: *Iratok az ellenforradalom történetéhez III*., 545–549.

[796] HU-MNL-OL-K 429–1926. május 7.–október 14. 329. o.

pedig mindössze jelképes 1 frank kártérítést kért a magyar államtól. Összességében az ügy jelentős presztízsveszteséget okozott a fokozatosan konszolidálódó, ám az első világháború, a trianoni területelcsatolás és a többszörös polgárháború traumáinak nyomait még mindig szükségszerűen magán viselő Magyarországnak. A magyar ellenzéki és a nemzetközi sajtó az ügy kapcsán negatív színben tüntette fel mind Bethlent és Telekit, mind Horthy Miklós kormányzót, továbbá a francia állam sem rejtette véka alá azon véleményét, hogy az igen kínos és Franciaország irányában barátságtalan incidensért alapvetően a legmagasabb rangú magyar politikusokat is felelősnek tartja.[797] A magát a bíróságon jogi értelemben tisztázó Teleki neve mellett a diplomáciai iratokban még jó ideig ott maradt a „frankhamisításban érintett" megjelölés, és egy időre visszavonult a parlamenti politizálástól – az 1926-os választásokon nem indult a kormánypárt képviselőjelöltjeként.[798]

Nem csupán a végjátéknak tekinthető, 1925-ös frankhamisítás, de már az előző egy-két év kétségtelenül fordulópontot jelentett mind a magyar nacionalista paramilitáris titkos társaságok, mind pedig az ezekkel igen szoros átfedésben lévő társadalmi egyesületek (elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesülete és Magyar Országos Véderő Egylet), illetve általánosságban az amúgy egyre inkább diverzifikálódó magyar radikális jobboldal mint politikai erő történetében, ami a befolyásukat illeti, mégis utalnak arra adatok és iratok, hogy a hasonló organizációk működése e fordulópontok után sem szűnt meg teljes egészében.

Többek között a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Belügyminisztérium rezervált iratai között maradt fenn egy bizalmas rendőri jelentés 1926-ból, a keletkezés közelebbi

797 ABLONCZY: *A frankhamisítás*, 49.

798 ABLONCZY: *A miniszterelnök élete és halála*. 172.

megjelölése nélkül (ekkoriban, 1926 májusa és októbere között éppen a frankhamisítás tárgyalássorozata folyt), amelynek tárgya a (jobboldali) titkos társaságok működésének felfedése.[799] Mint már említettük, a nem csupán önszerveződő fegyveres titkos táraságként, de állami vagy kvázi-állami titkos katonai alakulatként funkcionáló Kettőskereszt Vérszövetség, vele együtt pedig az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete, az Alföldi Brigád és az ÉME nemzetvédelmi osztályai és egyéb kvázi-állami milíciák a bethleni konszolidáció jegyében ekkorra már fokozatosan beolvadtak a Nemzeti Munkavédelmi Hivatalba, a korszak sztrájktörő-antibolsevista segédrendőri szervezetébe, így pedig sokkal szorosabb kormányzati kontroll alá kerültek, mint az korábbi tevékenységüket jellemezte. Mindezzel együtt úgy tűnik, a Belügyminisztérium és az államrendőrség még ekkor, 1926-ban is szemmel tartott bizonyos titkos és féltitkos radikális jobboldali organizációkat, amelyek sokkal kisebb intenzitással, de tovább folytatták a tevékenységüket.

A korszak legbefolyásosabb, politikusokat, katonai vezetőket és közigazgatási tisztviselőket tömörítő, politizáló titkos társasága, az Etelközi Szövetség is tovább tevékenykedett, formálisan báró Feilitzsch Berthold befolyásos politikus, informálisan inkább Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, ekkor az ellenzéki Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt elnöke irányítása alatt.[800] Az EX ebben az időben éppen Gömbös és köre ellenzékbe vonulása miatt veszített jelentőségéből,[801] illetve Bethlen ezt a társaságot is saját politikai rendszerébe illesztette és pacifikálta, a radikálisabb vezetőségi tagokat pedig többnyire jól fizető állami állásokkal csendesítette le.[802]

---

799 HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250 – A titkos társaságok felfedése.

800 SHVOY, 1983, 110–111.

801 FODOR, 2007/XXXI, 148.

802 ZADRAVECZ, 1967, 141.

A Belügyminisztérium említett bizalmas rendőri jelentése alapján azonban továbbra is létezett számos olyan titkos vagy részben titkos szerveződés, amelyeket a kormányzat célszerűnek látott szemmel tartani. A dokumentum a (paramilitáris elvek szerint szerveződő) felsőoktatási bajtársi szövetségekkel indít, melyek ernyőszervezete, az Ifjúsági Légió megállapítása szerint nem egészen nyilvánosan működik, illetve szorosan összefonódik az ÉME-vel és a MOVE-val, melyek sportosztályai az egyetemi bajtársi szövetségek tagjait (katonai) jellegű kiképzésben is részesítik, illetve a tagok a titkos társaságokra jellemző fogadalmat is tesznek. Az irat az összesen 21 alábbi felsőoktatási diákszervezetet vagy elsősorban felsőoktatásban tanuló tagokból álló szervezetet egyértelműen radikális jobboldali társaságként kezeli: Medikusok Légiója (Orvostanhallgatók Bajtársi Egyesülete), Csaba Bajtársi Egyesület Légiója, Centrum Bajtársi Szövetség, Gábor Áron Szövetség Légiója, Bethlen Gábor Köri Légió, Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Légiója, Turul Bajtársi Szövetség Légiói, Műegyetemi Légió, Szepesi Szövetség Légiója, Délvidéki Menekült Diákok Légiója, Állatorvosi Főiskola Légiója, Közgazdasági Hallgatók Légiója, Bencés Diákok Légiója, Ludovikások Légiója, Corporatio Flavia, Nagy-Magyarország, Szittyák Magyar Fascista Tábora, Botond Légió, Vasváry Pál Kör, az Eötvös Collegium Volt Tagjainak Bajtársi Egyesülete és a Cselekvő Magyarok Tábora.

Habár a korszak legnagyobb jobboldali, a radikalizmust és az antiszemitizmust sem nélkülöző felsőoktatási diákszervezetéről, a Turul Szövetségről szóló monográfiájában Kerepeszki Róbert maga is idézi a szóban forgó dokumentumot, és felhívja a figyelmet, hogy a névtelen jelentéstevő (feltehetőleg a politikai rendőrség különböző titkos vagy annak vélt szervezetekbe beépült nyomozója) számos ponton a diákszervezetek ügyeiben, működésében és szervezeti kérdéseiben való tájékozatlanságáról

tesz tanúbizonyságot,[803] és a jelentés e pontatlanságok miatt alapos forráskritikával kezelendő, a politizáló és többnyire az erős antiszemitizmusig jobboldali diákmozgalmak és a radikális jobboldali egyesületekkel (ÉME, MOVE) és a velük átfedésben álló titkos társaságokkal való kapcsolatra maga is felhívja a figyelmet.[804] Kerepeszki kiemeli továbbá, hogy az említett egyetemi bajtársi szövetségeket szoros kapcsolat fűzte a korszak nacionalista szakmai érdekvédelmi szervezeteihez is,[805] hiszen az egyetem elvégzése után a frissdiplomások többnyire beléptek e szervezetekbe, melyek a tagfelvételt általában eleve szigorúan jobboldali (többnyire antiszemita) világnézethez kötötték.[806]

Érdekes, hogy a dokumentum kitér az elvileg feloszlott, de a valóságban megítélése szerint továbbra is fékezett habzással működő, mintegy 2000 tagot számláló, Héjjas Iván vezette Alföldi Brigádra, az Ébredő Magyarok Egyesülete – az erzsébetvárosi bombamerénylet után is valamilyen szinten még mindig működő – IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályára, valamint az ÉME és a MOVE kebelében működő számos kisebb titkos alszervezetre, körre, bennfenteskedő frakcióra. Ilyenek például a teljesség igénye nélkül az Ébredő Magyarok Egyesületén belül: az ÉME számára propagandatevékenységet végző titkos Mázoló (plakátragasztó) Különítmény, a legitimista ÉME-tagokat tömörítő Prónay-törzs, az ÉME egyfajta sajátos, jobboldali munkásmozgalmi milíciájaként működő Józsefvárosi Munkásifjak, az intrazigens Nemzetvédők Szövetsége, az erzsébetvárosi bombamerényletért felelőssé tehető, ekkor még mindig működő IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály,

803 KEREPESZKI, 2012, 107–108.

804 KEREPESZKI, 2012, uo.

805 A korszak nacionalista szakmai érdekvédelmi szervezeteiről lásd: KOVÁCS M. Mária: *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között*. Budapest, Helikon Kiadó, 2001.

806 KEREPESZKI, 2012, uo.

vagy éppenséggel a súlyos bűncselekményekkel kapcsolatba hozható Cselekvő Magyarok Tábora.[807]

A titkos társaságokat felfedni szándékozó jelentés a MOVE keretei között az alábbi titkos frakciókat sorolja fel: Nem-Nem-Soha Társaság, a MOVE kebelébe tartozó férficserkészek, Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezete (ezen belül a különböző első világháborús honvéd csapattestek veteránegyesületei), illetve a Riadótábor nevű, elsősorban leszerelt és nyugalmazott katonatisztekből álló, állítólag gumibotokkal és revolverekkel felszerelt paramilitáris csoport – leírása emlékeztet a Kettőskereszt Vérszövetségre –, mely szoros kapcsolatban áll a Vasutasok Országos Gazdasági Egyesületével, és szükség esetén pillanatok alatt képes a vasúti forgalmat megbénító sztrájk megszervezésére. A jelentés megemlíti még a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesületet is, mely az Etelközi Szövetség fedőszerve volt, tehát – valószínűleg a jelentéstevő tudtán kívül – lényegében a korszak legbefolyásosabb politizáló titkos társaságát is lajstromba veszi.

Gömbös Gyula neve számos szervezetnél megjelenik vezetőként, vezetőségi tagként, és a jelentés arra is kitér, hogy Gömbös állítólag még 1923-ban egy – nyilván a radikális jobboldali politikai erők nemzetközi együttműködése jegyében – olyan okiratot küldött Mussolini olasz diktátornak, amely szerint a magyar nacionalista titkos társaságok teljes létszáma ez időben meghaladhatta a 200 000 főt. Ezzel a számmal a jelentés is erősen vitatkozik, illuzórikusnak nevezi, hiszen a tagságok személyi átfedései miatt előfordulhatott, hogy egyetlen ember tíz ilyen szervezetben is tag volt egyszerre, így tízszeresen jelent meg az összesített taglétszámban.[808] A szóban forgó bizalmas rendőri jelentés tartalmazhat tárgyi tévedéseket, ez pedig alapos

[807] HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

[808] Uo.

forráskritikára adhat okot, illetve számos, a jelentéstevő által titkos szervezetnek minősített organizáció esetén csupán a vezetőket, a székhelyet és a taglétszámot adja meg. Ezzel együtt összességében igyekszik az ilyen szervezeteket a helyükön kezelni, és mindenképpen kiolvasható belőle, hogy az irat keletkezésének idején, 1926-ban e társaságok már valóban nem rendelkeztek akkora tagsággal és befolyással, mint a bethleni konszolidáció időszakának legelején, illetve a társdadalomra és a fennálló politikai rendszerre való veszélyességük is minimális volt – Bethlen konszolidációs politikájának következtében mérsékelték a tevékenységüket, és egy időre beilleszkedtek a fennálló politikai rendszerbe.[809]

Ha némi leegyszerűsítéssel Gömbös Gyulát tekintjük a korai magyar radikális jobboldal vezető politikusának, akkor elmondható, hogy a Bethlen-korszakban a miniszterelnöknek valóban sikerült a kormánypárttól jobbra álló politikai erőket a konszolidáció rendszerébe illesztenie. Gömbös Gyula egy ideig a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt vezetőjeként ellenzékben volt kénytelen politizálni, 1927-ben azonban Bethlennel kötött kompromisszumai jegyében visszatért a kormánypártba, és 1928-ban honvédelmi államtitkár, majd 1929-ben honvédelmi miniszter lett.[810] Az ambiciózus politikus először a

[809] Itt kell megjegyeznünk, hogy a Magyar Királyi Belügyminisztérium rezervált iratai (HU-MNL-OL-K 149) 1920-as évekbeli anyagában meglehetősen kevés olyan titkosrendőri jelentés vagy egyéb irat maradt fenn, amely a korabeli radikális jobboldali szervezetekkel foglalkozik és hatósági megfigyelésükről tanúskodik. Habár a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár vonatkozó irategyüttesei közül sok elpusztult, a tendencia így is nyilvánvaló. A Horthy-korszak rendvédelmi szervei a tanácsköztársaság rossz emléke okán elsősorban a szélsőbaloldalt tekintették a fennálló politikai rendszerre veszélyes politikai irányzatnak, és csak másodsorban a szélsőjobboldalt, melyet a Bethlen-kormány megkísérelt saját, egyfajta lojális ellenzékévé alakítani, jó ideig nem is sikertelenül. Vö. VARGA Krisztián: *Ellenség a baloldalon*. 51–81.

[810] GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula*, 197–216.

pártpolitikától viszonylag távol, szakpolitikusként elsősorban a hadsereg átszervezési és fejlesztési lehetőségeivel foglalkozott,[811] majd a nagy gazdasági világválság és Bethlen részben ebből következő 1931. augusztus 24-ei lemondása megadta neki a lehetőséget a kormányzati hatalom megszerzésére.[812] Kormányzása során Gömbös kompromisszumokra kényszerült, nem alakíthatta át a radikális jobboldali ideológia jegyében egyik napról a másikra Magyarország társadalmi, gazdasági és politikai rendszerét.[813] Az egykori paramilitáris titkos társaságok, vagy legalábbis vezetőik (politkai) utóéletét mindenesetre jól illusztrálja az a történettudományi szakmunkákban is gyakran fellelhető fotográfia,[814] melyen együtt szerepelnek 1929. június 16-án, frissen felavatott vitézekként Héjjas Iván, az egykori Duna–Tisza közi gyilkosságokért felelős különítményparancsnok, Endre László, a Sztójay-kormány egyik belügyi államtitkára, a magyarországi zsidóság deportálásának egyik majdani felelőse,[815] Gömbös Gyula honvédelmi államtitkár, nem sokkal később már miniszterelnök – mindhárman feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségi tagjai –, valamint Borbély-Maczky Emil[816] fajvédő politikus, Borsod vármegye későbbi radikális jobboldali kormánybiztos-főispánja és egy ideig a MOVE elnöke. E politikusok együttes vitézzé avatása és annak külsőségei szimbolikusak, hiszen utána mindannyiuk politikai pályája meredeken felfelé ívelt. A nagy

811 GERGELY, i. m. 198–199.

812 ROMSICS, i. m. 420–421.

813 ROMSICS, i. m. uo.

814 Lásd többek között: GERGELY, i. m. 199.

815 UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege*, 353–358.

816 Borbély-Maczky Emil katonai és politikai pályájáról lásd Fábián Máté hiánypótló doktori értekezését: FÁBIÁN Máté, *Borbély-Maczky Emil (1887–1945). Politikai életrajz,* PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, 2019. Valamint ennek könyvváltozata: FÁBIÁN Máté, *Egy fajvédő főispán. Borbély-Maczki Emil (1887–1945)*, Budapest, Kronosz Kiadó–Magyar Történelmi Társulat, 2020.

gazdasági világválság ráadásul tovább növelte a társadalom radikalizálódási hajlamát, és a kormánypárt jobbra tolódásával párhuzamosan valóságos szélsőjobboldali pártalapítási hullámot idézett elő.[817]

Összességében elmondható, hogy a magyar kormánypolitika az 1930-as évekre fokozatosan egyre inkább az 1920-as évek első felének korai, radikális jobboldali, fegyveres titkos társaságai és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatok szellemisége jegyében, illetve reprezentánsaik által elképzelt irányba haladt.[818] Persze, mint minden sommás megállapítás, ez is szükségszerű leegyszerűsítése a történeti tényeknek, ám a trianoni traumából táplálkozó revizionizmus, a proletárdiktatúra bukása nyomán fellángolt antiszemitizmus, valamint a gazdasági és szociális konfliktusok miatt a magyar politika és társadalom jobbra sodródott, és ezzel párhuzamosan az ország egyre inkább elköteleződött a német és olasz politika mellett.[819]

---

817 PAKSA Rudolf, *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*, Kommentár, 2007/5, 68–75.

818 Egyes, az 1920-as években befolyásos paramilitáris vezetők, így például Prónay Pál, Ranzenberger (Ruszkay) Viktor (Győző), Héjjas Iván, Baky László, Endre László, Rátz Kálmán, Kovarcz Emil, Vannay László vagy épp Ostenburg-Morawek Gyula két világháború közötti katonai, majd némely esetben politikai pályáját – felemelkedésüket, vagy éppenséggel deklasszálódásukat –, illetve néhányuk a későbbi elköteleződését a nyilaskeresztes mozgalomban, illetve szerepüket a Holokausztban igen jól összefoglalja Bodó Béla tanulmánya. Lásd: BODÓ Béla, *Favorites or Pariahs? The Fate of the Right-Wing Militia Men in Interwar Hungary*, Austrian History Yearbook, 2015/46, 327–359.

819 Például: UNGVÁRY, 2012, 168–173.; ROMSICS Ignác: *A Horthy-korszak*. 349–364.; VONYÓ József: *Gömbös Gyula*. 180–185.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

1.
A MAGYAR KIRÁLYI KÜLÜGYMINISZTÉRIUM TITKOS ELŐTERJESZTÉSE AZ ELCSATOLT TERÜLETEKEN DIVERZIÓS TEVÉKENYSÉGET VÉGREHAJTÓ, TITKOSSZOLGÁLATI JELLEGŰ SZERV FELÁLLÍTÁSÁRÓL

PONTOS DÁTUM NÉLKÜL, 1920.

Kizárólag az átvevő személyes használatára.
Használat után azonnal borítékban visszakérem.

ELŐTERJESZTÉS!

A megszállott területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyonbiztonságát rendszeresen támadó „aknamunka" nagyban elősegítené, mert a lelkeket a félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembetűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott agresszív fellépés mindig eredményre vezetett. Véleményem szerint az ideje is elérkezett annak, hogy a magyar irredenta működését ilyen irányban is kiterjesszük.

Ezen aknamunka sikere csak akkor lesz biztosítva, ha az nem ötletszerűen hajtatik végre, hanem az összes számításba veendő tényezők figyelembe vétele mellett alaposan megfontolt és kidolgozott tervvel biztosítjuk a sikerének és eredményének előfeltételeit, és ha ez megvan, konzekvensül végrehajtjuk vagy végrehajtatjuk.

Számításba veendő tényezők pedig a következők:

1. Az „aknamunkával” nem veszélyeztetjük-e az ott élő magyarság életét és vagyonbiztonságát? /Retorzió/
2. Nem veszélyeztetjük-e az irredenta működésünk helyességébe vetett bizalmat? /Tehát az ottani hozzájárulást megszerezni./
3. A személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése. /Intranzigens nacionalista politikusok, vezető emberek, ilyenek gyűlése, veszedelmes detektívtestületi tagok, stb., szóval azok, akiknek politikai magatartása, befolyása a megszállt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt képeznek. Katonai lőszer- és anyagraktárak, laktanyák, pénzintézetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, műépítmények, stb./
4. Időpontmegállapítás. /Kül- és belpolitikai momentumok kihasználása./
5. Az anyagi szükséglet kiszámítása /pénz/, és annak biztosítása.
6. Az eszközök előteremtése /pisztoly, méreg, robbanóanyag, pokolgép, szérum, stb./
7. A végrehajtó emberek kiválasztása.

Ha az 1. és 2. pontban foglaltak biztosítva vannak, ha az 5., 6. és 7. pontban foglaltak rendelkezésre állanak, akkor lehet csak alaposan megfontolt, részletes tervet kidolgozni a 4. pont szerint megállapított időben a 3. pont alapján kiszemeltek elleni „aknamunka” végrehajtására.

Mielőtt az általam elképzelt terv körvonalazására térnék, az 1. és 2. pontban foglaltak mikénti biztosítását igyekszem megvilágítani.

Sikeres aknamunka esetén a magyarság elleni kegyetlen retorziót csak úgy lehet elkerülni, ha az aknamunka végrehajtását más irányú /szocialista, kommunista, parasztforrongás, bukovinai vagy beregszászi irredenta/ mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy

legalább is a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni. Továbbá a végrehajtó közegek oly irányú lekötése /pénz, hozzátartozók javadalmazása, pozícióbiztosítás, stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat.

Az ottani beavatott vezetők férfiaknak az aknamunkához való elvi hozzájárulását szintén szükségesnek tartom, mert e nélkül egyrészt éppen a retorzióra tekintettel a leplezés nem sikerülne, másrészt a lokális viszonyok ismerete folytán tanácsadói szerepüket nem nélkülözhetjük. Meg kell velük értetni, hogy az aknamunkára a cél érdekében szükség van, s ha valamelyik ennek dacára hozzájárulását vonakodna megadni, úgy azt arravalóbb emberrel kell fölváltani, vagy őt egyáltalában kikapcsolni. Megjegyezni kívánom, hogy csak elvi hozzájárulást, nem pedig részletbe avatást tartok szükségesnek.

Ha ezen két biztosíték megvan, a terv alapjait a következőképpen képzelem el:

Megszervezendő egy végrehajtó kis csapat /elszánt, bosszúvágyó, vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szófukar férfiak, esetleg tényleg elszánt nők./ Ezen emberek egy-két héten át elméletileg és gyakorlatilag iskolázandók, és csak azok bízhatók meg valamilyen feladattal, akik az iskolázás eredményeképpen megfeleltek.

A megszállott területen komoly intranzigens gondolkodású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke és az itteni megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné. A végrehajtáshoz szükséges emberek már jóval előbb, esetleg állandó tartózkodásra leküldendők, velük az összeköttetés biztosan fenntartandó. Az eszközök biztosítan-

dók, mégpedig innen való bevitel útján. Komplikált technikai eszközök készítendők, többiek bevásárlandók.

A végrehajtó közegek pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szökésének előkészítése.

Fontosnak tartom, hogy az aknamunka vezetésével kizárólag egy ember bízassék meg, aki a szervezést eszközli, az iskolázást végrehajtja, az eszközöket beszerzi, stb., akinek ilyen irányú működéséről más, mint a vezető nem tud.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Eredeti, gépelt tisztázat.

2.
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK MINT RÖGTÖNÍTÉTŐ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE ILLY LÁSZLÓ ÉS TÁRSAI BÜNTETŐPERÉBEN

BUDAPEST, 1920. AUGUSZTUS. 19.

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróságtól.

B. V. 8821/1920. St. 1242/140. szám/1920.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék mint rögtönítélő bíróság gyilkosság és lázadás bűntette miatt TŐKÉS KÁROLY, ILLY LÁSZLÓ, KÖRMENDY GÁBOR, IMRE SÁNDOR, SCHWIKER MIHÁLY, FEKETE LÁSZLÓ, FEKETE SÁNDOR és VANEK LÁSZLÓ ellen a kir. ügyészség által szóval előterjesztett vád felett Gadó István kir. törvényszéki elnök, mint elnök, Dobák Géza, dr. Bubits Jenő, Binder József és dr. Sádl Ernő kir. törvényszéki bírák, valamint dr. Kósa János kir. törvényszéki jegyző és dr. Paschek Viktor kir. törvényszéki joggyakornokok, mint jegyzőkönyvvezetők részvételével dr. Bálint Ernő kir. főügyész-helyettesnek, mint közvádlónak, az előzetes letartóztatásban levő vádlottaknak, és dr. Füzeséry Árpád, dr. Abay János, dr. Ujlaki Géza, dr. Lénárd Béla, dr. Eichner Albert, dr. Miklós Ferenc, dr. Szekeres István és dr. Pethe György ügyvédek, mint védőknek jelenlétében Budapesten 1920. évi augusztus 17., 18. és 19. napján a gyorsított bűnvádi eljárás rögtönbíráskodás-

szabályai szerint megtartott nyilvános főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő
ítéletet:

A kir. törvényszék, mint rögtönítélő bíróság, bűnösnek mondja ki,

I. az 1920. augusztus 2-től letartóztatásban levő Illy Lászlót, aki Szegeden, 1901. február 6-án született, budapesti lakos, róm. kath. vallású, írni-olvasni tudó magánhivatalnok,

II. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Körmendy Sándort, aki Budapesten, 1902. augusztus 31-én született, református vallású, írni-olvasni tudó kereskedősegéd,

III. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Imre Sándort, aki Gyomán, 1903. február 27-én született, ref. vallású, budapesti lakos, villanyszerelő-tanonc,

IV. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Schwicker Mihály, aki Varjason, 1901. november 18-án született, róm. kath. vallású, budapesti lakos, fodrászsegéd,

V. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Fekete Lászlót, aki Kolozsvárott, 1901. február 27-én született, unitárius vallású, budapesti lakos, kultuszminiszteri napidíjas, és

VI. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Fekete Sándort, aki Kolozsvárott, 1903. május 23-án született, unitárius vallású, budapesti lakos, kultuszminiszteri segédaltiszt, mint tetteseket,

a Btk. 155. §-ába ütköző és a 155. § szerint minősülő lázadás bűntettében, illetve Körmendy Sándor, Imre Sándor és Fekete Sándor vádlottakat a 9950/1915. I.M.E. sz. rendelet 38. §-ának 3. bek. alapján a Btk. 20. §-ához képest annak vétségében, amit azáltal követtek el, hogy Budapesten 1920. július 27-én este 9 óra tájban az Ébredő Magyarok Egyesülete V. kerületi szervezetének Berzenczey utcai iskola tornatermében megtartott gyűlése idejében az iskolai folyosón velük együtt legalább 20–25 civil, illetve katonai egyenruhába öltözött, mindez ideig még

ismeretlen egyénnel, részben revolverekkel, részben botokkal felfegyverkezve összecsoportosultak azon célból, hogy Lipót körúti Club Kávéházban levő, egyénileg és számszerűleg meg nem jelölt zsidókat, tehát hitfelekezetet fegyveresen megtámadják, és az itt létrejött megállapodás értelmében Illy László vezetésével kb. 10 óra tájban a Club Kávéházhoz vonulva útközben a Berzenczey utcához egy ott üldögélő zsidó társaságot megtámadtak, a társaság egyik tagját, Hofmann Arnoldot megverték, majd a Club Kávéház vendégeit Illynek „üsd a zsidót!" kiáltása után botokkal, székekkel, derékszíjakkal és a kezük ügyébe került kávéházi berendezési tárgyakkal szétkergették, egy márványasztalt, egy címtáblát, tükröt és több poharat, csészét, tányért összetörtek, és így több ezer koronára menő kárt okoztak, a kávéházban tartózkodó Krammer Gyulát agyba-főbe verték úgy, hogy az mindez ideig még be nem gyógyult sérüléseket szenvedett, s ugyanakkor a csoportnak az utcán tartózkodó egyik tagja, Rigóczky György bajonettjével Verebély Arthur bankigzgatót a Vígszínház utcában szíven szúrta, egy ismeretlen egyén pedig Polgár Mihályt a Báró Aczél utcában oldalba szúrta, majd a csoportból ez ideig ismeretlen tettesek a Szemere és a Klotild utcák sarkán dr. Varsány Géza ügyvédet revolverlövéssel megölték.

A kir. törvényszék ezért a 9950/1915 I.M.E. sz. rendelet 38. §-ának 3. bekezdése, illetve a Btk. 162. §-a alapján:

I. Illy László vádlottat 13 /tizenhárom/ évi fegyházra, mint főbüntetésre, továbbá 10 /tíz/ évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

II. Körmendy Sándor vádlottat a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 5 /öt/ évi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá 8 /nyolc/ évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

III. Imre Sándor vádlottat 6 /hat/ évi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá 8 /nyolc/ évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

IV. Schwicker Mihály vádlottat a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 10 /tíz/ évi fegyházra, mint főbüntetésre, továbbá 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

V. Fekete László vádlottat a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 10 /tíz/ évi fegyházra, mint főbüntetésre, továbbá 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

VI. Fekete Sándor vádlottat 6 /hat/ évi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá 8 /nyolc/ évi hivatalvesztésre és politikai és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre ítéli.

A szabadságvesztés-büntetésből az eddigi fogvatartásukkal semmit sem vesz kitöltöttnek.

A szabadságvesztés-büntetést megkezdésének napjától, a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését a szabadságvesztés-büntetésnek, vagy a szabadságvesztés-büntetés elévülésének befejezésétől kell számítani.

Vádlottak kötelesek az eddig felmerült bűnügyi költség fejében 971 koronát egyetemlegesen, az ez után felmerülő bűnügyi költségeket pedig külön-külön az államkincstárnak a Bp. 480. és 481. §-a alapján megtéríteni, de e költségeket a kir. törvényszéki az 1890:XLIII tc. 4. §-a alapján egyelőre behajthatatlannak nyilvánítja.

A kir. törvényszék a bűnjeljegyzék 1242/1920. tsz. alatt kezelt, a Katona Gyula, a Club Kávéház tulajdonosa sértettől lefoglalt 2 telefonkagylót Katona Gyulának a Bp. 488. §-a alapján kiadni, az ugyanazon tc. alatt őrzött és Schwicker Mihálytól lefoglalt Frommer pisztolyt pedig a Btk. 61. §-a alapján, mint a

bűntett elkövetésére használt tárgyat, elkobozni, és a kir. ügyészségnek megküldeni rendeli.

A rögtönítélő bíróság a 9950/1915. I.M.E. sz. rendelet 43. § 1. bekezdése alapján kimondja, hogy a Btk. 278. §-ába ütköző, dr. Varsány Géza sérelmére elkövetett gyilkosság bűntette miatt Illy László vádlottra vonatkozó vád tárgyában további rögtönítélő eljárásnak nincs helye, s ez okból az iratokat és a bűnjeljegyzék 1242/1920. tsz. alatt őrzött összes bűnjeleket azok kivételével, amelyekre vonatkozólag a fentebb már intézkedés tétetett, valamint a Tóth István tanú által a főtárgyalás során beszolgáltatott, s bűnjelként lefoglalt Frommer pisztolyt 5 lövedékkel együtt a budapesti kir. ügyészséghez áttenni rendeli.

Az 1920. augusztus 11. óta letartóztatásban levő Tőkés Károly, született Beregkeresztúron, 1887. április 21-én, ev. ref. vallású, budapesti lakos, vendéglős vádlottat a Btk. 153. §.ába ütközött s a 155. §-a szerint minősülő vád alól a Bp. 326. § 2. pontja alapján, továbbá

az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Vanek László, született Bitsicán, 1904. augusztus 16-án, róm. kath. vallású, budapesti lakos, felsőkereskedelmi iskolai tanuló vádlottat a Btk. 153. §-ába ütköző és a 155. § szerint minősülő lázadás bűntette miatt ellene emelt vád alól a Btk. 159. § első bekezdése, illetve a Bp. 326. § 3. pontja alapján felmenti, és a 9950/1915. I.M.E. sz. rendelet 41. §, illetve a Bp. 158. §-a alapján mindként megnevezett vádlottnak azonnal való szabadlábra helyezését elrendeli.

INDOKOLÁS

A kir. törvényszék Meczner Gusztáv, Tőkés Károly, Illy László, Körmendy Sándor, Imre Sándro, Schwicker Mihály, Fekete László, Fekete Sándor és Vanek László vádlottak előadása, illetve Vaneket kivéve a többinek ténybeli, s egyben is terhelő beismerése Rigóczky György, Katona Gyula, Katona Boriska, Krammer Gyula, Kertész Hedvig, Erős Vilmos, Farkas Rudolf, Papp Gábor,

Polgár Mihály, Dénes Leóné, Salcer Alice, Szabó Árpád, dr. Lehel György, Pál Gusztáv, Timkó András, Petrovits Károly, Petrovits Károlynék, Verebély Leó, Hofmann Arnold, Goldmann János, Pankesz Mór, Katona Lajos, Juhász József, Engleckner Béla, Brinner Ferenc, dr. Dániel Sándor, Selmeczi Ferencné, Budai János, Kadosák Tiborá, Teleky Etel, Borboly Márton, Vidovitcs Ádám, Ferenczi Jánosné, Argutin József, Balogh Béla, Bánhalmy Dezső, Boros Gyula, Tagner József, dr. Maraszklovits Károly, Tóth István, Zubkó Ilona, Bőthy Zsigmond, Stepanovszky Gusztáv, Sánta József, Abday Gusztáv, Kápolnay József tanúknak egybevetett vallomása, a boncjegyzőkönyvek, Hoffman Arnoldnak, Krammer Gyulának és Polgár Mihálynak orvosi látleletei, dr. Németh Ödön és dr. Bakody Aurél elmeorvos-szakértők és dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvos és dr. Gyulay Elemér fegyverszakértő szakvéleményei, a bűnjeljegyzék és a helyszíni szemléről felvett jegyzőkönyvek, a vádlottak születési anyakönyvi kivonatai és erkölcsi bizonyítványai, továbbá a H.B. 897/1920/VI. sz. hadbírósági ítélet alapján megállapította a következő tényállást.

Folyó évi július hó 27-én este 8–9 óra között az Ébredő Magyarok Egyesületének V. kerületi szervezete Meczner Gusztáv elnök elnöklete alatt a rendes heti propagandagyűlésre gyűlt össze a Berzenczey utcában lévő iskola tornahelyiségében. Míg a tornateremben a gyűlés folyt, az iskola folyosóján kb. 20–25, részint civilekből, részint katonai egyénekből, illetve katonai egyenruhába öltözött egyénből álló csoport verődött össze.

A csoport tagjai nagyrészt revolverekkel, illetve botokkal voltak felfegyverkezve. Illy László, aki Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete László, Fekete Sándor, Vanek László és Rigóczky Györggyel együtt szintén a csoportban volt, egy „fehér ruhás", eddig meg nem állapított egyénnel anélkül, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete, illetve annak vezetősége arról bármit tudott, vagy sejtett volna, megbeszélte, hogy a Club

Kávéházban levő, s állítólag hazafiatlan gondolkozású, de egyénileg és számszerűleg meg nem jelölt zsidókat a kávéházból kiverik. Ezt a tervet Illy a folyosón tartózkodókkal közölte azzal, hogy nem sima, hanem alapos verekedés lesz, s aki fél, az maradjon. E kijelentésre Vanek László a csoportból kilépett, míg a többiek Illy vezetésével megindultak este 10 óra tájban a Club Kávéházhoz a tervbe vett cél végrehajtására. Előbb azonban Rigóczky[t] Schwicker Mihállyal és Imre Sándorral előre küldék a Club Kávéház telefonja vezetékének szétvágására, hogy a tervezett erőszakoskodásról a kávéházbeliek a rendőrséget idejekorán ne értesíthessék. Az Illy vezetése alatt álló csoport útközben a Berzenczey utcában megtámadott egy utcán üldögélő zsidó társaságot, s annak egyik tagját, Hoffmann Arnoldot a fején megsebesítették. A Club Kávéházhoz érve a csoport egyes tagjai bementek a kávéházba, mint vendégek, mások pedig, mint figyelők, az utcán maradtak. Mikor a terepszemle megtörtént, a csoport a Vígszínház utcában a támadás megkezdésének megbeszélésére ismét összejött, s miután egy állítólag leselkedő házmester Rigóczkyval az utcán megfigyeltettek a többiek, Illy Lászlónak az „üsd a zsidót!" kiáltására berohantak a kávéházba, és székekkel, illetve a náluk volt botokkal, derékszíjjal, revolverrel és más, a kezük ügyébe eső kávéházi berendezési tárgyakkal a vendégeket ütlegelni kezdték, az üvegeket, edényeket, egy márványasztalt és egy címtáblát összetörtek, ezáltal több ezer koronára menő kárt okoztak, a kávéházban tartózkodó Krammer Gyulát összevissza verték. Eközben Rigóczky a Vígszínház utcában garázdálkodók elől menekülő Verebély Arthur bankigazgatót bajonettjével szíven szúrta úgy, hogy Verebély nyomban meghalt, egy ismeretlen egyén pedig Polgár Mihályt oldalba szúrta.

Krammer Gyula számos és súlyos sérülést szenvedett, melyek közül fejsérülései még most sem gyógyultak be, Polgár

Mihály és Hofmann Arnold nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett.

A kávéházban történt verekedés végeztével a csoport egyes tagjai, köztük Illy László, a szökésben levő Illek Ferenc, Rigóczky György, Fekete László eltávoztak a Szemere utca felé, és a Klotild utca sarkán találkoztak a kávéházi verekedés elől a Lipót körútról az utcába betért, és egy leányfalul kirándulásról hazafelé tartó dr. Varsány Géza ügyvéddel, a kisebb társaságával, s az ügyvédet a társaságában levőkkel együtt igazolásra szólították fel. Az ügyvéd igazolását a csoport tagjai kielégítőnek el nem fogadván ütlegelni kezdték őt, miközben egyikük, kinek kiléte azonban eddig megállapítható nem volt, egy Frommer pisztolyból eredő lövéssel fejbe lőtte úgy, hogy annak következtében a kórházban, ahová később a mentők beszállították, meghalt.

Vádlottak elmebetegségben, vagy múlékony, súlyos betegségben nem szenvedtek.

A tett elkövetésekor Illy László, Schwicker Mihály és Fekete László 20-ik életévüket, Körmendy Sándor, Imre Sándor és Fekete Sándor pedig 18-ik életévüket be nem töltötték. Körmendy Sándor, Imre Sándor, Fekete Sándor a tett elkövetésekor a büntethetőséghez szükséges erkölcsi és értelmi fejlettséggel bírtak.

Illy László, Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete Sándor vádlottak, valamint a Budapesti M. Kir. Hadosztálybíróság, mint ítélőbíróság által Verebély Arthur megölése miatt elítélt Rigóczky Györgynek, valamint ki nem derített társainak ekként bizonyított cselekménye, hogy a szóban levő alkalommal összecsoportosultak abból a célból, hogy a jelzett helyen a zsidókat fegyveresen megtámadják, s ez a csoport a romboláson és pusztításon kívül egyes személyek ellen erőszakot is követett el, megállapítja a Btk. 153. §-ába ütköző, s a 155. § szerint minősülő lázadás bűntettét.

Ugyanis a 20–25 főből álló, felfegyverzett csoport, mint a következmények is nyilvánvalóvá tették, a közbéke megzavarására alkalmas tömeg volt, a csoportosulás azzal a célzattal történt, hogy a zsidó hitfelekezetet fegyveresen megtámadja, ezt meg is tette, tört-zúzott, s egyes személyeket tettleg bántalmazott, sőt, súlyosan megsebesített olyannyira, hogy a színhelynél, illetve annak közelébe[n] nyomukba[n] 2 halott is maradt.

Annál is inkább kellett a cselekményt lázadásnak minősíteni, mert a m. kir. kormány, illetve miniszterelnök által 1920. évi január 4-én 4481 ME. I. sz. alatt közzétett rögtönbíráskodási hirdetménnyel a mai súlyos időkre való tekintettel a nemzet jövője által megkövetelt törvényesség, jogrend, közbiztonság fenntartása érdekében különösen is figyelmeztetett mindenkit, hogy minden ilyen rendbontás és lázadás címén a Btk. helyes értelmezése szerint statárium alá esik, s így az elítélt vádlottakból álló csoport, mint dezorganizált tömeg felekezeti elvakultságában saját akaratát akarja az állam és társadalmi tényezők fölé emelni.

A cselekmény hitfelekezet ellen irányultnak azért volt tekintendő, mert számszerűleg és egyénileg meg nem határozott, és kizárólag zsidók ellen intéztetett, és a csoportosulás is azzal a szavakban is ismételten kifejezett célzattal jött létre, hogy a zsidókat fegyveresen megtámadja.

A büntetés kiszabásánál az elítéltek korára való tekintettel kizárt halálbüntetés helyett a rögtönbírósági eljárásról szóló rendelet által megszabott keretekben megállapított fegyház-, illetve fogházbüntetések tartamát illetőleg a bíróság figyelembe vette Illy Lászlónál enyhítő körülményként őszinte beismerését, Körmendy Sándornál büntetlen előéletét, idősebb társainak befolyását, s azt, hogy a támadásánál tisztán megfigyelő szerepet töltött be, nincs adat arra, hogy valakit bántalmazott volna, Imre Sándornál, Fekete Sándornál ugyancsak büntetlen élőéletét, s idősebb társainak

befolyását, Schwicker Mihálynál azt, hogy ő tettleg senkit sem bántalmazott, tovább úgy nála, mint Fekete Lászlónál a büntetlen előéletet, valamint mindegyiknél azt, hogy nem gonoszságból, hanem fiatalos elvakultságból követték el tettüket.

Viszont súlyosító körülménynek kellett venni Illy Lászlónál azt, hogy kezdeményező és vezető szerepet töltött be, s nagyobb tevékenységet fejtett ki, Imre Sándornál és Schwicker Mihálynál azt a tényt, hogy a telefonvezeték elvágására vonatkozó vállalkozásokkal Rigóczky Mihállyal együtt külön tervszerű előkészítő cselekedetet is vittek véghez, valamennyire pedig, mint az eljárás folyamán kétségtelenül kiderült, teljesen alaptalanul, mintha az Ébredő Magyarok Egyesületével és a katonai egyenruhával visszaélve, egyes egyének bevonása folytán a Nemzeti Hadsereggel összefüggésben lett volna, és így alkalmat szolgáltattak arra, hogy az elkövetett bűncselekmények az Ébredő Magyarok Egyesületére és a Nemzeti Hadsereg hírnevére árnyékot vessenek.

Az elítélt vádlottak eddig fogvatartásukból annak aránylag rövid tartama miatt semmi sem volt beszámítható.

A Btk. 162. §-a alapján a mellékbüntetést Körmendy Sándor, Imre Sándor és Fekete Sándor vádlottakra nézve is ki kellett szabni, mert a rögtönítélő bírósági eljárás szabályai szerint nem a Bp. 17. §-a, illetve az Fb. rendelkezései alapján, hanem 9550/1915. I.M.E. sz. rendelet értelmében volt a büntetés megállapítandó, s így a Btk. 162. §-a figyelmen kívül hagyható nem volt, és pedig a mellékbüntetés időtartamát illetően sem, mert a bűntett reájuk nézve a csak a felhívott rendelet különös büntetési nemére való tekintettel minősül vétséggé, s ekként a bűncselekmény minősítési lefokozásának a Btk. általános szabályai szerint való következményei itt alkalmazható nem voltak.

Tőkés Károlyt az ellene emelt vád alól azért kellett felmenteni, mert tagadta azt, hogy ő Illy Lászlót és társait az ezek

által elkövetett cselekményre reábírta, vagy erről tudott volna. Tagadásával egyedül Illy Lászlónak vallomása terhelte, amennyiben Illy László azt vallotta, hogy ő lett volna a fehér ruhás egyén, aki a Berzenczey utcai iskola folyosóján Meczner Gusztávnak, az Ébredő Magyarok Egyesülete V. ker. szervezete vezetőjének tudta és beleegyezése nélkül, tehát nevével visszaélve rábeszélte őt és társait, hogy a Club Kávéházban összegyűlt zsidókat verjék széjjel. Minthogy azonban Illy László is kijelentette, hogy esetleg Tőkés személyében téved, a többi vádlottak sem ismerték fel benne az említett fehér ruhás egyént, és Tőkés Károly által az általa felhívott tanúkkal valószínűsítette azt, hogy az eset alkalmával nem is volt jelen, ezért ellene a törvényszék meggyőző bizonyítékot nem látott.

Vanek Lászlót pedig büntethetőséget megszüntető ama oknál fogva mentette fel, mert ama meg nem cáfolható, sőt, Simon Sándor tanú által is megerősített védekezése folytán, hogy ő akkor, amikor Illy kijelentette, hogy „most nem fogunk simogatni, s aki érzi, hogy gyenge, lépjen vissza", visszalépett, s csak 50–60 lépésnyire, kíváncsiságból kísérte a csoportot, a kir. törvényszék tényként megállapította, hogy ő önként visszalépett. Minthogy a Btk. 159. §-ának a joggyakorlat által is követett helyes értelmezése szerint a büntethetőséget kizáró ok arra nézve is kiterjed, aki a lázadás színhelyét önként elhagyja, és a lázadásban többé részt nem vesz, ennélfogva a felmentése indokolt.

Az ítélet egyéb rendelkezése a felhívott törvényszakaszokon alapszik.

Budapest, 1920. augusztus hó 19.

Gadó István sk. ft. elnök
dr. Sadl. Ernő sk. előadó

Gadó István

[sajátkezű aláírás]
elnök

A kiadmány hiteléül:
Bánóczy Lajos
[sajátkezű aláírás]
s. hiv. tisztv.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Eredeti, gépelt, aláírt.

3.
HÉJJAS IVÁN FŐHADNAGY VALLOMÁSA A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI FŐKAPITÁNYSÁGA ELŐTT A SZOLGÁLAT KÖZBEN KATONARUHÁS EGYÉNEK ÁLTAL AGYONLŐTT SOLTRA JÓZSEF RENDŐR ÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 17.

Budapesti M. Kir. Államrendőrség Főkapitánysága
MÁSOLAT
Jegyzőkönyv
Fölvéve Budapesten, 1920. évi november hónap 17. napján déli ½ órakor.
Jelen vannak: alulírottak.
Idézésre megjelent – az előállított gyanúsított viszonyaira nézve megkérdeztetvén előadja:
Családi neve: Héjjas
Utóneve: Iván
Atyjának családi és utóneve: Héjjas Mihály
Anyjának családi és utóneve: Battlár Teréz
Születés ideje: 1890 év január hó 19 nap.
Születés helye: Kecskemét
Családi állapota: nőtlen
Honossága: magyar
Községi illetősége: Kecskemét
Lakhelye: VII. Damjanich u. 3. és Britannia
Vallása: ref.
Kora: 30 éves
Foglalkozása: földbirtokos

Vagyoni viszonyai: atyja vagyonos
Katonasági viszonyai: leszerelt 1920. július 20. repülő főhadnagy
Szellemi műveltsége: felső keresk. érettségi
Anyanyelve: magyar
Előző büntetések: nem volt

Arra a kérdésre, hogy kíván-e valamit védelmére előadni, terhelt következőleg nyilatkozik:

Még a kommunizmus ideje alatt szerveztem ellenforradalmi csoportot azon célból, hogy a kommünt megdöntsem. Ez a csoport a kommün bukása után és az oláhok kivonulása után is fennmaradt. Az oláh megszállás alatt ez a csoport akadályozta meg azt, hogy a megszállók Kecskemét vidékére kijöjjenek rabolni. Ezen csoport a miniszter rendeletére 1919. november vagy decemberében feloszlott, s mint katonaság megszűnt létezni. E szervezet javarészt tartalékos tisztekből és gazdákból állott. E csoport ma már csak, mint társadalmi szervezet áll fenn és hazafias célokat szolgál /területvédelem/. Körülbelül egy éve vagyok Budapesten, de itt semmiféle különítményem nincs. Csupán négy ember van körülöttem, úgy, mint Kőváry Ottó főhadnagy, jelenleg tényleges főhadnagy a szegedi vadászzászlóalján, Nagy Albert hadnagy, Várkonyi Sándor szakaszvezető és Zubornyák Ferenc járőrvezető, kik valamennyien a szegedi vadászzászlóalj állományába tartoznak. Ezek az irredenta mozgalom idejére szabadságolva lettek, így kerültek hozzám abból azon célból, hogy köztem és a többi irredenta csoportok között az összeköttetést fenntartsák. Vagy 15 irredenta célt szolgáló különítménnyel tartottam fenn összeköttetést, de csak f. évi szeptember hó vége vagy október eleje óta, mióta azokat a kormány feloszlatta, így kerültem összeköttetésbe Babarczyval, ki már korábban is bejárt a Britanniába, és Hir György nemzetgyűlési képviselővel, ki az a „Adonyi" különítményt szervezte meg. Hirnek helyettese volt

Klein /Szekszárdy/, és ő volt megbízva a szervezéssel, parancskiadással, az eskü kivételével, stb. Szekszárdyval nem érintkeztem, s általában Kőváry útján közöltem figyelmeztetéseimet és tilalmaimat, melyek főleg idegen személyek igazoltatására, általában törvényellenes cselekedetek elkövetésére vonatkoztak. Babarczyval mindössze háromszor-négyszer beszéltem. Pénzt adtam néhányszor Babarczynak zsoldfizetésre, mi kitűnik azon pénztárkönyvből, melyek Kőváry kezelt, s amelyet ma este fogok letétbe helyezni a vezérkarnál /Vár/. Ezen összegeket részben atyámtól, részben Battlay Géza volt makói főispántól kaptam /lakik: Britannia Szálló/, mindezekre nézve Battlay és Kőváry tud pontos felvilágosítást adni. Bíró Béláról Babarczy tett nekem említést, azt mondotta, hogy ez a legjobb embere, ő is mutatta be nekem, de egyébként nem érintkeztem vele. Kőváry egy ízben azt nekem, hogy Babarczy pénzt kér tőle zsoldfizetésre, de Kőváry azt felelte, hogy nincs, mire Babarczy egy más alkalommal azt mondotta, hogy nem baj, úgy is kapni fog 250 000 koronát. Midőn Kőváry ezt jelentette nekem, megbíztam azzal kérdezze meg Babarczyt, hogy kitől fog ennyi pénzt kapni? Kőváry meg is kérdezte Babarczyt, ki azt válaszolta, hogy ócskavasat fog eladni, s ezért kap pénzt. Mivel ez előttem hihetetlennek tűnt fel, Kőváry útján azt üzentem Babarczynak, hogy ne merjen semmiféle disznóságot elkövetni! Folyó hó 10-én, hajnali 3 óra tájban lövéseket hallottam az utcáról, s mivel már előzőleg puccskísérletekről hallottam, besiettem a hallba, ahol már alarmírozva voltak az emberek. A hallban ekkor 30–40 tiszt tartózkodott, kiktől megkérdeztem, hogy mi történt, Hol azt a választ kaptam, hogy lelőttek egy rendőrt. Hogy ezt ki mondta, nem tudom, mert az ott lévők közül név szerint egyet sem ismerek. Megkérdeztem, hogy a mi embereink voltak-e? S mikor azt a választ kaptam, hogy nem innen valók, azt mondtam, hogy menjen ki egy járőr, s értesítse a rendőrséget. Ezután jött csak Kőváry,

hogy ő milyen intézkedéseket tett utólag, azt nem tudom, mert én felmentem a szobámba Hir képviselőhöz. Zsabka /Zólyomi/ nem jelentette nekem azt, hogy ők lőttek le egy rendőrt, s én nem mondtam erre azt, hogy rendben van. Azt sem mondta, hogy egy Imre nevű ember lőtt a rendőrre. Imre, Sesevics, Zsabka, Tőkés, Strenge és Stanga nevű egyéneket név szerint nem ismerek, lehet, hogy látásból ismerem őket, de név szerint nem. Bideskuthyt, Osváth főhadnagyot, Kleint /Szekszárdy/ és Bíró Bélát személyesen ismerem, de nem érintkeztem velük. Arra nem emlékszem, hogy Osváthot láttam-e a hallban? A zűrzavar nagy volt, visszaemlékezni nem tudok. Nem felel meg a valóságnak Babarczy azon állítása, hogy én azt mondtam volna neki, hogy bármilyen úton kerítsen pénzt, se ne az ő neve alatt. Az ilyesmi már felfogásommal is ellenkezik. A Britanniában mindössze egy gépfegyver, néhány kézigránát s 6 puska volt, ezeket Prónay alezredes adta az én kérelmemre. Én ezzel azt akartam elérni, hogy meglepetések ne érjenek bennünket, mivel már egy ízben meglepték a Britanniát. Ezen felszerelés a puccsra való tekintettel történt. A gépfegyvert és a kézigránátokat f. hó 10-én délután visszavittem a Nádor-laktanyába, mert ígéretet kaptam a városparancsnokságtól, hogy a katonaság nem fog kivonulni, csak a rendőrség, és pedig feltűnés nélkül. Én ezt azét akartam, hogy a razzia ne tűnjön úgy felé, hogy mintha a személyem ellen irányulna, kitől erőszakkal kell elvenni a gazembereket. Én a városparancsnokságon Sávoly tábornoknak[820] meg is ígértem, hogy mindenkit kiadunk, aki gyanús. Nekem gaztettekről semmiféle tudomásom nem volt. Felolv. hh. aláíratott.

Kmft.

[820] Héjjas Iván vallomásában Sávoly János tábornokra, a budapesti városparancsnokra utal.

Héjjas Iván s. k.
Felv. Dr. Szrubián s. k. ker. kapitány.

A hivatalos másolat hiteléül.

Budapest, 1920. november 18.

[olvashatatlan aláírás]
bűnügyi kiadó

Másolta: Madaczky
Egyeztette: Szemenyey

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Hiteles másolat, gépelt.

4.
SCHITLER JÓZSEF VEZÉRKARI ALEZREDES FELJEGYZÉSE A MAGYAR KORMÁNY, VALAMINT AZ OSZTRÁK ÉS BAJOR PARAMILITÁRIS SZERVEZETEK KÖZÖTT LEFOLYT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL

BÉCS, 1921. MÁJUS 11.

Jegyezetek a május 10-én, Wienben lefolyt tárgyalásról

Jelen voltak:
Lehoczky konzul
Schitler alezredes
Kanzler
Hörl őrnagy
Kautter[821] Kapitänlieutnant[822] (Erhardt megbízottja)
Patterrer tanár, a stájerek kiküldöttje.

Dr. Ahrer kimentette magát azzal, hogy Dr. Rintelent a kommunisták május 8-án annyira inzultálták tettleg, hogy ágyban fekvő beteg, ennél fogva első helyettese, Dr. Ahrer jelenleg Grazhoz van kötve, mert különben a Landesregierung[823] ügyeit a szociáldemokrata Pongratz (2. Landeshauptmannstellvertreter[824]) vezetné.

---

821 Eberhard Kautter, Hermann Erhardt paramilitáris vezető, az Erhardt Tengerészdandár (Marinebrigade Erhardt) német Freikorps különítmény parancsnokának helyettese.

822 Kapitänlieutnant = korvettkapitány, a haditengerészetnél a századosnak megfelelő tiszti rendfokozat.

823 Landesregierung = osztrák tartományi kormány.

824 2. Landeshauptmannstellvertreter = osztrák tartományi miniszterelnök 2. számú helyettese.

Kifejtettem, hogy a további tárgyalások magyar részről a Kettőskereszt Vérszövetség nevében (Bund vom Doppelkreuze) fognak folyni, melynek megbízottja Siménfalvy igazgató lesz.

Továbbá felolvastam a nevezett szövetség föltételeit a tárgyalások folytatására nézve, melyek szó szerint a következőképpen szóltak:

1. *„Bevor dieser Bund sich verpflichten würde, auf Geld und Verpflegsaushilfen, wünscht er, dass die ORKA nicht nur mit den Steiern, sondern mit allen für die Aktion in Betracht kommenden Kreisen Vereinbargungen trifft, besonders unseren auch die wiener massgebenden Kreise einzubeziehen.*
2. *Der genannte Bund erklärt, dass die von seiner Seite in Aussicht gestellten Beihilfen nur dann aktuell werden, wenn die westungarische Frage auf freundschaftlichen Wege eine Lösung findet. Die ORKA verpflichtet sich demnach, dass sie alle im ersten Punkte genannten österreichischer Kreise dazu bringen wird, dass Österreich solange die Übergabe des fraglichen Gebietes nicht fordert, bis dies auf Grund gegenseitiger Vereinbarunger durchgeführt werden kann."*[825]

Úgy a bajorok, mint Patterer tanár ezt a két pontot szóról szóra feljegyezték maguknak. Kijelentették, hogy az 1. pontot úgy

[825] A szöveg magyar fordítása: „*1. Mielőtt a Szövetség pénz- és élelmiszersegélyre kötelezné magát, azt kívánja, hogy az Orka szervezet ne csak a stájerekkel, hanem valamennyi, az akció szempontjából fontos személlyel, különösen a bécsi mértékadó körökkel lépjen egységre.*
2. A Szövetség kijelenti, hogy a részéről kilátásba helyezett segítség csak akkor válik aktuálissá, ha a nyugat-magyarországi kérdés rendezésére barátságos formában került sor. Az Orka szervezet elkötelezi magát amellett, hogy az összes, az 1. pontban említett körrel együtt arra törekszik, hogy Ausztria mindaddig ne követelje a szóban forgó területek részére történő átadását, míg a kérdésben kölcsönös megállapodás nem születik. "

értelmezik, hogy ők a nevezett körök alatt az egyes tartományok „ORKA"-Landesleitungjait[826] értik.

A további tárgyalásokra nézve a következő megállapodás történt:

a) Kanzler e hó 18-ára összehívja Grazban a nevezett körök vezetőit, hogy velük a feltételeket közölje, és hogy ezeket velük elfogadtassa.

   Kérdéses azonban, hogy a tartományok „ORKA"-vezetői rögtön hozzájárulnak-e anélkül, hogy a mértékadó embereik hozzájárulását előzőleg ne kérték volna ki.

b) e hó 18-án szintén Grazban külön tárgyalás lesz a magyarokkal, amelyen a végleges megegyezések fognak létrejönni.

Patterer a maga részéről elfogadta a feltételeket, azonban már most megnevezi azon kifogásokat, amelyek más oldalról fognak támasztatni:

1) Az a kifejezés: „*Vereinbarung auf freundschaftlichen Wegen*"[827] egy kissé határozatlan; célszerű volna azon új határvonal megnevezése, mely körül a megegyezés fog forogni. (A tárgyalási bázis megjelölése).
2) A tárgyalók a „Heimwehr"-szervezeteket képviselik, közöttük és a jelenlegi kormány között azonban nagy különbség van.

Ha a tárgyalók nem volnának képesek a legjobb akaratuk mellett a jelenlegi kormányt döntően befolyásolni, úgy az nem tekintendő illojalitásnak.

Az a benyomásom, hogy a bajorok nagy súlyt fektetnek a megegyezésre Németország expanziólehetősége miatt kelet felé,

[826] Landesleitung = tartományi vezetőség.

[827] barátságos úton megkötött megállapodás

míg a stájer kiküldöttek a magyarokkal való megegyezésben az állásuk és személyi biztonságuk garanciáját látják.

Kanzler kéri, hogy az „ORKA"-vezetőség életben tartására felajánlott 100 000 márkát Janky alezredes címére utalványozzuk át Münchenben, ahol ő vagy Hörl át fogja venni.

Hörl őrnagy a hó vége felé Budapestre fog utazni, hogy Siménfalvyval felvegye az összeköttetést, és tájékoztatást nyerhessen a mi önvédelmi szervezeteink állapotáról.

Kanzler a következőket tette szóvá: értesüléseik szerint a magyarok megegyeztek a lengyelekkel, hogy azon esetre, ha a lengyelek és csehek megtámadnák Németországot, a magyarok semlegességre kötelezték volna magukat Csehországgal szemben is. Ha ez valóság volna, akkor ő és mindazok, akik a magyar-barátság lelkes szószólói, teljesen elvesztették volna hitelüket Németországban, és még, mint kémek lehetnek meggyanúsítva, mert a németek terveiről minket értesítettek. A német kormány csak azt az esetet tekintené casus bellinek, ha a lengyelek a csehek „deutsches Reichsgebiet"-et,[828] nem pedig ha csak „Abstimmungs-gebietet"[829] szállnának meg.

A németek úgy látják a helyzetet, hogy Felső-Szilézia ellen a lengyelek 4–500 000 embert, a csehek 3 hadosztályt vonultattak fel, míg a cseh–bajor határon kettő hadosztály állana.

Német részről a Reichswehr Felső-Szilézia vidékén lépne akcióba, míg a cseh-bajor határon kb. 2 ORKA-hadosztály, valamint az Erhardt-csapatok (kb. 20–30 000) volnának.

Kérdésemre, hogy mi történne, ha a franciák közbelépnének, Kanzler azt a fantasztikus tervet mondta, hogy a németek

[828] deutsches Reichsgebiet = német birodalmi terület

[829] Abstimmungsgebiet = vitatott terület, amelynek hovatartozásáról elvileg az ott élő lakosoknak kellene népszavazáson dönteniük.

14 napon belül a lengyelekkel és csehekkel fognak végezni, azután a franciáknak fognak ellentállni.

Én kifejtettem, hogy tudtommal nem létezik ilyen megegyezés a részünkről a lengyelekkel és csehekkel, és a következőt olvastam fel:

„*Wenn die Tschechen Deutschland angreifen würden, und die Deutschen sie zurückwerfen, denn ist der genannte Bund bereit, unter folgender Bedingungen zu Gunsten Deutschlands einzugreifen:*

a) Die deutsche Irredenta wurde bereits in ganzen Gebiet der gegenwärtigen Tschechoslovkei zum Ausbruch gebracht,

b) grössere deutsche Truppenmassen haben die tschechoslovakische Grenze überschritten.

Das Eingreifen unserseit wird darin bestehen, dass auch wir in Oberungarn unsere Irredenta zum Ausbruch bringen und vom ungarischen Territorium mit Freischaren nach Oberungarn vorrücken."[830]

Kanzler azon kívánságának adott kifejezést, hogy a Kettőskereszt Vérszövetségnek segítsége lehetőleg a kezdettől fogva kössön le cseh csapatokat a Felvidéken. Én kifejtettem, hogy a csehek annyira félnek tőlünk, hogy csapatokat a Felvidékről aligha fognak elvonni, másrészt e nevezett szövetség csak akkor léphet akcióba, ha a cseh helyzet már erre megérett, mert tekintettel kell lenni a jugoszlávokra és a románokra.

---

[830] A szöveg magyar fordítása: *„Ha a csehek megtámadják Németországot, a németek pedig visszaverik őket, a szövetség készen áll az alábbi feltételekkel beavatkozni:*

a) A német irredenta már Csehszlovákia egész jelenlegi területén kirobban.

b) Nagyobb német csapattestek lépték át a csehszlovák határt.

A beavatkozás a mi részünkről abból fog állni, hogy mi is kirobbantjuk a saját irredentánkat a Felvidéken, ahová Magyarország területéről szabadcsapatok nyomulnak be."

Fenti kijelentéseim látszólag nagy megnyugvással vétettek tudomásul.

Kanzler azt a kérdés intézte hozzám, hogy a németek részére nem-e lehetne Magyarországon lőszert gyártani.

Nem tudván erre választ adni, felhívtam a bajorokat, hogy ezt a kérdést Hörl őrnagy tegye szóvá budapesti látogatása alkalmával.

Patterer a helyzetet Stájerországban a következően festette: a hangulat a forrpontra jutott, és kedvező volna a helyzetet jobbra fordítani.

Stájerországban ez egy pár nap alatt hajtható végre, de Wienre való tekintettel ez mostan nem volna kívánatos. A kommunisták ellen elfogató eljárással fognak élni.

[sajátkezű aláírás]
Schitler ales[831]

Láttam. 1921. V. 11. Lehoczky s. k.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 64-1921-41-199. Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

[831] ales = alezredes.

5.
MORLIN ERVIN MINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS JELENTÉSE A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ ORKA ÉS ORGESCH BAJOR ÉS OSZTRÁK NACIONALISTA PARAMILITÁRIS SZERVEZETEKKEL FOLYTATOTT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL

GRAZ, 1921. MÁJUS 24.

JELENTÉS
a folyó hó 19-én, Grazban, az ORKA és ORGESCH képviselőivel folytatott bizalmas tárgyalásokról

Jelen voltak:
bajor részről: dr. Kanzler és Hörl őrnagy (Ahrer és dr. Patterer a tárgyalásoktól távol tartották magukat, mert a II. tárgyalás után a nyugat-magyarországi junktim miatt visszaléptek.)
osztrák részről: dr. Rintelen tartományi főnök és Metzger altábornagy,
magyar részről: Lehoczky ezredes, Schitler vezérkari alezredes és Morlin osztálytanácsos.

A tárgyalásokat dr. Kanzler nyitotta meg. Mindenekelőtt szükségesnek látja leszögezni, hogy eredeti tárgyalási alapunktól eltértünk, amennyiben a magyarok a nyugat-magyarországi kérdés és az együttműködés között junktimot állítottak fel. Ő ezt annál kevésbé érti, mert a nyugat-magyarországi kérdés jelentősége eltörpül azoknak az egész Európát érintő kérdéseknek fontossága mellett, amelyeknek megoldását közös akciónktól várja. Különben is, ők adott esetben kimondanák az összes békeszerződéseknek

érvénytelenségét, amivel a nyugat-magyarországi kérdés automatice elintéződnék. Sajnálja különben, hogy a magyarok a bolsevizmus veszedelmét, úgy látszik, lebecsülik; nemrégiben került kezei közé egy bizalmas jelentés, amiből kitűnik, hogy a szovjet kormány agresszív terveit nem adta fel, ellenkezőleg, különösen Magyarország ellen belátható időn belül nagyszabású akciót tervez. Ezt a jelentést ő a pünkösdi ünnepek alatt Manteuffel futárral eljuttatta a magyar külügyminiszter úr kezeihez. Kéri ennek megfontolását. Bejelenti ezután, hogy ő az összes tartományok vezetőit meghívta, a felső-ausztriai beteg, a salzburgi a csatlakozási mozgalmak, a tiroli pedig a rossz közlekedési viszonyok miatt nem jöhetett, ez utóbbi különben is kevésbé van érdekelve.

Katonai szempontból az ORGESCH azt szeretné, ha a magyarokkal egyidejűleg léphetnének akcióba, ami által Csehország két tűz közé szoríttatatnék.

Ismétli különben, hogy a nyugat-magyarországi junktim az ő helyzetét nagyon megnehezíti.

Dr. Rintelen tartományi főnök ugyancsak a bolsevizmus veszedelmét fejtegeti. Szerinte Ausztria bolsevizálása „*vollzieht sich auf kaltem Wege*",[832] de a végeredmény ugyanaz. Ezzel a magyaroknak is számolniuk kell, egyébiránt a magyaroknak sem lehet közömbös, hogy Stájerországban milyen elemek kezében van a hatalom, főleg az Olaszország felé irányuló transito-forgalom miatt. Az osztrák szociáldemokraták teljesen a szélsőséges elemek terrorja alatt állanak, és ezeknek mindenre kapható eszközei, aminek az ellene elkövetett merénylet bőséges bizonyítékokat szolgáltatott. Reméli, hogy az a hír, hogy a magyarok a lengyelekkel szemben lekötötték volna magukat, nem felel meg a valóságnak. (Itt rögtön megnyugtattam, hogy ez csakugyan teljesen alaptalan, és hogy semmiféle irányban sem vagyunk lekötve.) A magyarokat

[832] „hidegen [békésen, lassan] megy végbe"

végül kéri, hogy legyenek meggyőződve az ő teljes lojalitásukról. (Itt is rögtön közbeszóltam, hogy ebben sohasem kételkedtünk.)

Az elhangzott beszédekre a következőkben reflektáltam: a bolsevizmust illetően nagyon nehéz diszkussziókba bocsátkozni, mert tiszta képet az ottani állapotokról senki sem alkothat magának. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Lenin az utóbbi időben sokat engedett elveiből. Mindenesetre sajnálom, hogy az említett jelentésbe nem volt alkalmam betekintést nyerni, de nem hiszem, hogy ez a magyar álláspontot döntően befolyásolta volna.

A nyugat-magyarországi kérdésre vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy nem szabad azt hinni, hogy ez Magyarország számára másodrendű fontossággal bír. Ha Nyugat-Magyarországot elvesztjük, utolsó reményünk hiúsul meg. A többi elszakított területekről – természetest bizonyos reservatio mentalis-szal – legalábbis egy időre, le kell mondanunk, de a legújabb időkig volt okunk remélni, hogy a trianoni békeszerződésnek idevonatkozó rendelkezései nem fognak teljes szigorúsággal végrehajtatni. Aki pedig ezt a területet tőlünk elveszi, az éppen az az állam, amellyel évszázadokon keresztül a legszorosabb államjogi és gazdasági kapcsolatban éltünk, és amely ezáltal most ellenségeink sorába lép. Magyarországon az átcsatolás megtörténte után oly hangulat fog felülkerekedni Ausztriával szemben, amely minden együttműködést hosszú időre lehetetlenné fog tenni. Az osztrákok pápábbak a pápánál, mert nyílt titok, hogy az Entente egy barátságos megegyezésnek akkor sem állott volna útjában, ha az a békeszerződés rendelkezéseivel ellentétben is áll. A magyar kormány a nyugat-magyarországi kérdésnek Ausztria javára való eldöntése esetében – ezt egyébiránt sajnos, ma már körülbelül elintézett dolognak lehet tekinteni – minden valószínűség szerint szigorú gazdasági rendszabályokhoz fog nyúlni, ilyen körülmények között nehezen képzelhető el egy kooperáció.

A tárgyalások ezután inkább beszélgetéssé alakultak át. Feltettem a kérdést, hogy a megtörtént átcsatolás után az ORKA emberei, ha egyszer kormányra jutottak, képesek lennének-e a kérdést újra spontán felvetni. Erre dr. Rintelen nem tudott határozott választ adni, élénken érdeklődött azonban az iránt, ebben az esetben mi magyarok hogyan képzelnők a megoldást. Azt feleltem, hogy egészen pontosan nem tudnám megmondani, de minden bizonnyal igen jelentékeny területi eredményeket követelnénk, esetleg gazdaságilag passzív és aktív területek tekintetbe vételével. Magyarország a maga részéről esetleg gazdasági téren adhatna rekompenzációkat, különösen élelmiszerszállításokkal. Dr. Rintelen egyenesen megkérdezte azt is, hogy mi lenne Sopronnal? Azt válaszoltam, hogy Sopronról természetesen nem mondhatnánk le. Rintelen az egész kérdés iránt nagy érdeklődést tanúsított, és hajlandónak mutatkozott egy kísérlet megtételére abban az irányba, hogy a hétfőn meginduló nyugat-magyarországi tárgyalások előtt a kormányra a nagynémetek útján nyomást gyakorolhatna, hogy engedjen intranzigens magatartásából. Itt azután Kanzler szóba hozta az anyagi kérdést, és akkor végre is elő kellett hozakodnom azzal a kijelentéssel, hogy a magyar kormány a legnagyobb sajnálatára nem hozhat nagyobb anyagi áldozatot, mindössze 100 000 márkát ajánlhatunk fel a müncheni Zentralorganisatio céljaira. Amikor ezt azzal indokoltam, hogy Magyarország ma jobban, mint valaha kénytelen reálpolitikát űzni, Rintelen megkérdezte, mit értek ez alatt tulajdonképp. Azt válaszoltam, hogy ha áldozatot hozunk, pozitív ellenszolgáltatást kívánhatunk. Rintelen erre megjegyeztek: „*na ja, freilich, man macht keine Politik für die schönen Augen seines Nächsten*”,[833] és Metzger felé fordulva elejtette a megjegyzést: „*am End werden wir eine andere*

[833] „Na igen, persze, az ember nem csinál politikát a szomszédja két szép szeméért.”

Orientierung suchen müssen."[834] Erre reflektálni nem tartottam szükségesnek.

Metzger altábornagy néhányszor közbevetette magát, és a beszélgetés folyamán felmerült ellentétek kiegyenlítésére modus vivendit keresett.

Schitler alezredes megjegyzi, hogy többet, mint amennyit a május 10-iki ülésen ígértünk, nem adhatunk. Katonai tekintetben szem előtt kell tartani, hogy Magyarország ellenségektől minden oldalról körülvéve, igen súlyos helyzetben van, és esetleges megmozdulásunk okvetlenül valamennyi ellenfelünk támadását vonná maga után.

Rintelen egy ízben bizalmasan közölte, hogy szerinte „*das Leben der Regierung zählt nur mehr nach Wochen*",[835] *kérdésemre, „und was kommt dann nach? Etwas noch Aergeres?!*",[836] rejtelmes mosollyal azt felelte: „*das kann man nicht wissen*."[837] De nem tudom elképzelni, hogy ő komolyan hinné, hogy az ORKA emberei kormányra jutnának.

A tárgyalások ezzel megszakadtak, de bármikor újrafelvehetők, ez mindkét részről ismételten hangsúlyoztatott, különösen új tárgyalási alap esetére. Én többször nyomatékosan kijelentettem, hogy a magyar kormány nagy súlyt helyez az együttműködésre.

Budapest, 1921. május 24.

[saját kezű aláírás]
Morlin

---

[834] „Még a végén más orientációt [értsd: szövetségest] kell majd keresnünk."
[835] „A kormány élete már csak hetekben számolható."
[836] „És utána mi jön? Valami még rosszabb?"
[837] „Azt nem tudhatjuk."

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221. Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

6.
VÁRY ALBERT KORONAÜGYÉSZ-HELYETTES ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSE A FEHÉRTERROR DUNA–TISZA KÖZÉN ZAJLOTT ESEMÉNYEIRŐL

BUDAPEST, 1922. JÚNIUS 20.

Összefoglaló jelentés

a Duna–Tisza közén 1919. év őszén, 1920. év tavaszán és 1921. év nyarán kommunista- és zsidóüldözésekkel kapcsolatban elkövetett, hivatalból tudomásomra jutott vagy előttem panaszolt bűncselekmények nyomozásáról, a tett intézkedésekről s az ügyek jelen állásáról:

Az 1921. augusztus közepén nyert megbízatásom folytán, mint kir. főügyészséghez kirendelt kir. főügyész, felhívtam a kecskeméti, kalocsai, szolnoki és szegedi kir. ügyészségeket, hogy az ilyfajta ügyekben tett följelentéseket s nyomozási iratokat hozzám terjesszék föl. Ez ügyekben ugyanis a bűnvádi eljárástól csak úgy vártam sikert, ha a nyomozást kiveszem azon helyi hatóságok kezéből, kik eredményt elérni nem tudtak, s azt magam irányítom és végeztetem a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya által. Megkerestem továbbá az illetékes katonai hatóságokat, így elsősorban a M. Kir. Csendőrfelügyelő Ügyészét, hogy az ez ügyekben a katonai hatóságok előtt folyamatba tett eljárás iratait közöljék velem részben tájékoztatás, részben annak megállapítása végett, hogy az ott folyó bűnügyekben polgári egyén szerepel-e gyanúsítottként.

Az ily módon hozzám jutott vagy betekintésre megküldött iratokból megállapítottam, hogy a lefolytatott eljárás legtöbbször eredménytelen maradt, s megakadt a följelentésnél, vagy az

eredménytelen csendőri vagy rendőri jelentésnél. Egyes esetekben pedig a tettesek kiléte megállapítást nyert ugyan, de azok, bár indokolt lett volna, le nem tartóztattattak, s a további eljárás szünetelt.

Ez alapon minden egyes ügyet újra folyamatba tettem, s a nyomozás teljesítése végett a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztályát kerestem meg. Jogom volt erre, mert a Budapesti Kir. Főügyészség impériumát gyakoroltam, s mert ez ügyekben az eljárást rögtönítélő bíróság elé tartozó lázadás bűntette címén indítottam meg, mikor az a bíróság illetékes, amelyhez a kir. ügyészség fordul. Jelen esetben egyes ügyeket a Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék mint rögtönítélő bíróság elé kívántam vinni, s így az ügyészi funkciókat a Budapesti Kir. Ügyészség által mellém rendelt dr. Kovács Péter kir. ügyész útján teljesítettem.

Az eljárástól gyors sikert úgy vártam, hogy elrendeltem az iratok alapján a bűncselekménnyel gyanúsítható összes gyanúsítottak letartóztatását. Mikor azonban 1921. augusztus 29-én e célból Izsákra mentünk, kiderült, hogy a terheltek egy része elbujdosott, más része Nyugat-Magyarországra ment. Ez a körülmény a nyomozás kilátásait igen rontotta. Addig ugyanis, míg a terheltek letartóztatva nincsenek, sem a sértettek, sem a tanúk nem mertek vallani. A nyomozás tehát nagyon lassan haladt, s igen csekély eredménnyel. Letartóztattunk vagy 20–22 egyént, de ezek mind másod- és harmadrangú egyének voltak, s a bűncselekmények elkövetésénél kisebb szerepet játszottak. A vezérek, az igazi tettesek: Francia Kiss Mihály, Balogh Ferenc, Pataki Nándor, Zbona János, Zana László, a Danics fivérek, főként Danics Mihály, az izsáki zsidók elkergetésében és általában a zsidók üldözésében és bántalmazásában vezető szerepet játszott Füvessy fivérek, dr. Rád Árpád, stb., stb. kézrekeríthetők nem voltak. Több mint nyolcvan ember ellen adtam ki

elfogatóparancsot, s ezek közül alig került néhány kézre, jelentős alak egy sem. Pedig a letartóztatások iránt nemcsak a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján intézkedtem, hanem megkerestem Nyugat-Magyarország főkormánybiztosát és a szegedi csendőrkerületi parancsnokot. Amíg pedig a terheltek szabadlábon voltak, addig a nyomozástól komoly siker nem volt várható. Mutatja ezt a solti eset is /: Lederer Adolf 1921. augusztus 16-án, Solton történt legyilkolása :/, hol a tettesek kiléte máig sem volt felderíthető. Pedig e tekintetben mindent megtettünk, s akit a bűncselekménnyel kapcsolatba tudtunk hozni, letartóztattuk. Nagyon valószínű, hogy a gyilkosok közt volt Cserna István szabadszállási parasztlegény; le volt ez ügyben még tartóztatva hét egyén, s a nyomozás mégsem járt eredménnyel. Mert az igazi vezérek, így elsősorban Balogh Ferenc szabadlábon, illetve távol, szökésben voltak.

Az 1921. évi augusztus hó közepén megindított nyomozásokról általánosságban azt kívánom megjegyezni, hogy az egyes bűncselekményekre vonatkozó tárgyalás – beleértve az elkövetés módját és valamennyi tettes személyét – minden irányban még mindig nem volt megállapítható. Ennek oka nem a nyomozó közegek mulasztásában, vagy lanyha eljárásában, hanem, mint említettem, abban rejlett, hogy a fő tettesek részben megszöktek, részben a volt Prónay- és Héjjas-féle zászlóaljakba önként jelentkezvén Nyugat-Magyarországon, a felkelők táborában tartózkodtak, s a beszerzett adatokból tudott tettesek ellen hiába bocsátottam ki elfogatóparancsot, nemcsak hogy a tetteseket letartóztatni nem tudtam, de még annyit sem érhettem el, hogy legalább kihallgatásuk céljából megjelenjenek. E részben eredménytelenség oka volt az is, hogy az emberek ma is szöknek a tanúskodás elől. Eklatáns példa erre az, hogy a solti, fülöpszállási, izsáki tanyai lakosok a nyomozás során semmiféle tanúidézésre nem jelentek meg, a detektívek csak úgy tudták e tanúkat

megkapni, illetve kihallgatni, hogy éjjel a tanyát körülfogták, mert máskülönben megesett, hogy a detektívek szeme láttára lóháton menekült előlük a kihallgatandó tanú.

Az 1921. november 3-iki magas kormányzói elhatározás folytán ez ügyek legnagyobb része megszűnt. Kétségtelen ugyanis, hogy a tetteseket a cselekmények legnagyobb részének elkövetésénél nem önző egyéni nyereségvágy, hanem részben kommunista-, részben zsidóüldözés és –gyűlölet vezette. A magas kegyelmi elhatározás óta a nyomozásnak az volt a célja, hogy megállapítsa, mi volt a cselekedetek alap indítóoka. Megállapítható, hogy a cselekmények annak idején általában a kommunistaüldözés jegyében indultak, s egy-két esettől eltekintve /: izsáki rablógyilkosság :/ csak később, 1920. év tavaszán fajultak kifejezetten zsidóüldözésekké. Bizonyos az is, hogy az első elhurcolások /: augusztus, szeptember és október :/ indítóoka az volt, hogy az elhurcoltak kommunisták voltak. November 16-án Kecskeméten, november 17-18 közt Izsákon és november 22-ére virradóra a lajosmizsei vonatról és Lajosmizséről történt elhurcolások és legyilkolásoknál szerepelnek vegyes motívumokként: kommunistagyanús egyének, zsidók elleni gyűlölet és anyagi haszonszerzés. Kétségtelen például, hogy az Izsákról elhurcolt egyénekkel szemben közönséges rablógyilkosság követtetett el. 1920. év tavaszán már kifejezetten zsidóüldözés történik. Azonban az Izsákról elkergetett zsidók holmija is eltűnik, és az 1920. április-júniusban elkövetett gyilkosságoknál is előfordul, hogy értékek is eltűnnek. Sajnos, ez ügyek legnagyobb része még ma is homályban van, s a tettesek kiléte kétségtelenül meg nem állapítható. A nyomozás feladata utóbb már csak az volt, hogy kiderítse, mi lehetett, mi volt a tettesek cselekményének indítóoka.

Természetesen a kegyelmi elhatározás folytán az összes ügyek vesztettek jelentőségükből. Miután a gyilkosságok

legnagyobb része kegyelem alá esik – egy-két rablógyilkosság kivételével – a többi rablások, lopások, stb. nagyobb súllyal nem bírnak, s ezek részletes tisztázását feladatomnak nem is tekintettem. Feladatom utóbb arra szorítkozott, hogy megállapítsam, fennforognak-e a kegyelem föltételei, s akkor azért, ha pedig, nem, akkor az ügy csekélyebb jelentőségére tekintettel az eljárás folytatása vagy a kegyelmi eljárás megindítása végett az összes iratokat visszaküldöttem az illetékes kir. ügyészségekhez. Azokban az ügyben azonban, melyek rablógyilkosságoknak látszottak, a nyomozás folytattam, s a tényállás tisztázása s a tettesek letartóztatása után az ügyeket az eljárás folytatása – vizsgálat és vizsgálati fogság indítványozása – céljából az illetékes kir. ügyészségekhez eljuttatni. Azokat az ügyeket, hol a tettesek kétségtelenül katonák, az illetékes katonai ügyészséghez, ill. a M. Kir. Csendőrfelügyelő Ügyészéhez küldtem meg.

Az ügyek egy részénél a nyomozás során az volt megállapítható, hogy a kiderített bűncselekmények nem foglalják ugyan magukban a Btk. 153. §-a alá eső lázadás bűntettének alkotóelemeit de más /: rablás, lopás, magánosok elleni erőszak, magánlaksértés, zsarolás bűntette, stb. :/ bűncselekmények miatti eljárásra az elkövetési hely szerinti bíróságok, illetve ügyészségek illetékesek; továbbá mert az említett magas elhatározás alapján a cselekmények túlnyomórészben kegyelem alá esnek, végül, miután arra nézve, hogy a kegyelem alapjául szolgáló feltételek fennforognak-e, esetleg még külön nyomozás szükséges, akként intézkedtem, hogy ezen statáriális eljárás alá nem vonható bűncselekményekre vonatkozó nyomozati iratok legnagyobb részét további megfelelő eljárás végett az illetékes kir. ügyészségekhez visszaküldöttem.

Hasonlóan visszaküldtem az illetékes kr. ügyészségekhez azon bűnügyeket is, amelyekben szereplő tettesek kegyelem alá

esnek, valamint azon ügyeket is, amelyekben eddig a tettesek kideríthetők nem voltak.

Alább felsorolom a Budapesti Kir. Ügyészség előtt folyamatban volt bűnügyeket a tett intézkedések feltüntetésével:

I. SOLTI ÜGY

A nyomozás adatai szerint Solton 1921. év augusztus 16. és 17-ike közötti éjjelen négy ismeretlen egyén bemászott Kovács Ignác sértett udvarába, és ott a lakás ablaka alá menve a tettesek egyike beszólott az ablakon: „Kovács úr, nyissa ki az ajtót, sürgönyt hoztam." Sértett rosszat sejtve az ajtót nem nyitotta ki, minek következtében a tettesek 20–25 lövést tettek a lakásba. A lövegek senkit sem találtak. Mikor a lövéseket tették, a szemben lévő takarékpénztár épületében kijött Hollós József takarékpénztári szolga, akire a tettesek 2 lövés tettek, mire az visszaszaladt. A lövések után a tettesek Goldner Lajos lakásához mentek, s minthogy itt sem nyitottak ajtót, a lakásba az ablakon keresztül néhány lövést tettek. Emberéletben nem esett kár. Innen Bauer Miklós lakásához mentek, hol az ablakot megkopogtatva hasonló módon az ajtó kinyitására hívták fel a sértettet, és miután nem nyitotta ki, 20–25 lövést tettek a lakásba. A lövések zajára felkeltek és menekültek akartak a szomszéd lakásban lakó Léderer Adolfék. A tettesek azonban eközben odaértek a lakáshoz és az ablakon keresztül azzal fenyegetőztek: „Léderer, elkövetkezett a végórád!". Léderer az üzleten keresztül kimenekült az utcára, de mintegy 30 lépésnyire, amikor egy kerítésen át akart mászni, a tettesek utolérték és puskatussal agyonverték, és a hulláját az utcán hagyták anélkül, hogy pénzét és értéktárgyait elvették volna. Innen Ráb Jakab lakására mentek. Ott az ablak üvegeit puskatussal bezúzták és az ablakon bekiáltották: „Zsidók, reggelre hurcolkodjatok el valamennyien!"

A tettesek a legszélesebb körű nyomozás dacára kideríthetők nem voltak, miért is a nyomozást 114763/1921. k. ü. számú határozatommal megszüntettem. Ez ügyben a gyanúsítva és előzetes letartóztatásban voltak: Raffay István, Cserna István. Szőke János, ifj. Matern Ferenc, Szántó József, Szántó István, Rácz János és Bugyi János.

II. IZSÁKI ÜGYEK

/: kisebb jelentőségűek :/

1./ Haskó Hermann feljelentése szerint 1920. március havában menekült Pestre. Április havában Erzsi és Irma leányát elküldte Izsákra, ottmaradt borának elszállítása végett. Mindjárt másnap éjjel Balogh Ferenc és a két Füvessy felfegyverkezve a lakásba mentek, leányait durva szavakkal támadták és házkutatást tartották. Fia lakkcsizmáját és katonaruháját Balogh Ferenc magához vette, s leányainak megparancsolta, hogy azonnal hagyják el Izsákot, amit azok akkor éjjel meg is tettek. Másnap Balogh Ferenc és Teischler István a lakásból egy társzekéren minden értékes holmit elvittek. Kára: 300 000 korona.

A nyomozás során a feljelentésben foglaltak legnagyobb részben bizonyítást nyertek. A bútorok egy részével az ÉME izsáki osztályának helyiségeit rendezték be. Egy szekér ingóságot Eördögh Tibor orgoványi főjegyző is elvitetett. Az élelmiszerek egy része az ottani csendőrőrsnek adatott át 1395 korona ellenében. Több holmi ismeretlen tettesek is elvittek. Sértett lakását a lakáshivatal Birkás Ferencnek, Szegvári Péternek és Petrovics Istvánnak utalta ki, akik a megmaradt bútorok egy részét használták is.

A nyomozati iratokat megfelelő eljárás végett 111579/1921. k. ü. számú határozatommal a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

2./ Rózsa Manó panaszában azt adta elő, hogy miután Izsákról elmenekültek, a lakást Guttenberg Margit házvezetőnőre bízták. Elmenekülésük után lakásokat Balogh Ferenc és társai kirabolták. Kára: 3 millió. Hallotta, hogy Teischler a bezárt ruhaszekrény tartalmát és értékpapírjait kidobálta az utcára. Pincéjéből 30–40 hl. bort és vagy 400 drb. hordót, két kocsiját, két lovát elvitte. Nemzeti hadsereg javára 40 000 koronát vetette ki rá. Befizette, nyugtát nem kapott.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy Balogh Ferenc és Teischler István két csendőrrel egy társzekérre rakatott bútorokat és egyéb ingóságokat. Balogh két bőrkabátot is elvitt. A bútorokat Füvessy hadnagy Kecskemétre szállíttatta, ott a kecskeméti gazdasági gőzmalommal szemben lévő földszintes házban helyezték el. A két kocsilovat és kocsit Füvessy hadnagy Kecskemétre vitette, s egy darabig ott használták, majd később Orosz György főhadnagy a fogatot Pestre küldte a szegedi vadászzászlóalj címére. Mai napig sem kerültek elő. Az élelmiszerekből Balogh Ferenc többeknek utalt ki. A csendőrség 10–16 q. tengerit kapott. Kállai Gábor és Kállai Gyula egy megrakott szekérrel vitt el tengerit. A csendőrök egy morzsológépet is elvittek, ez nagy borszállító kocsit Kállai Gábor vitt el. A bútorok elszállítása alkalmával a községi elöljáróság 2 tagot küldött ki, hogy az elvitt ingókról leltárt vegyenek fel. Sértett ingóiból ismeretlen egyének is hurcoltak el. A nemzeti hadsereg javára történt gyűjtés eredményéről a községi elöljáróság elszámolni nem tud.

A tényállás még minden irányban tisztázva nincs.

A nyomozati iratokat megfelelő eljárás végett 111561/1921. k. ü. számú határozatommal a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

Ez ügyben gyanúsítottként Teischler István le volt tartóztatva.

3./ Strommer Béla feljelentésében azt adta elő, hogy 1920 elején menekült Izsákról, április elején hazajött, amikor a Füzessy testvérek meghagyták neki, hogy a községházán jelentkezzen. Ugyanekkor elvitték tőle a vadászfegyvert. Másnap a községházán a két Füvessy megverte, s ezért mindjárt elmenekült. Elmenekülése után Balogh Ferenc és társai a lakását felnyitották, s onnan az összes fehérneműit, vagyis női és férfiruhákat és edényeket elvittek. Az elvitel után megjelent Horky jegyző, és jegyzőkönyvet vett fel, hogy a házkutatás alkalmával semmit sem vittek el. Lakását az ÉME nevében lefoglalta Balogh Ferencnek. 1920. október 20-án Berta húga lement Izsákra, s Horky ekkor azt mondta neki, hogy a bútorokra szüksége van, nem engedi elszállítani, csak oly feltétel mellett adja ki egy részét, ha annak használatába írásban beleegyezik. Fatelepéről 150 000 korona értéket és 300 hl. űrtartalmú hordót, két igásszekeret, 5000 drb. szőlőkarót, egy vagon tüzifát vittek el, ez utóbbit Horky vette igénybe az ÉME javára.

A nyomozás során a feljelentésben foglaltak nagyrészben bizonyítást nyertek. A lakásból Balogh Ferenc, Teischler István és eddig még ki nem derített társai vitték el az ingóságokat. A tettesek között volt a két Kállay, Bognár István és ifj. Murancsik Sándor is. A faanyagokkal Balogh rendelkezett, ő utalt ki többeknek abból, az árat ugyan megállapították, de senki sem fizetett érte. Hasonlóképen cselekedett a hordókkal is. Balogh Ferenc az általa elvitt ruha és egyéb ingókból többeknek adott részben ajándékba, részben fizetés fejében. Így például Horváth Józsefnének, Basa Pálnénak, s ezenkívül a felnyitott lakásból ismeretlen egyének is hurcoltak el több ingóságot. Ezen kívül Horváth János, Fekete Ferenc, Kecskés Mihály, Szabó György, Deák László is vittek el különféle ingóságokat.

A nyomozás még ez ügyben is kiegészítésre szorul.

A nyomozati iratokat megfelelő eljárás céljából 111580/921. k. ü. számú határozatommal a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

4./ Weisz Béláné azt panaszolta, hogy az 1920. év április elején déltájban a szőlőben lévő lakásán megjelent Balogh Ferern, Teischler István és Kosztka László, és Baloghnál manlicher fegyver, Teischlernél revolver volt. A szobából Balogh mindenkit kiküldött, majd rárivallt: „mit mondtál, te rohadt zsidó, igaz-e, hogy azt mondtad, szartok az Ébredő Magyarok Egyesületére?". Ő tagadta, ekkor behívatta Farkas Endrét és feleségét, akik azt bizonygatták. Ekkor Balogh Ferenc a bajonettszíjjal, Teischler pedig nádpálcával ütlegelték. Teischler a revolvert is ráfogta. Majd arra kényszerítették, hogy az összegyűlt parasztoknak csókoljon kezet, sőt, a nála lévő két zsidó borkereskedővel is ugyanezt tették, sőt, mindkettőt Balogh és Teischler megbotozták. Ekkor Balogh és Teischler kihirdette a parasztok előtt, hogy most már a zsidókat megölni és a zsidók vagyonát széthordani szabad, s ekkor eltávoztak. Távozásuk után az összegyűlt csőcselék a lakásba behatolt, és értékes ingóit és élelmiszereit és 10 000 korona készpénzét széthurcolták. Kára 200 000 korona. Sérülésével két hétig feküdt, de három hónapig beteg volt.

A nyomozás során a feljelentésében foglaltak bizonyítást nyertek.

Ez ügyben letartóztatásban volt gyanúsítottként Teischler István.

A nyomozati iratokat megfelelő eljárás céljából 111566/921. k. ü. számú határozatommal a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

5./ Kovács Ignác feljelentésében azt adta elő, hogy 1920. április 2-án este 10 órakor a Füvessy testvérek a községházára vezették, s

ott a két Füvessy őt súlyosan bántalmazta. Másnap elmenekült. Néhány nap múlva lakását feltörték, igen sok ruhaneműt, ékszert és 50–60 ezer korona készpénzt elvittek. Üzletét szintén kifosztották. Kára több mint egymillió korona.

A nyomozás során eddig csak az nyert megállapítást, hogy sértett lakását ismeretlen katona- és civilruhás egyének feltörték, s onnan igen sok ingóságot elvittek. Ugyancsak nagyobb mennyiségű bort vittek el a pincéből is. Veréb András tanú vallomása szerint a már feltört lakásból Balogh Ferenc ismeretlen társaival egy nagy kosár férfiruhaneműt vitetett el, állítólag saját maga részére.

A nyomozati iratokat megfelelő eljárás végett 111569/921. k. ü. számú határozatommal a Kecskeméti Ügyészséghez visszaküldtem.

Ez ügyben gyanúsítottként Teischler István és Mózes István voltak előzetes letartóztatásban.

6./ Brüll Bertalan feljelentésében azt adta elő, hogy 1919. november 20-án éjjel Papp Kálmán és Felföldi Dezső a kerítésben átmászva az ablakához mentek s követelték, nyissa ki az ajtót, de miután nem nyitotta ki, elmentek. Izsákra érkezvén 1920. március végén Füvessy hadnagy és öccse bekísértették a községházára Mihály fiával együtt, és ott megverték. Ugyanaznap délután Mihály és József fiát bevitték a községházára, és ott összerugdosták. Családjával Pestre menekült. Üzletét, lakását, pincéjét teljesen kifosztották. Szerinte a kifosztásban része volt Felföldi Dezsőnek, Papp Kálmánnak, Teischler Istvánnak és Balogh Ferencnek. Elvittek az üzletéből másfélmillió korona körüli értéket, két lányának kelengyéjét, ruha- és fehérneműket, 4 kocsi szerszámfát, stb.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy sértettet és fiát a két Füvessy és Balogh Ferenc verték meg. A Csuzi Gergely tanú vallomásából pedig az állapítható meg, hogy a sértett lakását

Balogh Ferenc és ismeretlen kecskeméti katonák fosztották ki, és szekereken Kecskemét felé szállították. A Damásdi Dezső tanú vallomásából pedig az látszik megállapíthatónak, hogy a sértett pincéjéből mintegy 10 hl. bort Balogh Ferenc és az ismeretlen kecskeméti katonák vittek el. Megállapítást nyert, hogy a főszolgabíró engedélyével a csendőrőrsnek sértett fájából 4 kocsi vágott fa kiutaltatott. A vételár pedig még meg nem térittetett.

A nyomozati iratokat megfelelő eljárás végett 111583/1921. k. ü. számú határozatommal a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

Ez ügyben letartóztatásban volt Felföldi Dezső, Horky János.

7./ Gábor Manó és Strelinger Károly feljelentése szerint 1920. év április elején egy éjjel a két Füvessy fegyveresen berontott hozzájuk, s súlyosan bántalmazták és szidalmazták őket. A fenyegetések folytán másnap elmenekültek. Elmenekülésük után Balogh Ferenc, Teischler István és Füvessy hadnagy bezárt lakásukba behatolva bútorokat, ruha-, fehérneműket és 3 kg. ezüst evőeszközt elvittek. Faraktárát is széhurcolták. A nyomozás során megállapítást nyert, hogy a bántalmazók Füvessy hadnagy és társai voltak. A Molnár Sándor és Miskár Mihály tanúk vallomásából megállapítható, hogy sértettek lakásából Balogh Ferenc és Teischler István ismeretlen társaikkal egy társzekérrel bútorokat és egyéb ingóságokat vittek el, de hogy az ingóságok hova kerültek, az megállapítható nem volt. Tény az is, hogy a sértettek Wertheim szekrénye, amikor ott az ingók elvitele után Horky János megjelent, nyitva volt, s abban 375 K. 60 fillért találtatott, mely bűnjelül kezeltetik. Megállapítható az is, hogy a sértettek faraktárából Balogh Ferenc idegenek részére nagyobb mennyiségeket utalt ki, melyek közül csak kevés került vissza.

Ez ügyben előzetes letartóztatásban volt Teischler István.

A nyomozati iratokat a bűnjelekkel együtt 111585/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további szabályszerű eljárás végett a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

8./ Fischer Zsigmondné azt panaszolta, hogy 1920. év április havában menekülés után lakását kifosztották.

Megállapítást nyert, hogy sértett lakásából ifj. Horváth József, ifj. Árvai András, Furár Györgyné, Damásdi Imréné, Pintér Gyula izsáki lakosok vittek el egyes ingóságokat, de a tényállás pontosan kiderítve nincs.

A nyomozati iratokat 111564/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán illetékes eljárás céljából a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

9./ Korodi Anna feljelentésében azt adta elő, hogy mint Beck Gyula izsáki lakos házvezetőnője, 1921. június havában lejött Izsákra, hogy a gazdaságban körülnézzen. Az esti órákban Árvai András és Mózes István azért, mert zsidónál szolgál, kutattak utána, hogy elhurcolják. Ő azonban elrejtőzvén nem tudták megtalálni.

Megállapítást nyert, hogy sértettet Árvai András és Mózes István tényleg keresték fegyveresen, de nem találták meg.

A nyomozati iratokat illetékes eljárás céljából 111565/921. k. ü. számú határozatom kapcsán a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

10./ Dombovári Géza feljelentésében azt adta elő, hogy az izsáki zsidótemplomot 1920. év tavaszán ismeretlen tettesek feltörték, a padokat összetörték, a frigyszekrényt szétzúzák, a tórákat ellopták, s a kegyszereket megégették. A templom udvarába vályogvető cigányokat kvártélyoztak be.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy a zsidótemplomot ismeretlen tettesek feltörték, a frigyszekrény ajtajait kifeszítették, annak függönyeit letépték, tóratekercseket, aranyhímzéses takarókat elvitték. Más rongálás nincs. Tettesek kideríthetők nem voltak.

A templom udvarán lévő iskola épületébe az izsáki lakáshivatal Horváth János kőművest helyezte be. Az iskolafelszereléseket és padokat Horky János részben a polgári iskolába, részben a matyó elemi iskolába vitette. A metsző lakásába Suki Béla és Pintér Ignác zenészeket helyezték be.

A nyomozati iratokat 111568/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további illetékes eljárás céljából a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

11./ Özv. Schmiedt Árpádné azt panaszolta, hogy elmenkülése után lakása padlásáról 15 q tengerit, 5 ponyvát, 32 drb. zsákot, üzlethelyiségéből is különféle holmikat elvittek. Balogh Ferenc utasítására Weit Józsefné nevű alkalmazottja ismeretleneknek átadta fekete hintóját. Pincéjéből 5 hl. bor és összes hordói hiányoznak. Kára 180 ezer korona.

A nyomozás során csak annyi állapíttatott meg, hogy a hintót Kállai Gábor és Bognár István, egy szekér tengerit pedig Kállai Gábor és Kállai Gyula vittek el.

A nyomozati iratokat további szabályszerű eljárás végett a 111571/1921. k. ü, számú határozatom kapcsán a Kecskeméti Kir. Ügyészségnek visszaküldtem.

12./ Weisz György azt panaszolta, hogy elmenekülése után bezárt lakásába ismeretlen egyének behatoltak, s onnan ruha- és fehérneműket, ingaórát, ezüst- és acél zsebórát, fényképezőgépet stb. elvittek. Kára: 100 000 korona.

A nyomozás során csak annyi nyert megállapítást, hogy a sértett lakását Kecskemétről oda kijött katonák fosztották ki, de ezeknek kiléte megállapítható nem volt.

A nyomozati iratokat 111572/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további illetékes eljárás végett a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

13./ Fischer Kálmán azt panaszolta, hogy elmenekülése után 1920. év április havában rőfös rövidáru-üzletét teljesen kifosztották, irományait és üzleti könyveit megsemmisítették.

A nyomozás során tettesek kideríthetők nem voltak.

A nyomozati iratokat 111574/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán megfelelő eljárás céljából a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

14./ Bőhm Lajosné feljelentésében azt adta elő, hogy 1920. év elején két lovát és kocsiját Balogh Ferenc és a Kállai testvérek elvitték. Lakásából ágy- és fehérneműket, a szőlőjéből pedig felszerelési tárgyakat vittek el ismeretlen egyének.

Megállapíttatott a nyomozás során, hogy sértett lakását jóval a zsidóüldözések előtt törték fel ismeretlen tettesek, mert lakásuk lakatlanul állott. A fogatot Balogh és Kállai Gábor rendeletére használták. A lovak megkerültek, de a kocsi nem. Hogy a kocsi kinek a birtokában van, eddig megállapítható nem volt.

A nyomozati iratokat 111575/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további illetékes eljárás végett a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

15./ Özv. Krausz Samuné azt panaszolta, hogy elmenekülése után ismeretlen tettesek kifosztották. Raktárhelyiségében sok áru maradt, melyet Schmiedt Nándor főhadnagy adott el Adonyi Schmiedt nevű orgoványi kereskedőnek. Schmiedt a főszolgabíró

engedelmével költözött be az üzletbe, pedig sohasem volt izsáki lakos. Az árukészletet Schmiedt Nándor árusította ki.

A nyomozás adataiból megállapíthatóan tény az, hogy sértett elhagyott üzletébe Förster főszolgabíró Schmiedt Nándor főhadnagyot helyezte be, aki az ott maradt áruk egy részét kiárusította, a másik részét Adonyi Schmiedt orgoványi kereskedőnek eladta. Az áruk egy része le is foglaltatott.

Megállapíttatott az is, hogy 1920. év április elején Balogh Ferenc megjelent sértett lakásán, és különböző fenyegetések mellett ráparancsolt, hogy hagyja el azonnal a községet.

A nyomozati iratokat a 111576/1921. k. ü. számú határozatom céljából a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

16./ Pollák Emil sértett feljelentése szerint 1921. július 17-én Izsákon vásár volt. Délelőtt 11 órakor a kisbíró kidobolta, hogy az ÉME-nek gyűlése lesz, amelyen a zsidóknak is ott kell lenni, mert ha nem, akkor kikapnak. Néhány perc múlva a vásáron megjelenő zsidó kereskedőket 4-5 ember botokkal megtámadta, ütlegelték, áruikat szétdobálták úgy, hogy mindenik zsidó kereskedő tetemes kárt szenvedett, mert a csőcselék az áruk egy részét részben elhordta, részben összetörte.

A nyomozás során a feljelentésben foglaltak legnagyobb része bizonyítást nyert. A tettesek Rád Árpád, Teleki Viktor, Hoblich Károly, Horky János és néhány ismeretlen egyének voltak.

A támadást a csendőrség és a községi elöljáróság nem akadályozta meg.

A nyomozati iratokat 111577/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldöttem.

17./ Werkner Árpád feljelentésében azt adta elő, hogy Izsákról elmenekülése után 652 drb. vesszőkosarat, 395 drb. vesszőfedelet és 101 drb. zsákfedelet hagyott hátra, melyeket Bárkás Ferenc jogtalanul eltulajdonított.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy sértetteknek a Strommer üzletébe beraktározott vesszőkosarait Balogh Ferenc Birkás Ferencnek adta el 2000 koronáért, mely összeget az ÉME pénztárába fizetett be.

A nyomozati iratokat 111578/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további illetékes eljárás végett a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

18./ Özv. Neubach Dezsőné panaszában azt adta elő, hogy 1920. július havában ifj. Murancsik Sándor megjelent lakásán, s közölte, hogy Balogh Ferenc azt parancsolta, miszerint azonnal hagyja el a községet, s néhány perc múlva megjelent ott Balogh Ferenc is, s megbotoztatással fenyegetve felhívta a község azonnali elhagyására. Ennek következtében elmenekült, s kevés idő múlva lakását feltörték, ingóságait széthurcolták. Panaszolta továbbá, hogy 1920. március havában több értékes ingóságot megőrzés végett átadott Dóka Istvánnénak, ki azonban azokat vissza nem adta.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy sértett lakásából egyes ingók hiányoznak. Bútorai részben a lakásban vannak, részben a lakásba helyezett lakók használják. Egyes gazdasági felszerelési tárgyakat is elvittek ismeretlen tettesek. Két kocsi akácfát a csendőrőrs vitetett el, mely a főszolgabírónak bejelentetett. Dóka Istvánné a nyomozás során az általa átadott ingóságok legnagyobb részét visszaadta, miért is a sértett bűnvádi eljárás megindítását nem kérte.

Ez ügyben előzetes letartóztatásban volt ifj. Murancsik Sándor gyanúsított.

A nyomozati iratokat 111581/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldöttem.

19./ Fehér Izidor azt panaszolta, hogy elmenekülése után Murancsik Sándor az üzletét feltörte, és oda berendezkedett, s nincs kizárva, hogy az áruit is eltulajdonította. Panaszolta továbbá, hogy 1920. október 3-án lement Izsákra, hogy a gazdaságában széjjelnézzen. A vasúti állomásnál Kállai Gábor, Fekete Árpád és Rankasz János megtámadták, véresre verték és zsebéből 27 000 korona készpénzét elvették.

A nyomozás során nem nyert bizonyítást az, hogy sértett üzletébe ifj. Murancsik Sándor jogtalanul behatolt volna, vagy az árukat eltulajdonította volna.

Megállapítást nyert, hogy a sértettet október 3-án a vasúti állomáson súlyosan megverték és pénzét elvették. Tettesek kideríthetők nem voltak. Az ez ügyben letartóztatva volt Fekete Árpád gyanúsított ellen terhelő adat beszerezhető nem volt.

A nyomozati iratokat további illetékes eljárás céljából a 111582/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldöttem.

20./ Krausz Izidor panaszában azt adta elő, hogy 1919. év augusztus havában Orgoványon egy éjjel Felföldi Dezső, Francia Kiss Mihály és Héjjas Aurél lakásába bementek, s ott őt súlyosan bántalmazták, majd a községházára hurcolták, de másnap elengedték. 1919 októberében Orgoványról Izsákra menekült, lakását és üzletét bezárta. Novemberben ment vissza és látta, hogy lakása és üzlete fel van törve, és abból 80 000 korona érték hiányzik. A megmaradt holmikat Izsákra szállíttatta. Azt átszállítás alkalmával Felföldi Kálmán azzal a fenyegetéssel, hogy a bugaci

erdőbe fogja vitetni, arra kényszerítette, hogy az üzleti berendezéseit 1000 koronáért neki adja el.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy sértettet Felföldi Dezső és a feljelentésében megjelölt társai 1919 augusztus havában lakásában súlyosan bántalmazták. Megállapítást nyert, hogy lakásából és üzletéből több dolog hiányzik, de sem a tettesek, sem az, hogy miket vittek el, kideríthető nem volt. Felföldi Kálmán gyanúsított a zsarolásra vonatkozólag eddig kihallgatható nem volt.

A nyomozati iratokat 111584/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további szabályszerű eljárás végett a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

21./ Veress István feljelentésében azt adta elő, hogy ő évek óta „Az Újság" című lapot járatta, de azt Balogh Ferenc minden nap elkobozta, és őt ezért mint hazafiatlan elemet az ÉME-ből Balogh Ferenc kizárta. 1920. április 1-én délelőtt Füvessy hadnagy egy polgárőrrel a községházára hívatta, s midőn oda gyanútlanul elment, Füvessy és az ott levő Kass János zászlós fejbeverték. 1920. április 16-án két fegyveres polgárőr bekísérte Paál Gyula és Horváth István tanítókat Balogh Ferenc utasítására azért, mert őt /: sértettet :/ rágalmazó tartalmú jegyzőkönyvet nem akartak elárulni. Ugyanekkor Balogh Ferenc kijelentette, hogy még akkor éjjel Héjjas Iván kijön Izsákra, és vele együtt a tanítókat kiviszi Bugacra. Ő ennek következtében Pestre menekült, s néhány hónapig itt tartózkodott. Ez ügyben a kecskeméti járásbíróság előtt is bűnvádi eljárás volt folyamatban.

A nyomozás során csupán sértett hallgattatott ki, miért is a nyomozati iratokat 111562/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további megfelelő eljárás végett a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldöttem.

22./ Warga Imre feljelentésében azt adta elő, hogy 1920 nyarán Izsákról el kellett menekülnie, mert felszólalt a gazdák gyűlésén, a Förster főszolgabíró vezetése alatt működő részvénytársasgának a szőlősgazdák érdekeire sérelmes erőszakoskodása ellen. Előadta tovább, hogy Révész szolgabíró el akarta rekvirálni a lakását, s mikor ott megjelent, nővérére reákiabált: „Aljas, piszok zsidóbarát, csendőrökkel vitetem Kunszentmiklósra és kékre veretem!"

Ugyanezen ügyhöz van csatolva Rózsa Manó feljelentése is, mely szerint 1920. október táján Deutsch Mór győri kereskedőnek Förster főszolgabíró megtiltotta, hogy a vásárolt borait elszállíttathassa, összes igazolványait elkobozta, 60 000 korona készpénzét pedig elvette azon a címen, hogy láncos.

1920. év őszén Bogdány Jenő borbizományos lement Kunszentmiklósra bevásárlás céljából, onnan azonban eredmény nélkül visszatért, mert Förster főszolgabíró a piactéren azt mondta a gazdálkodóknak, hogy ne adják el a zsidóknak a borokat, ha pedig már eladták, tagadják meg az átadást.

A nyomozás során a Warga Imre panaszában foglaltak a legnagyobb részben bizonyítást nyertek.

Rózsa Manó feljelentésében foglaltakra nézve a nyomozás eddig foganatosítva nincs.

A nyomozati iratokat 111567/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán további szabályszerű illetékes eljárás végett a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldöttem.

FÜLÖPSZÁLLÁSI ÉS PUSZTASZENTIMREI ESETEK:

23./ Egy névtelen feljelentés szerint Vannay hadnagy 1920. április 3-án Fülöszpszálláson megjelent, s a templomba menő zsidókat feltartóztatta, igazoltatta. Egy zsidót a községházára vitetett, ott megverte, pénztárcáját elvette, csak amikor megtudta, hogy a benne levő pénz egy parasztgazdáé, adta azt vissza. Ugyanő április 7-én megalakította az ÉME fülöpszállási osztályát, s kihirdette,

hogy akinek zsidóval van baja, az csak forduljon hozzá. Mikor egy gazdának egy zsidó ellen volt panasza, azzal az indoklással, hogy a keresztény mind tisztességes, a zsidó pedig mind gazember, a zsidót irtózatosan felképelte.

A nyomozás során a feljelentésben foglaltak nagyrészben bizonyítást nyertek, és megállapíttatott, hogy Grósz Miklós volt az, akit Vannay hadnagy inzultált, és akitől a pénztárcát elvette.

A nyomozati iratokat a 111570/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

24./ Perlmutter József és neje feljelentése szerint Vannay hadnagy Perlmuttert a községházára hívatta, ott volt Balogh Ferenc és Tóti Imre fülöpszállási lakos is. Balogh és Vannay ütlegelték. Elmenekült tőlük a csendőrségre, Balogh és Vannay utánamentek, és követelték az őrstől, hogy tartóztassa le, de az őrs ezt megtagadta.

1920. év május 6-án Balogh Ferenc 6 fegyveres katonával bement a vendéglőjükbe, s az ott talált Kupfler Szidóniát és Panni leányát, valamint őt is szidalmazták, tettleg bántalmazták, és megparancsolták nekik, hogy azonnal hagyják el a községet, mert különben felakasztják őket.

1921. június 29-én Horky János, Szegvári Péter, Kállai Gábor, Kállai Gyula és Néveri csendőrtiszthelyettes megjelentek este 9 óra után a vendéglőjükben, Perlmuttert kerestél, az egész lakást felkutatták, hogy elvihessék, de a férje nem volt otthon.

A tényállás minden irányban még felderítve nincs, s ezért a nyomozati iratokat további eljárás céljából 111570/1921. k. ü. szám alatt a Kecskeméti Ügyészséghez visszaküldtem.

25./ Kosztovszki Dezső feljelentésében azt adta elő, hogy 1920. április 5-én este az ottani plébános, Lengyel József átizent hozzá,

hogy meneküljön, mert az éjjel ki fogják végezni. Minthogy ez az üzenet Erdei Gábor ottani lakosnak is szólt, ketten elmenekültek. Családja otthon maradt. Éjjel 12 órakor megjelent a lakásán Szőts István tiszthelyettes két katonatiszttel, s házkutatást tartottak, de miután őt nem találták meg, kényszerítették nejét, hogy a községházára velük menjen, s ott súlyosan tettleg bántalmazták.

E feljelentés tárgyában a tényállás még minden irányban nincs felderítve, s ezért a nyomozati iratokat a 111570/1921. k. ü. számú határozatom kapcsán a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez visszaküldtem.

III. EGYÉB ÜGYEK

1./ Friedrich István nemzetgyűlési képviselő panaszolta, hogy özv. Duxler Lajosné előtte azt panaszolta, hogy férjét, Duxler Lajos szentgotthárdi lakost, valamint Koblencz Ignác, Spiegler Leó és Eisenstein Arnold szentgotthárdi lakosokat 1920. évi január hó 26-án este egy alhadnagy és altiszt elhurcolták, s előbb Szombathelyre, onnan a Budapest felé induló vonattal tovább vitték. Nevezetteknek azóta nyoma veszett.

A M. Kir. Csendőrség Felügyelőjének Ügyésze Ü. 173/21. szám alatt megkeresésemre megküldötte az idevonatkozó eredménytelen nyomozás iratait, és ennek alapján megkerestem a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztályát a nyomozás folytatása végett.

Minthogy a cselekményt az időközben megjelent november 3-ika magas kormányzói kegyelmi elhatározás alá látszott esni, s minthogy a sértettek elhurcolásában gyanús polgári egyének ellen a nyomatékos gyanúok a nyomozás során fel nem merült, az ügyben szereplő Horváth Endre alhadnagy és Jakula Béla főhadnagy ellen folytatandó eljárás céljából 1922. évi február hó 9-én megküldöttem az összes iratokat Dr. Schmitz Rezső M. Kir. Csendőrfelügyelő Ügyészének.

2./ Somló Manó dunaföldvári lakos azt panaszolta, hogy fiát, Somló György 21 éves önkéntes szakaszvezetőt 1920. évi március hó 28-án vagy 30-án katonai egyének Dunaföldváron meggyilkolták.

A M. Kir. Székesfehérvári Vegyes Dandárparancsnok Ügyésze Ü. 846/21. szám alatt ez ügyben a nyomozást megszüntette, s illetve Cseresznyés József azon cselekményét, hogy Somló Györgyt letartóztatta és 30 botbüntetésre ítélte, kegyelmi elhatározás alá esőnek s kegyelemben részesítendőnek jelentette ki.

Nem merült fel adat, hogy ez ügyben polgári egyén ellen nyomatékos gyanú merülne fel, mégis, a Szekszárdi Kir. Ügyészség elnöke utasíttatott, hogy a sértett panasza folytán gyanúba vett polgári egyének ellen nyomatékos gyanúok hiányában vagy megszüntető határozatot hozzon, vagy vegye az ügyet kegyelmi eljárás alá.

3./ Kalmár Vilmosné szegedi lakos azt panaszolta, hogy férjét, Kalmár Vilmost 1920. évi június hó 5-én este Pusztamérgesen valószínűleg Francia Kiass Mihály és ismeretlen társai elhurcolták, és utóbb Szankon meggyilkolták.

A csendőrfelügyelőség ügyészétől ez ügyben Ü. 120/20., Ü. 194/21., Ü. 5741/20. szám alatt megszerzett iratokból megállapítottam, hogy ez ügyben a nyomozás eredménytelenül végződött.

Újból elrendeltem a nyomozást, és azt a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya teljesítette is.

A nyomozás igen csekély eredménnyel járt, s arra nem merült fel adat, hogy a cselekményben Francia Kiss Mihály és Zana László szerepelnek.

Az iratokat az eljárás folytatása, illetve a kegyelmi eljárás megindítása végett a Budapesti Kir. Ügyészség megküldötte a Szegedi Kir. Ügyészségnek.

4./ Manheim Sándor, Singer Géza és Kondor Dezső azt panaszolták, hogy Kerekegyházán 1920. évi június hó 2-án őket éjnek idején 8 tagból álló, felfegyverzett társaság megtámadta, elverte, minek következtében menekülni voltak kénytelenek.

Gombos Adolt kerekegyházai lakos panaszolta, hogy 1921. évi augusztus hó 17. és 18. közi éjjel Kerekegyházán ismeretlen tettesek több zsidó lakásába betörtek, s ablakaikat beverték.

Özv. Kanitzer Arnoldné kerekegyházai lakos azt panaszolta, hogy őt 1920. évi május hó 19-én Kerekegyházán ismeretlen tettesen életveszélyesen megfenyegették, majd 1920. május hó 23-án állítólag Balogh Ferenc és társai minden ingóságát ellopták.

Ez ügyekben a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján teljesíttettem, majd a befejezett nyomozás iratait részben az eljárás folytatása, részben a kegyelmi eljárás folyamatba tétele végett a Kecskeméti M. Kir. Ügyészséghez leküldöttem.

5./ A Szolnoki Kir. Ügyészség 14548/1920. k. ü. számú iratai szerint állítólag a volt Prónay-zászlóaljhoz tartozó katonák, többek között Molnár Endre főhadnagy, Molnár Ferenc hadnagy és mások Szolnokon 1920. évi április hó 26-án több polgárt összeszedtek, elvitték Abonyba, a gróf Vigyázó kastélyba, ott elverték és megkínozták őket.

A szenvedett verések folytán Abonyban meghaltak, és nyilván elásattak Háy Géza és Király Béla. Utóbb odahaza állítólag szintén az elszenvedett verések folyták elhaltak Vanderstein Henrik és Pintér László szolnoki lakosok.

Ugyanezen iratok szerint Szolnokról a fogházból 1920. évi április hó 28-án Abonyba hurcoltatott, és ott kivégeztetett 18 állítólag kommunista egyén.

Ez ügyben beszereztem a M. Kir. Budapesti Katonai Körletparancsnok Ügyészétől az Ü. 2715/20., illetve Ü. 246/21. szám alatti iratokat, s a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya által folyamatba tétettem.

Az időközben megjelent magas kormányzói elhatározás folytán a cselekmények kegyelem alá esvén az iratokat a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztályától visszakértem.

Hogy a katonai hatóság előtt Háy Géza, Király Béla és társai meggyilkolása ügyében az eljárás minő eredménnyel végződött, tudomásom nincs. Ez ügyben a csendőrfelügyelőség ügyészéhez intézett megkeresésem válasz nélkül maradt.

Az Ü. 246/21. számú katonai iratok szerint a szolnoki fogházból elhurcolt egyének Abonyban a gróf Vigyázó-féle kastély pincéjében fellázadtak és felkoncoltattak. Ezen fegyverhasználati ügyben a m. kir. budapesti katonai körletparancsnok mint illetékes parancsnok a feljelentés félretételét rendelte el, mert a fegyverhasználat jogos volt.

A Szolnoki Kir. Ügyészség által felterjesztett iratokat, valamint a M. Kir. Budapesti Katonai Körletparancsnok Ügyészének Ü. 4001/21. szám alatt megküldött iratait, amelyek Háy Gézáné panaszára vonatkozna, és a Szolnokról 1920. évi április hó 20-án és az azt követő napokon elhurcolt egyének elhurcolására vonatkoznak, minthogy a cselekmény az 1921. évi november hó 3-án kiadott magas kormányzói kegyelmi elhatározás alá látszanak esni, visszaküldöttem a Szolnoki Kir. Ügyészségnek.

6./ Részint a Kecskeméti Kir. Ügyészség által felterjesztett iratokból, részint a csendőrfelügyelőség ügyésze által megküldött iratokból megállapítottam, hogy állítólag Francia Kiss Mihály és

társai 1919. évi augusztus hó végén vagy szeptember hó elején Kecskemét-Lakitelki tanyáról elcipelték Szijj Józsefet és Kaufmann Albertet. Kaufmann Albert eltűnt.

Ez ügyben a csendőrfelügyelőség ügyészénél Ü. 112/21. szám alatt eljárás folyik. Megkeresésem dacára eddig nem kaptam értesítést arról, hogy ez ügyben polgári egyének szerepelnek-e?

7./ 1919. év szeptember hó 12-én Schmiedt Rezső hadnagy és társai elhurcolták lakásukról Ürögi Lajos és H. Szabó János orgoványi lakosokat és megölték.

Az iratok a csendőrfelügyelőség ügyészénél vannak. A cselekmény kegyelem alá látszik esni. Hogy polgári egyének gyanúsíthatók-e ez ügyben, ez ideig megkeresésemre felvilágosítást nem kaptam.

8./ 1919. évi szeptember hó 23-án délután Schmiedt Rezső hadnagy és társai orgoványi lakásukról elcipelték és megölték Hagyma András és Csákó Mihály orgoványi lakosokat.

Ez ügyben az iratok a csendőrfelügyelőség ügyészénél vannak. A cselekmény kegyelem alá látszik esni. Hogy polgári egyének gyanúsíthatók-e, megkeresésemre ez ideig választ nem kaptam.

9./ 1919. évi október hó 1-re virradóra állítólag Franczia Kiss Mihály és társai elcipelték Kecskemétről Dózsa Emánuel rendőrt és öt társát kommunizmus gyanúja miatt és megölték.

Az iratok a csendőrfelügyelőség ügyészénél vannak. A cselekmény kegyelmi elhatározás alá látszik esni. Megkeresésemre, hogy polgári egyének gyanúsíthatók-e, választ ez idáig nem kaptam.

10./ Kecskemétről 1919. évi november hó 16-án elcipelték dr. Fritz Rezső ügyvédet és társait, összesen 14 kecskeméti lakost.

Ezek közül 11 egyén nyomtalanul eltűnt. A tettesek állítólag Francia Kiss Mihály és társai. Az adatok szerint a tettesek, mikor az áldozatokat felakasztották, róluk ruhájukat leszedték, és egymás között felosztották.

Az idevonatkozó iratok a csendőrfelügyelőség ügyészénél Ü. 4465/19. szám alatt vannak. Nincs tisztázva, hogy a tettesek cselekményének indítóoka mi volt. Megkeresésemre, hogy polgári egyének vannak-e gyanúsítva, választ nem kaptam.

11./ Kecskeméten 1919. évi november hó 19-én este állítólag Szabó és Székely nevű századosok a kir. törvényszéki fogházból 33 kommunista foglyot cipeltek el és végeztek ki. November 21-én 3 kommunista foglyot vittek ki a fogházból, és ezt megelőzőleg november 19-én a rendőrségi fogdából vitték el Sutus Sándor állítólag kommunista egyént, majd december 1-jén Nemes József kecskeméti lakost hurcolták el ismeretlen katonai egyének.

Ez ügyben Ü. 4465/19. szám alatt állítólag a budapesti körletparancsnok ügyészénél eljárás folyamatban. A cselekmények kegyelem alá látszanak esni. Megkeresésemre, hogy polgári egyének gyanúsíthatók-e, választ mindez ideig nem kaptam.

Megjegyzem, hogy a most felsorolt 6–11. alatti ügyekben a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya által nyomozást teljesítettem, a sértettek egy részét és a gyanúsítottak egy részét kihallgattattam, azonban a nyomozás eredménnyel nem járt. Egyébként a felsorolt cselekmények legnagyobb része az 1921. évi november hó 3-án kelt magas kormányzói kegyelmi elhatározás alá látszik esni, s így a nyomozás tovább folytatása annál kevésbé indokolt, mert hisz ez ügyekben a katonai hatóságtól az az értesítés érkezik, hogy ez ügyben polgári személyek is szerepelnek gyanúsítottként.

12./ A Kecskeméti Kir. Ügyészségtől felküldött iratok és dr. Dombováry Géza ügyvéd feljelentése szerint Abonyban 1920. évi május 8-án Verhovai Lászlóné házába katonaruhás egyének betörtek, 1600 korona készpénzét elvitték, majd Deutsch Ignác házába törtek be és tőle pénzt vittek el, Deutsch Ignác leányán és cselédjén erőszakot követtek el, azután Pick Manóhoz törtek be és vittek el különféle árukat.

Ugyancsak Abonyban május 28-án katonaruhás egyének behatoltak Albert Jakab lakásába, azt elverték, majd Rechtschaffer Sámuel lakásába törtek be, s azt agyonverték, s azután Véli Miksa lakásába hatoltak be, onnan pénzt vittek el, s végül Pintér Gyula udvarára törtek be, de annak kiabálására elmenekültek.

Ez ügyben a nyomozást a Belügyminisztérium nyomozó osztálya által folyamatba tétetettem, egyben a csendőrfelügyelőség ügyészétől átkértem az ott Ü. 210/21. szám alatt található nyomozási iratokat. Letartóztattam és átkísértettem az egyik tettest: Cseri József volt katonai egyént. Utóbb megállapítottam, hogy a M. Kir. Budapesti Honvéd Törvényszék mint ítélőbíróság ez ügyekben elítélte Váradi Istvánt, Mózes Lászlót és Cseri Józsefet. A csendőrfelügyelőség ügyésze ez ügyben eljárást folytat Stokin Kiss János ősmester és szökésben lévő Vincze Sándor ellen. Megállapítottam azt is, hogy nincs komoly adat arra, hogy ez ügyekben polgári személyek is szerepelnének gyanúsítottként.

13./ A Kecskeméti Kir. Ügyészség 1920. évi k. ü. 4755 számú iratai szerint Kiskunfélegyházán 1920. évi május hó 28-án éjjel a Kneffel-féle szállodából állítólag katonai egyének elhurcolták és meggyilkolták Ehrenfeld Ignác budapesti utazót és Grósz Henrik makói illetőségű kereskedőt.

A csendőrfelügyelőség ügyésze Ü. 54/21 szám alatt közölte velem a M. Kir. Budapesti Katonai Törvényszék mint ítélőbíróság ítéletét, amely szerint Paksi Ferenc címzetes őrmester ezen

gyilkosság vádja alól bizonyítékok hiányában felmentetett. Ezt az ítéletet a M. Kir. Legfelsőbb Honvéd Törvényszék helybenhagyta.

14./ Dr. Dombováry Géza panaszolta, hogy Dunapatajon 1920. évi október hó 31-én az ébredők a zsidók ellen erőszakoskodásokat követtek el.

Ez ügyben a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján teljesítettem, s az iratokat a Kalocsai Kir. Ügyészséghez küldöttem.

15./ Endrei Dezső budapesti lakos azt panaszolta, hogy Kecskeméten 1921. május hó 14-én a Royal Szálló kávéházában őt zsidónak nézték és megpofozták.

Ez ügyben a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya által teljesítettettem, és az iratokat a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez küldöttem le.

16./ A M. Kir. Csendőrség Felügyelőjének Ügyésze megküldötte az Ü. 446/21 és Ü. 176/21 számú iratokat, amelyek arra vonatkoznak, hogy több katonaruhába öltözött egyén 1920. évi június hó 4-én Kiskőrösön Schwarz Lipót lakásába behatolt, őt és nővérét elverték, elvittek egy zsebórát, és elhajtották kocsiját és lovát. Ugyanezen iratok szerint Grancsa Lajos, majd Schwarz Sándor tanyájáról elcipeltek ismeretlen tettesek 1920. évi június hó 6-án élelmiszereket, kocsit, lovat.

Ez ügyben a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya által teljesíttettem, és azután az összes iratokat leküldöttem a Kalocsai Kir. Ügyészségnek az eljárás folytatása végett. A tettesek Korb Géza és ismeretlen társai.

17./ A Kecskeméti Kir. Ügyészség irataiból feltehetőleg Förster Lajos kiskunszentmiklósi lakos izgatás bűntettével volt

gyanúsítható. Ezenkívül Bauer József panaszolta, hogy Kunszentmiklóson 1920. évi április hó 11-én a zsidók ellen erőszakoskodások követtetek el.

A nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján teljesíttettem, azután az iratokat leküldöttem az eljárás folytatása végett a Kecskeméti Kir. Ügyészségnek.

18./ A M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján nyomozást folytattam azon gyilkosság ügyében, amelyet Szabadjakabszálláson 1921. évi június hó 8-án Nádasdi László, Reinholcz Imre és Korom József akként követtek el, hogy Ördög Antalt ütlegelték, és Reinholcz Imre pisztolyából rálőtt, mely sérülésébe Ördög Antal belehalt.

Ez ügyben az összes iratokat visszaküldtem a Kecskeméti Kir. Ügyészség elnökéhez, mert a terheltek azzal védekeztek, hogy cselekményüket kommunistaüldözéssel kapcsolatban köették el, és így a Kir. Főügyészség útján eldöntendőnek látszik, hogy ez a cselekmény nem esik-e az 1921. évi november hó 3-án kelt magas kormányzói elhatározás alá. Megjegyzem, hogy az ügyben Nádasdi László ellen, aki katona, a csendőrfelügyelőség ügyészénél is van eljárás.

19./ A Kecskeméti Kir. Ügyészség által hozzám felterjesztett iratok szerint Kecskeméten 1921. évi február hó 9-én és 10-én Lakó Lajos és társai, állítólagos katonák, Brachfeld Vilmos és társai főképp zsidó hitfelekezetű kecskeméti polgárokat, de keresztény polgárokat is tettlegesen bántalmaztak.

Megkerestem a szegedi katonai körletparancsnok ügyészét az Ü. 184/21 számú iratok megküldése okán, és a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján teljesíttettem. A nyomozás teljesítése után az összes iratokat leküldöttem a Kecskeméti Kir. Ügyészség elnökének, mert az elkövetett

cselekmények az 1921. évi november hó 3-án kelt magas kormányzói elhatározás alá látszanak esni.

20./ A Kecskeméti Kir. Ügyészség jelentései szerint Szekulesz Miksa kunszentmiklósi lakos és Kaszás Ernő jászapáti lakos kárára katonai egyének lopást követtek el.

Megkeresésemre a csendőrfelügyelőség ügyésze Ü. 496/21 szám alatt a vonatkozó összes nyomozati iratokat megküldötte. Minthogy polgári egyének és szerepelnek gyanúsítottként, a vonatkozó iratokat az eljárás folytatása végett megküldöttem a Kecskeméti Kir. Ügyészség elnökének.

21./ Kiskunfélegyházán 1920. évi június hó 1-jén a kir. Járásbíróság fogházából elcipelték Mártonfi Ernőt, Héderi Antalt, Iványi Sándort és Némedi Gábort. Nevezetteket megölték.

A M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján ez ügyben a nyomozást teljesíttettem. Letartóztatták Bakos Józsefet, akit a csendőrfelügyelőség ügyészéhez kísértettem át.

Ez ügyben ez idő szerint polgári személyek nem szerepelnek. Az eljárás a csendőrség felügyelőjének ügyészéné Ü. 294/21 szám alatt folyik Hertelendy Vannay László, Bakos József, Messzi István és társai ellen. A cselekmény kegyelmi elhatározás alá látszik esni.

22./ Kiskunfélegyházán meggyilkolták és kirabolták 1920. évi május hó 30-ára virradóra Barta Miklós kiskunfélegyházai lakos, volt fűtőházi főnököt.

Az annak idején teljesített nyomozás eredménnyel nem járt. Újra megindítottam a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján. Ez a nyomozás sem járt eredménnyel. A tettesek minden valószínűség szerint Hertelendy Vannay László és ismeretlen társai, akik a cselekmény elkövetése idején katonák

voltak. Ez okból a nyomozás összes iratait megküldöttem az eljárás folytatása végett dr. Schmitz Rezső csendőrfelügyelőség ügyészének.

23./ Kiskunfélegyházai határban, Gátér pusztán 1920. évi május hó 29-én virradóra a vasúti állomáson megölték László Sándor állomási elöljárót és nejét. Az a gyanú, hogy rablógyilkosság forog fenn.

Az annak idején teljesített nyomozás eredménnyel nem járt. Újra folyamatba tettem, s a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján teljesítettem a nyomozást, ami eredménnyel ismét nem járt. Annyi kétségtelen, hogy a cselekményt katonai egyének követték el. Nagyon valószínű, hogy a tettesek Hertelendy Vannay László és ismeretlen társai, kik ez időben Kiskunfélegyházán egyéb gyilkosságokat is követtek el. Az iratokat áttettem a M. Kir. Csendőrfelügyelő Ügyészéhez.

24./ A Kecskeméti Kir. Ügyészség jelentése szerint Papp Mihály és Stern Simon szabadszállási lakosok kommunista egyének 1920. évi május hó 13-án kiszabadultak a Kunszentmiklósi Kir. Járásbíróság fogházából, azután ismeretlen tettesek által meggyilkoltattak.

Annak idején a nyomozás eredménnyel nem járt. Az általam újra lefolytattatott nyomozás szintén eredménytelen maradt. Annyi látszik megállapíthatónak, hogy a tettesek katonai ruhába öltözött egyének voltak. Az iratokat ez okból átküldtem a csendőrfelügyelőség ügyészéhez.

25./ A Kecskeméti Kir. Ügyészség jelentése szerint Fülöpjakabszálláson 1920. évi április 8-ra virradóra állítólag katonai egyének megölték Gróf Móric fülölpjakabszállási lakost. Gyanú van arra, hogy rablás is történt.

A csendőrfelügyelőség ügyészénél Ü. 180/21 szám alatt ez ügyben Csizmadia Rezső, Lakó Lajos és egyéb katonai egyének ellen eljárás folyik. Közöltem a csendőrfelügyelőség ügyészével néhány adatot a nyomozás sikere érdekében. Hogy polgári egyének gyanúsítottként szerepelnek-e ez ügyben, megkeresésemre ez ideig választ nem kaptam.

26./ Dr. Dombováry Géza panasza szerint László Eleket Kecskemétről 1920. évi február hó 6-án ismeretlen tettesek elcipelték, és azóta nyoma veszett.

Ez ügyben megkerestem a Belügyminisztérium nyomozó osztályát. Nyomozás nem teljesíttetett. Állítólag a katonai hatóságnál eljárás van folyamatban. Nem sikerült megállapítanom. Egyébként a cselekmény kegyelem alá látszik esni.

27./ 1920. évi november hó 7-én éjjel katonaruhás egyének Dunavecsén belőttek Rátkai Lipót házába. Ugyanekkor belőttek Szabó Imre házába, ki meg is sérült.

Az annak idején teljesített nyomozás eredménnyel nem járt. A M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján újból folyamatba tettem, majd az iratokat a kegyelmi eljárás lefolytatása végett a Kalocsai Kir. Ügyészséghez küldtem vissza.

28./ A Kalocsai Kir. Ügyészség jelentése szerint Vértes Antal kömpöcpusztai lakost és fiát 1920. évi június hó 3-án két katona és hét polgári egyén lakásáról elcipelte, s az erdőben elverték.

A nyomozás annak idején eredménnyel nem járt. A M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján a nyomozást újból folyamatba tettem, majd a megjelent magas kormányzói kegyelmi elhatározás folytán az iratokat visszaküldtem a Kalocsai Kir. Ügyészséghez.

29./ Szalkaszentmártonban 1920. évi május hó 29-én virradóra ismeretlen katonai egyének elhurcolták Rotter Eleket és megölték. Rottér Eleknétől és leányától az egyik katona 10 000 korona összeget követelt és vett el.

A folyamatban volt nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján folytattattam a helyszínen. Mindössze annyit lehetett megállapítani, hogy a tettesek katonai ruhába öltözött egyének voltak. Az összes iratokat áttettem a M. Kir. Csendőrség Felügyelőjének Ügyészéhez.

30./ Kiskunhalason 1920. évi május hó 13-án éjjel kirabolták és meggyilkolták Schwarz Sándor kiskunhalasi lakost, és kirabolták Hoffmeiszter Mór kiskunhalasi lakost. Az eljárás a Kalocsai Kir. Ügyészségnél folyamatban volt.

Megkerestem a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztályát Tassy Gergely, Farkas Antal és társai tettesek letartóztatása iránt. Megkeresésem eredménnyel nem járt. Ezek után az iratokat visszaküldtem az eljárás folytatása végett a Kalocsai Kir. Ügyészség elnökének. Megjegyztem, hogy az iratok szerint Tassy Gergely, aki állítólag katona volt, szökésben van, Farkas Antal, a másik tettes, pedig meghalt.

31./ A Kecskeméti Kir. Ügyészség jelentése szerint ismeretlen tettesek Cegléden 1920. évi április hó 28-án este az utcán agyonlőtték dr. Berger Bokor Imre ceglédi orvost.

Az eredménytelen nyomozást újból folyamatba tettem, minthogy azonban a cselekmény magánbosszúból fakadónak látszott, az iratokat visszaküldtem a Kecskeméti Kir. Ügyészség elnökének.

32./ A Szolnoki Kir. Ügyészségtől beszerzett iratok szerint Molitorisz Gyula és társai 1920. évi május havában Fegyverneken a

Schwartz-féle kastélyban mint kommunistagyanús egyének állítólag katonák által elverettek. Ugyanezen iratok szerint 1920. év június havában Fegyverneken a Schwarz-féle kastélyban állítólag katonai személyek által megöletetett Kalmár József törökszentmiklósi lakos, további Rosenfeld Jenő 21 éves törökszentmiklósi lakos és két ismeretlen egyén.

Az eredménytelen nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján újból folyamatba tettem, azonban az időközben megjelent kormányzói elhatározás folytán beszüntettem, és az iratokat visszaküldtem a Szolnoki Kir. Ügyészséghez azzal, hogy az iratok egy része a csendőrfelügyelőség ügyészével lesz közlendő, mert az a gyanú, hogy a cselekményeket katonai egyének követték el.

33./ A Pesti Izraelita Hitközség feljelentése és a kecskeméti kir. ügyészségtől, valamint a ceglédi rendőrkapitányságtól beszerzett iratok szerint 1920. évi június havában, valamint őszén és telén Cegléden zsidóüldözések történtek, egyesek lakásukból kikergettettek, üzlethelyiségeikről lemondattattattak. Ezen kívül Molnár Sándor és társai 1920. évi június hó 4-én zsidó tanulókat ütlegeltek.

A nyomozás folytatását a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztályára bíztam, majd a megjelent magas kormányzói elhatározás folytán az összes iratokat visszaküldtem a Kecskeméti Kir. Ügyészség elnökéhez.

34./ Panaszolták előttem, hogy Fonyódon 1919. évi augusztus hó 28-án Tószegi dr. Freund Albert, Gráner Albert és Hamburger Ede ottani lakosok meggyilkoltattattak.

Ez ügyben az illetékes hatóságok a bűnvádi eljárást lefolytatták.

35./ Panaszolták, hogy Pápán 1919. évi augusztus hó folyamán a pápai rendőrség fogházából elcipelték Muli Józsefet.

Idevonatkozólag csak annyi volt megállapítható, hogy nevezettet ismeretlen katonák elvitték a fogházból Devecserbe, de útközben társaival együtt szökni akart, mire agyonlőtték.

36./ Panaszolták, hogy Velemi András jászapáti lakost 1919. évi augusztus hó folyamán polgári egyének feljelentése folytán román katonák agyonlőtték.

A folyamatba tett nyomozás eredménnyel nem járt, a cselekmény különben is kegyelem alá esik.

37./ Cservenka Miklós, a szociáldemokrata párt titkára 1920. évi január hó 16-án lakásáról eltűnt.

Az államrendőrség által folytatott nyomozás eredménnyel nem jár. A csendőrfelügyelőség ügyészségétől megkeresésemre ez ügyben választ nem kaptam.

38./ Somogyi Bélát és Bacsó Bélát ismeretlen egyének 1920. évi február hó 17-én megölték.

Ez ügyben a m. kir. budapesti katonai körletparancsnok mint illetékes parancsnok Ü. 1151/20. szám alatt hozott határozatával az előzetes megállapításokat megszüntette, és a feljelentést félretenni rendelte, mert a további eljárástól bizonyítékok hiánya miatt eredmény nem várható, s mert gyanúsítottakat bűncselekmény nem terheli. A velem közölt iratokból megállapítottam, hogy ez ügyben polgári egyént nyomatékos gyanú nem terhel, különben is, a cselekmény kegyelem alá esik.

39./ A Kecskeméti Kir. Ügyészségtől felterjesztett iratok szerint Szabadszállásról 1919. évi szeptember hó 7-én és 8-án állítólag

Felföldi Dezső, Baski László, Francia Kiss Mihály és társai elcipelték Lőwensohn Sándort, Varju Ignácot és S. Kovács Istvánt. Ezeknél pénzek is voltak. Nevezettek eltűntek.

Az annak idején teljesített nyomozás eredménnyel nem járt. Nem kaptam megkeresésemre választ az iránt, hogy a katonai hatóságnál folyik-e az ügyben eljárás. Minthogy a nyomozás adatai arra mutatnak, hogy a tettesek katonák lehettek, a vonatkozó iratokat az eljárás lefolytatása végett áttettem a csendőrfelügyelőség ügyészéhez.

40./ Sutka Péterné szankmóricgáti lakos panaszolta, hogy 1920. évi októberében lakásán megjelent Francia Kiss Mihály és társai, s ott erőszakoskodtak.

A vonatkozó iratokat a csendőrfelügyelő ügyésze által hozzám áttett Ü. 180/21 szám alatti iratokkal együtt visszaküldtem a Kecskeméti Kir. Ügyészségnek, mert a cselekmény kegyelem alá esőnek látszik.

41./ 1920. évi karácsony táján Balogh Ferenc Budapesten pogromot akart rendezni. Ugyanazen évben elverte Kohn Pinkászt, Schwartz Ignácot, dr. Kemény Jenőt, ezen kívül Matern Ferenc és Balogh Ferenc elverték Hetlinger Istvánt, Gabos Károlyt, és megfenyegették Farkas József tasi jegyzőt.

Az idevonatkozó Ü. 382/21 szám alatti összes nyomozati iratokat az eljárás folytatása, illetve a kegyelmi eljárás lejáratása végett megküldöttem a Kecskeméti Kir. Ügyészség elnökének.

42./ Ezen kívül mintegy 10 különböző kisebb jelentőségű és zsidóüldözésekkel kapcsolatos ügyekben teljesítettem a nyomozást a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya újtán, melyeket jelentőségük folytán felsorolni feleslegesnek tartok.

Ez ügyekben a felejelentést és a nyomozás iratait visszaküldöttem az illetékes kir. ügyészségekhez az eljárás folytatás, vagy a kegyelmi eljárás lejáratása céljából.

Az említett ügyek között nem soroltam fel azt a három ügyet, amelyet, mint az összes ügyek között a legsúlyosabbnak látszókat, a többi ügyek közül kiválasztottam azzal a szándékkal, hogy a súlyos ügyekben a nyomozást a gyanúsítottak letartóztatása mellett teljesíttetem. Ez ügyek ugyanis részint a cselekmények durvasága miatt, részint azért, mert rablás is történt, olyanoknak látszottak, amelyeknél a tényállás föltétlenül tisztázandó, s mert a gyanúsítottak egy részének kiléte ismeretes volt, letartóztatásuk által a nyomozástól sikert vártam. Ez ügyeket részben a Budapesti Kir. Ügyészség útján, részben a M. Kir. Belügyminisztérium nyomozó osztálya útján a helyszínen is nyomoztattam. Ezek az ügyek: az izsáki kettős rablógyilkosság, a lajosmizsei gyilkosság és a rablás ügye, és a Balogh Ferenc és társai által elkövetett Engel Pál, Lefkovics Andor, Kohn Kertész Gábor, Gettler Jakab, Gettler Sándor, Gettler Erzsébet és Fridek Andor-féle máriaházi és gyármajori hétszeres gyilkosság ügye, hol annak komoly gyanúja merült fel, hogy rablás is követtetett el. Ez ügyekben több gyanúsítottat letartóztatásba helyeztem.

Minthogy azonban ezt a három ügyet a budapesti kir. Főügyész Úr 1922. évi április hó 20-án kelt rendelete folytán 1922. évi április hó 21-én 1921. V. 1/7. f. ü. számú jelentésemmel a budapesti királyi Főügyész Úrhoz felterjesztettem, ez ügyekben további szerepem megszűnt, s így jelen összefoglaló jelentésemnek ezen három ügyre vonatkozó része az ezen ügyek továbbvitelével megbízott dr. Kovács Péter budapesti kir. ügyész jelentését foglalja magában.

IV. AZ IZSÁKI GYILKOSSÁG, A LAJOSMIZSEI ÉS A MÁRIAHÁZI ÉS GYÁRMAJORI GYILKOSSÁG ÜGYE:

1./ AZ IZSÁKI GYILKOSSÁ ÜGYE

1919. november elején Kecskeméten Zbona János, a Héjjas-különítménybe beosztott csendőr törzsőrmesternek tudomására jutott, hogy Pánczél Zoltán, Beck Sándor és Schmiedt Árpád izsáki lakosok másfélmillió koronát ajánlottak fel a kecskeméti román parancsnoknak abból a célból, hogy a megszállást legalább három héttel hosszabbítsák meg. Erre jelentést tett parancsnokának, Héjjas Ivánnak, aki ezen felháborodva azt a parancsot adta neki, hogy ezt a három zsidót el kell tenni láb alól. Ezt a parancsot Zbona és Danics tudomásul vették, és ketten vállalták a parancs keresztülvitelét. E parancs folytán Zbona és Danics Cs. Tóth Gyula gyanúsítottal 1919. november 17-én Orgoványra mentek, s ott Juhász Istvánt vették magukhoz, úgyszintén Tóth Imre és Tóth Ambrussal közölték a tervet, és a részvételre őket is felhívták, akik szintén vállalkoztak a cselekményben részt venni.

Este 9-10 óra közt indultak el Orgoványból Zbona, Danics és Cs. Tóth, és Izsákra megérkezve először Pánczél Zoltán lakásába mentek, ahonnan Pánczélt kihurcolták, lakásából nagyobb összegű készpénzt, egy ezüst órát, egy drb. aranyláncot és több ruhaneműt kihordtak.

Innen Schmiedt Árpád szabómester lakásához mentek, ahonnan 10–11 ezer korona készpénzt és kb. 30–40 000 korona értékű férfi- és női ruhakelméket, egy duplafedelű aranyórát, láncot vittek el, és Schmiedtet szintén a kocsira kivitték.

Ezután Beck Sándor lakásából hasonló módon nagyobb összegű pénzt, ruha- és fehérneműket, egy aranyórát és láncot vittek el, és sértettet szintén a szekérre a másik kettőhöz vitték.

Gyanúsítottak a három sértettel Orgoványon keresztül a Tóth Imre tanyájára mentek, ahol ifj. Tóth Imre és Tóth Ambrus

gyanúsítottak csatlakoztak hozzájuk, ásót, kapát és kötelet hoztak ki. Ekkor sértetteket egy kis erdőbe vitték, ott gyanúsítottak együttesen őket felakasztották és elásták.

Elvitt érétékeken gyanúsítottak állítólag megosztoztak.

Házkutatás alkalmával Tóth Imre tanyáján elásva az összes ruha- és fehérneműket megtalálták. Danics Mihálynál 2301 korona készpénzt, egy aranyórát, egy ezüstórát és egy aranyláncot, Juhász Istvánnál 3000-egynéhányszáz koronát találtak.

A lefoglalt bűnjeleket, mégpedig a ruha- és fehérneműket az izsáki csendőrség sértetteknek kiadta, az értékeket pedig az izsáki Népbankban helyezte el. E bűnjelenekt azonban a Népbank Danics Mihálynak és Juhász Istvánnak katonai beavatkozás folytán kiadta.

Miután a M. Kir. Honvédelmi Minisztérium döntése szerint gyanúsítottak a cselekmény elkövetésekor tényleges szolgálatban álló katonák, illetve a szegedi vadászzászlóalj állományába tartoztak, így reájuk nézve a katonai-, illetve csendőrbíróság bír hatáskörrel, és illetékességgel az iratok további megfelelő eljárás végett a budapesti csendőrség felügyelője ügyészéhez tétetettek át, s az előzetes letartóztatásban levő Zbona János és Juhász István gyanúsítottak e rendelkezés folyták oda átkísértettek.

2./ MÁRIAHÁZI ÉS GYÁRMAJORI GYILKOSSÁG ÜGYE:

Kecskeméten 1920. év május végén az első számú szegedi vadászszászlóaljban tényleges szolgálatot teljesítő Schmiedt Rudolt hadnagy egyik, eddig még ki nem derített parancsnokától azt a szóbeli parancsot kapta, hogy miután jelentés érkezett arról, miszerin a Solt környéki tanyákon lakó zsidó birtokosok és bérlők állítólag kommunista agitációt fejtenek ki, és munkásaikat felfegyverzik, megfelelő számú emberrel vonuljon ki a tanyákra, és amennyiben a jelentésben foglaltak valóknak bizonyulnak, a

bűnösöket tartóztassa le, sőt, szükség esetén végeztesse is ki. E parancs folytán Schmiedt Rudolf 8–10 zászlóaljban szolgáló katonát magához vett, akik közt volt Korb Géza kecskeméti, Cserna István tizedes szabadszállási lakos, továbbá Balogh Lajos, Pulai Mihály és Ferenci nevű, ismeretlen tartózkodású katonák, és ezen kívül még 4-5 név szerint ki nem derített katonák. Schmiedt e csapattal Izsákra ment, s ott e parancsot közölte Balogh Ferenc gyanúsítottal, az ÉME izsáki osztályvezetőjével, s egyben felhívta, hogy több emberével csatlakozzék a parancs kivitelére. Balogh az izsáki ÉME tagjai közül odarendelte Kállai Gábor, Kállai Gyula, Mózes István, Damásdi Pál, Damásdi Elek, Hörcsög Pál, Halász László, K. Szabó Áron izsáki lakosokat, akik, mint az izsáki karhatalom tagjai, fegyverrel el voltak látva.

E csapat 1920. június 1-én délután érkezett a gróf Nemes-féle majorba. Innen este 7-8 óra közt a Gyármajorba mentek, ahol Engel Pál, Lefkovics Andor és Kohn Kertész Gábor sértetteket letartóztatva este 10 óra tájban a gróf Nemes-féle major felé vitték, s ott egy erdő szélén Korb Géza, Balogh Lajos és Cserna András gyanúsítottak mindhármat kardvágásokkal megölték, majd több gyanúsított is odaérkezve a hullákat a helyszínen eltemették. A Gyármajorból néhy pár lovat és négy szekeret elrekviráltak. Ezek közül kettőt visszaküldtem másnap.

1920. június 2-án reggel valamennyien átmentek Schmiedt József tanyájára, ahonnan egy járőr küldetvén ki, a Gettlen-tanyáról Gettler Jakabot és fiát, Sándort elhozta, ugyanakkor a sértett lakásából mintegy 2 q dohányt, 20–25 kg cukrot, nagy mennyiségű ruha- és fehérneműt, 2 drb. arany pecsétgyűrűt, 1 drb. 100 koronás, 1drb. 20 koronás, 1 drb. 10 koronás aranyat, 35 drb. ezüst koronás, 20–25 darab Mária Terézia korabeli ezüstpénzt, 20–30 drb. konvertált sorsjegyet és 50 000 korona értékű jelzálogkönyvet, összesen 300–400 ezer korona értékben a járőr tagjai jogtalan eltulajdonítási célzattal elvettek. E cselekmény elkövetői pontosan

kideríthetők nem voltak, csak annyi volt megállapítható, hogy e járőr tagjai kecskeméti katonák voltak, s hogy e járőrben Pulai Mihály, Balogh Lajos, Cserna István és még több katona vett részt. A két Gettlert a Schmiedt-tanyának bognárműhelyébe zárták.

A Schmiedt-tanyáról délután 4 óra tájában indultak el hazafelé, magukkal vivén a két Gettlert is. Útközben a Gettler-tanyáról még kihozták Gettler Erzsébetet is. Estefelé a Katona József tanyájánál állapodtak meg, s egy innen kiküldött járőr idehozta a munkásokat dolgoztató Fridek Andor intézőt Feketehalom-pusztáról.

E négy sértettet aztán a Schmiedt és Balogh parancsára a személy szerint meg nem állapítható gyanúsítottak a Katona József tanyájától a Bor Lukács tanyájához vezető úton megfojtották, és hulláikat a Bor Lukács tanyájának közelében elásták.

Megelőzőleg ugyanis Bor Lukács gyanúsított is csatlakozott a cselekmény véghezvitelére, és e négy sértett meggyilkolásában ő is részt vett.

A Gyármajorból elrekvirált szekeret és két pár lovat a kecskeméti katonák vittek magukkal, s ez még mai napig sem került vissza, s az sem volt kipuhatolható, hogy két szekérrel mi lett.

Miután gyanúsítottakkal szemben a lázadás bűntette megállapítható nem volt, és egyes gyanúsítottal szemben az 1921. évi november 3-án kelt magas kormányzói kegyelmi elhatározás alkalmazhatósága látszik fennforogni, az iratokat megfelelő eljárás, illetve a kegyelmi eljárás folyamatba tétele, továbbá a katonai hatáskör alá tartozó gyanúsítottakra nézve az iratoknak a csendőrség felügyelője ügyészéhez leendő áttétele végett a Kalocsai Kir. Ügyészséghez tétettek át.

3./ LAJOSMIZSEI GYILKOSSÁG ÜGYE:

Kecskeméten a proletárdiktatúra bukása után a közbiztonsági szolgálatot az ún. Héjjas-féle karhatalmi különítmény teljesítette, amelynek Pataki Nándor, Francia Kiss Mihály, Jenei József, Sutus Mihály és Zana László gyanúsítottak is tagjai voltak. A románok kivonulása után, 1919. évi november közepe táján Pataki Nándor mint a Kecskemét város VI. kerületének karhatalmi parancsnoka eddig kin nem derített feljebbvalójától azt a parancsot kapta, hogy a Kecskemétről Lajosmizse felé induló vonatot vizsgálja át, és az azon található kommunistákat tartóztassa le, esetleg végeztesse ki. Pataki e parancs folytán 1919. november 20 vagy 21-én éjjel 2 órakor Francia Kiss Mihállyal és két ismeretlen csendőrrel együtt kiment a vasúti állomásra, és a vonatra felszállva az utasokat igazoltatták, s ez alkalommal Neubauer Izidor kecskeméti gyufagyár-igazgatót, Nemes Sámuel tanárt, Wertheimer Jenő tanulót, és egy Fleitscher vagy Felischmann nevű rokkant katonát, mint kommunistagyanús egyéneket a lajosmizsei állomásfőnök hivatalos helyiségébe vitték, onnan azonban Fleischer nevű rokkant katonát szabadon engedték. Innen bementek a községházára, és rá következő reggel Lajosmizséről Fodor Zsigmond kereskedőt Pataki és Francia Kiss lakásáról elhurcolták, és a másik három sértetthez a községházára vitték.

E négy sértettet Monori Kiss József tanyájára vitték, akiket Francia Kiss Mihály és Pataki Nándor parancsára Monori Kiss József, Sutus Mihály, Jenei József és Zana László gyanúsítottak este 10 óra után kivégezte.

Sértetteket Pataki Nándor és Francia Kiss Mihály gyanúsítottak motozták meg, és a náluk levő ingóságokat Pataki Nándor vette magához, amiket a Rád Árpád tanú vallomásával valószínűsített előadása szerint Pataki a városparancsnokságnak szolgáltatta be.

Arra nézve, hogy sértetteknél minő ingóságok és értékek voltak, pontos bizonyíték beszerezhető nem volt, s így nem nyert

megcáfolást Patakinak az az előadása, hogy sértettektől mindössze 4–500 korona készpénzt, két bankjegytárcát és egy ezüstórát vett el.

Miután gyanúsítottakkal szemben a lázadás megállapítható nem volt, és az eljárás adatai szerint gyanúsítottak cselekménye az 1921. évi november 3-án kelt magas kormányzói kegyelmi elhatározás alá látszik esni, ennélfogva az összes nyomozati iratok további illetékes eljárás, illetve a kegyelem tárgyában teendő előterjesztés céljából a Kecskeméti Kir. Ügyészséghez tétettek át.

Budapest, 1922. június 20. napján

Váry Albert
kir. koronaügyészhelyettes

[olvashatatlan aláírás]
kir. ügyész.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Eredeti, gépelt, aláírt.

7.
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ ÍTÉLETE ULAIN FERENC ÉS TÁRSAI BÜNTETŐÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1924. JANUÁR 24.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék lázadásra irányuló szövetség bűntette miatt dr. Ulain Ferenc és társai ellen a kir. ügyészségnek 154952/1923. k. ü. számú vádiratában foglalt vád felett dr. Langer Jenő kir. törvényszéki elnök, mint elnök, dr. Forpády Zoltán János kir. táblabíró, dr. Flórián János kir. törvényszéki bíró, pótbíró, valamint dr. Wámoscher Endre kir. törvényszéki jegyző és dr. Menyhárd Alfréd kir. törvényszéki joggyakornok mint jegyzőkönyvvezetők részvételével, dr. Mészner Tivadar kir. ügyésznek, mint közvádlónak, a szabadlábon lévő vádlottak és dr. Részler Kornél I. és II. rendű Hellebrandth János II. r., dr. Zimmerman Lajos és dr. Pethe György III. r. és Károlyi József I. r. vádlottak védőinek jelenlétében, Budapesten, 1924. évi január hó 14., 15., 16. és 17. napján megtartott, részben zárt, részben nyilvános főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallatása után meghozta a következő

ítéletet:

I. 1923. november hó 6-ától november hó 20-ig statáriális letartóztatásban, november 20-tól előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő dr. Ulain Ferenc 42 éves, r. kat. vallású, nagyszebeni születésű,

budapesti lakos, nős, vagyona van, katona volt, gyakorló ügyvéd és nemzetgyűlési képviselő;

II. 1923. november 7-től november 20-ig statáriális letartóztatásban, november 20-tól december hó 24-ig előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő dr. Szemere Béla, 50 éves, ref. vallású, lasztoméri születésű, budapesti lakos, magyar állampolgár, nős, vagyona van, katona volt, kórházi igazgató főorvos;

III. 1923. november 7-től november 20-ig statáriális letartóztatásban, november 20-tól december 20-ig előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő Bobula Titusz 45 éves, r. kat. vallású, budapesti születésű és lakos, az Amerikai Egyesült Államok állampolgára, nős, vagyonos, katona nem volt, építész,

mindhárom vádlott bűnös a Btk. 156. §. 1. tételében meghatározott lázadásra irányuló szövetség vétségében, amelyet úgy követtek el, hogy Budapesten, 1923. november 2-án és 5-én egymással szövetséget kötöttek, hogy Bajorországgal politikai és katonai megállapodást fognak kötni az újonnan alkotandó magyar állam területére, olyképpen, hogy az ország 1914. év előtti határokat visszaszerezze, s ennek a megállapodásnak a végrehajtása érdekében a magyar hazafias egyesületek közreműködésével a magyar kormányt erőszakkal eltávolítani, vagy a fenti szerződés szerint való intézkedésre akarták kényszeríteni.

A kir. törvényszék ezért:

Dr. Ulain Ferenc I. rendű, Dr. Szemere Béla II. rendű és Bobula Titusz III. rendű vádlottak mindegyikét a Btk. 156. §. 1-ső tétele alapján a Btk. 92. §. alkalmazásával 1 /egy/ hónapi és 14 /tizennégy/ napi államfogházra, mint főbüntetésre ítéli.

A szabadságvesztés-büntetést a statáriális és előzetes letartóztatással a Btk. 94. §-a alapján mindegyik vádlottra egészen kitöltöttnek veszi.

A vádlottak a Bp. 481. §-a értelmében kötelesek az eddig felmerült bűnügyi költség fejében 26.800 koronát egyetemlegesen, ezen kívül dr. Ulain Ferenc 27 360 korona, dr. Szemere Béla 27 360 és Bobula Titusz 32 410 korona fogolytartási költséget, valamint az azután netán felmerülő bűnügyi költséget külön-külön az Államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék az irodai 1829/1923. t. sz. alatt bűnjelként őrzött iratokból a Bobula Titusztól lefoglalt iratokat nevezettnek a Bp. 488. §-a alapján az ítélet jogerőre emelkedésre után kiadni rendeli, a többi iratokat pedig a jelen bűnügy irataihoz rendeli csatolni.

Az ítélet jogerőre való emelkedése után a Bp. 494. §-a alapján kir. ügyészséggel és dr. Ulain Ferencre vonatkozóalag a Bp. 108. §-a alapján a budapesti ügyvédi kamarával közöltetni rendeli.

Indoklás:
Döhmel Frigyes állítólagos kereskedősegéd 1923. október hó 31-én levelet írt Bobula Titusz vádlottnak, amely levélben találkát kért tőle. Bobula Titusz válaszára még ugyanaznap megjelent Döhmel Frigyes Bobula Titusz Gellért Szálló-beli lakásán, ahol „Deutscher Kampfbund" feliratú okmányokkal igazolta, hogy ő a bajor Hitler Adolf nacionalista szervezetének teljhatalmú megbízottja, és aki fel van hatalmazva tárgyalások folytatására, szerződések kötésére. Iratai közt volt egy melléklet, amely a bajorok által küldendő csapatok és hadiszerek mennyiségét foglalta magában. Volt azon kívül egy levél Döhmel Frigyesnél, amelyben Döhmel megbízói azt ajánlották, hogy Döhmel Frigyes a Gömbös-féle frakcióval keressen érintkezést. Elmondta ezen kívül Döhmel Bobula Titusznak, hogy a bajor nacionalistáknak mik a terveik.

Bobula Titusz hitelt adott Döhmel előadásának, magához kérette dr. Szemere Bélát, és előadta neki, hogy Döhmelt Hitler Adolf küldte azzal a megbízással, hogy a magyarok a cseheket támadják meg, ha a csehek a németeket hátba támadnák, és ennek fejében a németek támogatják a magyarokat a területi integritás visszaszerzésében. Döhmel Frigyes ugyanakkor Szemere Béla jelenlétében is előadta, hogy a bajorok hajlandók volnának katonákat és fegyvereket adni. Egyúttal a magyar irredenta mozgalom után érdeklődött. Szemere Béla kijelentette ekkor, hogy Döhmel csakugyan Hitler Adolf kiküldöttje, és a kormány hallgatólagosan ehhez a tervhez hozzájárulna. Bobulával megállapodott Szemere, hogy valakit Németországba küldenek, s ekkor említette Bobula dr. Ulain Ferenc nevét.

Bobula Titusz november 1-jén telefonált dr. Ulain Ferencnek, hogy keresse fel őt Gellért Szálló-beli lakásán. dr. Ulain Ferenc november 2-án este fel is ment Bobula Titusz lakására, ahol Bobulán kívül Döhmel Frigyest találta. Dr. Ulain Ferenc ez alkalommal látta először Döhmelt. A társaságban Döhmel vitte a szót, aki előadta, hogy Ludendorfftól és Hitlertől kapott megbízást, hogy Magyarországgal politikai kapcsolatot létesítsen, egyúttal okmányokkal igazolta személyazonosságát. A beszéd a németországi viszonyokról általánosságban folyt, a lényege azonban az volt, hogy a bajorok segítséget adnának a magyaroknak, hogy egy Németország ellen irányuló cseh offenzíva esetén a magyarok a cseheket délről megtámadnák, és a németek támogatnák a magyarokat régi határaik visszaszerzésében. Ez alkalommal Szemere Béla már a megbeszélés folyamán érkezett, dr. Ulain és dr. Szemere ekkor ismerték meg egymást. Szemere Béla a megbeszélés folyamán szükségesnek tartotta, hogy valakinek Münchenbe kell utazni, dr. Ulain Ferenc önként vállalkozott is erre, és megállapodtak, hogy a dolgok részleteit még egyszer megbeszélik.

November 4-én Ulain Ferenc újból felment Bobula Titusz lakására, de akkor Szemerét nem találta ott, csak Bobulát és Döhmelt, s ezért további tárgyalás nélkül eltávozott.

November 5-én este Dr. Ulain Ferenc ismét felment Bobula lakására, ahol Döhmel és Szemere már ott volt. Döhmel ez alkalommal leveleket mutatott fel, hogy Ludendorfftól a futár visszaérkezett, Ludendorff november 6-án fogadja Ulaint. Ezt megelőzőleg Döhmel Bobulával és Szemerével tárgyalva megbeszéléseik alapján egy szerződést készített. A megbeszélés pontozatok szerint történt. Amikor Ulain megérkezett, a szerződés már készen volt. Ulain Ferenc azt futólag átnézte, s Bobula fordította a németül nem beszélő Szemere Bélának magyarra. Döhmel kérte a vádlottakat, hogy a szerződést írják alá, azt ő maga is aláírta. A szerződést Döhmel kívánta Münchenbe vinni, de mert Ulain vállalkozott a müncheni útra, Döhmel arra kérte, hogy szerződést vigye magával Németországba, mert az szolgál bizonyítékul arra, hogy a magyarok elhatározása komoly. Ulain és Szemere vonakodott a szerződést aláírni, de Döhmel ragaszkodott hozzá. Az ő unszolására Bobula Titusz is hajlandó volt aláírni, mire Ulain kijelentette, hogy az aláírás nem is fontos dolog, míg az illetékes német felekkel megbeszélve nincs. A szerződést akkor mindhárom vádlott aláírta. A második példány aláírásánál dr. Ulain Ferenc meggondolta magát, s ezt a példányt nem írta alá. Az első aláírt példányt később megsemmisítette. Az volt dr. Ulain terve, hogy kimegy Németországba, s ha Ludendorff hajlandó egy integritási akcióba belemenni, megbeszéli vele a részleteket. Állítása szerint ezután a kormánynak utólagosan jelentést kívánt tenni.

A november 8-áról keltezett, Magyarország és Bajorország között politikai és katonai szerződés létesítésére irányuló állapodás tizenegy cikkben és három mellékletben foglalkozik politikai, katonai és gazdasági kérdésekkel. A szerződés lényege az 5-ik cikk,

amely szerint a bajor állam elismeri az újonnan alakítandó magyar államot azon határok között, amelyekkel az 1914. június hava előtt bírt. Erre vonatkozik a katonai jellegű megállapodás is. Ennek a szerződésnek a 6-ik cikke így szól: „arról, hogy mely időpontban kezdődjenek a kétféle részről, azok az akciók, melyek a szerződést kötő felek részéről célszerűnek ítélt rezsimek felállítására szolgálnak, a felek kötelesek egymást kölcsönösen értesíteni." A 11-ik cikk szerint a megállapodás ideiglenes, az újonnan alkotott államok az akciók végrehajtása után szabályozzák egymáshoz való végleges viszonyukat.

November 6-án Döhmel Frigyes Bobulával felment dr. Ulain Ferenc lakására, s mivel Ulainnak német vízuma nem volt, Döhmel ajánlotta, hogy ő egy embert ad mellé, aki a német határon őt átviszi. Döhmel elment, hogy az emberét felhozza, de azután nem jelentkezett. Dr. Ulain Ferenc elutazott, őt a vonaton Hegyeshalomnál a rendőrség feltartóztatta, s a szerződést Záborszky Miklós rendőrfogalmazó elvette.

Ugyanaznap este Döhmel Frigyes Seibold Jenő detektívfelügyelő kíséretében felment Bobula lakására, akinek a detektívfelügyelőt, mint bajor őrmestert mutatta be. Általános tárgyú beszélés után Döhmel azt kérdezte, hogy ő magyar részről komoly fegyveres alakulatokról nem hallott. Bobula Titusz ekkor kijelentette, hogy Szemere Béla ÁBM-szervezetei teljesen meg vannak szervezve. A szervezetek a fegyvereiket nem szolgáltatták be. A szervezetekben élénk agitáló tevékenységet fejtettek ki a kormány ellen, és a közhangulat ezekben a szervezetekben Bethlen-ellenes. Szemerének Bobula szerint az a terve, hogy próbariadót rendel el, s bár Héjjassal és Prónayval nem tárgyaltak, számítanak az ő segítségükre is. Szemere emberei megszállnák a várost, Héjjas és Prónay harci készültség gyanánt maradnak, és az alkalmatlan politikusokat, valamit vezető személyiségeket összeszednék. Ezekről kész lista van már.

A vádlottak nem ismerték el bűnösségüket. Azt adták elő, hogy Döhmel Frigyessel tárgyaltak ugyan, nem tudták, hogy ő agent provocateur, de a kormány erőszakos eltávolításáról nem volt szó.

A kir. törvényszék az imént előadott tényállást dr. Ulain Ferenc, dr. Szemere Béla és Bobula Titusz vádlottaknak a főtárgyaláson tett vallomása, a nyomozás folyamán tett vallomásuk elébük tárása, a november 3-áról keltezett, Bobula Titusz és Szemere Béla aláírásával ellátott szerződés felolvasása, Seibold Jenő és Záborszky Miklós tanúk vallomás és Seibold Jenő ismertetett detektívjelentése alapján állapította meg. A kir. törvényszék a vádlottak vallomáson kívül csupa teljesen megbízható és érdektelen tanúvallomásokat mérlegelte, és az okirati bizonyítást vette figyelembe. Záborszky Miklós vallomása teljesen kifogástalan. Seibold Jenő vallomása ugyancsak megbízható s érdektelen vallomás. Vallomását részben megerősíti Bobula Titusz és Szemere Béla is, amikor Bobula kijelenti, hogy az ÁBM-szervezetekről beszélt Seiboldnak, s Szemere is elismeri, hogy próbariadóról a tárgyalások folyamán volt szó. Azonban mindketten azt vallják, hogy más értelemben szóltak erről. Ha azonban azt tekintjük, hogy a vádlottak komolyan tárgyaltak Döhmel Frigyessel, így komolyan kell venni a neki mondottakat is, s ez eseten Seibold Jenő ugyancsak komoly dolgokat hallott, miért is az általa előadottak figyelembevételével tartotta a kir. törvényszék a fentebb előadott tényállást megállapítandónak.

Nem vette figyelembe a kir. törvényszék a tényállás megállapításánál Döhmel Frigyes vallomását, azt csak egyéniségének méltatásánál, s az önmagát is terhelő kijelentéseknél vette figyelembe. Döhmel Frigyes állítólagos lipcsei kereskedősegéd múltját, s főképpen azt, hogy miért jött Magyarországra, a kir. törvényszék megállapítani nem tudta. Saját előadása logikai ellentmondással van tele. Ideális kommunistának

nevezi magát, s mégis állítólagos kommunista újság elleni merénylet miatt kellett Bajorországba mennie. A főtárgyaláson már azt sem mondja, hanem csak azt, hogy egy rokona tudott a merényletről, s mert nem akart tanúságot tenni, hagyta el hazáját. Eltekintve attól, hogy oly egyén, mint Döhmel Frigyes, aki mindig másképp beszél, valahány ember előtt beszél, az az ok nem látszik elégségesnek, hogy Bajorországba, a Hitler-féle nacionalistákhoz, onnan pedig Magyarországra meneküljön. Döhmel kopott ruhában, 1923. augusztus 12-én, határátlépési bizonyítvánnyal lépi át a magyar határt. Sopronba megy, s mert pénze nincs, ott Kovács századostól 15 000 koronát kér és kap. Pár nap múlva, augusztus 16-án a filoszemita és demokrata Döhmel a budapesti ÉME-be megy, hogy egy levelet a vezetőségnek átadjon, melyet állítólag Németországból hozott. Egyúttal munkát is keresett ott. Döhmel azt állítja, hogy ő a levelet át is adta. A főtárgyaláson kihallgatott Gál József tanú ezt megcáfolta. Gál jelen volt az ÉME helyiségében, mikor Döhmel mint német menekült ott megjelent. Az egyesületben vezető tagot keresett, de nem talált. Levelet senkinek át nem adott. Gál volt az, aki ajánlkozott, hogy a menekült németet elvezető az ÉME egyik vezető tagjához, a közelben lakó Prónay Pálhoz. Prónaynak ugyancsak nem adott át levelet, sőt, Prónay nem is fogadta Döhmelt, szemrehányást tett Gálnak, hogy minek vezet hozzá ily embereket. Gál József azonban, mint újságtudósító, érdeklődött a németországi események iránt, s mert németül nemigen tudott, Döhmelt elvitte Vikár Bélához, hogy az tolmácsolja Döhmel előadását. Gál egy napig szállást is adott Döhmelnek, s ebédet is fizetett neki. Augusztus 17-én Gál Adorján Gézához vezette Döhmelt, majd a Magyar Kultúrliga helyiségébe, ahol Döhmel németországi eseményekről beszélt, majd bajor összeköttetést ajánlott. Ugyanakkor egy szerződéstervezetet készített, melyet utóbb a parlamentben Daruváry Géza akkori helyettes miniszterelnök

jelenlétében tartott kihallgatás alkalmával becsatolt. Augusztus 18-án dacára, hogy pénze nem volt, vállalkozott, hogy az említett szerződést Németországba viszi, s azt mondta, hogy ott Ludendorff-fal és Hitlerrel tárgyal. El is utazott Sopronba, de utóbb, mint filoszemita érzelmű egyén, meggondolta magát, s mert állítólag zsidók elleni atrocitásokat terveznek elkövetni, augusztus 19-én visszautazott Budapestre. Augusztus 20-án a Neues Pester Journalnál jelentkezik, innen az Egyenlőség című hetilaphoz megy, majd a Pesti Izraelita Hitközséghez. A hitközség Vázsonyi Vilmoshoz utasítja. Döhmel augusztus 22-én jelent meg Vázsonyi Vilmosnál, aki Fábián Béla nemzetgyűlési képviselőt kérte fel, hogy Döhmelt a kormány elé kísérje. Augusztus 24-én a parlamentben Daruváry Géza, Rakovszky Iván miniszterek és Kánya Kálmán hallgatták ki Döhmelt. Döhmel vallomásában előadottakra a nyomozást elrendelték. Miután Döhmel úgy vette észre – mondja ő –, hogy a hatóságok nem sok hitelt adnak előadásának, a Népszava szerkesztőségébe ment, majd augusztus 27-én Vázsonyi Vilmos irodájában, ott találkozott Hetényi Imre főkapitányhelyettessel. Hetényi Döhmelt Hirsch Sándor detektívfelügyelő kíséretében Münchenbe küldte az állítólagos magyar-bajor összeköttetés kinyomozására és meggátlására. Münchenből visszajövet szeptember elején még felmegy Döhmel a Szemere-körnek nevezetett Magyar Kultúrliga helyiségébe, szeptember 5-én azonban végleg elmarad, s október 21-éig sem a Szemere-körrel, sem Szemere Bélával és Bobula Titusszal nem találkozik. Akkor kezdeményezte a vád tárgyává tett eseményeket.

Megállapítható, hogy Döhmel Frigyes, aki előadása szerint munkakeresés végett jött Magyarországra, munkát komolyan soha nem keresett. Azt mondja, hogy az események elsodorták eredeti tervétől. Ellenben megállapítható, hogy Sopronban 15 000 koronát kapott, Budapesten Vázsonyi Vilmos fia, Vázsonyi János segélyezte, körülbelül 4–500 000 koronát adott neki, azonkívül

ellátta alsó- és felsőruhával, cipővel, nyakkendővel. Egy ideig Döhmel Vázsonyi Vilmos irodavezetőjénél is lakott. A rendőrség Döhmelt az Ulrich cégnél helyezte el, s azonkívül pénzzel is segélyezte. Az Ulrich cégnél körülbelül 10 napig dolgozott Döhmel, onnan nagyobb összegű előleg felvétele után elment. A Népszavánál ismét pénzt kért, de ott nem kapott, hanem az Erzsébet körúti szociáldemokrata párthelyiségbe küldték, ahol egy képviselőtől 50 000 koronát kapott. Ezekből kétségtelenül megállapítható, hogy Döhmel Frigyest anyagi érdek vezette.

Megállapítható Döhmel Frigyes vallomásából az is, hogy ő úgy Vázsonyiékat, mint a rendőrséget félrevezette, mert másokat mondott Vázsonyiéknak és a rendőrségnek, s másképp vallott a kir. ügyészség és a bíróság előtt. Vázsonyi János és Pakots József előtt főképp a zsidók elleni állítólagos tervezett atrocitásokról, feketelistáról, Budapest megszállási tervezetéről beszélt, úgy tüntette fel ezeket, mintha mindezt a vádlottak terveznék. Általában rémületet kívánt kiváltani, hogy a bedugoló pénzforrásait ismételten megnyissa. A főtárgyalás folyamán tisztázódott, hogy ezek az állítólagos tervek állítólag egy Kis Lajos nevű egyéntől származnak, s noha Döhmel – vallomása szerint – napokkal előbb tudta, hogy Kis Lajos ily listákat és terveket át fog adni, s bár a rendőrséggel összeköttetésben állt, a rendőrséget is felültette, mert nem tette lehetővé, hogy ezt az egyént megfogják, akinek a tevékenysége kétségkívül olyan, amely megérdemelte volna, hogy a rendőrség áldozatok árán is kézre kerítse a nevezettet. Ez a személy a nyomozás során sem volt feltalálható.

Mindennek dacára a kir. törvényszék a különféle valótlanságokon is átsikló és kimagyarázó Döhmel Frigyes valódi arculatát felfedhetőnek nem találta, s az a gyanú mutatkozik, hogy a Döhmel mögött keresendő egyének az ország határain kívül – de nem Bajorországban – vannak, s Döhmel volt az, aki nemcsak a vádlottakat, de magyarországi pártfogóit is rászedte.

Különösen feltűnő jelenség, hogy kereskedelmi alkalmazott a lehető legrövidebb idő alatt oly szerződéstervezetet készít, amely, ha nem is diplomáciai műremek, mindenesetre oly tevékenység, oly dolgokat felölelő, amely bizonyos előkészületet, tanulmányozást igényel. Döhmel Frigyes ez irányban megkérdeztetvén azt a választ adta, hogy ő író is, éspedig novellaíró. Ámde ez a körülmény nem magyarázza, sőt, gyanúsabbá teszi Döhmel egyéniségét, mert novellaíró köztudomás szerint nem készít például cseh támadás esetére államszerződéseket. Döhmel Frigyes személyisége a per mostani adatai szerint probléma, ismeretlen valami, ami pedig ismerős, az olyan, ami szavahihetőségét a legnagyobb mérvben kétségessé és megbízhatatlanná teszi, az ő vallomása tehát megnyugtató bizonyítékul nem használható.

Ez oknál fogva nem mérlegelte a kir. törvényszék Hetényi Imre, Vázsonyi Vilmos, Pakots József tanúk vallomását sem, mert három tanú, különösen a két utóbbi egyedül és kizárólag Döhmel Frigyes bemondásai alapján tettek vallomást, s így az alap megbízhatatlan lévén, az megbízható és kifogástalan egyének közlésével sem válik megnyugtató bizonyítékká.

Hetényi Imre tanú tudomását ugyancsak legnagyobbrészt Döhmel Frigyes bemondásából merítette. Ez tehát ugyanolyan elbírálás alá esik, mint a fentebb előadottak. Vallomásának egyéb része, hogy bajor horogkeresztes fiatalemberek jöttek, figyelembe ezért nem vehető, mert puszta feltevésnél egyébnek nem látszik. Az ugyanis, hogy a bajor fiatalemberek megjelenése okozati összefüggésben volna a vádlottak tevékenységével, semmiféle konkrét adattal bizonyítva nincs, azt még Döhmel sem állítja, sőt, kijelenti, hogy vádlottaknak a bajor nacionalistákkal összeköttetése nem volt, Nyugat-Magyarországon német katonák nem voltak, de főképp ellene monda az a körülmény, hogy a bajor fiatalemberek október 31-ike előtt jöttek ide, amikor még azok nem is tudhatták, hogy Döhmel Frigyes levelet ír, s hogy Ulain Ferenc november 2-

án ebbe az akcióba kapcsolódik. Vallomásának a többi része a vádbeli cselekményt megelőző időre vonatkozik, s mint ilyen, e bűnügy szempontjából nem lényeges. Seibold Jenő vallomását a kir. törvényszék mérlegelte, az ebből merített tudomás további tárgyalást nem igényel.

Gál József, Trenkó József, Vikár Béla, Hirsch Sándor tanúk vallomása nem a vádbeli cselekményre vonatkozik, az mint Döhmel szavahihetőségére vonatkozó körülmények csak távolabbi vonatkozásban vannak az üggyel.

Megállapítható továbbá, hogy Döhmel Frigyes volt az, aki Bobulával a találkozást kezdeményezte, ő volt az, aki hamis iratok alapján magát mind bajor megbízott legitimálta, ő volt az, aki hamis iratokkal a fajvédők bekapcsolódását kívánta, ő volt az, aki a bajor relációkat felvetette, ő volt az, aki a szerződés készítését szükségesnek tartotta, a szerződést fogalmazta, annak aláírása végett magát exponálta, s ezt előadása szerint azért tette, hogy a vádlottak ellen bizonyítékokat szerezzen.

Megállapítható továbbá, hogy Döhmelnek a Hitler-féle bajor szervezettel semmiféle összeköttetése nem volt. Bajor katonák és fegyverek Magyarországon nem voltak. A bajor hazafias szervezetek írásait hamisította. Vázsonyi Jánosnak és a rendőrségnek tárgyalásáról jelentést tett, vagyis agent provocateur volt.

Ez a szerep az erkölcsi törvényekkel és felfogással nem fér össze, az elítélendő.

Az a körülmény, hogy valaki anyagi érdekből mást bűncselekmény elkövetésre buzdít, éspedig olyanokra, amelyeknek elkövetése az illetőnek szándékában sem volt, mint például a szerződés aláírása, s azután ugyanarra a bűncselekményre, amelynek értelmi kigondolója, szellemi tervezője és elrendezője volt, előáll, mint vádló, az olyan eljárás, amelyet a kir. törvényszék

helyesnek nem tart, intézményes támogatásban és védelemben nem részesíthet.

Az agent provocateurséget csak hivatalos kötelességteljesítés esetén, vagy magánszemélyeknél az aljas indok hiánya esetén az államot alapjában megrendítő, komoly veszély elhárítása végett, vagy mert a vádlottban a szándék már egyébként is megvolt, s erre alapos gyanúokok forognak fenn, tart megérthetőnek.

Más az eset Seibold Jenő esetében. Ő ugyan szintén megtévesztette Bobula Tituszt kilétére vonatkozólag, de Seibold Jenő a kötelességteljesítés tudatában járt el, s tevékenysége passzív volt, nem ajánlott semmit, nem iparkodott Bobula Titusz elhatározását irányítani oly módon, hogy annak szándéka sem lett volna bűncselekmény elkövetésére, s ha ő fel nem lép, a bűncselekmény nem következik be. Ő csupán megfigyelője volt két egyén beszélgetésének, tervezésének. A kir. törvényszék itt kiemeli, hogy bűncselekmények esetén a Btk. szabályai tartandók szem előtt. Ha a törvény bűncselekménynek minősít valamely tevékenységet, azt elkövetni nem szabad, sem akkor, ha az elhatározás saját kezdeményezésből fakad, sem akkor, ha az elhatározást más indítja meg. Magánjogi vonatkozásban a másik fél akaratnyilvánítás komolyságának hiánya lehet jelentős, büntetőjogilag a felelősséget az nem érinti, csak akkor, ha a szándék hiányában a vádlott tette nem volt beszámítható, ami Bobula Titusz és társai esetében nincs meg.

A kir. törvényszék ezek szerint Döhmel Frigyes vallomását részint megbízhatatlanság, részint oly agent provocateuri magatartás miatt, mely meg nem engedhető, elfogadhatónak nem tartja, illetve az őáltala megígért katonákat, fegyvereket, a szerződésen az ő aláírását a vádlottak terhére nem rója. Mi az tehát, amiben a vádlottakat bűnösnek találja?

A Btk. általánosságban a bűncselekmény elkövetésére irányuló előkészületi cselekményt nem bünteti. A tettes szándéka előkészületi cselekmény esetén is megvan, bizonyos tevékenység is járul ehhez, de a véghezvitel még el nem kezdődött. A Btk. 156. §-a a cselekmény veszélyességére tekintettel az általános büntetőjogi elvektől eltérőleg nem csak az előkészületi cselekményt konstruálja önálló bűncselekménnyé, hanem még azt a szövetkezést is, melyhez előkészületi cselekmény nem járul. Bünteti tehát a szövetkezésre irányuló szándékos elhatározást.

A szövetség a Btk. értelmében létrejött, ha két, vagy több személy a bűncselekmény elkövetését közös egyetértéssel elhatározza.

Bobula Titusz, Szemere Béla és Ulain Ferenc saját beismerésük szerint is elhatározták, hogy a bajorokkal, ha más egyén motivációja folytán is, politikai és katonai kapcsolatot létesítenek, szerződést kötnek, ha a bajorok is hajlandók erre. Döhmel Frgyies már előre jelezte terveit, Ulain Ferencék első alkalommal megmondták, mit terveznek. Több napon megtárgyalták ezt a kérdést, s hajlandók voltak azt írásba is foglalni. A tárgyalás során részletekbe is mentek, mikor több vagy kevesebb katona szükségét hangoztatták, illetve mikor Ulain Ferenc idegen erőket nem akart, csupán a szerződés aláírását ellenezte. Bár Ulain Ferenc az általa aláírt szerződéstervezetet utólag megsemmisítette, de ez nem azért tette, hogy a bajorokkal létesítendő politikai kapcsolat eszméit elejtette, hanem azért, mert a Döhmel által készített tervezetet helyesnek nem tartotta. Ez a megjegyzés tehát mindhárom vádlottnak szándékos elhatározása volt, Döhmel Frigyesnek csupán megindító szerepe volt, de hogy ez a vádlottaknak komoly elhatározása volt, abból is kitűnik, hogy Döhmeltől függetlenül, mert abban bizakodtak, kiküldték Ulain Ferencet Münchenbe, s Ulain Ferenc, dacára, hogy Döhmel szerződését nem tartotta mindenben helyesnek, mégis elutazott, a

szerződést nem semmisítette meg, hanem azt magával vitte, mint olyant, ami további tárgyalásoknak alapul szolgálhat.

A vádlottak elhatározása tehát komoly volt, a bajorokkal való katonai és politikai szövetség megkötésére irányult, a szerződés in concreto volt alkalmatlan bűncselekmény elkövetésére, mert bajorokkal kapcsolat nem állott fenn, egyébként az alkalmas eszköznek látszott. A vádlottak tehát komolyan vették a szerződést, illetve Ulain Ferencnek később keletkezett az az aggodalma, de mint fentebb említve volt, az csak az írásos szerződésre vonatkozott.

A szövetkezésre a közös egyetértés tehát megvolt, további kérdés az, hogy a lázadás elkövetésére irányult-e? Lázadás alatt oly csoportosulás értendő, melynek célja az állami életműködés rendes menetét erőszakkal megváltoztatni, illetve a tömeg erőszakkal akarja saját akaratát állami tényezők fölé helyezni.

A vádlottak egyértelműen azt adták elő, hogy ők erőszakos kormányválságot nem akartak. A bajorokkal kötendő szerződést akarták, de arról a kormánynak utólagosan jelentést akartak tenni.

Az kétségtelen, hogy a vádlottak által tervezett szerződést, tekintet nélkül arra, hogy írásba van-e foglalva, vagy nem, a kormány ellenzése mellett megvalósítani csak erőszakkal lehetséges, s ez esetben a lázadás bűncselekménye fennforog. Fennforog még akkor is, ha külön nem beszélnek róla, mert a szerződésben az hallgatólagosan benne foglaltatik. Kétségtelen az is, hogy a kormánynak előre jelentést tenni nem akartak. Egyedül az a körülmény döntő, hogy a kormánynak a szerződéshez való hozzájárulását remélhették-e a vádlottak?

A kir. törvényszék ezt a kérdést nemlegesnek látja eldöntendőnek. Nem számíthattak a vádlottak a kormány sem előleges, annál kevésbé utólagos jóváhagyására, de nem is számítottak.

Ulain Ferenc vallomásában azt adja elő, hogy ha legfelsőbb helyen ehhez a szerződéshez hozzájárulnak, a jelenlegi kormányzati rendszernek meg kellene változnia. Bobula Titusz már magától értetődőnek tartja, hogy az ügyek vitelét más kormánynak kellene átvenni, azt a helyzet változtatja mg. Ezt a védekezést Seibold Jenő tanú megcáfolja, amikor azt vallja, hogy Bobula előtte kijelentette, hogy az ÁBM szervezetekben a kormány ellen élénk agitációt fejteni ki, a közhangulat is Bethlen-ellenes, s hogy fegyveres akciókra is hajlandók. A jelenlegi kormányra tehát nem számítottak. A törvény azonban nem a jövőbeli kormányt védi, hanem azt, amely az ország hatalmát gyakorolja, amely felelős úgy külpolitikai, mint belpolitikai tekintetben.

Az ország mai helyzetében a szerződésben meghatározott célra és eszközök mellett sikeres eredményt elérni nem lehet, az csak további bajok szülőoka lehet. Nem remélhették a kormány hozzájárulását azért sem, mert a Hitler-féle csoport ugyancsak lázadócsoport volt, ezekről nyilvánvaló volt már abban az időben, hogy a törvényes kormány erőszakos eltávolítására törekszenek. Politikai előrelátás mellett ily csoportot támogatni lehet, de katonai és politikai szerződést csak tényleges hatalom birtokában lévő csoporttal vagy kormánnyal lehet jogérvényesen kötni.

Hogy a kormányra számítottak volna, ellentmond annak különösen az írásos szerződés, melyet, ha felületesen olvastak is, és más készítette, mégis bizonyos megbeszélés alapján készült, amelynek első soraiban Magyarországról és Bajorországról mint államokról, továbbá politikai és katonai közösség létesítéséről van szó, s a legfontosabb pontnál, az integritási pontnál az újonnan alkotandó magyar államról, melynek más értelme nem lehet, mint új kormányzat, mert a régi állam, ha megcsonkítva is, de fennáll. Ellene mond főképp a 9-ik cikk, amely a szerződő felek részéről célszerűnek ítélt rezsimek felállításáról szól, olyképpen, hogy a magyar akció már november végére terveztetik. Bármiképpen

magyarázandó is a rezsim kifejezés, a politikai irányzatnak is a kormány adja meg a jellegét, s a kormányt nem alkotmányos tényezők buktatnák, hanem – a szerződés szerint – a szerződő felek kezdeményezésétől teszik azt függővé. Első pillanatra is feltűnik, s ebből magyarázható, hogy a jogász és törvénytudó dr. Ulain Ferenc az általa aláírt példányt megsemmisítette, mert tudatára jutott a szerződés tartalma komoly voltának, mert ha azt komolytalanságnak tartotta volna, a Szemere és Bobula aláírásával ellátott példányt nem vitte volna magával a müncheni útra.

Szemere Béla még azt is állította, hogy a hivatásos diplomácia ily teendőket nem végezhet. Mindenesetre a kormánynak kell látnia diplomáciai útján a külföldi lehetőségeket, s a diplomáciára tartozik az, hogy valamely akciót hivatásos diplomatákkal vagy magánszemélyekkel látja-e célszerűbben lebonyolíthatónak, mert az ilyen akció a kormány terveit keresztezheti, s végeredményben kárt okoz. Tehát ez a kifogás sem helytálló.

Mindezek alapján a vádlottaknak az imént részletezett cselekvősége megállapítja a Btk. 156. §. 1. tételében meghatározott, lázadásra irányuló szövetség vétségének tényálladéki elemeit, s ezért őket abban bűnösnek kimondani és megbüntetni kellett.

A kir. törvényszék a vádtól eltérően nem látta fennforogni a Btk. 156. §. 2. tételében meghatározott bűntettet, mert nem tartotta előkészületi cselekmények a szóbeli megállapodásnak írásba való foglalását, mert ez magán a megállapodáson mit sem változtat, a veszélyt nem fokozta, csupán a megállapodást érzékelhetőbbé tette. Nem látta annak Ulain Ferenc elutazását sem, mert ezzel még közvetlen veszély nem keletkezett, s ez is csak azt célozta, hogy a bajor szervezetekkel a részleteket megbeszélje, s ezzel az egyoldalú megállapodást kétoldalú szerződéssé tegye. Amennyiben a szerződés rendelkezéseit a bajor szervezetek is magukévá tették volna, a szövetség teljes lesz, s a veszélyesség

nagyobb, de ez még mindig csak szövetség, s nem előkészületi cselekmény.

Döhmel Frigyes aláírása, az általa ígért csapatok és hadszerek ígérete a fentebb előadottakra figyelemmel tekintetbe vétetett. Nem történt előkészületi cselekmény a hazafias egyesületekben sem, Seibold vallomása szerint Döhmel azt kérdezte, hogy ő magyar részről még komoly fegyveres alakulásokról nem hallott, s ugyanő vallja, hogy Bobula Titusz azt a kijelentést tette, hogy Héjjassal és Prónayval nem beszéltek, de számítanak rájuk. Előkészületi cselekmény lett volna Budapest megszállási tervének kidolgozása, a feketelista, de ez a vádlottak tevékenységével nincs összefüggésben, az teljesen kívülálló egyének tevékenysége. A Seibold Jenő által említett lista meglétére semmi bizonyíték nincs. Általában az egész cselekmény tervezgetésnél, megbeszélésnél, szövetségnél nem volt több, ez a cselekmény pedig még nem előkészületi cselekmény.

A kir. törvényszék a büntetés kiszabásánál súlyosító körülményt nem észlelt. Enyhítő körülménynek vette a vádlottak büntetlen előéletét, s hogy hazafias szempontok vezették őket, s végül, hogy cselekményük a nagyobb veszélyességet nélkülözte. Nélkülözte pedig részben azért, hogy a hatóság a vádlottak eljárásának minden fázisáról tudott; nélkülözte azért, mert semmiféle összeköttetésük a bajor nacionalista körökkel nem volt, bajorok az országban nem voltak, de egyébként is fegyveresek a mai fokozott ellenőrzés mellett az országba nem is jöhettek, s végül, mert három egyénnek tervezgetése, szövetsége volt, akiknek, ha voltak is követőik, oly mennyiségű fegyverrel, amely a közre veszélyes lett volna, nem rendelkeztek, s embereikkel nem is érintkeztek. Ezekre tekintettel a bűncselekményre megállapított államfogház legkisebb mérvét is túl szigorúnak találta, mindhárom vádlottal szemben a Btk. 92. §-át alkalmazta, és a rendelkező

részben kiszabott büntetést tartotta a vádlottak bűnösségi fokával arányban állónak.

A kir. törvényszék a bizonyítás kiegészítése iránt előterjesztett indítványokat elutasította. Az a körülmény, hogy Seibold Jenő rövidebb ideig volt Bobula Titusznál, mint ő mondja, nem lényeges. Lényeges az, hogy Bobula kijelentéseket tett, s azt rövid idő alatt is tehette. Nem lényeges az, hogy dr. Ulain Fereinc a februári müncheni útjáról nyíltan beszélt, s hogy 1923. november hó 6-án sem utazott titokban, mert a februári út ezzel az üggyel okozati összefüggésben nincs, az pedig, hogy nyíltan utazott, semmit sem bizonyít. Dr. Ulain Ferenc /Nagyatádi/ Szabó Istvánnak sem mondta meg a tulajdonképpeni okot, hogy miért utazik, csak annyit, hogy az ország érdekében megy, s ebből következtetés nem vonható le.

Domsa Sándor kihallgatására semmi ok nincs, mert a kir. törvényszék is megállapította, hogy vádlottaknak a bajor szervezetekkel összeköttetésük nem volt, s így ugyanazt bizonyítani felesleges. Az pedig, hogy Hirsch Sándor kivel beszélt, az ügy szempontjából közömbös.

Gömbös Gyula, Klunhoff Leó kihallgatása azért mellőztetett, mert az általuk bizonyítani kívánt körülmények nem erre az ügyre vonatkoznak.

Gömbös Gyula és Friedrich István kihallgatását azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert a Szemere-köri esemény vád tárgyát nem képezi.

Héjjas Iván és Prónay Pál kihallgatását azért mellőzte, mert a kir. törvényszék is megállapította, hogy a vádlottak a nevezettekkel összeköttetésben nem állottak, és így az ügy további bizonyításra nem szorul.

Döhmel Frigyesnek Vázsonyi Jánoshoz és Vázsonyi Vilmoshoz írt levelének felolvasását azért nem rendelte el, mert

Döhmel Frigyes egyénisége, eljárásának indoka eléggé tisztázott, az más megvilágításba a levél után sem kerül.

Az a körülmény, hogy a Szemere-körben lázadásra irányuló szövetség nem jött létre, mint negatív körülményre utaló bizonyítás azért is mellőztetett, mert az nincs vád tárgyává téve.

Arra a körülményre, hogy az ÁBM a fegyvereket visszaszolgáltatta, és dr. Szemere Béla a fegyverek visszaszolgáltatását elősegítette, a kir. törvényszék a bizonyítást azért mellőzte, mert a fegyverek ügye tisztáztatott, s arra nem merült fel adat, hogy Szemere Béla a fegyverek beszolgáltatását késleltette volna, s így azt is bizonyítani és felesleges.

Döhmel Frigyes újbóli kihallgatását a kir. törvényszék azért nem tartotta szükségesnek, mert Döhmel Frigyes szavainak a bizonyítás szempontjából súlyt nem tulajdonít, az pedig, hogy ki volt a budapesti intim barátja, annak tisztázása az ügyhöz szorosan nem tartozik.

Dömötör Mihály és Csörgey Kálmán tanúkénti kihallgatását azért nem rendelte el, mert az általuk bizonyítani kívánt körülmények a vádbeli cselekmény megelőző időkre vonatkoznak, vád tárgyává nem tétetettek, ezért az ügy szempontjából nem lényegesek.

Mindezek alapján tehát az eljárás befejezését késleltető, nem lényeges körülményekre utaló bizonyításkiegészítés elutasítandó volt.

Az ítélet egyéb rendelkezése az azok mellett felhívott törvényszakaszokon alapszik.

Budapest, 1924. január hó 24. napján

dr. Langer Jenő sk. ft. elnök dr. Méhes Ignác sk. előadó

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610. Hiteles másolat, gépelt.

8.
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ ÍTÉLETE KEŐ-KUCSERA ISTVÁN ÉS TÁRSAI BÜNTETŐÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1924. JÚNIUS 8.

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék

B IX. 5811/54-1922

A Magyar Állam nevében!

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntette miatt Keő /Kucsera/ István, Gyalay Mihály, Adorján Géza és Kovács József Ellen, Keő István és Adorján Gézára nézve a kir. ügyészségnek 24779/k.ü.1923. számú, Kovács Józsefre nézve 161315/1923. k. ü. számú vádiratában, Gyalay Mihályra vonatkozóan pedig a B.IV.5811/46-1922. sz. vádiratában foglalt vád felett dr. Schirilla Achil kir. ítélőtáblai bíró, mint elnök, dr. Ortubay Dezső és dr. Bárczy Géza kir. törvényszéki bírók, valamint dr. Aszay Tihamér joggyakornoknak, mint jegyzőkönyvvezető részvételével dr. Kullman Sándor kir. ügyésznek, mint közvádlónak a szabadlábon lévő Keő István, Gyalay Mihály, Adorján Géza, Kovács József vádlottaknak dr. Fehérváry Kálmán ügyvéd, mint Keő István és Gyalay Mihály védője, és dr. Tasnái Kovács József, mint Adorján Géza védője jelenlétében,

Budapesten, 1924. évi június 11. és 18. napján megtartott, részben zárt, részben pedig nyilvános főtargyalás alapján a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ítéletet:

I. Keő /Kucsera/ István 37 éves, róm. kath. vallású, jászkarajenői /Pest megye/ születésű, ugyanottani /Árpád u. 14. szám/ lakos, magyar állampolgár, nős, 13 hold földje és háza van, írni-olvasni tudó gazdálkodó 1922. évi április 12–május 13-ig előzetes letartóztatásban, május 20–június 27-ig vizsgálati fogságban volt, jelenleg szabadlábon levő vádlott,

II. Gyalay Mihály, 31 éves, refor. vallású, szilágycsehi születésű, budapesti /IX. Lónyay utca 42. sz./ lakos, magyar állampolgár, elvált, 2 hold szőlője és 8 hold szántóföldje, 1 háza van, katona volt, polgári iskolai tanár és hírlapíró, 1922. évi április 11–május 19-ig előzetes letartóztatásban, május 20–június 30-ig vizsgálati fogságban volt, jelenleg szabadlábon levő vádlott,

III. Kovács József 21 éves, róm. kath. vallású, körmendi születésű és körmendi lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, katona volt, 4 polgári és 3 kereskedelmi iskolai osztályt végzett, magánhivatalnok, bűnösök a Btk. 288. §-ába ütköző és a Btk. 92. §-ának alkalmazása folytán a Btk. 20. §-a alapján minősülő gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség vétségében, amelyet úgy követtek el, hogy

Budapesten, 1922. február hóban, közelebbről meg nem határozható napon megállapodtak abban, hogy előre megfontolt szándékuk szerint közülük Kovács József két, név szerint meg nem állapított jászkarajenői zsidó megfélemlítése, eshető megölése végett két kézigránátot fog ezek házába bedobni. Kovács József ugyanezen hónapban Keő /Kucsera/ istván útbaigazítása alapján a helyszínt a szóban forgó ház megtekintse által kikémlelte, 1922.

március 2-án pedig Keő Istvánnal való megbeszélés szerint Gyalay Mihály a fenti célra 2 drb kézigránátot Kovács Józsefnek átadott, mi által a szövetséghez előkészületi cselekmények is járultak.

A kir törvényszék ezért:

Keő István vádlottat a Btk. 288. §-a alapján a Btk. 92. §-ának alkalmazásával 4 /négy/ hónapi fogházbüntetésre ítéli. A szabadságvesztés-büntetésről bő a vádlott előzetes letartóztatásával és vizsgálati fogságával a Btk. 94. §-a alapján 2 /két/ hónapot és 15 /tizenöt/ napot kitöltöttnek vesz. A hivatalvesztést a Bt. 54. §-ának második bekezdése alapján mellőzi.

II. Gyalay Mihály vádlottat ugyanazon törvényszakaszok alapján 3 /három/ hónapi fogházbüntetésre ítéli. A szabadságvesztés-büntetésből a vádlott előzetes letartóztatásával és vizsgálati fogságával a Btk. 94. §-a alapján 2 /két/ hónapot és 2 /két/ napot kitöltöttnek vesz. A hivatalvesztést a Btk. 54. §-ának második bekezdése alapján mellőzi.

III. Kovács József vádlottat ugyanazon törvényszakaszok alapján 2 /két/ hónapi fogházbüntetésre ítéli, s ezen szabadságvesztés-büntetést a vádlott előzetes letartóztatásával és vizsgálati fogságával a Btk 94 §-a alapján teljesen kitöltöttnek veszi. A hivatalvesztést a a Btk. 54. §-ának második bekezdése alapján mellőzi.

A szabadságvesztés-büntetést megkezdésének napjától kell számítani.

A nevezett vádlottak a Bp. 480. és 481. §-a értelmében kötelesek az eddig felmerült bűnügyi költséget egyetemlegesen, az ezután felmerülő bűnügyi költséget pedig külön-külön az államkasszának megtéríteni, azonban Kovács Józsefra a kir. törvényszék az 1890. évi XLIII. tc. 4. §-a alapján egyelőre behajthatatlannak nyilvánítja.

A kir. törvényszék az irodai letétnapló 642/1922. t. alatt bűnjelként őrzött töltények, 2 revolver és kézigránát elkobzását a

Btk. 61. §-a alapján elrendeli, és a bűnjelet az ítélet jogerőre emelkedése után a kir. ügyészségnek megküldi.

Az irodai letétnapló 635/1922 t. alatt bűnjelként őrzött iratokat és az üvegben lévő bűzbombákat pedig a Bp. 488. §-a alapján Adorján Gézának visszaadni rendeli, és ezeknek az ítélet jogerőre emelkedése után elvitelére őt felhívja.

IV. Adorján Géza, 31 éves, budapesti születésű és ugyanottani /I. Ábel Jenő u. 9. sz./ lakos, magyar állampolgár, nős, vagyontalan, katona volt, szigorló gépészmérnök, magánhivatalnok, 1922. évi április 11–14-ig előzetes letartóztatásban, jelenleg szabadlábon levő vádlottat a Btk. 288. §-ába ütköző, gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntette miatt ellene emelt vádak alól a Bp. 326. §-ának 2. pontja alapján felmenti. A vele szemben felmerült bűnügyi költség a Bp. 482. §-ának első bekezdése szerint az államkincstárt terheli. Egyben elrendeli a kir. törvényszék, hogy az ítélet jogerőre emelkedés után a Budapesti Kir. Ügyészséggel közöltessék.

Indoklás:

Kető Kucsera István jászkarajenői vendéglős 1922. évi február havában Budapesten, a Sörház utca 3. számú házban lévő vendéglőben Gyalay Mihály hírlapírónak borozgatás közben elpanaszolta, hogy a jászkarajenői zsidók az ébredő magyarok helyi csoportja ellen áskálódnak.

Tanakodtak, hogy mit kellene ellenük tenni, és különféle tervezgetés után megállapodtak abban, hogy a zsidók megfélemlítése végett a zsidók által lakott egy-egy házba kézigránátot kellene bedobni.

Véletlenül ott volt a vendéglőben Kovács József nyugat-magyarországi felkelő, akit asztalukhoz hívtak, és közölvén vele a tervüket, mindhárman elhatározták annak végrehajtását.

Megállapodtak abban, hogy Keő Kucsera István hazautazik Jászkarajenőre, másnap leutazik oda Kovács József is, és neki megmutatja azon házat, ahova a kézigránátokat be kell dobnia. Ezek megszerzését Gyalay Mihály vállalta magára.

Kovács József tényleg le is utazott Keő Istvánhoz, aki megmutatván neki a szóban forgó házat, megállapodtak abban, hogy Gyalay Mihálytól vegye át Kovács József a kézigránátokat, és azokkal jöjjön vissza, és jelentkezzék Keő Istvánnál.

Kovács József 1922. évi március hó 2-án délelőtt felkereste Gyalay Mihályt a Hazánk című napilapnak a Sörház utca 3. sz. házban levő szerkesztőségi helyiségében, és közölvén vele, hogy Keő Istvánnál járt, kérte a szükséges gránátok kiadását.

Gyalay Mihály átment az Ébredő Magyarok Egyesületének helyiségében tartózkodó, Adorján Géza egyesületi tisztviselőhöz, és felsőbb utasításra hivatkozva elkérte tőle az íróasztal egyik fiókjában visszamaradt két kézigránátot. Ezeket a fiókból kivette, és átvitte a szerkesztőség helyiségébe, ahol Kovács Józsefnek korábbi megállapodásuk értelmében leendő felhasználása végett átadta.

Az átadás akként történt, hogy Gyalay lecsavarta a kézigránátok fogantyúját, és szétszedett állapotban, újságpapírba becsomagolva betette Kovács Józsefnek irattáskájába, aki azokkal távozott.

Ez alkalommal Kovács József 100 korona útiköltséget kapott Gyalay Mihálytól.

Kovács József ezután egyenesen elment a Kálvin téren őrszolgálatot teljesítő Pikola Mihály rendőrhöz, és a kézigránátokat neki átadta, azt mondván, hogy a vonatban találta azokat.

Pikolya Mihály rendőr átvette tőle a kézigránátokat, s Kovácsot a IV. ker. kapitányságra előállította, a kézigránátokat pedig ott leadta. Kovács József kihallgattataván adta elő, hogy a kézigránátokat a vonatban találta.

Ezek a kézigránátok a csepeli tölténygyárban működő lőszerátvételi különítményhez beszállíttatván, miután ott megállapították, hogy élesre szerelt, német gyártmányú hadi kézigránátok, mint megbízhatatlanok, megsemmisíttettek, mégpedig akként, hogy más hasonló lőszerekkel együtt a földbe beásattak, és ott szétrobbanttattak.

Ezen tényállás alapján emelt vádat a kir. ügyész a Btk. 288. §-ába ütköző, gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség bűntette miatt Adorján Géza, Keő István, Gyalay Mihály és Kovács József ellen.

A vádlottak a főtárgyaláson Kovács József kivételével nem ismerték be bűnösségüket. Keő István vádlott tagadta, hogy Gyalay Mihállyal a jászkarajenői zsidók megfélemlítéséről beszélt, hogy Kovács Józsefet ilyen célokra rávenni igyekezett, őt Jászkarajenőre lehívta, hogy Kovács József nála járt, hogy a zsidók megfélemlítésére kézigránátot akart volna felhasználni, és általában, hogy Kovácsot ismerné.

Gyalay Mihály vádlott a főtárgyaláson azt adta elő, hogy a kézigránátokat nem a zsidók megfélemlítése céljából, hanem ellenségeikkel szemben, hazafias célból leendő felhasználás végett kérte el Adorján Gézától és adta át Keő Istvánnal és Kovács Józseffel való megelőző megállapodás alapján Kovács Józsefnek.

Amikor a rendőrségen azt mondotta, hogy a zsidók megfélemlítésére adta át Kovácsnak a gránátokat, azt csupán a valóságos cél leplezése érdekében tette.

Adorján Géza vádlott beismerte a főtárgyaláson, hogy Gyalay Mihálynak hazafias célokra és felsőbb utasításra való hivatkozással megengedte, hogy az íróasztalában visszamaradt kézigránátokat elvihesse. Tagadta azonban azt, hogy a gránátok felhasználásával, illetőleg Gyalay Mihállyal, Keő Istvánnal vagy Kovács Józseffel egyáltalán tárgyalt volna, vagy bármi nem ű

tudomása lett volna arról, hogy a kézigránátokat a zsidók megfélemlítésére szándékoztak volna felhasználni.

Tagadta továbbá azt is, hogy a kézigránátok abban az állapotba egyáltalán használhatók lettek volna, és végül, hogy azonosak voltak azokkal, amelyeket Reinhardt Pál tüzérségi főművezető felrobbantott.

Kovács József vádlott a főtárgyaláson beismerte, hogy Keő Istvánnal és Gyalay Mihállyal való előzetes megállapodásához képest a jászkarajenői zsidók megfélemlítésére vállalkozott, nekik megígérte, hogy a megjelölendő házba kézigránátokat fog bedobni, a helyszínére le is utazott, ahol Keő István a kiszemelt házat neki megmutatta, visszaérkezése után Gyalay Mihálynál jelentkezett, tőle két kézigránátot átvett.

Védekezésül azonban azt adta elő, hogy erre szorult anyagi helyzete miatt, pénzszerzés végett csak színleg vállalkozott, azt komolyan soha el nem határozta, és amikor tettre került volna a sor, a kézigránátokat az átvétel után egyenesen a rendőrhöz vitte.

Kovács József és Gyalay Mihály vádlottak a főkapitányságon és a vizsgálóbíró előtt a fenti tényállással mindenben egyező, részletes beismerő vallomást tettek.

Ez a büntetésük alább felsorolt körülménynél fogva a tényállás megállapításánál alapul vétetett.

Mindketten minden kényszerítő ok nélkül terhelték önmagukat, és az eseményeket egyezően, a legnagyobb részletességgel írták le. Vallomásuk valóságát megerősíti a főtárgyaláson kihallgatott Balázs Rezső tanúnak különösen ama vallomása, hogy a kézigránátok átvételekor ilyen kifejezések: „erről a lapok sokat fognak írni, megbolygatjuk a zsidókat" hangzottak el.

Gyalay Mihálynak a hazafias célokra alapított újabb védekezése nem fogadható el, mert az semmivel nincs megerősítve, módjában lett volna már a rendőrségen, de később,

vizsgálóbíró előtt is előterjeszteni, ellentétben áll társainak a vallomásaival, de egymagában véve valószínűtlen.

Keő Istvánnal szemben Kovács József és Gyalay Mihály nyomozati vallomását megerősíti az a tény, hogy a zsidók elleni gyűlöletre, ami elhatározását előmozdíthatta, pszichológiailag indokolva volt. Egyébként Kovács Józsefnek a helyszíni ismeretei, és azoknak lényegileg hű leírása, és ama részbeni beismerése Keő Istvánnak, hogy tényleg megfordult többször a Sörház utca 3. sz. alatti vendéglőben, ahol Kovács József is ott volt, és ott Gyalayval beszélgetett, arra mutatnak, hogy Kovács Józsefet ismeri, evvel a vendéglőben együtt ült egy asztalnál, ez nála járt Jászkarajenőn, és a helyszínét együttesen megtekintették.

Valónak kellett tehát elfogadni a nyomozat és a vizsgálóbíró előtt tett, és Kovács József által a főtárgyaláson is megerősített vallomásaikat, és ez alapon bizonyítottnak kellett venni a fent leírt tényállást.

Eszerint Keő István, Gyalay Mihály és Kovács József között szövetség jött létre a megbeszélt cél elérése végett.
Ez a cél pedig a jászkarajenői megszemlélt ház felrobbantása útján az abban lakó zsidók megfélemlítése volt, s bár a megbeszélés nem expressis verbis emberek megölésére irányult ugyan, de tekintve a használati szándékolt eszköznek emberi élet kioltására alkalmas voltát, ez a szándék legalábbis, mint dolus eventualis, a kölcsönös megértés folytán szemük előtt lebeghetett.

Szándékuk előre megfontolására mutat a tervezgetés tartóssága, az alkalmas eszköznek kiválasztása, illetve előre való megjelölése, és a véghezvitel módozatainak körülményes megállapítása.

Előkészületi cselekménynek minősítendő elsősorban a helyszínére való beutazás a helyzet kikerülése végett, és folytatólagosan a kézigránátoknak megszerzése.

A kézigránátoknak azonos voltát bizonyítják a vonatkozó rendőri és detektívjelentések, továbbá Reinhardt Pál tüzérségi főművezetőnek szakértő tanúvallomása és a lőszerátvételi különítménynek a robbanásról való iratai.

A szóban forgó kézigránátoknak életveszélyessége Reinhardt Pál szakértő tanú vallomásával bizonyítva van, egyébként pedig a vádbeli bűncselekmény fennforgását illetőleg nem lényeges az, hogy a kézigránátot rendeltetésszerű használatra alkalmasak voltak, mert ezek megszerzése csak oly másodrendű előkészületi cselekménynek tekintetett, amely azt az első előkészületi cselekményt, hogy Kovács a helyzet kikerülése végett a helyszínre leutazott, folytatólagosan kiegészíti.

Nem fogadhatta el a bíróság a védelem ama védekezését, hogy a vádbeli bűncselekménytől való elállás a kísérlet büntethetőségéből vont analógiából folyóan a vádlottak javára büntetlenséget biztosít.

Habár a tettes elállása rendszerint magát az egész kísérlet büntetlenségét, és így valamely részes büntetlenségét is eredményezi, és habár általánosságban el kell fogadni azt az érvelést, hogy a kedvezmény, melyet a törvény a bűnös magatartás közelebb és veszélyesebb stádiumára vonatkozólag megadott, az még inkább áll a bűnös magatartás messzebb eső, és kevésbé veszélyes stádiumára, mindazonáltal tekintve, hogy a szövetség csak bizonyos csekélyebb számú, de legsúlyosabban büntetendő cselekményre vonatkozólag önálló bűncselekményt képez, és hogy ezen legsúlyosabban büntetendő cselekmények már ez által is a törvény kivételes intézkedéseinek tárgyát képezik, a kísérlet büntetlenségéből vont analógia a szövetségre vonatkozólag egyáltalán nem alkalmazható.

A törvény bizonyos bűntettekre nézve önálló büntetendő cselekménnyé alakítván a szövetséget, ha ahhoz előkészületi cselekmény is járul: az ezen önálló büntetendő cselekmény

megállapítható cselekedeteket kivette az előkészületi cselekedetek, mint a kísérlet fogalma alól, s ennélfogva a büntetendő szövetség, mint bevégzett, önálló bűncselekmény fogalmilag ki van zárva a kísérletre nézve fennálló általános rendelkezések hatálya alól.

Egyébként a bíróságot eme felfogásában nem csak a Kir. Kúria által részben követett gyakorlat erősítette meg, hanem a Btk. 137. §-ának rendelkezése is, amely kifejezetten csak felségsértés elkövetésére irányuló szövetségtől való elállás esetére, és kizárólag az elálló javára biztosítja a büntetlenséget.

A büntetések mértéknek megállapításának a bíróság enyhítő körülményként vette figyelembe Keő István javára azt, hogy miután őt a proletárdiktatúra idején halálra ítélték és súlyosan bántalmazták, és ezek okozását ő a proletárdiktatúrában vezető szerepet játszó zsidóságnak tulajdonította, a lelkületében kialakult ez a meggyőződés oly fokú gyűlöletté fokozódott, amely akaratainak szabad elhatározási képességét lényegesen befolyásolta. Gyalay Mihály javára büntetlen előéletét, katonai harctéri szolgálatát, Kovács József javára beismerését, büntetlen előéletét, beteges állapotából folyó könnyebb befolyásolhatóságát, és hogy az elállása folytán való, lehetetlenné szándékolt cselekmény folytatása és befejezése, valamennyi vádlott javára azt, hogy a bűncselekmény elkövetése óta hosszabb idő telt el. Viszont súlyosító körülménynek minősítette a bíróság Keő Istvánnal szemben azt, hogy az értelmi szerző ő volt, valamennyi vádlottal szemben azt, hogy az állam konszolidáció rendjét és a társadalmi békét veszélyeztették, és ezekhez képest tekintettel az enyhítő körülmények számára és nyomatékosítására, a bíróság a bűncselekményre megállapított büntetés legkisebb mértékét aránytalanul súlyosnak találta, és ennek folytán a Btk. 92. §-ának alkalmazásával a Btk. 20. §-a alapján vétséggé fokozván le a bűncselekményt, börtön helyett fogházban szabta ki a bűnösségük fokával arányos büntetésüket.

Adorján Géza vádlottal szemben csak az a tény nyert bizonyítást, hogy a szóban forgó kézigránátoknak az íróasztalából való elvitelét megengedte, és így lehetővé tette, hogy Gyalay Mihály a kézigránátokat saját céljaira felhasználhassa.

Mint hogy ama tagadásával szemben, hogy a kézigránátoknak a szóban forgó gyilkosságra való felhasználási tervezgetésekről bármi nemű tudomása lett volna, sem a főtárgyaláson, sem a nyomozás során terhelő adat nem merült fel, a bíróság nem látta bizonyítva, hogy a gyilkosságra irányzott szövetségnek Adorján Géza is tagja lett volna, ennélfogva őt a vád alól a Bp. 326. §-ának 1. pontja alapján felmentette.

Az ítélet egyéb rendelkezései a hivatkozott törvényszakaszokon alapulnak.

Budapest, 1924. évi június 18-án.
Dr. Schirilla sk. ft. elnök
Dr. Bárczy Géza sk. előadó

A kiadmány hiteléül:
[olvashatatlan aláírás]
s. h. tisztviselő

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Hiteles másolat, gépelt.

9.
A BUDAPESTI KIRÁLYI ÜGYÉSZSÉG NYOMOZÁST MEGSZÜNTETŐ HATÁROZATA APOR VIKTOR ÉS TÁRSAI BŰNÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1924. OKTÓBER 2.

BIZALMAS
A Budapesti Kir. Ügyészségtől

11.488. szám/1923. k. ü.

HATÁROZAT!

Apor Viktor, Ökrös Dezső, Bartha István, Tóth György, Hauser Antal, Benkő Barna, Kabos Ödön, Zsíros János, Detrich Ferenc, Pánczél István, Raád Árpád, Molnár Ferenc, Gáspár Géza, Nagy Albert, Arató József, Sipos György, Gergely Ignác, Kozma György, Környei Attila, Lipthay László, Marcsi Béla, Pesze Gábor, Nagy Bencze, Máté János, Hollósi Rezső, Bankó István, Fazekas Károly, Ybl Miklós, Tögl Sándor, Béres István, Ivatson Ferenc, Kiss István, Lőrincz Antal. Bocskai Imre, Detrich Viktor, Raád Barnabás, Borvák József, Simó Pál, Dósa Mihály, Kaszanitzky Ödön, Sághy János, Blázaik Gyula, Lehrer Alfréd, Kiss Gábor Jenő és dr. Kiss Vilmos ellen a Btk. 161. §-ába ütköző lázadás bűntette címén teljesítet nyomozást a Bp. 101. §-ának 1. és 3. pontjai alapján megszüntetem.

Kapus György és Csorba József gyanúsítottakkal szemben a határozathozatalt mellőzöm.

Jelen határozatomat az összes iratok és a még ki nem adott bűnjelekkel együtt, a Pánczél Istvántól, az Ébredő Magyarok

Egyesületétől, a Raád Árpádtól, az Apor Viktortól és a Kapus Lászlótól lefoglalt lőfegyverek, lőszerek és mérgező gázok előállítására alkalmas folyadékokat tartalmazó palackok tárgyában, illetve a fegyvertartás kérdésében, esetleg az 1922. XI. tc. 10. §-ába ütköző kihágás tárgyában való további intézkedés végett visszavárólag átteszem a Budapest M. Kir. Államrendőrség főkapitányságához, melyet megkeresek aziránt, hogy az egyes gyanúsítottaktól lefoglalt irományokat azoknak adja vissza.

Indokok:
Az Apor Vktor és Társai ellen Budapesten, a Dósa Mihály és társai ellen Szentesen és Csongrádon, a dr. Kiss Vilmos ellen Endrődön lefolytatott, s ehelyütt egyesített nyomozások adataiból, nevezetes a kihallgatott gyanúsítottak egybevetett vallomásaiból megállapítható, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületében alakult egy nemzetvédelmi osztály, amelynek célja az volt, hogy a belépett tagokat készen és együtt tartsa arra a lehetőségre, ha az országban a kommunizmus visszaállítását célzó mozgalom törne ki, ha az országot külső ellenség támadná meg. Ezekben az esetekben az egyesület nemzetvédelmi osztályaiba szervezett tagok a Nemzeti Hadseregnek a trianoni békeszerződés folytán korlátozott létszámának kiegészítésére szolgálnának, és a Nemzeti Hadsereg parancsnokságának az utasításai szerint járnának el. Politikai kérdések és a királykérdés megvitatásától a tagoknak tartózkodni kellett.

A nemzetvédelmi osztályoknak a fenti célok érdekében való országos megszervezése végett az egyesület élénk tevékenységet fejtett ki.

Az 1923. év nyarán Apor Viktor ajánlkozott Bachó Istvánnál, a nemzetvédelmi osztály szervezési főosztályának vezetőjénél, hogy a Gábor Áron Szövetség feloszlatása folytán

szétszéledt erdélyi menekülteket egybegyűjti és beszervezi az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályába.

Bachó István ezt az ajánlatot elfogadta, és Apor Viktornak egy megbízólevelet adott, amely az ő, továbbá Héjjas Iván Prónay Pál aláírásával volt ellátva, és amilyent hasonló célokra másoknak is kiadtak.

Apor Viktor ezek alapján megkezdte a taggyűjtést, és mintegy negyvenegy tagot – a rendelkező részben megnevezettek egy részét – gyűjtött, akik előtt azt hangoztatta, hogy az alakulat célja Erdély felszabadítása. Alakulatukat hol a nemzetvédelmi osztály székely csoportjának, hol székely szövetségnek, hol székely századnak nevezték, végeredményben azonban az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztálya által kiállított tagsági igazolványt kapták. Apor Viktornak a célja az volt, hogy körülbelül 150–160 embert gyűjt össze, akiket a fegyelem fenntarthatása végett tízes csoportokba oszt, és az egyes csoportok élére csoportvezetőket állít. Az Apor Viktor által szervezett tagok időnként a Topcsik Mujaga /: Csocsó Bácsi :/-féle vendéglőben jöttek össze, ahol borozgatás közben elbeszélgettek arról, hogy mi módon lehetne Erdélyt felszabadítani. Egyéb működést az alakulat ki nem fejtett, gyakorlatokat nem folytatott, fegyverekkel nem rendelkezett.

Az 1923. év augusztus hó 30-án a budapesti államrendőrség rajtaütött a kérdéses vendéglőn, és az egybegyűlteket a Btk. 161. §-ába ütköző bűntett címén letartóztatta, azonban a kir. törvényszék vizsgálóbírája a letartóztatott gyanúsítottakat – bűncselekményt fennforogni nem látván – szabadlábra helyezni rendelte, és a kir. törvényszék vádtanácsa ezt a végzést, elutasítván a kir. ügyészség felfolyamodványát, helybenhagyta.

A csongrádi bombamerénylet elkövetése után, az annak tárgyában való nyomozás kapcsán indult meg az Alföldön történt, állítólagos engedély nélküli csapatgyűjtések miatt.

Ennek a nyomozásnak a során megállapítást nyert, hogy a központ megbízása alapján Lehrer Alfréd Csongrádon, Kiss Gábor Jenő Szentesen, dr. Kiss Vilmos pedig Endrődön megszervezték a nemzetvédelmi osztály helyi alakulatait. Ezek az osztályok a sejtrendszer szerint voltak szervezve, az egyes sejtek szakaszparancsnokságok alá voltak rendelve, amelyek mellett fegyelmi bizottságok működtek, és amelyek vasárnaponként kiadták a központból kapott utasításokat. Lényegesebb működést ezek az osztályok nem fejtettek ki, mindössze a szentesi osztály tartott egy ízben gyakorlatot fegyverrel, amikor is a csendőrség útján kapták meg az ottani munkavédelmi szervezet fegyvereit gyakorlat céljára, és azokat egynapi használat után visszaadták.

Az 1923. év őszén a magyar kir. belügyminiszter az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályát feloszlatta. Ekkor a csongrádi és szentesi osztályok – engedelmeskedve a rendeletnek – feloszlattak.

Az endrődi osztály, a nyomozás adataiból kivehetőleg, meg sem alakult, és annak vezetője, dr. Kiss Vilmos ellen csak azért indult meg a nyomozás, mert nevezett az 1923. év őszén Budapesten lakó testvérétől, dr. Kiss Edétől fegyveralkatrészeket vett át elrejtés végett, azonban ezeket, mikor megtudta, hogy az elrejtett fegyverek tárgyában nyomozás indult meg, az endrődi csendőrségnek önként beszolgáltatta.

A most ismertetett különböző hatóságok által lefolytatott nyomozásokat a tárgyi és személyi összefüggés folytán egyesíteni kellett.

Az érdemet illetően kiemelendő, hogy gyanúsítottak valamennyien tagadták azt, hogy szervezkedésük célja törvényben

tiltott mozgalom lett volna, vagy hogy a kormány erőszakos letételére, és az államhatalomnak ily módon történő megszerzésére irányult volna.

Tagadásukkal szemben erre sikeres vádemelés alapjául elfogadható bizonyítékok nem is voltak beszerezhetők.

Ez képezi a nyomozás megszüntetésének egyik okát.

A másik ok pedig az, hogy ezek az alakulatok, figyelemmel arra, hogy szorosabb értelemben vett katonai szerepük nem volt, hogy felfegyverezve, hadiszerekkel ellátva nem voltak, hadi gyakorlatokban rendszeres oktatást nem nyertek, nem minősíthetők a hivatkozott törvény tiltó rendelkezése alá eső csapatgyűjtésnek. Gyanúsítottak működése a Btk. 161. §-ába ütköző vétség tényálladékának megállapítására nem alkalmas.

Csorba Józseffel és Kapus Györggyel szemben azért mellőztem a határozathozatalt, mert az előbbi folyamőr, az utóbbi pedig vámőr, és így nem tartoznak a polgári büntetőbíróságok alá, az illetékes katonai hatóságok pedig cselekményükről értesítést kaptak, sőt, Kapus Györggyel szemben az illetékes katonai hatóság már megszüntető határozatot is hozott.

A bűnjelekre vonatkozó intézkedés indoka az, hogy a fegyvertartási és fegyverviselési kérdéseknek, valamint az ezzel kapcsolatos kihágásoknak az elbírálására, és ebből kifolyólag annak a kérdések az elbírálásra is,l hogy az egyes lefoglalt lőfegyverek visszaadhatók-e vagy sem, a közigazgatási hatóság bír hatáskörrel.

Budapest, 1924. október hó 2.

Dr. Strache Gusztáv kir. főügyész
a Budapesti Kir. Ügyészség elnöke

A kiadmány hiteléül:
[olvashatatlan aláírás]

igazgató

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

10.
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ ÍTÉLETE MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI BŰNÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1924. DECEMBER 13.

A budapesti kir. büntetőtörvényszéktől,

B.XLVI.16193/1923/94. szám.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A budapesti kir. büntetőtörvényszék, mint büntetőbíróság többrendbeli gyilkosság bűntette, stb. Márffy József és társai ellen a kir. ügyészségnek 67573/1924. k. ü. számú vádiratában foglalt vád felett dr. Langer Jenő kir. törvényszéki elnök, mint elnök, Krayzell Miklós kir. törvényszéki tanácselnök és Kilb Lajos kir. törvényszéki bíró mint, rendes, dr. Földi Antal kir. törvényszéki bíró, mint pótbíró, valamint dr. Csikesz Béla és dr. Végh Andor kir. törvénszéki titkárok és dr. Petrovay Zoltán kir. törvényszéki jegyző, mint jegyzőkönyvvezetők részvételével, dr. Dolowschiák Mihály kir. ügyészségi alelnöknek és dr. Szádeczky Lajos kir. ügyésznek mint közvádlónak, a szabadlábon lévő ifj. Drenka Béla, a vizsgálati fogságban lévő Márffy József, Marosi Károly, Szász József, Horváth-Halas József, Vargha Ferenc, továbbá a fogházi őrizetben lévő Radó József vádlottak, dr. Kiszely István ügyvédnek, mint Márffy József, dr. Hindy Zoltán ügyvédnek, mint Szász József, dr. Marczell János ügyvédnek, mint Marosi Károly és Vargha Ferenc, dr. Ulain Ferenc ügyvédnek, mint Marosi Károly,

dr. Vasek Ernő ügyvédnek mind Radó József, dr. Bartek Lajos ügyvédnek, mint Horváth-Halas József és ifj. Drenka Béla, és dr. Vajda Béla ügyvédnek, mint a szökésben lévő Kis Ferenc vádlott védőjének, végül dr. Grün Béla ügyvédnek, mint dr. Rassay Károly sértett képviselőjének jelenlétében Budapest, 1924 évi november hó 18-tól 1924. évi december hó 13. napjáig tartott nyilvános főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ÍTÉLETET:

I. 1./ Márffy József vádlott, 25 éves, r. kat. vallású, nőtlen, csényei születésű és illetőségű, budapesti, Bokréta utca 28. szám II. emelet 11. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, kereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan banktisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van.

2./ Marosi Károly vádlott, 35 éves, r. kat. vallású, nőtlen, budapesti születésű és illetőségű, budapesti Márton utca 35/c. szám, I. emelet 20. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, írni és olvasni tudó, katonaviselt, droguistasegéd (sic!), aki 1924. évi február hó 14-től 1924. évi március hó 13-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, – továbbá

3./ Radó József vádlott, aki 1906. évi augusztus hó 5-én Érsekkétyen született, ugyanottani illetőségű, budapesti lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, 5 gimnáziumi osztályt végzett, 1924. évi február hó 14-e óta fogházi őrizetben van, volt droguista (sic!) tanuló, állásából elbocsátott pénzügyőr, akinek a bűncselekmény elkövetése idején, mint 18. életévét még be nem töltött egyénnek a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége megvolt, mind a Btk. 70. §-a szerinti tettestársak a

bűnösök a Btk. 278. §-ába ütköző 8 rendbeli gyilkosság bűntettében, valamint a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti 29 kísérletében, illetve a fiatalkorú Radó József vádlott bűnös a Bn. 18. §-ának 2. bekezdése szerint minősülő ugyanazon bűncselekmények vétségében, mert:

nevezettek abból az előre megfontolt szándékból, hogy a budapesti Erzsébetvárosi Demokrata Körnek Dohány utca 76. szám alatt lévő házában az első emeleti díszteremben ünnepi vacsorára összegyűlő embereket megöljék, a fiatalkorú Radó József kivételével az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal és Kasnyik Jánossal együtt óraszerkezettel ellátott, fémdobozban elhelyezett, ekrazit robbanószerrel megtöltött, emberi élet kioltására alkalmas pokolgépet szerkesztettek, az így összeállított pokolgépet azután Marosi Károly, Radó József és az időközben elhalt Kasnyik János 1922. év április hó 2-án a déli órákban a jelzett teremben a nagy tükör alatt levő faburkolattal ellátott fűtőtest alján, közvetlenül a fal mellett elhelyezték, az abban lévő óraművet akként beállítva, hogy az 1922. évi április hó 3-án délután 3 óra 25 perckor felrobbant, ennek folytán a szétrepülő bomba és a fűtőtestszilánkok néha Szegő Miksa, Pesti Alfréd, Kerényi Arnold, Bánd Gyula, Polgár Sándor, Goldberg Simon, Haász Károly és Kovács Ernő budapesti lakoson halálos eredményű sérüléseket ejtettek,

míg dr. Balassa Gyula, Ledner Mór, Váradi Győző, dr. Patai Samu, Szász László, Krámer Dávid, dr. Ehrlich Mátyás, Katona Béla, Spitzstein Béla, dr. Maros Mór, Elek Artur, Láng Ágoston, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Breitner Mór, Lengyel Ödön, Elek Bernát, dr. Kemény Géza, Elfer Sándor, Hirnschorn Jakab, Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula budapesti lakosok ugyanezen alkalommal testi sérüléseket szenvedtek, vagyis nevezett vádlottak a fentebb megnevezett 8 embert előre megfontolt szándékból megölték, az utóbb nevezett 23 embernek előre megfontolt szándékból való megölésének véghezvitelét pedig

megkezdték, a szándékolt utóbbi eredmény azonban rajtuk kívül álló okokból be nem következett.

II.1./ Horváth-Halas József vádlott, 23 éves, r. kat. vallású, nőtlen, pécsi születésű és illetőségű, pécsi, Szigeti országút 23. szám alatti lakos, magyar állampolgár, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan városi műszaki tisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, mint tettes,

2./ a már említett Márffy József vádlott, mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbujtó és

3./ Varga Ferencz vádlott 23 éves, r. kat. vallású, nőtlen, pécsi születésű és illetőségű, budapesti, Ráday utca 41. szám alatti lakos magyar állampolgár, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, vagyontalan, állásnélküli magántisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, mint a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerinti bűnsegéd bűnösök a Btk. 178.§-ába ütköző gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §a szerinti kísérletben, mert:

Márffy József az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen, abból az előre megfontolt szándékból, hogy emberéletet kioltsanak, gyújtózsinórral ellátott és ekrazit robbanószerrel megtöltött bombát készített, azt Horváth-Halas József vádlottnak átadta s nevezettet rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy az a bombát az budapesti kir. törvényszék épületének Koháry utca 3. szám alatt lévő kapualjába helyezze.

Eme rábeszélés hatása alatt azután Horváth-Halas József vádlott 1922. évi augusztus hó 22-én a neki átadott bombát, abból az előre megfontolt szándékból, hogy azzal embert öljön, a fent jelzett épületnek az eléggé forgalmas Koháry utca 3. szám alatti kapujában, ahol köztudomás szerint a kapu belső részén lévő folyosón állandó őrség is tartózkodik, de ettől eltekintve az állandó

ki- és bejárat céljára szolgálat, délután 8 óra tájban el is helyezte és a gyújtózsinórral meggyújtotta.

A szándékolt eredmény azonban rajtuk kívül eső okból be nem következett.

Varga Ferenc vádlott pedig a Horváth-Halas József vádlott által véghezvitt bűncselekmény elkövetését szándékosan előmozdította azáltal, hogy a bomba készítésében részt vett, s azt a jelzett helyre Horváth-Halas vádlottal felváltva vitte.

III./ Márffy József vádlott bűnös még a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérletben, mert:

abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljön, az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen ekrazit robbanószerrel megtöltött, gyújtózsinórral ellátott, épület felrobbantására és emberi élet kioltására alkalmas bombát készített, s azt 1923. évi november hó 16-án este ½ 9 és 9 óra közt, tehát olyan időben, amikor az utcán még számos ember jár, Budapesten, a nagy forgalmú Reviczky utcában a 6. szám alatt lévő gr. Károlyi-féle palota kapujában elhelyezte és annak gyújtózsinórját meggyújtotta. A szándékolt eredmény azonban akaratán kívül eső okból be nem következett.

IV.1./ A már fentebb említett Marosi Károly vádlott és

2./ Szász József vádlott 21 éves, ref. vallású, nőtlen, budapesti születésű és illetőségű, budapesti, Soroksári út 6. szám III. emelet 16. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, kereskedelmi iskolai végzettségű, vagyontalan, katonaviselt, volt járásbírósági díjnok, aki 1923. évi november hó 29-től 1923. évi december hó 7-ig előzetes letartóztatásban, 1923. évi december hó 24-ig szabadlábon, majd ismét e naptól kezdve 1924. évi február hó 14-ig újra előzetes letartóztatásban, 1924. évi február hó 14-e óta pedig vizsgálati fogságban van, mint tettes, míg

3./ Márffy József vádlott mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbujtó – bűnösök 2 rendbeli –, illetve Marosi Károly és Szász József vádlottak 1-1 rendbeli a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérletében, mert:

ugyancsak Márffy József vádlott abból az előre megfontolt szándékból, hogy Dr. Rassay Károly nemzetgyűlési képviselőt és Miklós Andor hírlapírót megölje,

a/ Marosi Károly vádlottnak és az időközben elhalt Chriaszty Istvánnak, továbbá

b/ Szász József vádlottnak és azt időközben elhalt Bekő Zoltánnak emberélet kioltására alkalmas, ekrazit robbanószerrel megtöltött 1-1 darab nyeles kézigránátot átadott és a nevezetteket szándékosan rábírta arra, hogy a becsomagolt és dr. Rassay Károly, illetve Miklós Andor nevére megcímzett kézigránátot fent nevezettek dr. Rassay Károly és dr. Miklós Andor kezeihez juttassák.

Eme rábeszélés hatása alatt és abból az előre megfontolt szándékból, hogy dr. Rassay Károlyt és Miklós Andort megöljék, a becsomagolt kézigránátokat Márffy Józseftől Marosi Károly és néhai Chriaszty István, továbbá Szász József és néhai Bekő Zoltán 1923. évi február hó 20-án elvitték, a dr. Rassay Károlynak megcímzett, becsomagolt bombát Marosi Károly vádlott Szabó Imre 166-os számú közszolgával nevezett sértett Budapest, Fő utca 14. szám alatti lakására küldte, míg Szász József vádlott az általa átvett gránátot Dvorszki József 568-as számú közszolga által Miklós Andor részére való kézbesítés végett „Az Est" napilap szerkesztőségének, Budapest, Erzsébet körút 7. szám alatti helyiségébe küldte.

A szándékolt eredmény azonban rajtuk kívül eső okból be nem következett.

A kir. törvényszék ezért:

1./ Márffy József vádlottat valamint

2./ Marosi Károly vádlottat a Btk. 278. §-a alapján, a Btk. 66. §-ára, illetve Márffy József vádlottal szemben még a Btk. 71. §-ára is figyelemmel, a Btk. 96. és 99. §-ainak felhívásával összbüntetésül halálbüntetésre mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján halálbüntetésnek szabadságvesztés büntetésre való átváltoztatása esetén egyébként 10 évi hivatalvesztésre, mint mellékbüntetésre ítéli.

3./ Szász József és

4./ Horváth-Halas József vádlottakat a Btk. 278. §-a alapján, a Btk. 66. §-ára figyelemmel egyénenként 6 azaz hat évi fegyházbüntetésre, mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján 10 évi hivatalvesztésre mint mellékbüntetésre ítéli.

Az eddig elszenvedett előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság által a Btk. 94. §-a alapján a szabadságvesztés büntetésből ezen utóbbi két vádlottnál 8-8 hónapot kitöltöttnek vesz.

5./ Vargha Ferenc vádlottat a Btk. 278. §-a alapján a Btk. 72. és 66. §-ainak felhívásával és a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 5 azaz öt évi fegyházbüntetésre mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján 10 évi hivatalvesztésre mint mellékbüntetésre ítéli.

A Btk. 94. §-a alapján a szabadságvesztés büntetésből az eddig elszenvedett előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság által 8 hónapot kitöltöttnek vesz.

6./ Radó József fiatalkorú vádlottat a Bn. 17. §-ának 4. pontja alapján, a Fb. 68. §-ára figyelemmel 10, azaz tízévi fogházbüntetésre ítéli, s annak foganatosítása iránt a budapesti kir. büntetőtörvényszéket, mint fiatalkorúak bíróságát a Fb. 55. §-a értelmében megkeresni rendeli.

A szabadságvesztést megkezdésének napjától, a hivatalvesztést pedig a szabadságvesztés büntetés kitöltésének napjától kell számítani.

A Bp. 480. és 481. §-ai értelmében kötelesek a vádlottak az eddig felmerült 5.833.560 korona bűnügyi költséget

egyetemlegesen, az ezután felmerülőket pedig külön-külön a magyar államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék a bűnjelnyilvántartási jegyzék irodai 235/1924. tétele alatt kezel bűnjelek közül az úgynevezett 101-es bizottságnak a francia követeséghez, a nemzetgyűlés elnökéhez és a budapesti m. kir. államrendőrség főkapitányságához intézett 3 darab levelét, továbbá az Irodai 430/1924. tétel alatti bűnjelek közül a IV. számmal jelzett, lepecsételt csomagban lévő, az erzsébetvárosi bombamerényletre vonatkozó, 1922. évi rendőrségi nyomozási iratokat a többi iratokhoz csatolni rendeli.

Az irodai 235/1924. tétel alatt kezelt, dr. Rassay Károly és Miklós Andor sérelmére elkövetett bűncselekményre vonatkozó 2 darab bádogdoboznak, az irodai 430/1924. tételszám alatt kezelt bűnjelek közül a III. számmal jelzett bombaszilánkoknak és alkatrészeknek, egy darab rugónak és egy darab fogaskeréknek, az V. csomagban lévő padló- és fűtőtest-részeknek, az irodai 1657/1924. tételszám alatt kezelt bűnjelek közül a II. számmal jelzett lepecsételt csomagban lévő 1 darab srapnelhüvelynek, 2 darab vascsavarnak, 1 darab vaslemeznek, 2 darab gömbvasnak, 2 darab kis csavarnak, 1 darab sárgaréz rudacskának, 2 darab gyújtózsinórnak, 1 csomagolópapírnak, 1 darab papírzsinegnek és 1 darab állítólag mérgezett zsebkésnek, végül az irodai 1724/1924 tétel alatt kezelt bűnjelek közül a vaspánttal leszorított 2 darab lécnek, a lepecsételt csomagban lévő, ugyanazon tételszám alatti 1 darab 8 cm kaliberű, gyújtózsinórral ellátott srapnelnek, 1 darab fehér sárgáskék áthuzatú rongynak, 1 darab ekrazittöltény papírburkolatnak, 8 darab vasdrótnak, papírnak és zsinegnek a Btk. 61. §-a alapján való elkobzását és a 27475/1922. I. M. számú rendelet értelmében a m. kir. igazságügyminisztériumban elhelyezett országos börtönügyi múzeumba, ottani megőrzés végett való elküldését elrendeli.

Az irodai 1657/1924. tétel alatt őrzött bűnjelek közül egy darab Frommer Baby gyártmányú pisztolynak, 1 forgópisztolynak, valamint az I. számmal jelzett, ugyanazon tételszám alatti lepecsételt csomagban lévő 6 darab éles tölténynek és 3 darab bélyegzőnek, az irodai 1724/1924. tétel alatt kezelt bűnjelek közül 1 darab katonai fegyvergolyó-hüvelynek, az irodai 430/1924. tétel alatt kezel bűnjelek közül az III. számmal jelzett, lepecsételt csomagokban lévő, az időközben megszűnt IX. kerületi nemzetvédelmi osztálytól lefoglalt iratoknak, könyveknek és egyéb ingóságoknak ugyanott VI. számmal jelzett, lepecsételt csomagban lévő Márffy József vádlottól lefoglalt iratoknak, az ugyanott VIII. alatt jelzett lepecsételt csomagban lévő 2 darab bádogfesték-párnának és bélyegzőknek, az irodai 1213/1924. tételszám alatt bűnjelként kezelt és lepecsételt csomagban lévő, Márffy József-féle leveleknek, végül az érték-bűnjel nyilvántartási jegyzék Eln. 691/1924. tétele alatt bűnjelként kezelt 1 darab vastagabb kör alakú és 2 darab vékonyabb, ovális alakú aranyláncszemnek, valamint 1 darab ezüst óraláncfüggőnek a budapesti magy[ar]. kir[ályi]. államrendőrség főkapitányi hivatalához további esetleges eljárás céljából való elküldését elrendeli.

VI./ A kir. törvényszék

1./ a már említett Szász József vádlottat a Btk. 278. §-ába ütköző 8 rendbeli gyilkosság bűntette, valamint a Btk. 278. §-ába ütköző 28 rendbeli gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete miatt, továbbá

2./ a már említett Márffy József vádlottat 2 rendbeli,

3./ Vargha Ferencet és

4./ Marosi Károly vádlottakat pedig 1-1 rendbeli a Btk. 288. §-ába ütköző, gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség bűntette miatt emelt vád alól a Bp. 326. §-ának 2. pontja alapján, végül

5./ Márffy József és

6./ Szász József vádlottat, valamint

7./ az 1923. évi december hó 24-től 1924. évi február hó 23-ig előzetes letartóztatásban, 1924. évi február hó 24-től 1924. évi március 14-ig vizsgálati fogságban volt, azóta pedig szabadlábon lévő

ifj. Drenka Béla 25 éves, r. kat. vallású, nőtlen, rákoskeresztúri születésű, budapesti illetőségű, budapesti, Vágóhíd utca 10. szám alatti lakos, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan, volt székesfővárosi tisztviselő vádlottat az 1924. évi XL. tc. 2. §-ába ütköző ugyanezen § 2. bekezdése szerint minősülő 3 rendbeli hatóság elleni erőszak miatt emelet vád alól a Bp.325. §-ának 1. pontja alapján felmenti.

Az ítélet jogerőre emelkedése után a budapesti kir. ügyészségnek, Budapest székesfőváros tanácsának, Pécs sz. kir. város tanácsának a katonai eljárás aló tartozó Nesz Károlyt illetően a budapesti m. kir. honvéd vegyesdandár ügyészségének, a fiatalkorúak felügyelő hatóságának, s végül a budapesti kir. büntetőtörvényszéknek, mint fiatalkorúak bíróságának megküldeni rendeli.

Egyben a kir. büntetőtörvényszék elutasítja a kir. ügyészségnek azon indítványát, hogy Kiss Ferenc ellen nyomozólevél bocsáttassék ki, a Kiss Ferenc szabadlábra helyezése érdekében letett óvadéknak visszaadása tekintetében pedig az ítélet jogerőre emelkedése után fog határozni.

MEGOKOLÁS

I.

A nemzetvédelmi alakulatok

A kir[ályi]. büntetőtörvényszék a főtárgyalás egész anyagának egybevetése, különös figyelemmel azonban Gróf Csáky Károly m. kir. honvédelmi miniszter és Huszár János tanúk

vallomása, valamint Rakovszky Iván m. kir. belügyminiszternek a magyar nemzetgyűlés folyó évi november hó 19-én tartott 338-iki ülésén egy interpellációra adott és a főtárgyaláson felolvasott nyilatkozata alapján megállapítja, hogy Magyarországon a bolsevizmus bukása után, mielőtt még szervezett fegyveres erő lett volna, igen nagyszámú – több, mint 50 – polgári szervezet alakult azzal a céllal, hogy az esetleg újból fellángoló bolsevista veszély elejét vegye.

Ezen polgári szervezetek a trianoni béke megkötése előtt bizonyos fokú katonai fegyelem alatt állottak;

az ezt követő időben azonban ezen szervezetek feleslegessé váltak s csupán hallgatólagos életet éltek,

s amidőn a kormány bizonyos esetekben rájött arra, hogy ezen alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatják magukat, ezen szervezeteket feloszlatta.

II.

A IX. ker. nemzetvédelmi osztag

1920-ban az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály a fent említett hazafias és a társadalomvédő célzattal megalakította a maga nemzetvédelmi osztagát, amellyel eleinte semmi baj nem volt. A bajok csak akkor kezdődtek, amikor Márffy bevonult oda szűkebb társaságával, s ott oly módon viselkedett, hogy Huszár Jánost, aki pedig eredetileg vezetője volt a IX. ker. ÉME-nek, az onnan való kilépésre kényszerítette.

Megállapítja továbbá a kir. büntetőtörvényszék, hogy azon csoport, amely Márffy vezetése alatt állott, név szerint: Marosi Károly, Szász József, Czakl Zoltán, Chriaszty István, Radó József, Kasnyik János, Vargha Ferenc, Vargha Lajos, ifj. Drenka Béla, Nesz Károly, Bekő Zoltán, Salló János és Péter Tivadar, a

rendszerint az ÉME Ferenc körút 2. alatti IX. párthelyiségében[838], valamint a Valéria kávéházi törzsasztalnál gyülekezett, s részben ÉME-, részben nemzetvédelmi tagokból, részben pedig azon kívül álló egyénekből állott, s akik ellen részben ehelyütt, részben pedig a katonai bíróságoknál folyik a bűnvádi eljárás, a fennálló jogrendet tagadó, társadalomellenes hajlamú, közveszélyes egyénekből alakult, akik teljesen eltérve a nemzetvédelmi osztagok eredeti védelmi jellegétől, a jogrenddel szemben a támadás terére léptek /: lásd: Márffy írásaiból a 167. számú kivonat és ÉME nemzetvédelmi osztályának 1922. március 2-án kelt utasításából :/, s állandóan afelett tanácskoztak, hogy a törvényben bevett izraelita vallást követő állampolgároknak Magyarországon való megmaradását ún. zsidóverések és bombamerényletek útján lehetetlenné tegyék;

s ezen céljuk végett különböző merényletek egész sorozatát tervezték és kísérelték meg, illetve követték el.

Megállapítja folytatólag a kir[ályi]. büntetőtörvényszék azt is /: lásd 168. szám IX. ker. nemzetvédelmi osztály 56/923.IX. szám, 170. szám egyesített IX. és X. ker. nemzetvédelmi alosztályvezetőtől 46/923.IX :/ a főtárgyaláson felolvasott iratokból, valamint Báthory Miklós tanú vallomásából, hogy ezen Márffy vezetése alatt álló csoport annyira túlment eredeti rendeltetésén, s annyira törvényen felül állónak képzelte magát, hogy hatósági jogkört és felségjogot bitorolva, az ún. tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei mintájára úgynevezett vérbíróságot is szervezett, amely bíróság tényleg működésben, s magát szükség esetén halálos ítéletek meghozatalára is feljogosítottnak érezte;

838 Noha a forrás az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának irodahelyiségét következetesen párthelyiségként emlegeti, az Ébredő Magyarok Egyesülete sosem volt politikai párt.

s noha e részben a nyomozás eredménnyel nem járt, s tárgyi bizonyíték fel nem merült, mégis feltámadt a gyanú, hogy Kasnyik János halála ezen titokzatos bíróság működésével áll összefüggésben.

Noha az elhalt Kasnyik Jánosnak nővérei a főtárgyaláson történt kihallgatásuk alkalmával nyomozati vallomásuktól és Dr. Schweinitzer József rendőrkapitány tanúvallomásától eltérően feltűnően a vádlottak javára igyekeztek vallani, mégsem tudták elfogadható módon megvilágítani a testvérük állítólagos öngyilkossága lélektani rugóit;

különös figyelemmel arra, hogy Kasnyik állításuk szerint ipari munkás létére tanulásra használta fel, s papi pályára készült.

Ily körülmények között tehát nem mutatkozik valószínűnek, hogy pusztán tanulási nehézségek miatt lett volna öngyilkos, s tűnt légyen el közvetlen az erzsébetvárosi kör ellen intézett merénylet utáni időben;

inkább annak a felvetésnek van több jogosultsága, hogy Kasnyik János lelke összeroskadt a borzalmas eredmény láttára, s ennélfogva vagy a büntetéstől való félelem kergette halálba, avagy pedig társai, akik megijedtek Kasnyik megmozduló lelkiismeretétől.

III.

Vádlottaknak a nyomozás során történt állítólagos bántalmazása

Elvileg a vádlottak által panaszolt állítólagos megveretések elbírálása nem tartozik ama per keretébe, amely a panaszkodó vádlott ellen folyamatban van, hanem külön eljárás tárgyát képezi.

Ez a jelen esetben így is történt, s a vádlottak által panasz tárgyává tett bántalmazások mind külön nyomozás tárgyát képezték, s ezen nyomozások során jogerős megszüntető határozatok keletkeztek, amint ezt a főtárgyaláson a kir. ügyészség által bemutatott és felolvasott 72163/1924., 15201/1924. és

118064/1924. k. ü. számú jogerős megszüntető határozatok bizonyítják.

Az anyagi igazság mindenekfölött álló elvének, valamint a magyar igazságszolgáltatás teljesen tárgyilagos voltának az egész művelt világ színe előtt való dokumentálása szempontjából azonban a kir. büntetőtörvényszék a jelen esetben nem zárkózott el attól, hogy vádlottak által felhozott panaszokat e per keretén belül is vizsgálat és mérlegelés tárgyává tegye, mert úgy érezte, hogy e perben csak úgy lehet lelkiismeretesen igazságot szolgáltatni, ha ezek a panaszok is a józan ész bírálata elé állíttatnak

Vádlottak a főtárgyaláson egybehangzóan azt védekezést terjesztették elő, hogy őket a rendőrségen megkínozták, s csupán annak hatása alatt tettek részletes beismerő vallomást.

A kir. törvényszék ezen panaszokat megvizsgálta, s e tekintetben a főtárgyaláson az alább felsorolt bizonyítékok vétettek figyelembe, felolvastattak a kir. törvényszéki fogházorvosnak a tárgyban kelt orvosi látleletei, tanúként kihalgattatott Dr. Kovács Péter kir. ügyészségi elnök, fogházvezető kir. ügyész, Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitány, a nyomozás vezetője, Báthory Miklós és Igaz Lujza tanúk, s kérdés intéztetett ez irányban Dr. Minich Károly és Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvos, valamit Loch Péter tüzérszázados, robbantási szakértőhöz is.

Az e tárgyú bizonyítás eredménye az alábbiakban foglalható össze.

Márffy József, Chriaszty István és Szász József 1923. november 29-én, Marosi Károly és Radó József 1924. február hó 14-én, Horváth-Halas József, Vargha Ferenc és Kis Ferenc 1923. november 29-ikén, ifj. Drenka Béla pedig 1923. december 24-ikén került előzetes letartóztatásban.

Dr. Ötvös József kir. törvényszéki és fogházorvos Márffy Józsefet illetően 1923. december 9-ikén kelt két rendbeli orvosi

jelentésében és véleményében előadja, hogy Márffyt 1923. november 30-ikán délután megvizsgálja, mely alkalommal nevezett előadta, hogy 1923. november 25-ikén a főkapitányságon bántalmazták, a fogházorvos ez alkalommal a bal sípcsont középső részének külső éle mellett lencsényi barnás, száraz pörköt talált, mely valami kemény, tompa tárggyal való ütéstől vagy ilyenhez való ütődéstől származott, ezen sérülés azonban a fogházorvos véleménye szerint sem öt, hanem legalább 8-10 nap előtt jöhetett létre.

Chriaszty Istvánt ugyanezen a napon megvizsgálta a fogházorvos, s ekkor rajta az alsóállkapocs és áll alatt egész terjedelemben, a jobboldali kulcscsont mentén zárt és nyitott görvélyes mirigyeket, görvélyes fekélyeket[839] és hegeket talált.

Szász Józsefen ugyanakkor jobboldali tüdőhurutot és mellhártya-megvastagodást talált.

Horváth-Halas József, Kiss Ferenc és Vargha Lajos vádlottak egészségesek voltak.

Chriaszty István, Szász József, Horváth-Halas József, Kis Ferenc és Vargha Lajos vádlottak bántalmazásról nem panaszkodtak.

Vargha Ferenc vádlotton a fogházorvos a bal sípcsont külső élén fillérnyi s belső élén rajzszögnyi, és ezek felett négy harántujjnyira a külső él mellett 2 cm hosszú és 4 mm széles barnás, száraz pörköt talált, amely sérülések kemény, tompa tárggyal való ütéstől vagy ütődéstől származhattak, mely külsérelmi nyomokra a fogházorvos Vargha Ferenc azon panaszával kapcsolatban, hogy őt 1923. november 25-én a főkapitányságon

[839] görvély = nyirokcsomó-megnagyobbodás, melyet tuberkulózis okoz. Chriaszty István súlyos, előrehaladott tuberkulózisban szenvedett, mely később valószínűleg a halálát is okozta.

bántalmazták, ama véleményének adott kifejezést, hogy ezen sérülések nem öt, hanem legalább 8-10 nap előtt jöhettek létre.

Marosi Károly és Radó József vádlottakat a fogházorvos beszállításuk napján, 1924. február hó 14-én megvizsgálta, egészségesnek találta, s nevezettek sérülésekről nem panaszkodtak.

Dr. Kovács Péter fogházügyész előadta, hogy a vádlottak a befogadástól számított 2 vagy 3 nap múlva Márffy és társai panaszolták előtte a rendőrségen való bántalmazásokat, mire őket a fogházorvoshoz utasította.

A nyomozás további folyamán Márffynak a rendőrség való átkísértetése ismét szükségessé vált, Márffy kérte ennek mellőzését, mert félt a bántalmazástól, s noha a tanú nem hitte, hogy ily bántalmazás előfordulhatna, mégis figyelmeztetett az átkísérést foganatosító detektíveket, hogy óvakodjanak Márffy bántalmazásától, mert visszakísérése után Márffy jelentést fog tenni. A visszakísérés után meg is kérdezte Márffyt, hogy bántalmazták-e, mire Márffy bejelentette, hogy tényleges bántalmazás nem történt, csak arról panaszkodott, hogy valaki szembe köpte és pszichikai kényszerről beszélt.

Megemlítette a fogházügyész, hogy Márffy 1923. december 8-án öngyilkosságot kísérelt meg, törülközőjével akarta magát felkötni, de az őrszem észrevette és megakadályozta.

Marosit illetően előadta a fogházügyész, hogy ő is panaszkodott bántalmazásokról, de részleteket nem említett.

Horváth-Halasra vonatkozóan pedig azt adta elő, hogy nem emlékszik arra, hogy bántalmazásról panaszkodott, de ha ezt tette volna, akkor erről feltétlenül jegyzőkönyvet vett volna fel.

A bizonyítás során a kir. büntetőtörvényszék tanúként hallgatta ki a nyomozást vezető Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitányt.

Dr. Schweinitzer kapitány a leghatározottabban visszautasította azt a vádat, hogy a vádlottakat a nyomozás során

bárki is bántalmazta volna, egyfelől azért, mert a főtárgyalás során eddig senki sem állította azt, hogy a vádlottakat akár ő, akár jelenlétében bárki is bántotta vagy velük szemben pszichikai kényszert alkalmazott volna, de a mások által való bántalmazás lehetősége is teljesen ki volt zárva, mert a Hetényi főkapitányhelyettes által kiadott legszigorúbb utasítás szerint a fogda vezetője a vádlottakat csak a tanú aláírására, és csakis a tanú elé állíthatta elő; a vádlottak zárkái pedig félpercnyi távolságban voltak a tanú hivatali helyiségétől, s így teljesen kizárt dolog, hogy őket oda átkísérés közben bárki is bánthatta volna, tanú gépírónőjével is igazolni tudja, hogy a vádlottak soha összetört állapotban nem voltak, de az alkalmazott hatósági tanúk is igazolhatják, hogy a vádlottakat sem veréssel, sem más módon nem kényszerítették beismerő vallomásra. Márffy még csak lelki depresszióban sem volt, mert viccelt és fenyegetőzött.

Schweinitzer kapitány ezután a vádlottaknak vallomására tett észrevételeire és megjegyzéseire is kijelentette, hogy ezek nem felelnek meg a valóságnak, és fenntartotta eredeti vallomását.

Radó József vádlottat illetően figyelmet érdemel Loch Péter. m. kir. tüzérszázados, robbantási szakértő vallomása, aki szakértői véleménye keretében előadta, hogy Radó József vádlottal Schweinitzer kapitány előszobájában találkozott először oly körülmények között, hogy azt hitte, Radó az előszobában szolgálatot teljesítő altiszt, majd pedig amidőn Radót Schweinitzer szobájába behívták, ő teljesen önként, minden kényszer nélkül előadta, hogy az erzsébetvárosi bombamerényletnél alkalmazott ekrazit téglányalakú volt, s úgy nézett ki, mint egy darab toalettszappan, s miután a szakértő ilyen csomagolású és alakú ekrazitkészítményt soha nem is ismert, mert ily alakú ekrazit a volt osztrák–magyar hadseregben használatban nem állott, felszólítására Radó az ekrazitot lerajzolta, mire a szakértő ezen rajz alapján a Weisz Manfréd-féle lőszergyárban kutatást is végzett, s ekkor meg

is találta ott a Mackensen-féle hadsereg[840] leszerelési anyagából származó, ilyen alakú ekrazitkészítményt.

Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvos előadta, hogy előtte Radó teljesen önként, mentesen minden pszichikai és fizikai kényszertől részletesen és pontosan elmondotta az erzsébetvárosi bombamerényletben való részvételét, s előtte Radó semmiféle bántalmazásról nem panaszkodott.

Dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvos ugyancsak előadta, hogy Radó előtte is ismételten és részletesen beismerte a vádbeli cselekményt, előző beismerésével megegyezően, s midőn akkor elébe tárta társainak ama állítását, hogy jutalom ellenében, bosszúból tette meg vallomását, ez ellen határozottan tiltakozott.

A többi vádlott kijelentette a szakértő előtt, hogy kizárólag a rendőri bántalmazások hatása alatt tettek beismerő vallomást.

---

[840] August von Mackensen (1849–1945) német császári vezértábornagy az I. világháború idején a központi hatalmak által megszállt Románia katonai kormányzója volt. Az Amerikai Egyesült Államok az antant oldalán történt hadba lépését követően, 1918 őszén bekövetkezett a német, majd az osztrák–magyar haderő általános összeomlása. A visszavonuló Dunai Hadsereg német és osztrák egységei október és november folyamán Romániából Magyarországon keresztül vonultak hazafelé. Mackensen ekkor felajánlotta, hogy csapataival megvédi Magyarországot a román betöréstől, de a fegyverszüneti egyezmény értelmében a Magyar Köztársaság kormányának le kellett őket fegyvereznie. Károlyi Mihály miniszterelnök utasítására Mackensent Budapesten letartóztatták és internálták. A szociáldemokrata és kommunista politikusok nagy lelkesedéssel fogadták az intézkedést. Amikor azonban a román csapatok, az antanthatalmak hallgatólagos jóváhagyásával mélyen benyomultak Magyarország területére, a közhangulat Károlyi ellen fordult. 1919 márciusában a Károlyi-kormány átadta Mackensent az antant képviselőinek. Egy angol katonai hajón tartották fogva, majd néhány nappal Károlyi bukása és a Kun Béla vezette Tanácsköztársaság kikiáltása előtt kivitték az országból. Mackensen vezértábornagy 1919 decemberében visszatérhetett Németországba. Márffy Józsefék Loch Péter robbantási szakértő véleménye szerint a Mackensen-féle német hadsereg Magyarországon hagyott hadianyag-maradványaiból tehettek szert az erzsébetvárosi merényletnél használt, német gyártmányú ekrazitra.

Radó is panaszkodott, hogy a rendőrségen verték, s vizet nem adtak neki, azonban a szakértő előtt teljesen önként tette meg beismerő vallomását.

A továbbiakban előadta a szakértő, hogy hosszú törvényszéki orvosi gyakorlata alatt a letartóztatottaknál verési nyomokat csak a kommün alatt és az ezutáni időkben tapasztalt, de ez a megveretés sem a rendőrségen történt. Arra a panaszra, hogy a vádlottak talpát verték a rendőrségen, azután mezítláb járatták őket a hideg szobában, hogy a verési nyomok eltűnjenek, előadta a szakértő, hogy ez a módszer némileg talán enyhíti, de nem szünteti meg a gyulladás nyomait.

Szőrszálak kihúzása által talán kicsikarható valakitől egy igen, de részletes vallomás nem.

Végül a védelem által hangulatkeltés céljából többször hangoztatott ama panasz tekintetében, hogy Vargha Ferenc vádlottnak az állkapcsát törték el a rendőrségen, a kir. büntetőtörvényszék elrendelte Vargha Ferencnek a kir. törvényszéki orvosok által való megvizsgálását, ami nyomban foganatosíttatván, mindkét szakértő egyöntetűen megállapította, hogy Vargha állkapcsa soha nem volt eltörve, az állkapocs ízülete ropog ugyan, ez azonban akárhány embernél előfordul.

Igaz Lujza tanú, aki Vargha Ferenccel jó viszonyban volt, a főtárgyaláson kijelentette, hogy előtte Vargha Ferenc megveretés miatt nem panaszkodott.

Különös figyelmet érdemel e vonatkozásban Báthory Miklós tanú. Ez az ember szoros kapcsolatban volt a Márffy-csoporttal, annyira, hogy a Márffy által rendszeresített vérbíróságnak tényleg működött elnöke volt, s bűnrészesség gyanúja miatt nyomozás alatt állott, s 9 napig a rendőrségben őrizetben volt, bár a főtárgyaláson érthető okból mindenképp a vádlottak javára igyekezett vallani, azt mégsem merte állítani, hogy őt a rendőrségen bántalmazták, vagy jelenlétében mást ütöttek,

csupán azt állította, hogy őrizetének tartalma alatt, egy alkalommal egy detektív öklével hadonászott az arca előtt, s bizonnyal meg is ütötte volna, ha abban a pillanatban fia be nem lép.

Végül figyelembe vette a kir. büntetőtörvényszék azt is, hogy Radó József nemcsak a rendőrségen, hatósági tanúk előtt tett, de a vizsgálóbíró, az orvos, valamint a robbantási szakértők előtt is, többször, teljesen önként megismételte beismerését, s ezt a főtárgyalásig fenntartotta;

hogy Marosi Károly úgy a vizsgálóbíró, valamint a katonai ügyész előtt is fenntartotta a rendőrség előtt tett beismerését, s a Rassay-féle esetben azt adta elő, hogy őt a rendőrségen pénzelték és külön kosztban részesítették;

hogy Nesz Károly a katonai ügyész előtt nemcsak, hogy beismerte, de még ki is egészítette nyomozati beismerését annak kiemelésével, hogy őt a rendőrségen nem bántották;

s nem is állítják, hogy őket erre a beismerésre akár a vizsgálóbíró, akár a katonai ügyész bármi módon kényszerítette volna, ami különben is teljesen kizárt lehetőség;

s hogy Loch Péter szakértő előtt a francia követség elleni merénylet tekintetében pedig Vargha Ferenc is beismerésben volt,

hogy Szász József, a Miklós Andor-féle esetben kifolyóan azt adta elő, hogy a nyomozati vallomást csak azért írta alá, mert őt előzően a rendőrségen 8 napig fűtetlen szobában tartották;

s hogy Czakl Zoltán, aki a rendőrségen 2 ízben is hét-hét napig volt őrizetben, csupán azt adta elő, hogy a rendőrségen azzal akarták beismerésre bírni, hogy a többiek mind beismertek, s egy szóval sem állította, hogy őt tettleg bántalmazták volna;

s ugyancsak nem panaszkodott a bántalmazás miatt a rendőrségen szintén őrizetben volt ifj. Drenka Béla vádlott sem.

A vádlottak bántalmazásáról a főtárgyaláson csupán Nesz Károly, Vargha Lajos, Czakl Zoltán, Salló János és Péter Tivadar beszéltek, ezek azonban mind olyan egyének, akik Márffy

legszűkebb társaságához tartoztak, neki esküvel hűséget fogadtak, részben még folyamatban lévő, részben már megszüntetett bűnvádi eljárás alatt állottak, és épp ez okból még ma is ama gyanú terheli őket, hogy a Márffy csoportja által elkövetett sorozatos bűncselekmények valamelyikének tettesei, illetve részesei, s a főtárgyaláson ingadozó vallomást tettek, miért is a Bp. 221. § 1. és 6. pontja alapján megeskethetők sem voltak.

Mindezek után a kir. büntetőtörvényszék mérlegelve az ez irányú bizonyítás egész anyagát, minden kétséget kizáróan megállapítja, hogy a vádlottaknak nem hogy bizonyítani, de még valószínűsíteni sem sikerült ama tényállításukat, hogy őket a rendőrségen bántalmazták, s hogy a nyomozás során tett beismerő vallomásuk ezen bántalmazásnak lett volna a következménye.

De ennél még tovább menve tényként megállapítja a kir. törvényszék azt is, hogy teljesen meg van cáfolva a bántalmazás tekintetében emelt panasz, mert a m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalának és a fogházvezető kir. ügyésznek a jelen ügyben tett különlegesen körültekinthető intézkedései és fokozott gondossága teljesen kizárták annak lehetőségét, hogy a vádlottak akár testi, avagy lelki kényszer útján bírassanak rá beismerő vallomásokra.

Miután a kir. büntetőtörvényszék ezzel végzett, az ügyre fontossággal bíró általános jellegű előkérdések taglalásával, a különleges vádpontokkal az alábbiak szerint külön foglalkozik.

IV.

Az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet

1922. április 3-án este 8 óra 25 perckor a Dohány utca 76. számú ház I. emeleti dísztermében, az Erzsébetvárosi Kör helyiségében, ahol akkor egy ünnepi vacsora alkalmából több száz ember tartózkodott, felrobbant egy bomba, amely robbanás

következtében 8 ember meghalt, 23 pedig többé-kevésbé súlyosan megsebesült, s a terem berendezése tönkrement.

Ezen esemény tárgyában a nyomozás annak idején széles mederben megindult, azonban eredményt nem ért el.

Ezt követően 1922. augusztus 22-ikén a kir. törvényszék Koháry utcai kapujában találtak egy füstölgő bombát, majd 1923. február hó 20-án Rassay Károly és Miklós Andor lakására küldöttek egy bombát, végül 1923. november 16-án a francia követség Reviczky utcai kapujában robbant fel egy odatett bombának a gyutacsa, a bomba robbanása azonban a véletlen folytán ezúttal elmaradt.

A fel nem robbant bombákat utóbb a szakértők megvizsgálták, s valamennyit emberi élet kioltására alkalmas eszköznek minősítették, s csupán a véletlen játszott közre, hogy a bombák robbanása elmaradt.

Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitány vallomása szerint 1924. január elején utasítást kapott az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet tetteseinek kinyomozására.

Ezen utasítás nyomán az előző nyomozati anyag figyelembe vételével eleinte a Jugoszlávia felé vezető nyomokat kutatták, amelyek során megállapítást nyert, hogy a Szabadkán letartóztatva volt Balla Pap Gézának ezen merényletben semmi része nincs /:Lásd ezirányban Balla Pap Gézának a főtárgyaláson felolvasott vallomását is:/.

Majd kiterjedt a nyomozás Bécsbe és Csehszlovákiába, azonba ide is negatív eredménnyel.

Ezen áttanulmányozás során három tárgykörülmény vonta magára a rendőrség figyelmét, először, hogy 1922 áprilisában eltűnt Kasnyik János, majd ugyancsak a merénylet után Marosi Károly és Radó József, akikre vonatkozóan Payer róm. kat. lelkész 1922. április 4-én önként jelentkezett a főkapitányságon, s előadta, hogy unokaöccse, Radó József elmondta neki, hogy tud az

erzsébetvárosi merényletről, sőt, Marosi még a tettesek nevét is tudja.

Marosi neve már ismeretes volt Schweinitzer József előtt a Miklós Andor és Rassay Károly elleni ügyből.

Schweinitzer József és Payer Isván tanúvallomásai, valamint Payer István tanúnak a főtárgyalás során történt kihallgatása alkalmával felolvasott, 1922. április 19-én /:19. szám:/, 1922. április 30-án, 1922. május 22-én /:90:/ és 1922. június 1-én kelt /:86. szám:/ eredeti levelei, valamint Payer István főtárgyalási kihallgatása alkalmával elébe tartott 1922. május 15-én és 1924. január 28-án tett nyomozati vallomásaira való tekintettel tényként megállapítja a kir. büntetőtörvényszék, hogy

1., Payer István 1922. április 19-én bejelentette a főkapitányságon, hogy unokaöccse, Radó József 1922. április 19-én, négy hónap alatt már harmadszor eltűnt, és Marosi Károllyal együtt megszállott területen lakó édesanyjához, Érsekkétyre ment, édesanyjára Browningot fogott és lelövéssel fenyegette, s hogy unokaöccsét Marosi Károly rejtegeti;

2., hogy Payer István 1922. április 30-án kelt és Marosi Károly édesanyjához írott levelében közli nevezettel, hogy biztos adatai vannak arra, hogy Marosi rontotta meg Radót;

3., hogy Payer István 1922. május 15-én a főkapitányságon bejelentette, miszerint unokaöccse, Radó József kijelentette előtte, hogy ő tudja, kik voltak a Dohány utcai bombamerénylet tettesei, s hogy Marosi Károly mondotta neki, hogy ismeri a tetteseket és pontosan tudja a merénylet végrehajtásának módját;

4., hogy Payer István 1922. június 1-én kelt s a főkapitányhoz intézett levelében bejelentette, hogy Radó József 1922. évi május hó 21-én cseh megszállott területről kényszerútlevéllel hazaérkezett, egyben védelmet kért számára Marosi Károllyal szemben, aki elcsábítója és megrontója.

Ez volt Payer István tanú álláspontja, mindaddig, míg tudomást nem szerzett arról, hogy unokaöccse szintén egyik gyanúsítottja az Erzsébetvárosi Kör ellen intézett merényletnek, amire egészen addig természetszerűen felébredt benne a vérségi kapcsolaton alapuló elfogultság, s annak dacára, hogy a főtárgyaláson vallomás-megtagadási jogára figyelmeztetve lett, szemmel láthatóan igyekezett unokaöccsét mentegetni, kijelentette, hogy unokaöccsének nem volt szabad hazulról soha elmennie, hogy Radó minden vasárnap otthon volt, s nem is szokott hazulról elmenni, holott 1922. április 19-én kelt, saját kezűleg írt bejelentésében, midőn Radó eltűnését bejelentette, maga írta azt, hogy Radó négy hónap alatt már harmadszor tűnt el tőle.

Radónak a rendőrségen Hetényi főkapitányhelyettes és Schweinitzer kapitány jelenlétében történét meglátogatását egészen eltérően adta elő Schweinitzer teljesen aggálytalan vallomásától, mely körülményekből a bíróság azt a meggyőződést merítette, hogy Payer tanúságtétele csupán addig és oly mértékben tekinthető elfogadhatónak, míg nem tudott arról, hogy unokaöccse is gyanúsítva van, miért is a kir. törvényszék a Payer főtárgyalási vallomása ama részének, amely nyomozati vallomásával s részben saját kezűleg írott leveleivel ellentétben áll, bizonyító erőt nem tulajdonított s Payer megesketését a Bp. 222. §. 1. és 2. pontja értelmében mellőzte.

Schweinitzer kapitány vallomása további részében előadta, hogy a nyomozás további folyamán kiutazott a határmenti pénzügyőrségre, ahol Radó szolgálatot teljesített, s ekkor Radó úgy viselkedett, mint egy csínytevésen ért gyermek, s parancsnokának azt mondotta, hogy valószínűleg a bombamerényletről lesz szó. Radó parancsnokától azt az utasítást kapta, hogy ha része van a dologban, akkor férfiúhoz illő módon vallja be, s már ezen első kihallgatása alkalmával beismerte, hogy tud a dologról, és Marosi lakásáról ő vitte el a bombát. Két nap múlva önként jelentkezett, s

akkor elmondotta, hogy ő többet is tud. Később bevallotta, hogy járt az Erzsébetvárosi Körben és egész pontosan leírta az Erzsébetvárosi Kört.

Schweinitzer ekkor azt a benyomást nyerte Radóról, hogy sokkal többet tud, látszott, hogy megszólalt a lelkiismerete, s miután úgy látszott, hogy a nemzetvédelmi osztálynak tett esküje tartja vissza a teljesen őszinte vallomástól, figyelmeztette arra, hogy ez az eskü tételes törvénybe ütközik, semmi hatálya nincs és vallásos érzületére hivatkozott, mire Radó mindent beismert, látszott rajta, hogy megkönnyebbült, ráborult a tanúra és sírt.

Radó József a főtárgyalás során visszavonta a rendőrségen tett és a vizsgálóbíró előtt mindvégig fenntartott beismerő vallomását, s azt adta elő, hogy erre a beismerésre verés és éheztetés által kényszerítették, s ezt csupán azért tartotta fenn végig az orvosszakértők előtt is, mert félt, hogy visszaviszik a rendőrséghez.

Az beismerte, hogy nyomozati vallomásához csatolva levő és bombát ábrázoló rajzot ő készítette, de erre azt adta elő, hogy Schweinitzer kapitány előre leírta neki a bomba alakját, s így igen könnyű volt a rajzot elkészíteni.

Arra vonatkozólag, hogy az Erzsébetvárosi Kör belsejét honnan ismerte, előadta, hogy mint a Rogátsy drogéria tanulója, gyakran vitt oda csomagokat, mert a Kör tagjai között sok volt a rendelőjük.

Arra vonatkozólag, hogy a robbantás előtt a fűtőtest és a fal között sokkal nagyobb nyílás volt, úgyhogy a karját jól be tudta oda dugni, míg most ez nem lehetséges, azt felelte, ha valaki fenn jár valahol, tudhat bizonyos dolgokat.

Radó Józsefet a m. kir. államrendőrség 1924. január 29-én hallgatta ki először. Ez alkalommal csak a Rogátsynál való alkalmaztatásáról, Marosival való összebarátkozásáról és az ÉMÉ-be való belépése körülményeiről beszél. Majd előadja, hogy

Marosival a zsidókérdésről beszélve, nevezett említette előtte, hogy cifrább mókák is fognak következni, s hogy az ÉMÉ-ben valaki kézigránátokról és robbanóanyagokról tart előadást. Marosi a merénylet előtt pár nappal közölte vele, hogy az Erzsébetvárosi Kört fel fogják robbantani. Majd azt is mondta neki Marosi 1922. IV. 4-én, a merénylet után, hogy azt két szerelőnek felöltöztetett egyén követte el, akik szerelőládában vitték be a bombát és helyezték el a fűtőtest mögött, közvetlen a fal mellé. Ezek közül az egyik géplakatos volt, akinek a fényképében Kasnyik Jánost ismeri fel. A kézigránát-dinamittal töltött bomba négyszögletű, skatulyaalakú volt, óraszerkezettel ellátva. Marosi említette, hogy az a két fiatalember, akik a bombát elhelyezték, a nyomozás tartamára eltűnt a fővárosból. Beismeri, hogy április 14-én nagybátyjának tudtára adta, hogy tudja, kik a tettesek.

Marosi fenyegetése folytán április 16-án vele együtt Szobra utaztak, s innét gyalog folytatták útjukat az Ipoly partjáig. Marosi tanácsára levetette körgallérját, nadrágját és alsónadrágját, azokat hóna alá vette, s nekiment a folyónak, a túlsó part közelében az ár elkapta, fuldokolni kezdett, a víz elsodorta a ruháját, de sikerült végre egy gallyban megkapaszkodnia. Marosi nyugodtan nézte vergődését, s csak mikor látta, hogy megkapaszkodott, akkor hívott segítséget. Marosi ezután vérszövetséget akart vele kötni, de visszautasította, mert abban a meggyőződésben volt, hogy Marosi őt meg akarja gyilkolni.

Este felé megérkeztek Érsekkétyre Radó anyjához, akitől pénzt kértek, de nem adott, mire Radó anyját lelövéssel fenyegette. Minthogy Radóné csak egy éjszakát engedett nekik ott tölteni, újra elindultak a határ felé, de a cseh határrendőrség elfogta őket.

Előbb visszatoloncolták őket, s ezután Marosi […]

[*A forrás itt hiányos, az iratból egy oldalpár nem áll rendelkezésre a levéltár őrizetében.*]

[…] melyet Kasnyik tett vállára. Radó ekkor látta meg a bombát becsomagolatlanul. Rendes vaskazetta volt. Kasnyik és Nagy ment elől, a többi kísérte, a két szerelő bement a kapun, Marosi a portással beszélgetett, s mikor a szerelők lejöttek, visszamentek az ÉMÉ-be, s itt Marosi újból titoktartásra szólította fel mindnyájukat.

Radó abban az időben nagybátyjának azt hazudta, hogy a Kertész üzletében dolgozik, pedig csak Marosi utasításainak tett eleget.

A robbanás után néhány nappal még egyszer látta Kasnyikot Marosi társaságában.

1924. február 2-án Radó újból kihallgattatott.

Lelkiismeretére hivatkozva újra vallomást akar tenni azzal, hogy tegnapi vallomása nem felel meg mindenben az igazságnak.

Kijelenti, hogy Szász Józsefnek semmi köze nincs a merénylethez. Az ő fejét állandóan Marosi töltötte ébredő eszmékkel. Egy alkalommal az ÉME IX. ker. helyiségének ama kis szobájában, mely a Boráros térre néz, Kasnyik, Chriaszty és Radó jelenlétében Marosi vetette fel a merénylet tervét, melyet elfogadtak. Még 2-3 ilyen összejövetel volt, az utolsón Márffy is megjelent. Marosi vitte a szót, s nyomatékosan figyelmeztette őket, hogy a tervet titokban kell tartani, mert aki valamit elárul, legyilkoltatik vagy öngyilkosságra kényszeríttetik.

Az utolsó megbeszélésen Márffy jelenlétében kiosztották a szerepeket, a tegnapi vallomás szerint. Kijelentették, hogy Márffy és Marosi parancsol, s mindenki feltétlen engedelmességgel tartozik.

Az Erzsébetvárosi Körben Chriasztyval és Marosival eszközölt 3 előzetes helyszíni szemlét és méréseket az előző napi vallomásával egyezően adja elő.

A doboz elkészítésére és szállítására vonatkozóan vallomása ismét egyezik. Részletesen leírja a bomba szerkezetét. Marosi vasárnapra, 1922. április 2-ának délelőtt ½ 9-re berendelte az ÉME helyiségébe. Radó meg is jelent a kis szobában, idegen ruhákat látott, olajos, rongyos, fakó ócskaruhát, bakancsot és szürke, piszkos micisapkát. Kasnyik ugyancsak megjelent, s Marosi utasítására mindketten átöltöztek. Marosi a nagy szobában lévő szekrényből áthozta a bombát a kis szobába, s azt betette az általa szerzett szíjjal ellátott szerelőládába, majd drótokat, kalapácsot, fogókat és rongyokat rakott a bombára, s lecsukta a ládát. Nemsokára megjött Chriaszty és Márffy, mire elindultak, Marosi a ládát Radó hátára akasztotta, Kasnyik Radó mellett jött. Gyalog mentek, s fele úton Kasnyik vette át a ládát. A körúton haladtak, mögöttük jött nagyobb távolságban Marosi, Chriaszty és Márffy.

Marosi utasításához képest a Dohány utcában meglassították a lépteiket, hogy a kísérőik utolérhessék őket. Kasnyikot Radó vezette a Körbe, mert ő még nem járt ott. Marosi közvetlen mögöttük jött, amikor a nagyterembe beléptek, elébük került. Kasnyik letette a ládát az egyik székre, közben Marosi igazított valamit a fűtőtest burkolatán, majd az ő segítségével leemelték annak elejét. A bombát a ládából Kasnyik vette ki s adta át Marosinak, aki valamilyen szerszámmal igazított valamit azon és a fűtőtest mögé, a fal mellé helyezte a földre. Eközben Radó és Kasnyik kifelé indultak, s a fűtőtest burkolatának visszahelyezésében nem vettek részt. Valami igazolványunk is volt, melyet Marosi szerzett és adott át Kasnyiknak, Chriaszty és Márffy nem voltak fent a teremben, a Dohány utcából egy mellékutcán át kiértek a Rákóczi útra, majd a Népszínház utcába, s a Technológiánál kerültek ki a körútra, s így mentek vissza az ÉME helyiségébe. Marosi már várta őket, itt átöltöztek, Marosi ismét a

lelkükre kötötte a hallgatást, Kasnyik elment „tyúkászni”,[841] Radó a Vilmos császár úton elvált Marositól, hazament, s otthon azt mondta, hogy misét hallgatott.

Másnap este felment a IX. ker. helyiségbe, ahonnét Marosi, Kasnyik, Chriaszty, Márffy és még mások társaságban, akiket nem ismert, elindultak a Dohány utca felé, ő azonban a Nemzeti Színháznál elbúcsúzott és hazament.

Marositól hallotta utóbb, hogy a merénylők mellett tüntetők Marosi csoportjának tagjai voltak.

Nagybátyja előtt azért említette fel a dolgot, mert lelkiismerete már nem hagyott akkoriban nyugtot, azonban ezt sikerült a mai napig elaltatnia.

A szökésre Marosi kényszerítette rá azzal, hogy a rendőrség nyomon van, s így bajba kerül.

Kasnyikot a merénylet után 3 napra meglátta a párthelyiségben Marosival együtt.

1924. február 3-án Radó előző napi vallomását fenntartva még annyit fűz hozzá, hogy akkor, amidőn a bombát vitték, úgy ő, mint Kasnyik, kezüket és arcukat a Marosi által hozott fekete porral bekenték.

Ez alkalommal visszavonja január 29-iki és február 1-én tett vallomásában tett egyes valótlan állításait.

1924. február 6-án szabályszerű szembesítési eljárás során több egyén közül határozottan felismeri Chriasztyban azt az egyént, akit előző vallomásában „mérnök”-nek nevezett, s akinek a nevét nem tudta.

1924. február 20-án a vizsgálóbíró előtt részletesen fenntartja a rendőrség előtt február 2 és 3-án tett vallomásait, és ezen vallomásában Chriasztyt már név szerint említi. Beismeri,

[841] A „tyúkászni” szleng kifejezés ebben a kontextusban feltehetőleg „nőzni”, „nőkkel ismerkedni” jelentésű.

hogy összesen öt ízben volt fent a kérdéses Kör helyiségében a méretek felvétele céljából, éspedig 4 alkalommal Marosival és Chriasztyval, egyszer pedig a bomba elhelyezésekor Kasnyikkal és Marosival.

1924. április 1-jén a vizsgálóbírónál részletesen megismétli Marosival való ismeretségének eredetét, felvételét az ÉME-be, majd pedig a nemzetvédelmi osztályba, elmondja az erzsébetvárosi merénylet kitervezését és szereplőit és a bomba elhelyezésének részleteit a nyomozati beismeréssel egyezően.

1924. június 5-én a vizsgálóbírónál ismét fenntartja beismeréseit.

Radó Józseffel ezen felül a nyomozó hatóság 1924. február 5-én helyszíni szemlét tartott az Erzsébetvárosi Körben, mely alkalommal Radó József Schweinitzer kapitány felszólítására 10-15 lépést előre menve vezette el az Erzsébetvárosi Körbe a rendőri bizottságot. A Kör kapuját kinyitva, a bal csapóajtóhoz érve mutatta, hogy ezen szoktak bejönni, majd rámutatva a portásfülkére azt mondotta, hogy itt tartózkodott ittjártakor a portás. Majd határozott léptekkel jobbra tart, a társalkodón áthaladva az emeleti helyiségekhez vezető lépcsőre lép, felmegy az első emeletre. Ideérve kijelenti, hogy itt átalakítások történtek.

Erre egyenesen rámegy arra az ajtóra, amelyen át a nagyterembe jutva balkéz felől esik az a fűtőtest, amelynél a robbanás történt. Elvezeti a bizottságot a fűtőtesthez, s kijelenti, ez az a fűtőtest, amely mögé a pokolgépet elhelyeztük, de ezen átalakítások tétettek. Hiányzik a burkolata, s most a fűtőtest és a falközi távolság sokkal kisebb, mert karját nem tudja ebbe a közbe beledugni, ami pedig akkor simán ment.

Ezután ismét részletesen leírja a bomba elhelyezését, majd pedig azon az útvonalon vezeti a bizottságot, amelyen a bomba elhelyezése után Kasnyikkal távozott.

Radó József 1924. február hó 1-én saját kezűleg készített egy rajzot, amely bomba dobozát ábrázolja /lásd 115. szám Radó nyomozati vallomása/.

Radó József Loch Péter szakértőnek lerajzolja a bombához használt toalettszappan alakú ekrazit formáját.

Végül Radó József Dr. Minich Károly és Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvosok előtt is teljes részletességgel a nyomozati és vizsgálati vallomásával egyezően beismerte e merényletben való szerepét.

Marosi Károlyt a m. kir. államrendőrség 1922. június 8-ikán hallgatta ki bűnpártolással gyanúsítva Payer István feljelentése folytán. Kihallgatása során beismerte, hogy 1922. április 15-én Radóval együtt Érsekkétyre utazott, s utóbb cseh letartóztatásba kerültek, mert nem volt útlevelük. Tagadta, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletről valamit tudna.

Másodszor 1924. január 31-ikén hallgatták ki. Tagadja, hogy bármi szerepe lenne a merényletben, ellenben elismeri, hogy úgy az ÉME-nek, mint a nemzetvédelmi osztálynak tagja, hogy ott különböző dolgokra képeztek ki embereket, a harcászatból Márffy József tartott előadást. Beismeri, hogy Radó tagsági díját ő fizette ki, hogy a nemzetvédelmi osztályon ő volt Márffy helyettese, hogy a merénylet napján Márffy Budapesten volt, s hogy 1922. nagyszombat estéjén Radóval cseh területre szökött anélkül, hogy főnökétől, Rogátsytól szabadságot kért volna. Noha ártatlannak érzi magát, leszámolt mindennel, rajta csak az Úristen segíthet.

1924. február 5-én újból kihallgattatván előadja, hogy ő beszélte rá Radót az ÉME-be való belépésre, s ő fizette ki helyette a tagsági díjat. A felvételt Huszár János eszközölte, jelen volt Chriaszty, Szász József, Kasnyik János és mások, akik nem tartoztak hozzájuk.

Beismeri, hogy a robbanás idején neki kb. 30-35 fegyelmezett embere volt, akik behívásra feltétlenül megjelentek.

Beismeri, hogy ő oktatta Radót az ébredő eszmékre és a zsidógyűlöletre.

Tudja, hogy Chriaszty többször tartott előadást kézigránátokról, értett a bombák és a pokolgépek összeállításához, maga látta őt kézigránátokat szétszedni.

Marosi ekkor sírva fakad, s a következőket mondja: nem engedtek lemondani, pedig hányszor lemondtam szóban és írásban; kérdésre kijelenti, hogy azért van felindulva, mert Márffy, Chriaszty és Szász a megrontói, ők rendeltek el mindenkor mindent, itt beismeri, hogy ők ugrasztották be a Rassay elleni, a Ferenc József laktanya elleni merényletbe, s hogy az újpesti zsidótemplomot is az ő segítségével akarták felrobbantani, ettől azonban elállott, mert úgy érezte, elég volt a vérontásból, ezért utóbb Márffytól kikapott, s ez azt mondta, hay ő nem tudja megcsinálni, megcsinálja azt más.

Az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet tervét Márffy lakásán Márffy, Chriaszty, Szász és Czakl Zoltán főzték ki, s innen hozták eszméjüket a párthelyiségbe, innét indult ki a megtervezés és a végrehajtás.

A merénylet után Márffy és Chriaszty azt mondták, nem úgy sikerült, ahogy szerették volna, mert Sándor Pál és társai sértetlenek maradtak. Márffynak ekrazitja is volt. Kasnyikot nem ismerte, de fényképe felmutatása után beismeri, hogy többször volt fenn a párthelyiségben.

Egy alkalommal a párthelyiségnek a Boráros térre néző szobájában Márffy – az ő, Radó, Chriaszty, Szász, Kasnyik jelenlétében felvetette a merénylet eszméjét, s tett esküjükre hivatkozva kijelentette, hogy aki a kötelező titoktartást megszegi, arra halál vár.

Félt Márffytól. Márffy osztotta ki a merényletben a szerepeket. A szereposztást előzőleg megbeszélte Chriasztyval, Kasnyikot és Szászt félrehívta és suttogva mondta meg a szerepét.

Chriaszty tanította ki egy sarokban, Márffy pedig mindig feltétlen engedelmességet követelt, ellentmondást nem tűrt, dacára, hogy helyettese volt, nem mert ellentmondani.

Elmondja, hogy Chriaszty és Szász elbeszéléséből tudja, hogy Chriaszty, Szász és Radó együtt jártak az Erzsébetvárosi Körbe előzetes szemlékre és mérések megejtésére, Chriaszty állandóan sárga, összehajtható mérőléccel járt s mondta, hogy a méréseket már megcsinálta. Amikor a mérésekkel elkészült, este megvárta Márffyt, elmentek ennek lakására, s ott zárt ajtók mögött dolgoztak és senkit be nem eresztettek.

A bomba összeállításában Márffynak és Chriasztynak nem volt szüksége segítségre, mert ebben szakértők voltak, ők maguk mondották.

1924. február 26-án Marosit szembesítették Radóval, lényegében meggyőzően adja elő Radóval az elindítás előtt való gyülekezést, az átöltözést, a bomba alakját, a szerelőládát s az elindulást, de azt állítja, hogy ekkor Szász is jelen volt, a maga szerepét illetően pedig előadja, hogy az Üllői útnál elvált a társaságtól.

1924. február 9-én előadja, hogy Kasnyikot a merénylet után való szombaton még látta Márffy és Chriaszty társaságában.

A merénylethez szükséges két munkásruhát Chriaszty szerezte.

1924. február 20-án a vizsgálóbírónál fenntartja a rendőrség előtt tett vallomását azzal a módosítással, hogy a bomba elindításánál nem volt jelen, amit Márffyról mondott, az mind igaz.

1924. március 31-én elmondja a vizsgálóbíró előtt az ÉME és a nemzetvédelmi osztályba való belépését s ottani ismerőseit, de a bombamerényletről már nem akar tudni, s azt állítja, hogy a rendőrségen kényszerítették, s a detektívek meg is verték, visszavonja 1924. február 24-én a vizsgálóbíró előtt tett vallomását is azzal az indoklással, hogy attól félt, visszaviszik a rendőrségre.

Marosi a főtárgyaláson tagad, és azt állítja, hogy kínzással csikarták ki a beismerését, a vizsgálóbíró előtt való első kihallgatása alkalmával azért tartotta fenn vallomását, mert félt, hogy visszakerül a rendőrségre.

Chriaszty István vádlott a jelen eljárás folytatása alatt 1924. október hó 1. napján elhalt, s vele szemben az eljárás megszüntettetett, s ez okból vallomása a Bp. 313. §-a értelmében felolvastatott.

A főkapitányságon 1924. február hó 5-én hallgattatott ki. Mindent tagad, Radóval szembesíttetvén Radó kijelenti: ezt az embert ismerem a IX. kerületi nemzetvédelmi osztályból, ahol mérnökként szerepelt, ő szeme láttára eszközölt méréseket Marosival együtt a fűtőtesteken.

Chriaszty erre azt is kijelenti, hogy ez valótlanság.

1924. február 6-án Chriaszty Huszár Jánossal szembesíttetvén Huszár szemébe mondja Chriasztynak: ön tagja volt a királypuccs óta a nemzetvédelmi osztálynak, önnek többet kell tudnia a merényletről, mint amennyit az újságból olvasott, mert tagja volt ezen csoportnak, és minden zárt ülésen részt vett. A merénylet előtt jóval ismerte Márffyt és Marosit is. Chriaszty erre kijelenti, igaza van Huszár Jánosnak, tévedtem.

1924. február 6-án Chriaszty újból kihallgatásra jelentkezett azzal az indoklással, hogy töredelmes beismerő vallomást akar tenni. Előadja, hogy a merénylet előtt 2-3 nappal a párthelyiségben Márffy azt mondta az asztalnál, ahol Szászon kívül még 5-6-an ültek, hogy nagy események előtt állnak. A merénylet után megkérdezte Márffyt, hogy erre gondolt-e, de Márffy választ nem adott.

Radó szembesíttetik Chriasztyval, és szemébe mondja beismerő vallomását.

Chriaszty a szembesítéskor sírva fakad, s azt mondja, Radót nem ismeri, s amit Radó állít, az valótlan.

Marosi szembesíttetik Chriasztyval és szemébe mondja vallomását.

Chriaszty kijelenti, hogy nem tud ehhez hozzászólni, mert mindez valótlanság.

1924. február 9-én azt állítja, hogy Marosit és Radót a zsidók vesztegették meg, hogy megbosszulják magukat. Marosit könnyen befolyásolható embernek ismeri, Márffynak pedig legjellegzetesebb tulajdonsága a terrorizálásra való hajlam. Beismeri, hogy esküt tett, tagja a nemzetvédelmi osztálynak, annak tagjait ismerte és a gyűlésekre járt.

1924. április 25-én és június 5-én a vizsgálóbíró előtt fenntartja a nyomozás során tett vallomását, a Márffyra vonatkozó rész kivételével, és beismeri, hogy a vérbíróság létezett és működött is.

Herczeg József vádlott a jelen eljárás folyama alatt, 1924. június hó 5. napján elhalt, vele szemben az eljárás megszüntettetett, vallomása ez okból a Bp. 313. §-a értelmében felolvastatott.

1922. április hó 9-én a főkapitányságon gyanúsítottként hallgattatván ki, saját szolgálati beosztásáról, az április 2-ára tervezett matiné előkészületeiről s a klubban megfordult emberekről beszél, jelenleg eljárást alatt álló vádlottakról semmi említést nem tesz. 1922. április 2-án délelőtt látott ugyan 3 embert a nagyteremben dolgozni, ezek a székeket rendezték a matinére, s azt mondták, hogy a villamostársaság alkalmazottai, s az igazgatóra várnak, később el is jött az igazgató, s telefonon megkérdezte a főkapitányságtól, hogy a gyászra való tekintettel megtartható-e a matiné, s mikor nemleges választ kapott, embereivel együtt eltávozott.

1924. február hó 7.én a rendőrség által újból kihallgattatván újból említi a három embert, aki hegedűtokkal és kottatartókkal voltak ott, s annyit beismer, hogy a merénylet napján délután 5 óra tájban azt mondta Wirtnek, vigyázzon, nehogy úgy járjanak, mint a

Ferencvárosban, ahol bűzbombát dobtak be, s azt is beismeri, hogy felesége a robbantás után siránkozó hangon kijelentette, hogy őket ezért a Kör ki fogja dobni.

1924. február hó 8-án Sebestyén Ferenc tanúval szembesíttetvén beismeri, hogy a tanú által mondott időben egy idegennel beszélgetett, de az nem volt Márffy.

1924. február 20-án és április 10-én a vizsgálóbírónál fenntartja nyomozati vallomását.

Szász Józsefet a főkapitányság 1922. április hó 6-án hallgatta ki először, beismeri, hogy 1922. február 26-án a Dohány utcai zavargásokból kifolyólag 7 napig a rendőrségen volt fogva, s ezt elmondva Ruszkó Margitnak elmondta azt is, hogy amikor a főkapitányság folyosóján kísérték, több zsidó a szemébe nevetett, erre mondta Ruszkó Margitnak, hogy „majd nem nevetnek ezek, eljön a mi időnk is", de ezt a választásokra értette, mert a merényletről semmi tudomása nem volt előzőleg. Az ÉME IX. ker. csoportja alosztályának volt a vezetője. A robbanás estéjén Márffyval együtt az ÉME párthelyiségében volt.

Ruszkó Margittal való szembesítés után kijelenti, hogy lehetséges, hogy azt mondta neki, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt.

Második kihallgatása 1924. február hó 11-én történt. Mindent tagad a merénylettel kapcsolatban, csak azt ismeri be, hogy IX. ker. nemzetvédelmi osztály tagja volt, ott Márffyval, Chriasztyval és Marosival találkozott. Radóval szembesíttetvén Marosi szemébe mondja a rá vonatkozó vallomását, mire Szász kijelenti, hogy nem tudja, miért mondja mindezt rá Marosi.

1924. április 25. és június 7-én a vizsgálóbíró előtt fenntartja a rendőrségen tett vallomását.

Szász a főtárgyaláson is tagadta a vádat, tagadta, hogy Radót ismerte, beismeri, hogy az ÉME IX. ker. alosztályának vezetője, Márffy, Marosit és Chriasztyt ismerte, Ruszkó Margitot

illetően a nyomozati vallomásával egyezően vall, s azt állítja, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletben semmi része sincs, s hogy a rendőrség csupán erőszakosan keveri bele ebbe a dologba.

Márffy Józsefet 1924. február hó 9-én hallgatták ki a főkapitányságon, tagadta, hogy bármi része lenne a merényletben. Radó és Marosi szembesítése s terhelő vallomásuk elébe tárása után is megmarad tagadása mellett, s azt állítja, hogy Radót és Marosit valaki meghipnotizálta, s azért vallanak ellene, s azért nem emlékszik ő sem arra, hogy mi szerepe volt az erzsébetvárosi bombamerényletben.

1924. március 20-án a vizsgálóbírónál visszavonja rendőrségi vallomását, mert arra kényszerítve lett.

Herczeg Józsefet nem ismerte, Radót a rendőrségen látta először. A bombamerényletben nincs semmi része, a merénylet idején az ÉME IX. ker. helyiségében tartózkodott Szász József és Budai Dezső nemzetgyűlési képviselő társaságában.

Márffy a főtárgyaláson való kihallgatása alatt is tagadta a vádat. Beismerte, hogy 1921 óta az ÉME tagja, a királypuccs előtti időkben pedig átvette a IX. ker. nemzetvédelmi osztály vezetését, amelynek helyisége a Ferenc körút 2. I. 5. ajtószám alatt volt. Szerinte a nemzetvédelmi osztály célja volt a rend fenntartása zavargások esetében, a szociáldemokrata és kommunista mozgolódások féken tartása, a zsidók hatalmi túltengésének megakadályozása, a kivándorlás ellenőrzése és a kémvédelem. Állítása szerint a nemzetvédelmi osztály hatósági jogkörrel bírt. A vérbíróság létezését és működését elismeri. Elismeri, hogy hetenként 2-3-szor eljárt a Valéria kávéházban lévő törzsasztalhoz, melynél bajtársai ültek. Azt állítja, a rendőrségen összeverték.

A főtárgyaláson kihallgattak Dr. Balassa Gyula, Ledner Mór, Dr. Patai Samu, Váradi Győző, Szász László, Katona Béla, Spitzstein Béla, Elek Arthur, Dr. Maros Mór, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Lengyel Ödön, Elek Bernát, Dr. Kemény Géza,

Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula sértettek, felolvastatott a Bp. 313. §-a alapján az elhalt Láng Ágoston és ismeretlen helyen tartózkodó Dr. Ulrich Mátyás sértettek vallomása.

Sértettek a merénylet elkövetési módjáról semmit sem tudnak, csak azt, hogy a vádbeli időben az Erzsébetvárosi Körbe egy ünnepi vacsorára gyűltek össze több százan, s ez alkalommal egy robbantás történt, aminek következtében 8 ember meghalt, s 23 ember többé-kevésbé súlyosan sebesült meg, többnyire a testnek derékon aluli részén.

Rosenauer Károly, művezető az Istvántelki főműhelyben, előadja, hogy Kasnyik János 1922. januárban lépett be a gyárba, de 1922. április 4-én már nem jött be.

Ügyes, szorgalmas munkás volt, aki képes volt egy fémdobozt elkészíteni. Emlékezete szerint a merénylet után 2-3 héttel Masirevits János azt mondotta neki, hogy a merénylet napján látta Kasnyikot a Dohány utcában.

Masirevits János nem emlékszik, hogy a Rosenauer által tett kijelentést tette volna.

Kasnyik Anna tanú a rendőrségen 1924. január hó 29-én tett először vallomást, lényegileg megegyezőleg vallja a főtárgyaláson is, hogy öccse délutánonként rendszerint ½ 4-kor jött haza, barátai nem voltak, magánúton tanult, papnak készült, s április 3-án ugyancsak 1/2 4-kor jött haza, estefelé pedig elment hazulról, s azóta nem jött haza. A rendőrségen sem öngyilkosságáról s vasárnapi hollétéről nem tesz említést, ellenben a főtárgyaláson azt mondja, hogy öngyilkossága oka a nagy kimerültség lehetett, s hogy április 2-án d. e. ½ 9-kor együtt voltak misén a rákospalotai templomban, azután az üzletben segített, s az újságból felolvasta a Károly király haláláról szóló cikket.

Kasnyik Mária tanú a rendőrségen 1924. január 30-án tett vallomást a főtárgyaláson ezzel megegyezően s nővérével egyezően

azzal az eltéréssel, hogy nem tartja valószínűnek, hogy öccse tanulási nehézségei miatt lett volna öngyilkos, azt azonban nővérével egyezően a rendőrségi vallomásától eltérően ő is vallja, hogy Kasnyik április 2-án ½ 9-kor a misén volt velük együtt Rákospalotán.

Payer István tanú vallomása már fentebb méltatva lett.

Özv. Radó Antalné, Radó vádlott anyja Schweinitzer kapitány által Farmoson 1924. január 28-án hallgattatott ki, ez alkalommal előadta, hogy mikor fiát Pozsonyból való visszaérkezte után megfeddte, ez azt mondta neki, hogy őt Marosi csalta el, s ha beszélni akarna, akkor sokat mondhatna az erzsébetvárosi merénylet ügyében Marosiról. Annak semmi alapja nincs, hogy őt Marosi feleségül akarná venni. Fia azt mondja, hogy azért szökött meg, mert nagybátyja rosszul bánt vele, Marosi pedig azt mondta, hogy azért jött, hogy pártfogásba vegye fiát.

Előadja, hogy az iratoknál levő, „Nagyságos Asszonyom" címzéssel ellátott, Marosi aláírású s az 1922. június 4-ikei bélyegzésű levelezőlapot Marositól kapta, aki ebben az időben állandóan ott ólálkodott a lakásuk körül, míg fia ebben az időben rettegett tőle, s ki sem mert menni az utcára, s azzal indokolta félelmét, hogy Marosi őt rossz útra akarja vinni, s ő az oka a szökésének is. Feltűnt neki, hogy a fia Marosival akkor átjött Érsekkétyre, mert fia tudta, hogy ő 3 nap múlva Budapestre költözik, ezt meg is kérdezte tőlük, mire azt mondták neki, hogy pénzért jöttek, hogy Marosi bejuttassa fiát az ÉME-be, s neki ott tiszti rangot szerezhessen.

A főtárgyaláson már azt adta elő, hogy fia hazudozó, dicsekvő természetű, s megvan benne minden rossz tulajdonság.

Tagadja a rendőrségi vallomásában foglaltakat, aláírta ugyan a jegyőzkönyvet, de felindult lelkiállapotban, mert a nyomozó rendőrkapitány azt mondta neki, hogy a fiát elteszik láb alól, mondták is, hogy valakit eltettek valakit láb alól, s a Dunába

dobták, s mikor fia hazatért, látta, hogy vízbe esett, szinte ruha nélkül volt.

A kir. törvényszék a tanú megesketését a Bp. 222. §. 1. és 2. pontja értelmében mellőzte.

Rogátsy Kálmán tanú előadja, hogy Marosi Károly 1921 áprilisától 1921. április 15-éig volt üzletében alkalmazva, mint segéd. Szombaton, húsvét előtt azt mondotta, hogy hétfőn nem jön, s azután kimaradt. Feltűnt neki rendkívül szoros barátsága Radó József tanonccal, az a barátság 1921. szeptember elején kezdődött. Radó egyszer 6-8 napig elmaradt az üzletből, Marosi azt mondta, hogy beteg, mire ő kijelentette, hogy nem tűri tovább a fiút, Marosi pedig azt mondta, hogy akkor ő is elmegy. Utóbb kiderült, hogy Radó pénzt lopott a nagybátyjától, s egy utcanővel eldorbézolta.

Utóbb Radó a Kertész-féle illatszertárba került, de ott sem lehetett sokáig, mert onnét telefonice[842] érdeklődtek utána, hogy nem tudják-e, hol van, ez kb. április 4-5-ike táján volt. Egy alkalommal az erzsébetvárosi merényletről beszélgettek az üzletben, a merénylet után 4-5 nappal, s ekkor Marosi nevetni kezdett és szólott valamit, amit ő nem értett meg, de Kovács Titusz nevű alkalmazottja hallotta, hogy valami helyeslő megjegyzést tett és nagyokat nevetett rá. Ebből meríti tanú azt a meggyőződést, hogy amint a rendőrségen is mondotta, Marosinak tudnia kellett a merényletről.

Emlékezete szerint legfeljebb egyszer küldött csomagot az Erzsébetvárosi Klubba, egy Adorján nevű krupiénak valami szájvizet, de ezt is a portásnak kellett leadni, azt nem tudja, hogy Radó vitt-e ezt a küldeményt vagy más.

Ki van zárva, hogy Radó akár ezen, akár más alkalommal a küldött csomaggal bejöhetett volna az emeleten lévő nagyterembe,

[842] telefonice = telefonon (régies)

mert ott bakk[843] játék folyt, s nagyon vigyáztak arra, hogy oda idegenek ne léphessenek, ezt onnan tudja, mert maga is tagja a klubnak, s azelőtt ő is kártyázott ott.

Dr. Elek Hugó tanút, az Erzsébetvárosi Kör igazgatóját a rendőrségen 1922. április 8-án és 9-én, majd 1924. január 11-én és február 8-án kihallgatták.

Előadta, hogy első kihallgatása idején a közbiztonsági állapotok olyannyira ziláltak voltak, s ő a merénylet folytán annyira meg volt rendülve, hogy a rendőrségen csak külön szobában és négyszemközt volt hajlandó vallomást tenni anélkül, hogy arról jegyzőkönyvet vennének fel, mert féltette az életét, s erre volt is oka, mert a kihallgatása után való estén az utcán le akarták ütni. Határozottan állítja, hogy 1922. április 3-án déli 12 óra után, körülbelül ¼ 4-kor bejött az Erzsébetvárosi Körbe, s ott körülbelül ½ 2 vagy ¾ 2-ig intézkedett, s ekkor bejött oda egy feltűrt gallérú, barna kabátos, erősen behúzott nyakú, erősen borostás, 2-3 napos szakállú egyén, aki kérdezte, hogy meg lesz-e tartva az estély, mire Herczeg portás hirtelen odafordult hozzá és azt mondta, hogy igen, erre az idegen megfordult és távozott.

Tanú a rendőrségen 1924. február hó 8-án szembesíttetvén Márffyval határozottan felismeri azt az egyént, aki kérdéses időben a Körben járt.

A főtárgyaláson való szembesítés alkalmával tanú előadja, hogy borzasztóan hasonlít hozzá, teljes fiziognómiája rá vall, most ugyan elegánsabb sokkal, a rendőrségen még határozottabban ismerte fel, mint most, de most is megismeri benne ugyanazt a szúrós tekintetet, ami 2 ½ évvel ezelőtt feltűnt.

Tanú előadja, hogy azt a helyiséget, ahol a merénylet történt, abban az időben mintegy 10 nap óta semmire sem használták, előzetesen bakk játék folyt benne.

[843] baccarat = francia eredetű kártyajáték

Senki idegen a klubhelyiségbe nem jöhetett, mert a ruhatárban minden idegent igazoltattak, direkte erre a célra szolgákat tartottak. Ki van zárva, hogy a csomagot szállító inasok a ruhatárnál tovább juthattak volna.

Tanú előadja, hogy az a radiátor, ahol a robbanás történt, faburkolattal volt bevonva, s oda rakták le az evőeszközeiket, a robbanás nem az egész fűtőtestet vágta szét, hanem annak csak egyik oldalát.

Márffy a szembesítés után megjegyzi, hogy ő abban az időben az Iparbankban pénztárosi szolgálatot teljesített, s így nem lehetett az Erzsébetvárosi Körben, a rendőrségen történt szembesítése alkalmával pedig őrültséget szimulált.

Ruszkó Margit tanút a rendőrség 1922. április 5-én hallgatta ki, ekkor azt vallotta, hogy április 4-én reggel bejött az irodába, Tihanyi Imre azt mondta, hogy előző este felrobbant egy bomba az Erzsébetvárosi Körben, majd utóbb beszélgettek erről, mire a tanú kijelentette, hogy szégyen-gyalázat, amit tettek, s ő tudja is, kik csinálták, az ébredők csinálták.[844] Ő már régen tudta azt, hogy valami fog történni, mert Szász József pár héttel ezelőtt említette, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt.

Ruszkó Margit 1922. április 6-án Szász Józseffel szembesíttetvén szemébe mondja Szásznak, „te is mondtad, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt", ez azonban Szásznak a Dob utcai verekedésből folyó letartóztatása előtt történt. Tanú ekkor még azt is a szemébe mondja Szásznak, „ezelőtt egy héttel mondottad nekem, hogy nagy változás lesz, eljön még a mi időnk".

Tanú a főtárgyaláson kijelentette, hogy most már nem emlékszik pontosan, azonban nyomozati vallomásának elébe tárása után kijelenti, hogy ezt fenntartja, s hajlandó Szásznak a szemébe

[844] ébredők = az Ébredő Magyarok Egyesületének tagjai, a korszakban a radikális jobboldali politikai eszmék követőinek közkeletű elnevezése

mondani, mert az igaz, utóbb kijelenti, hogy úgy emlékszik, hogy Szász azt mondotta, hogy „majd repülnek innen a zsidók".

Szász fenntartja védekezését.

Tihanyi Imre tanút a rendőrség 1922. április 5-én és 6-án hallgatta ki, ekkor bejelentette, hogy Ruszkó Margit közölte vele, hogy neki a merényletről már előző nap tudomása volt, mert azt neki egy vele egy házban lakó fiatalember előre jelezte, s azt mondta, hogy hétfőről keddre virradóra olyasmi fog történni, amelyet Budapest még nem látott, a zsidók repülni fognak, Ruszkó Margittal való szembesítés után a rendőrségen fenntartja vallomását.

A főtárgyaláson Tihanyi Imre tanú kijelentette, hogy már nem emlékszik pontosan a dolgokra, amire a nyomozati vallomásai felolvastatván tanú kijelenti, hogy most már emlékszik, tényleg így történt a dolog. A főtárgyaláson Ruszkó Margittal való szembesítés alkalmával Tihanyi szemébe mondja Ruszkónak, hogy ő kérkedett azzal, hogy a merényletről már előzőleg tudott. Ruszkó Margit tagadása után Tihanyi megmarad vallomása mellett.

Sebestyén Ferenc tanú a rendőrségen 1922. április 10-én és 1924. február hó 8-án kihallgattatott.

Tanú a főtárgyaláson bejelenti, hogy a főtárgyalás megkezdése előtt való napon a Nagymező utca és az Ó utca sarkán két ember megszólította, s az egyik megkérdezte tőle, hogy kapott-e idézést a Márffy-perben, s válaszát be sem várva azt mondták neki, hogy ne menjen el, mert ő sem megy el, mert kapott egy levelet, hogy 24 óra alatt végeznek vele, a másik még azt is mondta, ne menjen a tárgyalásra és ne valljon Márffyra, mert rossz következményei lehetnek.

Érdemben nyomozati vallomásaival egyezően előadja, hogy a merénylet előtt két nappal szombaton este 5-6 óra között a Magyarország című lapot vitte a Körbe, s miután a portást nem találta a kapunál, bement az előcsarnokba, s ott találta a portást, aki

beszélt egy emberrel a fűtőtestről, erre ő a portás mögé állt, mire a portás idegesen intett, hogy tegye le az újságot, kifelé menve visszanézett még egyszer, s akkor látta az idegen úr arcát. Az esetet bejelentette a rendőrségen, ahol Vogl kapitány szembesítette Herczeg portással, mire ő szemébe mondta vallomását, de Herczeg közbeszólt, az az úr nem Márffy volt, hanem, egy építészmérnök. Délután szembesítették egy magas, kövér úrral, de az nem volt azonos azzal, akit látott. Majd utóbb Schweinitzer kapitány hallgatta ki, aki azután szembesítette egy úrral, akit nyomban felismert. Tanú a főtárgyaláson is felismeri Márffyt.

Schwartz Károly tanú a robbanás napján délelőtt Dr. Elek Hugóval együtt fent volt a klubban, s ekkor bejött egy úr, s a vacsora után érdeklődött, a portás felelt valamit, amire Elek szemrehányást tett tenni, hogy miért ad felvilágosítást. Ma már nem ismerné fel azt az embert.

Sonhur Henrik tanú lényegtelen vallomást tesz, nyomozati vallomása elébe tartása után kijelenti, hogy akkor igazat vallott, s ekkor azt mondta, hogy amikor a robbanás után a klubból lejött, ott mintegy 20-30 főnyi, 18-20 év körüli fiatalembert látott, akik közül néhányan feléje ugrottak, s azt kérdezték tőle, „mondd, sikerült?".

Schweinitzer József rendőrkapitánynak a főtárgyaláson tett vallomása részben már ismertetett, ehelyütt csupán a Marosi és Márffy vádlottakra vonatkozó vallomásának ismertetése válik szükségessé.

Marosiról a következőket adja elő: kezdetben a rideg tagadás álláspontján volt, s mégis, vallomása végén felkiáltott: „leszámoltam mindennel, rajtam csak az Úristen segíthet".

Tanú ekkor közölte vele Radó vallomásának egyes kiragadott részleteit, úgy mint az Ipoly folyót, a sárga mérőlécet, a fekete port, s visszavitette cellájába.

Nemsokára vallomásra jelentkezett és sírni kezdett, s kérdésre kijelentette: „Márffy, Chriaszty és Szász a megrontóim, ők rendeltek el mindent", s ekkor elmondta az újpesti zsidótemplom és a főkapitányság ellen tervezett merényletet, amelyről a rendőrség eddig nem tudott semmit. Vallomása végén felkiáltott: „elég volt a vérontásból", s kijelentette, hogy társaihoz fűzi a közös titok tudata, a leleplezésektől való félelem, s hogy nem érzi magát biztonságban.

Radóval való megszökését a rendőrségtől való félelemmel indokolta.

Közben megtörtént Marosinak a vámőrségtől való leszerelése, amire dacossága kezdett alábbhagyni, majd közbejött anyjával való találkozása és Radóval való szembesítése. Ez megtörte Marosit, és mindent beismert. Keservesen sírva fakadt, s kijelentette, hogy Márffy bosszújától félti anyja életét, mert ha Márffy rajta nem áll bosszút, akkor bosszút áll legközelebbi hozzátartozóján. Itt említette Rigóczky esetét is, akit a Morgueból temettek, mire Márffy megjegyezte, hogy ez az áruló sorsa.

Márffy és Marosi szembesítésekor Márffy a bolondot játszotta, Marosi a szemébe mondta: „előttem ugyan hiába adod a bolondot, hiszen te magad mondtad, hogy ha másképp nem megy, a bolondot fogod játszani a rendőrségen".

Márffy eleinte normális volt, utóbb bolondnak tette magát.

Tanú végül előadta, hogy a Márffy előélete tárgyában lefolytatott nyomozás megállapítja, hogy 1917. április havában vonult be a 83-as cs. és kir.[845] gyalogezredhez, s hogy 1918. augusztus 18-án lett hadapródjelölt őrmester.[846] 1919. március hó 29-én saját kérelmére vették fel a vörös hadsereg győri építőosztagához, ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki, a

[845] cs. és kir. = császári és királyi

[846] hadapródjelölt = tiszti tanfolyamot végzett

honvédelmi minisztérium VIII. ügyosztályán megállapították, hogy tiszti kinevezésének semmi nyoma nincs, s legfeljebb Károly-csapatkeresztje lehet.[847]

Egyben bejelentette Schweinitzer kapitány, hogy 1924. április 24-éről van egy hivatalos feljegyzése, amelynek tartalma szerint bizalmas értesítést kapott arról, hogy az ÉME-ben az erzsébetvárosi merénylettel kapcsolatban elhatározták, hogy Márffyék érdekében a nyomozás eredményét illúzióriussá fogják tenni.

Igazolni fogják, hogy 1922. április 2-án Kasnyik nem járhatott a Körben, mert aznap Rákospalotán a templomban volt anyjával és testvéreivel, kijelenti, hogy ő kihallgatta a két Kasnyik leányt és édesanyjukat, de egyikük sem állította, hogy a kérdéses nap a templomban együtt voltak Kasnyik Jánossal.

Elhatározták azt is, hogy bizonyítani kell, miszerint Radót már egyszer felvitték az Erzsébetvárosi Körbe, mielőtt a Kört a rendőrségen leírhatta volna, ettől úgy látszik, utóbb elálltak, mert itt azt állították, hogy Radó Rogátsytól vitt fel csomagokat a Körbe.

Bizonyítani akarták, hogy a rendőrség pénzelte Radót, most azonban, hogy Radó visszavonta a beismerését, megveretésével állottak elő.

Elhatározták, hogy mindennek oda kell irányulnia, hogy Payer lelkész vonja vissza vallomását.

Elmondja végül Schweinitzer a Radóval eszközölt helyszíni szemlét, a szemléről felvett jegyzőkönyvvel egyezően.

Loch Péter m. kir. tüzérszázados robbantási szakértő előadja:

---

847 Márffy József 1918 januárjában 2. osztályú ezüst vitézségi érem kitüntetésben részesült. Vö. Honvédségi Közlöny. Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára – Személyes Ügyek, 1918/13, 278.

Az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletnél a tettesek egy kb. 15 cm hosszú és 8 cm magas, 2 mm vastag vaslemezből készült dobozba helyezték a robbanóanyagot, mely valószínűleg 4 darab, egyenként 200 grammos ekrazit-préstest volt, mert a robbanásnál látott rombolás annak megfelelt. A gyújtás valószínűleg időre beállítható mechanikai szerkezettel történt, amit a törmelék között talált rugó és egy sárgaréz fogaskerék, amelyen két másik fogaskerék lenyomata látható is, bizonyít. Nem valószínű a gyújtózsinórral vagy villamosvezetékkel való robbantás, mert ennek nyoma maradt volna, s azt nem találták. Ilyen óraszerkezet beállítása 30-40 óráig, sőt, hosszabb időre is lehetséges, sőt, tudtával a háború alatt a budapesti órás szakipari iskola 60-80 órára beállítható szerkezeteket is készített. A tettes a helyszíni viszonyokkal ismerős lehetett, mert a dobozt a legexponáltabb helyre tette, s valószínűleg számolt azzal, hogy a fűtőtest repeszdarabjai is a rombolás hatását fokozni fogják, de az is lehet, hogy hogy azért rejtette a fűtőtest mögé, hogy ne legyen könnyen felfedezhető, a 800 gramm ekrazit robbanása a repeszdarabok szétszóródása révén kb. 40 méter távolságra fejt ki emberi életet veszélyeztető hatást. A robbanás a fűtőtest 4 bordáját pozdorjává törte, s a fűtőtest mögötti, 60 cm vastagságú falon a robbanás nagy lyukat vágott, s a világító udvarra hordta ki a téglákat. A gyújtózsinórral történt robbanás a jelen esetben egyáltalán nem valószínű, mert egyrészt rendkívül hosszú zsinórnak kellett volna lennie, mert a rendes gyújtózsinór méterenként 90-120 másodperc alatt ég el, míg a robbantó gyújtózsinór másodpercenként 5000 métert ég, másrészt a gyújtózsinór füstöt terjeszt, s ezt észre kellett volna venni, villamosvezetékkel sem történhetett a robbanás, mert azt a falon keresztül kellett volna vezetni, s ennek nyomát nem találták.

A robbanóanyag tekintetében a szakértőnek Radó József adott felvilágosítást, amennyiben szóval leírta, de le is rajzolta a

négyszögletes papírba vagy finom vászonba csomagolt, szappanformájú robbanóanyagot, amelyet a szakértő elhinni sem akart, mert ilyen ekrazitot nem is ismert, de miután Radó leírása után kutatást végzett a csepeli raktárban, megállapította, hogy a Mackensen-hadsereg leszereléséből visszamaradt ekrazit-préstestek teljesen megegyeznek a Radó leírásával. Véleménye szerint a bomba villanyos szárazelemmel lett begyújtva, a robbanóanyag oly kevés helyet foglalt el, hogy az óra és az áramfejlesztő részére bőven maradt hely, az áramfejlesztő egy zseblámpa szárazeleme lehetett, ebből kettő is elfért egy dobozban. A bomba elkészítése különösebb szakértelmet nem igényelt, legfeljebb a villanyszereléshez kellett a tetteseknek érteniük.

Szendrő Zsigmond építési vállalkozó, robbantási szakértő előadja:

Az előző szakértővel egyezően írja le a bomba külalakját, amelyet a talált maradványok és a parketten talált negatív lenyomat alapján rekonstruáltak. Véleménye szerint a robbantás beállítható óraszerkezettel történt, a robbanóanyag valószínűleg ekrazit volt, a gyújtóeszköz villanyos szárazelem. Teljesen kizártnak tartja a kívülről való begyújtást, véleménye egyebekben lényegileg egyezik Loch Péter szakértő véleményével.

Dr. Németh Ödön és Dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvosszakértők teljesen meggyőzően előadják, hogy Márffy, Marosi, Chriaszty, Szász és Radó sem a tett elkövetésekor, sem most nem szenvednek sem elmebajban, sem öntudatlan állapotban, megállapították azt is, hogy Radó már a bűncselekmény elkövetése alkalmával is bírt a büntethetőséghez szükséges érzelmi és erkölcsi fejlettséggel, nem szenved kóros hazudozási hajlamban, végül dr. Minich Károly szakértő előadja a robbanás áldozatairól felvett boncolási jegyzőkönyveket és megállapítja, hogy a halál oka minden esetben a robbanás okozta sebesülés volt.

A bizonyítási eljárás anyagának ily módon való részletezése után a kir. büntetőtörvényszék mérlegelés tárgyává tette a bizonyítok bizonyító erejét, külön-külön és összességükben egybevetve.

Vádlottak védekezése

Megállapítja elsősorban a kir. büntetőtörvényszék, hogy a vádlottak a főtárgyalás során egyértelműen tagadták a vád tárgyává tett cselekményükben való bármily mértékű részvételüket, s tekintet nélkül a nyomozás és a vizsgálat során elfoglalt álláspontjukra, a bizonyítékokkal szemben való védekezés helyett nyílt támadás terére léptek oly következetes rendszerességgel, hogy eme magatartásuk okvetlenül azt a gyanút kelti az elfogulatlan és tárgyilagos szemlélő előtt, hogy ez a viselkedés külső behatásnak vagy összebeszélésnek eredménye, amely jelenség különösen Radónál szembeötlő, aki mindvégig a legutolsó időkig beismerésben volt.

Vádlottaknak a hatósági tekintély lerombolására és a m. kir. államrendőrség hivatali működése iránt táplált bizalomnak a megingatására irányuló törekvése ama látszat felkeltésére irányult, hogy ellenük politikai hajsza van folyamatban, s hogy ők politikai meggyőződésük mártírjai.

Ezzel a törekvéssel szemben a kir. büntetőtörvényszék már ehelyütt megállapítja, hogy jelen pernek a politikához semmi köze nincsen, mert a főtárgyaláson teljes tagadásban lévő vádlottak cselekményük lélektani rugóit nem jelölték meg, s mert 8 ember erőszakos halála és 23 ember megsebesülése körülményei felderítésére irányuló hatósági működés nem politikai tényked és, hanem rendészeti és igazságszolgáltatási tevékenység.

Vádlottak által a nyomozati hatóságok eljárása tekintetében emelt panaszok tárgyában a kir. büntetőtörvényszék már a

bevezetésben állást foglalt, s ehelyütt pusztán hivatkozik fentebbi megállapításaira.

Márffy a jelen vádpont tekintetében mindvégig tagadásban volt, s a nyomozás során eleinte azt állította, hogy Radó és Marosi szuggesztió hatása alatt vallanak ellene, s ő is szuggesztió alatt áll, majd a nyomozás során elmebajt színlelt, közben az ügyészségi fogházban öngyilkosságot kísérelt meg, végül a főtárgyaláson megveretéséről panaszkodott. A vizsgálóbíró előtt azt állította, hogy a robbanás estéjén, 1922. április 3-án az ÉME párthelyiségében tartózkodott, a főtárgyaláson ezen állítását fenntartva azzal egészítette ki, hogy aznap a déli órákban az Iparbankban pénztárosi szolgálatot teljesített.

A főtárgyaláson annak igazolására, hogy 1922. április 2-án nem volt Budapesten, hanem Kismegyeren a szüleinél, ahol az állomáson lévő távirati jegyzékbe saját kezűleg vezetett be egy sürgönyt, bizonyítást ajánlott fel.

Tekintve, hogy Sebestyén Ferenc tanú vallomása által bizonyítva van, hogy 1922. április 1-jén szombaton este 5-6 óra között Márffy az Erzsébetvárosi Kör portáshelyiségében Herczeg József portással beszélgetett;

tekintve, hogy Márffy saját állítása szerint 1922. április 3-án délelőtt az Iparbankban teljesített szolgálatot, este pedig az ÉME IX. ker. helyiségében volt;

tekintve továbbá, hogy ezen kifogása csupán 1924. március 24-én jutott eszébe, midőn saját kezűleg írt levelében szüleinek azt írja, hogy 1922. április 1. és 2-án odahaza volt, s akkor nagyon csengett a telefon, mire ő rögtön jelentkezett, de erre apja bejött, s apja maga vette fel a Károly király halálát jelző körtáviratot, s kéri apját, hogy közölje vele, van-e ily sürgöny, sőt, azt állítja, hogy kell lenni ezen napokról a vasúti könyvekben vagy rovatlapon, átadási jegyzőkönyveken az ő írásának, mert ő mindig dolgozott a vasút részére;

tekintve, hogy Márffy ezen levelére apja nyilván hosszabb kutatások után, csak 1924. június 29-én közli, hogy 1922. április 2-áról eddig még nem találta meg a fia írását, csupán azt találta meg, hogy elrendelték a gyászlobogó kitűzését, de nem írja, hogy ez mely napon történt, s úgy tetszik neki, hogy fia akkor április 1-jén szombaton este érkezett, 2-án pedig Kőszegre utazott cipőt rendelni, s azt hiszi, hogy a cipész is emlékezni fog erre.

Miután Márffy a főtárgyaláson azt állította, hogy délután 5-ig mindig bent volt az Iparbankban, s nem is állítja, annál kevésbé bizonyítja, hogy akkor délután a bankból mikor távozott el, s melyik vonattal és hány órakor indult és érkezett Kismegyerre, hogy a körtávirat mely órában érkezett, hogy ő mely vonattal ment Kőszegre, ott mennyi időt töltött, mikor jött vissza Kismegyerre, mikor indult vissza Budapestre és mikor ért vissza,

s miután atyja sem írja határozottan, hogy fia e napon otthon lett volna, márpedig ha ezt biztosan tudná, már eddig is mindent elkövetett volna, hogy fia akkori ottlétét hitelesen igazolja, s fiát az ellene emelt rendkívül súlyos vádak alól tisztázza, s merthogy maga is azt írja, hogy e napról fiának semmiféle keze írását felfedezni képes nem volt,

s minthogy Károly király elhalálozásának időpontjának belekeverése a jelen perbe mesterségesen kieszelt eszme, társulási gócpontként látszik szerepelni, meglepő hasonlatossággal Kasnyik aznapi szereplésével;

minthogy végül Radó a nyomozás és a vizsgálat egész tartama alatt, Marosi pedig a nyomozás során a leghatározottabban azt állítják, hogy Márffy 1922. április 2-án a bomba elindításakor jelen volt a IX. ker. ÉME párthelyiségében, sőt, a bombát vivőket az Erzsébetvárosi Körig el is kísérte;

a m. kir. törvényszék figyelemmel Márffynak az eljárás egész folyama alatt tanúsított kapkodó és ingadozó védekezésére, valamint arra, hogy ezen védelmi állítása csak letartóztatásának 5-ik

hónapjában jutott eszébe, s azóta is 7 hónap múlt el, s ezen idő alatt szülei mint legközelebbi hozzátartozói, valamint védője még csak meg sem kísérelték eme rendkívül lényeges tárgykörülmény bizonyítását, sőt, Márffy maga sem terjesztett elő ily kérelmet a vizsgálóbírónál,

s most is csupán apjának s egy kőszegi cipésznek a kihallgatását kéri,

miután atyjának ez irányú vallomása már hozzátartozói viszonyánál, de saját kezűleg írott levelénél fogva sem képezhetne megnyugtató bizonyítékot, de egyáltalán nem valószínű, hogy a hivatkozott kőszegi cipész, aki annak idején nyilván semmi különleges súlyt nem helyezhetett Márffy állítólagos cipőrendelésére, ma erre az állítólagos rendelésre oly pontosan emlékezhessék, hogy meg tudja mondani azt, hogy ez a rendelés 1922. április 2-án történt, s hogy ezen nyilván keresztény cipész ezen a vasárnapon rendelést egyáltalán felvett volna,

ennélfogva a kir. büntetőtörvényszék úgy találta, hogy Márffynak ezen nyilván mesterségesen kieszelt védelmi állításának, a per egyéb adataira való tekintettel sincs a legcsekélyebb valószínűsége sem, miért is a bizonyításnak ez irányú kiegészítését mellőzte.

Marosi a főtárgyaláson teljes tagadásban volt, s azt állította, hogy a rendőrségen kínzással csikarták ki a vallomását.

Ezzel szemben a rendőrségen 1922. június 8-án történt első kihallgatása alkalmával beismerte a Radóval való szökését, majd 1924. január 31-én kezdődött újbóli nyomozati kihallgatásai során fokról fokra haladva mind jobban megtörik, s részletes beismerő vallomást tesz, s ezt Radóval való szembesítésekor, majd a vizsgálóbíró előtt első kihallgatása alkalmával is fenntartja, csupán 1924. március 31-én kezd ismét a tagadás terére lépni.

Szász József a főtárgyaláson tagadta, hogy bármi része lenne a merényletben, 1922. április hó 6-án történt első kihallgatása

alkalmával Ruszkó Margit vallomására tekintettel azt mondja, hogy kijelentését a választásokra értette, majd Ruszkóval való szembesítés után elismeri annak lehetőségét, hogy olyan kijelentést tett, mint ahogy Ruszkó állítja.

1924 februárjában Radóval és Marosival való szembesítés után, majd a vizsgálóbíró előtt is fenntartja tagadását.

Radó József a főtárgyaláson visszavonta a rendőrségen tett és a vizsgálóbíró előtt, valamint a szakértők előtt megismételt és fenntartott vallomását, s azt állította, hogy beismerését kikényszerítették a rendőrségen, s utóbb csak azért tartotta fenn, mert félt, hogy visszaviszik a rendőrségre.

A bizonyítékok részletes mérlegelése

A kir. törvényszék már fentebb részletesen kifejtette, hogy miért látja megcáfoltnak a vádlottak ama panaszát, hogy beismerésüket kényszer hatása alatt tették, mert a logika szabályainak figyelembe vételével igyekszik azt kimutatni, hogy a vádlottak a nyomozás során, s részben a vizsgálóbíró előtt is fenntartott, s a főtárgyaláson kellő indoklás nélkül visszavont nyomozati beismerése miért felel meg a valóságnak, s miért szolgál a tényállás megállapításának alkotóeleméül.

E vonatkozásban elsősorban Radó József egyénisége veendő szemügyre.

Schweinitzer, Rogátsy, Payer és özv. Radóné vallomása, valamint Payer Istvánnak a főkapitánysághoz intézett levelei és bejelentései alapján tényként megállapítja a kir. büntetőtörvényszék, hogy Radó József vádlott, aki a cselekmény elkövetésekor még nem sokkal haladta meg a 15 esztendőt, a merényletet megelőző időben Rogátsy Kálmán drogériájában, mint tanonc működött, nagybátyjánál, Payer István róm. kat. lelkésznél Újpesten lakott, míg édesanyja Érsekkétyen, megszállt területen tartózkodott.

Megállapítja a kir. törvényszék azt is, hogy Radó ezen idő alatt feltűnően összebarátkozott a nála jóval idősebb Marosi Károly segéddel, aki ugyancsak a Rogátsy drogériában teljesített szolgálatot, s olykor napokig kimaradt az üzletből, s mint utóbb kiderült, nagybátyját lopta meg, s a pénzt utcanőkkel eldorbézolta.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Marosi és Radó az 1922. április 3-án történt merénylet után, 1922. április hó 15-én útlevél nélkül átszökött a jelenleg cseh fennhatóság alatt lévő Érsekkétyre, Radó édesanyjához, noha tudták, hogy özv. Radóné 3 nap múlva már végleg át készült költözni magyar területre bátyjához, Payer Istvánhoz, hogy ekkor Radó József majdnem ruha nélkül, s oly körülmények közt érkezett meg édesanyjához, melyek nyilvánvalóvá tették a vízen keresztül való szökését.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy ekkor Radó anyjától pénzt követelt, s mikor nem kapott, anyját lelövéssel fenyegette, s Marosival együtt csupán egy éjszakát töltött anyjánál, majd onnét eltávozva a cseh határrendőrség kezére kerültek, s utóbb magyar területre visszatoloncoltattak.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Marosi, noha felmondási viszonyban volt, mégis bejelentés nélkül, s úgy távozott el a Rogátsy drogériából, hogy hétfőn sem jön be, s azzal végképp kimaradt.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Payer István 1922. május 15-én a főkapitányságon bejelentette, hogy neki Radó megmondta, hogy tudja, kik a Dohány utcai merénylet tettesei, s ezt Marositól tudja, valamint tudja a cselekmény véghezvitelének módját is;

hogy Payer 1922. június 1-jén Radó visszatoloncolása után rendőri védelmet kért Radó részére Marosival szemben, aki elcsábítója és megrontója.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy özv. Radó Antalné 1924. január 26-án azt vallotta, hogy mikor fiát Pozsonyból való

visszaérkezte után kérdőre vonta, ez azt mondta neki, hogy őt Marosi csalta el, s ha beszélni akarna, akkor sokat mondhatna az erzsébetvárosi merénylet felől.

Hogy visszatoloncolásuk után fia rettegett Marositól, aki állandóan ott ólálkodott lakásuk körül, s azt mondta, Marosi őt rossz útra viszi.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy midőn Schweinitzer kapitány Radó állomáshelyére kiutazott Radó kihallgatása végett, Radó úgy viselkedett, mint egy csínytevésen ért gyermek, s parancsnokának azt mondta, hogy valószínűleg a bombamerényletről lesz szó, s mindjárt az első kihallgatás alkalmával beismerte, hogy tud a dologról, s hogy Marosi lakásáról ő vitte el a bombát.

Megállapítja a kir. törvényszék ugyancsak Schweinitzer vallomásából, hogy Radó 2 nap múlva önként jelentkezett és elmondta, hogy tud ő többet is, mondotta, hogy volt az Erzsébetvárosi Körben, s azt egész pontosan leírta, majd midőn figyelmeztetve lett arra, hogy a nemzetvédelmi esküje nem köti, s hivatkozás történt vallásos érzületére, mindent beismert, látszott rajta, hogy megkönnyebbült, ráborult Schweinitzerre és sírt.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Radó a nyomozás során úgy a bomba kazettáját, mint a megmaradt maradványhoz és a padlón lévő lenyomathoz hasonlóan, mint a robbantáshoz használt ekrazit-préstest alakját teljesen önként s oly módon rajzolta le, hogy az ekrazit rajza után akadt rá Loch Péter szakértő az általa nem is ismert alakú, német gyártmányú ekrazitkészítményre.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy az Erzsébetvárosi Körben eszközölt helyszíni szemle alkalmával Radó teljesen önként, a leghatározottabban elvezette a rendőri bizottságot a Kör dísztermébe, a robbanás színhelyére, pontosan megmutatta a bomba helyét, s megállapította, hogy a szemle alkalmával már a

robbanás okozta rombolás helyreállítása után a robbanás helyén álló fűtőtest sokkal közelebb áll a fal mellett, mint azelőtt, mert míg akkor egész könnyen belefért a karja, most a keze is alig fér be a fal és a fűtőtest köz, noha úgy Rogátsy Kálmán, mint Dr. Elek Hugó vallomása által kétségtelenül megállapítható egyfelől, hogy Rogátsy Radót áruval a klubba soha nem küldötte, s még amennyiben vitt is árut, a portásfülkén túl a klubba be nem juthatott, annál kevésbé annak emeleti dísztermébe, ahol megelőzően bakk játék folyt, s ahova a klubtagokon kívül senkit nem engedtek be, amire külön e célra tartott szolgák ügyeltek, de még ha bent járt is volna a teremben, akkor sem láthatta meg, hogy a fűtőtest mily messze van a faltól, mert vitán felül álló tény, hogy a fűtőtest faburkolattal volt ellátva, s így a faltól való távolsága a faburkolat eltávolítása nélkül nem volt látható.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Radó a kir. törvényszéki orvosok véleménye szerint a cselekmény elkövetése idején annak bűnössége felismerésére kellő szellemi és testi fejlettséggel bírt, s hogy sem akkor, sem most nem szenved sem elmezavarban, sem akarati elhatározását korlátozó öntudatlanságban, hogy rajta kóros hazudozási hajlam nem észlelhető, előadása logikus, s a valóság színezetét viseli magán, s hogy Radó mind a két törvényszéki orvos előtt minden kényszer nélkül teljes részletességgel elmondta a merényletben való részvételét és szerepét,

s megállapítja végül a kir. törvényszék, hogy Radóra vonatkozóan mindaddig, míg beismerésben volt, tettestársai azt állították, hogy a rendőrség pénzeli, s azért tesz terhelő vallomást, most pedig a főtárgyaláson meglepetést színlelnek, s mosolyogva szemlélik Radónak a nyomozati hatóságokkal tanúsított vakmerő rágalmait és arcátlan viselkedését.

Mindarra való figyelemmel a kir. büntetőtörvényszékben az a meggyőződés alakult ki, hogy Radó Józsefnek a nyomozás és a

vizsgálat során tett, fokról fokra haladó, s a tényállást fokról fokra felderítő, egyéb ténybeli adatok egész tömegével támogatott, s a nyomozó hatóságok s a szakértő által előzően nem tudott ténykörülményeket is felölelő részletes és többek előtt többször megismételt beismerő vallomása az igazságnak teljesen megfelel;

míg a főtárgyaláson tanúsított dacos és goromba viselkedése idegen befolyásra vezethető vissza,

mely idegen befolyás semminemű letartóztatási intézetben nem zárható ki teljesen, különösen akkor, amikor a vádlott és védője, dr. Vasek Ernő ugyanegy fogházban voltak letartóztatva.

A kir. büntetőtörvényszéknek az a meggyőződése, hogy a fiatalkorú, életének 15-ik évét nem sokkal túlhaladott Radó József lelkét erősen nyomta a közreműködésével elkövetett 8-szoros gyilkosság súlya, s lelkiismeretének megmozdulása késztette őt arra, hogy előbb nagybátyja, majd később anyja előtt is kijelentse, hogy tud az erzsébetvárosi merénylet tetteseiről és elkövetési módjáról, s ezzel kapcsolatban Marosit is emlegette,

meg van győződve a kir. törvényszék arról is, hogy Radónak eme viselkedése úgy anyjában, mint nagybátyjában felébresztették Marosival szemben a gyanút, amit támogat az a körülmény is, hogy hazatoloncolása után Radó rettegett Marositól, aki folyton lakásuk körül ólálkodott, s akivel szemben azután Payer rendőri védelmet kért.

Hogy Radó ezután addig, míg a pénzügyőrségnél Schweinitzer rá nem akadt, mit művelt, arra adat nincs, de nyilvánvaló, hogy lelkiismerete nem lehetett nyugodt, mert feltalálásakor mindjárt tudta, hogy a bombamerénylet ügyében keresik, s noha eleinte hazudozásával zavarba akarta ejteni a nyomozó hatóságot, végül teljesen megtört, kiöntötte a lelkét, és megkönnyebbült.

Radónak eme magatartása lélektanilag teljesen indokolt és érthető, más viselkedés egy ilyen korú egyéntől nem is várható el, s

épp ez okból a vallomás önkéntessége és hitelessége lélektani szempontból sem vitatható.

Marosi Károlyra vonatkozóan a kir. törvényszék ugyancsak Schweinitzer, Rogátsy, Payer és özv. Radóné vallomása alapján tényként megállapítja, hogy a merénylet után két hét múlva Radóval együtt útlevél nélkül átszökött Radó édesanyjához, minden különösebb és elfogadható indok nélkül, mert valótlan az, hogy közötte és özv. Radóné között a házasság valaha is komolyan szóba jött volna, s Radónénak szándéka lett volna Marosihoz férjhez menni,

hogy Marosi és Radó között dacára a közöttük jelenlevő korkülönbségnek a Rogátsynál való szolgálatuk ideje alatt feltűnő barátság fejlődött,

hogy a merénylet után 4-5 nappal, amikor a Rogátsy drogériában a merényletről beszélgettek, Marosi elnevette magát s a merényletre valami helyeslő megjegyzést tett,

hogy Marosi a nyomozás során eleinte a rideg tagadás álláspontján volt, s ennek dacára kihallgatása végén kijelentette, hogy mindennel leszámolt, s rajta csak az Úristen segíthet,

majd utóbb önként jelentkezett vallomásra és sírva jelentette ki, hogy Márffy, Chriaszty és Szász a megrontói, s elmondtaa főkapitányság és az újpesti zsidótemplom ellen tervezett merényleteket, melyekről addig a nyomozó hatóság semmit sem tudott, s kijelentette: „elég volt a vérontásból",

majd a vámőrségtől való leszerelése és anyjával való találkozása után megtört, sírva fakadt és beismert mindent, a beismerését a vizsgálóbíró előtt történt első kihallgatásakor is fenntartotta.

Ezen külső és Marosi beismerésén kívül eső körülmények egybevetve a Radó Józsefet illetően tett fenti megállapításokra, a kir. büntetőtörvényszékben ugyancsak azt a meggyőződést keltették, hogy Marosinak a nyomozás során tett s a vizsgálóbíró

előtt fenntartott beismerése, nem, mint a védelem állítja, a nyomozást vezető rendőrtiszt képzelőtehetségének szüleménye, hanem minden kétséget kizáró oly tényleges valóság, amely a józan ész bírálatát kiállja, s marasztaló bírói ítéletnek megnyugtató alapját képezheti.

Foglalkozni kell még ehelyütt az eljárás során elhalt Chriaszty István és Herczeg József vádlottaknak az előkészítő eljárás során tett vallomásaival.

Chriaszty István volt az az egyén, akit Radó vallomása során mérnöknek nevezett, s akinek az arca görvélyes sebekkel volt borítva, s akit Radó a szembesítés alkalmával felismert.

Chriaszty valójában kőművessegéd volt.

Huszár Jánossal, Radó Józseffel és Marosi Károllyal való szembesítés után is csak annyit ismert be, hogy esküt tett tagja volt a nemzetvédelmi osztálynak, annak tagjait ismerte, a gyűlésekre eljárt, s hogy a merénylet előtt 2-3 nappal Márffy a jelenlétében kijelentette, hogy nagy események előtt állanak, s hogy a merénylet után megkérdezte Márffytól, hogy erre gondolt-e, de Márffy nem válaszolt. Beismerte a vérbíróság létezését és működését.

Herczeg József még 1922. április 9-én történt kihallgatása alkalmával említi, hogy 1922. április 2-án délelőtt látott 3 embert a nagyteremben dolgozni, akik a székeket rendezték, s azt mondták, hogy a villamostársaság alkalmazottai.

1924. február 7-én történt újabb kihallgatása alkalmával ismét megemlíti a három embert, azzal a kiegészítéssel, hogy ezek hegedűtokkal és kottatartókkal voltak ott, beismeri, hogy a merénylet napján délután 5 óra tájban azt mondta Wirthnek, vigyázzon, nehogy úgy járunk, mint a Ferencvárosban, ahol bűzbombát dobtak be.

Sebestyén Ferenc tanúval való szembesítés után beismeri, hogy a tanú által mondott időben egy idegennel beszélt, de az nem volt Márffy.

Chriaszty István tekintetében a bíróságnak az a felfogása, figyelemmel az általa beismert mellékkörülményekre és Radónak, valamint Marosinak nyomozati beismeréseire, hogy őt csupán a büntetéstől való félelem s a nemzetvédelmi osztályban tett eskü tartotta vissza a teljes és töredelmes beismeréstől, mert abból, ahogy a tagokat ismerte és a gyűlésekre eljárt, nyilvánvalóan következik, hogy mindenről tudott, s mindenben részt vett, amint ez a Márffyval kapcsolatban tett óvatos kijelentéseiből is kihámozható.

A kir. törvényszék tehát az ő szerepét Radó, Marosi és Huszár nyomozati vallomása, továbbá saját részbeni beismerése által a vád szempontjából tisztázottnak látja.

Herczeg József vallomásában is feltűnő jelenség az 1922. április 2-iki matinéval kapcsolatban említett, s a Körben megjelent 3 személy, első alkalommal ugyanis villamos-alkalmazottaknak mondja őket, majd utóbb hegedűtokkal és kottatartókkal említi meg őket. Feltűnő az is, hogy a merénylet napján emlegeti a ferencvárosi bűzbombát, majd Sebestyénnel való szembesítése után beismeri egy idegen emberrel való beszédét, de kijelenti, hogy ez nem volt Márffy. Ezen utolsó kijelentése a leggyanúsabb, mert arra nincs semmi adat, hogy Márffyt ővele akár ekkor, akár máskor szembesítették volna, sem Márrfy, sem Herczeg nem említi, hogy előzetesen ismeretségben lettek volna, s hogy ezen ismeretség honnan ered. Márffy magántisztviselő csak nem állhatott társadalmi összeköttetésben egy klubportással, s Márffy nem is állítja, hogy tagja lett volna az Erzsébetvárosi Klubnak, sőt, a legmerevebben tagadja, hogy ott valaha megfordult és Herczeg Józsefet ismerte volna;

a kir. törvényszék tehát Herczeg eme kijelentéséből, kapcsolatban Sebestyén Ferenc, Dr. Elek Hugó és Dr. Schwartz Károly tanúk vallomására azt a következtetést vonja le, hogy Herczeg és Márffy ismerték egymást, és Herczeg be volt avatva

Márffyék terveibe, de ezt mindenáron, saját jól felfogott érdekében leplezni törekedett, s véletlenül szólta el magát, amikor kijelentette, hogy a kérdéses egyén nem volt Márffy.

Mindezek alapján a kir. törvényszék Herczeg Józsefet illetően azt a ténybeli következtetése vonja le, hogy Marosi, Chriaszty, Radó és Kasnyik Herczeg tudtával jártak fel az erzsébetvárosi klubba, a mérések eszközlése és a bomba elhelyezése végett, s hogy ő 1922. április 1-jén este 5 óra tájban, majd pedig április 3-án délután 1 óra tájban tényleg beszélt a portásfülkében, illetve a Kör helyiségében Márffy Józseffel.

Felmerül még ama rendkívül fontos kérdés, hogy mily mértékben fogadható el Sebestyén Ferenc és Dr. Elek Hugó tanúknak ama vallomása, hogy ők Márffy Józsefben felismerték azt az egyént, akit a kérdéses időben Herczeg József portással beszélgetni láttak.

E kérdés eldöntésénél előre bocsátja a kir. törvényszék azt, hogy a két tanúnak egyénisége és vallomásának határozott és ingadozásmentes volta a két tanúnak teljes jóhiszeműségét kétségen felül állóvá teszi;

a vita csupán a körül foroghat, hogy lehetséges-e egy futólag látott arcot két év után felismerni?

A felismerés két tényezőből tevődik össze, egyfelől a felismerő megfigyelési képességéből és emlékezetéből, másfelől a megfigyelt személy vagy tárgy külső megjelenéséből.

A megfigyelési képesség és az emlékezés a megfigyelőnek oly belső szellemi adománya, melynek elbírálása a bírói felismerés körén kívül esvén, az illető lelkiismeretének hagyatik meg;

ellenben a megfigyelt személy vagy tárgy külső alakja, annak mindennapiságos [sic!] vagy különleges jellege oly körülmények, amelyeket a bíróság saját megfigyelése alapján is észlelni és ellenőrizni képes.

Erre való figyelemmel a kir. büntetőtörvényszék saját megfigyelése alapján megállapította azt, hogy Márffy Józsefnek oly jellegzetes előre hajló tartása és oly jellegzetes arckifejezése és szúrós tekintete van, mint amilyen kevés más embernek, és épp ezen testi sajátosságai teszik lehetővé azt, hogy még oly egyének is, akik csak egyszer és rövid időre látták alakját, maguknak megjegyezhessék és erre hosszabb idő után is visszaemlékezni képesek legyenek.

A tényállás megállapítása

A bíróság tehát számba véve a fentebb minden részletre kiterjedően mérlegelt bizonyítási anyagot, vádlottaknak nyomozati és vizsgálati vallomását és megcáfolt védekezésüket, megállapította az alábbi tényállást:

Budapesten, 1922. év tavaszán az ÉME IX. ker. helyiségében, valamint a Valéria kávéházban gyülekező és Márffy József, mint parancsnok, valamint Marosi Károly, mint parancsnokhelyettes vezetése alatt álló csoportból Márffy, Marosi, Szász, Chriaszty, Kasnyik és Radóból álló szűkebb társaság Marosi és Márffy irányítása mellett tartott többszöri összejövetel és megbeszélés során kitervelte és elhatározta, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kört oly alkalommal, amidőn összejövetel van, bombával felrobbantja, és ezáltal több embert megöl. Ezen cél elérése céljából Chriaszty, Marosi és Radó Herczeg József portás tudtával 3-4 ízben megjelent az Erzsébetvárosi Körben, ahol Chriaszty egy sárga mérőléccel méréseket vett fel, ezután pedig Kasnyik János elkészítette a 15-15 cm hosszú és 8 cm magas, 2 mm vastag vaspléhből készített kazettát, amely egy ideig az ÉME IX. ker. helyiségének különszobájában, majd később a Rogátsy drogériában, utóbb pedig Marosi lakásán volt elrejtve. Ezen vaskazettát Márffy és Chriaszty 4 darab, összesen 800 gramm súlyú, a Mackensen-féle német hadsereg hadianyagából származó,

szappanalakú ekrazit-préstesttel, továbbá szögekkel és vasdarabokkal megtöltötte, beleszereltek egy Marosi által szerzett óraszerkezetet és 1-2 villanyos zseblámpaelemet, és az így elkészített bomba elvitele céljából az ÉME IX. ker. helyiségében 1922. április 2-án vasárnap délelőtt Márffy, Marosi, Chriaszty, Kasnyik és Radó megjelentek, Marosi a nagyszobában lévő szekrényből áthozta a bombát a kisszobába, ott betette az általa szerzett, szíjjal ellátott szerelőládába, majd drótokat, szerszámokat és rongyokat rakott a ládába és lecsukta a ládát. Radó és Kasnyik, Marosi utasítására piszkos szerelőruhákat vettek fel, és kezüket és arcukat a Marosi által hozott fekete porral bekenték. Ezután elindultak, Marosi a ládát Radó hátára akasztotta, Kasnyik Radó mellett jött. Gyalog mentek, s a fele úton Kasnyik vette át a ládát. A körúton haladtak, s mögöttük jött Marosi, Chriaszty és Márffy. Marosi utasításához képest a Dohány utcában megvárták a kísérőiket. Kasnyikot, aki még nem volt a Körben, Radó vezette fel, Marosi közvetlenül a hátuk mögött jött, de mikor a nagyterembe jöttek, elébük került, és a teremben a középső fűtőtest faburkolatát leemelte. Kasnyik letette a ládát az egyik székre, a bombát a ládából Kasnyik vette ki és adta át Marosinak, valamilyen szerszámmal igazított valamit azon, és a fűtőtest mögé, a fal mellé helyezte a padlóra, ahol annak lenyomata és a bűnjelként kezelt maradványa a robbanás után meg is találtatott. Közben Radó és Kasnyik kifelé mentek, s a fűtőtest burkolatának visszahelyezésében nem vettek részt.

Ezután ismét gyalog visszamentek az ÉME IX. kerületi helyiségébe, ahol Marosi már várta őket, itt átöltöztek, Marosi a lelkükre kötötte a hallgatást. Radó hazament, s otthon azt mondta, hogy misét hallgatott.

1922. április 3-án este 8 óra 25 perckor az Erzsébetvárosi Körben felrobbant a bomba. A Körben ekkor ünnepi vacsora volt, amelyen több száz ember vett részt, és a robbanás következtében a

rendelkező részben név szerint felsorolt 8 ember meghalt és 23 megsebesült.

A kir. büntetőtörvényszék a fenti tényállásból megállapítja, hogy ezen cselekményt azzal az előre megfontolt szándékkal, hogy ezen cselekményük által embert öljenek, Márffy, Marosi, Chriaszty, Radó és Kasnyik együtt és közösen követtek el, mint a Btkv. 70. §-a szerinti tettestársak, és hogy cselekményük elkövetését Herczeg József mint a Btkv. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegéd szándékosan előmozdította és könnyítette, éspedig azért, mert a tett előzetes megbeszélésében és kitervelésében mindnyájan részt vettek, az előzetes helyszíni szemléket és méréseket Herczeg József tudtával és beleegyezésével Marosi, Chriaszty és Radó eszközölték, a bomba elindítását Márffy mint parancsnok személyesen intézet, a bombát a Körbe Radó és Kasnyik felváltva vitték, miközben őket Márffy, Marosi és Chriaszty kísérte, a bombát a Marosi időzítette és helyezte el a fűtőtest mögé, Márffy pedig szombaton este Herczeg Józseffel a fűtőtestről tárgyalt, majd a robbanás napján déltájban ismét érdeklődött Herczegnél a vacsora megtartása felől.

Mindebből az következik, hogy a bomba felrobbanása által előállított eredmény a fent nevezett vádlottak hosszabb ideig tartó és közös előzetes megfontolásának, részletes kitervelésének és a megállapított tervnek, munkafelosztáson alapuló együttes és közös munkálkodás által való végrehajtásának eredménye, amiért az életben lévő vádlottak egyforma felelősséggel tartoznak, míg az időközben elhalt Chriaszty, Kasnyik és Herczeg éppen elhalálozásuk miatt felelőssége nem vonhatók.

V.

A kir. törvényszéki palota ellen megkísérelt bombamerénylet

A kir. törvényszék Márffy József tagadásával szemben Horváth-Halas József, Chriaszty István és Vargha Ferenc vádlottaknak az államrendőrség főkapitánysága előtt tett részletes

és egymást terhelő beismeréséből, Vargha Lajosnak és Nesz Károlynak az őket terhelő vallomásából, a főtárgyaláson kihallgatott Karikó Sándor vallomásából, a főtárgyaláson felolvasott rendőrjelentés és helyszíni szemléről készült jegyzőkönyv, nemkülönben Loch Péter és Szendrő Zsigmond fegyverszakértők véleményéből a következő tényállást állapította meg:

1922. augusztus elején Márffy József szűkebb körben felvetette azt a tervet, hogy a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságának épületét pincéjében elhelyezendő bombával fel kellene robbantani. Indokul azt hozta fel, hogy a korábban elkövetett bombamerénylet miatt az ÉME-re hárult gyanút a kommunistákra kellene terelni. Tervébe beavatta Chriaszty Istvánt, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet, akik a tervet helyeselték és közreműködésre vállalkoztak. A bomba elkészítése céljából nevezetteket Márffy József 1922. augusztus hó 18. vagy 20. napján lakására hívta, ott a fürdőszobába zárkózva srapnelhüvelyekbe ekrazitpatronokat helyezte, azt vassal és ronggyal elfojtották, gyújtózsinórral ellátták, és az elkészült bombát még ugyanazon a napon átvitték Budára, hogy a pestvidéki kir. törvényszék épületénél meggyújtva elhelyezzék. E szándékukat azonban nem hajtották végre. Másnap a bombát Márffy átadta Horváth-Halas Józsefnek és Vargha Ferencnek azzal a megbízással, hogy a főkapitányság épületében helyezzék el és gyújtsák meg. Nevezettek el is vitték a jelzett utcába a bombát, és a terep pontos megvizsgálása után Horvát-Halas József este 8 óra tájban a törvényszéki palotának Koháry utca 3. szám alatt lévő kapujába helyezte el, gyújtózsinórját meggyújtotta és elszaladt. A füstölgő bombát Karikó Sándor házmester és neje észrevették, és Szabó Károly rendőr segítségével eloltották.

Ez alapon a kir. ügyészség Márffy József vádlottat mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja alapján szerinti felbujtót, Horváth-Halas

József vádlottat mint tettest, Vargha Ferenc vádlottat pedig a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédet, a Btk. 278. §-ába ütköző több ember sérelmére elkövetett gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérlete címén vádolta.

A főtárgyalás során Márffy József tagadta a vádat, s azzal védekezett, hogy a vádbeli időben Pannonhalmán tartózkodott. Előadta, hogy tudomása sem volt arról, hogy hol van a Koháry utca, Vargha Ferenccel pedig haragban volt, nevezett ellen bűnvádi feljelentéseket is tett.

Horváth-Halas József ugyancsak tagadta a vádbeli bűncselekmény elkövetését. Előadta, hogy a vádbeli időben Pécsett tartózkodott, s hogy a nyomozat során vele felvett jegyzőkönyvbe a detektívek önkényesen írták be az abban foglaltakat, tehát anélkül, hogy ő a jegyzőkönyv tartalmának megfelelő vallomást tett volna, a jegyzőkönyvet csupán kényszerből írta alá.

Vargha Ferenc szintén tagadta a terhére rótt bűncselekmények elkövetését, azzal védekezett, hogy a rendőrségen hozzá kérdést nem intéztek, s hogy a részleges beismerést tartalmazó jegyzőkönyv kihallgatása nélkül készült. Beismerte, hogy lakásán ekrazitot tartogatott, amely a nyugat-magyarországi felkelés idejéből származott.

A kir. törvényszék a vádlottak védekezését el nem fogadta, mert:

Márffy József a nyomozat során azt adta elő, hogy a merénylet napján, vagy pedig azt megelőző nap folyamán utazott el Budapestről, tehát 22-én vagy 21-én. A főtárgyaláson pedig azt adta elő, hogy augusztus 20-án Pannonhalmán volt, és onnan valószínűleg csak 23-án jött vissza.

Horváth-Halas József az eljárás során soha nem hivatkozott alibire, annak ellenére, hogy vallomása egyes részeiben naptárszerűen kimerítő felvilágosítást tartalmaz. Ekként a vádlottak

ebbeli védekezései mint teljesen valószínűtlen állítások, hitelt nem érdemelnek.

Márffy József és Vargha Ferenc vádlottak közötti, állítólagos haragos viszonyt a kir. törvényszék szintén nem fogadta el cáfoló bizonyíték gyanánt, a tekintetben, hogy ez a két vádlott – bűncselekmények elkövetését illetően együttműködhetett volna, illetőleg Vargha Ferenc terhelő vallomása ez okból meg ne felelne a valóságnak. Ugyanis a főtárgyalás során maga Márffy is beismerte, hogy dacára a közte és Vargha Ferenc közt fennálló feszült viszonynak ez utóbbi részéről annak lovagias ügyeiben eljárt, ekként nyilvánvaló, miképp a haragos viszony őket nem gátolta abban, hogy a szükségeshez képest együttműködhessenek.

Míg végül a vádlottaknak a rendőrségi kihallgatások eszközlését illetően előadott védekezései a megokolás elején kifejtett indokból elfogadhatók szintén nem voltak, éspedig Vargha Ferencre vonatkozóan annál kevésbé, mert nevezett a nyomozat során Loch Péter fegyverszakértő előtt is beismerte, hogy a bomba szerelésénél közreműködött.

Márffy József vádlott a nyomozat során is tagadásban volt.

Horváth-Halas József a nyomozás során a következő vallomás tette:

Márffy szűkebb környezetében elbeszélte, hogy bombát készítenek, és azt a főkapitányság szenespincéjében fogják elhelyezni és ott felrobbantani. Ezzel azt célozták, hogy a korábbi merénylet miatt reájuk terhelő gyanút a kommunistákra tereljék. 1922. augusztus hó egyik napján este 8 óra tájban Márffy lakásán Márffy, Chriaszty és Vargha egy srapnelhüvely megtöltésén fáradoztak, azt ekrazittal megtöltötték, gyutacsához Vargha gyújtózsinórt szorított, s ezt a hüvely külsejére tekerték: az elkészült bombát barna csomagolópapírba takarták. Ugyanaznap este 9 óra tájban ő és Vargha Ferenc a bombát a főkapitányság elé vitték, de az őrszemek ébersége miatt nem tudták elhelyezni, és

visszavitték Márffy lakására. A következő napok egyikén Márffy akképp rendelkezett, hogy a bombát vigye ő és Vargha Ferenc a törvényszéki palotának Koháry utcai kapujába, és gyújtózsinórját ott gyújtsák meg. Ennek folytán ő és Vargha Ferenc 1922. augusztus hó 22. napján este 8 óra tájban elvitték a bombát a jelzett kapuba, és ott ő elhelyezte és a gyújtózsinórt meggyújtotta. Vallomását később úgy módosította, hogy a bombát Márffy és Chriaszty állították össze, és Vargha Ferenc abban csak segédkezett.

Vargha Ferenc a nyomozat során a következőket vallotta:

A merényletet Márffy lakásán beszélték meg. A megbeszélés tulajdonképpen Márffy utasításaiból állott. A bombát Márffy és Chriaszty állították össze a fürdőszobában, és ő ebben annyiban segített, hogy a gyutacsra ő erősítette a gyújtózsinórt. Még kapuzárás előtt elindultak a bombával Márffy vezetése mellett, a bombát felváltva vitték. Budára mentek, de nem tudja, hová, mert Budapesten nem eléggé ismerős. A bombát Budán nem helyezték el, Márffy az ő kérésére belement abba, hogy majd másnap helyezik el. Másnap újból felment Márffy lakására, ott volt Horváth-Halas József, és Márffy megmondta nekik, hova kell a bombát elhelyezniük. Most ketten, felváltva vitték a bombát, és azt Horváth-Halas József helyezte el. Másnap az újságból értesült, hogy a Koháry utcában bombamerénylet történt, és így tudta meg, hogy Horváth-Halas hova helyezte el a bombát. Utólag megemlítette, hogy miután a bombát Budán nem helyezték el, előbb a főkapitányságon kísérelték meg annak elhelyezését, ami nem sikerült, és csak ezt követő napon vitték a Koháry utcába.

Vargha Ferenc vádlott a nyomozás során Loch Péter fegyverszakértő előtt önként, tehát minden kényszer nélkül beismerte, hogy a bomba szerelésénél közreműködött.

Az elhalt Chriaszty István a nyomozás során azt vallotta, hogy Márffy az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi alosztály

helyiségében 1922. augusztus hó elején vetette fel a bombamerénylet tervét, arról is beszélt, hogy azzal a rendőrségnek az ÉME tagjaira hárult figyelmét a kommunistákra akarja terelni. Kb. 2 hét múlva felmentek Márffy lakására, ahol annak megvoltak a bomba összeállításához szükséges anyagai. Márffy egy srapnelhüvelyt utász ekrazitpatronnal töltött meg, Vargha a gyutacsra a gyújtózsinórt helyezte, és ezután közösen tekerték a hüvelyre és dróttal lekötözték. A papirosba csomagolt bombát Márffy, Horvát-Halas, Vargha és ő még aznap este a pestvidéki kir. törvényszék épületéhez vitték, de mert ott alkalmas terepet nem találtak, nem helyezték el. Ekkor megbeszélték, hogy másnap a bombát a Koháry utcában a törvényszék kapujában fogják elhelyezni. Két nap múlva arról értesült, hogy a bombát Horváth-Halas és Vargha valóban ott helyezték el.

A katonai bűnvádi eljárás alatt álló Nesz Károly a főkapitányságon azt adta elő, hogy 1922. augusztus hó egyik napján Márffy lakásán volt, őt a fürdőszobába nem eresztették be, mert Márffy, Chriaszty, Horváth-Halas József és Vargha ott bombát készítette. A Koháry utcai merényletet Márffy, Horváth-Halas és Vargha hajtották végre. A bombával először a pestvidéki kir. törvényszék épületét akarták felrobbantani, majd e bombát a Koháry utcába vitték, ezt ő Horváth-Halastól és Varghától hallotta, akik ezt Márffy előtt is elmondották. E vallomást Nesz Károly a katonai ügyész előtt is megismételte és kiegészítette azzal, hogy a bombát Márffy és társai 1922. évi augusztus 21-én készítették, a bezárt fürdőszobába őt nem eresztették be, és készítés közben Márffy olyasmit mondott, hogy „még majd valamennyien repülünk", de ha baj lesz, ledobja a bombát a világítóudvarba. Egy óra hosszat tartott a bomba elkésztése. Látta azután, hogy Márffy ujjai sárgák voltak, és a fürdőszobában erős kénszag volt. Utóbb elmondta neki Márffy, hogy a Koháry utcai merényletet azért rendezte, mert a fogházból előzőleg kommunisták szöktek meg, és

így a bombamerénylettel csak azt akarta elérni, hogy a gyanú a kommunistákra essék. Azt is említette Márffy, hogy a bomba azért nem robbant fel, mert a kanócot elszorították, és ezért nem tudott végigégni. Megismételte még Nesz Károly, hogy a rendőrségen őt nem bántották.

Vargha Lajos, aki a merényletben való részességgel gyanúsítva volt, a nyomozat során azt vallotta, hogy Márffy a Koháry utcai merényletet megelőzőleg néhány nappal a párthelyiségben történt egyik összejövetelen azt mondotta neki, hogy fontos ügyben jöjjön el a lakására. Megelőzőleg már említést tett Márffy arról, hogy valami nagyobb dologra készül. Tartott tőle, hogy őt is bele akarja vonni, ezért szándékosan nem jelent meg a kitűzött időpontban, hanem húsz perccel később. Ekkor fent találta Márffyt lakásán, Marosi Károlyt, Szász Józsefet, Chriaszty Istvánt, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet. Márffy úgy látszott, az utasításokat a fiúknak már megadta, mert őt csak arra kérte, hogy két rúd ekrazitot vigyen a lakására, és ugyanakkor említette azt is, hogy másnap bombamerényletet fog elkövetni. Pár nap múlva értesült, hogy a merényletet a Koháry utcában a törvényszéki palota ellen követték el. Ekkor félt tovább magánál tartani az ekrazitot, és azt Márffynak visszaadta.

Tanú a főtárgyaláson azt állította, hogy nem emlékszik arra, mit vallott a rendőrhatóság előtt. Vallomásának elébe tartása után pedig azt állította, hogy annak aláírására kényszerítették. Nesz Károly ugyancsak erőszakra való hivatkozással vonta vissza a nyomozat során tett s fentebb körülírt vallomását.

A főtárgyalás adatai szerint Vargha Lajos tanúnak Márffy szerzett az Iparbankban állást, tanú a nemzetvédelmi alosztály tagja volt, és így megállapítható, hogy Márffy sugallatának hatása alatt nem akarta Márffy és társai ellen terhelő vallomását megismételni. A rendőri kényszerre való hivatkozás pedig, mint az ítélet

indoklásának kifejtett indokokból alappal egyáltalán nem bíró védekezés, figyelembe nem jöhet.

A főtárgyaláson kihallgatott Karikó Sándor vallomásával a rendőri jelentéssel és helyszíni szemléről felvett jegyzőkönyvvel bizonyítva van, hogy a vádbeli időben a kir. büntetőtörvényszék Koháry utcai kapujában robbanóanyaggal töltött, égő gyújtózsinórral felszerelt bomba volt elhelyezve, melynek égő kanócát Karikó Sándorné és egy rendőr eloltották, majd a bombát a rendőrség szakértői megvizsgálás céljából elvitték.

A fegyverszakértők szerint adott esetben a tettesek egy furatokkal ellátott srapnelhüvelybe 3 darab, egyenként 80 grammos ekrazittöltényt helyeztek, erre gyutacsot tettek, ahhoz 2,5 m hosszú gyújtózsinórt erősítettek, amelyet fúrt lyukon át vezettek ki, azt rácsavarták a hüvely külsejére, és dróttal megrögzítették. A bomba alkalmas volt 15-20 m sugarú körben épületrombolásra és élet kioltására. Különös szakértelem ilyen bomba összeállításához nem volt szükséges. Annak okára nézve, hogy adott esetben miért maradt el a robbanás, Loch Péter azt adta elő, hogy ő egy alantas tiszttársától tudja, miképp a gyújtózsinórban füst nélküli lőpor volt, és ez a gyújtózsinórnak nagy elszorítása miatt nem égett végig, és ezért nem robbant a bomba. Ezzel szemben Szendrő Zsigmond azt adta elő, hogy a gyutacshoz fogóval jól oda kell erősíteni a gyújtózsinórt, és a szorítás nem nyomta el a puskaport, továbbá, hogy ő megállapította, hogy a gyújtózsinór egészen a gyutacsig végigért, sőt, a gyutacsban maradt kis részét kipróbálta, és az azonnal meggyulladt, a gyutacs pedig 15 m.percnyi hevítés után a 4-5 mm vastag fémedény alját nagy darabon átrepesztette, és hogy a bomba azért nem gyulladt fel, mert a gyutacs belsejében ismeretlen okból képződött réteg a gyújtózsinór égési folyamatát megakasztotta.

Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottaknak a nyomozat során tett, azonban a főtárgyaláson indokolatlanul

visszavont beismerése, a külön katonai eljárás alatt álló Nesz Károly vádlottnak, nemkülönben Vargha Lajos tanúnak a nyomozás során tett és a főtárgyaláson ugyancsak indokolatlanul visszavont vallomása, a fegyverszakértők, különösen Szendrő Zsigmond fegyverszakértő véleménye, nemkülönben a főtárgyalás fent részletezett egyéb adatai alapján a kir. törvényszék bizonyítottnak találta, hogy Márffy József az ez időben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen, abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljenek, gyújtózsinórral ellátott és ekrazit robbanószerrel megtöltött bombát készített, azt Horváth-Halas vádlottnak átadta, és nevezettet rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy az a bombát a budapesti kir. büntetőtörvényszék épületének Koháry utcai 3. szám alatt lévő kapujába helyezze el. Eme rábeszélés hatása alatt azután Horváth-Halas József vádlott 1922. évi augusztus hó 22-én a neki átadott bombát abból az előre megfontolt szándékból, hogy azzal embert öljön, a fent jelzett épületnek eléggé forgalmas Koháry utca 3. szám alatti kapujában, ahol köztudomás szerint a kapu felső részén lévő folyosón állandó őrség is tartózkodik, de ettől eltekintve az sűrű ki- és bejárásra szolgál, este 8 óra tájban el is helyezte és a gyújtózsinórt meggyújtotta. A szándékolt eredmény azonban be nem következett, mert a gyutacs belsejében ismeretlen okból képződött szigetelő réteg a gyújtózsinór égési folyamatát megakasztotta, és így a bomba robbanása elmaradt.

VI.

Francia követség ellen megkísérelt bombamerénylet

Márffy Józsefnek a nyomozat során tett, a főtárgyaláson azonban indokolatlanul visszavont vallomása, Murin Ferenc, Scheibán Emil, özv. Horváth Imréné szül. Fehérkuti Antónia, Matuska Istvánné szül. Mayer Erzsébet, Szabó Andrásné szül. Csete Róza és Tkálcsics Imréné szül. Botzenhardt Gizella tanúk

vallomása, a pittsburghi rendőrség táviratának tartalma és a fegyverszakértők vallomása alapján a következő tényállást állapította meg:

1923. év első felében Márffy József elhatározta, hogy a Magyarországnak nyújtandó kölcsönt azzal fogja megakadályozni, hogy a francia követség helyiségét vagy a kisantant követségek valamelyik épületét bombával felrobbantja. E szándékát közölte Chriaszty Istvánnal, aki azt helyeselte, és átadott ennek egy srapnelhüvelyt, hogy azt bomba céljára furatokkal lássa el. Chriaszty István a rábízott munkát elvégezte. 1923. évi november 15. napján délutánra a megfúrt srapnelhüvelt Chriaszty Istvánnal lakására hozatta, s ott azt együtt ekrazitpatronokkal megtöltötték, gyutacsát gyújtózsinórral ellátták, s az elkészült bombát Márffy lakásadónőjének, Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paulának fásládájában talált, barnaszínű csomagolópapírosba rakta. Másnap este fél és háromnegyed 9 óra tájban Márffy József a jelzett papírba burkolt bombát a Reviczky utca 6. sz. alatt lévő palotának a kapujába helyezte, annak gyújtózsinórját meggyújtotta és a helyszínről elfutott. E palotában lakik gróf Károly Istvánné, s e palotában székel a francia követség is.

Ez alapon a kir. ügyészség Márffy Józsefet mint tettest a Btk. 278. §-ába ütköző több, szám szerint meg nem határozható ember sérelmére elkövetett gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete címén vádolta.

Márffy József a főtárgyaláson tagadta a vádat, előadta, hogy a rendőrség előtt bántalmazás folytán tett beismerő vallomást, a merénylethez azonban semmi köze nincsen.

A kir. törvényszék Márffy vallomásának ez okból való visszavonását indokolatlannak, illetve a rendőrségi bántalmazásra vonatkozó előadását az indoklás elején kifejtettek okából alaptalannak találta, annál is inkább, mert nevezett a rendőri eljárás során a többi vád közül egyet sem ismert be, márpedig ha a

rendőrség valóban tettlegességet vagy egyéb kényszert alkalmazott volna vele szemben a nyomozat során, úgy azt kétségtelenül a vádlottat terhelő más, a jelen vádpont tárgyánál súlyosabb bűncselekmény esetében is alkalmazta volna, aminek logikai folyományaként következett volna, hogy Márffy a beismerést is abban az ügyben tette volna. De ebbeli védekezését a kir. törvényszék azért sem vehette figyelembe, mert eme védekezés az alább kifejtettek alapján tárgyi bizonyítékokkal van megcáfolva.

Márffy József vádlott a nyomozat során előadta, hogy 1923. év november hó elején egy srapnelhüvelyt adott át az elhalt Chriaszty István vádlottnak azzal az utasítással, hogy azon bomba szerkesztéséhez szükséges fúrásokat végezzen. Elhatározta ugyanis, hogy külföldi kölcsön megakadályozása céljából vagy a francia követség helyiségét, vagy a kisantant valamelyik követségének épületét bombával felrobbantja; elhatározását közölte Chriaszty Istvánnal, aki azt helyeselte, és a fúrásokkal ellátott hüvelyt 1923. évi november hó 15. napján elhozta Márffy lakására. Ott a fürdőszobában a bombát összeállították. A hüvelybe ekrazitpatronokat tettek, gyutaccsal és gyújtózsinórral látták el, az egészet ronggyal lefojtották: a bomba tetejét vasdrótokkal látták el. Az elkészült bombát Márffy lakásadójának Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paulának fásládájában talált barnaszínű csomagolópapírosba takarta. Másnap este 8 óra után a bombát magához véve, azt előbb a csehszlovák követséghez akarta vinni, de mert nem tudta, hogy az hol van, ½ 9 és ¾ 9 óra tájban a Reviczky utca 6. sz. alatt lévő palota kapujába helyezte el, és gyújtózsinórját meggyújtva elszaladt. Tudvalevő, hogy a palotában lakik gróf Károlyi Istvánné, s ebben székel a francia követség.

Márffy József a nyomozat során Loch Péter fegyverszakértő előtt is beismerésben volt, és a szakértő az ő elmondásának figyelembe vételével terjesztette elő szakvéleményét a bíróság elé.

A főtárgyaláson kihallgatott Murin Ferenc, Kedvessy György, Schebián Emil, Horváth Imréné szül. Fehérkuti Antónia tanúk vallomásából kitűnik, hogy ők, nemkülönben Kovács Gyula a jelzett időben a Reviczky utca 6. számú palota mellett elhaladva fojtó kénszagot éreztek, és a palota kapujához érve az kinyílt, és a kijövő Matuska Istvánné szül. Mayer Erzsébet közölte velük, hogy puskalövésszerű dörrenésre ébredt fel. A dörrenést hallotta a szemben lévő, 5. számú ház portásnője, Szabó Andrásné szül. Csete Róza is, aki a főtárgyaláson szintén tanúként kihallgattatott. Ez utóbbi tanút kivéve, mindannyian Schebián Emil öngyújtójának fénye mellett megállapították, hogy a baloldali kapukő mellett fekvő bombából szivárog a fojtó kénszag. Schebián Emil kérésére a portásnő vizet hozott, és azt ketten lelocsolták, majd Schebián Emil azt mindaddig őrizte, míg társai rendőrt nem hoztak a helyszínre.

Tkálcsics Imréné szül. Botzenhardt Gizella tanú vallotta, hogy régi jó ismerőse, özv. Szívós Lajosné Pittsburghből 1923. év folyamán több ízben küldött neki szeretetadományt, amely fehérneműkből és ruhaneműkből állott, és amelyek barnaszínű papírosba voltak csomagolva. Ő ezen csomagokból néhányat átadott szomszédjának, Nagymáté Mártonnénak, aki tanítónő, a szegény gyermekek között való szétosztogatás céljából. Hogy Nagymáté Mártonné a csomagolópapírossal mit csinált, nem tudja. A bűnjelként lefoglalt barna papírosban, amelyben a rendőrség a francia követség kapujában elhelyezett bombát találta, tanú felismerte a hozzá Pittsburghből érkezett szeretetadomány papírját, a rajta lévő címzésen küldőjének írását, és tanú bemutatott ugyanolyan írású leveleket és borítékokat is, amelyeken a küldő címe is rajta van.

Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paula tanú, aki egyébként a főtárgyaláson történt kihallgatása során Márffy érdekében elfogult vallomást tett, ugyancsak beismerte, hogy Tkálcsics Imrénétől több

ízben kapott kiosztásra szeretetadományokat, és hogy azok a bűnjel papíroshoz hasonló színű papírba voltak csomagolva, és hogy valószínűleg ezen csomagolópapírost a szemét- vagy szenesládába dobta. Ennélfogva Tkálcsics Imréné és Nagymáté Mártonné tanúk vallomása között mutatkozó ama eltérés, amely szerint Tkálcsics Imréné – emlékezete szerint – az augusztusi szeretetadomány csomagjának papírját is Nagymáté Mártonnénál hagyta, míg ez utóbbi állatása szerint Tkálcsicsné a csomagot papírjával együtt vitte el, lényegtelen körülményt képez, mert az, hogy a bomba becsomagolására használt papír az Amerikából küldött mely csomag begöngyölésére szolgált, úgy sem állapítható meg, de azt sem lehet pontosan tudni, hogy Tkálcsicsné hány csomagot adott Nagymáténénak.

A pittsburghi rendőrségnek az iratoknál elfekvő táviratával bizonyítva van, hogy Tkálcsics Imréné címére Szívós Lajosné Pittsburghből szeretetadományokat küldött.

Loch Péter fegyverszakértő szerint adott esetben épp oly bombát készítettek a tettesek, mint amilyet a kir. törvényszéki palota kapujában találtak, ugyanazon kezek műve, csak gyújtózsinórja rövidebb, mindössze 25-30 cm hosszú. Adott esetben felrobbanás esetén a tölgyfakaput benyomta, a szemben lévő ablakokat bezúzta volna, és 15-20 m sugarú körben, életveszélyes sérüléseket okozhatott volna. A robbanás azért maradt el, mert a gyutacs a fojtásra használt rongy ráncai közé szorult.

A kifejtettek alapján ekként a kir. törvényszék bizonyítottnak találta, hogy Márffy József abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljön, az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen robbanószerrel megtöltött, gyújtózsinórral ellátott, épület felrobbantására és emberélet kioltására alkalmas bombát készített, és azt 1923. november 16-án este ½ 9 és 9 óra közötti időben, tehát olyankor, amidőn még az

utcán számos ember jár, a nagy forgalmú Reviczky utcában a 6. szám alatt lévő gróf Károlyi-féle palota kapujában elhelyezte, és annak gyújtózsinórját meggyújtotta. Mivel azonban a gyutacs a bombánál fojtásként alkalmazott rongy ráncai közé került, noha a gyutacs elsült, a rongy által előidézett szigetelés következtében, az a bomba ekrazitját felrobbantani nem tudta, a szándékolt eredmény a fenti, akaratán kívül eső okból nem következett be.

VII.
Rassay Károly és Miklós Andor ellen megkísérelt bombamerénylet

A kir. törvényszék Marosi Károlynak és az elhalt Chriaszty Istvánnak a nyomozat során tett önmagukat, nemkülönben Márffy Józsefet és Szász Józsefet terhelő vallomása, Szász Józsefnek ugyancsak a nyomozat során tett ténybeli beismerése, Szabó Imre, Dvorszky József, Rassay Károly és neje, Konrád Teréz, Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel és Turcsányi Gyula tanúknak a főtárgyaláson tett vallomása, végül Loch Péter fegyverszakértő véleménye alapján a következő tényállást állapítja meg:

Márffy József 1923. február 20. napján délutánra lakására hívatta Marosi Károlyt, néhai Chriaszty Istvánt, Szász Józsefet és az ugyancsak később elhalt Bekő Zoltánt. Ezek nála megjelenvén, Márffy József elővett két papírosba burkolt csomagot, amelyekben nyeles kézigránátok voltak. E csomagok egyikét Marosi Károlynak és Chriaszty Istvánnak adta át azzal a megbízással, hogy vigyék azt egy előzőleg megírt cédulával együtt, amelyre Rassay Károly neve és a Fő utca 14. szám alatti lakása volt felírva, a Hungária szálló elé, és ott adják át valamelyik hordárnak azzal az utasítással, hogy az vigye a csomagot a cédulán megadott helyre, és ott elismervény ellenében Rassay Károlynak adja át. A másik csomagot pedig szintén cédulával együtt, amelyre Miklós Andor neve és Erzsébet körút 7. szám alatti lakása volt felírva, átadta Szász Józsefnek és

Bekő Zoltánnak azzal a megbízással, hogy vigyék az EMKE Kávéház elé, ott adják egy közszolgának azzal az utasítással, hogy az kézbesítse megadott helyen Miklós Andornak, az Est című lap főszerkesztőjének elismervény ellenében. A megbízottak a megbízásnak eleget is tettek. Elindulás előtt Marosi Károly Bekő Zoltánnal, Szász József pedig Chriaszty Istvánnal felső-, illetve télikabátot cseréltek, utóbbiak kalapjaikat is megcserélték az útra, és midőn később eljárásuk eredményéről jelentést tettek Márffyéknak, kabátjaikat és kalapjaikat is visszacserélték. E jelentéstételnek tanúja volt Czakl Zoltán rendőrdíjnok is, Márffy szűkebb körű társaságának egyik tagja. Szabó Imre 166. sz. közszolga a csomagot Rassay Károly lakására vivén, azt itt a szakácsnőnek, ez pedig Rassay Károlynénak adta át, aki behívta Szabó Imrét és a csomag felbontására szólította fel. Ez a spárgát és a csomagolópapírost eltávolította, és akkor kitűnt, hogy abban két egymásba helyezett pléhdoboz van gyanús tartalommal, feltehetően robbanóanyaggal. Rassay Károlyné az esetet közölte férjével, aki azt a főkapitányságon jelentette. Dvorszki József 568. sz. hordár pedig a neki átadott csomagot az Erzsébet körút 7. számú házban a házfelügyelőnél nyert útbaigazításra a II. emeleten lévő szerkesztőségbe vitte, ott azt tőle a cédulával együtt Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel telefonkezelőnő vette át, és érdeklődött Dvorszki Józseftől az iránt, kicsoda és mily körülmények között adta át neki a csomagot. Dvorszki József felvilágosító előadása után a csomag gyanúsnak tűnt fel előtte, az esetről Miklós Andort telefonon értesítette, aki azután a csomagot Turcsányi Gyula hírlapíróval a főkapitányságra küldötte.

A kir. ügyész ezen tényállás alapján Márffy József vádlottat mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbujtót két rendbeli, Marosi Károly és Szász József vádlottakat pedig mint tetteseket egy-egy rendbeli, a Btk. 278. §-ába ütköző több, szám szerint meg nem határozható ember sérelmére elkövetett gyilkosság

bűntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérlete miatt vádolta meg.

A főtárgyalás során vádlottak tagadták a vádat. Márffy József előadta, hogy a két merényletről csupán az újságokból értesült, de azok elkövetésében semmi része nincsen.

Marosi Károly visszavonta a nyomozás során az államrendőrség, majd pedig a vizsgálóbíró előtt tett vallomását. A rendőrség előtti vallomásának visszavonását azzal indokolta, hogy a rendőrségen pénzelték és külön kosztolásban részesítették. Míg annak indokául, hogy a vizsgálóbíró előtt miért tartotta fenn a beismerő vallomását, azt hozta fel, hogy még akkor sem érezte magát biztonságban a tekintetben, hogy nem viszik-e vissza a rendőrségre.

Szász József azzal védekezett, hogy a rendőrség által felvett jegyzőkönyv tartalma valótlan, az abban foglaltak a rendőrhatóság kitalációi, a nyomozati jegyzőkönyvet csupán azért írta alá, mert előzőleg 8 napig hideg, fűtetlen szobában tartották.

A kir. törvényszék a vádlottaknak a nyomozat során tett beismerő, egymást terhelő vallomásának visszavonására vonatkozó eme előadását el nem fogadta; nem pedig azért, mert Marosi Károly által előadattak mint egymásnak homlokegyenest ellentmondó és logikailag teljesen tarthatatlan tényállítások már ez okból sem érdemelnek hitelt, míg a Szász Károly által előadott és a rendőrségi kényszerre vonatkozó állítások az előzően már kifejtettek okából valótlanoknak tekintendők.

A kir. törvényszék a vádlottaknak a nyomozat során tett beismerő, egymást terhelő vallomásának visszavonására vonatkozó eme előadását el nem fogadta; nem pedig azért, mert Marosi Károly által előadattak, mint egymásnak homlokegyenest ellentmondó és logikailag teljesen tarthatatlan tényállítások már ez okból sem érdemelnek hitelt, míg a Szász Károly által előadott és a

rendőrségi kényszerre vonatkozó állítások az előzően már kifejtettek okából valótlanoknak tekinthetők.

A nyomozat során Márffy Józsefet a rendőrhatóság a merényletek ügyében nem hallgatta ki; a vizsgálóbíró előtti kihallgatása alkalmával előadta, hogy Marosival haragos viszonyban volt, és már ez okból sem bízhatott rá bombát.

Marosi Károly a rendőrhatóság előtt azt vallotta, hogy 1923. év február hó egyik napján délután 7 óra tájban felment Márffy lakására. Itt találta már Chriasztyt, Szász és Bekő Zoltánt. Márffy egy csomagot és egy papírosszeletet, melyre Rassay Károly neve és ennek Fő utca 14. szám alatt lévő lakáscíme volt felírva, adott át neki azzal az utasítással, hogy azt a Hungária előtt álló valamelyik közszolga juttassa el Rassay Károly lakására. Ugyanekkor egy másik hasonló csomagot Márffy Szász Józsefnek adott át, meghagyván ennek, hogy azt az EMKE kávéház előtt álló valamelyik közszolga útján, a mellékelt papírosszelettel együtt, amelyre Miklós Andornak, az Est főszerkesztőjének címe volt írva, nevezettnek kézbesíttesse. E megbízások teljesítése előtt ő Bekővel felsőkabátot, Szász pedig Chriasztyval kalapot és felsőkabátot cserélt. Őt Chriaszty, Szászt pedig Bekő kísérte Ő a Hungária Szálló előtt álló egyik közszolgának átadta a csomagot, azzal a meghagyással, hogy azt vigye a papírszeleten olvasható címre, majd jöjjön vissza, megvárja őt. A közszolgát előre kifizette. A közszolga átvéve a csomagot eltávozott. Ekkor Chriaszty közölte vele, hogy ő a hordár után megy, és meggyőződik róla, hogy az a csomagot a rendeltetési helyére juttatja-e, egyúttal kérte őt, menjen a Vörösmarty szoborhoz, ott majd találkoznak. ¾ óra múlva valóban találkozott Chriasztyval, onnan Márffy lakására mentek és jelentettek a megbízás teljesítésének megtörténtét. Ekkor közölte vele Márffy, hogy mi volt a csomagban. Ugyanekkor jelent meg ott Szász Bekővel együtt, és ők is jelentették, hogy teljesítették a parancsot. A ruházatot visszacserélték. Szász József a bombák

becsomagolásánál jelen volt, és tudta, mi van a csomagokban. Marosi Károly a rendőrhatóság előtt vele szembesített 166. számú közszolgában felismerte azt, akinek ő Rassay Károlynak küldött csomagot átadta. Megemlítette még Marosi Károly, hogy Márffy kevés idővel az eset előtt készítette a bombákat. Ugyanis ő az egyik eset előtt felment Márffy lakására, ott oly erős kénszagot érzett, hogy nem lehetett szobájában tartózkodni. Az eset után beismerte előtte Márffy, hogy akkor készítette a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött bombákat.

Szász József vádlott a nyomozat során azt vallotta, hogy nem lehetetlen, hogy jelen volt Márffy lakásán a bombák elküldése idején: amikor ő odaérkezett, már ott voltak Márffy, Chriaszty, Bekő és Marosi. Ekkor látott két csomagot az asztalon, de azokat egyikük sem hozta magával, amikor eljöttek.

Marosi Károly a vizsgálóbíró előtt 1924. évi március hó 31. napján hasonló módon adta elő az esetet.

Az elhalt Chriaszty István a nyomozat során ugyanúgy adta elő az estet, mint Marosi Károly, annak hangsúlyozásával, hogy Márffy közölte társaival, hogy a csomagokban kézigránátok vannak, és hogy a Miklós Andornak szóló bombát Szász József vitte el, és azt Bekő kísérte. A főtárgyaláson kihallgatott tanúk a következőleg vallottak:

Szabó Imre 166. számú közszolga előadta, hogy 1923. február hó 20. napján este 7-8 óra tájban a Hungária előtt megszólította őt egy fiatalember és átadott neki egy színes reklámpapírba burkolt csomagot azzal a rendeltetéssel, hogy vigye azt a Fő utca 14. szám alá, Rassay Károly képviselő címére, és ott adja át, az átvételt pedig az egyidejűleg átadott cédulán ismertesse el, s azt hozza vissza. Ő el is vitte a jelzett csomagot a lakásba, ott a szakácsnő vette át a cédulával együtt. Ő a szakácsnőnek azt mondta, hogy egy fiatalember küldi a képviselő úrnak. A szakácsnő szólt neki, hogy várjon egy kissé, és bevitte a csomagot és a cédulát

az ebédlőbe. Majd oda behívta őt Rassayné, aki a csomagot gyanúsnak találta. Tanú a spárgát elvágta, a papírost leszedte, és akkor látták, hogy a csomag két egymásra helyezett pléhdobozt tartalmaz. Erre ő megijedt, mindjárt gondolta, hogy robbanóanyag van a dobozokban és szólt, hogy veszedelmes lehet azt tovább bontani. Eközben megérkezett Rasch ezredorvos[848] és ő is megnézte a küldeményt. A képviselő neje feljegyezte az ő számát és elküldte őt. Tanú a fiatalembert a Hungária előtt nem találta, de amikor a fiatalemberrel szembesítették a tanút a rendőrségen, noha ugyanakkor a jelenlevő 565. számú közszolga is szembesítve lett, nevezett fiatalember nyomban a tanúra mutatott, hogy ő volt az, akinek a Hungária előtt a csomagot átadta.

Dr. Rassay Károlyné tanú azt vallotta, hogy 1933. év február hó 20. napján a férje számára a 166. számú hordár csomagot hozott. A gyanús csomagot felbontván két dinamitos doboz volt benne, erre az előszobában várakozó hordárt behívatta és annak számát feljegyezte. Férjének fivére, Rasch ezredorvos is látta a csomag tartalmát.

Dr. Rassay Károly tanú azt vallotta, hogy fivére, Rasch Rudolf ezredorvos telefonált neki a pártkörbe, hogy gyanús csomag érkezett a címére. Ő visszatelefonált, hogy ne nyúljanak hozzá, és intézkedett, hogy rendőrbiztosság szálljon ki a helyszínre. Ez alkalommal távbeszélőn közölte vele a főkapitány,[849] hogy Miklós Andornak is ugyanilyen csomagot küldtek.

Dvorszki József 568. számú közszolga, tanú előadta, hogy 1923. február 23-án este 7 óra tájban az EMKE kávéház előtt egy fiatalember csomagot és cédulát adott át neki, azzal a meghagyással, hogy a csomagot vigye a cédulán meghagyott címre,

---

848 Dr. Rasch Rudolf, a Magyar Királyi Honvédség orvos tábornoka, Rassay, született Rasch Károly nemzetgyűlési képviselő fivére.

849 Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány az ügyben személyesen beszélt telefonon Rassay Károllyal.

és aztán jöjjön vissza. Tanú az Erzsébet körút 7. szám alatti házban a házmesterhez fordult, aki azt mondotta, hogy a címzett, Miklós Andor nem lakik ott, legfeljebb a II. emeleti szerkesztőségi irodában hagyhatja a csomagot. Tanú visszament az EMKE Kávéházhoz, de az illető fiatalembert már nem találta ott, és ekkor ő visszament az Erzsébet körút 7. számú házba, felment a II. emeleti szerkesztőségbe, és ott egy nőnek adta át a csomagot, aki igen meglepődött és felhívatott valakit telefonon, s jelentette, hogy gyanús csomagot hoztak. Tanú erre félelmében eltávozott. Szembesítéskor nem ismerte fel a csomag átadóját.

Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel tanú vallotta, hogy ő volt az, aki Dvorszki József hordártól a gyanús csomagot átvette, az esetet távbeszélőn azonnal jelentette Miklós Andornak, aki a csomagot a főkapitányságra küldette.

Turcsányi Gyula hírlapíró, tanú azt vallotta, hogy ő vitte a főkapitányságra a Miklós Andornak küldött csomagot, ott a központi ügyeletet teljesítő rendőrtiszt szobájában azt annak kívánságára bontogatni kezdte, és ekkor látta, hogy ekrazitos doboz van benne, melyen keresztül gyújtózsinór volt áthúzva.

Loch Péter fegyverszakértő szerint úgy a Rassay Károlynak, mint a Miklós Andornak küldött csomag tartalma gyárilag készült kézigránát képét mutatta, csak a csomagolás volt a szokásostól eltérő, tovább, hogy ez esetben, ha a két összeillesztett dobozt bárki 15 kg-nak megfelelő erővel széthúzta volna, az abban lévő, 70 gramm dynamonnal[850] töltött csövesgránát felrobbant és életveszélyes sérülést idézett volna elő.

Mindezek alapján tehát a kir. törvényszék bizonyítva találta azt, hogy Márffy József vádlott, abból az előre megfontolt szándékból, hogy Dr. Rassay Károly nemzetgyűlési képviselőt és Miklós Andor hírlapírót megölje, Marosi Károly vádlottnak és az

[850] Dynamon: elsősorban kézigránátok töltésére használt katonai robbanóanyag.

időközben elhalt Chriaszty Istvánnak, továbbá Szász József vádlottnak és az időközben elhalt Bekő Zoltánnak emberélet kioltására alkalmas, 70-70 grammnyi dinamonnal megtöltött egy-egy darab nyeles /csöves/ kézigránátot adott át, és a nevezetteket rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy a becsomagolt és a Dr. Rassay Károly, illetve Miklós Andor nevére megcímzett kézigránátot fent nevezettek Dr. Rassay Károly és Miklós Andor kezeihez juttassák. Eme rábeszélés hatása alatt és abból az előre megfontolt szándékból, hogy dr. Rassay Károlyt és Miklós Andort megöljék, a becsomagolt kézigránátokat Márffy Józseftől Marosi Károly és néhai Chriaszty István, továbbá Szász József és néhai Bekő Zoltán 1923. évi február hó 20-án átvették és a dr. Rassay Károlynak megcímzett és becsomagolt bombát Marosi Károly vádlott Szabó Imre 166. sz. közszolgával nevezett sértett Budapest Fő utca 14. szám alatti lakására küldte, míg Szász József vádlott az általa átvett kézigránátot Dvorszki József 568. sz. közszolga által Miklós Andor részére való kézbesítés végett az Est szerkesztőségének Budapest Erzsébet körút 7. szám alatt lévő helyiségébe küldötte. A szándékolt eredmény azonban egyik esetben sem következett be, mert a gránátokra alkalmazott elsütőzsinór fent nevezett sértettek által meg nem húzatott, és így a gránátok fel nem robbantak.

Vádlottak a fent leírt tényállásokból kitűnően a vádbeli cselekményeket tervszerű kiszámítással, nagy elővigyázattal, az elhatározást és előre megfontolást jellemzően és félreismerhetetlenül tanúsító módon hajtották vére, ölésre irányuló elhatározásuk állhatatossága nyilvánvaló.

Ennek figyelembe vételével:

Márffy József, Marosi Károly és Radó József vádlottaknak mint a Btk. 70. §-a szerinti tettestársaknak IV. alatti pontban leírt cselekvőségei, a Btk. 278. §-ában meghatározott gyilkosságnak nyolc rendbeli bűntette, továbbá a Btk. 278. §-a alá eső gyilkossá

bűntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott 23 rendbeli kísérletét állapítja meg, amely bűncselekmények Radó Józseffel szemben a Bp. 18. §-a alapján vétséggé minősülnek.

Az V. alatti esetekre vonatkozólag Márffy József cselekvősége, mint a Btk. 69. §. 1. pontja szerinti felbujtóé, Horváth-Halas Józsefé, mint tettesé, Vargha Ferencé pedig, mint a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédé és a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérletét,

a VI. alatt leírt esetre vonatkozólag Márffy József cselekvősége, mint tettesé, a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérletét,

végül a VII. alatti esetre vonatkozólag Márffy József cselekvősége a Btk. 65. §. 1. pontja szerint felbujtóé, két rendbeli Marosi Károly és Szász József pedig, mint tettesé, egy-egy rendbeli a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérletét állapítja meg.

Miért is a kir. törvényszék, tekintettel arra, hogy a törvényszéki orvosszakértők véleménye szerint a vádlottak sem jelenleg, sem a cselekmény elkövetése idején nem szenvedtek akaratbeli szabad elhatározási képességüket kizáró elmebeli zavarban vagy öntudatlanságban, Radó József fiatalkorú pedig a bűncselekmény felismeréséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel bír, vádlottakat az előbb meghatározott bűncselekményekben bűnösnek mondja ki.

A büntetés kiszabásánál a kir. büntetőtörvényszék valamennyi vádlottal szemben egyaránt csupán egy enyhítő körülményt látott fennforogni, ez pedig a büntetlen előélet.

Ellenben valamennyi vádlottal szemben egyaránt súlyosító körülményt képezett ama tény, hogy a vádlottak a fennálló társadalmi jogrend merev tagadása mellett, huzamosabb időn keresztül a közbiztonságot állandóan és nagy mértékben megzavaró bombamerényletek tervezgetésében, megkísérlésében

és végrehajtásában tevékenykedtek, és ezáltal a forradalmak folytán megzavart jogrend teljes helyreállítását hosszabb ideig késleltették, s működésük által az ország hitelét a külföld előtt károsan befolyásolták, és a nemzeti vagyon pusztulását elősegítették az Erzsébetvárosi Demokrata Körrel szemben elkövetett merénylet alkalmával, a megölt és megsebesített egyéneken felül az ott összegyűlt több száz ember életét veszélyeztették, s ezenkívül megkísérelt cselekményeik alkalmával is, figyelemmel az elhelyezett bombák szóródási képességére és elhelyezési helyére, számos ember életét nagyfokú veszélynek tették ki.

Márffy Józseffel szemben különös súllyal esik latba, hogy ezen bűnszövetkezetnek ő volt a tényleges irányítója és vezetője, aki terrorisztikus eszközökkel élve a könnyebben befolyásolható, fiatalabb emberek egész sorát fertőzte meg káros és veszedelmes eszméivel, és emellett a vád tárgyává tett minden egyes cselekmény elkövetésében részben, mint felbujtó, részben, mint tettes részt vett, és ezáltal a legsúlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények igen nagy halmazát követte el.

Súlyosító körülményként mérlegelte vele szemben a kir. törvényszék azt is, hogy minden erkölcsi alap nélkül való, hazug természetű, dicsekvő egyén, aki soha el nem ért katonai rendfokozattal és soha ki nem érdemelt harctéri kitüntetésekkel kérkedett, aki a vörös hadseregbe is önként lépett be, és noha még ekkor is módjában állt volna az ellenséggel szemben vitézkedni, ezt mégsem tette, hanem egy építési osztályban, veszélytelen helyen húzta meg magát.

Súlyosító körülményként mérlegelte vele szemben a kir. törvényszék a bűnbánatnak és a magába szállásnak teljes hiányát, a főtárgyaláson tanúsított hetyke és kihívó viselkedését, a nyomozó hatóságnak a közélet terén működő, magas állású személyiségeknek szennyes rágalmakkal való bemocskolására irányuló törekvését,

valamint azt is, hogy a főtárgyaláson megjelent rokkant sértetteket mosolyogva szemlélte, és ezáltal nyíltan kimutatta azt a gonosz indulatát, amely cselekményeiben vezérelte.

Marosi Károly Márffy helyettese volt, vele szemben Márffy katonai szereplésével és magas állású személyek megrágalmazásával kapcsolatos különleges súlyosító körülmények kivételével, a többi súlyosító körülmények mind fennforognak, azon szűkebb meghatározással, hogy tevékenysége csupán az Erzsébetvárosi Kör és a Rassayval szemben elkövetett merénylettel kapcsolatban lévén megállapítható, a terhére megállapított bűnhalmazat némileg csekélyebb méretű,

ellenben vele szemben külön súlyosító körülmény, hogy a nála sokkal fiatalabb Radót állandó befolyásolás útján oly nagymértékben megrontotta, hogy rávette az erzsébetvárosi merényletben való részvételre.

Szász József, Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottakkal szemben csupán a fentebb általánosságban körvonalazott súlyosító körülmények forognak fenn, míg javukra különleges enyhítő körülményt képez csekélyebb mérvű tevékenységük és a bűnhalmazat hiánya.

Ezen súlyosító és enyhítő körülmények figyelembe vételével a m. kir. törvényszék a vádlottak bűnösségével arányban álló Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halál-, Szász Józsefet, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet a Btk. 91. §-ának alkalmazásával az ítélet rendelkező részében meghatározott fegyházbüntetéssel sújtotta.

A fiatalkorú Radó Józsefet illetően a kir. törvényszék Payer István, özv. Radó Antalé szül. Payer Teréz és Rogátsy Kálmán tanúk vallomásából, a környezettanulmány adataiból, Radó Jzósef fiatalkorú vádlott életviszonyairól, valamint nevezettnek a főtárgyaláson tanúsított magaviseletéből megállapította, hogy Radó József vádlott, aki 15 éves koráig a vele szemben kellő szigorral

fellépni nem tudó édesanyja, majd nagybátyja gondozása alatt állott, az iskolában hanyag, későbbi munkahelyein álhatatlan, tolvaj, nagyzoló, hazug, anyjával szemben erőszakos, durva, féket nem tűrő, mulatozásra, kicsapongásra hajló egyéniség. Ez a fékezhetetlen természete okozta azt, hogy iskoláit bevégezni nem tudta, hogy felnőttek társaságát kereste, azok rossz példaadása nyomán könnyebben határozta el magát a vádbeli cselekmény elkövetésére, melynek szomorú eredménye fentebb előadottak alapján ismeretes.

Ezekből a körülményekből a kir. törvényszéknek az a meggyőződése, hogy Radó József erkölcsileg annyit romlott, hogy jövőbeli erkölcsi megjavulása és jellemének a megszilárdulása a Bn. 17. §-ában írt intézkedések közül csupán fogházbüntetéssel érhető el, miért is a kir. törvényszék ezt az intézkedést alkalmazta vele szemben.

Tekintettel pedig arra, hogy a fiatalkorú vádlott már 10 hónap óta fogházi őrizetben van, amely vele szemben erkölcsi javító és nevelő intézkedéssel alkalmazott fogházbüntetésbe be nem számítható, a kir. törvényszék Radó József vádlottal szemben figyelemmel arra is, hogy a bűncselekmény elkövetése idején alig haladta túl azt a korhatárt, amelyben fiatalkorúval szemben fogházbüntetés kiszabható, de figyelemmel az általa elkövetett bűncselekmény szörnyű voltára is, annak súlyát mérlegelve 10 /tíz/ évi fogházbüntetés alkalmazását látja megfelelőnek, melynek kiállása a fiatalkorú egyéniségére, jellemére és erkölcsére oly javító hatással lehet, hogy a fogságban komoly munkára szoktatva, onnan kikerülve iparkodni fog a társadalomnak munkás, hasznavehető és becsületes tagja lenni.

A kir. törvényszék az erzsébetvárosi esetben azért meg állapított meg 8 rendbeli befejezett és 23 rendbeli megkísérelt gyilkosság bűntettét, a többi, éspedig a Koháry utcai, a francia követségi, a Rassay és a Miklós-féle esetben pedig csupán 1-1

rendbeli gyilkosság kísérletének bűntettét, mert az erzsébetvárosi esetben 8 ember meghalt, 23 pedig megsebesült, míg a többi esetben senki sem sebesült meg, és mert a Btkv. 278. §-ában meghatározott bűncselekmények sem alkotó, sem minősítő elemét nem képezi annak több személy ellen való irányulása, hanem ezen körülmény csak mint súlyosító vehető figyelembe.

Szász József vádlottat az Erzsébetvárosi Kör elleni bombamerénylet ügyéből kifolyólag, a terhére rótt bűnsegédi bűnrészesség vádja alól azért mentette fel, mert bár tagadásával szemben beigazolást nyert az, hogy a merénylet elkövetését megelőzően tartott összejöveteleken, sőt, a bombának a Kör helyiségébe való szállítása alkalmával is jelen volt, de az, hogy a merénylet elkövetését bármi módon előmozdította vagy könnyítette, illetve az elítélt vádlottakkal a merényletre szövetkezett volna, megnyugtató módon bizonyítva nem lett, figyelemmel Marosinak és Radónak ez irányú ellentétes vallomására.

Márffy József és Marosi Károly vádlottakat az újpesti ortodox zsidótemplom ellen elkövetni szándékolt bombamerénylettel kapcsolatban, mint tetteseket, a terhükre rótt, a Btk. 288. §-ában meghatározott előkészületi cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség bűntette alól azért mentette fel, mert Márffy József vádlott tagadásával szemben Marosi Károlynak a nyomozat során tett beismerő vallomásával csupán az nyert beigazolást, hogy közte és Márffy József, nemkülönben a külön eljárás alá vont Salló József és Péter Tivadar fiatalkorúak között beszéd tárgyát képezte egy újpesti ort. izr. templom ellen elkövetett bombamerénylet, hogy azonban az erre irányuló szövetség létrejött és illetve, hogy ahhoz előkészületi cselekmény is járult volna, arra nézve az eljárás során kellő bizonyíték fel nem merült. A cseh követség elleni szándékolt bombamerénylettel kapcsolatban Márffy József és Vargha Ferenc

vádlottakat mint tetteseket a terhükre rótt, a Btk. 288. §-ában meghatározott előkészületi cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség vádja alól azért mentette fel, mert bár tagadásukkal szemben az ismeretlen helyen lévő Kiss Ferenc vádlottnak és a katonai büntetőeljárás alatt álló Nesz Károlynak a nyomozat során tett vallomásai adatokat tartalmaznak a tekintetben, hogy nevezett vádlottak, nemkülönben az elhalt Chriaszty István, valamint Kiss Ferenc és Nesz Károly is megbeszéléseket folytattak egy, a cseh követség ellen elkövetendő bombamerényletről, de hogy az erre irányuló szövetség létrejött, és illetve, hogy azokhoz előkészületi cselekmény is járult volna, az eljárás során hitelt érdemlően bizonyítva szintén nem lett.

A kir. törvényszék Szász József és Drenka Béla vádlottaknak a nyomozat során tett, ez utóbbi által a főtárgyaláson is részben fenntartott vallomása alapján bizonyítva látta azt, hogy az iratoknál elfekvő „101-es bizottság" aláírású, a nemzetgyűlés elnökéhez, a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányához, valamint a francia követséghez címzett, összesen 3 darab levelet Márffy József fogalmazta, „a 101-es bizottság" aláírással látta el, hogy azokat Szász József vitte lemásolás végett Drenka Bélához, aki a lemásolást elvégezte és a lemásolt és megcímzett borítékba helyezett leveleket Szász József ismét Drenkától visszaszállította Márffy Józsefhez, és hogy ez aztán azokat a jelzett címekre postán elküldötte.

E levelekben gróf. Bethlen István m. kir miniszterelnököt a genfi konferencián a csehek érdekében elkövetett hazaárulás miatt, a m. kir. államrendőrség főkapitányát gróf Bethlen István politikáját támogatás kétszínű politikája miatt, a Budapesten székelő francia követséget pedig mint a magyar nemzet testén élősködő rablókat a fentebb leírt esetekben ismertetett módon való kiirtással fenyegette.

A kir. ügyész ezen tényállás alapján Márffy József vádlott ellen, mint tettes, Szász József és Drenka Béla vádlottak ellen, mint a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerinti bűnsegédek ellen, az 1914. évi XL. tc. 2. §-ának II. bekezdésében meghatározott hatóság elleni erőszak három rendbeli bűntette miatt emelet vádat.

Tekintettel azonban arra, hogy a levelek tartalmából minden kétséget kizárólag megállapítható, hogy megírásuk csupán egyes egyének ízléstelenségére vezethető vissza, és ez alapon a levelekben foglalt bűntett elkövetésével való fenyegetés nem lehetett alkalmas arra, hogy a fenyegetett személy közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen, miután tehát a kir. törvényszék jogi felfogása szerint veszélyes fenyegetés fenn nem forog, és így a vádlottak a fenyegetett személyeket hivatásuk gyakorlásában nem akadályozták, intézkedésre nem kényszerítették, ama körülmény mérlegelésének a mellőzésével, hogy a francia követség az 1914. évi XL. tc. 1. §-a szerint hatóságnak tekinthető-e vagy sem, vádlottakat a vád alól bűncselekmény hiányában felmentette.

Az ítélet egyéb rendelkezései az ott felhívott törvényszakaszokon alapulnak.

VIII.

A főtárgyaláson tett közbeszóló intézkedések megokolása

Payer István tanú megesketését a kir. törvényszék az ítélet indoklásában kifejtett okokból mellőzte.

Özv. Radó Antalné szül. Payer Teréz tanú megesketését azért mellőzte, mert az ítélet indoklásában is kifejtettek szerint kétségtelenül fia, Radó József mentése céljából, a főtárgyaláson a rendőrségi vallomástól eltérően, a főtárgyalás egyéb adataival is ellentétben állóan tett vallomást, s vallomásának eme ingadozó voltára nézve csupán a főtárgyalás során oly sokszor megcáfolt

ama tényt hozta fel, hogy a rendőrség a jegyzőkönyv felvételénél szabálytalanul járt el.

Dr. Elek Hugó, Sebestyén Ferenc, Rogátsy Kálmán, Tkálcsics Imréné és Tihanyi Imre tanúkat vallomásukra a védelem ellenzése dacára azért eskette meg, mert a főtárgyaláson tett vallomásuk a nyomozat során tett vallomásukkal és az eljárás egyéb adataival is összhangban áll, és így meghitelesítésüknek törvényes akadálya fenn nem forgott.

Salló János, Péter Tivadar, Vargha Lajos, Nesz Károly és Czakl Zoltán tanúknak a meghitelesítését és a védelem indítványa ellenére ugyancsak az ítélet indoklásában már kifejtett okokból mellőzte, Nagymáté Mártonné tanút a védelem indítványa ellenére azért nem hiteltette meg vallomására, mert a főtárgyaláson, ellentétben a rendőrség előtt tett vallomásával az ügy lényeges körülményeire nézve ingadozást tanúsított, sőt, tekintettel a főtárgyalás egyéb adataira, vallomása valótlan tényállításokat is tartalmaz, és ez utóbbit illetően szintén nem volt kimutatható, hogy azok csupán a tanú tévedésén alapulnának.

A védelem részéről tett ama indítványt, miképp Szendrő Zsigmond szakértő kihallgatása azon okból, mert nevezett a főtárgyalás során a vádlottak és tanúk kihallgatásánál jelen volt, mellőztessék, a kir. törvényszék az alábbi okból utasította el.

A Bp. 309. §-ának 1. bekezdése csupán azt tiltja, hogy az egyik szakértő a másik szakértő kihallgatásánál legyen jelen. Ugyanezen §. 2. bekezdése azonban kimondja, hogy ha az eljárás célja kívánja, az elnök megengedheti, hogy a szakértő jelen legyen úgy a vádlottak, mint az összes tanúk kihallgatásánál. Bár az elnök a mellőzni kért szakértőnek a főtárgyaláson való előző jelenlétét nem engedélyezte, a kir. törvényszék tekintettel arra, hogy a szakértőnek a főtárgyaláson való előzetes jelenléte az ügy céljának hátrányára egyáltalán nem szolgált, sőt, figyelemmel a megoldandó szakértői feladatnak komplikált voltára, határozottan kívánatosnak

is volt mondható, mellőzése csupán azon alaki okból, mert a szakértő az elnök előzetes engedelmét arra ki nem kérte, a törvény intenciójával ellentétben álló lett volna.

Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrégi kapitány tanú kihallgatása mellőzésére vonatkozóan a védelem részéről előterjesztett indítvány elutasítása mellett a kir. törvényszék azért rendelte el a nevezett tanú kihallgatását, mert azt különös figyelemmel a vádlottak védekezésére a nyomozás mikénti foganatosításának megvilágítása és ekként az ügy érdemi elbírálása szempontjából döntő jelentőségűnek találta. A védelem azon érvelése, hogy a tanú a kitűző végzéssel egyidejűleg nem volt megidézve, figyelmet nem érdemel, mert a főtárgyalás kitűzésével egyidejűleg, tekintettel a tárgyalás több napos voltára, csak a helybeli lakók lettek megidézve, és így a távol lakó tanúknak egyidejű beidézése csupán célszerűségi okokból mellőztetett.

A kir. törvényszék a védelem részéről a m. kir. államrendőrség által lefoglalt ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály pénztárkönyvének a beszerzésére vonatkozó indítványát azért utasította el, mert eltekintve attól, hogy az a körülmény, miképp Radó József fiatalkorú vádlott tagja volt-e az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztálynak, az ügy érdemi elbírálása szempontjából közömbös, a könyvet annak az iratokhoz való csatolása esetén az államrendőrség saját hatáskörében szükségessé vált intézkedések megtételénél nélkülözte volna.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúkénti meghallgatását a kir. törvényszék az ügy érdemi elbírálása szempontjából szükségesnek nem találta. Ennek dacára azt, a tanú önkéntes jelentkezése folytán a védelem ellenzése után is azért rendelte el, mert a főtárgyaláson a vádlottak a nemzetvédelmi osztályoknak honvédséghez való viszonyát a trianoni békeszerződéssel is ellentétben álló, kétségtelen rosszhiszeműséggel, teljesen ferde helyzetbe állították be. E

valótlan állítások megcáfolását a honvédelmi miniszter nyilván felelős állásából folyóan a saját részéről is indokoltnak találta, miért is a kir. törvényszék a tanú kihallgatását e szempontból nem mellőzhette.

A főtárgyalás során Márffy József vádlott többszöri elnöki figyelmeztetés, sőt, fegyelmi büntetés alkalmazása dacára állandóan azzal kérkedett, hogy gróf Bethlen István m. kir. miniszterelnökkel és annak fiaival jóban volt, velük gyakran érintkezett. Bár nevezett vádlottnak eme, az ügyre nem tartozó és kétségtelenül alappal nem bíró kérkedése a bíróság felfogása szerint csupán a vádlott nagyzoló természetére vezethető vissza, mégis a kir. büntetőtörvényszék tekintettel gróf Bethlen István magas közjogi állására a rágalmazó tényállításoknak a legilletékesebb helyről való megcáfolását a köz érdekében állónak találta. Ez okból a kir. törvényszék az e célból tanúkénti kihallgatásra jelentkező gróf Bethlen István miniszterelnök kihallgatását elrendelte, de mert a perrel kapcsolatba hozható és a tanúnak hivatali állásából folyóan esetleg tudomására jutott körülményekről hivatali felmentés hiányában vallomást tenni módjában úgy sem állhatott, kihallgatását csupán a főtárgyaláson elhangzott rágalmak megcáfolására szükséges keretek között eszközölte.

IX.

A bizonyítás kiegészítése tárgyában a védők által előterjesztett indítványok elutasításának megokolása

Ama körülményre nézve, hogy Márffy lakásán a kályhacsőben nem lehetett ekrazit elrejtve, mert ott novemberben állandóan fűtöttek, és hogy sem Radó, sem Kasnyik sohasem tartózkodott Márffy lakásán, azért mellőzte a kir. törvényszék a bizonyítást, mert dr. Szaszler Frigyes és dr. Szaszler Gusztáv feltehetően tudtak arról, hogy Márffy hol tartogatja az ekrazitot, mert nem képzelhető, hogy azt közölte velük, ők az ellen ne

tiltakoztak volna, de egyébként is ez a körülmény teljesen lényegtelen, azt a negatívumot pedig, hogy Radó és Kasnyik sohasem voltak Márffy lakásán, nem lehet bizonyítani.

Az Erzsébetvárosi Körben használt pokolgépen alkalmazott óraszerkezet beállíthatóságára, működésére, felhasználhatóságára nézve felajánlott tanú, illetve szakértő kihallgatását azért mellőzte, mert a főtárgyalás folyamán kihallgatott robbantási szakértők e tekintetben teljesen megnyugtató magyarázatot adtak.

Következő körülményekre: hogy Radó József a fogházban fogolytársai előtt több alkalommal tett olyan kijelentést, hogy ő csak azért tesz Márffy József és a többi vádlottak ellen terhelő vallomást, mert erre a rendőrségen bírták rá, és hogy azért nagy mennyiségű pénzt fog kapni, a rendőrség jó állásba fogja helyezni, és hogy őt, mivel fiatalkorú, amúgy sem lehet súlyosan elítélni, a bizonyítást azért mellőzte a kir. büntetőtörvényszék, mert Radónak fogolytársai előtt tett kijelentései igazolására hivatkozott tanúk ellen magának a védelemnek az előadása szerint is bűnvádi eljárás volt folyamatban, és így vallomásuk már azért sem mutatkoznék hitelt érdemlőnek.

Az arra nézve felajánlott bizonyítást, hogy vádlottakat a rendőrségen kínzásokkal kényszerítették vallomástételre, és hogy Chriaszty Istvánnak a véres ruháit is vitte ki onnan az atyja, azért kellett mellőzni, mert eme tényállítás valótlanságát a kir. törvényszék már az indoklás bevezetésében külön, részletesen kimutatta, és mert a Chriasztyra vonatkozó tényállítás magyarázatát abban találja, hogy Chriaszty István nyaka nyitott tuberkulózisos sebekkel volt borítva, és halálát is ezek okozták.

Az Erzsébetvárosi Körben használt pokolgépen alkalmazott óraszerkezet beállíthatóságára, működésére, felhasználhatóságára nézve felajánlott tanú, illetve szakértő kihallgatását azért mellőzte, mert a főtárgyalás folyamán

kihallgatott robbantási szakértők e tekintetben teljesen megnyugtató magyarázatot adtak.

Következő körülményekre: hogy Radó József a fogházban fogolytársai előtt több alkalommal tett olyan kijelentést, hogy ő csak azért tesz Márffy József és a többi vádlottak ellen terhelő vallomást, mert erre a rendőrségen bírták rá, és hogy azért nagy mennyiségű pénzt fog kapni, a rendőrség jó állásba fogja helyezni, és hogy őt, mivel fiatalkorú, amúgy sem lehet súlyosan elítélni, a bizonyítást azért mellőzte a kir. büntetőtörvényszék, mert Radónak fogolytársai előtt tett kijelentései igazolására hivatkozott tanúk ellen magának a védelemnek az előadása szerint is bűnvádi eljárás volt folyamatban, s így vallomásuk már azért sem mutatkoznék hitelt érdemlőnek.

Az arra nézve felajánlott bizonyítást, hogy vádlottakat a rendőrségen kínzásokkal kényszerítették vallomástételre és hogy Chriaszty Istvánnak a véres ruháit is vitte ki onnan az atyja, azért kellett mellőzni, mert eme tényállítás valótlanságát a kir. törvényszék már az indoklás bevezetésében külön, részletesen kimutatta, és mert a Chriasztyra vonatkozó tényállítás magyarázatát abban találja, hogy Chriaszty István nyaka nyitott tuberkulózisos sebekkel volt borítva, és halálát is ezek okozták. Báthory Miklós doktor kihallgatásától eredmény nem volt várható, mert maga édesatyja sem állította, hogy őt tettleg bántalmazták volna. Marosi Károlyné a közeli rokonsági viszonynál fogva nem tehetne Marosira nézve elfogulatlan vallomást. Adorján Géza pedig a fővárosi operettszínház közönsége ellen elkövetett merénylet miatt bűnvádi eljárás alatt áll, s így vallomása ez okból nem lehetett volna hitelt érdemlő.

A Balla Pap Géza bűnrészességére vonatkozó tanúbizonyítást azért mellőzte a kir. törvényszék, mert az e részben lefolytatott és a főtárgyaláson felolvasott nyomozati iratok

tartalmával, valamint dr. Schweinitzer József tanú vallomásával a kérdés tisztázást nyert.

Annak bizonyítása, hogy a Reviczky utcai bombamerényletet közvetlenül megelőző időben hol tartózkodott Márffy, és kikkel beszélt, mint az ügy elbírálása szempontjából közömbös körülményt, ez okból mellőzte.

A budapesti központi kir. járásbíróság B. IX. 19035/1923. számú iratainak beszerzése és ismertetése révén a Márffy József és Vargha Ferenc közötti ellenséges viszony bizonyítása azért vált feleslegessé, mert nem vitás, hogy időközönként bár lehetett közöttük feszült viszony, ez őket nem korlátozta abban, hogy közösen tervezhessék és hajthassák végre a vádbeli bűncselekményeket.

Annak tanúkkal való bizonyítása, hogy Márffy a Reviczky utcai merénylet idején a Valéria Kávéházban, majd a Bodográf Mozgóban volt, és ott többekkel beszélt, azért volt mellőzendő, mert a Reviczky utcai bomba elhelyezése oly rövid időt igényelt, hogy nem lehetetlen, miszerint azt megelőzőleg, vagy pedig utólag a tettes másokkal is beszélt, miután nem valószínű, hogy a felfedezés veszélyére való tekintettel a tett színhelyén hosszabban időzött volna.

Az annak bizonyítására felajánlott tanúk kihallgatása, hogy Márffyt állandóan detektívek figyelték, és így nem is lehetett módjában bűncselekményt elkövetni, azért volt mellőzendő, mivel Márffynak módjában lehetett a rendőrségi megfigyelést rövid időre kijátszani.

Annak bizonyítására, hogy Márffy nem is tudta, melyik a lakáshoz tartozó pince, és hogy a pincekulcs nem is volt nála, tehát ott nem tarthatott ekrazitot, azért nem hallgatta ki a törvényszék a bejelentett tanúkat, mert maga Márffy beismerte, hogy járt a pincében, és teljesen közömbös az, hogy ez kinek a pincéje volt, de az sem lényeges, hogy Márffy az ekrazitot hol tartotta.

Annak a körülménynek a bizonyítására, hogy dr. Rassay Károly egy alkalommal próbált önmaga ellen merényletet rendeztetni, és ennek alapján feltehető, hogy a jelen esetben is saját magának küldetett bombát, azért nem rendelte el a bejelentett tanúk kihallgatását, mert az a körülmény, hogy dr. Rassay Károly önmaga ellen bombamerényletet rendeztetett volna, már a főtárgyaláson tett részletes előadásából megcáfoltnak tekinthető, a bizonyítékul bejelentett dr. Kertész József pedig, aki vagyon elleni bűncselekmények miatt az iratokból megállapíthatóan már sok ízben büntetve volt, a kir. büntetőtörvényszék B. XV. 16794/1922. szám alatt hozott jogerős ítéletével közokirat-hamisítás és csalás bűntette miatt három évi és hat hónapi fogházbüntetésre ítéltetett, és jelenleg büntetésének végrehajtása alatt áll.

Az annak bizonyítására bejelentett tanúk kihallgatását, hogy Márffy Józsefnek nem lehetett szándékában a cseh követség ellen merényletet elkövetni, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert azt bizonyítani, hogy Márffynak mi lehetett a szándéka, teljesen lehetetlen.

Azt a tanúkkal bizonyítani kívánt körülményt, hogy Márffy mint magánember és tisztviselő mindig a legkifogástalanabb magatartást tanúsította, és a hazafias mozgalmakban mindig részt vett, azért nem tartotta a kir. törvényszék bizonyítandónak, mert erkölcsi tanúk által való bizonyítás nem rendelhető el.

Annak a körülménynek a bizonyítását, hogy Márffy 1922. április hó 3-án az Első Magyar Iparbankban pénztáros volt, és három óráig a bankban tartózkodott, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert nem tekinthető kizártnak, hogy Márffy hivatalos helyiségét közben rövid időre is elhagyhatta, de a pénztári órák tudvalevőleg minden pénzintézetnél 1 óráig tartanak, és így ő ezután el is távozhatott.

Annak a ténynek a bizonyítására, hogy a Reviczky utcai bomba csomagolópapírosát Tkálcsics Imréné továbbadta, és ez

nem maradt Nagymáthé Mártonnénál, azért nem rendelte el a kir. törvényszék a bejelentett tanúk kihallgatását, mert Tkálcsics Imrénének a főtárgyaláson meggyőző erővel tett, szembesítése után is fenntartott, esküvel megerősített vallomásából kétségtelennek látszik, hogy a kérdéses csomagolópapírt ő hagyta Nagymáthé Mártonnénál, de egyébként is Nagymáthé Mártonné beismerte, hogy több ízben kapott csomagot Tkálcsicsnétól, és így közömbös az, hogy a kérdéses csomagolópapír melyik csomagból maradt vissza.

Az ama körülményre bejelentett tanúbizonyítást, hogy dr. Elek Hugó nem adott utasítást arra, hogy a pincéreket igazoltassák, és hogy nevezettnek Németh Józsefre vonatkozó előadása valótlan, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a pincérekre nézve a nyomozás semmi gyanúokot nem mutatott fel, tehát az ez irányban való kutatás teljesen céltalan.

A nemzetvédelmi osztály szervezetére vonatkozó tanúbizonyítás azért mellőztetett, mert e tekintetben a belügyminiszternek hivatalból felolvasni rendelt nyilatkozata, valamint a honvédelmi miniszter tanúvallomása teljes és hiteles bizonyítékul szolgál.

Annak a körülménynek az eredeti pénztárkönyv beszerzése útján való bizonyítását, hogy a Radó Józsefre vonatkozó, 1922. évi április hó 2-án történt befizetésről szóló hivatalos kivonat hamisítvány, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert teljesen közömbös, hogy Radó József az ÉME-nek vagy a nemzetvédelmi osztálynak tagja volt-e vagy sem, s ha igen, mikor lépett oda be, mert az ez irányban lefolytatott nyomozás jogerős megszüntető határozattal lett befejezve.

Annak a szakértővel való bizonyítását, hogy a Koháry utcai merényletnél használt bomba nem robbanhatott, a kir. törvényszék Szendrő Zsigmond szakértő semmi kétségre okot nem adó, határozott véleményére való tekintettel mellőzte.

Az annak a bizonyítására becsatolt bizonyítványok és helyhatósági bizonyítvány ismertetése, hogy Marosi Károly évek óta megszakítás nélkül alkalmazásban volt és mindenütt a legjobb bizonyítványokat érdemelte ki, valamint, hogy édesanyját is ő tartotta el, azért nem rendelte el, mert ezek a körülmények nem tartoznak a lényeghez, és így bizonyításuk szükségtelen.

Az ama körülmények bizonyítására bejelentett tanúk kihallgatását, hogy a rendőrség Marosi és Vargha vádlottakat tettleg bántalmazta, s hogy Marosinak az édesanyja egy véres inget vitt ki a rendőrségi fogdából, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert ez a körülmény meg van cáfolva a fogházorvos írásbeli véleményével. Hogy a Marosi anyja által állítólag észlelt nyomok tényleg vérnyomok voltak-e, az ma vegyvizsgálat hiányában amúgy sem állapítható meg, s hogy ezek honnan erednek, nem bizonyítható a fogházorvos látleletével szemben, amely szerint Marosin a megvizsgálás alkalmával sérülések nem voltak.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítást, hogy Marosi Károly az Erzsébetvárosi Körben elkövetett merényletet megelőző vasárnap déli tizenkettő óra után hol tartózkodott és mit csinált, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert az Erzsébetvárosi Körben elkövetett bombamerénylet körüli tevékenység oly kevés időt vett igénybe, hogy ezzel szemben teljesen közömbös, hogy Marosi a nap egyéb részében mit csinált és hol volt, de különben is Marosinak ez irányú szereplése a főtárgyalás egyéb adataival megnyugtatóan bizonyítva van.

Annak a körülménynek bizonyítása, hogy Marosi Károly 1922. április 3-án este 7-től 10 óráig a Ferenc körúti ÉME-helyiségében volt, és így nem lehetett ugyanabban az időben az Erzsébetvárosi Kör előtt éljenzők között, azért mellőztetett, mert nem képezi vád tárgyát az a körülmény, hogy Marosi a robbanás alkalmával a helyszínén tüntetőleg viselkedett, és éljenzés által a bűncselekményt feldicsérte volna.

Annak a körülménynek az igazolását, hogy Radó József 1922. április 3-án lépett be az ÉME IX. ker. szervezetébe és ott ez alkalommal Marosi fizette a tagdíját, és hogy ekkor ott együtt hosszabb időt töltöttek, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert egészen lényegtelen az a körülmény, hogy Radó tagja volt-e az ÉME-nek vagy nem, és ha igen, mikor iratkozott oda be.

Az annak bizonyítására bejelentett tanúkihallgatást, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet ügyében ott folytatott nyomozás szálai Jugoszláviába vezettek, és hogy ott egy jelenleg börtönbüntetését töltő egyén mit jelentett ki a merénylettel kapcsolatban, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert ez a kérdés Schweinitzer kapitány vallomásával már teljesen tisztázást nyert, és e tekintetben további bizonyítás felvétele szükségtelen.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítást, hogy Turcsányi tanú által hivatkozott, közötte és Marosi Károly nővére között lefolytatott beszélgetés valóban megtörtént-e, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a bejelentett tanú nem ténytanú, Marosi Károly nővére ugyanis annak ellenére, hogy közeli hozzátartozója, Marosi Károllyal évek óta és jelenleg is haragban van, tehát elfogulatlan vallomást nem tehetne.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítás, hogy Marosi Károly kinek és milyen órát adott el, és hogy ezzel az órával később mi történt, azért nem rendeltetett el, mert Marosinak lehetett több órája is, és agy közömbös az, hogy egyik órájával miképpen rendelkezett.

Annak a körülménynek tanúkkal való bizonyítása, hogy Rogátsy Kálmán tanú az ÉME-nek tagja volt, azért nem rendeltetett el, mert ez a körülmény a vád tárgyává tett cselekményekkel kapcsolatba nem hozható.

A védőnek arra vonatkozólag előterjesztett indítványát, illetőleg, hogy Szász József vádlott az erzsébetvárosi bombamerénylet időpontjában hol tartózkodott, valamint, hogy a

nemzetvédelmi osztálynak milyen volt a szervezete és működése, és végül, hogy Márffy milyen magas állású személyekkel érintkezett, a kir. törvényszék azért határozott elutasítólag, mert az első körülmény az ügy eldöntése szempontjából lényegtelen, a második körülményre nézve a m. kir. belügyminiszternek már felolvasott nyilatkozata elegendő bizonyítékul szolgál, az utolsó körülmény pedig az ügy érdemi elbírálását illetően közömbös.

Annak a tanúval való bizonyítását, hogy Horváth-Halas József a rendőrségen történt állítólagos bántalmazásának nyomai még a kir. ügyészség fogházában is láthatók voltak rajta, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mivel dr. Eötvös József fogházorvosnak a főtárgyaláson ismertetett látleletével szemben ez a körülmény tanúval nem bizonyítható.

Az arra nézve felajánlott tanúbizonyítást, hogy az ifj. Drenka Béla által lemásolt levelek gróf Bethlen István miniszterelnököt, Nádosy országos főkapitányt,[851] Marinovich főkapitányt,[852] valamint a francia követet hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozták-e, vagy valamilyen intézkedésre kényszerítették-e, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert a levelek tartalmából és a levelek létrejöttének a főtárgyaláson bizonyított körülményeiből levonandó következtetések jogkérdést képeznek.

Annak megállapítását, hogy a rendőrség Radó Józseffel mily körülmények között ismertette fel Kasnyik János fényképét, azért mellőze a kir. törvényszék, mert a rendőri nyomozás Schweinitzer rendőrkapitány vallomása után teljesen tisztázva van, az további kiegészítést nem igényel.

Annak a körülménynek a bizonyítására, hogy Márffy vádlott kihallgatása alkalmával Hetényi főkapitányhelyettes őt egy

[851] Nádosy Imre országos rendőr-főkapitány.

[852] Marinovich Jenő budapesti rendőr-főkapitány.

magas állású személyiségek nevét tartalmazó irat felmutatásával akarta beismerésre bírni, hogy Nádossy országos főkapitány bujtotta őt fel, azért nem rendeltetett el, mert védő nem jelölte meg azt a módot, mellyel az állított tárgykörülmény bizonyítandó volna.

Annak tanúval való bizonyítását, hogy Márffy vádlott a Reviczky utcai merénylet estéjén Nesz Károllyal együtt volt, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a bejelentett Nesz Károly, mivel az ügyből kifolyólag ellene, mint tettestárs ellen a katonai hatóság ellőtt eljárás van folyamatban, nem lehet elfogadható tanú.

Annak bizonyítása, hogy Márffy saját elhatározásából, vagy valaki más intézkedése folytán járt a pincében, azért nem rendeltetett el, mert a vádlott e tekintetben a főtárgyaláson már tett vallomást, és így evégből a további bizonyítás szükségtelen.

Ama körülmények bizonyítását, hogy Radó vádlott nemzetvédelmi igazolványát ki állította ki, és hogy az Apor-féle nemzetvédelmi osztály milyen összefüggésben volt a IX. kerületivel, hogy a Koháry utcai bombában talált robbanóanyag valóban nem volt-e még forgalomba hozva, és hogy ez milyen módon lehetett hozzáférhető, hogy Márffy a Szász József és mások társaságában volt-e az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet idején, azért nem rendelte tel, mivel ezek a körülmények az ügy érdemi elbírálása szempontjából teljesen lényegtelenek.

Annak a körülménynek a bizonyítását, hogy vádlottakat hány ízben vitték át az ügyészség fogházából a rendőrségre, és az egyes esetekben mennyi ideig tartották őket ott, azért utasította el a kir. törvényszék, mert ennek csak akkor volna jelentősége, ha a vádlottaknak tényleg tartaniuk kellett volna a visszaszállítások alkalmával a bántalmazástól. Márpedig arról vagy egyáltalán nem panaszkodtak, vagy amennyiben panaszkodtak, a panaszuk alaptalannak bizonyult.

A bizonyítás kiegészítése tárgyában előterjesztett többi bizonyításfelvételt a kir. törvényszék az ítélet indoklásában kifejtett indokok alapján mellőzte.

Budapest, 1924. évi december hó 13. napján

[saját kezű aláírás]
Dr. Langer Jenő
a b[uda]pesti b[ün]tető t[ör]v[ény]szék elnöke, mint
főtárgyalási elnök

[saját kezű aláírás]
Dr. Kilb Lajos
b[uda]pesti k[i]r[ályi]. b[ün]tető t[ör]v[ény]széki bíró, mint
előadó

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Eredeti, gépelt, aláírt.

11.
AZ ETELKÖZI SZÖVETSÉG, A HORTHY-KORSZAK BEFOLYÁSOS POLITIKAI TITKOS TÁRSASÁGÁNAK ALKOTMÁNYA / ALAPSZABÁLYA

BUDAPEST, 1925. FEBRUÁR 25.

ALKOTMÁNY

Szövetség célja:

1. Magyarország területi épségének védelme, biztosítása, helyreállítása, megóvása.
2. A magyarság faji, nemzeti, gazdasági és műveltségbeli fejlesztése és megerősítése.
3. A Magyar Állam világpolitikai helyzetének megszilárdítása és a magyar faj becsületének kivívása és megóvása.
4. A zsidóságnak, mint a magyar nép legveszedelmesebb ellenségének a Magyar Állam gazdasági, politikai és szellemi életének minden teréről való leszorítása.
5. A szövetség zsidó-szabadkőműves- és kommunistaellenes céljait a világ összes kersztény nemzetei között terjeszteni.
6. A célnak megfelelően a szükséges fegyelemtartás elvének érvényre juttatása egész közéletünkben.

Szervezete:

Fővezér, 7 vezér, főpecsétőr, főtárnokmester, főítélőmester, vezérintéző, nemzetségfők, családfők, apák és testvérek.

A fővezért a vezérek választják. A fővezér és a 7 vezér képezi a Vezérek Tanácsát. Budapest központtal, amely tanács kiegészítve a csak tanácskozási joggal bíró főpecsétőrrel,

főtárnokmesterrel, a főítélőmesterrel és a vezérintézővel vezeti, irányítja és ellenőrzi a Szövetség minden irányú működését és közigazgatását, valamint gyakorolja a legfőbb fegyelmi bíráskodást a Szövetség tagjai felett.

Egy vezetési állás megüresedése esetén a Vezérek Tanácsa önmagát egészíti ki a szövetség tagjai közül.

A főpecsétőr: őrzi a szövetség pecsétjét, ellenőrzi az általános ügyvitelt, ő gondoskodik a VT összehívásáról.

A vezérintéző a VT látható végrehajtó közege. Vezeti az általános ügyvitelt, kiadja a vezérek parancait, és gondoskodik azok végrehajtásáról, elnököl a nemzetségek közös táborában, elnöke a szakbizottságok együttes ülésének, vezeti a szövetség nyilvántartását, újabb nemztségek alapítására ő tesz javaslatot a VT-nek.

Nemzetségfők: az egyes törvényhatóságok területén, valamint a külföldön egyes helyeken létesített szervezetek nemzetsége vezetői, kiket tisztségükre a VT nevez ki. Ha a kinevezett NF képességei akár rosszak, akár fizikai képtelensége folytán a kívánt mértéket meg nem üti, az NT többsége indítványt tesz az illető felváltására. A VT szigorú vizsgálat után dönt.

Az alszervezetek hasonló esetben a nemzetségtanácshoz fordulnak.

Külön katonai nemzetséget képeznek a Bpesten állandó beosztásban alkalmazott tisztek. A katonai nemzetség működése kiterjed a Nemzeti Hadsereget érdeklő ügyekre. Éppen azért katonai vonatkozású javaslatai, tervezetei, utasításai, amennyiben a VT hozzájárul, minden katona tagra nézve érvényesek. Ezen katonai értesítéseket és intézkedéseket tehát a katonai NF csak a vezérintéző útján juttathatja el a vidéki nemzetségekhez, illetőleg azk katonacsaládjaihoz. A VT felhatalmazást adhat nem katonai személyeknek a katonanemzetségbe való beosztására.

A nemzetségek a VT parancsai és utasításai szerint járnak el. Vezetőjük az NF, aki a nemzetség ügyeit 7 tagú nemzetségtanács által támogatva vezeti. A nemzetség végrehajtó közegei a pecsétőr és a tárnyokmester: ezek és a családfők a nemzetségtanácsban helyet foglalnak. Családfők az egyes nemzetségen belül, lehetőleg járásonként létesített alszervezetek vezetői, kiket a felettes NF javaslatára a VT nevez ki. A katonanemzetség a megfelelő megasabb kötelékek szerint oszlik családokra.

Apák az egyes családfők alá tartozó községekben létesített csoportok vezetői, akiket a felettes családfő ajánlatára a nemzetségfő nevez ki. A katonanemzetségnél az apaságok az alárendeltségi viszony lehető betartásával létesítendők.

Testvérek: a szövetségbe felvett és fogadalmat tett tagok.

Eszközök:

1. A ker. sajtó erősítése, propagálása és a tagok közötti kötelező előfizetése.
2. Az irodalom és a művészet fejlesztése nemzeti irányban. Irodalmi társulatok létesítése. A nemzeti nevelés minden ágában a szövetség elveinek érvényre jutattása, különös tekintettel a fajmagyarság testi nevelésére.
3. Keresztény pénzintézetek, termelő- és fogyasztási szövetkezetek, iparvállalatok alapítása és fejlesztése.
4. Olvasó-, iparos- és gazdakörök és egyéb, a nép oktatására és vezetésére hivatott egyesüléseknek céljaink szerinti vezetése.
5. Keresztény hit- és erkölcstanok bevitele a tudomány, irodalom és művészet minden ágába.
6. Külföldön élő magyarokkal állandó érintkezés fenntartása magyar fajiságunk állandó ébrentartására.

7. Fajrokon turáni népekkel való szellemi, politikai és gazdasági kapcsolat létesítése és ápolása.
8. Ingatlanok zsidó kézre jutásának meggátlása, zsidó kézen lévő ingatlanok visszaszerzése, és arra érdemesek birtokba juttatása.
9. A magyar nyelv tisztataságának megóvása az elzsidósodástól.
10. Zsidóellenes hangulat szítása az egész világon.
11. A szövetség tagajinak a közélet és a közgazdaság minden terén való érvényre juttatása.
12. Az önzetlenségnek és a kötelességtudásnak, mint legfőbb nemzeti ideálnak úból a magyarság lelkébe való beidegzése.
13. A kül- és belföld szellemi és társadalmi életének éber figyelése, és céljaink érdekében való befolyásolása.
14. Abszolút fegyelem, és szükség esetén bármily fegyver.

Felvétel:

A Szövetségbe való felvétel ajánlás útján történik. Minden testvérnek jogában és kötelességében áll az arra képességgel bíró és általa feltétlenül megbízhatónak ismert egyént felvételre ajánlani. Ajánlatában köteles az ajánlott egyénre vonatkozó, és az ajánló által saját, egyéni felelőssége mellett kipuhatolt adatokat közölni azon apával, akinek hatósága alá tartozik, aki azokat felettes családfőjéhez, ez pedig felettes nemzetségfőjéhez terjeszti elő, mindenikük lelkiismeretes tudakozódásával nyert véleménnyel együtt.

Az ajánló az ajánlottért egész életén át felelős. Ajánlani csak azt lehet, aki észjárása, jelleme és érzésvilága alapján a magyar faj érdekeinek szolgálatára rátermett. Nem ajánlható az, akinek ereiben bármily kis mennyiségű zsidó vér van, vagy akinek a felesége nem született keresztény szülők gyermeke; nem ajánlható az sem, aki bármely szabadkőműves páholynak vagy olyan

egyesületnek, vagy pártnak volt a tagja, amelynek céljai a kereszténységgel és a magyarság céljaival ellentétben állottak, vagy állanak. A felvétel felett a nemzetségtanács dönt. Felvételhez egy, de inkább két testvér ajánlása szükséges, ettől a nemzetségtanács csak különös körülmények között térhet el, pl. megszállott területeken lakóknál, stb. Ha egy tanácstag nemmel szavaz, az ajánlott elfelejtettnek tekintendő, és az eredmény az ajánlóval szolgálati úton közlendő. A nemzetségtanács kezdvező döntése esetén az ajánló felhatalmazást nyer az ajánlott óvatos megnyerésére, de becsületszavának előzetes kikérése mellett. A szövetségről csak annyi közlendő, hogy van és erős, mik a céljai, és hogy feltétlen engedelmességet és titoktartást követel tagjaitól. Ha az ajánlott a titkos egyesületbe belépni nem hajlandó, úgy következmények terhe alatt az adott becsületszóra hivatkozással titoktartásra intend. Ezen nevei külön feljegyzésben gyűjtendők.

Ha azonban hajlandó a szövetség esküjét letenni, úgy vele személyi lap töltendő ki, amely szolgálati úton a nemzetségfőhöz juttatandó, ki megjelöli a napot az ajánlott felavatására.

Nők a szövetség tagjai nem lehetnek.

Az apák és családfők ajánlataikat közvetlen felettes hatóságaikhoz, a nemzetségfőkhöz terjesztik előt. Az illetékes NF a hozzá beérkezett ajánlatot saját véleményével együtt előterjeszti a saját nemzetségtanácsábam, s ez a felvétel tárgyában szükséges további nyomozás után végérvényesen dönt, és határozatait ugyanazon úton közli az ajánlat felterjesztőjével, egyben azokat utasítja, hogy az ajánlottakata legközelebbi avatásra vezessék elő.

Titoktartás:

A Szövetség céljainak minél sikeresebb és gyorsabb elérhetése érdekében a testvéri rend létezése, szervezete, működése és tagjainak kiléte a legszigorúbban titokban tartandó mindaddi, míg feltűnés nélkül, a nyilvánosság teljes kizárásával végzett

következetes munka oly erővé és tényezővé nem izmosítja a Szövetséget, hogy a nyilvánosság elé lépés már nemhogy gyöngíteni, hanem inkább fokozhatja befolyását a nemzeti életünre. A titoktartás megszüntetésének mérvét és időpontját, úgyszintén a Szövetség megszüntének idejét a Vezérek Tanácsának parancsára a vezérek és a nemzetségfők együttes tanácsa határozza meg annak idején.

Tagok jogai és kötelességei:

A Szövetség tagjait a Szövetség céljainak elérése érdekében a legmesszebb menő oltalomban és támogatásban részesíti, de egyszersmind élénk figyelemmel kíséri tagjainak működését. Közérdekből, valamint szerzett észleletei alapján a tagokat inti, figyelmezteti, s vétségük esetén őket, ha kell, fegyelmi úton bünteti. A tagok kötelesek az intéseket és figyelmeztetéseket mindenkor megszívlelni, s a büntetést, melyre vétkességükkel rászolgáltak, megbánó töredelmességgel elviselni.

A büntetőeljárásokról külön fegyelmi szabályzat intézkedik.

A tagok kötelesek szövetségbeli elöljáróiktól szolgálati úton nyert rendelkezéseket, parancsokat legjobb tudásuk és képessésük szerint, lelkiismeretesen teljesíteni.

Ha valamely tag ily intézkedések teljesítését a személyében vagy körülményekben, vagy lényegében rejő okoknál fogva magát aggályosnak, vagy alkalmatlannak tartja, köteles erről haladéktalanul, indokainak tüzetes felsorolása mellett, szolgálati úton jelentést tenni, és teljes vagy bizonyos meghatározott részben való felmentést kérni. Ha egy tag az idők múltán beállott szellemi vagy testi törődöttsége, stb. folytán az esküben vállalt kötelezettségek teljesítésére magát alkalmatlannak érzi, úgy az indító okok bizonyítása mellett időleges vagy végleges passzivitásba helyezését kérheti. Ezen előterjesztett kérelem felett a Vezérek Tanácsa dönt. A tagság a sírig tart, kilépés abból nincs. A

passzivitásba helyezett tagok a szövetségbeli jogaikat nem gyakorlhatják, ellenben a Szövetség iránti jóindulatukat és titkaikat megőrizni egész életükön át kötelesek. A tagok kötelesek az évi 120 – egyszázhúsz korona tagsági díjat, valamint belépésük alkalmával az általuk önként felajánlott, vagyoni erejükhöz mért belépési díjat felhívásra megfizetni.

Indokolt esetben a nemzetségfő a tagsági díjat egészben vagy részben elengedheti, vagy annak megfizetésére halasztás engedélyezhet, de csak a tag ez irányú, indokolt kérelmére. Az egye nemzetségek kötelesek a belépési és tagsági díjak felét a főtárnokmester kezeihezh befizeti.

Minden tagnak jogában áll a Szövetség céljainek minél sikeresebb megvalósításe érdekében, szolgálati úton indítványokat előterjeszteni, mely indítványok felett az illetékes elöljáró szerv dönt, és határozatáról az indítványtevő tagot értesíti.

Szolgálati út:

A Szövetség tagjai a Szövetséget érdeklő minden ügyben kötelesek a szolgálati utat betartani. Elérni ettől csak igen fontos és sürgős, közérdekű ügyben lehet. Minden tag közvetlenül elöljárójával lép érintkezésbe. Tehát testvér azon alszervezet apjával, amely alszervezetbe beosztatott. Az apa azon családfővel, amely családfőhöz tartozik, a családfő azon nemzetségfővel, aki alá tartozik. A nemzetségfő a vezérintéző útján a Vezérek Tanácsával lép közvetlen érintkezésbe. A Vezérek Tanácsa határozatait ugyanezen az úton közli az érdekelt szervezetek vezetőivel, illetve a testvérekkel. Ugyanazon nemzetségbe tartozó testvérek, apák és családfők egymást ismerhetik, és a közvetlenül őket érdeklő ügyben egymással szemben minden titkolózás nélkül tanácskozhatnak, kifelé azonban a legszigorúbb titoktartás feltétlenül kötelező.

Egyes tagoknak a Vezérek Tanácsa feljogosítást adhat, hogy kilétüket még szövetségbeli családtagjaik előtt is tikoktban tarthassák. Ily tag, megbízott, továbbá a család- és nemzetségtanácsba által kiküldendő megbízott a Vezérek Tanácsa által igazolvánnyal látható el.

Fogadalom:

Mindenki, akikt a nemzetségtanácsa felvételre elfogadott, köteles a Szertartások Könyvében előírt hitvallást és fogadalmat magáévá tenni, és az esküt az előírt módon és az arra meghatározott időben letenni. A fogadalmat legalább öt testvér együttes jelenlétében tartozik az erre megidézett letenni. A fogadalmat kivevő bizottságot a Vezérek Tanácsa rendelete szerint, vagy az maga, vagy a felveendő lakhelye szerint illetékes nemzetségfő állítja esetről esetre össze. Az eskütetése és a táborozás szertartásáról a Szertartások Könyve intézkedik.

Területi beosztás:

A nemzetségek Csonkamagyarország megyei és városi törvényhatóságainak területi beosztása szerint, a Vezérek Tancása által alakítandók. A Vezérek Tanácsa a helyi viszonyoknak megfelelően a magyari és városi tövényhatóságok területeit a nemzetség beosztásánál egyesítheti. A magyar megszállott területeken és a külföldön alakítandó nemzetségek tekintetében a Vezérek Tanácsa esetről esetre a Szövetségnek és a célnak megfelelően határoz.

A nemzetségek közigazgatási járások és kerületek szerint családokra, és községenként/városokban a célszerűség szerint apaságokra osztandók. Ezt a beosztást a nemzetségek tanácsának támogatásával a nemzetség feje eszközli.

Tanácskozás:

A szervezet céljainak megvalósítása érdekében az állandóan működő Vezérek Tanácsán kívül tanácskozásra egybehívhatók:

1. A nemzetségek egymással leendő tanácskozásra a Vezérintéző elnöklete alatt.
2. A családfők egymás közti tanácskozásra, melyen ugyanazon nemzetségfő alá tartozó családfők vesznek részt a nemzetségfő elnöklete alatt.
3. Az apák egymás közti tanácskozsra, melyen az ugyanazon családfő alá tartozó családfő alá tartozó apák vesznek részt a családfő elnöklete alatt.
4. A terstvérek egymás közti tanácskozásra, melyen az ugyanazon apa alá tartozó testvérek vesznek részt az apa elnöklete alatt.

Tanácskozásra egybehívandó a szervezet: a Fővezér vagy négy vezér kívánságára a Vezérek Tanácsa. A Vezérek Tanácsának parancsára, vagy a nemzetségek összlétszámának egyhmarada kívánságára a Nemzetségfők Tanácsa. A Vezérek Tanácsának parancsára, az egyes nemzetségfők rendeletére, vagy az ugyanazon nemzetségfő alá tartozó családfők összlétszámának egyharmadának kívánalmára a Csaldfők Tanácsa. A Vezérek Tanácsának parancsára, az illetékes nemzetségfő, vagy családfő parancsára, vagy az egyazon családfő alá tartozó apák összlétszámának egyharmadának kívánságára az Apák Tanácsa. Végül az illetékes apa parancsára, vagy az ugyanazon apa alá tartozó testvérek összlétszámának egyharmad részének kívánságára a Testvérek Tanácsa.

Amennyiben a tervbe vet tanácskozás tárgya valamely testvér, apa, családfő, nemzetségfő ellen irányul, az ekként érdekelt a tanácskozásban részt nem vehet, és ott csak a tanács külön idézése alapján jelenhetik meg.

Az apa, a családfő vagy nemzetségfő ily érdekeltsége esetén az illető tanácsot a közvetlen felettes szervezet vezetője hívja össze

és elnököl. Az alantas szervezetek tanácsainak határozatai mindenkor csak javaslatnak tekintendők, s érvénye határozatokká csak a Vezérek Tanácsának hozzájárulása és esetleges módosítása útján válni. Az alól kivételt csak az egyes nemzetségek belső közigazgatási és elvi jelentőségű ügyei képeznek, melyekben az illető nemzetség tanácsa /feje/ dönt.

Kelt Budapest, 1925. február hó 23-án.

Vezérintéző.

Az irat jelzete: HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947. Eredeti, gépelt.

12.
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE A KOVÁCS TESTVÉREK ÉS TÁRSAIK BŰNÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1925. OKTÓBER 22.

A budapesti kir. büntetőtörvényszék

B. XIV. 10559/76 sz. 1925

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN

A budapesti kir. büntetőtörvényszék mint büntetőbíróság az állam törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló bűntett és pénzhamisításra irányuló szövetség miatt KOVÁCS KORNÉL és társai ellen a kir. ügyészségnek 125512/1923 kü. számú vádiratában, illetve a vádtanácsnak B. IV. 10559/1923-57 számú vádhatározatában foglalt vád felett dr. Publik Ernő kir. ítélőtáblai bíró mint elnök, dr. Szemák Jenő kir. törvényszéki tan.elnök és dr. Kovács Miklós kir. törvényszéki bíró, valamint dr. Haubert Hugó kir. törvényszéki joggyakornok, mint jegyzőkönyvvezető részvételével, dr. Moldovány Géza kir. ügyésznek mint közvádlónak, a szabadlábon lévő KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, KOVÁCS TIVADAR, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottaknak, dr. Balonyi Imre és dr. Helvey Tibor ügyvédeknek mint védőknek jelenlétében Budapesten, 1925. évi október hó 19, 20, 21 és 22 napjain megtartott nem nyilvános

főtárgyalás alapján a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ÍTÉLETET:

A szabadlábon levő KOVÁCS TIVADAR 28 éves, róm. kat. vallású, soproni szül, budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan, SZALAY JÁNOS 42 éves, róm. kat. vallású, budapesti szül. és lakos, magyar állampolgár, műszaki rajzoló, vagyontalan és TARNOVSZKY PÁL 32 éves, ág. ev. vallású, budapesti szül és lakos, magyar állampolgár, vállalkozó, vagyonos vádlottak bűnösök a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétségében, amelyet úgy követtek el, hogy Budapesten 1922 év december havában közös egyetértéssel elhatározták, hogy abból a célból, hogy az valódi pénz gyanánt forgalomba hozassék, a csehszlovák 50 koronás papírpénzt utánozni fogják, mely szövetséghez hamisításhoz szükséges anyagok megszerzésében és a klisé elkészítésében megnyilvánuló előkészületi cselekmény is járult.

A KIR. TÖRVÉNYSZÉK EZÉRT:
KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS és TARNOVSZKY PÁL vádlottakat a Btk. 205. §-a alapján egyenként /2-2/ kettő-kettő hónapi fogházra mint főbüntetésre, továbbá a Btk. 215. §-a alapján egyenként /3/ három évi hivatalvesztésre és a politikai jogok gyakorlásának ugyanily tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre ítéli.

A szabadságvesztésbüntetést vádlottak előzetes letartóztatásával a Btk. 94. §-a alapján egészen kitöltöttnek veszi.

A hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését az ítélet jogerőre emelkedése napjától kell számítani.

KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS és TARNOVSZKY PÁL vádlottak a Bp. 480 és 481. §-a értelmében kötelesek az eddig felmerült és az ezután felmerülő bűnügyi költségeket az államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék az irodai 1367/923 letét szám alatt bűnjelként őrzött kézigránát-hüvelyt és az irodai 649/1925 tételszám alatt bűnjelként őrzött könyveket és iratokat a Btk. 61. §-a alapján elkobozza, s az ítélet jogerőre emelkedése után a gránáthüvelyt a budapesti kir- ügyészségnek megküldi, a könyveket és az iratokat a bűnügyi iratokhoz csatolni kell.

A KIR TÖRVÉNYSZÉK:

KOVÁCS KORNÉL 32 éves, róm. kat. vallású, pereslói szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

KOVÁCS ÁRPÁD 26 éves, róm. kat. vallású, soproni szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

KOVÁCS TIVADAR,

BECKER ISTVÁN 30 éves ág. ev. vallású, gyergyóditrói szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

SZALAY JÁNOS,

SZOBODECZKY ALADÁR 32 éves, róm. kat. vallású, újsinkai szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

lovag UMLAUF SZIGFRID 47 éves, r. kat. vallású, pozsonyi szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

TARNOVSZKY PÁL,

SZTACHÓ SZAVÉR 29 éves, r. kat. vallású, szegedi szül. és lakos, magyar állampolgár, tűzoltó tiszt gyakornok, vagyontalan és

LÁNG EDE 30 éves, róm. kat. vallású, budapesti szül. és lakos, magyar állampolgár, honvédelmi minisztériumi díjnok, vagyontalan vádlottakat az 1921. évi III. tc. 1. §-ának 1. bek. ütköző és a 3. bek. első tét szerint minősülő az állam törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló bűntett miatt ellenük emelt vád alól a Bp. 326. § 2. pontja alapján felmenti.

INDOKLÁS:

A közvádló KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottak ellen vádat emelt a Btk. 203. § 1. pontjába és a BTk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétsége címen.

A kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL, SZALAY JÁNOS és BECKER ISTVÁN vádlottaknak a főtárgyaláson felolvasott nyomozati vallomása és dr. Jáger Károly tanú vallomása alapján az alábbi tényállást állapította meg.

Budapesten 1922. évi december havában KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS előtt szóba hozta, hogy 50 szokolos csehszlovák papírpénzt kellene hamisítani.

KOVÁCS TIVADAR e szándékot közölte TARNOVSZKY PÁLLAL is, kinek elmondotta, hogy ennek a tervnek a végrehajtására pénzre lévén szükség, pénzzel támogassa ennek a tervnek a megvalósulását, mert felsőbb helyen is kívánják e terv megvalósítását.

TARNOVSZKY PÁL azután Balázsovits Jenő főhadnagytól apródonként 150 000 kort kért kölcsön.

E pénzen TARNOVSZKY PÁL, SZALAY JÁNOSSAL együttesen a pénzhamisításhoz szükséges anyagokat, nevezetesen iratnyomó másológépet, festéket, papírost, egy Richter-féle precíziós körzőt vásárolt be. TARNOVSZKY PÁL mintául két drb. 50 szokolos papírpénzt is adott SZALAY JÁNOSNAK, ki a pénzekről készített is rajzmintát és fényképet, valamint metszetet egy 8-10 négyszög nagyságú cinklemezen.

A cinklemezt átadta KOVÁCS TIVADARNAK, aki azt bemutatta Makay Imre századosnak.

KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottak nem ismerik be bűnösségüket.

KOVÁCS TIVADAR vádlott beismerte, hogy egy Jablonszky Jenő nevű katonatiszt Csehszlovákiából egy 50 szokolos papírpénz hamisításra alkalmas üveglap-klisét hozott hozzá, és azt beajánlotta hamisításra azzal, hogy a hamis pénzt a Kettőskereszt Vérszövetség irredenta célra fordítsa. Vallomása szerint ő ezt az üveglapot elvitte a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnokának, Makay Imrének, aki azonban a tervet elutasította.

A nyomozás során KOVÁCS TIVADAR vádlott azt adta elő, hogy a szokolhamisítás tervét ő közölte TARNOVSZKY PÁLLAL azzal, hogy miután neki a hamisításra pénze nincs, ő a szokolhamisítást erkölcsileg fogja támogatni, és a szokolhamisítás céljából SZALAY JÁNOST bemutatta TARNOVSZKY PÁLNAK.

KOVÁCS TIVADAR vádlott a főtárgyaláson ezt a nyomozati vallomását elfogadható indok nélkül módosította.

TARNOVSZKY PÁL tagadta bűnösségét, s azzal védekezett, hogy való az, hogy Jablonszky Jenő nevű felvidéki főhadnagy barátja, aki a felvidéken magyar irredenta szolgálatban működött, hozott neki egy üvegklisét és 5-6 rajzot azzal, hogy szokolhamisításra fel lehetne használni, s Felvidéken azzal zavart lehetne csinálni.

Vallomása szerint a rajzolt tárgyakat ő átadta KOVÁCS TIVADARNAK azzal, hogy felsőbb helyen érdeklődjön, hogy mit szólnának a szokolhamisítási tervhez, de KOVÁCS TIVADAR mintegy két hét múlva azzal hozta vissza a tárgyakat, hogy felsőbb helyen nem járulnak hozzá a dologhoz, s így a klisét a rajzokat megsemmisítették.

A vádlott beismerte, hogy SZALAY JÁNOSNAK adott 150 000 kort és tagadja, hogy pénzhamisításra, hanem távfényképezőgépre, amivel SZALAY kísérletezett.

TARNOVSZKY PÁL vádlott a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy vele KOVÁCS TIVADAR közölte, hogy felsőbb helyre idegen pénz hamisítására megbízást kaptak, mire KOVÁCS TIVADARRAL közölte, hogy van neki Felvidéken egy magyar érzésű barátja, ki hajlandó lesz a pénzt rendelkezésre bocsájtani. Pár hét múlva barátját, Balázsovits Jenő főhadnagyot el is vitte az egyesületbe, ki mikor informálták, 150 000 koronát adott, melyből SZALAY és TARNOVSZKY megvásárolták az összes hamis pénz készítéséhez szükséges eszközöket és anyagokat.

Vallomása szerint ő vásárolta meg a fényképészeti eszközöket, a körzőt és egy iratnyomó másolóprést, a festékeket és más kisebb dolgokat SZALAY vásárolta meg, s úgy határozták el, hogy 50 szokolos bankjegyet fognak utánozni.

A rajzok elkészítését, a fotografálást és cinkográfiát SZALAY vállalta el, SZALAY készített is a bankjegy egy részéről klisét, azt átadta KOVÁCS TIVADARNAK.

TARNOVSZKY PÁL vádlott a főtárgyaláson ezt a nyomozati vallomást ugyancsak elfogadható indok nélkül módosította azzal, hogy vádlottak megbeszélés alapján tették a nyomozati vallomásukat, nehogy a Felvidéken lakó tiszt barátjuk bajba kerüljön.

SZALAY JÁNOS vádlott sem ismerte be bűnösségét, s azzal védekezett, hogy való az, hogy a Felvidéken magyar irredenta

szolgálatban álló, Jablonszky nevű főhadnagy egy rajzot és üvegklisét hozott, amit KOVÁCS TIVADAR útján kézhez is kapott, de mikor megtudta, hogy felső helyen a szokolhamisítási tervet elutasították, a rajzot és a lemezt megsemmisítette. Elismeri, hogy egy iratprést, körzőt és festéket szerzett be, de nem szokolhamisításhoz, hanem rádió-fényképezőgép szerkesztésével kísérletezett laboratóriumába, s ehhez kellettek a fent írt dolgok.

Beismerte, hogy nála két drb. 50 szokolos bankjegyet találtak, ezt Jablonszkytól mintául kapta, ha a szokolhamisítási tervet elfogadják.

SZALAY JÁNOS vádlott a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy a szokolhamisítás eszméjét KOVÁCS TIVADAR vetette fel, s a Balázsovits Jenőtől kapott pénzen TARNOVSZKY PÁLLAL együtt anyagot és szükséges dolgokat ők szerezték be, készített is az 50 szokolosról cinklemezre egy sarokklisét, az KOVÁCS TIVADARNAK bemutatás végett átadta, ki azt visszahozta, mert a végleges klisé elkészítéséhez pénz nem volt, a klisét megsemmisítette, úgyszintén a beszerzett anyagokat és iratnyomót, körzőt eladta.

SZALAY JÁNOS elfogadható indok nélkül módosította a nyomozati vallomását.

BECKER INSTVÁN vádlott azt adta elő a főtárgyaláson, hogy ő a szokolhamisítás ügybe beavatva nem volt, ezért járt SZALAY JÁNOS laboratóriumában, s látott 2 drb. szokolt ott, de hogy azt SZALAY csinálta volna, az nem látta.

A nyomozás során tett vallomása részletesebb, itt azt adta elő BECKER ISTVÁN, hogy egy ízben, mikor felmentek SZALAY JÁNOS laboratóriumába, oda SZALAY csak hosszas várakozás után engedte be, el is dugott előlük valamit az asztalról, de hogy mit, azt nem tudja, ő az asztalon csak két drb. 50 szokolos bankjegyet látott, s meg is jegyezte távozás után a vele volt Sebők

nevű barátja előtt, hogy SZALAYNAK olyan jól berendezett terme van, mint egy bankjegyhamisítónak.

A kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottaknak a főtárgyaláson és a nyomozás során tett vallomásaiknak egybevetése és mérlegelése után megállapította, hogy a vádlottak a nyomozás során a szokolhamisítás terve tekintetében oly részletes és egymást kiegészítő vallomást tettek, hogy azt a főtárgyaláson tet tagadásuk és vallomásmódosításuk nem ronthatja le, s így e beismerő vallomásokat a bűnösség megállapítására elegendő bizonyítékának találta.

Megállapította, hogy KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS együtt megbeszélték az 50 szokolos külföldi pénz hamisításának tervét, ehhez KOVÁCS TIVADAR pénz hiányában erkölcsi támogatást ígért, s kijelentette, a hamisításra felsőbb helyről megbízása van.

Ő mutatatta be TARNOVSZKY PÁLNAK SZALAY JÁNOS a hamisítás céljából, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS együtt vásárolták meg a szükségesnek mutatkozó anyagokat és műszereket, sőt, SZALAY JÁNOS klisét is készített, tehát a pénzhamisításhoz szükséges előkészületi cselekményeket is megtették.

KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS e cselekménye kimeríti a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétségének tényálladéki alkatelemeit, s mert javukra beszámíthatóságot kizáró, vagy büntethetőséget eredményező az megállapítható nem volt, a kir. törvényszék őket a bűncselekményben bűnösöknek mondta ki.

A büntetés kiszabásánál enyhítő körülményként mérlegelte vádlottak büntetlen előéletét, s ama meg nem cáfolt védekezésüket, hogy e bűncselekményt egy téveszméjük keresztülvitelére akarták felhasználni, s ez enyhítő körülmények figyelembe vételével

állapította meg velük szemben e rendelkező részben foglalt és bűnösségük fokával arányban állónak talált büntetést.

A közvádló KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, KOVÁCS TIVADAR, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR, LÁNG EDE vádlottakat azzal vádolta, hogy Budapesten 1922 évi június haváig terjedő időben szervezkedést és mozgalmat kezdeményeztek az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására az által, hogy:

1. 1923 év elején naptárilag meg nem határozható napon a Dohány utca 15. számú házba a Magyar Nemzeti Múltunk kulturális társaság irodahelyiségében szövetkezést létesítettek arra, hogy a Dohány utcai izraelita imaházat valamelyik péntek este, amikor abban a hívek istentiszteletre összegyűltek, az imaház alatt elvezető csatornába elhelyezendő pokolgéppel felrobbantják.
2. 1923 tavaszán naptárilag meg nem határozható napon a Pannónia szálló 103. számú szobájába, ahol Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság irodája volt, arra szövetkeztek, hogy Vázsonyi Vilmos, Rassay Károly, Rupert Rezső, Drozdy Győző nemzetgyűlési képviselőket, gróf Bethlen István miniszterelnököt, gróf Klebelsberg Kunó közoktatásügyi minisztert egy beszerzendő zárt gépkocsin kihurcolják egy kültelken vásárlandó épületbe, s ott fogva tartják.
3. 1923 év tavaszán naptárilag meg nem határozható napokon terroristacsapat szervezését kezdték meg azzal a tervvel, hogy a kormányt elűzik és a nemzetgyűlést […]

[*A forrás itt hiányos, egy oldalpár nem maradt fenn levéltári őrizetben.*]

[…] kulturális fölényének biztosítása céljából, „Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság"

/M. N. M./ néven egy olyan szervezetet létesítenek, amely cél megvalósítását és felolvasások, művészi és tudományos előadások és matinék rendezésével, valamint a fent vázolt szellemben szerkesztett könyvek kiadásával és terjesztésével fogja megvalósítani.

1922 évi szeptember havában megtartották az alakuló közgyűlést.

Ezen KOVÁCS KORNÉL által szerkesztett alapszabályokat elfogadták és megválasztották a vezetőséget, az alapszabályokat pedig jóváhagyás végett felterjesztették a m. kir. belügyminiszterhez.

A vezetőség tagjai KOVÁCS KORNÉL szerint a következtők voltak:

Elnök: dr. JÄGER KÁROLY MÁV-titkár, társelnökök: PATER BONAVENTURA /családi nevén GALLENÁRI ANTAL/, SZALAY IVÁN postafőtitszt, MAKKAY IMRE százados, dabasi HALÁSZ ZSIGMOND főhadnagy, dr. LATOR GÉZA törvényszéki bíró, VENCZEL GÉZA népjóléti központi igazgató, alelnökök: dr. KAPOSSY MIKLÓS népjóléti miniszteri fogalmazó, dr. UMLAUF SZIGFRID és KOVÁCS TIVADAR, ügyvezető elnökök: KOVÁCS KORNÉL, titkár: SZALAY JÁNOS, pénztáros: VERKOCZKY KÁROLY, majd KOVÁCS ÁRPÁD, könyvelő: SZOBODEZKY ALADÁR.

A vezetőség egyelőre a Hadviseltek Országos Gazdasági Szövetkezetének a Dohány utca 15. számú házban lévő hivatalos helyiségében szerzett egy szobából álló irodahelyiséget.

Majd 1923 év tavaszán BECKER ISTVÁN vádlott engedte át a Pannónia szálloda 105. számú szobáját irodai használatra.

BECKER ISTVÁN, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottak nem voltak az M. N. M. tagjai, TARNOVSZKY PÁLT csupán adománygyűjtéssel bízták meg.

A kulturális társaság vezetőségének tagjai közül csupán KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, UMLAUF SZIGFRID, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR és ezeken kívül VASS TITUSZ, aki a kulturális társaság érdekében propagandával foglalkozott, járogattak fel a Dohány utcai, majd a Pannónia szállodai irodahelyiségébe.

A M. N. M. első teendője az volt, hogy a kitűzött cél megvalósításához a szükséges pénzt megszerezze.

Elhatározták, hogy az anyagi eszközöket hazafias adományok gyűjtésével fogják megszerezni.

E célból először Budapest, majd az ország egész Budapest, majd az ország egész területére megszerezték Budapest székesfőváros polgármesterének 100.747/922 számú és a belügyminiszternek 42048/923 B. IX. számú engedélyét.

Az adományok gyűjtésében részt vett VASS TITUSZ, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZÉKELY JÁNOS és ZÁVORY KÁLMÁN. Ezek a gyűjtött összeg után 25% gyűjtési jutalékot kaptak.

A vidéken való adománygyűjtést 45% jutalék fejében átengedték a gyermeknyaraltatási propaganda vezetőinek, Fodor Andornak, Groff Samunak és Farkas Istvánnak.

A fentebb 1. pont alatt megjelölt vádat illetően KOVÁCS KORNÉL vádlott a nyomozás folyamán, /lásd XII./3 szám kihallgatási jegyzőkönyvet/ azt adta elő, hogy lehetséges, hogy valaki félig tréfásan szóba hozta, hogy jó volna a Dohány utcai zsinagógát sok zsidóval együtt levegőbe röpíteni, de ezzel az ötlettel, mint komoly tervvel nem foglalkoztak.

A főtárgyaláson tagadta, hogy ily tárgyú megbeszélésen részt vett volna, ily célra szervezkedést kezdeményezett volna, vagy hogy ily tárgyú beszélgetést még csak hallott volna is.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú a nyomozás folyamán /lásd XII/5. sz. kih. jegyzőkönyvet/ azt adta elő, hogy 1923 évi április havában KOVÁCS KORNÉLLAL együtt a Pannónia szállóból a Gresham-palota felé ment, s ekkor mesélte neki, hogy tervezik a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását a csatornában elhelyezendő oly robbanószerrel, melyből 1/10-eddel kevesebb kell, mint az ekrazitból, de a KKVSz parancsnoksága e terv végrehajtását megtiltotta.

ZÁVORY KÁLMÁN azonban a főtárgyaláson azt a terhelő vallomását visszavonta, s a főtárgyaláson azt is előadta, hogy VASS TITUSZ egy alkalommal mondta neki az utcán, hogy „milyen jó hecc volna, ha a Dohány utcai zsinagógát fel lehetne robbantani, ha volna hozzá anyag és ember."

ZÁVORY KÁLMÁN tanú hitelt érdemlőségét egyébként aggályossá teszi az a körülmény, hogy saját beismerése szerint a KOVÁCS testvérekkel az érintkezést megszakította, mert bár ők megígérték neki, hogy „M. N. M"-hoz főtisztviselőnek veszik be, s ennek ellenér egyszerű gyűjtőnek tették be, majd pedig azt hallotta SZÉKELY JÁNOSTÓL, hogy a KOVÁCS fivérek meg akarják verni.

KOVÁCS ÁRPÁD vádlott úgy a nyomozás, mint a főtárgyalás során azzal védekezett, hogy a vádba tett szervezkedéséről mit sem tud, sohasem hallotta a zsinagóga felrobbantásáról folytatott beszélgetést.

KOVÁCS TIVADAR vádlott tagadta, hogy a vádba tett szervezkedésről, illetve a zsinagóga felrobbantási tervéről tudott volna, s mint a főtárgyaláson előadta, ő bár állandóan feljárt a hivatalos helyiségükbe, de ott sohasem esett szó a zsinagóga felrobbantásáról.

Igaz ugyan, hogy VASS TITUSZ a nyomozás folyamán, amint ott a Bp. 313. §-a alapján felolvasott nyomozati vallomása /XII/1 kih. jkv./ tartalmazza, azt adta elő, hogy egy alkalommal a Dohány utca 15. számú házban lévő irodahelyiségben, amikor KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS TIVADAR, SZOBODECZKY ALADÁR és ő is jelen volt, KOVÁCS TIVADARRAL arról beszélgettek, hogy mi módon lehetne a Dohány utcai zsinagógát felrobbantani, s hogy ő akkor annak a véleményének adott kifejezést, hogy azt a városi kanálisban elhelyezett pokolgéppel lehetne végrehajtani, s hogy KOVÁCS TIVADAR ezt a tervet a KKVSz parancsnokságával is közölte, az azonban a terve végrehajtását megtiltotta, ezt a terhelő vallomását azonban még a nyomozás folyamán KOVÁCS TIVADARRAL történt szembesítés alkalmával visszavonta.

SZOBODECZKY ALADÁR vádlott is tagadta, hogy jelen lett volna a VASS TITUSZ által említett magánbeszélgetésen.

E vádlottal szemben terhelő adatot csupán VASS TITUSZ vádlottnak az a vallomása szolgáltat, hogy VASS TITUSZ és KOVÁCS TIVADAR fent leírt beszélgetése az ő jelenlétében történt.

BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, dr. UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottak azzal védekeztek, hogy a zsinagóga felrobbantásának tervéről mit sem tudnak.

E vádlottak védekezésével szemben azonban bűnösségükre mutató adat nem merült fel.

A kir. törvényszék arra vonatkozóan, hogy vádlottak a Dohány utcai zsinagógának s az oda istentiszteletre összegyűlő híveknek felrobbantására szervezkedést vagy mozgalmat kezdeményeztek, VASS TITUSZ és ZÁVORY KÁLMÁN fent ismertetett vallomásait bizonyítékul nem fogadta el, mert még abban az esetben is, ha a vallomások a valóságnak megfelelnének,

legfeljebb csak arról lehetne szó, hogy VASS TITUSZ és KOVÁCS TIVADAR egy ilyen gonosz ötletet, tervet vetettek fel, anélkül azonban, hogy a terv végrehajtására bármi előkészületeket tettek, szervezkedést vagy mozgalmat kezdeményeztek, vagy abban tevékenyen részt vettek volna.

De egyébként is a pokoli ötlet végrehajtása végrehajtása a közönséges bűnszövetkezet taglétszámát meghaladó nagyobb szervezkedés vagy mozgalom kezdeményezését nem is igényelte.

De mindezektől eltekintve a kir. törvényszék jogi felfogása szerint egymagában a gonosz terv felvetése nem vonható az 1921. III. tc. 1. §-ának első bek. meghatározott kezdeményezés fogalma alá, mert az ez által védett jogi érdekeket veszélyeztető szervezkedés vagy mozgalom alanyi és tárgyi feltételeit meg nem valósította.

A 2. pontban leírt vádat illetően vádlottak tagadásával szemben a következő bizonyító adatok merültek fel:

SZÉKELY JÁNOS tanú azt adta elő, 1923 év május havában egy este 7 óra tájban benyitott a Pannónia szálló 105. számú szobájába, ahol ott találta KOVÁCS KORNÉLT, KOVÁCS TIVADART, SZOBODECZKY ALADÁRT, VASS TITUSZT, ZÁVORY KÁLMÁNT, egy Hugyecz nevű, és még előtte ismeretlen egyént. Utóbb odajött KOVÁCS ÁRPÁD is.

Ez alkalommal arról folyt ott a beszélgetés, hogy a M. N. M. egységes gyűjtést fog indítani, s a begyűlt összeget arra fogják felhasználni, hogy egyes minisztereket és nemzetgyűlési képviselőket, akik az országnak kárára vannak, eltegyenek láb alól. Ezt úgy fogják megvalósítani KOVÁCS TIVADAR és SZOBODECZKY ALADÁR magyarázata szerint, hogy vesznek egy kültelki házat és egy csukott autót, s majd azokat a politikusokat, akik ellen kifogásuk van, a csukott autón a kültelki házba hurcolják, s ott „elintézik".

Szerinte az „elintézés" azt jelentette, hogy elteszik láb alól.

Emlékezete szerint gr. Klebelsberg Kunó, Rassay Károly, Vázsonyi Vilmos és Bethlen István és még egynéhány politikus neve került szóba.

ZÁVORY KÁLMÁN pedig a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy ő is jelen volt a fent jelzett alkalommal a Pannónia szálló 105. számú szobájában, 1923 évi március hó 15-én a SZÉKELY JÁNOS által előadott beszélgetésen.

Azt is előadta, hogy egy alkalommal az utcán KOVÁCS KORNÉL elmesélte neki, hogy vesznek Budapest környékén egy házat, aztán egy zárt autót, azon dr. Rassay Károlyt, Rupert Rezsőt, Drozdy Győzőt s a szociáldemokrata képviselőket kihurcolják a kültelki házba.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú azt a nyomozati a nyomozati vallomását azonban a főtárgyaláson visszavonta.

Kürthy Endre tanú a nyomozás folyamán azt adta elő /lásd VII.-16. kih. jkv./, hogy SZOBODECZKY ALADÁR 1923 évben Pünkösd előtt azt mesélte neki, hogy vesznek egy kültelki házat, és egy árt autót, amelyen egyes politikusokat elhurcolnak a kültelki házba, s ott kivégzik. A főtárgyaláson azonban ezt a vallomását oda módosította, hogy ezeket a dolgokat SZÉKELY JÁNOS mesélte neki.

VASS TITUSZ vádlott a nyomozás folyamán tett és a Bp. 31. §-a értelmében felolvasott vallomása szerint /lásd VII.25. sz. kih. jkv./ többször volt szó a KOVÁCS testvérek, SZOBODECZKY ALADÁR, ZÁVORY KÁLMÁN és az ő jelenlétében arról, hogy a kormány helytelenül cselekszik, s hogy az ellenzéki, s különösen a szocialista képviselők hazafiatlan magaviseletet tanúsítanak, ezért el kellene őket verni.

Ő azonban ez ellen tiltakozott. Arról szó sem volt, hogy Bethlen István miniszterelnököt el kellett intézni, sőt, ellenkezően, a miniszterelnököt mindig csak dicsérték.

A kir. törvényszék SZÉKELY JÁNOS vallomását nem fogadja el hitelt érdemlőnek.

Ez a tanú ugyanis maga beismerte, hogy KOVÁCS TIVADAR őt az adománygyűjtésből folyóan arcul ütötte, mely körülmény arra a következtetésre szolgálhat támpontul, hogy KOVÁCS TIVADARRAL olyan ellenséges viszonyban él, mely őt valótlan tanúvallomásra is képessé teszi.

Megbízhatatlanságot bizonyítja az a körülmény, hogy a főtárgyaláson még azt is tagadta, hogy büntetve volt, amikor aztán saját kérelmére elkészített ujjnyomat-lapja alapján a kir. törvényszék az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalt megkereste előéleti adatainak közlése végett, az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal az ujjnyomat alapján megállapította, hogy SZÉKELY JÁNOS lopások és közveszélyű munkakerülés miatt már büntetve volt.

A vádlottak iránt táplált bosszú érzetét bizonyítja Babos László tanú ama vallomása is, hogy a főtárgyalás folyama alatt Babós László tanút minden nap arra figyelmeztette, hogy terhelő vallomását ne vonja vissza, hanem tartsa fenn, Kürthy Endre tanú vallomásával pedig bizonyíttatott, hogy a nyomozás folyamán őt is befolyásolta, hogy vádlottak ellen terhelő vallomás tegyen.

ZÁVORY KÁLMÁN vallomását nem fogadta el a kir. törvényszék hitelt érdemlőnek azért, mert a fent kifejtettek szerint a KOVÁCS testvérekkel az érintkezést megszüntette, tehát rájuk haragudott, és mert nyomozati vallomását a főtárgyaláson visszavonta.

Kürthy Endre vallomását a kir. törvényszék megbízhatatlannak tartja, mert maga is beismerte, hogy terhelő vallomását SZÉKELY JÁNOS elbeszéléséből merítette.

VASS TITUSZ vallomása végül az állam és társadalom tömeges rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedés

vagy mozgalom kezdeményezése vagy létesítése tárgyában bizonyító adatokat nem tartalmaz.

A fenti kifejtett okok alapján a kir. törvényszék úgy találta, hogy a 2. pontban megjelölt vád bizonyítva nincs.

A 3. pontban megjelölt azt a vádat illetően, mely szerint a vádlottak terrorcsapatot szerveztek abból a célból, hogy a kormányt és a nemzetgyűlést feloszlatják erőszakkal, és helyükbe katonai diktatúrát juttatnak uralomra, s ezekkel a szervezkedésekkel és azok céljaira az M. N. M. nevében pénzadományokat gyűjtöttek, előkészületeket tettek egy nagyváradi román állampénztár kifosztására, továbbá emberi élet kioltására alkalmas lőfegyvereket és robbanószereket szereztek be, vádlottak tagadásával szemben a következő bizonyító adatok merültek fel.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy a KOVÁCS testvére előtte azt fejtegették, hogy egy terrorcsapatot akarnak szervezni, mellyel esetleg a kormányt elűzik, a nemzetgyűlést feloszlatják, és katonai diktatúrát fognak uralomra juttatni. Azt is előadta, hogy KOVÁCS TIVADAR őt ebbe a terrorcsapatba fel is vette, s erre valami különleges esküt tettek, amelyben a Hadúrnak tettek fogadást.

Ezt a vallomást azonban a főtárgyaláson visszavonta, s azt adta elő, hogy az általa vetett eskü szövege a „Hadúr" szó kivételével azonos a KKVSz esküszövegével, illetve az alkalommal a Hadúrra esküdött fel.

Kürthy Endre tanú pedig a nyomozás folyamán azt vallotta, hogy 1922 évi november hó 30. napján, névnapja alkalmával KOVÁCS KORNÉL és KOVÁCS ÁRPÁD ittas állapotban egy dalt énekelt, mely úgy kezdődött: „Terrorista vagyok én, vagyok én"…

Már a főtárgyalás folyamán azt adta elő, hogy KOVÁCS ÁRPÁD csak elmondott neki valami nótaszöveget, melyik

valahogy úgy kezdődött: „fehérterrorista vagyok én", de ezt a nótát jelenlétében senki sem énekelte.

Végül MAYER OSZKÁR vádlottnak a Bp. 313. §-a értelmében felolvasott vallomása szerint dr. UMLAUF SZIGFRID egy alkalommal elbeszélte neki, hogy birkózókat, erős embereket és nyomozókat szed össze.

Dr. UMLAUF SZIGFRID vádlott azzal védekezett, hogy ő a KKVSz részére rohamcsapatot szándékozott létesíteni, lehetséges, hogy említette, hogy e célból erős embereket keres, MAYER OSZKÁR ezt értette félre. Tagadja azonban, hogy birkózókról említést is tett volna.

Végül SZÉKELY JÁNOS tanú a főtárgyaláson mint új dolgot azt is felhozta, hogy Babos Lászlótól hallotta, hogy KOVÁCSÉK azt is tervbe vették, hogy Budapesten minden kerületben lesz tíz veszedelmes emberük, kik gyilkosságra is vállalkoznak.

A kir. büntetőtörvényszék a fent nevezett tanúk vallomását a már kifejtett okoknál fogva hitelt érdemlőnek nem fogadta el.

MAYER OSZKÁR vallomásának tartamát pedig nem tekintheti olyannak, amelyből, arra lehetne következtetni, hogy a vádlottak, vagy azok egy része az állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására irányuló terrorcsapatot szerveztek, vagy ilyen szervezkedést kezdeményeztek volna.

Ami a vádnak azt a részét illeti, hogy a vádlottak az M. N. M. Kulturális Társaság nevében abból a célból gyűjtöttek pénzt, hogy azokat az állam- és társadalomellenes indokra felhasználják, a bíróság a kir. törvényszék könyvszakértő által teljesített könyvvizsgálat adatai és véleménye alapján bizonyítottnak fogadta el, hogy a befolyt pénzadományt a vezetőség részint gyűjtési jutalékok, részint saját kiadásaik feezésére fordították, s mint a szakért mondja, adminisztrálták.

Ami a vádba tett cselekményt illeti, mely szerint vádlottak előkészületeket tettek arra, hogy Nagyváradon egy román állampénztárnokkal együtt, s azzal egyetértve színleges rablás ürügye alatt az ottani állampénztár pénzkészletét Magyarországba csempészik, s a pénzt állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló célra, és a fent leírt tényállás szerint terrorcsapat szervezésére, zárt autó, kültelki ház vásárlására fordítják, a kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, VAS TITUSZ, BECKER ISTVÁN, ZÁVORY KÁLMÁN, LÁNG EDE és SÜVSBERG TIVADAR egybevetett vallomása alapján bizonyítottnak fogadja el ugyanazt a tényt, hogy KOVÁCS TIVADAR, VASS TITUSZ és BECKER ISTVÁN a nagyváradi állampénztár kifosztására előkészületeket tettek, azt azonban, hogy azt a pénzt a vád által megjelölt célra tervezték volna fordítani, bizonyítottnak nem tekinti, mert erre vonatkozóan semmi bizonyító adat nem merült fel.

Ami végül a vádnak azt a részét illeti, hogy a vádlottak a bűnös szervezkedés és mozgalom céljaira lőfegyvereket és robbanóanyagokat szereztek be, a kir. törvényszék a következő tényállást fogadta el bizonyítottnak:

VASS TITUSZ, ZÁVORY KÁLMÁN, KOVÁCS KORNÉL, dr. UMLAUF SZIGFRID, SZALAY JÁNOS, KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS MÁRON, WEISZBERGER SÁNDOR, CZIGÁNY SÁNDOR ÉS JÓB-FANCSALI GYŐZŐ egybevetett vallomásával bizonyítva van, hogy 1922 évi október hó 15. napja előtt, amely napon köztudomás szerint a román király és királyné gyulafehérvári megkoronázása történt, MAKKAY IMRE tüzér százados egy doboz kézigránátot adott át KOVÁCS KORNÉLNAK, amelyet KOVÁCS KORNÉL az M. N. M. irodahelyiségében helyezett el. Ezeket a kézigránátokat KOVÁCS TIVADAR a nagyváradi állampénztár tervezett kifosztása alkalmával vitte magával.

ZÁVORY KÁLMÁN, aki 1921 évi májustól 1922 januárig a Felkusházy irredenta csoportnál szolgált, Tamcsó Lajos főhadnagytól 27 kilogram ekrazitot kapott.

Ebből 1922 év november havában 9 adagot adott át VASS TITUSZNAK, aki azt Aradra vitte. Majd 1922 év március havában újból 18 adagot és 80 méter angol gyújtózsinórt adott VASS TITUSZNAK ugyanabból a célból, hogy Aradra szállítsa. VASS TITUSZ ezt a 18 adag ekrazitot két alkalommal átadta megőrzés végett KOVÁCS TIVADARNAK, aki azt a M. N. M. irodahelyiségében tartotta.

Ezt a 18 adat /kilogramm/ ekrazitot SZALAY JÁNOS a saját lakására vitte, és abból a nyomozás folyamán 9 kilogrammot Korvig Mártonnak, 9 kilogrammot pedig Weinber Sándornak és Jób-Fancsali Győzőnek adott át megőrzés végett.

A Korvig Mártonnak átadott 9 kilogramm ekrazitot Czigány Sándorhoz vitték el elrejtés végett.

A főtárgyalás folyamán vádlottak tagadásával szemben semmiféle bizonyíték nem merült fel arra, hogy vádlottak ezeket a robbanóanyagokat abból a célból szerezték be, hogy azokat állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására felhasználják.

A kir. törvényszék az egyes bűncselekmények tekintetében a fent részletezett adatok alapján KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS ÁRPÁD, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottakat az 1921. évi III. tc. 1. §-ának első bek. ütköző és a 8. §. harmadik bekezdésének első tétele szerint minősülő, az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló bűntettének vádja és következmények terhe alól a Bp. 386. § 2. pontja alapján mentette fel.

Budapest, 1925. október 22.

dr. Publik sk. ft. elnök
dr. Kovács sk. előadó kr. törvsz. bíró

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Hiteles másolat, gépelt.

13.
A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTÉRIUM BIZALMAS JELENTÉSE A JOBBOLDALI TITKOS TÁRSASÁGOK FELFEDÉSÉNEK TÁRGYÁBAN

BUDAPEST, PONTOS DÁTUM NÉLKÜL, 1926

Titkos társaságok felfedése
Szigorúan bizalmas

A titkos társaságok felfedése dolgában megindított bizalmas puhatolás során a következőkről teszünk még tisztelettel jelentést:

Szorosan véve nem titkos egyesület vagy szervezet, ám mégsem egészen nyilvánosan működő az Ifjúsági Légió, amely a MEFHOSZ[853] kebelében alakult, mégpedig az ún. Kecskeméti Kiáltvány[854] alapján, amely a bolsevizmus letörése utáni első napokban született meg, és megteremtői a következők: Héjjas Iván, Prónay Pál, Gömbös Gyula, Zsilinszky Endre, Csilléry,[855] Friedrich[856] és Bénárd Ágoston.

---

[853] MEFHOSZ = Magyar Főiskolai és Egyetemi Hallgatók Országos Szövetsége, 1920 és 1945 között a magyarországi felsőoktatási diákszervezetek jobboldali tömörülése.

[854] Az úgynevezett Kecskeméti Kiáltvány a tanácsköztársaság bukása után a a Kecskeméti Gazdasági Egyesület és Szőlősgazdák Egyesülete és a Földmunkások Szövetségének vezetősége, köztük Héjjas Iván és családjának tagjai által megfogalmazott, 1919. november 19-én kelt, erősen antibolsevista és antikapitalista hangvételű, antiszemitizmustól sem mentes politikai nyilatkozat volt. A magyar radikális jobboldali, fajvédő politikai irányzat egyik korai dokumentuma.

[855] Csilléry András fogorvos, egyetemi tanár, a Friedrich-kormány népjóléti minisztere, az ÉME vezetőségi tajga, később a Magyar Orvosok Nemzeti Szövetsége elnöke.

[856] Friedrich István

A Kecskeméti Kiáltvány a zsidók és a bolsevisták elleni kérlelhetetlen harcot hirdeti. Szövege körülbelül abban merül, ki, hogy az Ifjúsági Légió testével és lelkével meg fogja védeni a nemzeti eszmét, a keresztény vallási alapot, és küzdeni fog az ország integritásáért. Ezt a kiáltványt 1926 januárjában újból megismételték, sőt, 1926. február 7-én Eckhardt Tibor, a nyíregyházi ébredő egyesületben *Antibolsevizmus* címmel tartott előadása során hivatkozás is történt erre. Az Ifjúsági Légió tagjai bajtársak. Kiképzésüket a MOVE és az ÉME különböző sportszakosztályai végzik el.[857] A legutóbbi időkig a tagot esküt is tettek, az esküminta kizárólag hazafias és titoktartási kötelezettségeket tartalmaz.

Az összes bajtársi egyesületek légióit Veér Tibor szervezte meg. A szervezésben segítségére voltak: Nagy Iván, Szentpáli László, Aágh János, Antal István, Medveczky Albert, Doleschall Frigyes. Nagy Iván utóbb helyettesítést nyert vitéz Oláh Béla személyében.

A következő légiókból áll az Ifjúsági Légió:

Medikusok Ligája /Orvostanhallgatók Bajtársi Egyesülete/
Fővezér: vitéz Csík László
Andók Jenő
Szolnoki Zoltán
Limonszky Ervin
Egyesületi helyiség: IV. Hajó utca 10.

[857] Az irat egyértelműen alátámasztja a korszak két legnagyobb és legbefolyásosabb – bár 1926-ra tömegbázisából és politikai befolyásából a Bethlen-kormány konszolidációs politikája nyomán mindenképpen veszítő – radikális jobboldali egyesülete, az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Magyar Országos Véderő Egylet, illetve a (részben paramilitáris alapon működő) jobboldali felsőoktatási ifjúsági bajtársi egyesületek közötti szoros kapcsolatot, illetve azt, hogy a két nagy jobboldali egyesület sportszakosztályai katonai jellegű kiképzésben részesítette a diákszervezetek tagjait. Vö. KEREPESZKI: *A Turul Szövetség*. 106–107.

Tagjaik egy része legitimista.

Csaba Bajtársi Egyesület Légiója
Vezetők: Boross Zoltán
Zelinka Ferenc
Hegyi László
Mátéfy Pál
Leiter Mihály
Helyiségük: VIII. Szentkirályi utca 10.

Centrum Bajtársi Szövetség
Vezető: Tóth Béla
Helyiségük: VIII. Szentkirályi utca 10., de van másik helyiségük is a VIII. Scitovszky tér 2. sz. alatt. A legradikálisabb főiskolai hallgatók tartoznak ebbe a szövetségbe.[858]

Gábor Áron Szövetség Légiója
Vezető: Szörtse József
Kapus László
Kosztandy István
Helyiségük: Gr. Zichy Jenő utca 13. A légióba nemcsak diákok tartoznak, hanem menekült erdélyi emberek is, akik többnyire állás nélkül tartózkodnak a fővárosban. Ennek a szövetségnek több tagja, köztük pl. A. nyug. főhadnagy is,[859] aki annak idején a Csocsó

[858] Kerepeszki Róbert maga is idézi a jelen forrást, és megítélése szerint az alapvetően keresztényszocialista irányultságú diákszervezetet, a Centrum Szövetséget, mely később elvesztette bajtársi egyesület jellegét, és a nevét is Keresztény Főiskolai Hallgatók Centrum Fogyasztási Szövetkezetére változtatta, a radikális jobboldali titkos társaságokat felfedni szándékozó jelentés írója 1926-ban tévesen sorolta az ilyen jellegű szervezetek közé. Vö. KEREPESZKI, i. m. 89.
[859] Egyértelműen Apor Viktor főhadnagyról van szó.

Bácsi /Toposagics Mujaga/ kocsmájában szervezte a Cselekvő Magyarokat.

Bethlen Gábor Köri Légió
Vezetők: Neuschloss Konrád
Ferenczy Zoltán
Koosán Zoltán
Helyiségük: VIII. Vas utca 16. Ezekkel szorosan együttműködik:

Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének Légiója / röviden Székely Légió
Vezetők: Csanády György
dr. János Áron
Beney Endre
Helyiségük: IV. Deák Ferenc tér 1. Találkozóhelyük néha a Lónyai utca 18/a alatti diákotthon.

Turul Bajtársi Szövetségi Légiói
Létszám tekintetében a legnagyobb, legelőkelőbb bajtársi egyesület. Főleg irodalommal foglalkoznak.
Vezetők: Agyagfalvy Hegyi István és Aágh János
Helyiségük: MOVE-palota[860]

Műegyetemi Légió
Vezetők: Veér Tibor
Orsovszky Jenő
ifj. Söpkés Sándor
Helyiségük: a MOVE-palota

[860] A jobboldali felsőoktatási diákszervezetek, valamint az ÉME és a MOVE szoros kapcsolatára utal, hogy nem egy hasonló szervezetnek a MOVE-székház (Podmaniczky utca 45.) volt a székhelye a közölt irat szerint is.

Szepesi Szövetség Légiója
Vezető: Patz Béla műegyetemi hallgató.
Összejöveteleiket a Magyar Tisztviselők Országos Egyesületében tartják. VIII. Esterházy utca 4.

Délvidéki Menekült Diákok Légiója
Ezek sorában foglal helyet a Muraközi Szövetség. Helyiségük: IV. Deák Ferenc utca 10.

Állatorvosi Főiskola Légiója
Vezető: Rusvay Kálmán.

Közgazdasági Hallgatók Légiója
Vezető: Töreky Iván. / IV. Szerb utca 23.

Benczés Diákok Légiója
Vezetőjük: Danszigler János
Helyiségük: VIII. Baross utca 62.

Alföldi Brigád
Tulajdonképpen feloszlott. Ezt azonban fenntartással kel fogadni, mert sok jel vall arra, hogy a Brigád, habár fegyvereit tényleg átadta, vagy legalább nagyobbrészt beszolgáltatta, tagjaiban még él és létezik. Megszervezése közvetlenül a bolsevizmus letörése után elsőrendű fontosságú hatalmi érdek volt.[861] Ma tulajdonképpen ellenzéke az ÉME-nek, mert a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály

[861] Az irat arra céloz, hogy az Alföldi Brigád nem önszerveződő milícia, hanem állami titkos katonai alakulat volt, azonban bizonyos tagjai később a fennálló államrend ellen látszottak fordulni.

kivételével, amely az Alföldi Brigádhoz szit, valamennyi ÉME-szerv ellenlábasa az Alföldi Brigádnak.[862]
Vezetője: Héjjas Iván
Gödöllőn: dr. Endre László
Majsán: dr. Endre Zsigmond képviselő
Csongrádon: Piroska János főhadnagy, Gutpintér János
Gyomán: Brassó Greising József
Baján: Kollár Miklós
Gyulaházán: Pethő Károly
Szolnokon: Krisz Károly, Nagy Imre, Zeley Ferenc, Vígh Illés
Battonyán: Novotny Isván
Valamikor tagjai voltak még: Pálóczy Horváth István, Endre Iván, Alszeghy Béla, Fogel Zoltán, dr. Huszka Ernő, Erdélyi Lóránt, Görgey György és vitéz Vannay László. Az itt felsoroltak valamennyien előkelő társadalmi pozíciót töltöttek be. A Brigád összesen nem számít több tagot kétezernél. Héjjas Iván a számot 30 000-re teszi. Ez túlzás.

A titkos társaságok felfedése dolgában 5 nappal ezelőtt kapott utasítás értelmében és az azóta végzett munkánkról a következő mély tisztelettel jelentést teszünk:
A „titkos" társaságok és egyesületek ezt a deluminációt tulajdonképpen nem érdemlik meg. Való tény, hogy működésük csendben, különösen pedig nem vásári zajjal megy végbe, de igaz, hogy az eddig felkutatott és bármilyen néven szereplő társaságok egyike sem fordul a haza, az államfő vagy a nemzet ellen. A „titkos" elnevezéssel tehát ezek már csak azért illethetők, mert az a

[862] A belügyminisztériumi iratból egyértelműen kiderül, hogy a Héjjas Iván vezette egykori paramilitáris alakulat, az Alföldi Brigád titkos társaságként formális feloszlatása után is tovább működött, noha tevékenysége minden bizonnyal jóval mérsékeltebb mederben folyt, mint a radikális jobboldali paramilitáris alakulatok „fénykora" (1919–1923) idején.

jelző szó tulajdonképpen azt jelentené, hogy e társaságok az állam rendje ellen szervezkedtek volna.

Minden egyesületnek az adja meg a jelentőségét, hogy a tömörülés hány főt számlál hívének. Bizalmasan, de megbízhatóan beszerzett adatok szerint a Magyarországon létező összes ily irányú egyesülések nem egyesítenek többet, mint legfeljebb 110 000 embert. Gömbös Gyula és Rákóczi Béla közös és titkos kimutatása szerint 1923-ban 200 000-nél több tagja volt a különböző csonka-magyarországi „titkos" társaságoknak.[863] Ennyit tüntet fel az annak idején Mussolininek küldött kutyabőrös okirat is, amelyet az ÉME állított össze a különböző fasiszta egyesületekről Magyarországon.

Ezek a számok azonban illuzóriusak, mert megállapításunk szerint egy esetben ugyanaz az az ember egy esetben hét, egy másik esetben tizenegy különböző társaságnak volt a tagja, így tehát tizenegyszer számít, holott csak egy ember.[864]

Vannak ma már városok, amelyekben még vezetőséget sem tudnak toborozni, holott a 923-as okirat ott több száz tagot mutat ki. Az eredeti összeállítás bizalmasunk szerint ezekben az esetekben tudatosan túlzott. Rendszeres gyűjtőmunkánk megindult, e gyűjtőmunka során meg fogunk felelni a következő kérdésekre:

1./ A társaság címe
2./ Helyisége vagy találkozóhelye
3./ Kik a vezetők?

---

[863] Ez részben igazolni látszik azt a történettudományi szakirodalomban élénken élő feltevést, mely szerint Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök lett volna az 1920-as évek radikális jobboldali titkos társaságainak informális vezetője.

[864]Az irat ugyancsak megerősíti azt – a Kettőskereszt Vérszövetség kapcsán már korábban igazolt állítást –, hogy a Horthy-korszak radikális jobboldali (és sok esetben paramiltáris elvek mentén szerveződő, felfegyverzett) titkos társaságai között igen jelentős, ugyanakkor mára teljes egészében jórészt rekonstruálhatatlan átfedések voltak mind a vezetőség, mind pedig az egyszerű tagság szintjén. Ezzel a rendvédelmi apparátus és a kormányzat is teljes mértékben tisztában volt.

4./ Szednek-e tagdíjat?
5./ Van-e fogadalom, esetleg a szövege?
6./ Mi a célja?
7./ Kik a tagok és hányan vannak?
8./ Vidékre is kiterjeszkedik-e működésük, mely városokra?
9./ Volt-e bűnvádi eljárás a társaság egyes tagjai ellen?
10./ Feloszlathatónak vélelmezzük-e, igen vagy nem?
Ezek előrebocsátásra után, mély tisztelettel bemutatja az eddig összegyűjtött anyagot, amely az idő rövidsége miatt még hiányos, de kiegészítést nyer, és a lehető legrövidebb időn belül felterjesztetik.

Ludovikások Légiója
Vezetőjük: Erdélyi Ferenc
Farkas Imre
Zugh Aladár
A kommunista veszedelemmel szemben való állandó készenlét a megalakulás indoklása, tagdíj nincs, eskü nincs.

Feltámadás
Az ÉME-ben megalakult titkos társaság, amely a nyugat-magyarországi harcok idejében bírt nagyobb szereppel. Ma már kisebb jelentőségű, ámde működik.
Vezetői: Makay Imre százados[865]
Romoda Jenő hadapr. őrmester
Ez a társaság a legitimisták ellen dolgozik, annak idején ők ugrasztották ki Prónayt az ÉME-ből.

[865] Makay Imre tüzérszázados a források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség vidéki parancsnoka volt, a Feltámadás nevű titkos társaság esetében tehát következtethetünk rá, hogy a KKVSz (egyik) utódszervéről van szó, az ÉME és a KKVSz közötti személyi átfedések pedig ismertek.

Nemzetvédők Szövetsége

Ugyancsak az ÉME kebelében alakult meg. Céljuk az intranzigens irányt fenntartani, esetleg vezetőváltások számbavételével is.

Vezetőjük: Tasnádi Kovách József

Balogh Ferenc volt államtitkár

Darányi Ferenc ny. miniszteri tanácsos

dr. Dániel Sándor

Noterda Modest ny. miniszteri tanácsos

Mádl Géza

Pröhle Vilmos egyetemi tanár

Turchányi Egon

Pálóczi Horváth István állítólag véletlenül nem tett esküt, éppen ezért a társaság kebeléből kizárta.

Az esküt Berkes József református lelkész kezébe tették le.

Nemzeti Összetartás Társaskör

Helyiség: Vámház körút 2.

A kört Lukasich Géza altábornagy szervezte meg. Fővédnökök Apponyi Albert gróf és Zichy János gróf.

Nem nevezhetők titkos társaságnak, a működésükkel azonban zajt nem ütnek, és kevesen tudják, hogy a körnek programja Ottó király azonnali hazahozatala.[866]

Tagok: Gróf Andrássy Gyula

Gr. Sigray Antal

Gr. Csiráky József

Baranyay Justin

Angyal Pál egyet. tan.

[866] A legitimizmus és a szabad királyválasztó álláspont közötti különbség a Horthy-korszak első felének jobboldali titkos társaságai (és persze velük párhuzamosan a korszak nyíltan működő politikai szervezetei) között legalább olyan jelentős törésvonal volt, mint amennyire a trianoni békeszerződés aláírása után összekötötte őket a revizionizmus eszméje.

Huszár Aladár
Br. Szterényi József
Br. Kary István
Gr. Apponyi Rezső
Sényi Schrantz Pál
dr. Bontha Károly
Ferdinandy Gyula
Gr. Csekonich István
Gr. Jankovich-Besán Endre
Gr. Pallavicini György
Vészi József
Marsovszky Ivor
Strausz István
Fassler Béla
Grüner Tivadar
Gr. Pallavicini Alfonz
Balázs Béla
Haller József

Jelenleg e társaság egy Ottó Otthon felállításán fáradozik.

Józsefvárosi Munkásifjak
Helyiség: Őr utca 9.
Megszervezőjük: Frühwiert Mátyás
A fajvédők testőrségét képzik, csak azok vétetnek fel, akik már ÉME-tagok, az ÉMÉ-ben nevet szereztek, és múltjukkal garanciát nyújtanak arra nézve, hogy a nemzeti gondolatot diadalra juttatják. E társasághoz soroksáriak is tartoznak.[867]

[867] Amint az az iratból is kiderül, az 1926-ra jelentősen csökkenő befolyással rendelkező Ébredő Magyarok Egyesülete még mindig számos kisebb radikális jobboldali szervezetnek volt a kiindulópontja.

Corporatio Flavia

Hazafias gárda, amely az Americana Főiskolai Egyesület[868] kebelében működik.

Heliység: Dohány utcai Posch vendéglő. Nagyobb értekezleteiket a Sas Körben szokták megtartani.

Vezető: Hranda Ottó gépészmérnök

Vallási célt szolgáló egyesülés.

Őrszem

Keresztény Sajtóvédelmi Szövetség.

Vezetőjük: Bénárd Ágoston és Haller István volt miniszter.

Tagok: Anka János

Tóth László

Telkes Róbert dr.

Gáspár Jenő

Milotay István dr.

Budavári László

Surányi Miklós

Rosványi Vilmos

Kádár Lehel

Pataky Károly

Bibó Lajos

Skultéty Lajos

Endrődy Béla

Morva István

[868] A Foederatio Emericana 1921–1946 között működő, katolikus egyetemi és főiskolai hallgatók szövetsége volt, melyet Bitter Illés ciszterci szerzetes alapított. Nevüket Szent Imrétől vették, a két világháború között a legnagyobb katolikus egyetemi ifjúsági szervezet. Céljuk a diákság keresztény alapokon való tanítása. A szervezet élén a Magister Magnus állt, helyettese a Magister Urbanus volt. Emellett működtek még a dominusok, akik a szervezet védnöki karának tagjai voltak, általában világi és egyházi közéleti személyiségek. 1946-ban Rajk László belügyminiszter más jobboldali társadalmi szervezetekkel együtt feloszlatta.

A társaság működése egyelőre szünetel, mivel a tagok a legitimizmus kérdésében szétoszladoznak. Esküjük van, az esküt annak idején Bangha Béla páter vette ki.

Dunántúli Blokk

Ez a blokk Reischl Marcell vezetése alatt egyesíti magában az összes bajtársi egyesületeket és egyéb társadalmi fajvédő társaságokat, amelyek a Dunántúlon működnek. Kifejezett cél: nemzetvédelem. Csak a haza oltalmát szolgálják. Felforgató tervekkel nem foglalkoznak. Nagyobb gócpontjai: Szombathely, Pápa.

Mázoló Különítmény

Feladatuk volt az ÉME plakátjait rendszeresen kiragasztgatni. Ma már működésük alábbhagyott, azonban úgy vannak megszervezve, hogy bármely pillanatban feltámaszthatók. Ebbe a különítménybe csak kipróbált erőket vettek fel.
Vezetőjük: Sesevics László[869]
Lieszkovszky Gyula
Beöthy Zsigmond

A Magyar–Török Club leple alatt dolgozó Kovács-frakció
Vezetőség:
báró Bánffy Ferenc
Pröhle Vilmos

[869] Sesevics László főhadnagy egyike volt azon három különítményes tisztnek, akik Soltra József rendőrt 1920 novemberében intézkedés köben meggyilkolták. Sesevics valóban lehetett vezetője az ÉME ún. mázoló különítményének, az irat azonban 1926-os aktivitását illetően valószínűleg téved, ugyanis Sesevics a rendőrgyilkosság után először szülőhelyére, az ekkor már Szerbiához tartozó Délvidékre menekült a felelősségre vonás után, majd Törökországba költözött, és csak feltehetőleg csak az 1930-as években tért vissza Magyarországra. Vö. BARTHA: *Az utolsó csepp a pohárban.*

Tatai Abuk
dr. Füzesséry Árpád
Ikafalvy Dénes
Hronyecz
Galli Kálmán
dr. Gerevics
gróf Csáky Árpád
Dessewfy miniszteri tanácsos
dr. Kaposy Miklós
Kovács Tivadar[870]
Sréter István[871]

Prónay-törzs
Ez a legitimista érzelmű ÉME-tagok titkos szervezete.
Vezetőség:
Turchány[872]
Skultéty
Lipovniczky[873]
Bachó
Tóth

[870] A személy feltehetőleg azonos a Kovács testvérek hármasából Kovács Tivadar egykori rendőrségi dektektívvel és britanniás különítményes tiszttel, aki fivéreivel együtt számos súlyos bűncselekményt követett el.

[871] Sréter István tábornok 1920 folyamán egy rövid ideig a honvédelmi miniszteri posztot is betöltötte, antiszemitizmusa, illetve jó kapcsolatai a radikális jobboldali paramilitáris szervezetekkel, tiszti különítményekkel pedig széles körben ismertek voltak. Vö. Piványi Ferenc főhadnagy vallomása Budapesti Városparancsnokság „T" osztályán arról, hogy Sréter István honvédelmi miniszter, Ferdinandy Gyula belügyminiszter és mások tagjai az adonyi különítménynek, 1920. november 18., közli: *Csak szolgálati használatra!. Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938*, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968, 260–261.

[872] Turchányi Albert Egon hittanár, az ÉME vezetőségi tagja, később zsidómentő tevékenységéről és az 1956-os forradalomban betöltött szerepéről vált ismertté.

[873] Lipovniczky Pál, az ÉME külügyi osztályvezetője.

Galli
Neterda
dr. Baranyai
Fogadalom van.
Taglétszám: 500–600 fő.

Honszeretet Gazdasági Szövetkezet
Ennek leple alatt Honszeretet Szövetség.
Vezetőség:
Budaházy[874]
vitéz Hajdu
Hammesberg
Páter Bónis[875]
Dr. Kiszely
vitéz dr. Kaposi
Nógrády
Budai[876]
Kovács
Fogadalom van.
Tagdíj nincs.
Taglétszám: 350–400 fő.
Ide olvadt be a volt Kovács-társaság.

Nagy Magyarország
Ez a MEFHOSZ és a SZEFHE kebeléből kialakult titkos szervezet. Tagjai csak a bajtársi szervezetek tagjai lehetnek.

[874] Budaházy Miklós százados, Gömbös Gyula honvédelmi minisztersége idején honvédelmi államtitkár.
[875] Páter Bónis József (szerzetesi nevén: Arkangyal), tábori lelkész, ferences szerzetes, Zadravecz István tábori püspök jobbkeze.
[876] Valószínűleg Buday Dezső mérnök és nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben az ÉME elnöke.

Vezetőség:
vitéz Oláh
Szebeni
Kiss
Kovács
Bereczky
Grüneberg
Székhelye: Budapest
Vidéki szervezetek: Pécs
Debrecen
Szeged
Magyaróvár
Taglétszám: cca 500-600 fő
Tagdíj nincs.
Összejöveteleiket a Turulban tartják.
Fogadalom van.
Cél: irredenta.

A MOVE kebelében működő Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület[877]
Az elnökség áll:
Gömbös
Altenburger[878]
Zadravecz[879]
Eckhardt
Perlei
Prohászka[880]

[877] A Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület az Etelközi Szövetség fedőegyesülete volt, így az irat minden bizonnyal közvetve az EX-re céloz.
[878] Altenburger Gyula biztosítási matematikus, az ÉME vezetőségi tagja, a Cél című radikális jobboldali folyóirat szerkesztője
[879] Eckhardt Tibor fajvédő nemzetgyűlési képviselő

Választmány:
Méhely[881]
gróf Jankovich
Mándoki
Ulain[882]
Lendvai
gróf Teleki[883]
Héjjas[884]
dr. Fehér
Csanádi
Czitó
Ferry
Zsilinszky[885]
Páter Bónis
Siménfalvy[886]
Radnótfalvy
Raffay[887]

Ellenőrző bizottság:

---

[880] Prohászka Ottokár püspök

[881] Méhely Lajos zoológus, egyetemi tanár, a biológiai értelemben vett fajvédelem szószólója, egy ideig a Cél című radikális jobboldali folyóirat főszerkeszőtje és állandó szerzője

[882] Ulain Ferenc

[883] Nehéz megállapítani, a Teleki család melyik tagjáról van szó, lehet Teleki Pál korábbi és későbbi miniszterelnök, azonban valószínűbb, hogy Teleki Sándor gróf katonatisztről, a honvéd vezérkar főnökének szárnysegédjéről van szó, aki ugyancsak tagja volt az Etelközi Szövetségnek. Vö. ZADRAVECZ, 1989, 170.

[884] egyértelműen Héjjas Iván

[885] Bajcsy-Zsilinszky Endre

[886] Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka

[887] Raffay Sándor evangélikus teológiai akadémiai tanár, bányai evangélikus egyházkerület püspöke, felsőházi képviselő, az Etelközi Szövetség tagja

Fáy
Papp
Bell
Magasházy[888]
Kadar
báró Solymossy
Igazgató:
Budaházy
Petróczhy
Lipthay
Titkárok:
Vörös
dr. Tóth
Fodor
Háznagyok:
Majláth
dr. Dániel[889]
Lukaschovich
Ügyészek:
dr. Dáner[890]
dr. Füzesséry
Jegyzők:
Simó
dr. Horváth
Lázár
Grüneberg
Taglétszám: cca 1500–2000
Fogadalom van.

[888] Magasházy László ezredes, 1920 és 1929 között Horthy Miklós kormányzó szárnysegédje
[889] Dániel Sándor
[890] Dánér Béla

Cél: antiszemita és irredenta.
Vidéki szervezete majdnem minden városban van.
Tagdíjakat szednek.

A MOVE kebelében működő Nem-Nem-Soha Társaság
Az igazgatóság áll:
Gömbös
Pröhle[891]
Budaházy[892]
Mándoky
Wisinger
Géher[893]
Zilahi Kiss
Dánér[894]
Ulain[895]

Taglétszám: cca 350–400 fő.
Tagdíj: a MOVE tagdíjai.
Fogadalom van.
A tagok túlnyomó része volt katonatisztekből áll.
Vidéken szervezetük nincs.
Céljuk: irredenta és antiszemita érdekek megvalósítása.

A MOVE kebelébe tartozó férficserkészek:
Az elnöki tanács:
Zsilinszky[896]

[891] Pröhle Vilmos nyelvész, egyetemi tanár, az Etelközi Szövetség egyik alapítója és sokáig a Vezéri Tanács tagja
[892] Budaházy Miklós
[893] Géher Gyula százados, különítményes tiszt
[894] Dánér Béla
[895] Ulain Ferenc

Petróczy
Kertész
vitéz Jónás
Gönczi
Igazgató:
Lázár
Titkár:
Hozmecz
Taglétszám: cca 350–450 fő.
A MOVE tagdíjait szedik.
Vidéki szervezetei:
Karcag, vezető: dr. Krenner, cca 100 taggal
Törökszentmiklós, vezető: Kertész, cca 50 taggal
Gyöngyös, vezető: Bozsik, cca 200 taggal
Lajosmizse, vezető: Kömlei, cca 100 taggal
Szolnok, vezető: Seftsik, cca 200 taggal
Balassagyarmat, vezető: Katona, cca 200 taggal
Sátoraljaújhely, vezető: Reviczky, cca 150 taggal.
A tagok fogadalmat tesznek.
Az egyesülés célja: irredenta és antiszemita érdekekért való küzdés.

A bajtársi egyesületek légiói
Minden bajtársi egyesület külön légióval bír.
Fővezetők:
Veér Tibor
vitéz Oláh Béla
Nagy Iván
Szentpáli László
Aágh János
Antal István

[896] Bajcsy-Zsilinszky Endre

Medveczky Albert
Doleschall Frigyes[897]
Jegyzet: már csak a Horthy Collegium légiója működik, ám ez csak a bajtársi szellem ápolására, a magyar nemzeti ideál kiépítésére törekszik.

Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezete
MOVE kebelében alakult tömörülés. Tulajdonképpen maga a MOVE, de mégis, nem minden MOVE-tag vétetett fel ide.
Vezetők:
Martiny Róbert ny. ezredes, a Nyugat-magyarországi Leszerelt Tisztek Országos Szövetségének elnöke
Fuchs Endre
Szegfy István
Pethes Gábor
Bachó Pál
Bakos Gábor
Székhelye: a MOVE

Folytatólag és tisztelettel közöljük az újabban begyűlt anyagot:

Hungaristák
Nagyon jól megszervezett titkos társaság, amelynek vezetői dr. Wein Dezső[898] budai fogorvos és Dinich Vidor[899] volt nemzetgyűlési képviselő. A társaság szellemi vezére és politikai

[897] Érdekes adat: feltehetőleg azonos Doleschall Frigyes orvos-egészségpolitikussal, aki ekkoriban frissen diplomázott, gyakorló orvos; a Kádár-korszakban 1957-től 1964-es haláláig egészségügyi miniszter.
[898] Wein Dezső az Etelközi Szövetségnek is vezetőségi tagja volt. Vö. ZADRAVECZ, 1989, 161.
[899] Vitéz Dénesfay Dinich Vidor később a nyugat-magyarországi felkelésben részt vevőkből szerveződő Rongyos Gárda Egyesület elnöke volt.

irányítója Friedrich István. Ez a titkos egyesülés dolgozott a legutolsó választáson Darvak néven, és a legitimista képviselőjelöltek testőrségét alkották. Ma körülbelül 60 tagot számol, tiszta legitimista hitvallásúak, és az a tendenciájuk, hogy más, különösen szabad királyválasztó egyesületekbe befurakodva legitimista tendenciával dolgozzanak. Tagdíjat nem szednek, sőt, valami titkos alapjuk is lehet, mert ha a tagokat vidékre küldik, napidíjakat kapnak. A tagokat a legitimista puccs idején Szombathelyen Mikes János püspök eskette fel. A társaság teljes névsora egyelőre még nincs a birtokunkban, és további nyomozásaink során megkerítjük.

Ferencvárosi Dósa Társaság

Ereky Károlynak az emberei, körülbelül 100–140 főből álló tábor, nagyszámú nőtagok. Politikailag nem számítanak, ellenben zsidóellenes propagandát annál nagyobb mértékben fejtenek ki. A József- és a Ferencváros különböző körúti kávéházaiban tartanak hetenként összejöveteleket.

Riadótábor[900]

Vezetők:

lovag Koller Jnános

Mikuscsák István

Bajtársi találkozóhelyek:

[900] A titkos vagy legalábbis annak gondolt radikális jobboldali szervezetek működése természetesen nem maradhatott teljes titokban. Az Esti Kurir egy 1926-os, névtelen cikke például úgy emlegeti a Riadótábor elnevezésű paramilitáris szervezetet, mint a Kettőskereszt Vérszövetség egyik al-/utódszervezetét. Bár a sajtóforrást a jelen irathoz hasonlóan erős forráskritikával ajánlott kezelnünk, arra mégis rámutat, hogy a hasonló organizációk mennyire jelen voltak a korabeli köztudatban, és minden konspiratív működésre való törekvésük mellett szórványos, olykor helytálló információk forogtak róluk közszájon. Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Működésbe lépett a Riadótábor*. Esti Kurir, 1926. április 7., 2.

Öregdiófa, I. Pálya utca 3.
Bandl Étterem, VIII. József körút 46.
Hébel Kávéház, IX. Ferenc körút.
Lukács Söröző, IV. Irányi utca 20. ápr. 29.
Ifj. Erist János, IV. Piarista utca 10.
Freinreisz, Szent Gellért tér 1.
Ketter, Horthy Miklós út 48.

A Riadótáborba igen vegyesen vannak beszervezve a tagok. Egész sereg nyugalmazott tiszt, aktív tisztviselők különböző hivatalokból, államit sem kivéve. Így pl. jelentős a száma az ide beszervezett vasutasoknak. A MOVE tagjai jórészt mind ide tartoznak, ezeket megszervezték:
Alfalvi Mándoki Sándor
Zobori Zuna Kálmán
Tomanóczy Gusztáv
Kelemen Alajos
Franczl Antal
Angor Tiborné.

A Riadótábor emberei nagyrészt gumibotokkal, egy részük pedig revolverrel vannak felszerelve. A vasutasoknak úgynevezett VOGE-ben /Vasustasok Országos Gazdasági Egyesülete/ történik a megszervezés a Riadótábor számára. Itt a szervezést Zsigray István és dr. Grenzer Mihály végzik.

Pompásan megszervezett csoport ez, amelynek egy programja van: adott pillanatban és a MOVE vezérkarának utasítására bármely kormánnyal szemben a vasúti forgalmat azonnal és tökéletesen generális sztrájkkal megbénítani.

Szittyák Magyar Fasiszta Tábora
Vezetők: Halmay Győző
Horváth Aladár

Többnyire főiskolai hallgatók, de más pályán levőkkel keverten. Hír szerint ezeknek is gumibotjuk és revolverük van.[901] Számuk fogyóban, mert állandó helyiségük nincs, s a propagandát is abbahagyták. Kéthetenként szoktak összejönni a Pedagógiai Szeminárium helyiségében.

Botond Légió
Vezetők: Vajay Fejér László, Halász Károly.
Többnyire tanárképző főiskolai hallgatók soraiból rekrutálódnak a tagok.
Helyisége: Győry út 13.

Vasváry Pál Kör
Vezető: Fejéregyházy Sándor.
Többnyire megszállott területekről idekerült egyetemi hallgatókból kerülnek ki a tagok. Túlnyomó részben görögkeleti vallásúak.
Összejöveteli helyük: VII. Wesselényi utca 38.

Az Eötvös Kollégium Volt Tagjainak Bajtársi Egyesülete
Vezetőjük: Makay László.
Számuk fogyóban.
Összejöveteli helyük: Mátyás Pince.

Szarvasi Öregdiákok
Igen előkelő társaság. Idetartoznak a Bírák és Ügyészek Egyesületének jelentősebb tagjai is.
Vezető: Raffay Sándor püspök.
Találkoznak: a Waltz-féle vendéglőben.

[901] Az irat itt ismét arról tanúskodik, hogy a felfegyverzett radikális jobboldali titkos szervezetek még 1926-ra sem szűntek meg működni teljes egészében, és ezzel nyilvánvalóan a kormányzat is tisztában volt.

Pótlás a Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezetéhez:
A leszerelt tisztek a háborúban együtt szolgált bajtársaikkal csoportonként külön-külön is szervezkednek. Így még van pl.:

A Volt 20-as Honv. Gye. Szövetsége
Találkozás hetenként a Waltz Étteremben.

A Volt 13-as Jászkun Huszárezred Szövetsége
Találkozás hetenként az Országos Kaszinóban.

A Volt 48-as Közös Gye. Szövetsége
Találkozás hetenként az Orsz. Kaszinóban.

A Volt 29-es Honv. Gye. Szövetsége
Találkozás hetenként az Erzsébet körút és a Barcsay utca sarkán lévő étteremben.

A volt 30-as Honvéd Gye. Szövetsége
Vezető: Artner Kálmán altábornagy.
Találkozás hetenként a Pállfy Étteremben.

A Volt Budapesti 1. Honvéd Huszárezred
Találkozás hetenként: Országos Kaszinó.

A Volt Szatmárnémeti 18. Honv. Gye. Szövetsége
Vezető: vitéz Bóth Dezső főhadnagy.

Pótlás a Hungaristákhoz:
A Friedrich-féle hungaristák közé tartoznak a következők:
Sebő Vilmos számtanácsos, Budapest
Kiszeli István, Budapest

Magossy Sándor, Budapest
Oberländer Fülöp, Budapest
Dr. Baitz Géza, Budapest
Szilágy Treger Albert, Budapest
Mák Lajos, Budapest
Trombitás István, Budapest
Hegyesi László, Budapest
Mendelényi István, Budapest
Ulrich István, Budapest
Visnovszky Mátyás, Budapest
Schemeitz Károly, Budapest
Szöllősy Géza, Budapest
Tánczos Károly, Budapest
Légrády Sándor, Budapest
Fider Rezső János, Budapest
Dr. Gelecz Szeléz, Sopron
Simonits Mihály, Sopron
Eibatits József, Sopron
Dr. Kurcsy János, Sopron
Kőfaragó Ferenc, Sopron
Marlovits István, Sopron
Marlovits József, Sopron
Orlovits József, Sopron
Czingraber ?, Sopron
Kókay Miklós, Sopron
Dommanovits Andor, Sopron
Haraszti Ignác, Sopron
Killeder Ferenc, Sopron
Plarchek Vilmos, Sopron
Keglevich József, Sopron
Boer Károly, Sopron
Jureczky Vilmos, Sopron

Cselekvő Magyarok Tárbora

A Cselekvő Magyarok Tábora hírhedt nevű egyesülés, amelynek két tagja, és pedig Bedő József és Dula József annak idején meggyilkolták Othó budai ékszerészt.[902] Egy másik hőstettük a soroksári csoportnak az a vállalkozása volt, amikor a Fővárosi Operettszínházban rendezték az ismert botrányt.[903] Tagjaik közé sorolható:

Sesevich László
Zsabka Kálmán
ifj. Ostyán Antal
Bácskay Antal
Gyenes András
ifj. Tóth Imre
Wimmer György
Ott Mihály
Blazsek Sándor
Dreschler Antal
Bőhm Sándor

---

902 A Cselekvő Magyarok Tábora nevű radikális jobboldali társaság vezetői, Bedő József és Dula József 1923. július 27-én nyereségvágyból meggyilkolták Othó Lajos budai ékszerészt. A Cselekvő Magyarok Tábora szervezésében részt vett Csilléry András fogorvos, a Friedrich-kormány népjóléti minisztere, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja is. A gyilkossági ügyet 1925-ben tárgyalta a Budapesti Királyi Törvényszék, a tárgyalást dr. Langer Jenő kúriai bíró vezette, aki Uain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő és társai puccskísérletének ügyében, illetve Márffy József és társai, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály milicistáinak bombaperében is ellátta az elnök szerepét elsőfokon. A tárgyalássorozatról a sajtó is élénken tudósított. Vö. [Szerző nélkül], *Othó ékszerész gyilkosai ellen a tárgyalás első napja bőséges bizonyítékot szolgáltatott*. Magyarság, 1925. 01. 19., 9.

903 1923. január 16-án az Ébredő Magyarok Egyesülete fegyveresei merényletet kíséreltek meg a Fővárosi Operettszínház ellen, a nézőtéren az első felvonás vége felé több fiatalember lövöldözni kezdett. Személyi sérülés nem történt, de nagy pánik tört ki a színházban. Az akció irányítója Adorján Géza, az ÉME nemzetvédelmi osztályának egyik vezetője volt. Vö SERFŐZŐ Lajos: *A titkos társaságok és a konszolidáció 1921–1926-ban*. 8–9.

Neubauer Mátyás, ez utóbbi részes volt az Operettszínház elleni támadásban. Vannak köztük egyetemisták is, ezek közül nevesebbek:
Szentgyörgyi Nándor
Pilisy Béla
Ordóczy Pál
Pócs János
Mayer Ervin
Reviczky Jenő
Lenthel Béla
Bartha Sándor.

Villamosvasutasok Bajtársi Egyesülete

Ezt a társaságot Buday[904] szervezte meg azoknak a soraiból, akik már előzetesen más bajtársi egyesülésekben bevált emberek voltak. A kalauzoknak és a vezetőknek, valamint lakatosoknak felvett emberek sorában szép számmal vannak érettségizett, vagy legalábbis 6 középiskolát végzettek, és hír szerint van köztük egy dr. Tücsü János nevű volt törvényszéki bíró. Az egyesülés fasiszta alapon szerveztetett. Tagjaik sorába tartoznak:
Ausin Ede lakatos
Buvár András lakatos
Gálcsy Zoltán segédmunkás
Elekes Gyula lakatos
Gener Vince kalauz
Heufel András kalauz
Hollós Ferenc lakatos
Kozák István lakatos
Körmendy Béla lakatos

[904] Feltehetőleg Buday Dezső mérnök, nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöke.

Kovács 13 Sándor kalauz
Kucsera Tibor lakatos
Kugler István lakatos
Lippert Ferenc kalauz
Luby Lajos kalauz
Mayer Mihály kalauz
Pitia Illés kalauz
Pogány Tibor kalauz
Surányi Károly kalauz
Szegfű Lajos kalauz
Szűcs 1. Ferenc kalauz
Teleki Gyula kalauz
dr. Tücsü János kalauz
Pálla György asztalos
Szentesy János lakatos
Takács Béla lakatos
Tóth János lakatos

Jóbarátok Köre

Az Alföldi Brigád csongrádi szervezetéből külön megalakult társaság, tagjaik a vezetőség kezébe esküt tettek le, amelyben szerepel a zsidók kiirtása is. Az ismertebbek közül valók:
Sinkó László
Bölöny Miklós
Sághy János
Fülöp Andor
Sági Rókus
Forgó Ferenc
Kaszter Sándor
Subek Mihály
Lehrer Alfréd
Kaczaniczky Ödön városi írnok

Dózsa Mihály
Blázsik Gyula állampénztári tisztivsleő
Egry Elemér
Szőke Pál
Burger József csendőr tiszthelyettes[905]
Mátéfi Lajos
A névsorban az első nyolc ember részese a csongrádi bombamerényletnek.[906]

IX. Kerületi Nemzetvédelmi Osztály
Újból feltámadni készül. Nemrég Szász József és Huszár Károly, nemkülönben Nesz Károly /aktív katona/ és még néhányan az erzsébetvárosi bombások felmentett társaságából meghívókat küldöttek szét azzal, hogy a IX. kerületi Ébredő Magyarok Egyesülete rekonstruálódni kíván. Ennek az állítólagos rekonstruálásnak, amely a meghívó szerint csak az ÉME-re vonatkozik, tulajdonképpeni, de be nem vallott célja a Márffy-féle társaság összehozása.[907] Igen megbízható helyről nyert értesülésünk szerint 120 meghívót küldöttek szét, azonban csak 17 ember jelent meg. A rekonstruálás további előrehaladásáról jelentést teszünk.[908]

---

905 A csendőr tiszthelyettes jelenléte a radikális jobboldali paramilitáris szervezetben itt is jól illusztrálja az önszerveződő milíciák és állami fegyveres testületek közötti átfedéseket.

906 Az irat, noha megfelelő forráskritikával kezelendő, arról tanúskodik, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádjának szegedi alszervezete, a csongrádi bombamerényletért felelős Jóbarátok Köre sem szűnt meg létezni teljes egészében, és 1926-ban még mindig paramilitáris titkos társaságként működött. Bár a vádlottakat felmenették, a titkosrendőri jelentés kész tényként kezeli, hogy az említett személyeknek részük volt a csongrádi bombamerényletben.

907 Az irat keletkezésének idején – csupán az évszám ismert, a pontos dátum nem – talán még mindig zajlott Márffy József és társai bombapere másod- és harmadfokon.

908 Az Ébredő Magyarok Egyesületének erzsébetvárosi bombamerényletért felelős IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya 1926-ban valamilyen szinten még mindig működött, ugyancsak paramilitáris titkos társaságként, az irat tanúsága szerint pedig a rendvédelmi szervek is szemmel tartották a szervezetet, noha működése ebben az időben már

Általánosságok a bajtársi egyesületekről:

A bajtársi egyesületekről általában a következőket kell jelenetünk. Semmiféle olyan követelésük nincs, amely kivitelében vagy céljában az állam, a vallás, vagy a kormányzó ellen fordulna. A 12 pont, amelyről mindig szó van, a következő:

1./ a becsületes sajtó szabadságát
2./ ellenségekkel szemben erős kormányt
3./ dolgozó nemzetgyűlés
4./ a keresztény magyarság érvényesülését
5./ erős hadsereget
6./ közterhek arányos kivetését
7./ a keresztény munkásság védelmét
8./ a tisztviselők, a nyugdíjasok megélhetését
9./ a termelő munka támogatását
10./ a drágaság letörését
11./ a keresztény erkölcs uralmát
12./ Szent István birodalmának visszaállítását.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. Eredeti, gépelt.

egyértelműen jóval kisebb volumenű volt, mint korábban, végleges megszűnéséről még 1926-ban sem lehetett beszélni.

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bacsó Béla (1891–1920) szociáldemokrata író, újságíró. Tanulmányait Kassán végezte, majd a Kassai Napló újságírója lett. 1919-től a Népszava című szociáldemokrata napilap újságírójaként dolgozott, kollégájával, Somogyi Bélával számos cikket írtak a jobboldali tiszti különítmények által elkövetett gyilkosságokról. 1920. február 17-én, az esti órában Somogyi Bélával együtt Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy különítményének tagjai, Kovarcz Emil főhadnagy vezetése alatt a Népszava Conti utcai szerkesztőségéből elhurcolták és meggyilkolták, a két újságíró holttestét pedig Dunakeszi határában a Dunába dobták.

Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944) politikus, publicista, a II. világháború idején a magyar függetlenségért folytatott harc kiemelkedő vezető egyénisége. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Lipcsében és Heidelbergben végezte, majd hazatérve ügyvédjelölt lett. Békéscsabán családja és a demokrata parasztvezér, Áchim L. András között politikai és családi okokból kiéleződött a viszony, Zsilinszky Endre és testvére, Gábor 1911. május 15-én agyonlőtték Áchim L. Andrást. 1918 novemberében Zsilinszky részt vett a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) egyik megalapításában. A tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalmi erőkhöz, a Gömbös vezetése alatti nacionalista és fajvédő csoport (Eckhardt Tibor, Kozma Miklós, Kiss Menyhért, stb.) tagjaként a *Szózat* főszerkesztője lett. Derecskén 1922-ben egységes párti programmal képviselővé választották, de 1923-ban Gömbössel

együtt kilépett Bethlen pártjából és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták, és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky kettős vezetéknevet használta. Politikai fejlődésében jelentős fordulatot hozott az 1935-ös év, amikor a választások idején pártszövetségre lépett az októbristákkal és a polgári radikálisokkal. Gömbös kíméletlen csendőrterrorral megakadályozta, hogy a tarpai választókerület képviselője legyen. Válaszul leköszönt vitézi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal, 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett a képviselője. Publicisztikai tevékenységét akkor a Független Magyarország című hétfői lap főszerkesztői tisztében, valamint a Magyarország c. napilap hasábjain végzi. Idejében felismerte, hogy a német veszéllyel szemben szükség van a Duna menti kis népek összefogására. Ezért 1940 februárjában Belgrádba utazott, és vezető jugoszláv államférfiakkal tárgyalt a baráti együttműködésről. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába, és részt vett a március 15-ei antifasiszta és háborúellenes tömegtüntetés megszervezésében. 1944. márc. 19-én fegyverrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűzharc után tudták sebesülten őrizetbe venni. Lakatos Géza kormánya 1944. október 11-én kikérte a Gestapótól, október 15-én szabadon bocsátották. 1944. november elején a németellenes fegyveres ellenállási mozgalom megszervezésére hivatott Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották, és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Németellenes tevékenysége miatt letartóztatták, a nyilas katonai bíróság halálra ítélte, 1944. december 24-én Sopronhkőhidán kivégezték. Pályájáról lásd részletesebben: BARTHA Ákos: *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külügyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-étől 1922. december 19-éig a Bethlen-kormányban a külügyminiszteri tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális tevékenységet is folytatott. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe, és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközösségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztette az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festészettel, színpadi rendezéssel, irodalommal, valamint Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, birtokaitól megfosztva, szegényen, mellőzötten hunyt el Budapesten. Pályájáról, elsősorban irodalmi és kultúrpolitikusi munkásságáról lásd bővebben: SZÁSZ László: *Bánffy Miklós. Az erdélyi szellem arisztokratája*. Budapest, Magyar Művszeti Akadémia, 2020.

Beniczky Ödön (1878–1931) legitimista politikus, publicista, belügyminiszter. Bölcsészdiplomája megszerzése után hírlapíróként tevékenykedett. Az első világháború alatt harctéri szolgálatot teljesített, a hadseregtől súlyos sérüléssel és kitüntetésekkel őrnagyként szerelt le. 1917-ben Bars, 1918-ban Esztergom vármegye ideiglenes főispánjává nevezték ki, a Károlyi-kormány idején kormánybiztos volt. A tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe menekült, és az ellenforradalmi Antibolsevista Comité tagja lett. A Friedrich-kormányban belügyi államtitkár, majd belügyminiszter, mely pozícióját Huszár Károly kormányában is megtartotta 1920. március 15-éig. A kormánypártból kilépett, a két

királypuccsnál IV. Károly visszatérési törekvéseit támogatta. 1925-ben volt belügyminiszterként Az Újság című napilap hasábjain nyilvánosságra hozta a katonai ügyészségnek szánt vallomását Somogyi Béla és Bacsó Béla szociáldemokrata újságírók meggyilkolásának ügyében, melyben Horthy Miklós kormányzó közvetett felelősségre is utalt. Büntetőeljárás indult ellene kormányzósértés, hivatali titoktartás megsértése és tiltott közlés vádjával, ami miatt 20 hónap fogházbüntetésre és jelentés pénzbüntetésre ítélték. Szabadulása után legitimista politikustársa, Windischgrätz Lajos herceg segítségével a Magyarság című napilap kiadóhivatali igazgatójává nevezték ki. 1931. január 20-án öngyilkosságot követett el.

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1890-ben avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesítet, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tiszt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg siófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és/vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája.

Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból, és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Bobula Titusz (1878–1961) építészmérnök, radikális jobboldali politikus. Az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, ahol 1910-ben feleségül vette a gazdag mágnáscsaládból származó Eurania Mockot. A pár New Yorkban telepedett le, ahol Bobula főleg templomok tervezésével foglalkozott. 1919-ben visszatért Magyarországra, ahol politizálni kezdett, elsősorban a revizionizmus és a radikális jobboldali eszmék irányába mozdult el, ennek köszönhetően vált az Ulain Ferenccel és dr. Szemere Bélával közösen szőtt államellenes összeesküvés szereplőjévé. Később visszatért az Egyesült Államokba, ahol katonai mérnöki tevékenységgel is próbálkozott, többek között a világhírű fizikus-feltaláló, Nikola Tesla mellett dolgozott egy soha meg nem valósult energiapajzs és sugárfegyver-technológia kidolgozásán. 1961-ben hunyt el.

Budaváry László (1889–1962) néptanító, újságíró, radikális jobboldali politikus. Csáktornyán (1909–1910), Sárospatakon, Magyarkomjáton és Ungváron dolgozott tanítóként tanító (1910–1913), a magyarosítás terén szerzett érdemeiért szolgálattételre a budapesti tanfelügyelőségre rendelték be, közben az I. világháborúban mint póttartalékos szakaszvezető frontszolgálatot teljesített. A Tanácsköztársaság bukása után állásából elbocsátották. A két világháború között a magyarországi szélsőjobboldal egyik meghatározó antiszemita politikusa és politikai újságírója, aki elsősorban, a magyarországi zsidókérdéssel foglalkozott. 1920-ban nemzetgyűlési indítványt nyújtott be a zsidókérdés „intézményes" megoldására, amelynek lényege, hogy hogyan és miként lehet hatékonyan és gyorsan a zsidókat minden vagyonuktól megfosztani. Ő alkotta meg a zsidók megrendszabályozására törvénytervezetként a hírhedten abszurd tíz pontot. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, 1920–1930 között alelnöke. Politikai pályafutását a Keresztény Nemzeti Egyesülés

Pártjában kezdte, később szakított velük, és kezdeményezte a Magyar Nemzeti Párt megalakítását (a párt tagjai között volt Prónay Pál és Héjjas Iván is). A párt Prónay Fasiszta Pártjából szerveződött, amely a Mussolini-féle pártstruktúrát igyekezett átvenni. A belügyminisztérium 1932-ben betiltotta a pártot. Az 1930-as évek végén a nyilas mozgalomhoz csatlakozott, azonban hamar annyira kiábrándult Szálasiból, hogy népszerű könyvet írt ellenük. A II. világháború után letartóztatták, a népbíróság 12 évi börtönre ítélte (HU-BFL-XXV-1-a-1945/778). 1962-ben hunyt el Budapesten.

Buday Dezső (1868–1932) mérnök, radikális jobboldali politikus. A József Műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, ismereteit nyugat-európai (svájci, francia- és németországi) tanulmányútja során egészítette ki. A Tisza (1890–1910), majd a Duna szabályozási munkálatainál ármentesítő és belvízmérnök (1910-től), később a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. (BSZKRT) igazgatója. A Keresztény Nemzeti Egység Pártja, majd a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt programjával nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő 1922 és 1932 között. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapító tagja, az 1920-as években elnöke. A két világháború között a magyarországi antiszemita mozgalmak egyik vezetője, sajátos elképzelései szerint az antiszemitizmus erősödése lett volna szükséges a zsidóság teljes asszimilációjához. Mérnökként elsősorban árvíz- és belvízvédelmi műtárgyak tervezésével foglalkozott. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a

honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregtest vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumaba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba vonult. 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az Antant Katonai Bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és -csempészést, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

Csörgey Károly (1878–1928), született Uhlig, katonatiszt, tábornok. 1901-ban végezte el a Ludovika Akadémiát. 1906–1912 között a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Részt vett az I. világháborúban, 1912-től százados kapitány volt, a világháborút végigharcolta. A Tanácsköztársaság alatt vezérkari tisztként szolgált,1919 szeptemberétől 1922-ig a budapesti honvéd karhatalom vezérkari főnöke volt. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1922 és 1924 között a Ludovika Akadémián harcászatot és hadseregszervezést tanított. 1922-ben vitézi címet kapott, ekkor a nevét édesanyja, Csörgey Mária vezetéknevére magyarosította. Tábornokká való kinevezése után, 1927-től haláláig a várpalotai és hajmáskéri honvéd gyakorlótábor parancsnoka volt. 1928-ban több társával együtt egy balesetben vesztette életét a Várpalota közelében lévő honvédségi lőtéren, amikor egy titokban kifejlesztett légvédelmi ágyú lőgyakorlat során felrobbant.

Daruváry Géza (1866–1934) diplomata, politikus, miniszter. Jogi tanulmányai után a budapesti törvényszéknél kezdte pályafutását,

majd az igazságügyminisztériumba került. 1894-től külügyi szolgálatba lépett, konzul volt több külföldi államban. 1905-ben mint udvari tanácsos Ferenc József kabinetirodájába került, ahol 1910-ben a miniszteri osztály vezetője lett. IV. Károly trónra lépésekor nyugalomba vonult, az ellenforradalmi rendszer első éveiben azonban ismét hivatalt vállalt. A Bethlen-kormányban 1922. június 16-ától 1923. június 11-éig igazságügy, részben ezzel párhuzamosan 1922. december 19-étől 1924. október 7-éig külügyminiszter. Minisztersége idején zajlottak le a Szovjetunióval a kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatok felvételére irányuló, ekkor még eredménytelen tárgyalások. 1934-ben hunyt el.

Anton Drexler (1884–1942) német szélsőjobboldali politikus, az antiszemita Német Munkáspárt egyik alapítója és vezetője, amelyből a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt is kialakult. Pályája elején támogatta Hitlert, ám a müncheni sörpuccsban már nem vett részt. 1924-től 1928-ig bajor parlamenti képviselő volt, Hitler 1933-as hatalomra kerülése után újra csatlakozott a náci párthoz. A nácik alkalomszerűen propagandacélokra felhasználták, mint a párt egyik alapítóját, de valódi politikai funkciót sosem kapott. 1942-ben hunyt el Münchenben.

Alfred Dreyfus (1859–1935) zsidó származású francia katonatiszt. 1894-ben hazaárulás vádjával letartóztatták, és életfogytiglani börtönre ítélték. Az ügy a korszak egyik legnagyobb politikai válságát eredményezte, lévén Franciaország-szerte eluralkodott az antiszemita pogromhangulat. Dreyfus századost azzal vádolták, hogy titkos haditechnikai fejlesztésekről szóló feljegyzéseket adott át a németeknek. Dreyfust 1906-ban rehabilitálták, és kiengedték a börtönből. Lásd pl. Hahner Péter összefoglaló cikkét: HAHNER Péter: *A Dreyfus-ügy*. Rubicon 2005/9, 43–50.

Drozdy Győző (1885–1970 kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kisgazda Párt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemitizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselekmények ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismét országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi. Nemzeti Bizottság elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ból, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracskán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban, mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autokernél mint könyvelő dolgozott, később különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismeréséül kivételes nyugdíjellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Vö. DROZDY Győző: *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*. Szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban és a Budapesti Tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi

doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tisztviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresztény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934–35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnét soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett. Pályájáról, főként az emigrációban töltött éveiről lásd bővebben: KÁDÁR LYNN Katalin: *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

Friedrich Ebert (1871–1925) német szociáldemokrata politikus, 1918-ban porosz tartományi miniszterelnök, 1918–19-ben német szövetségi kancellár, majd 1919 és 1925 között Németország első szövetségi államelnöke. Az első világháború után jelentős szerepe

volt a monarchia parlamentáris demokráciává történő átszervezésében, illetve igyekezett fellépni a politikai szélsőségek, így a Hitler–Ludendorff-csoport ellen is. 1925-ben hunyt el.

Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, kivégezték. Pályájáról részletesebben lásd: VÁGI Zoltán: *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*. In: *Tanulmányok a Holokausztról II*. Szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

Hermann Erhardt (1881–1971) német tengerésztiszt, paramilitáris vezető, radikális jobboldali politikus. Az első világháborúban a német haditengerészet korvettkapitányaként szolgált, a háború végén egységével a Baltikumban harcolt. A Weimari Köztársaság évei alatt egyike volt a befolyásos német radikális jobboldali politikusoknak és szabadcsapat-parancsnokoknak – a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások alá eső német hadsereg féhivatalos kiegészítő alakulataként működő milíciájában, az Erhardt Tengerészdandárban mintegy hatezer ember szolgált. 1920-ban részt vett a Kapp-Lütwitz-puccsban, majd annak sikertelensége után az 1923-as müncheni sörpuccs során már passzivitást mutatott. Székhelyét az 1920-as években Bajorországban rendezte be, tengerészkülönítménye formális feloszlatása után létrehozta az Organisation Consul nevű titkos katonai terrorszervezetet, mely számos politikai gyilkosságért volt felelős. Az erősen jobboldali bajor tartományi kormány és a hadsereg hallgatólagosan támogatta Erhardt tevékenységét. Volt tengerészdandárja számos tagja az

1920-as évek során csatlakozott az egyre erősödő Nemzetiszocialista Párthoz és annak félkatonai alakulataihoz, Erhardt azonban monarchista nézeteket vallott, és egyre kevésbé nézte jó szemmel a nácik előtörését. Az Organisation Consul megszűnése után megalapította a Viking Szövetséget, egy nagy létszámú politikai–félkatonai szervezetet, mely 1928-ig működött. Az 1933-as nemzetiszocialista hatalomátvétel után Erhardt más korábbi Freikorps-parancsnokokhoz hasonlóan formális szövetségre lépett a nácikkal, Himmler, az SS birodalmi vezetője pedig SS-tábornokká is kinevezte. 1934-ben, mikor Hitler minden politikai ellenfelével leszámolt, Erhardt is szerepelt a meggyilkolandók listáján, azonban sikerült időben elmenekülnie Németországból, és előbb Svájcban, majd 1936-ban Ausztriában telepedett le. A katonai tevékenységtől és a politikától teljesen visszavonult, családjával együtt megvásárolt egy birtokot, és hátralevő életét gazdálkodással töltötte. Az egykori paramilitáris vezető 1971-ben, 90 éves korában hunyt el az ausztriai Brunn am Waldében.

Georg Escherich (1870–1941) német radikális jobboldali politikus, polgári szakmájára nézve erdőmérnök, paramilitáris vezető. A Bajor Néppárt tagja és képviselője a német birodalmi törvényhozásban. 1919-ben a Bajor Tanácsköztársaságot leverő jobboldali milícia, az Einwohnerwehren egyik vezetője. Nem sokkal később megalapította saját, ORGESCH (Organisation Escherich) nevű jobboldali paramilitáris alakulatát. Szoros kapcsolat fűzte Rudolf Kanzler paramilitáris vezetőhöz, az ORKA (Organisation Kanzler) milícia alapítójához, és az osztrák Heimwehr-milíciákhoz. Szervezetét 1921-ben a német szövetségi kormány feloszlatta más szabadcsapatokkal együtt, de 1928-ban újszervezte azt Heimatschutz néven. 1933-ben, Hitler hatalomra jutása után szervezete feloszlott, illetve beolvadt a

Nemzetiszocialista Párt paramilitáris alakulataiba. Escherich ezután visszavonult a politikától, 1941-ben hunyt el Münchenben.

Fábián Béla (1889–1966) ügyvéd, politikus, publicista. Tanulmányait a bécsi és budapesti egyetemen végezte. Ügyvédjelöltként Vázsonyi Vilmos titkára volt. 1915-ben bevonult katonának, de hamarosan hadifogságba esett. A Tanácsköztársaság idején antikommunista magatartása miatt letartóztatták. 1920–22-ben a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. Nagy szerepet játszott a Nemzeti Demokrata Pártban. 1922-től 1939-ig képviselő a Nemzeti Demokrata Párt, illetve az Egyesült Szabadelvű és Demokrata Ellenzék programjával. 1920-tól önálló ügyvéd, emellett publicisztikai és irodalmi tevékenységet is kifejtett. Műveiben szélsőségesen keveredtek a polgári demokrata és liberális nézetek az éles kommunista- és szovjetellenességgel. A parlamentben számos alkalommal felszólalt a radikális jobboldali mozgalmak tevékenysége és az antiszemitizmus ellen. 1934-ben fellépett a Szovjetunió diplomáciai elismerése ellen. A német megszállás idején letartóztatták és koncentrációs táborba hurcolták. Nem tért vissza Magyarországra, az USA-ban telepedett le, ahol a jobboldali magyar emigráció egyik vezéralakja lett. 1966-ban hunyt el.

Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus. Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítélőbírájává nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője, kommendátora lett.

1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közszolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztiszteletben álló jobboldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben a szélsőjobbra tolódás jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot, az 1944. októberi nyilas puccs után pedig a nyilas törvényhozó testület felsőháza, a Felsőházi Tagok Nemzeti Szövetsége elnöke lett. A világháború után aktívan részt vett a jobboldali magyar emigráció tevékenységében. 1949-ben, Németországban hunyt el. Életéről bővebben lásd: Arday Géza: Elvhűség és jellem. Első kommendátorunk, Feilitzsch Berthold pályaképe. In: uő: A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014, 39–43.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok. Az I. világháborúban tiszthelyettesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a

nyugat-magyarországi felkelésben is mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án elfogták. 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján 1919. augusztus 7-étől november 25-ig miniszterelnök, 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából, és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával, és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Tábora elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich

párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951 júliusában, Grősz József kalocsai érsek koncepciós pere kapcsán letartóztatták, augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918-as októberi forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kisgazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs leverésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz, és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi

Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból, és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba, és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), megkísérelte felszámolni a szakszervezeteket, illetve fasiszta jellegű szervezetekbe (Nemzeti Munkaközpont) vonni a munkásságot. Szoros együttműködésre törekedett a fasiszta Olaszországgal és a nemzetiszocialista Németországgal. 1933 júniusában a külföldi kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek mellett. Az 1934. októberi, Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni marseille-i merénylet magyarországi előkészítése miatt keletkezett súlyos külpolitikai bonyodalmat csak Olaszország támogatásával tudta leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztttársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Lásd: VONYÓ József: *Gömbös Gyula*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen

bővített változata: VONYÓ József: *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*. Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Görgey György (1882–?), tábornok. 1919-ben a Nemzeti Hadsereg egyik tiszti különítményének parancsnoka, az úgynevezett szegedi kapitányok egyike. Horthy Miklós bizalmas katonatársaként 1920 és 1927 között a kormányzói testőrség parancsnoka, majd a Magyar Királyi Honvédség méneskari felügyelője.

Gratz Gusztáv (1875–1946), magyar politikus, gazdasági szakember, történész. 1917-ben Magyarország külügyminisztere, a Tanácsköztárság alatt a Bécsben székelő magyar emigráció, az Antibolsevista Comité tagja. 1919 novemberétől 1921 januárjáig bécsi magyar nagykövet. 1921 januárjától áprilisáig külügyminiszter Teleki Pál első kormányában, ezt követően IV. Károly magyar trónra való visszatérésének magyarországi megbízottja. Legitimista elkötelezettsége miatt a két királypuccs és IV. Károly trónfosztása után politikailag háttérbe szorult, 1926-tól visszatérhetett a politikai életbe, újra országgyűlési képviselő lett. 1946-ban hunyt el Budapesten.

Habsburg-Lotharinghiai Albrecht vagy Albert (1897–1955), magyar királyi herceg, földbirtokos, politikus. 1926-ban a frankhamisítási per egyik vádlottja, 1927-től a magyar országgyűlés felsőházának tagja. 1930-ban rangon aluli házasságot kötött, ezért utódait már nem illette meg a főhercegi cím. Hitler 1933-as hatalomra kerülése után a szélsőjobboldal aktív politikusa lett, egyike a vállaltan nácibarát magyar politikusoknak. Baráti kapcsolatok fűzték a Harmadik Birodalom elitjéhez, különösen Heinrich Himmler SS-vezetőhöz, a világháború alatt az SS és a Gestapo társadalmi kapcsolataként működött, a háború vége felé

pedig már aspirált a magyar kormányzói címre is. 1945-ben a Vörös Hadsereg elől Ausztriába, majd Argentínába menekült, ahol emigrációban hunyt el 1955-ben.

Hatvany Lajos (1880–1961), eredetileg Deutsch, majd Hatvany-Deutsch, végül Hatvany Lajos, báró, író, irodalomtörténész, újságíró, lapkiadó, mecénás. Gazdag gyártulajdonos családban nőtt fel, családja előszeretettel támogatta a kultúrát. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1905-ben bölcsészdoktori diplomát szerzett. 1908-ban Ignotusszal és Fenyő Miksával megalapították a Nyugat című folyóiratot. 1911-ben Osvát Ernővel való személyes összetűzése miatt megvált a Nyugattól, és több évre Berlinbe költözött. 1917-ben tért vissza Magyarországra, ekkortól a Pesti Napló, majd az Esztendő című lapok szerkesztője volt. Az 1918-19-es polgári forradalom alatt a Magyar Nemzeti Tanács tagja és a Vörösmarty Akadémia egyik alapítója volt. A tanácsköztársaság végén Bécsbe emigrált, majd Berlinben és Párizsban élt. 1927-ben költözött vissza Magyarországra, ekkor a Horthy-rendszert bíráló írásai miatt bíróság elé állították, és másfél év börtönre ítélték, de külföldi nyomásra kegyelmet kapott. 1938-ban újra emigrált, előbb Párizsban, majd Oxfordban élt. 1947-ben tért újra haza Magyarországra. A budapesti egyetem bölcsészettudományi karán tanított, 1959-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. 1960-ban, 80 éves korában hunyt el Budapesten.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája. A fehérterror idején különítményparancsnok, nevéhez Prónay Pál alezredessel együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok

Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó, katonai múlttal rendelkező radikális jobboldali politikusa. Ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben detektívfelügyelő a budapesti rendőrségen, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Rendőri működésének történetét megírta emlékirataiban: HETÉNYI IMRE: *Amikor a rend őre voltam*. Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kisgazda, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

Homlok Sándor (1892–1963) született Holmok, ezredes, később vezérőrnagy. Az I. világháborúban a 70. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnöke volt, majd a Kormányzó Katonai Irodájánál, illetve a Honvéd Vezérkarnál töltött be különböző pozíciókat. 1927 és 1934 között Párizsban volt katonai attasé, 1935 és 1945 között a Honvéd Vezérkar 5., sajtó- és propagandaosztályát vezette, mely a szomszédos államok területén végrehajtott szabotázs- és diverzánsakciók kivitelezésével is foglalkozott. 1940-től újra katonai attasé többek között Németországban, Svédországban, Finnországban és Svájcban. 1945-ben nyugállományba helyezték. Amerikai emigrációban hunyt el 1963-ban. Pályájáról lásd: SZAKÁLY Sándor: *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*. Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015, 158–159.

Homonnay Jenő (1883–?) szobrász- és éremművész. Tanulmányait a budapesti Iparművészeti Iskolában és Berlinben végezte. Az 1920-as években szoros kapcsolat fűzte a radikális jobboldali mozgalmakhoz, többek között a dr. Szemere Béla vezette Magyar Kultúrliga Egyesülethez és az Ébredő Magyarok Egyesületéhez. Munkássága elsősorban magyar történelmi témájú szobrairól, emlékműveiről ismert.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a Saida nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a Novara gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették

ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók átadását a délszlávoknak. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte a Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéreként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarország kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérését, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezéséhez is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később, az ország Németország melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken

támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztek hadseregen belüli túlsúlya miatt ez nem sikerült. Horthyt közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek ellene. 1948-tól portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnét élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politikai és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós: *Emlékirataim*. Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Gustav von Kahr (1862–1934) német jogász, jobboldali politikus, 1921 és 1921 között Bajorország tartományi miniszterelnöke és párhuzamosan belügyminisztere, 1923–1924-ben statáriális jogkörrel felruházott bajor főkormánybiztos. Közel állt Hitlerhez és Ludendorffhoz, azonban különleges jogköröket gyakorló főkormánybiztosként mégis ki akarta őket hagyni az új bajor állam vezetéséből. A müncheni sörpuccs után Kahr egy ideig bíróként dolgozott Bajorországban, majd visszavonult a közszolgálattól. 1934. június 30-án, a hosszú kések éjszakáján gyilkolták meg, mikor Hitler minden lehetséges politikai ellenfelével leszámolt.

Rudolf Kanzler (1873–1956) német katonatiszt, radikális jobboldali politikus, földmérő mérnök, paramilitáris vezető. A Centrumpárt képviselője a bajor tartományi törvényhozásban,

1919-ben a Bajor Tanácsköztársaságot leverő egyik jobboldali milícia, a Bürgerwehr vezetője. Szoros kapcsolatok fűzték Georg Escherichhez, az ő paramilitáris szervezete (ORGESCH) mintájára alapította meg ORKA (Organisation Kanzler) nevű szabadcsapatát. Szorosan együttműködött az osztrák Heimwehr-milíciákkal és a magyar radikális jobboldali szervezetekkel egy közép-európai revizionista szövetség létrehozása reményében. 1921-ben, a német szabadcsapatok feloszlatása után a monarchista Bayerischer Heimat- und Königsbund politikai szervezethez csatlakozott, melyet az 1933-as nemzetiszocialista hatalomátvétel után betiltottak. Radikális jobboldali nézetei ellenére monarchistaként nem szimpatizált különösebben a nemzetiszocialistákkal, akik árulásért be is börtönözték egy időre. Túlélte a második világháborút, 1953-ban hunyt el.

Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Külügyminisztersége alatt csatlakozott Magyarország a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemóniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének

kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült, és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-ei német–olasz fellépés miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyminiszterségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el. Pályájáról lásd: TÓTH Imre: *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945).* Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Károlyi Gyula (1871–1947) gróf, nagybirtokos, politikus, miniszterelnök, Tanulmányait a budapesti, a bonni és berlini egyetemen végezte. 1905-től főrendiházi tag, 1906-ban Arad vármegye és város főispánja lett. 1919. május 5-én, Aradon ellenforradalmi kormányt alakított, ennek székhelyét román nyomásra május 29-én Szegedre helyezték át, majd július 12-én lemondott. 1927-től a felsőház tagja, 1928-tól koronaőr volt. 1930. december 9-től 1931. augusztus 24-éig külügyminiszter a Bethlen-kormányban. 1931. augusztus 24-étől 1932. október 1-jéig, a gazdasági válság mélypontján ismét miniszterelnök volt. A válságon fokozott állami beavatkozással és szigorú költségvetési takarékossággal igyekezett úrrá lenni. 1931. szeptember 19-én elrendelte a statáriumot. Külföldi kölcsön reményében közeledett Franciaország felé. 1932-ben lemondott, és Szatmár vármegyei birtokára vonult vissza gazdálkodni. 1939-ben a második zsidótörvény elleni tiltakozásul lemondott felsőházi tagságáról. A II. világháború idején mint Horthy legszorosabb személyi és tanácsadói körének tagja támogatta a sikertelen kiugrási kísérletet.

1947-ben hunyt el Budapesten. Politikusi pályájáról lásd többek között: MÁRKUS László: *Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968., illetve egy korszerűbb monográfia: PÜSKI Levente: *A Horthy-korszak szürke eminenciása. Károlyi Gyula (1871–1947)*. Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Kárpáthy Kamilló (1876–1952) tábornok, felsőházi képviselő. Kassán és Pécsett járt gimnáziumba, majd a bécsújhelyi katonai akadémiát és a bécsi hadiakadémiát végezte el. 1914-ben a 37. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnökeként vonult be a háborúba. 1915-ben a galíciai fronton szolgált alezredesként, 1917-ben ezredessé léptették elő, és kinevezték a 306. gyalogezred parancsnokává. 1918-ban a Honvédelmi Minisztérium I. osztályának főnöke lett. Október 31-én, Budapesten letartóztatták. 1919-ben szolgálati nyugállományba vonult. 1920-ban visszahelyezték katonai tényleges állományba, 1921-ben a budapesti 1. honvéd gyalogezred parancsnoka lett. 1922-ben vitézzé avatták, és tábornokká léptették elő. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság vezetőségi tagja volt. 1923–1926 között a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia parancsnoka volt. 1925. májusától altábornagyi rendfokozatban az 1. honvéd vegyesdandár parancsnoka lett. 1930-ban gyalogsági tábornokká léptették elő, és öt éven keresztül a Magyar Királyi Honvédség vezérkari főnöke. 1935-ben vonult végleg nyugállományba. Az 1938-as eucharisztikus világkongresszus egyik főbizottságának elnöke volt. 1941-től nyugállományú vezérezredes és magyar királyi titkos tanácsos, 1942–1944 között felsőházi tag volt. A háború után, 1950-ben kitelepítették Besenszegre, itt hunyt el 1952-ben.

Klebelsberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte

tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919 februárjában Bethlen István gróffal együtt megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-ától 1922. június 16-áig belügyminiszter, 1922. június 16-ától 1931. augusztus 24-éig vallás- és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is a Bethlen-kormányban. A Magyar Történelmi Társulat és több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait, és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket. Pályájáról bővebben lásd: UJVÁRY Gábor: *„Egy európai formátumú államférfi." Klebelsberg Kuno (1875–1932)*. Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

Kovarcz Emil (1899–1946), katonatiszt, radikális jobboldali politikus, miniszter. Az első világháborúban katonaként harcolt, majd beállt a román megszállók ellen harcoló Székely Hadosztályba, 1919-ben a Nemzeti Hadsereg katonája lett. Ostenburg-Morawek Gyula tiszti különítményéhez tartozott, 1920. február 17-én irányítóként vett részt Somogyi Béla és Bacsó Béla szociáldemokrata újságírók meggyilkolásában. A felelősségre vonást a kormányzói amnesztiának köszönhetően elkerülte, 1922 és 1931 között a csendőrség kötelékében szolgált, 1931 és 1938 között őrnagyi rendfokozatban a Ludovika Akadémia tanáraként dolgozott. 1938-ban nyugállományba vonult, pályáját radikális jobboldali politikusként folytatta, a Szálasi Ferenc vezette

Nyilaskeresztes Párt egyik vezetője lett, és 1938 és 1941 között a párt országgyűlési képviselője is volt. Kovarcz többek között a nyilaskeresztes mozgalom titkos társaság módjára működő, az akár erőszakos hatalomátvételt előkészítő, fegyveres csoportjait vezette. 1940-ben a Dohány utcai zsinagóga elleni merényletben való részvétel miatt büntetőeljárás indult ellene, ötévi szabadságvesztésre ítélték, de a felelősségre vonás elől Németországba szökött. 1944 márciusában, Magyarország német megszállása után tért haza, majd az 1944. októberi nyilas puccs egyik fő szervezője, Szálasi Ferenc németbarát kormányában a nemzet mozgósításáért és totális harcba állításáért felelős tárcanélküli miniszter lett. A népbíróság 1946. május 2-án halálra ítélte háborús és népellenes bűncselekményekért, az ítéletet még aznap végrehajtották.

Kozma Miklós (1884–1941), katonatiszt, politikus. A Ludovika Akadémia elvégzése után huszárhadnagyként szolgált, emellett jogot is tanult. 1919-ben Szegeden a Nemzeti Hadsereg propaganda- és védelmi osztályának vezetője volt, 1922-ben Horthy kinevezte a Magyar Távirati Iroda élére. 1934-től felsőházi tag lett, 1935. március 4-étől 1937. február 3-áig a Gömbös-, majd Darányi-kormány belügyminisztere. Ő irányította az 1935. évi választásokat. Darányi kezdetben mérsékelt, a parlamentre támaszkodó politikájával nem értett egyet, lemondott. 1937 márciusában ismét az MTI és az érdekkörébe tartozó vállalatok elnökévé választották. 1938 őszén a Kárpátalja visszafoglalására indult diverziós vállalkozás egyik vezetője, 1940–41-ben a visszafoglalt Kárpát-Ukrajna (Kárpátalja) kormányzói biztosa volt. Kormányzói biztosként fontos szerepe volt az első magyarországi zsidódeportálás elindításában, melynek értelmében mintegy 15 ezer, a zöldhatáron át Magyarországra menekült, úgynevezett hontalan galíciai zsidót, aki nem rendelkezett hivatalos iratokkal,

visszatoloncoltak a határon túlra, ahol többségüket a megszálló német hadsereg meggyilkolta. 1941-ben hunyt el. Irathagyatéka a korszak igen értékes, sokat kutatott történelmi forrása: HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, az Egységes Párt, majd a belőle kiváló Fajvédő Párt nemzetgyűlési képviselője.

Liszka Béla (1895–1978) katona, köztisztviselő, politikus, Kecskemét polgármestere. Középiskoláit és a jogot Kecskeméten végezte. Még a doktorátus megszerzése előtt, 1915-ben katonai szolgálatra vonult be. Előbb az orosz fronton harcolt, ahol 1916 júniusában fogságba került, de megszökött. Ezután a román fronton harcolt. A Tanácsköztársaság alatt részt vett az ellenforradalmi mozgalmakban, 1919 áprilisában élére állt a szentkirályi felkelésnek. A felkelést leverése után Szegedre menekült, és belépett a Nemzeti Hadseregbe. 1921. május 9-én leszerelt, május 10-én Kecskemét város szolgálatába lépett. 1922-től aljegyzőként működött, 1938-ban Kecskemét város polgármesterévé választották. 1944-ben fogadta a német megszállókat, együttműködött a Gestapóval, beleegyezésével kezdte meg működését a nyilasok kecskeméti szervezete. 1944. október 20-án az elsők között tett esküt a Szálasi-kormányra. A háború után Nyugatra menekült, Münchenben hunyt el 1978-ban.

Otto von Lossow (1868–1938) német katonatiszt, tábornok, az I. világháborúban a német hadsereg egyik jelentős parancsnoka. 1923-ban von Kahr bajor főkormánybiztossal és Seisser ezredessel, a bajor rendőrség parancsnokával együtt a bajor politikai élet meghatározó alakja. Jelentős része volt a sörpuccs kirobbanásában és leverésében is.

Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff (1865–1937), az első világháború kiemelkedő német tábornoka, a Weimari Köztársaság idején radikális jobboldali politikus, a német szélsőjobb egyik vezetője, aki folyamatosan a köztársaság megbuktatásán dolgozott. Az 1920-as Kapp-puccs és az 1923. november 8-ai müncheni sörpuccs egyik vezéralakja és értelmi szerzője. Hitler mellett a feltörekvő Nemzetiszocialista Német Munkáspárt egyik vezetője és parlamenti képviselője. 1925-ben visszavonult a politikai élettől, és egyre zavarosabb, okkult tudományokkal foglalkozott. A nemzetiszocialista pártvezetés élete végén elhatárolódott tőle. 1937-ben hunyt el.

Márffy József (1899–1971) az első világháborúban tiszthelyettes, majd banktisztviselő, paramilitáris vezető, radikális jobboldali politikus, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetője. Társaival 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A bombemrényletben nyolc ember halt meg. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való, 1929-es szabadulása után Kőszegen telepedett le. Politikai pályájára lépett, és előbb mint a kormányzó Egységes Párt, később, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. A háború vége után néhány hónapra internálták, vádat azonban nem emeltek ellene.

Szabadulása után haláláig továbbra is Kőszegen élt, nyugdíjazásáig egy helyi termelőszövetkezetben dolgozott. Nyugdíjasként hunyt el 1971-ben.

Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőrtiszt, 1921 és 1928 között a Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitánya.

Mészáros Gyula (1883–1957) etnográfus, turkológus, egyetemi tanár. 1904–06-ban török nyelvi tanulmányokat folytatott Konstantinápolyban. 1906-tól másfél évet töltött a Volga vidéki csuvasok és tatárok között folklórgyűjtéssel. 1909-ben Budapesten doktorált török-tatár nyelvből. 1909–15 között az Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályán dolgozott. 1916-tól az I. világháború végéig egyetemi tanár, a magyar tanszék vezetője Konstantinápolyban. 1920–21-ben részt vett a szokolhamisításban, Bécsben letartóztatták, majd óvadék ellettében szabadon bocsátották. Tevékeny szerepet játszott a frankhamisítás előkészítésében is. A 20-as évek közepétől az ankarai néprajzi múzeum tudományos vezetője. 1932-ben hazatérve a Műemlékek Országos Bizottságának munkatársa. 1943–44 közt az újvidéki Keleti Kereskedelmi Főiskola tanára. Később Törökországban, 1951-től New Yorkban élt emigrációban. Elméleti eredményeit a magyarországi „hivatalos", akadémiai turkológiai kutatás nem fogadta el, csak néprajzi anyaggyűjtésének, elsősorban csuvas anyagának tulajdonít jelentős tudományos értéket.

Josef Metzger (1870–1921) osztrák katonatiszt, tábornok, paramilitáris vezető. 1888-ban végzett a bécsi Theresianum Katonai Akadémián, majd hadnagyként a bécsújhelyi 3. gyalogezredhez került. 1904-ben őrnaggyá, 1909-ben alezredessé, 1915-ben vezérőrnaggyá, 1916-ban altábornaggyá léptették elő, majd a Császári és Királyi Hadsereg vezérkari főnökének helyettese

lett. 1917-ben a Mária Terézia-rend Lovagkeresztjével tüntették ki. 1919-ben nyugállományba vonult, és a köztársasággá alakult Ausztria nacionalista, radikális jobboldali politikai erőihez csatlakozott. Egyik vezetője lett a Keresztényszocialista Párt radikális jobbszárnyához kötődő Heimwehr paramilitáris alakulatoknak. 1921-ben hunyt el. Irathagyatéka megtalálható a bécsi Österreichisches Staatsarchivban (AT-OeStA/KA NL 821 (B)).

Miklós Andor (1880–1933), született Klein Ármin, újságíró, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízták meg. 1910-ben megalapította az Az Est című politikai napilapot, melyet a 20-as, 30-as években a középrétegek népszerű napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával tűnt ki, emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna. Lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország c. lapokat. Sikerét annak is köszönhette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadójának. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

Nádosy Imre (1872–1935), jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926

októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Nagy Emil (1871–1956), jogász, politikus. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1898-tól ugyancsak a fővárosban gyakorló ügyvéd, az Esterházy hercegi hitbizomány jogtanácsosa 1923-ig. 1905-től Kossuth-párti programmal országgyűlési képviselő 1911-ig. Széleskörű publicisztikai működést fejtett ki a Budapesti Hírlap hasábjain. 1922-től nemzetgyűlési, majd 1935-ig országgyűlési képviselő. 1923. június 11-étől 1924. február 21-éig a Bethlen-kormány igazságügyi minisztere. 1924-ben kilépett a kormánypártból, majd Angliába távozott hosszabb tanulmányútra. 1926-ban pártonkívüliként újra parlamenti képviselő volt, 1927-ben újra Angliába utazott, ahol előadásokat tartott a trianoni békeszerződés revíziójának szükségességéről, és barátságot kötött lord Rothermere-rel, aki brit részről ekkoriban karolta fel a magyar revizionizmus ügyét. 1935-ig volt parlamenti képviselő. 1956-ban hunyt el Budapesten.

Nagy Pál (1864–1927), katonatiszt, tábornok. A pozsonyi hadapródiskola elvégzése után a győri 11. vadászzászlóaljhoz osztották be. 1890–9191-ben Budapesten elvégezte a felsőbb tiszti tanfolyamot, 1891–93-ban a bécsi vezérkari akadémiát. 1895-ben századosi rendfokozatban a budapesti Ludovika Akadémia tanára lett. 1907 és 1911 között a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium osztályvezetőjeként dolgozott, közben 1910-ben vezérkari ezredessé léptették elő. 1915-re már tábornok volt, és a 20. honvéd gyaloghadosztály élére nevezték ki. A monarchia összeomlása után Károlyi Mihály köztársasági kormánya nem

tartott igényt szolgálataira. A Tanácsköztársaság bukása és az ellenforradalom kitörése után 1919-ben reaktiválták, és a miskolci katonai körzet parancsnokává nevezték ki. 1921 októberében, a második királypuccs hírére Horthy megbízható parancsnokaként ismét visszatért a tényleges katonai szolgálatba. Az október 23-ai budaörsi csatában ő irányította a Horthyhoz hű kormánycsapatokat. 1921-ben gyalogsági tábornokká léptették elő, és kinevezték a budapesti katonai körzet parancsnokává, illetve a kormányzó vitézi címet adományozott neki. Lojalitása jutalmául Horthy Miklós kormányzó 1922-ben kinevezte a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokává. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1925-ben vonult nyugdíjba. Több hadászati szakmunkát írt. 1927-ben hunyt el Budapesten.

Nagyatádi Szabó István (1863–1924), kisgazda politikus, miniszter. 1908-tól parlamenti képviselő, 1918–19-ben az Országos Kisgazdapárt elnöke. Az 1918. október utolsó napjaiban alakuló Hadik-kormányban vállalta a földművelésügyi tárcát. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom győzelme után a Berinkey-kormányban a földreform ügyeivel megbízott tárcanélküli, majd népgazdasági miniszter. A Tanácsköztársaság bukása után 1919. augusztus 15-étől augusztus 27-éig a Friedrich-kormány földművelésügyi minisztere. 1919. szeptember és november között többször kilátásba helyezte az ellenzéki Liberális Blokkhoz való csatlakozást, míg végül Horthy nyomására a Sokorópátkai Szabó-féle Kisgazdapárttal egyesült, és a Keresztény Blokk tagja lett. 1919-től kezdve lényegében folyamatosan betöltötte az agrárügyekért felelős miniszteri tisztséget a Huszár-, a Simonyi-Semadam-, a Teleki- és a Bethlen-kormányokban. Fokozatosan lemondott a párt 1909-ben, majd 1918 novemberében megfogalmazott demokratikus agrárprogramjáról.

Nevéhez fűződik az 1920. XXXVI. tc., amely a földbirtok „helyesebb" megoszlását tűzte ki célul, de a reform összes fő kérdését homályban hagyta, így csupán egyfajta kerettörvény volt. 1922 elején Bethlen miniszterelnök és volt munkapárti politikusok beléptek a Kisgazdapártba, így a párt vezetése a kezükbe került, létrejött az úgynevezett Egységes Párt. 1924 októberében titkára, Eskütt Lajos révén korrupciós ügybe keveredett, ami miatt lemondásra kényszerült. Ezután szülőfalujában vonult vissza, ahol nem sokkal később hirtelen elhunyt.

Ostenburg-Morawek Gyula (1886–1944), katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradhasson. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevéssé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Pakots József (1877–1933), jogász, újságíró, író, parlamenti képviselő. 1896-tól Budapesten jogot hallgatott, ebben az időben az egyetemi ifjúság mozgalmainak egyik vezetője és az Egyetemi Lapok szerkesztője volt. 1916 és 1920 között a Petőfi Társaság titkára és a Petőfi-ház igazgatója, 1922-től nemzetgyűlési, 1926-tól országgyűlési képviselő volt demokrata párti programmal. 1932-ben megszervezte az Írók Gazdasági Egyesületét, melynek haláláig elnöke volt. Dramaturgja volt a Star filmgyárnak, illetve számos regénye és novelláskötete jelent meg. Szoros barátság fűzte Vázsonyi Vilmoshoz, a liberális irányzat híveként az 1920-as években erélyesen felszólalt a radikális jobboldali mozgalmak ellen.

Papp Dezső (?–?), katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további adatai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, 2007, 358.

Piroska János (1894–1987), katonatiszt, festőművész, jobboldali politikus. 1894-ben született Csongrádon. 1914-ben leérettségizett, és önként bevonult az 5. honvéd gyalogezredbe. 1915-ben az orosz frontra vitték, ahol kétszer is súlyosan megsebesült. Az olasz frontról szerelt le főhadnagyi rangban. 1921 szeptemberében beiratkozott a Képzőművészeti Akadémiára, ahol Glatz Oszkár, Edvi Illés Aladár és Rudnay Gyula voltak a mesterei, rajztanári diplomát szerzett. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Héjjas Iván által szervezett jobboldali paramilitáris alakulat, az Alföldi Brigád egyik csongrádi vezetője volt. 1923–1924 során a három halálos áldozatot követelő csongrádi

bombamerénylet szervezésével vádolták meg, azonban vádlott-társaival együtt minden vád alól felmentették. Ezután politikai pályára lépett, 1930-ban jogi diplomát szerzett, 1933-ban Csongrád város főjegyzője, majd polgármestere lett. Hivatali idejének nyolc éve alatt nagyszabású építkezések indultak a városban, az ez időben véghezvitt fejlesztések pedig jelentősen meghatározták Csongrád későbbi városképét. 1945-ben, Magyarország szovjet megszállása után letartóztatták, és népbírósági eljárás indult ellene háborús és népellenes bűncselekmények gyanúja miatt, amelyben azonban minden vád alól felmentették. A családnak ezzel együtt minden vagyonát, ingatlanát elkobozták, folyamatos rendőri megfigyelés alatt tartották őket, 1952-ben pedig Piroska Jánost rövid időre a hortobágyi kényszermunkatáborba internálták. 1956-ban kisebb közéleti szerepet vállalt a forradalomban, emiatt rövid időre ismét letartóztatták. Ezután végleg visszavonult a közélettől, gazdálkodással és festészettel foglalkozott. 1987-ben, 92 éves korában hunyt el szülővárosában. Pályájáról és munkásságáról lásd bővebben: TÓTH Attila: *Piroska János élete és festészete*. Csongrád, Magánkiadás, 2009.

Prohászka Ottokár (1858–1927), római katolikus pap, Székesfehérvár püspöke (1905–1927), egyházi író, teológus, professzor, hitszónok, politikus, a parlament felsőházának tagja, a dualizmus és a Horthy-korszak egyik legnagyobb köztiszteletnek örvendő egyházi személyisége. Az 1920-as években gyakran feltűnt az Ébredő Magyarok Egyesülete rendezvényein, vállalt politikai antiszemitizmusa miatt személye és munkássága a mai napig élénk viták tárgya. Pályájáról bővebben lásd: SZABÓ Ferenc SJ: *Prohászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*. Budapest, Szent István Társulat, 2007.

Prónay Pál (1874–1946), földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto államfője. Az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, mint százados szerelt le. 1919 júniusában Szegeden leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizáratta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak ismert, de az 1930-as években már nem meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Feltehetően szovjet fogságban halt meg 1946-ban vagy valamivel később. Prónay Pál kétségtelen érdemei

közé tartozik, hogy Sopron és környéke száz évvel a nyugat-magyarországi felkelés után is Magyarország területéhez tartozik. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla: *Pál Prónay. Palamilitary Violence and and Anti-Semitism in Hungary,* 1919–1921. The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Rád/Raád Árpád (1896–1950), erdélyi származású katonatiszt, különítményparancsnok. Az első világháború után hadnagyként a Székely Hadosztály soraiban harcolt, majd Héjjas Iván különítményéhez csatlakozott, annak alparancsnokaként az izsáki és az orgoványi gyilkosságok egyik felelőse. A nyugat-magyarországi felkelésben osztagparancsnokként vett részt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja volt. A két világháború között különböző közlekedési vállatoknál forgalmi felügyelőként dolgozott, a csendőrségnél és a légierőnél szolgált, illetve számos radikális őjobboldali párt és egyesület alapításában játszott szerepet. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. A fehérterrorban való részvételéért, elsősorban izsáki és orgoványi gyilkosságokért a népbíróság 1949-ben halálra ítélte, 1950-ben kivégezték.

Ráday Gedeon (1872–1937), jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, a főrendiházban több jelentős sikert könyvelhetett el mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd

Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztosa. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, 1967, 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, 1983, 91.), ily módon szerepe lehetett abban, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Rakovszky Iván (1885–1960), jogász, politikus. Jogi tanulmányai után pályáját Turóc vármegye szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, 1920-tól 1935-ig egységes párti képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítási botrány miatt lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. 1941. április 28-ától a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag volt. 1944. augusztus 29-étől október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény.

Rassay Károly (1886–1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügyi minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. nov. 25.

– 1920. márc. 15.) az igazságügyi minisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve és mint mérsékelt, a kormányok iránt általában lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerkesztette az Esti Kurir című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták, és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el. Életpályájáról lásd részletesebben: L. NAGY Zsuzsa: *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Anton Rintelen (1876–1946), osztrák jogász, jogtudós, keresztényszocialista politikus. 1898-ban a Grazi Egyetemen szerzett jogi diplomát, majd a Prágai Egyetemen tanított. 1919 és 1926, majd 1928 és 1933 között Stájerország tartományi miniszterelnöke (Landeshauptmann) volt, 1926 és 1933 között Ausztria szövetségi oktatási minisztere volt. Élénk kapcsolatban állt a radikális jobboldali, nacionalista Heimwehr-milíciákkal, felmerült benne a hatalom erőszakos átvételének gondolata Benito Mussolini „Marcia su Roma" akciójának mintájára. 1933-tól Ausztria római nagykövete volt, ahol kapcsolatba került a német nemzetiszocialistákkal, támogatta az Anschlusst. 1935-ben bebörtönözték az Anschluss-párti puccskísérlet miatt, Ausztria és Németország 1938-as egyesülése után szabadult. Bár szimpatizált Hitlerrel, 1938-tól már nem vett részt a politikában, 1946-ben hunyt el.

Alfred Rosenberg (1893–1946), német szélsőjobboldali politikus, Hitler és a náci Németország legfőbb ideológusa. 1923-ban részt vett a müncheni sörpuccsban, a nemzetiszocialista napilap, a Völkischer Beobachter főszerkesztője volt. Ideológiáját megfogalmazva kiadta a *Huszadik század mítosza* című könyvet, melyben kifejtette és megfogalmazta a nemzetiszocializmus alapjait és filozófiáját. Ebben dolgozta ki elméletét a zsidó világösszeesküvésről. Szerinte a zsidók diaszpóraként szétszóródva a világban, de egységes irányítás alatt, tudatosan szerzik meg a gazdasági hatalmat, a kultúra és a sajtó kulcspozícióit, majd ezek birtokában a gazdasági hatalmat politikai hatalomra váltják át. Hitler különböző pártállásokba juttatta, volt képviselő és a „keleti térség biztosa"-ként a nemzetiszocialisták által fajilag alacsonyabb rendűnek tekintett emberek kitelepítését irányította. A nürnbergi perben háborús bűnösként halálra ítélték és kivégezték.

Ersnt Röhm (1887–1934), német katonatiszt és nemzetiszocialista politikus, az első világháborúban százados. Hitler barátja és bizalmasa, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt félkatonai egységének, az SA-nak egyik alapítója és parancsnoka. 1923-ban Hitler mellett részt vett a müncheni sörpuccsban. 1924-től a náci párt képviselője a szövetségi törvényhozásban, a Reichstagban. Az 1933-as náci hatalomátvétel után egyre több ellentét keletkezett közte és Hitler között, az újdonsült kancellár pedig egyre inkább a párton belüli riválisát látta Röhmben. Hitler parancsára 1934-ben letartóztatták, majd július 1-jén a börtönben agyonlőtték.

Rupert Rezső (1880–1961), politikus, jogász, újságíró. Tanulmányait az egri jogakadémián és a budapesti tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi oklevél megszerzése után 1909-ben Veszprémben nyitott ügyvédi irodát, és szerkesztője

lett a katolikus-konzervatív irányzatú Veszprémi Hírlapnak. A polgári demokratikus forradalom győzelmét rokonszenvvel fogadta, a Tanácsköztársasággal azonban szembefordult, le is tartóztatták. Megszökve Bécsben, majd Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz. A Tanácsköztársaság bukása után Veszprémben a Kisgazdapártot szervezte, az 1920-as választásokon ennek programjával lett képviselő. A párton belüli szabadkirályválasztó ellenzéki csoporthoz tartozott, később már a köztársaság eszméjével rokonszenvezett. Szemben állt Horthy és Gömbös csoportjával, kezdettől fogva támadta a fehérterrort. 1921 májusában kilépett a Kisgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kisgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki csoportjához. Síkraszállt az 1918-as forradalom októberi programjáért, a politikai szabadságjogok kiterjesztéséért, földreformot, általános és titkos választójogot, a rendszer demokratizálását követelte. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, amely a liberálisok baloldali képviselőit, a hazai októbrista politikusokat tömörítette, kapcsolatot tartott a baloldali emigrációval. Írásai nagyrészt a Pester Lloydban és a Világban jelentek meg, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult, és ismét mandátumhoz jutott. 1961-ben hunyt el.

Ruszkay Jenő (1887–1946), született Ranzenberger, katonatiszt, tábornok, diplomata, szélsőjobboldali politikus. A Horthy Miklós belső köréhez tartozó Ruszkay (Ranzenberger) Viktor őrnagy testvére. Az első világháborúban a fronton harcolt, később a Nemzeti Hadsereg katonája lett. 1922–1924 folyamán a törökországi magyar követség felállításával bízták meg, 1924 februárjától októberig ankarai katonai szakelőadó (rejtett attasé) volt. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű

titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1924–1925 folyamán katonai szakelőadóként szolgált Szófiában, majd 1933 és 1935 között az országos légvédelem parancsnoka volt. Politikai tevékenysége miatt 1940-ben nyugállományba helyezték, 1940 szeptembere és 1942. február 23-a között a Nyilaskeresztes Párt tagja, a pártkülügyek vezetője volt. 1944. november 6-án nyugállományú altábornagyként visszavették a hadseregbe, 1945. február 1-jén SS-Obergruppenführer, a Waffen SS tábornoka lett, 1945. március 1-jétől a magyar SS-alakulatok főfelügyelője volt. 1945. május 5-én amerikai fogságba került, akik kiadták Magyarországnak mint háborús bűnöst. 1946-ban a népbíróság háborús bűnökért halálra ítélte, és kivégezték. A nyilas uralom alatti tevékenységéről lásd bővebben: KOVÁCS Zoltán András: *Láday Istvánnak, a Szálasi-kormány belügyminisztériumi államtitkárának fogságban írott feljegyzései*. Lymbus, 2008/6, 321–355.

Hans von Seisser (1874–1973), német katonatiszt, ezredes, 1923-ban a bajor rendőrség parancsnoka, Otto von Lossow tábornokkal és Gustav von Kahr főkormánybiztossal együtt Bajorországban a tényleges politikai hatalom gyakorlója. Jelentős része volt a müncheni sörpuccs leverésében. 1930-ban nyugdíjba vonult, majd majdnem 100 évesen, 1973-ban hunyt el.

Salló János (1906–?), radikális jobboldali politikus, fiatalkorúként a Márffy-per egyik vádlottja. Később jogi egyetemet végzett, és a Turul Szövetség nacionalista ifjúsági szervezet egyik vezetőjeként működött. Egyik alapítója 1936-ban a Magyar Nemzeti Front nevű nemzetiszocialista pártnak, mely 1940-ben beolvadt a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Pártba. Halálának időpontja ismeretlen. Vö. KARSAI László: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz.* Budapest, Balassi Kiadó, 2016, 502.

Shvoy Kálmán (1881–1971), katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban végig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Sigray Antal (1879–1947), gróf, nagybirtokos, legitimista politikus. Tanulmányait Angliában és Budapesten végezte. 1904-től főrendiházi tag volt. 1919-ben Bécsben az Antibolsevista Comité egyik vezetője lett, a Friedrich-kormány Nyugat-Magyarország főkormánybiztosává nevezte ki. A második királypuccs alkalmával, 1921 októberében csatlakozott IV. Károlyhoz, a puccs összeomlása után tíz hétig vizsgálati fogságban tartották. Ezután a legitimista politikai erők egyik vezetője lett. 1920-tól 1939-ig keresztény ellenzéki programmal nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő, 1939-től a felsőház tagja. 1943. dec. 14-én felsőházi

képviselőként fellépett Magyarország háborúból való kilépése és a békekötés mellett. 1944. március 19-én, a német megszálláskor a németek elhurcolták és a mauthauseni koncentrációs táborba zárták. A tábor felszabadulásakor már súlyos betegen emigrált Svájcba, majd onnan az Egyesült Államokba, ahol 1947-ben elhunyt.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929), katonatiszt. Az első világháború után a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd Horthy Miklós belső körének tagja lett, és a Fővezérség titkosszolgálati feladatokat ellátó, II/b osztályának belszervezeti alosztályát vezette. A rendelkezésre álló adatok szerint az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve a titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében. (Vö. UJSZÁSZY István: *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.). 1926-ban vezérőrnagyi rendfokozatú tábornokká léptették elő. Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Sombor-Schweinitzer József (1895–1953), jogász, rendőrtiszt, főkapitány-helyettes. 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője. Politikai nézeteit tekintve középutas volt, idegenkedett a szélsőségektől, keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a szélsőbaloldali

mozgalmakkal szemben. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta, német koncentrációs táborba deportálták. A háború után az OSS, az amerikai katonai titkosszolgálat, a CIA elődszervezetének munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Amerikai emigrációban hunyt el 1950-ben. Történetileg értékes feljegyzést hagyott hátra a korabeli radikális jobboldali szervezetekről, mely forráskiadvány formájában is megjelent: SOMBOR-SCHWEINITZER József: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról*, 1932–1943. Forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budpest, Gondolat Kiadó, 2009.

Somogyi Béla (1868–1920), született: Steiner Béla, tanító, író, szociáldemokrata újságíró. Tanulmányai elvégzése után, 1893-tól Felsővisón dolgozott állami tanítóként. 1897–1898-ban a Népszava szerkesztőjeként tevékenykedett, de politikai viták miatt el kellett hagynia az újságot. Közben tanári képesítést szerzett, kereskedelmi iskolában tanított. Szociáldemokrata politikusként Károlyi Mihály kormányában közoktatásügyi államtitkári pozíciót kapott, a radikális baloldal elleni fenntartásai miatt azonban a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. 1919 szeptemberétől ismét a szociáldemokrata Népszava munkatársa, a lap felelős szerkesztője lett, és fiatal újságíró kollégájával, Bacsó Bélával együtt számos cikket publikált a jobboldali tiszti különítmények gyilkosságairól és egyéb atrocitásokról, az ún. fehérterrorról, ezzel pedig magára vonta a Nemzeti Hadsereg számos tisztjének haragját. Somogyi Bélát 1920 során számos fenyegetés érte a katonák részéről, a végén már fegyvert is tartott magánál, illetve azon gondolkodott, családjával elhagyja Magyarországot, tényfeltáró újságírói tevékenységét azonban nem szakította meg. 1920. február 17-én, az esti órában Ostenburg-Morawek Gyula

őrnagy különítményének tagjai, Kovarcz Emil főhadnagy vezetése alatt a Népszava Conti utcai szerkesztőségéből Bacsó Bélával együtt elhurcolták és meggyilkolták, majd a két újságíró holttestét Dunakeszi határában a Dunába dobták.

Gustav Stresemann (1878–1929), német üzletember, liberális politikus, 1923. augusztus 13-a és november 30-a között a Weimari Köztársaság szövetségi kancellárja, 1923 és 1929 között Németország külügyminisztere. Hivatali ideje alatt tört ki a müncheni sörpuccs. Külügyminiszterként kifejezetten sikeres volt, tevékenysége hozzájárult az első világháborút elvesztett Németország nemzetközi konszolidációjához, 1926-ban jelentős része volt országa Népszövetségbe történő felvételében. Munkásságát 1926-ban Nobel-békedíjjal ismerték el. 1929-ben hunyt el Berlinben.

Szemere Béla (1873–1948), főorvos, gyermekorvos, a Fehér Kereszt Gyermekkórház igazgatója, radikális jobboldali politikus. 1919-től az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete nevű, a belügyminisztérium irányítása alá tartozó, kommunistaellenes önkéntes segédrendőri milícia vezetője. A radikális jobboldali elveket valló Magyar Kultúrliga Egyesület, informális nevén Szemere-kör vezetője, melynek összejöveteleit a lakásán rendezték, és amely szoros kapcsolatban állt az Ébredő Magyarok Egyesületével. 1924-ben belépett a Gömbös Gyula alapította Magyar Nemzeti Függetlenségi Pártba (Fajvédő Párt), majd az 1930-as években az első nyilaskeresztes párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzetiszocialista Földműves- és Munkáspárt tagja lett. 1939-ben a párt színeiben országgyűlési képviselővé választották.

Szmrecsányi György (1876–1932), legitimista politikus, Pozsony vármegye főispánja, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője. Jogi tanulmányainak befejezése után a statisztikai hivatalban, később a kereskedelmi minisztériumban dolgozott. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával választották országgyűlési képviselővé, de hamarosan a Néppárthoz csatlakozott. 1917 és 1918 között Pozsony város és vármegye főispánja volt. A Tanácsköztársaság alatt, 1919-ben, Bécsbe menekült, és részt vett a Bethlen István által vezetett Antibolsevista Comité tevékenységében. A legitimista mozgalom egyik legaktívabb szereplőjeként tagja volt a Tanácsköztársaság bukása utáni első és második nemzetgyűlésnek, amelynek 1920-tól 1921-ig az alelnöke is volt. IV. Károly visszatérési kísérleteit élénken támogatta, emiatt mind a politikában, mind az Ébredő Magyarok Egyesületében háttérbe szorult. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Teleki Pál (1879–1941), politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikáltatta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki

békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsők közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérelmet, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs: *Teleki Pál*. Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Trebitsch Ignác (1879–1943), magyar születésű nemzetközi szélhámos. Kém és kalandor, beutazta a világot, számos titkosszolgálatnak dolgozott, olykor párhuzamosan is. Kalandos, regényes életpályája során volt többek között brit parlamenti képviselő, presbiteriánus lelkész, végül buddhista szerzetes is. 1943-ban, Kínában hunyt el Csao Kung néven, buddhista apátként, feltehetőleg éppen a Japán kormány szolgálatában. Életéről lásd bővebben: Bernard WASSERSTEIN: *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*. Ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.

Ulain Ferenc (1881–?), ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett, és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött. 1919 után összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. 1945-ben a szovjet megszállás elől Németországba menekült, feltehetőleg 1945 után, emigrációban hunyt el.

Váry Albert (1875–1953), jogász, ügyész, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Budapesten végezte a jogi egyetemet. Rövid ideig ügyvédként dolgozott, majd 1904-ben vidéki bíró lett. 1908-tól Budapesten királyi ügyész, 1914-től sajtóügyekkel foglalkozó ügyész volt, lényegében a háborúellenes sajtó cenzúrázásával foglakozott. A tanácsköztársaság alatt nem vállalt szolgálatot, annak bukása utána újra elfoglalta hivatalát, a budapesti királyi ügyészség vezetőjévé nevezték ki. A Friedrich-kormány megbízta azon személyek felkutatásával és felelősségre vonásával, akik a tanácsköztársaság alatt politikai tevékenységet végeztek. Nyomozati tevékenysége révén körülbelül 8–10 ezer embert tartóztattak le, azonban lényegesen kevesebb került később ténylegesen börtönbe. A vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1921-ben megjelenő könyvét, mely szerint a kommunista kormányzat tevékenysége 587 dokumentált halálos áldozatot követelt. A vörösterrort követő fehérterror idején a kormány az ő kezdeményezésére hozta meg

rendeletét, mely szerint a katonai hatóságoknak polgári személyekkel szembeni intézkedési jogköre egyértelműen megszűnt. A kormány megbízásából a fehérterror tetteseinek és áldozatainak felderítését is elkezdte, munkáját azonban Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete szimbolikussá minősítette. 1923 és 1926 között az emigráns magyarok hazatérésének elősegítésén fáradozott, erre megnyerte Nagy Emil és Pesthy Pál igazságügyi minisztereket, illetve a miniszterelnököt, Bethlen Istvánt is. 1926 novemberében falusi otthona, Csengőd felkérte, vállalja el az 1926. évi novemberi-decemberi választásoknál az országgyűlési képviselőséget. Mivel egyetértett Bethlen irányelveivel, eleget tett a felkérésnek. Országgyűlési képviselőként a Nemzeti Egység Pártjának volt tagja, s a párt liberális szárnyához tartozott. Első felszólalása 1927. május 4-én hangzott el, és ebben szót emelt a politikai elítéltekkel szembeni megbocsátás érdekében. Emiatt Wolff Károly képviselő a képviselőház folyosóján *vörös főügyésznek* nevezte. A sajtóban és a képviselőházban egyaránt küzdött a munkanélküliség ellen, szociális intézkedések bevezetését szorgalmazta. Cikkeit többek közt a Pesti Napló közölte. Háromszor, 1926-ban és 1931-ben és 1935-ben is megválasztották országgyűlési képviselővé. Nem értett egyet Gömbös Gyula fajvédő politikájával, az ország németbaráttá válásával és szélsőjobbra sodródásával 1938-ban visszavonult a politikától. 1944. március elején leköltözött Balatonfüredre, majd eljárást indítottak ellene nyilasellenes nyilatkozatai és magatartása miatt. Feleségével megkíséreltek Svájcba emigrálni, sikertelenül. Ezután visszaköltöztek Budapestre, itt vészelte át az ostromot. Magyarország szovjet megszállása után a politikai rendőrség kihallgatta. 1947-ben fontos tanúvallomást tett Héjjas Iván és társai népbírósági perében. A kommunista hatalomátvétel után kitelepítették Hunyára, ám a kitelepítés feloldása után sem térhetett vissza a fővárosba, így Csengődre költözött, és itt is hunyt el 1953-

ban. Pályájáról részletesebben lásd: NÁNÁSI László: *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*. Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld (1868–1926), ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, ugyanebben az évben bekerült Budapest törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutassztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat, majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a Lukács-féle panamaperben is. Igazságügyminiszter 1917. június 15-től augusztus 18-áig az Eszterházy-, 1918. január 25-től május 8-áig a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megélénkülő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata alapvetően nem változtatott volna a fennálló társadalmi-politikai viszonyokon. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobboldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából, és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

Christian Weber (1883–1945), német szélsőjobboldali politikus, SS-tábornok. Adolf Hitler legkorábbi politikai hívei közé tartozott, eredetileg a vendéglátóiparban dolgozott, többek között mint pincér és kidobóember. A müncheni sörpuccs után lókereskedőként tevékenykedett, majd a müncheni városi tanács képviselője lett. 1934-ben a hosszú kések éjszakáján SS-tagként aktívan részt vett Hitler politikai ellenfeleinek meggyilkolásában, csakúgy, mint az 1938-as „kristályéjszakán" rendezett zsidóellenes pogromban. 1945-ben az amerikai hadsereg letartóztatta, majd elhunyt egy balesetben, melyben egy német hadifoglyokat szállító amerikai katonai teherautó felborult.

Zadravecz István (1884–1965), hitszónok, ferences szerzetes, tábori püspök. Tizennégy éves korában lépett be a ferences közösségbe, teológiából és filozófiából doktorált, 1907-ben szentelték pappá. Baján és Gyöngyösön tanított teológiát, majd a szegedi ferences plébánia házfőnöke lett. Az 1919-es kommunista diktatúra idején nyíltan szót emelt az embertelenség ellen barátjával, Lőw Immánuel szegedi rabbival együtt. Az ellenforradalom idején Szegeden alakult ki szoros barátsága Horthy Miklóssal, Magyarország későbbi kormányzójával. Horthy felkérésére Csernoch János hercegprímás Zadraveczet felterjesztette Rómánál tábori püspöki kinevezésére, egyben felkérte őt a magyar tábori püspökség megszervezésére. Tábori püspökként aktívan részt vett a politikában. A királypuccsok idején legitimista álláspontra helyezkedett, ezért barátsága Horthyval meggyengült. 1925–26-ban valószínűleg részt vett a frankhamisításban is. 1927-ben lemondott a tábori püspökségről, ezután papi tevékenységet folytatott, pasztorációs úton kétszer járt Amerikában, egyszer a Szentföldön. Könyveket írt, beszédeket tartott. Noha radikális jobboldali politikusokhoz is kapcsolatok

fűzték, egyáltalán nem volt antiszemita. A nyilas uralom alatt jelentős zsidómentő tevékenységet folytatott, ennek ellenére1945-ben letartóztatták, és két év börtönre ítélték, 1947 tavaszán szabadult. 1947 és 1950 között a máriagyűdi ferences kolostorban lakott, 1950-ben a kolostor bezárása után Budapestre, a Lotz Károly utcába költözött. A Kádár-korszakban Budapestről kitiltották, a politikai rendőrség folyamatosan megfigyelte. 1965. november 13-án hunyt el Zsámbékon. Pályájáról, valamint 1944-45-ös zsidómentő tevékenységéről lásd többek között: VESZPRÉMY László Bernát: *„Ne hagyjátok őket elcipelni!" Zadravecz István és a holokauszt*. Sapientiana, 2016/1, 78–91.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (HU-ÁBTL)

HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

HU-ÁBTL-4.1.A-650. Összefoglaló. Prónay-különítmény alakulása és tevékenysége 1919–1945.

HU-ÁBTL-4.1. A-687 Az 1919-es ellenforradalmi kormány által megalakított szervezetek (1947).

HU-ÁBTL-4.1. A-719. Zadravecz István tábori püspök "Hét év a táborban" című naplója dokumentumokkal.

HU-ÁBTL-4.1. A-720/1 A Horthy-rendszer jobboldali szervezetei.

HU-ÁBTL-4.1. A-879 1919-es fehérterroristák anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-881 Rongyos gárdisták, szabadcsapatok, különítményesek anyaga.

Bundesarchiv, Berlin (BArch)

BArch-R 1507/2129. Bajor sörpuccs.

BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

BArch-R 707/142. A bajor-magyar kapcsolatokra vonatkozó iratok.

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. A Budapesti Főkapitányság főkapitányi jelentése Budapest székesfőváros tanácsának.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség feloszlatott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 03.

HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Dr. Kiss Gábor Jenő pere.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apor Viktor és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-193/1926. Windischgrätz Lajos és társai pere.

HU-BFL-VII-101-c-fegyenc-I-8184. Márffy József fogolytörzskönyve.

HU-BFL-XXV-1-a-1945/778. Budaváry László büntetőpere.

HU-BFL-XXV-1-b-4587/1946. Márffy József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947. Dr. Minich József pere.

HU-BFL-XXV-2-b-4767/1946. Kovarcz Emil népügyészségi büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbírósági büntetőpere.

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (HU-HL)

HU-HL-VKF. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára, 1919–1945.

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára, Szeged (HU-MNL-CSML)

HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945. Piroska János háborús és népellenes bűntette.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (HU-MNL-OL)

HU-MNL-OL-K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867–1944.

HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta szervezéséről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-221. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.

HU-MNL-OL-K 67. Külügyminisztérium – Politikai hírszolgálati osztály.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. Belügyminisztérium rezervált iratai – A titkos társaságok felfedése, 1926.

HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042. Belügyminisztérium rezervált iratai – Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1.

HU-MNL-OL-K 429-1926. 05. 07.–10. 14. A Magyar Távirati Iroda – Napi hírek – Frankper, 1926. május–október.

HU-MNL-OL-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység. Jelentés az Etelközi Szövetségről.

HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat. Magyar Fajvédők Országos Szövetsége.

OSZK 1956-os intézet Oral History Archívuma, Budapest (1956-os Intézet OHA) (Ma: Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár)

OSZK 1956-os Intézet OHA – 45. sz. 53. Mester Miklós – interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás, 1986.

Politisches Archiv, Berlin, (PA)

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos bizalmas jelentés Budapestről a a német–magyar jobboldali együttműködésről, 1923. augusztus 23.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyéről, 1923. november 10.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottnak, 1923. november 14.

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Welczeck budapesti német nagykövet jelentése a Külügyi Hivatalnak az Ulain-ügyről, 1924. január 26.

Szakirodalmi források

ABLONCZY Balázs: *Teleki Pál*, Budapest. Osiris Kiadó, 2005.

ABLONCZY Balázs: *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*. Múltunk, 2008/1, 29–56.

ABLONCZY Balázs: *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2016.

ABLONCZY Balázs: *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

ÁDÁM T. István: *A nyugat-magyarországi felkelés története*. Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935.

A Horthy-korszak Magyarországa jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941. Forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Bp., Kronosz Kiadó–MTA BTK Történettudományi Intézet, 2016.

ANGYAL Béla: *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből.* Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002.

ARDAY Géza: *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért.* Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014.

A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek. Forráskiad. NÉMETH István, Budapest, Magánkiadás, 2017.

A XX. század magyar beszédei. Szerk. Vajda Barnabás, Budapest, Agave Kiadó, 2007.

Az Endre-Baky-Jaross-per. Forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994.

BARTHA Ákos: *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet.* Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

BARTHA Ákos: *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.* Szerk. Jámbor Orsolya Ilona, Tarján G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

BARTHA Ákos, PÓCS Nándor, SZÉCSÉNYI András: *Egy hosszan „ébredő" túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész.* Múltunk, 2019/2, 138–180.

BELLÉR Béla: *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.

BEREND T. Iván: *Magyarország gazdasága az első világháború után 1919–1929*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

Bethlen István titkos iratai. Forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.

BODÓ Béla: *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*. Austrian History Yearbook, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla: *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*. 2000, 2010/10.

BODÓ Béla: *Pál Prónay. Palamilitary Violence and and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*. The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla: *Favorites or Pariahs? The Fate of the Right-Wing Militia Men in Interwar Hungary*. Austrian History Yearbook, 2015/46, 327–359.

BODÓ Béla: *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*. London, Routledge, 2019.

BOROS Ferenc: *Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918-1921-ben*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.

BORSI-KÁLMÁN Béla: *Öt nemzedék, és ami előtte következik... A temesvári Levente-pör, 1919–1920*. Budapest, Noran Kiadó, 2006.

BORSI-KÁLMÁN Béla: *Ifj. Niamessny Mihály és a temesvári Levente-per, 1919–1920*. Budapest, Helikon Kiadó, 2010.

BORSI-KÁLMÁN Béla: *Kisfiúk a nagy viharban. A temesvári „Levente-pör" – az első román „irredenta per" története, 1919–1922*. Budapest, Kortárs Kiadó, 2020.

BOTLIK József: *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28. – október 4*. Valóság, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

BOTLIK József: *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*. Vasszilvágy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012.

BÖDŐK Gergely: *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*. PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938. Szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

CSELÉNYI Zsuzsanna: *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918–1920. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20, 51–67.

CSONKA Laura: *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*. Archívnet, 2015/3.

https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nepbiztosok_megkegyelmezese_erdekeben.html

CSUNDERLIK Péter: *Radikálisok, ateisták, szabadgondolkodók. A Galilei Kör története (1908–1919)*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2017.

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közi történetéhez. Szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DOMONKOS László: *A Héjjas-nyárfa árnyékában*. Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

DÓSA Rudolfné: *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

DROZDY Győző: *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*. Szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

ERDEÖS László: *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944*. Szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007.

FÁBIÁN Máté: *Borbély-Maczky Emil (1887–1945). Politikai életrajz*. PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, 2019.

FÁBIÁN Máté: *Egy fajvédő főispán. Borbély-Maczki Emil (1887–1945)*. Budapest, Kronosz Kiadó–Magyar Történelmi Társulat, 2020.

FIZIKER Róbert: *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anschluss ellen, az önálló Ausztriáért*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

FODOR Miklós Zoltán: *Az Etelközi Szövetség története*. Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156.

GARAMI Erika: *Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai*. Numizmatikai Közlöny, 2003-2004/CII–CIII, 65–71.

GERGELY Ernő–SCHÖNWALD Pál: *A Somogyi–Bacsó-gyilkosság*. Budapest, Kossuth Kiadó, 1978.

GERGELY Jenő: *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*. Budapest, Vince Kiadó, 2001.

GELLÉRT Ádám: *Horthy Miklós és a politikai alapú büntetlenség. Gellért Ádám viszontválasza Máthé Áronnak*. Clio Intézet honlapja, 2020. 04. 13. https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/04/13/Horthy-Mikl%C3%B3s-%C3%A9s-a-politikai-alap%C3%BA-b%C3%BCntetlens%C3%A9g-Gell%C3%A9rt-%C3%81d%C3%A1m-viszontv%C3%A1lasza-M%C3%A1th%C3%A9-%C3%81ronnak?fbclid=IwAR26NycbSt8AmGPiRp3EiMVho3zmyHl1Cnostt6nmqb3MePgyo1xwTtBK24 Letöltés ideje: 2020. 04. 14.

GELLÉRT Ádám: *Béla Bodó: The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921. (Mass Violence in Modern History 5.), Routledge, London–New York 2019. 333 oldal*, Századok, 2020/4, 892–894.

GERWARTH, Robert: *The Vanquished. Why the First World War Failed to End. 1917–1923*, Farrar, Straus and Girou, 2016.

GERWARTH, Robert – HORNE, John: *Paramilitarizmus az első világháború után*. Ford. VÁRADY Péter. In: *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*. Szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

GERWARTH, Robert: Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban. Ford. VÁRADY Péter. In: Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után. Szerk. Robert GERWARTH – John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

GOTTFRIED Barna: *Thuróczy István és a román király elleni merényletterv*. Székelyföld, 2010/7, 79–101.

GOTTFRIED Barna – NAGY Szabolcs: *A Székely Hadosztály története*. Csíkszereda, Csíkszereda Kiadóhivatal, 2019.

G. SOÓS Katalin: *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

G. SOÓS Katalin: *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

G. SOÓS Katalin: *Burgenland az európai politikában 1918–1921*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.

GULYÁS László: *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*. Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

GULYÁS Martin: *Az 1945-ös csongrádi földosztás vesztesei*. Emlékeztető, 2016/1–2, 52–68.

GYURGYÁK János: *Magyar fajvédők*. Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után. Szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

HATOS Pál: *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

HATOS Pál: *Rosszfiúk világforradalma. Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

HÉJJAS Iván: *Légi jog*. Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

HETÉNYI IMRE: *Amikor a rend őre voltam*. Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

HOLLÓSI Gábor: *Országgyűlési választási rendszer a Horthy-korszak Magyarországán*. Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás 2015/1, 115–133.

Horthy Miklós titkos iratai. Forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós: *Emlékirataim*. Budapest, Európa Kiadó, 1990.

HOLLÓS Ervin – LAJTOS Vera: *Horthy Miklós, a fehérek vezére*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921. Forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924. Forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926. Forráskiad. KARSAi Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1–1931. augusztus 24. Forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2. Szerk. HORVÁTH Ibolya – SOLT Pál – SZABÓ Győző – ZANATHY János – ZINNER Tibor, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.

JANKOVICH Arisztid: *A Nemzeti Hadsereg (1919)*. Forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó – Trianon Múzeum, 2019.

JONES, Nigel H.: *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*. Dorset, Barns and Noble, 1995.

KÁDÁR Gábor, VÁGI Zoltán: *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*. ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010.
http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkossagok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

KÁDÁR LYNN Katalin: *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

KARSAI Elek: *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*. Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.

KARSAI László: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*. Budapest, Balassi Kiadó, 2016.

KEREKES, Janet: *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiliáció*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018.

KEREKES Lajos: *Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom*. Történelmi Szemle, 1961/2, 199–216.

KEREKES Lajos: *Ausztria történelme 1918–1955*, Budapest. Akadémiai Kiadó, 1966.

KEREKES Lajos: *Hitler-puccs a sörházban*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.

KEREPESZKI Róbert: *A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban*. In: *„...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni". Tanulmányok a 60 éves Romsics*

Ignác tiszteletére. Szerk. GEBEI Sándor – IFJ. BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.

KEREPESZKI Róbert: *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*. Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KEREPESZKI Róbert: *A Vitézi Rend, 1920–1945*. Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2013.

KEREPESZKI Róbert: *Darányi Kálmán. Pályakép, személyiség, korrajz*. Budapest, Kronosz Kiadó, 2018.

KING, David: *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*. London–New York, W. W. Norton and Company, 2017.

KOLONTÁRY Attila: *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*. Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

KOMORÓCZY Géza: *A zsidók története Magyarországon II. 1849-től a jelenkorig*. Pozsony, Kalligram, 2012.

KONOK Péter: *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban. Vörösterror–fehérterror*. Múltunk, 2010/3, 72–91.

KÓRÓDI Máté: *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23*. Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

KOVÁCS Tamás: *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921*. Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

KOVÁCS Tamás: *Megfigyelés, internálás, deportálás. Az internálás és a toloncolás kérdésköre a két világháború között, különös tekintettel a II. világháború korára*. PhD-értekezés, Pécs, Pécsi Tudományetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, 2013.

KOVÁCS Tamás: *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*, in in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2*. Szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona – TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

KOVÁCS Tamás: *A Honvédelmi Minisztérium „T" Szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2021.

KOVÁCS Zoltán András: *Láday Istvánnak, a Szálasi-kormány belügyminisztériumi államtitkárának fogságban írott feljegyzései*. Lymbus, 2008/6, 321–355.

KOVÁCS M. Mária: *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között*. Budapest, Helikon Kiadó, 2001.

KRISTÓ NAGY István: *A nyilasok*. Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

LAURIDSEN, John T.: *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*. Koppenhága, The Royal Library – Museum Tusculanum Press, 2007.

L. NAGY Zsuzsa: *Szabadkőművesek*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988.

L. NAGY Zsuzsa: *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs. Főszerk. SIPOS Péter, Budapest, Petit Real Könyvkiadó – Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete – Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum – Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem – Magyar Hadtudományi Társaság, 1997.

Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010. Főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011.

Magyarország történeti kronológiája 3. 1848–1944. Szerk. BENDA Kálmán, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében. Szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1964.

MÁRKUS László: *A Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968.

Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944. Forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977.

NAKATA, Jun: *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*. Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.

NÁNÁSI László: *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*. Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

NÁNDORI Pál: *A hirtenbergi fegyverszállítás*. Hadtörténelmi Közlemények, 1968/4, 636–657.

NÁNDORI Pál: *A marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

NEMES Dezső: *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

NÉMETH István: *Magyarok és németek (1914–1934)*. Budapest, Magánkiadás, 2017.

NÉMETH István: *Császárságból diktatúrába. Németország a 20. század első felében*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

NÉMETH István: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Az 1920-as évek (1. rész)*. Valóság, 2017/6, 45–80.

NÉMETH István: *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*. Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

OLASZ Lajos: *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

ORMOs Mária: *Hitler*. Budapest, T-Twins Kiadó, 1994.

ORMOS Mária: *Mussolinitől Hitlerig*. In: *Akik nyomot hagytak a 20. században. Diktátorok – diktatúrák*. Szerk. ERÉNYI Tibor, Budapest, Napvilág Kiadó, 1997, 27–47.

ORMOS Mária: *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*. Budapest, PolgArt Kiadó, 2001.

PAKSA Rudolf: *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*. Kommentár, 2007/5, 68–75.

PAKSA Rudolf: *A magyar szélsőjobboldal története*. Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf: *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*. Budapest, Osiris Kiadó – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

PAKSA Rudolf: *A numerus clausus, Gróf Bethlen István és kora*. Szerk. NAGY Zsejke, Budapest, Osiris Kiadó, 2014, 137–157.

PAKSA Rudolf: *A fehérterror „logikája". Események, olvasatok, kontextusok*. In: *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*. Szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.

PAKSY Zoltán: *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.

PÁSZTOR Mihály**:** *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*. Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985.

PATAKI Ferenc: *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.

PELLE János: *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósági pere*. Életünk, 2017/1, 1–29.

PINTÉR István: *Ki volt Horthy Miklós?* Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968.

PÖLÖSKEI Ferenc: *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.

PRÓNAY Pál: *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*. Forráskiad. PAMLÉNYI Ervin*,* SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könykiadó, 1963.

PÜSKI Levente: *A Horthy-korszak szürke eminenciása. Károlyi Gyula (1871–1947)*. Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

PÜSKI Levente: *A Horthy-korszak politikai rendszere*. In: *A Horthy-korszak vitatott kérdései*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 55–74.

ROMSICS Ignác: *A Duna–Tisza köze hatalmi-politikai viszonyai 1918–19-ben*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

ROMSICS Ignác: *A trianoni békeszerződés*. Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

ROMSICS Ignác: *A Horthy-korszak*. Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác: *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*. Helikon Kiadó, Budapest, 2018.

ROMSICS Ignác: *Bethlen István*. Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

SAKMYSTER, Thomas L.: *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*. Washington, Columbia University Press, 1994.

SERFŐZŐ Lajos: *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán: *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*. Forráskiad. Perneki Mihály, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SIPOS Péter: *A konspiráció mítosza. Titkos szerveződések Magyarországon 1919–1944*. Beszélő, 1995/29–30.

SOMBOR-SCHWEINITZER József: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról.* 1932–1943. Forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budpest, Gondolat Kiadó, 2009.

SŐREGI Zoltán: *Adalékok a marseille-i merénylethez*. Archívnet, 2013/4.
https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatterehez.html

SUBA János: *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*. Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

SUBA János: *Polgárőrség szervezése 1919–1921*. Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018/56, 131–144.

SZABÓ Ferenc SJ: *Prohászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*. Budapest, Szent István Társulat, 2007.

SZAKÁLY Sándor: *Honvédség és tisztikar, 1919–1947*. Budapest, Ister Kiadó, 2002.

SZAKÁLY Sándor: *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat? Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*. In: *Emlékirat és történelem*. Szerk. HORVÁTH Jenő – PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, 82–98.

SZAKÁLY Sándor: *Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás létrehozása 1918–1922*. In: *A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági testületei*. Szerk. BODA József – PARÁDI József, Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság – Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014, 101–116.

SZAKÁLY Sándor: *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*. Budapest, Magyar Napló Kiadó – Veritas Történetkutató Intézet, 2015.

SZAKÁLY Sándor: *Az Evidenzbürótól az önálló magyar katonai hírszerzés megteremtéséig*. Felderítő Szemle, 2016/11, 64–74.

SZÁSZ László: *Bánffy Miklós. Az erdélyi szellem arisztokratája*. Budapest, Magyar Művszeti Akadémia, 2020.

SZÁVAI Ferenc: *Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának következményei. Az államutódlás vitás kérdései*. Pécs, Pro Pannonia Kiadó, 2004.

SZEKÉR Nóra: *A Magyar Közösség története*. PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009.

SZEKÉR Nóra: *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2017.

SZERÉNYI Ildikó – VISZKET Zoltán: *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*. Archívnet, 2006/3.
http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

TASIĆ, Dmitar: *Paramilitarism in the Balkans. Yugoslavia, Bulgaria, and Albania, 1917–1924*. Oxford, Oxford University Press, 2020.

TÓTH Attila: *Piroska János élete és festészete*. Csongrád, Magánkiadás, 2009.

TÓTH Imre: *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*. Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

TÓTH Imre: *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*. Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.

TÓTH Tibor: *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél" és a „Hungarista Tájékoztató" című sajtótermékek tükrében*. Debrecen, Debrecen University Press, 2008.

TURBUCZ Dávid: *Horthy Miklós*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.

UJSZÁSZY István: *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Corvina Kiadó, 2007.

UJVÁRY Gábor: *„Egy európai formátumú államférfi". Klebelsberg Kuno (1875–1932)*. Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

UNGVÁRY Krisztián: *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*. Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

UNGVÁRY Krisztián: *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

VÁGI Zoltán: *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*. In: *Tanulmányok a Holokausztról II*. Szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

VARGA Krisztián: *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában*. Betekintő, 2009/1. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

VARGA Krisztián: *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.

VARGYAI Gyula: *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*. Budapest, Hadtörténelmi Levéltár–Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002.

VÁRY Albert: *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*. Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Kőnyomdája, 1922.

VESZPRÉMY László Bernát: *„Ne hagyjátok őket elcipelni!" Zadravecz István és a holokauszt*. Sapientiana, 2016/1, 78–91.

VONYÓ József: *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944*. Tanulmányok, dokumentumok. Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József: *Gömbös Gyula*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

VONYÓ József: *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*. Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

WAITE, Robert G. L.: *Vanguard of Nazism. The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918–1923*. New York, W. W. Norton and Company, 1969.

WASSERSTEIN, Bernard: *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*. Ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.

WAYAND Tibor: *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*. Forráskiad. VARGA Krisztián, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Kronosz Kiadó, Budapest, 2019.

WIEDER, Thomas: *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*. Le Monde, 2009. november 20.

ZADRAVECZ István: *Páter Zadravecz titkos naplója*. Forráskiad. BORSÁNYi György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

ZAKAR József: *Fajvédők az 1920-as évek Magyarországán*. In: *Tanulmányok a Holokausztról V*. Szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111.

ZEIDLER Miklós: *A revíziós gondolat*. Pozsony, Kalligram, 2009.

ZEIDLER Miklós: *Külpolitika és revízió – Mindent vissza?* In: *A Horthy-korszak vitatott kérdései*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 175–196.

ZINNER Tibor: *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*. Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576.

ZINNER Tibor: *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november – 1920. március közötti történetéhez*. Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor: *Az egyesületek, pártok feloszlatása Budapesten 1945 és 1948 között 1*. Politika-Tudomány, 1987/4, 60–77.

ZINNER Tibor: *Az egyesületek, pártok feloszlatása Budapesten 1945 és 1948 között 2*. Politika-Tudomány, 1988/2, 76–88.

ZINNER Tibor: *Az ébredők fénykora, 1919–1923*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életre is bizonyos fokú befolyással bírtak. Az 1920-as években működő nagyszámú, egymással szoros átfedéseket mutató titkos és féltitkos irredenta szervezet, illetve a hozzájuk ezer szállal kötődő jobboldali paramilitáris alakulatok működését a maguk komplexitásában, szövevényességében leginkább konkrét példák és velük kapcsolatba hozható események, mikrotörténelmi esettanulmányok útján érthetjük meg. A paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek. Könyvünk célja elsősorban a korai magyar radikális jobboldal (paramilitáris) működésmódjának, valamint a (fegyveres) szélsőjobboldali organizációk és az állam/kormányzat komplex és ellentmondásos viszonyának, illetve e jelenségek tágabb társadalmi-politikai kontextusának vizsgálata és bemutatása, egyrészt egymáshoz kapcsolódó (bűnügyi) esettanulmányokon keresztül, másrészt a kérdéskör szempontjából fontos levéltári források közreadása által. Átmeneti műfajú, a monográfia és a forráskiadvány között helyet foglaló munkánk a korai magyarországi paramilitáris szélsőjobboldali mozgalmak történetét három nagyobb tematikus egység mentén kívánja tárgyalni, mely leginkább a címben is szereplő *milicisták–puccsisták–terrorfiúk* hármasság mentén értelmezhető, és néhány későbbi kitekintéssel az 1919 és 1925 közötti időszakban kísérli meg feldolgozni a hadsereggel is szoros átfedésben lévő, magyarországi milicista mozgalom töredékes történetét.